

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

A DUNATÁJ ORSZÁGAINAK TÖRTÉNETE

**IDŐRENDI TÁBLÁKBAN AZ V. SZÁZADTÓL
A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ KITÖRÉSÉIG**

BEVEZETÉS

A történeti tényeket, eseményeket felsoroló és összefoglaló időrendi ábrázolás egyidős azzal a történetirással, mely belőle nőtt ki és koronként hozzá tér vissza. Erre a műfajra többnyire akkor támaszkodik a szakember és a tájékozódni kívánó érdeklődő, amikor az alapismeretek felújítása, újbóli megvizsgálása és párhuzamos mérlegelése szükséges a jövőbeli tájékozódáshoz.

Ez a belátás irányította a „dunai időrend“ összeállítóit a kérdések eredőjéhez. „Felfedezni“ és felismerni a Dunatáj szűkebb világának történeti útját, népeinek egymásrautaltságát, megvizsgálni az eddigi küzdelmes, sokszázados utat az adatok és tények leegyszerűsített, de szemléltető tükrében. S mert a dunai tudományos együttműködés gondolata, amely Celtis Konrádtól, ifjabb Vitéz Jánostól és Jan Amos Komenskytól a legújabb időkhöz folyton visszatérő törekvésként foglalkoztatta a Dunatáj legjobb elméit, még ma sem lépett túl a kezdeményezés körén, kénytelenek voltunk mi is ehhez a grafikai ábrázolási módhoz folyamodni, hogy könnyen áttekinthető, szemléletes képet nyujtsunk azokról a nagy eseményhullámokról, amelyek másfélezer év óta maradandó nyomot hagytak e tájon és a táj népeinek arculatán, de amely bonyodalmas események szintézisének még nem akadt ihletett szószólója.

Az út, amelyen kutatásaink derengő fényénél elindultunk, kétségkívül szervesen kapcsolódik sokszázados, elfelejtett kezdeményezésekhez, amelyekért az egykori latin évkönyvek írói, a gondolkodó krónikások, a korai felvilágosodottak és enciklopedisták, a tudatos pozitivisták és a modern természettudományi történeti iskolák adatgyűjtői hevültek. Munkánk főfeladatát abban látjuk, hogy felismerjük a Dunatáj szűkebb világának történeti útját, azt az utat, amelyen ezek a földrajzilag és gazdaságilag egymásra utalt népek — igen gyakran közös érdekeiknek félreismerésével — eddig haladtak s amelyen a természeti tényezőknek kényszerítő erejénél fogva továbbra is haladniok kell. S mivel éppen napjainkban jobban, mint máskor, súlyosabbak a veszélyek, hogy elveszíthetjük egymás kezét, azoknak kell a szomszédos baráti kezeket erősen megragadniok, akik a népek szellemi együttműködésének nagy eszméjét, a Pax Danubiana ápolását vállalták.

Amidőn tehát az időrendi bemutatás kezdeti műfaját ebben az érzsünk szerint időszerű és a lehetőségig szakszerű formában felújítjuk, nem kérünk mást az olvasótól: lapozza és tanulmányozza ezt az összeállítást azzal az érzéssel, hogy a látszólag száraz és szenttelenül megfogalmazott adatok mélyén napjaink megoldásra váró kérdéseinek történeti tanulsága izzik.

Az adatgyűjtés hosszú hónapjai alatt ismételten sajnálattal győződünk meg arról, hogy a Dunatáj valamennyi népének tudományos világá mennyire elhanyagolta a szintézisre való törekvést: egymás multjának és változatlan érvényű történeti sorskérdéseinek közös szempontból való vizsgálatát, amely sorskérdések rendezésében a békésebb jövőendő, a közeledés és együttműködés munkaterve felépülhet. Ebben az értelemben új utakon jár tehát ez a munka, amely — legjobb igyekezetünk szerint — higgadt mértéktartással és a többi dunai nép történeti multjának fokozott megbecsülésével vállalkozott a kezdeményező feladatra, hogy egymás mellé rendezze a tájat lakó nemzetek történelmi eseményeit és dunai időrendet formáljon a rendkívül kiterjedt nyersanyagból.

Az egyes népek szerint összeállított rovatokban tárgyalt anyag természetéből következik, hogy a dunatáji nemzetiségtörténeti vonatkozásokat az illető népek adataival együtt mutattuk be. Tehát a magyarországi szlovák nemzetiségtörténeti események a szlovák, a magyarországi szerb és román nemzetiségtörténeti adalékok pedig a szerb, illetve a román rovatokban szerepelnek. Fejlődéstörténeti szempontból, úgy éreztük, ez a megoldási forma felel meg leghívebben a történeti valóságnak, amit egyébként azzal is kifejezésre óhajtottunk juttatni, hogy a rovatok fejleceiben a népi megjelölést (Szlovákok, Erdélyi románok) külön is érzékelítettük.

A mi adatközlésünk tisztán ismeretterjesztő célokat szolgál és nem óhajt tudományos szempontból ténymegállapító szerepet vállalni. Ennélfogva az egyes történelmi problémák körül kialakult vitákban nem kívánunk résztvenni s amennyiben bármely adatunk az újabb kutatások megvilágításában vagy egyéb körülmények következtében módosítást igényelne, a munka újabb kiadása során készségesen alkalmazkodunk a tudományos kutatómunka esetleges újabb ténymegállapításaihoz.

Kiinduló pontul a népvándorlás korának derekát választottuk, kb. Attila hun birodalmának felbomlásától kezdődően. Ami előbb ezen a tájon lezajlott — beleértve a római hódítást is — néptörténeti szempontból kétségtelenül hagyott nyomot a Duna-vidéken, az antik Pannonia és Dácia hagyatéka azonban jórészt elmerült a népvándorlás ropant hullamverésében. Az első évezred közepén s az arra következő korokban még kevésbé kellett számotartanunk a történelmi Magyarország praelatin lakosságát. Kelták, illírek és dákok az V. század tájáig éppen úgy beolvadtak a Dunától északra, mint ahogyan nyomaikat a Dunától délre is egyre jobban elmosta egyrészt a fokozatos romanizáció, másrészt a görög kultúra, végül pedig az északról dél felé leereszkedő szlávság térhódítása. Attila birodalmának felbomlása után a Dunatájra átmenetileg megtelepült germán népek — gepidák, gótok, longobárdok — is kezdenek mind inkább nyugatra vonulni, s lassanként kikristályosodnak egyrészt a szláv népi települések körvonalai, majd a VII. század második felében meglepszik, a dunai medence néprajzi választóvonalán, a steppevidék legnyugatibb peremére sodródott magyarság is. Germánok, szlávok, bolgár-törökök, finn-ugorok együttélése jelenti ezentúl a Dunatáj népi jellegének sajátos arcát s a történelmi sors további fejlődése lényegében véve Dél, Nyugat és Kelet meg-megújuló lökéseinek, mozgalmainak és áramlatainak nyomán formálódik a legújabb időkig.

Könyvünk gyakorlati jellegéből következik, hogy amint a történelem során mindjobban közeledünk napjainkhoz, az adatok annál inkább sűrű-

sődnek. Amit régen egy-egy év pársoros krónikájába szoríthattunk, azt hónapok, majd napok szerint kellett tagolnunk. Ez magyarázza időrendi összefoglalásunk fokozatos kiterjedését, a napjaink történetébe torkolló adatok nagyobb bőségét.

A táblázatos kronológia befejezésének időpontjául különböző megfontolással a második világháború kitörésének napját választottuk. Ellenben napjainkig tájékoztat a táblázatos összeállításához fűzött esemény-kronológiája a második világháborúnak.

A 11 dunai népet és 7 országot felölelő táblázat szélén világtörténeti rovatot is talál az olvasó. Ez nem értelmezendő olyképp, mintha szándékunkban lett volna összefüggő és egységes világtörténeti időrendet is nyújtani. Ennek a rovatnak az összeállításánál kizárólag az a törekvés lebegett szemünk előtt, hogy elsősorban azokat a történeti eseményeket érzékeltesük, amelyek szervesen kapcsolódnak a táj sorsához, melynek alakításában szerepük volt.

Ugyancsak meg kell okolnunk a gyűjtés több helyén szereplő üres hasábokat, futószalagokat és általában azt a szerkesztési rendet, hogy nem törekedtünk a hasáboknak minél teljesebb kitöltésére. A futószalagok egy bizonyos történeti, sőt olykor történetnélküli állapotot érzékeltetnek, amennyiben a dunai népek többsége százados idegen elnyomatást vésztelt át és e megpróbáltatások ideje alatt a nemzeti élet megnyilvánulásai szükségszerűen nagy mértékben csökkentek. És tudatos elgondolással kerültük a másod- és harmadrendű jelentőségű anyagnak a feldolgozását is, mert nem lett volna nehéz a hasábokat teljesen megtölteni anyaggal, de ebben az esetben az olvasó közel hatszáz oldalon keresztül a szemre egyforma adatoknak oly fárasztó tömegét kapta volna, hogy érdeklődése olvasás közben igen hamar lecsökkent volna. Az adatoknak jelen formájukban való csoportosítása céltudatosan a történelmi események lényegesebb és fontosabb mozzanataira hívja fel a figyelmet, amivel nemcsak az emlékezetben tartást könnyíti meg, de jobban reávilágít a dunai államoknak természetmegszabta egymásrataltságra is.

Végül a mi gyűjtésünk természetsszerűleg és elsősorban politikai, bizonyos vonatkozásaiban diplomáciatörténeti adatgyűjtemény, míg a gazdasági és kulturális adatok inkább adalékszerűek és az előbbieket kiegészítésére valók; annál inkább, mert utolsó kötetünkben a kulturális adatoknak külön fejezetet szentelünk.

Elnézést kell kérnünk, hogy a nevek írásában nem vagyunk szigorúan egységesek. A magyar tudományosság ugyan megállapította az irányadó elveket, de ezek az elvek a gyakorlatba még nem mentek kellően át. Eppen ezért olykor úgy nyomattuk a különböző történeti neveket, ahogy azokat az egyes szakszerkesztők feltűntették.

Munkatársaink sorában kimagasló szerep jut Kemény G. Gábornak, akinek átfogó tudása és igen lelkiismeretes, pontos munkarendszere tette elsősorban lehetővé ennek a kötetnek a megjelenését. A román vonalon sokat köszönhetünk Gáldi László adatgyűjtésének, míg a magyar és egyes szomszédos államra vonatkozó történelmi adatok összeállításában elsősorban a Teleki Intézet tagjai, névszerint: Berlász Jenő és Benda Kálmán adták meg a kellő tudományos segítséget. Az adatok gyűjtésében még Csapláros István, Vigh Károly és Agárdi Ferenc voltak segítségünkre, előbbieket a lengyel, illetve cseh történetből vett szakszerű adatokkal, utóbbi a szociális mozgalmatörténeti gyűjtéséből átengedett adalékaival.

A képviselőválasztások statisztikájának összeállítása, úgyszintén a kormányfők jegyzéke főképpen Alth Guido, Dajbukát Gergely és Fekete Lajos lelkiismeretes munkája. A kronológiai adatok általános kritikai és technikai átnézésével kifejtett önzetlen segítségükért pedig Beke Andor, Bokor Béla, Hadrovics László, Lontay László, Pulay Gábor és Vájlók Sándor közreműködésének tartozunk őszinte köszönettel.

Adatgyűjtésünk kísérlet, első nekilendülés és nem kíván az eredetiség jegyeivel kérkedni. S ha a szaktudomány talál is majd kivetni valót az egyes adatokban és gyűjtésünk számos pontját kiegészíti, helyreigazítja, kibővíti, fáradozásunk — úgy érezzük — nem volt hiábavaló. Viszont az olvasót, aki végigkíséri a gyűjtést a dunai múlt több mint másfélezer éves útján a táj egyik legnagyobb kataklizmájáig, a felsorolt aggályoknál — érzésünk szerint — fokozottabban érdeklí majd az adatok időrendi párhuzamából levonható végkövetkeztetés. Mert nem érdektelen, hogy e népek egymás elleni harca mindig baljós, tragikusan meddő és kárhozatosan eredménytelen volt. Összefogásukból viszont időtálló gazdasági és kulturális eredmények születtek, hacsak ez az összefogás nem volt alkalmi jellegű politikai szövetezés, eszköze e tájon kivált az utóbbi félszázad folyamán divatozó harmadik fél elleni elszigetelési politikának.

Összefogás és együttműködés ugyanis csakis egyenjogúság és egyenrangúság alapján képzelhető el. Minden más ellentétes a táj földrajzi, népi és gazdasági szerkezetével, amint azt a dunai népek történeti adatai igazolják. S az adatok figyelmesebb vizsgálatából talán fény derül arra is, miként szolgálhatjuk a multnál jobb és biztonságosabb eszközökkel a tiszta emberiség és őszinte békeszándék politikáját a Dunavölgyében.

AUSZTRIA	BULGÁROK	NYUGATI SZLÁVOK	DÉLSZLÁVOK
	<p>460. A bolgárok az V. század derekán tűnnek fel a kaukázusi törzsszövetségben, mely 460 körül keleti (Oturgur) és nyugati (Kurturgur) ágra szakadt.</p> <p>481. A nyugati bolgárokat Zéno bizánci császár segítségül hívja a keleti gótok ellen; a bolgárok elterjednek Trákiában, Macedóniában, sőt Tesszáliában is.</p> <p>527. Jordanes és Procopius bizánci történétírók szerint az Alduna vidékén nagyszámú szláv lakosság (Sclavenoi) található. E szlávok jelentékeny része később a dunai bolgár népbe olvad.</p> <p>528. Grod nyugati bolgár vezér Bizáncban megkeresztelkedik; keresztatyja maga Justininus.</p>		

LENGYELEK	ŐSMAGYAROK	ŐSROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>460 után a népvándorlás nyugatra áramló hullámai magukkal sodorják a magyarságot: az avarok elől menekülő szabírok Nyugat-Szibériára zúdulnak s a földjükéről kiűzött bolgártörökök levándorolnak a Kaukázus felé. Velük költözik délre a magyarság is, amely így kaukázusvidéki indogermán népekkel (alánokkal, oszétekkel) kerül érintkezésbe</p> <p>465—800. A magyarság a Kaukázus, a Kubán és a Don vidékén előbb hún, majd 558-tól avar fennhatóság alatt él. Az avarokat 568-tól a türkök, majd az onogurok, végül a kazárok uralma váltja fel. Valószínű, hogy a magyarság a hún fennhatóság idején ismerkedik meg az Attila-hagyománnyal. — Ebben az időben az egyik magyar fejedelem, Ogurda (Gordas) Bizáncban megkeresztelkedik. A VIII. század folyamán egyébként a kazárok közt már térítő püspökség működik. — A magyarok valamelyik velük élő török néptől átveszik a rovásírást.</p>	<p>VI—VII. század. A korábbi albán-ősromán együttélést mélyreható szláv-román együttélés váltja fel. A hajdani Dacia Traiana területét gyérszámú, a szláv-bolgárokkal rokon lakosság szállja meg; a Balkán-félsziget római kori városai gyorsan elszlávosodnak. A latin nyelvű, de jó részét trák származású pásztorkodó lakosság jobban megőrzi fölvetett nyelvét, mint a gyorsan elszlávosodó városi romanizmus s bár a többi romanizált vidék fejlődésétől teljesen elszakad, mégis — legalább nyelvében — megtartja Róma örökségét.</p>	<p>410. A nyugati gótok Alarik vezetésével beveszik Rómát. A következő évtizedekben Európát germán törzsek árasztják el (vandálok Spanyolországban, gótok Dalmáciában, nyugati gótok és szvévek Portugáliában, frankok Galliában, angolszászok Britanniában). Magyarország területén gepidák, gótok, longobárdok.</p> <p>434—453. Az európai hun birodalom fénykora: Attila uralkodása.</p> <p>451. Attila Troyes észak-francia város mellett, a catalaunumi síkon Aëtius római hadvezérrel szemben döntő vereséget szenved.</p> <p>455. A vandálok kifosztják Rómát.</p> <p>476. Odoaker, az egyesült germán törzsek királya bejelenti Konstantinápolyban a nyugatrómai birodalom megszűntét.</p> <p>480—544. Szent Benedek, a bencés rend alapítója.</p> <p>481. Clovis Franciaországban megalapítja a frank Meroving-dinasztiát. Később keresztény hitre tér (496).</p> <p>493. A keleti gót Teodorik Itália királya lesz: uralmát csak Nagy Justinianus törli meg (553).</p> <p>527—565. Az illyr paraszti származású Justinianus bizánci császár megszerkeszteti törvénykönyvét (529—533). Egyházi téren a caesaropapismus képviselője, a zsinatokon maga elnököl; háborúival az egyesítéses római birodalom felélesztésére törekszik: a vandáloktól Afrikát (534) s a gótoktól Itáliát (553) visszafoglalja.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	MORÁVIA	DÉLSZLÁVOK
<p>550. A VI. század közepe táján a bajuwar (bajor) törzs uralma alá kerülnek a felsődunai és alpesi tartományok. A bajor törzsi uralom kiterjed Nyugat-alsóausztriára, Felsőausztriára, Salzburgra és Észak-tírolra.</p>	<p>550. A keleti és nyugati bolgárokat leigázzák az avarok, s az utóbbiakat a Don és Dnyeper közéről a Dunamedence felé sodorják.</p> <p>558. Závergán vezetésével hatalmas nyugati bolgár betörés a bizánci birodalom területére.</p>	<p>550 körül. Szláv csoportok lépik át a visztulai területek felől a Cseh-medence peremét. Vezérük, Čech a monda szerint a Prágától északnyugatra fekvő Říp hegyről mutatta meg népének az országot.</p>	<p>550—600. A mai Jugoszláviát lakó délszláv népek elhagyják a Kárpáton túli szláv őshazát. Mai települési helyükre elsőként a szlovének érkeznek a VI. század utolsó harmadában.</p>
<p>600. A VII. század elején a bajor törzsi telepítés a Brenner túlsó oldalán folytatódik és kiterjed Dél-tírolra.</p>	<p>584—642. Kubrat bolgár kán felszabadítja a különböző bolgár törzseket az avar hűbér alól s megalapítja a nagybolgár birodalmat.</p>	<p>600 körül. Az avarok leigázzák a laza törzsszövetségben élő cseh-morvaországi szlávokat.</p> <p>624. Samo frank kereskedő felszabadítja a cseh-morva törzseket az avar elnyomás alól és megalapítja a 35 évig fennálló első nyugati szláv birodalmat.</p> <p>631. Samo, a morva-szlávok főnöke Wogatisburgnál legyőzi Dagobert frank királyt.</p>	<p>600—650. A horvátok és szerbek a mai Csehország északi részén elterülő Fehéroroszországból, illetve ennek szomszédságában elterülő s napjainkban a luzicai szerbek etnikai területét alkotó Fehérszerbiából, ill. Fehérorvátországból a Száva-Dráva vonalig bezárólag a Balkán-félsziget nyugati felére költöznek. Feltételezhető, hogy előbb a horvátok érkeznek mai területükre, ahol megszüntetik az avar uralmat, de az sem kizárt, hogy a szerbség egyik törzse a horvátokkal egyidőben veszi birtokba mai lakóhelyét.</p>
<p>650. A későbbi osztrák terület a VII. század közepén avar fennhatóság alá kerül.</p>	<p>650. A kazárok előretérése megbuktatja a nagybolgár birodalmat. A keleti bolgárok egy része a Volga mellé húzódva megalapítja a volgai bolgár birodalmat, melyet később a tatárok megdöntenek. A nyugati bolgárok Kubrat kán fia, Asparuch (679—702) vezetésével Besszarábiába költöznek.</p>	<p>658. Samo halála után az első morva birodalom avar fennhatóság alá kerül.</p>	<p>650—700. A déli szlávok törzsi tagozódásakor a horvátok a Morava—Ibar—Vardar és Drina forrásvidékén, valamint Kosovopolje környékén telepedtek le, a szerbek az Una és Cetinje közötti területen, majd főleg Észak-Dalmáciában. A honfoglalás idején mindkét szláv törzs házközösségben (zadruga), azaz közös tulajdonjogon alapuló törzsi családszerkezetben élt, törzsfőik vezetésével. A zadruga-rendszerből a horvátoknál előbb, a szerbeknél később ősi életformájukhoz illesztett hűbértársadalom alakul, melyet a horvátnál „nemzeti kánok”, illetve bánok, a szerbeknél zsupánok (főzsupánok), később knézek kormányoznak.</p>
<p>680. Az avar uralom peremterületein vándor frank hittérítők megalapítják Salzburgot és Passaut.</p>	<p>679. Asparuch átkél a Dunán; megalakul a dunai bolgár állam, mely magában foglalja Besszarábiát, Dobrudzsát, valamint a Balkán-hegység és a Duna közötti területet.</p>	<p>670—680. Palacký szerint feltételezhető, hogy a cseh krónikákban szereplő Krok egyik leszármazottja, talán fia volt Samonak. Krok legfiatalabb lánya, Libuša Přemysl-höz, a stadlici földesurához ment nőül, aki alapítója lett a Přemysl-nemzetségnek és uralkodóháznak.</p>	

LENGYELEK	ÖSMAGYAROK	ÖSROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
			<p>565. A longobárdok Itáliában: csak Ravenna és egy ideig Róma marad Bizánc kezén, Ravenna körül alakul ki az ú. n. bizánci exarchatus.</p> <p>568. A hunokat Ázsiától kezdve üldöző, lovaspásztor avarok Magyarországon.</p> <p>570—632. Mohamed; 622-ben történik híres futása (hedzsira) Medinából Mekkába.</p> <p>629. Heraklius bizánci császár és Dagobert frank király megegyeznek abban, hogy mindketten befogadják a szláv betelepülőket: a szlovéneknek a frank, a horvátoknak és szerbeknek a bizánci főhatalmat kell elismerniök.</p> <p>687. Középső Pippin, frank majordomus legyőzi Neusztria és Burgundia majordomusait s Neusztriát Ausztráziával egyesítve, az egész frank birodalom majordomusa lesz.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	MORÁVIA	RASCIA STB. HORVÁTORSZÁG
<p>791—803. Nagy Károly bekebelezi Bajorországot a frank birodalomba, melynek magvát határőrgrófságokkal (Mark) védelmezi.</p> <p>795. Nagy Károly legyőzi a mai Alsóausztria területét megszálló avarokat és ú. n. „avar markot“ (határgrófságot) létesít Alsóausztriában.</p>	<p>700. Asparuch utódja, Terbel kán (702—719) visszahelyezi trónjára II. Jusztinián bizánci császárt, aki hálából átengedi Zagoriét a bolgároknak.</p> <p>750. Válságba kerül a dunai bolgár állam. A megerősödött Bizánc V. Konstantinos Kopronimos (741—775) alatt a dunai bolgárok nagyrésztét leigázza.</p> <p>790. Kardam (777—802) bolgár kán visszaállítja a dunai bolgár állam egységét. A Sztrumánál sikeres harcokat vív a bizánciakal.</p>	<p>791—796. Nagy Károly Pannoniában és ettől északra megtöri az avar uralmat és fennhatósága alá vonja a csehektől keletre és délkeletre élő morva-szlávokat.</p>	<p>780—800. A szlovének felveszik a kereszténységet és rövid önállósági törekvés után frank fennhatóság alá kerülnek. — A horvátok felveszik a kereszténységet első keresztény fejedelmük, Višeslav utasítására, akinek uralkodása alatt az Adria keleti partjának északi részén, a Krka és Zrmanja folyók völgyeiben valóságos törzsi-állami élet fejlődik ki. Višeslav fellépéig teljes bizánci fennhatóság alatt élnek a horvátok.</p>
<p>803. Nagy Károly az avarok végleges leverése után megalapítja Ostmarkot, a keleti határőrgrófságot, melyet a szomszédos területek telepeseivel benépesít.</p>	<p>811. Krum bolgár kán (802—814) legyőzi Nikephoros bizánci császárt, elfoglalja a Fekete-tenger melletti városokat, majd megszállja Kelet-Magyarországot és Erdélyt.</p>	<p>800. Nagy Károly megkezdte a nyugati kereszténység terjesztését a morva szlávok között.</p> <p>810—830. A nagymorva birodalom kialakulásának kezdetei, a frank befolyás gyengülése.</p>	<p>800. Nagy Károly császár koronázása után a horvátok frank befolyás alá kerülnek, amit fokozatosan leküzdének. — Ez időtájt alakul ki az első szerb államalakulat a későbbi novi-pazári szandzsák területén, melyet a tájat keresztülszelő Ras folyó után Rasciának (Raska) nevezték el.</p>
	<p>814. A hódító kán halála után fia, Omortag (814—831) harmincéves békét köt Bizánccal és a frank birodalom délkeleti részén lakó szláv törzseket legyőzve, birodalmához csatolja a Szerémséget és Dél-Dunántúlt.</p>	<p>830. Mojmir (830—846) az első nagymorva fejedelem 830 körül egyesíti a morva-szláv törzseket a legkeletibb Mark, a mai Morvasíkság területén. Vele egy időben Nyitra székhellyel a nagymorva birodalomhoz tartozó szláv hűbéres részfejedelemség alakul Pribina uralma alatt.</p>	<p>830. Rascia első ismert fejedelme, Vlastimir (830—838) alatt nagy harcokat vív a bolgár terjeszkedés ellen. A bolgárok elismerik a szerbek függetlenségét.</p>
	<p>835. Malomir, Omortag fia, megszállja Plovdivot s ezzel hatalmába kerül a későbbi belgrád—drinápolyi főútvonal.</p>	<p>836. Mojmir kiterjeszti hatalmát a Cseh-medencétől a nyitrai részfejedelemség határáig élő valamennyi szláv törzsre.</p> <p>846 körül. Mojmir utódja, Rastislav eltávolítja a nagymorva birodalom éléről. Pribinát a nyitrai részfejedelemségben Rastislav unokaöccse, Svatopluk követi.</p>	<p>845. Trpimir (845—867), az első horvát „nemzeti kán“ Clissát teszi a horvát bánság székhelyévé. Nevéhez fűződik a horvát „nemzeti dinasztia“ alapítása.</p>
		<p>847. A Nyitráról elűzött Pribina és fia, Kocel a Balaton mentén rövidéletű szláv hercegséget létesítenek.</p>	

LENGYELEK	ŐSMAGYAROK	ŐSROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>842. Piaszt (a kerékgyártó), a polán őstörzs fejedelme, megteremti az Odera és Visztula közötti rokon szláv törzsek egyesülését.</p>	<p>800—889. A magyarok kaukázusi hazájuktól északnyugatra, a Don és Dnyeper közére, Levédiába vonulnak.</p> <p>839. A magyarok az Al-dunánál a bolgárok szövetségeseiként a bizánci császár ellen harcolnak.</p>	<p>IX. század. A Prima Justiniana (Skoplje) érsekségéhez tartozó ősrómság most az érsekség jogutódjaként szereplő ochridai egyházi főhatóság alá kerül s fölveszi a szláv egyházi ritust.</p>	<p>737. III. Gergely pápa Bonifác bencés szerzetest állandó követnek Németországba küldi s ezzel megalakítja a diplomáciai összeköttetésnek ma is érvényben lévő formáját.</p> <p>756. Kis Pipin frank király megsegíti a pápát a longobárdok ellen s megveti az Egyházi Állam alapját.</p> <p>771. Nagy Károly trónra lép; néhány év múlva meghódítja Lombardiát s megjelenik Dalmáciában is.</p> <p>800. Miután Nagy Károly leverte az avarokat (791—96; az ekkor hazaszállított aranykincs az aranyértékének hirtelen zuhanására vezetett), III. Leo pápa felújítja a nyugatrómai birodalmat és Károlyt Rómában császárrá koronázza. Udvarában működik az ír Alkuin, a Karoling-renaisance szellemi vezére.</p> <p>813. A chálons-i zsinat kánonjai kizárással sujtják az ordáliák (istenítéletek) szokásának visszaeső hódolót s e kegyetlen eljárások büntetésével szelidítik a jogszolgáltatást.</p> <p>827. Wessexi Egbert egyesíti a hét angol királyságot.</p> <p>843. Nagy Károly halála után fiai felosztják a birodalmat: Itáliát Lothar kapja, Német Lajoséi lettek a rajnai tartományok, Kopasz Károlyé a mai Franciaország javarésze (verduni egyezség).</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	MORÁVIA CSEHEK, SZLOVÁKOK	RASCIA STB. HORVÁTOR SZÁG
<p>850—880. Telepes vándor- mozgalmak a keleti határ- őrgrófságban, melynek te- lepülési határa az Enns fo- lyóig terjed.</p>	<p>850—870. A bolgárok I. Borisz (853—888) fejedelem alatt bizánci közvetítéssel felveszik a kereszténységet.</p> <p>863. Cirill és Metód megkezdi térítómunkáját Macedóniában.</p> <p>866—70. Polémia Photius konstantinápolyi pátriárka és I. Miklós pápa közt a bolgár egyház hovatartozá- sának kérdésében.</p> <p>870. A konstantinápolyi zsinat döntése alapján Jó- zsef bizánci püspök átveszi a bolgár egyház kormány- zását.</p>	<p>860 körül Rastislav I. Miklós pápától szláv nyel- ven beszélő hittérítőket kér. A Szentszék nem tudja teljesíteni a nagymorva fe- jedelem kérését, mire Ras- tislav III. Mihály bizánci császárhoz fordul.</p> <p>863. Cirill és Metód sza- loniki származású hittéri- tők III. Mihály bizánci csá- szár utasítására Rastislav udvarába érkeznek és meg- alapítják a nagymorva bi- rodalom területén a szláv keresztény egyházat.</p> <p>870—871. Hatalmi vizzály Rastislav és Svatopluk kö- zött, melynek során a szláv fejedelmeket egymás ellen kijátszó Karlman utóbbi Regensburgban fogságba veti. Kiszabadulása után Svatopluk egyesíti a két szláv fejedelemséget és függetleníti a nagymorva birodalmat a német befo- lyástól.</p> <p>870. Rastislav nagymorva fejedelem Német Lajos fog- ságába esik.</p> <p>879. VIII. János pápa Metódot, Morávia érsekét Rómába idézi. Metód tisz- tazza magát az ellene emelt egyházi vádak alól, a pápa — mintegy ellenőrzőjeként — mégis kinevezi Nyitra püspökéül a sváb Wichin- get, akinek eredetileg Me- thód joghatósága alá kel- lett volna tartoznia.</p> <p>880. körül. Prága és kör- nyékén elterjed a keresz- ténység Bořivoj cseh her- ceg és neje, Ludmilla térítő munkája nyomán, akiket annakidején még Metód keresztelt meg.</p>	<p>863. Mutimir (860—890) szerb fejedelem, Vlastimir fia tartós békét köt a bol- gárokkal. Uralkodása alatt ismerkedik meg a szerbség a kereszténységgel, III. Mi- hály bizánci császár hittéri- tői, a szalonikii száрма- zású Konstantin (Cyrill) és Metód révén.</p> <p>867. A szerbség felveszi a kereszténységet.</p> <p>871. Basileus bizánci csá- szár elismeri a szerb törzsi államok függetlenségét, csupán a mindenkori ras- ciai főzsupántól követeli a bizánci fennhatóság elis- merését.</p>

850—950. A törzsi fejedelemség kezdetei. Az első Piasztok kora.

860. A kazárokhoz utazó Cirill, a morva szlávok apostola, a Krimi félszigeten magyarokkal találkozik.

862. Egy rheimsi feljegyzés megemlékezik a magyaroknak a frank birodalom elleni hadjáratáról. Ez az első nyugati portyázás. A magyarok Rastisláv morva herceget, a szláv apostolok pártfogóját megsejítik Pribina pannoniai fejedelemmel szemben.

IX—X. század. A balkáni szlávok állandó erősödése megbontja az ősrómánság egységes tömbjét, amely két részre szakad. Északi feléből nyugat felé kezdenek vándorolni a végül Isztriába érkező *isztrorománok* ősei, a nép zöme azonban a Dunán át észak felé indul, Havas-Alföld irányában. Ezek a tévesen dákórománoknak nevezett *északi románok*. Az ősrómánság déli feléből kialakulnak a Macedóniában, Albániában és Görögországban élő *arumének*, valamint később egy kisebb mellékág, a *meglenitáké*.

862. A novgorod-vidéki szláv törzsek követséget küldenek a varégekhez Skandináviába és meghívják őket vezetőikül. A meghívásra a varégek „Rus” nemzettségéből három fejedelmi testvér: Rurik, Sineus és Truvor kísérő harcosaikkal átkelnek a Balti-tengeren és letelepednek Oroszországban.

865. Az oroszországi normannok hajóhada Bizáncot fenyegeti. Később ismét megjelenik a város előtt (904, 943) a normann hajóhad.

871—901. Nagy Alfréd, az angolszászok legnagyobb királya, a normannok számos támadását veri vissza. 886-ban normannok (dánok) telepednek meg Angliában.

879. Rurik halála. Követi kiskorú fiának gyámja és rokona, Oleg.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	MORÁVIA CSEHEK, SZLOVÁKOK	RASCIA STB. HORVÁTOR SZÁG
<p>884. A königstätteni békében III. Károly császár és Svatopluk biztosítják az Enns alatti grófság hűbérurának, Aribo grófnak jogait.</p>		<p>882. Svatopluk hadjáratot vezet a Határgrófság ellen.</p> <p>884. III. Károly német-római császár és Svatopluk békét kötnek a Tulln melletti Königstättenben.</p> <p>885. ápr. 6. Method érsek halála. Svatopluk a sváb Wichinget, mint Morávia (Nagymorva birodalom) egyetlen püspökét Rómába küldi.</p> <p>886. V. István pápa kívánságára és Wiching befolyására Svatopluk megengedi a korábban eltiltott latin liturgia újbóli bevezetését.</p>	<p>886—900. Az eredetileg a mai Bosznia és Hercegovina területén alapított Hum vagy Zahumlje szerb tartományban Višeslav (886—910) szerb zsupán a bizánciak, majd a magyarok ellen hadakozik. Elfoglalja a Drina két partján fekvő Podrinjét és Péter rasciai fejedelemmel szövetségre lép Bizánc ellen fordul.</p>
<p>893. Arno würtzburgi püspök határgrófsági segédhadakkal támogatja Arnulf Svatopluk elleni vállalkozását.</p>	<p>893—927. Nagy Simeon bolgár cár kora a bolgár nemzeti művelődés első virágkora. A görög papságot bolgár-szláv egyházi szervezet váltja fel.</p> <p>895. Az Etelközből kirajzott magyar hadakat Bizánc megnyeri Simeon bolgár cár elleni szövetségre. Simeon erre a besenyőkkel kezd szoros együttműködést és a magyarokat visszaszorítja.</p>	<p>893. Karlmann fia, Bajor Arnulf eredménytelen hadjáratot vezet Svatopluk ellen.</p> <p>894. Svatopluk halála után fiai trónviszályban szétbomlik a nagymorva birodalom.</p>	<p>892. Péter rasciai fejedelem (891—917), Mutimir unokaöccse, Primorja szerb tartomány elfoglalásával a Neretváig tör előre és a mai Cetinje mellett kiterjeszti uralmát a tengerig.</p>
<p>900. A honfoglaló magyarság behatol Ostmark területére az Enns folyóig és megszállja a keleti határgrófságot.</p>		<p>896. A honfoglaló magyarság megdönti a nagymorva birodalmat.</p> <p>896—920. Spytihnev (894—905) és Vratislav (905—920) cseh fejedelmek megerősítik a cseh törzsszövetséget és megvetik a Přemysl-uralkodóház alapjait.</p> <p>901. Cseh-morva-német szövetség a magyarok ellen.</p> <p>904. A cseh-morva-német szövetség gyűlése Thietmar salzburgi érsek és Buchard passauai püspök jelenlétében a dunamenti Raffelstättben.</p>	<p>900. A szlovének a német-római birodalom különféle örgrófi nemzetségeinek fennhatósága alá kerülnek.</p>

LENGYELEK	MAGYARORSZÁG	ŐSROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>850—950. A törzsi fejedelemség kezdetei. Az első Piasztok kora.</p>	<p>889. A besenyők keletről jövő támadása elől a hét magyar törzs szövetsége a hozzácsolakozó törökös kabarokkal együtt Etelközbe, a mai Moldva és Besszarábia területére költözik. A válságos helyzetben levő törzsek vérszerződéssel örökös törzsszövetséggé egyesülnek, Árpádot fejedelemmé választják s ezzel megalkotják a magyarság politikai egységét.</p> <p>894. A magyarok benyomulnak a Kárpát-medencébe. Ugyanebben az évben, szövetségben Bölcs Leó bizánci császárral, Simeon bolgár cár ellen harcolnak. A besenyők újabb támadására a magyarok a podoliai síkságon Kievig hatolnak, majd 895-ben a vereckei hágón át leereszkednek a Felső-Tisza völgyéig.</p> <p>896—970. A „kalandozások kora“. (Lásd még 19. oldalt.)</p> <p>900. A magyarok elfoglalják az idáig frank fennhatóság alatt álló Dunántúlt.</p>	<p>IX—X. század. A román néptörzsek szétvándorlása.</p>	<p>882. Oleg megszállja Kievet, kijelentve, hogy „e város lesz az orosz birodalom anyja“.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK-SZLOVÁKOK	RASCIA STB. HORVÁTOR SZÁG
<p>907. A volt határgrófság felmentésére törekvő bajorokat a magyarok Pozsonynál megverik.</p> <p>909. Bajor győzelem magyar portyázó hadak felett a Rott folyó menti Freising mellett.</p> <p>919. A német királlyá választott Henrik szász herceg megerősíteti a határgrófság széleit.</p>	<p>913. Simeon Bizánc ellen vonul s elismerteti bolgár cári címét.</p> <p>917. Pétert, Rascia urát, Simeon bolgár cár vezérei csellel fogságba ejtik, ahol meghal. — Péter helyébe a bolgárok a fejedelmi házból származó Pavle knézt (917—924) emelik Rascia trónjára. Pavle knéz eleinte elfogadja a bolgár fennhatóságot, de csakhamar Bizánchoz közeledik, amiért Simeon elúzi trónjáról és helyébe Zarija trónkövetelőt ülteti.</p> <p>924. Zarija (924—933) szerb knéz — közvetlen trónralépte után —, hogy véget vessen a bolgár befolyásnak, megtámadja a Bizáncot ostromló Simeon cárt és győzelmet arat a bolgárok felett. — Simeon viszonzásul megtámadja a zsákmány-tilalom miatt két táborra szakadt szerb törzsi hadsereget. A törzsek azonban Zariját támogatják és Česlav trónkövetelőt, aki később Simeonhoz menekül, száműzik.</p> <p>927. Simeon bolgár cár a szerbek elleni hadjárat során a horvát hegyekben életét veszti, a bolgár sereg visszavonul.</p>	<p>920. Vratislav halála után a csehek fejedelmévé választott kiskorú Vencel helyett anyja, az erőszakú Drahomira kormányozza az országot.</p> <p>921. Szent Vencel (921—929) cseh fejedelem elfogaditja országával a kereszténységet és hűbér szövetségre lép a német-római császársággal.</p> <p>926. A cseh főrangúak Venceltől anyja, Drahomira erőszakos eltávolítását követelik. Az erkölcsös életű fejedelem ellenszegül kívánságuknak. A főrangúak ekkor öccséhez, Boleslavhoz fordulnak és azt Vencel ellen ingerlik.</p>	<p>910. Višeslav humi zsupán fia, Mihály (910—937) a magyarokkal szövetségbe a terjeszkedő Péter raskai fejedelemmel szemben Bizánc-ellenes szövetséget köt és a Rasciában kitört trónviszályt felhasználva, elfoglalja Primorjét. — Az eseményekkel egyidőben a dukljai (zétai) szerb tartományban megalakítják a keleti kereszténység első balkáni székhelyét, az anti-vári püspökséget.</p> <p>925. A Szentszék legátusa Tomislav (910—928) horvát fejedelmet a pápától nyert királyi koronával Horvátország első királyává koronázza. Tomislav dalmáciai székhelyéről egyesíti a horvát bánságokat és alattvalóit a nyugati kereszténység elfogadására szólítja fel. Az ő idejétől a horvátok Rómát fogadják el a keleti kereszténységet követő szerbekkel szemben. — Ezzel egyidőben Česlav rasciai trónkövetelő, Vlastimir bolgár keveredésű dédunokája, bolgár sereggel a szerb törzsi államra tör és menekülésre kényszeríti Zariját. Azonban csakhamar csalódnia kell a bolgároknak, akik vasraverik a szerb zsupánokat (köztük őt magát is) és kifosztják Rasciát és Mačvát (macsói bánság). — A szerbek Hum területéről és Horvátország felől ellentámadást indítanak a bolgárok ellen.</p>

LENGYELEK	MAGYARORSZÁG	ŐSROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>890—950. A törzsi fejedelemség kezdetei. Az első Piasztok kora.</p>	<p>907. Meghal Árpád fejedelem.</p>	<p>IX—X. század. A román néptörzsek szétvándorlása.</p>	<p>910. III. Sergius pápa jóváhagyja a cluny-i bencés apátság alapítását. Innen indul ki a cluny-i reform, a rablóvilág megfékezése és a keresztény lovagfelfogás kialakulása.</p> <p>912. Rolf normann herceg megveti lábát Normandiában.</p> <p>919—36. A szász Madarász Henrik királyságát a többi német törzs is elismeri.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	RASCIA STB. HORVÁTOR SZÁG
<p>955. Ottó német-római császár az Augsburg melletti Lech-mezőn aratott győzelem után visszaállítja a keleti határőrgrófság törzsi határait. — A Lech-mezei vereség után a magyarok visszahúzódnak Ausztriából.</p> <p>960. Bajor „ostmark“ keletkezik Ems és Traisen között.</p>	<p>927—69. Péter cár 40 évre békét köt Bizánccal. A bizánci hatás kifejleszti Bulgáriában a hűbériséget.</p> <p>968. Szvjatoszláv kievi fejedelem keményen megveri a bolgár hadakat. II. Boris uralkodása idején (969—72) Tzimiskes bizánci császár is Bulgáriára támad s Kelet-Bulgáriát bekebelezi a bizánci birodalomba (972).</p>	<p>929. I. Henrik német király és Arnulf bajor herceg Csehországra törnek és Vencelt adófizetésre kötelezik. Boleslav herceg özszeesküvést sző bátyja, Szt. Vencel ellen, meggyilkoltatja az uralkodót, akit a cseh nép később védőszentjévé avat. Boleslav a fejedelmi cím birtokában megszilárdítja a központi hatalmat.</p> <p>950. Másfélévtizedes önállóság után Boleslav cseh fejedelem adófizetésre kényszerül I. Ottó német királlyal szemben. Ezenkívül kötelezi magát a királyi gyűléseken való megjelenésre és Ottó római útja alkalmával 300 fegyveres állítására.</p> <p>967—999. II. Boleslav Morvaországot a cseh fejedelemséghez csatolja és meghódoltatja az összes cseh törzseket. Uralkodása végén Felső-Szilézia is cseh fennhatóság alá kerül. Ez időtájt a kereszténység már általánosan elterjedt egész Csehországban, központja a 923-ban alapított prágai püspökség.</p>	<p>927. Zarija visszatér és átveszi az uralmat. Simeon halála után Bizánc és Bulgária békét kötnek, ami átmenetileg megerősíti Rascia helyzetét.</p> <p>933. A bulgáriai száműzetésben élő Česlav rasciai trónkövetelő elhatározza a szerb törzsi államok egyesítését. Titokban követséget küld Bizáncba, elismeri fennhatóságát és segítségét kéri.</p> <p>934. Česlav bizánci segítséggel ismét megtámadja Rasciát. Zariját serege cserben hagyja, Primorjéba menekül.</p> <p>940. A Neretva és Cetinje folyók között elterülő Neretva szerb tartomány lakói Česlav raskai fősupán (934—962) uralma alá kerülnek.</p> <p>965. Prelimir (965—988) trebinjei fősupán meghódítja Primorje egyrészét, Humot és Neretvát. Bár egy időben Rascia felett is fennhatósággal rendelkezik, mégsem egyesíti a szerb tartományokat, hanem fiai között megosztja azokat.</p> <p>969. Držislav (969—997) király alatt Horvátországban ismét erőre kap a bizánci befolyás, mely a XI. század végéig fennáll.</p> <p>970. Prelimir trebinjei fősupán Humot (Neretvától az Una folyó forrásvidékéig) Trebinjéhez csatolja.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ŐSROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>960. A Piaszt-házból származó I. Mieszko fejedelem a központi hatalom szolgálatába állítja a lengyel törzsszövetséget.</p> <p>966. I. Mieszko fejedelem Lengyelország (Oderától a Visztuláig terjedő területen) népével együtt fölveszi a kereszténységet.</p> <p>968. Az első keresztény püspökség Poznańban.</p> <p>970. körül. Mieszko lengyel fejedelem nőül veszi I. Boleslav cseh herceg leányát, Dobrawát, aki a kereszténység terjesztésének fő támogatója lett Lengyelországban.</p>	<p>899—969. Kalandozások kora: 899. lombardiai hadjárat és brentai ütközet; 902—906. morvaországi hadjárat; 910. kalandozások a Rajnáig; 912. kalandozás frank földön; 917. Basel megrohanása; 918. Bréma ostroma; 925. portyázás Dél-Itáliáig; 926. sankt-galleni kaland; 927. kalandozás Bulgáriában; 933. merseburgi vereség; 934. kalandozás Bizáncig; 937. sváb és frank hadjárat Rheimsig; 943. kaland a spanyolországi arabokkal; 947. itáliai hadjárat Otrantoig; 948 görögországi kaland; 951. északolaszországi hadjárat, majd kalandozás a Rhône és Loire vidékéig; 954. háború sváb szövetségben Burgundia és Belgium ellen; 955. Nagy Ottó német császár Augsburgnál, a Lech folyónál döntő csapást mér a magyarokra; 959—969. balkáni portyázások Konstantinápolyig.</p> <p>970. Szvjatoszlav kievi fejedelmet magyar sereg kíséri Bizánc ellen, de az arkadiopoliszi vereséggel a magyar hadi vállalkozások Bizánc ellen is befejeződnek</p> <p>970—997. Géza magyar fejedelem megtöri a törzsfők uralmát, helyreállítja a központi hatalmat és békepolitikát kezdeményez.</p>	<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">IX—X. század. A román néptörzsek szétvándorlása.</p>	<p>935—99. Győzelmes Erik, a svédek első nagy királya. Fia, Olaf népével együtt megkeresztelkedik.</p> <p>936—73. Henrik fia, Ottó, Németország bomlását megállítja. Itáliában legyőzi Berengárt és magát 962-ben német-római császárrá koronáztatja. E címet a német uralkodók 1806-ig viselték.</p> <p>967. Nikephoros Phokas bolgárelenes szövetséget köt Szvjatoszláv kievi fejedelemmel.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	RASCIA STB. HORVÁTOR SZÁG
<p>971. Karinthiától keletre, a Mura mellett német határgrófság létesül.</p> <p>973. Az Ennstól délre eső vidéken rövidéletű új, keleti bajor határgrófság létesül Burchard örgróf kormányzása alatt.</p>	<p>973. Nyugatbulgáriában, az Ochrida-tótól délre Miklós bolgár vezér négy fia, Dávid, Mózes, Áron és Sámuel szervezkedni kezd Tzimiskes uralma ellen.</p>		<p>971. Tihomilj rasciai fejedelem súlyos harcokat vív a Bulgáriát legyőző bizánciak ellen. Mivel ezekkel egyidőben Trebinjéből, tehát a Kattarótól Dubrovnikig húzódó területsávról Prelimir is megtámadja Rasciát, Tihomilj országa kisebbik részével neki adja meg magát, míg Rascia nagyobb felét megszállják a bizánciak.</p>
<p>976. II. Ottó német-római császár elrendeli az egykori Ostmark helyreállítását, melynek első örgrófjává Babenbergi Luitpoldot teszi. Ezidőtől 1246-ig a Babenberg-nemzetség kormányozza a későbbi osztrák területeket. — Karinthia kiválik Bajorországból és önálló hercegségnek nyilvánítja magát. — A bajor örzsi terület tagozódása nyomán hasonló jelenségek mutatkoznak a X. század utolsó harmadában és a XI. század elején az osztrák határgrófság területén is.</p>	<p>980. Román, II. Borisnak Bizáncba túszul vitt fia, Sámuel segítségével cár lesz, Preszpa székhellyel.</p> <p>987. Sámuel megöleti testvérét, Áront, aki állítólag a bizánciakkal rokon-szenvez.</p> <p>988. II. Basilio bizánci császár kievi segítséggel a vetélkedő testvérek ellen indul.</p>	<p>975. A délcsehországi Slavnik földesúr fiát, a magdeburgi káptalani iskolában végzett Adalbertet II. Boleslav meghívja Prágába. — Adalbert (eredeti nevén Vojtech) később Prága püspöke lesz.</p>	<p>976. Tihomilj és Prelimir felkelésre szólítják Rascia lakóit Bizánc ellen. A felkelés sikerül, Tihomilj visszanyeri Rasciát, de köteles elismerni Trebinje fennhatóságát.</p> <p>988. A Prelimir trebinjei főzsupán halála után támadt belviszály következtében az általa alapított szerb tetrarchia (Trebinje-Hum-Rascia) felbomlik.</p>
	<p>997. Román, II. Boris fia, Bizáncban fogolyként hal meg; Sámuel Ochridában cárrá koronázzák.</p>		<p>997. Duklja vagy ismeretebb nevén Zéta szerb tartomány megjelenik a szerb történelemben. A tartomány a Diocletianus római császár által építtetett Diocletia (szerbül Duklja) vártól kapta nevét, melyről az e területen alapított későbbi szerb államot dioklétiai vagy — a tartomány hasonló nevű folyója után — zétai királyságnak nevezték el. Zéta ezidőszertüri ura, Petriszláv főzsupán, háborúba keveredik Sámuel nyugati bolgár cárral és elveszti a tartomány déli részét Durazzóval együtt.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>981. Átmenetileg megszűnik a lengyel uralom Vörös Ruthéniában (Galicia).</p> <p>987. Géza magyar fejedelem egyik leányát Micszláv lengyel fejedelem fiához, a későbbi Vitéz Boleszlávhoz adja nőül.</p> <p>995. I. (Vitéz) Boleszláv lengyel fejedelem (992—1025) I. Mieszkó fia, meghódítja Pomerániát.</p>	<p>973. husvétján Ottó császár Quedlinburgban fogadja Géza követeit a többi délkelet-európai népek követivel együtt. Ezzel megszűnik a német birodalommal való állandó ellenségeskedés. — A politikai változást Pilgrim passauai püspök térítésre használja fel, s megkísérli joghatóságát Magyarországra kiterjeszteni. Papjainak egyike Gézát, s fiát, Vajkot is megkereszteli, aki a passauai egyház védőszentjének, István vértanúnak nevét kapja.</p> <p>974. A keresztény térítés és a központi hatalom megerősödése a dunántúli törzsek között ellenállásra talál. Szerénd és fia Koppány vezér a régi rend védelmére szervezkednek.</p> <p>995. Szent Adalbert, a prágai püspökké lett tudós bencés Magyarországra jön.</p> <p>996. Adalbert tanácsára Géza fejedelem megkéri fia számára Henrik bajor herceg leányának, Gizellának kezét.</p> <p>997. Géza fejedelem megkezdte a Bakonyban az első bencés monostor építését, Adalbert Magyarországra menekült tanítványai számára. — Géza ugyan ezen évben meghal. Utóda István. — Géza uralma idején német telepések érkeznek Magyarországra. — Megkezdődik a honfoglalók által meg nem szállt területeknek a fejedelem számára való lefoglalása és fejedelmi uradalmakká (dominiumokká) való szervezése.</p>	<p>976. Kasztoria és Preszpa közt nomád „vlach“-ok megölik Dávidot, a nyugatbulgáriai szervezkedés egyik vezérét.</p> <p>976—980. Bizánci források Észak-Görögország egyes vidékeit Kis-, Nagy- és Alsó-„Vlachiának“ nevezik, ami román lakosság jelenlétére utal.</p>	<p>980. Olga nagyhercegnő és Vladimir térítő munkája Oroszországban.</p> <p>987. Capet Hugó trónra lépte a Karoling-dinasztia kihalását s egyben a Capeting-korszak kezdetét jelzi. Franciaország örökös monarchia.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	RASCIA STB. HORVÁTORSZÁG
<p>1018. Adalbert osztrák örgróf II. Henrik császártól, a lengyel hadjáratban való részvétele jutalmául hűbérként elnyeri az osztrák örgrófságot.</p>	<p>1001—1014. II. Basilius újabb hadjáratai a bolgárok ellen.</p> <p>1014. júl. 29. Basilius döntő győzelmet arat Sámuellel szemben Belaszicánál; 15.000 bolgár harcost megvakíttatnak a bizánciak. Három nappal később Sámuel meghal.</p> <p>1018. Basilius bevonul Ochridába; a nyugati bolgár birodalom bizánci fennhatóság alá kerül. Sermon bolgár bojár még egy ideig ellenáll a Szerémségben, de végül ő is kénytelen meghódolni Bizáncnak.</p>	<p>989. Az udvar kicsapongásai és a lengyelelles irányzat miatt Adalbert püspök elhagyja Prágát, de II. Boleslav visszatérésre kényszeríti.</p> <p>995. Ez év őszén Adalbert végleg távozik Prágából és megkezdí téri tó munkáját a pogány poroszok között, akik 997 tavaszán megölik.</p> <p>999. II. Boleslav halála után fia, III. Boleslav önkényuralma következik Csehországban.</p> <p>1000. III. Boleslav lengyel Boleszlo (Boleslav Chabry) ellen sikertelen csatát vív. A lengyel herceg elfoglalja az eddig cseh kézen lévő Chrowatiát (Krakkó és vidéke) és Szilézia egy részét.</p> <p>1002. III. Boleslav számúzi fivéreit, Jaromirt és Ulrikot. A csehek Boleslav kegyetlenkedéseit megelégetve, behívják lengyel Boleszlo (B. Chabry) pártfogoltját, Wladivojt, de ez röviddel később meghal.</p> <p>1004. III. Boleslav zsarnoki uralma ellen újabb pártütés támad. A cseh elégedetlenek behívják a lengyel herceget, akit urukul elismernek. III. Boleslavot pedig megvakítják és számúzik. Röviddel később lengyel Boleszlo elhagyja Prágát, a cseh főrangúak pedig elismerik királyokul az elúzótt Jaromirt, aki a számúzetésben II. Henrik német király hűbérese lett.</p> <p>1012. Jaromirt öccse, Ulrik megfosztja a tróntól. Jaromirt II. Henrik túszként Utrechtbe viszi, ahol haláláig őrizteti.</p>	<p>999. Petriszlávot Zétában Jovan Vladimir knéz (999—1015) követi, akit Sámuel elfogat, de csakhamar szabadonbocsátja, visszaadja országát és vejévé teszi.</p> <p>1015. Vladimir knézt bizánci vendégségben orvul megölik.</p> <p>1018. Stevan Vojislav Dobroslav (1018—1050), Trebinje és Zéta választott knéze felajánlja II. Basilius bizánci császárnak a tartományok fennhatóságát. — Stevan Vojislav megválasztása előtt Dragomir trebinjei knéz Zéta meghódítására készült, de Kattaróban összeesküvés áldozatául esik.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1000. A gnieznói érsekség, az autonóm lengyel egyház székhelye, a lengyel egyháztudományok és művelődés központja lesz.</p> <p>1003. Hős Boleszláv elfoglalja a cseh Prágát.</p> <p>1018. Boleszláv 1018-ban Bautzenban békét köt II. Henrik német-római császárral, aki elismeri Lengyelországot és hódításait. A bautzeni békében 16 évig tartó lengyel-germán törzsi háborúskodás (1002—18) után ismét lengyel uralom alá kerül a germán törzsek által meghódított Vörös Ruthénia (Galicia).</p>	<p>998. István leveri Koppany lázadását s megerősíti hatalmát a Dunántúlon.</p> <p>1000. dec. 25. Istvánt a francia származású II. Szilveszter pápától kapott koronával királlyá koronázzák.</p> <p>1001. István király megalapítja az esztergomi érsekséget.</p> <p>1002. A király befejezteti a Géza idejében megkezdett pannonhalmi apátság építkezését s az apátságot Montecassino kiváltságaihoz hasonló jogokkal ruházza fel. — Megszervezi a veszprémi egyházmegyét. — Megalapítja a veszprémvölgyi kolostort görög apácák számára. — A Tisza és a Maros vidékén leveri Ajtony, Erdélyben Gyula lázadását.</p> <p>1009. A pécsi és győri püspökség alapítása.</p> <p>1010. A kalocsai érsekség létesítése.</p> <p>1018. Magyar csapatok visszafoglalják a Vág völgyét, melyet Boleszláv lengyel herceg átmenetileg megszállva tartott. — Bizánc terjeszkedése az Aldunáig hatol.</p>	<p>X—XII. század. A balkáni őshazából észak felé vándorló románok átkelnek a Dunán: Havaselvén érintkezésbe kerülnek a besenyőkkel, majd később Moldvában az úzokkal és kunokkal, Erdélyben pedig a magyarokkal. A nomád, félnomád, vagy kétlegelős pásztorkodást űző románok kenézei között már ekkor lehettek besenyő és kun származásúak.</p>	<p>998. Vladimir, Rurik utóda, a keleti kereszténységre tér.</p> <p>XI. század. Cid (Don Rodrigo de Bivar), Spanyolország legendás hőse, az arabok ellen harcol (Cid-románcok).</p> <p>1000. II. Szilveszter pápa fellép a világvégét jósoló babonahullám és a zsidóüldözés ellen. Az erőszakoskodás megfékezésére először alkalmazza az egyházból való ünnepélyes kizárást világi személyek ellen.</p> <p>1016. Trónra lép Sven fia, Nagy Kanut, aki az angol mellett a svéd, dán és norvég koronát is viseli.</p> <p>1016—54. Bölcs Jaroslav, uralkodása alatt Kievet fénykorát éli.</p>

1025. Adalbert kiterjeszti örgrófsága határait a Lajta, illetve a Morva folyóig. A morvaországi birtokokat II. Konrád császár külön adományként nyeri el.

1030. Bécs feltűnik az oklevelekben Viennis néven.

1031. Hosszas határvillongások után, miközben a magyar hadak Bécsset is megszállják (1030), az osztrák határgrófság békét köt Magyarországgal, melyben a Fischa és Lajta közét István királynak átengedi.

1040. Luitpold, Adalbert osztrák örgróf fia, III. Henrik császár oldalán részt vesz a Břetislav cseh fejedelem elleni német támadásban.

1025—48. Besenyő betörések a Dunától délre.

1040. Gavril Radomir utolsó dunai bolgár fejedelem (1014—15) fia, Deljan Péter sikertelen felkelést szít Bizánc ellen. A felkelés leverése után Bizánc katonai önkényuralmat szervez a megszállott bolgár területeken.

1029. Ulrik cseh herceg törvénytelen fia, Břetislav elfoglalja Morvaországot s a Csehországhoz csatolt területet maga kormányozza.

1032. A német hűbért megtagadó Ulrikot II. Konrád megidézi. Ulrik ellentáll. II. Konrád elfogatja és száműzi. Az interregnum alatt Csehországot Břetislav és fivére, Jaromir kormányozzák.

1034. Jaromir mozgalmat szervez a német befolyás letörésére, de vereséget szenved. II. Konrád császár ekkor Ulrikot szabadon bocsátja, aki véres bosszút áll hazai ellenfelein, sőt saját családján is, de rövidesen meghal. Utána Břetislav átveszi a hatalmat, az erélyes fejedelmet II. Konrád jogaiban megerősíti.

1040. III. Henrik német-római császár I. Břetislav (1034—1056) alatt Csehországot a német-római birodalom hűbéresévé teszi.

1019. II. Basilius bizánci császár (Bulgaroktonos) a bolgárok és szerbek legyőzése után Humot birodalmához csatolja. A rasciai főzsupán, a humi knéz és a horvát király elismerik Bizánc főhatalmát. — Basilius császár az ochridai kerületet a Justinián alapította (555) bizánci érsekséghez csatolja, melyet azóta ochridai érsekségnek neveznek.

1028. Števan Vojislav Zétában és Trebinjében felkelést szít és átmenetileg biztosítja a tartományok függetlenségét.

1036. Bizánc visszafoglalja a tartományokat és Vojislávot foglyul ejti.

1040. Vojislav megszökik Bizánctól és a zétai felkelők élére állva, elűzi Jerotik Teofil bizánci helytartót és átveszi a hatalmat. — Bizánc támadást intéz Zéta ellen, de Vojislav a skutarii hegyszorosban megveri Mihály bizánci császár seregét. — A szerb

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1019. I. Boleszláv — röviddel halála előtt — Lengyelország királyává koronáztatja magát. Ettől az időponttól számítják az önálló és független lengyel királyság korát.</p>	<p>1030. A magyar királyság karoling-szellemű belső megszervezését (megye-rendszer stb.) II. Konrád német császár támadása zavarja meg: a császár Esztergomig nyomul előre, de István király döntő győzelmet arat, elfoglalja Bécset s a következő évben megkötött békével rendezi Magyarország nyugati határát. A Lajta és a Fischa köze a magyaroké marad.</p> <p>1031. Meghal Imre herceg, István király fia. — A király leveri unokatestvére, Vászoly lázadását.</p>	<p style="text-align: center;">XI—XII. század. Román vándorcsoportok Havaselve, Moldvában és Dél-Balkánon.</p>	<p>1037. Vazul magyar herceg fia elveszi Bölcs Jaroszlav leányát. Kievben megkeresztelkedik, felvéve az András nevet, Oroszország védőszentjének nevét.</p>
<p>1039. Břetislav cseh fejedelem hódító háborút vezet Lengyelország ellen és Gnieznoból elviteti Szent Adalbert hamvait.</p>	<p>1038. aug. 15. István király halála. Trónját unokaöccse, a velencei doge fia, Péter foglalja el. — Megkezdődik a pécsi bazilika építése.</p>		

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	RASCIA STB. HORVÁTORSZÁG
<p>1042. Aba Sámuel magyar király portyázó hadjárata a keleti határgrófságban. — Adalbert örgróf és fia, Luitpold súlyos veszteségek árán visszaverik a támadást.</p>		<p>1041. Břetislav a hűbérviszony elismerése ellenében jogot kap Sziléziára. A tartományt csak 1054-ben adja vissza Lengyelországnak évi 500 márka ezüst ellenében.</p>	<p>győzelem hírére Bulgáriában Deljan Péter sikertelen felkelést szervez Bizánc ellen.</p> <p>1042. Mihály utódja, IX. Konstantin bizánci császár a rasciai és humi szerb hűbérurak támogatásával Vojislav ellen vonul és behatol Zétába. Vojislav a szövetséges sereget Skutari mellett megsemmisíti, az ütközetben 40.000 bizánci esik el.</p> <p>1043. Vojislav a Bizánccal kötött békében Trebinjét és Durazzot Zétához csatolja.</p>
<p>1050—1120. Kialakul az osztrák határőrgrófság végleges etnikai körvonala. — Az Ostarich (későbbi Osterreich) elnevezés a XI. század fordulóján jelentkezik először az oklevelekben.</p> <p>1060. A magyar uralkodói testvérharc (Béla—Endre) következtében a mosoni csatában elesett I. Endre magyar király neje, Ágnes özvegy királyné fiával, Salamonnal, Ernő osztrák örgróf melki udvarában kap menedéket.</p>		<p>1061. Břetislav legidősebb fiának, Svyatihnek halála után öccse, Vratislav felosztja Morvaországot fivérei, Konrád és Ottó között.</p>	<p>1050. II. Basilios bizánci császár halála után Bosznia is felszabadul a bizánci uralom alól és 1058-ig megőrzi függetlenségét.</p> <p>1058. IV. Krešimir (1058—1074) király alatt Horvátország eléri legnagyobb kiterjedését. Krešimir Bosznián kívül a Dráva-Száva kiszögelyét is Horvátországhoz csatolja.</p>
<p>1063. A Magyarország elleni újabb német hadjáratban Ernő osztrák örgróf a trónkövetelő Salamont támogatja, aki I. Béla halála és ennek fia, Géza elmenekülése után bevonul Székesfehérvárra, ahol nőül veszi IV. Henrik császár rokonát.</p>	<p>1064. Oguz (úz) betörés Bulgária területére.</p>	<p>1063. Vratislav megalapítja az olmützi püspökséget.</p>	
	<p>1072. Vojtek György, Macedónia bolgár vajdája újabb lázadást szít Bizánc ellen, azonban kísérlete kudarcba fullad.</p>		<p>1072—74. Vojislav fia, Mihály (1050—1082) zétai fejedelem a zétai és trebinjei belviszályok leküzdése után felszabadító hadjáratot indít a bizánci fennhatóság alatt álló Rascia és egyéb szerb területek felmentésére. A hároméves</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1069. II. Boleszláv folytatja elődei keleti terjeszkedő politikáját: meghódítja Kievet.</p>	<p>1041. Az idegenből jött Péter királlyal, valamint a kereszténységgel és az új gazdasági-társadalmi renddel szemben az országban erős ellenállás támad. — Az elégtelenek István király sógorát Aba Sámuel emelik trónra.</p> <p>1044. Aba a Péter segítségére jövő német császárral szemben csatát veszít és elesik.</p> <p>1046. Péter második uralmának a pogány magyarság felkelése (a Vata-lázadás) vet véget. (Ekkor szenved vértanúhalált Gel-lért püspök.)</p> <p>1047. Vászoly fia, Endre kerül trónra. A dinasztikus viszály tovább tart. Endre német segítségre támaszkodva küzd testvére, Béla herceg ellen.</p> <p>1055. I. Endre király megalapítja a tihanyi apátságot.</p> <p>1060—1063. I. Béla uralkodásának idejére esik a pogány magyarság utolsó lázadása az „új rend“ ellen.</p> <p>1063—1074. I. Endre fia, Salamon és I. Béla fia, Géza között ismét fellángol a trónviszály. — Ugyanebben az időszakban kelet felől különböző török népelemek (úzok kúnok, besenyők) törnek be Magyarországra.</p> <p>1071. Nándorfejérvárnál (Belgrádnál) Salamon és Géza hercegek megverik a bizánciakat.</p>	<p>1066. A Tesszáliában élő aruménok fellázadnak: mozgalmukról Kekaumenos bizánci krónikás számol be.</p>	<p>1042. Hítvalló Eduárddal az angolszász dinasztia ismét uralomra kerül.</p> <p>1055. Szakadás (schisma) a keleti és nyugati egyház között.</p> <p>1066. Hódító Vilmos, Normandia királya, Hastings mellett (okt. 14.) döntő győzelmet arat, az angolszász dinasztiát megdönti és bevonul Londonba.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	RASCIA STB. HORVATORSZÁG
<p>1074. IV. Henrik császár a keleti őrgrófság területéről hadat indít a Géza által szorongatott Salamon segítségére. A hadjárat nem sikerül, Henrik télvíz idején visszavonul. — Az ország nyugati peremére szorult Salamon csak a későbbi nyugatmagyarországi sávot tudja megtartani, ebből is át kell adnia Mosont és néhány kisebb várat a segítség fejében Henriknek.</p> <p>1078. Ernő osztrák őrgróf fia, II. Lipót (1075—1095) IV. Henrik német-római császár ellen fordul.</p> <p>1079. IV. Henrik császár hadjárata Ausztria ellen. II. Lipót őrgróf, akit a Henrik császár elleni harcban László magyar király is támogat, a fegyveres túlerő következtében meghódításra kényszerül.</p> <p>1082. máj. II. Lipót osztrák őrgróf a meurbergi csatában vereséget szenved Vratislav cseh fejedelem hadaitól, akinek a győzelem után Henrik császár az osztrák őrgrófságot hűbérbe adja.</p> <p>1084. II. Lipót osztrák őrgróf és a német-római császárrá koronázott IV. Henrik kibékülnek. Lipót hűbérurának ismeri el a császárt; Henrik pedig elismeri az őrgrófság jogait.</p> <p>1091. II. Lipót, Ausztria hercege, betelepíti a bencés rendet és fontos tisztségeket adományoz a szerzeteseknek. Uralma alatt meg erősödik a pápai párt.</p>	<p>1074. Besenyők és úzok lázadása a bizánci hivatalnokok ellen. Nestor bizánci hadvezér a lázadók mellé áll. A dunavidéki bolgárság, besenyő-bolgár vezetés alatt, elszakad Bizánc-tól.</p> <p>1088. Kun betörés bolgár területen át Konstantinápolyig.</p> <p>1091. Újabb besenyő betörés; bizánciak és bolgárok fényes győzelme a besenyőkön.</p>	<p>1075—1076. Vratislav kintünteti magát IV. Henrik császár szász hadjárataiban, amiért Henrik jutalmul megajándékozza a szász keleti határgrófsággal (Alsó-Lausitz), majd a meissenii határőrgrófsággal.</p> <p>1082. máj. A meurbergi csatában Vratislav cseh fejedelem hadai győzelmet aratnak II. Lipót osztrák őrgróf felett.</p> <p>1085. II. Vratislav (1061—1092) cseh fejedelem fölveszi a királyi címet. Vratislavot, nejével, Svataával együtt Eigilbert trieri érsek IV. Henrik utasítására Prágában megkoronázza.</p> <p>1091. Vratislav morvaországi hadjárata során meg szállja Brünnt és Olmützt. A meghódított tartomány kormányzását fiára, Boleslavra bízta.</p>	<p>háborúban Bizánc erősebbnek bizonyul, Mihály a durazzói békében kénytelen Bizánc javára lemondani Durazzóról és környékéről.</p> <p>1075. Zvonimir bánt (1075—1089) Horvátország királyává választják. Zvonimir megszünteti a bizánci befolyást és teljes erejével Rómát támogatja.</p> <p>1076. Zvonimir feleségül veszi Szent László nővérét, Ilonát (Jelena).</p> <p>1078. Mihály zétai szerb fejedelem koronát és királyi palástot kér Rómától, a pápa elutasítja.</p> <p>1082. Mihály utódja, Konstantin Bodin (1082—1101) I. Komnen Elek bizánci császár szövetségeseként sikeres harcokat vív a Balkánra törő itáliai normanok ellen.</p> <p>1085. Bodin szerb fejedelem a meghódított Boszniát átengedi szövetségeseinek, Števan rasciai főzsupánnak.</p> <p>1089. Zvonimir királyt tervezett kereszteshadjárata miatt a knini országgyűlésen megölik a horvát rendek.</p> <p>1090. II. Števan (1089—1090) az utolsó horvát nemzeti király halála után Jelena (Ilona) királyné, Zvonimir özvegye behívja az országba bátyját, Szent Lászlót. A magyar sereg Gvozdig, a mai Petrova Goráig elfoglalja Horvátországot. A horvát főrangúak felajánlják a trónt.</p> <p>1091. Az elfoglalt horvát terület királya Szent László unokaöccse, Álmos herceg (1091—1095) lesz.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1079. Vörös Oroszország elszakítása Lengyelországtól. — Szt. Szaniszló vértanúsága.</p>	<p>1074—1077. A trónra jutott I. Gézátként Dukasz Mihály bizánci császár díszes koronával ajándékozta meg. Ezzel Bizánc elismeri a magyar királyság szuverénitását.</p> <p>1077—1095. I. (Szent) László király befejezi István király országszervező művét.</p> <p>1083. László közbenjárására István királyt, Imre herceget és Gellért püspököt szentté avatják.</p> <p>1089. A Dráva és a Száva közti szlavón terület birtokbavétele.</p> <p>1090. László király megalapítja a zágrábi püspökséget.</p> <p>1091. II. Števan horvát király halála (1090) után a horvátok a trónt az elhunyt Zvonimir király sógorának, László királynak ajánlják fel.</p>	<p>1090. Anna Komnene közlése a Marica-folyó környékén lakó „vlach“-okról.</p>	<p>1073—77. IV. Henrik német császár (1056—1106) VII. Gergely pápával (1073—85) az egyházi méltóságok betöltése miatt az u. n. investitúra-harcba keveredik. A császár végül Canossában kénytelen megalázkodni a pápa előtt (1077).</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	RASCIA STB. HORVÁTORSZÁG
<p>1095. II. Lipótot a hercegségben fia, a vallásos életű III. Lipót (Leopold der Heilige) követi, akit 1484-ben szentté avattak.</p> <p>1096. II. Orbán pápa felhívására Remete Péter vezetése alatt bajorországi kereszties had vonul át Ausztrián.</p>	<p>1096. Amienszi Péter kereszties hadai átvonulnak Bulgárián és súlyos pusztítást okoznak.</p>	<p>1092. Vratislav halála után trónvillongás tör ki Csehországban, amit fia, az erélyes II. Břetislav rövidesen letör. — II. Břetislav lengyel hadjárata.</p>	<p>1093. A magyarok elfoglalta horvát területtől délre Péter horvát főúr átveszi az uralmat.</p>
		<p>1097. II. Břetislav börtönbe veti rokonát, brünni Udalrikot (Ulrik), hogy öccse, Bořivoj számára biztosítsa a trónt.</p>	<p>1096. Vukán (1070—1113) raskai főzsupán függetleníti magát Bizánctól és a bizánci csapatokat Skoplje környékén megveri.</p> <p>1097. Komnen Elek bizánci császár nagyszámú sereget küld Raska ellen, Vukán meghódol és elismeri Bizánc fennhatóságát. — Bodin Konstantin zétai fejedelem elfoglalja Raguzát és a zétai szerb tartomány központjává Skutarit teszi.</p>
<p>1106—1134. III. Lipót klostoralapításai (Klosterneuburg 1110, Heiligenkreutz 1134.) — III. Lipót székhelyét Leopoldsbergbe teszi át.</p>		<p>1099. ápr. IV. Henrik császár Regensburgban, II. Břetislav kérésére, Bořivojt elismeri Csehország jövőendő hercegének. — Břetislav átadja öccsének Morvaország egy részét Brünnel. — Bořivoj nőül veszi III. Lipót osztrák örgróf nővérét.</p>	<p>1102. Kálmán magyar király Péter horvát kormányzó legyőzése után egyezséget köt a horvát rendekkel a Zára melletti Biogradon.</p>
		<p>1100. dec. Břetislav orgyilkosság áldozata lesz.</p> <p>1107. máj. Svatopluk olmützi fejedelem lengyel segítséggel Csehországba vonul, elűzi Bořivojt és Csehország fejedelmének nyilvánítja magát.</p> <p>1109. Svatopluk a lengyel herceggel vívott sziléziai hadjáratban elesik. Utódja Vratislav harmadik fia, akit I. Vladislav néven Csehország fejedelmévé választanak. — A száműzött Bořivoj lengyel Boleslav segítségével váratlanul betör Csehországba.</p>	

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1092—1093. Vratislav cseh fejedelem fia, II. Břetislav hadat indít Lengyelország ellen és a glatzi tartománynak cseh hűbérként való átengedésére kényszeríti.</p> <p>1102—38. III. Boleszláv ismételten megkísérli Pomeránia meghódítását. — 1100 körül Bambergi Ottó püspök missziós körútja Lengyelországban.</p> <p>1109. A lengyel-német háború során Glogov várárt megvédik, — Ferdeszájú (III.) Boleszláv legyőzi V. Henrik német császárt.</p>	<p>1091—1092. László király egyik udvari papja megszerkeszti a franciás szellemű Gesta Ungarorumot. — László király szigorú büntetőtörvények hozatalával helyreállítja a Szent István halála óta megrendült köz- és vagyonbiztonságot. Folytatja a királyi birtokok szervezését és a határvidékek biztosítását; az utóbbi célt szolgálja az erdélyi vajdaság és a szlavón bánóság életrehozása.</p> <p>1095—1116. Kálmán király (Könyves Kálmán) uralkodása; e korszakban jelentős törvényalkotó tevékenység folyik.</p> <p>1096. Magyarországon átvonulnak az első kereszties háború hadai.</p> <p>1097. Kálmán király nőül veszi Orbán pápa egyik hívének, Roger szicíliai örgrófnak leányát. Kálmánnak a pápai udvarral és a szicíliai francia-normann uralkodó családdal való összeköttetése még később, a XII. század közepén is elősegíti Magyarország déli irányú terjeszkedését.</p> <p>1098. Szent István épességben maradt jobbát ereklyeként helyezik el a biharmegyei szentjóni apát-ság templomában.</p> <p>1102. Kálmán király leveri Péter horvát kormányzó lázadását és magát Horvátország királyává koronáztatja. A következő években sorra hódoltatja a dalmát városokat és szigeteket.</p>	<p>1094. A kunok betörnek a bizánci birodalomba: Anna Komnene szerint a Haemus (Rhodope) hegységen át románok vezették őket.</p> <p>1105. Bizánci források szerint „vlachok“ élnek az Athosz-hegy közelében, Kalkydiké-félszigeten.</p>	<p>1095. II. Orbán pápa Clermontban meghirdeti az első keresztes hadjáratot a szelduk-törökök kezére jutott Szentföld visszahódítása végett.</p> <p>1099. Bouillon Gottfried elfoglalja Jeruzsálemet.</p> <p>1100 körül. A bolognai egyetem alapítása.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	RASCIA STB. HORVÁTOR SZÁG
<p>1118. II. István magyar király hadüzenet nélkül betör Ausztriába és megsarcolja a lajtamenti ország-részt.</p> <p>1119. Lipót örgróf a magyar támadás válaszként együttes osztrák-cseh portyázóhadjáratot vezet a magyar határszéli területek ellen. Az osztrák-cseh csapatok beveszik és felgyújtják Kismartont.</p> <p>1136. nov. III. Lipót több, mint négy évtizedes uralkodás után meghal.</p> <p>1137. Bécs Viennensis locus néven szerepel az oklevelekben.</p> <p>1138. III Lipót középső fia, Otto, Ausztria első nagy történetírója, elfoglalja a freisingi püspöki széket (Freisingi Otto).</p>	<p style="text-align: center;">1040—1187. Bizánci önkényuralom.</p>	<p>1110. jan. V. Henrik császár a Pilsen melletti Rokyczanban ítélőszéket tart. Vladislavot ünnepélyesen megerősíti jogaiban, az elfogott Bořivojt a rajnamenti Hammerstein várába zárhatja.</p> <p>1114. I. Vladislav (1109—1125) cseh fejedelem maga és utódai számára elnyeri a császári pohárnok tisztjét a német-római birodalomtól.</p> <p>1125. ápr. Vladislav halála után öccsét, Soběslavot az országnagyok Csehország fejedelmévé választják, de mivel nem kérte megerősítését, Lothar német király hadat indít Csehország ellen.</p> <p>1126. Az Érchegeységben keresztül a kulmi völgybe vonult német sereget Soběslav csapatai megsemmisítik, Olmützi Ottó elesik. Lothar ünnepélyesen elismeri Soběslav cseh hercegségét.</p> <p>1140. febr. I. Soběslav halála után I. Vladislav legidősebb fia lesz fejedelem, aki II. Vladislav néven elfoglalja a trónt.— Vladislav trónörökös, Soběslav fia nagybátyjához, Béla magyar királyhoz menekül.</p>	<p>1113. A Rasciában uralomra került Uroš (1113—1140) főzsupán szakít az időközben megerősödött bizánci orientációval és a szerb tartományok Bizánc-ellenes szövetségét ajánlja.</p> <p>1136. II. (Vak) Béla magyar király feleségül veszi Uroš rasciai főzsupán leányát, Ilonát. A királyné kíséretében Magyarországra érkező szerb főurakat Beloš zsupán, Ilona nagybátyja vezeti. Uroš hozományként a magyarok által egyébként is elfoglalt Boszniát adja Ilonával. Az új tartomány Ráma néven kerül a magyar koronatarományok közé, mert eleinte csak a Ráma folyó vidékére korlátozódik.</p> <p>1140. Uroš halála után Prinislav (1140—1156) rasciai főzsupán a magyar udvartól kér támogatást Bizánc ellen.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNOK ERDELYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1138. III. Boleszláv — halála előtt — felosztja fiai között a lengyel birodalmat, mely Pomeránia újbóli elfoglalásával a Balti-tengerig terjedt.</p> <p>1140. III. Boleszláv fiai-nak trónviszályában a lengyel királyság vetélkedő hercegségekké bomlik szét.</p>	<p>1110. A tarcali zsinat elfogadja Kálmán új törvénykönyvét. A törvényhozásban nagy szerep jut a francia származású Alberichnek.</p> <p>1115—1116. Háború Velencével. Dalmácia Velence kezére kerül. — II. István kudarcba fulladt béketalálkozója Vladislav cseh fejedelemmel Uhersky (Magyar) Bródnál.</p> <p>1130. Megalakul az első magyarországi premontrei kolostor (Váradelőhegy).</p> <p>1131—1141. II. (Vak) Béla délszláv családi kapcsolatai segítségével (felesége szerb hercegnő) megszerzi a Száva jobbpartján levő rámai bánságot. (1136.) — Ismét kiterjeszti uralmát Spalatóra és a dalmát tengerpartra.</p> <p>1141—1146. Beloš szerb főúr, Ilona özvegy királyné nagybátyja, báni címmel a kiskoru II. Géza (1141—1161.) gyámja lesz. Beloš bán erős kézzel megfékezi a régenység ideje alatt kitört belviszályt.</p> <p>1141—1162. II. Géza az ország határainak védelméül szolgáló lakatlan s többnyire erdős területeket, így a Szepességet és Erdély északkeleti és délkeleti vidékeit, rajnai és flandriai németekkel népesíti be. — Erdélyben a székelyek törzse a Küüllő-vidéken át mind keletebbre nyomul s a szászokkal együtt biztosítja a Kárpátvonal védelmét.</p>	<p>1141—62. II. Géza magyar király idejében Erdélybe kezdenek betelepülni a szászok, akiknek területén később az erdélyi románokat először említik (vö. 1206—11, 1222—1224).</p>	<p>1122. A wormszi konkordatum megkötésével II. Calixtus pápa befejezi az investitúra-harcot.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	RASCIA STB. HORVATORSZÁG
<p>1156. szept. II. Henrik osztrák örgróf és Barbarossa Frigyes egyezménye a regensburgi birodalmi gyűlésen. Henrik jelképesen visszakapja a bajor hercegséget, a Bajorország feletti uralmat azonban Oroszlán Henrik bajor herceg gyakorolja. Ezzel szemben Frigyes császár Ausztriát a hozzátartozó grófságokkal együtt hercegség rangjára emeli és átnyújtja Babenbergi (II. Jasomirgott) Henriknek a később osztrák felségjelvénné vált piros-fehér-piros „Babenberg-zászlókat“.</p> <p>1156. szept. 17. Barbarossa kiállítja a Babenbergekre részére az ú. n. Privilegium minus nevű kiváltságlevelet, mely szerint az osztrák hercegség leányágon is örökölhető, a herceg országának bírój főhatalma s a birodalommal szemben a szokásos részhadviselésen és a birodalmi gyűlésben való részvételén kívül másra nem kötelezhető. A privilegium minus révén Ausztria a birodalomtól szinte különálló hercegség lesz.</p>	<p>1040—1187. Bizánci önkényuralom.</p>	<p>1142. „Polgárháború“ Csehországban. II. Vladislav legyőzi ellenfeleit és az ellenállás fészket, Morvaországot büntető hadjáratral sújtja.</p> <p>1157. II. Vladislav (1140—1173) cseh fejedelem utódlási joggal királyi koronát kap I. Barbarossa Frigyes német-római császártól. A koronázás 1158-ban a regensburgi gyűlésen történik.</p>	<p>1150. Szerb-magyar fegyverszövetség Mánuel bizánci császár ellen. A szövetséges sereg hősiiesen védekezik a bizánci túlerő ellen a Tara és Drina között. A II. Uroš néven kormányzó Pribislav rasciai főzsupán végül is békét kér és megígéri a bizánci hűbér elfogadását, amiért a rasciaiak elúzik.</p> <p>1151. Mánuel visszahelyezi Rascia élére II. Urošt.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1157. Barbarossa Frigyes Lengyelország ellen. — Frigyes császár lengyel hadjárataiban résztvesz II. Vladislav cseh fejedelem. — IV. Boleslav lengyel herceg adófizetésre kényszerül.</p> <p>1159. II. Ulászló (Wladislaw) herceg fiainak vetélkedése következtében Szilézia és Nyugatpomeránia elszakad Lengyelországtól.</p>	<p>1142. II. Géza a tolnamegyei Cikádorra betelepíti a francia ciszterciákat.</p> <p>1143—1180. Komnen Manuel bizánci császár (Szent László lányának fia) a régi római birodalom feltámasztására törekszik, s Magyarország déli tartományait átjáróul próbálja felhasználni Itália felé. Ezért több ízben beavatkozik a magyar belügyekbe (trónviszályokba). A Szerémséget sikerül elragadnia, de halála után ez is visszakerül Magyarországhoz.</p> <p>1159. A párizsi egyetemen már magyar diákok tanulnak.</p>	<p>1150—57. Orosz források említést tesznek Galícia területén a „bolohovok”-ról, akiket egyesek románoknak tekintenek. Országot Bolohovonak hívják. Kenézeik beavatkoznak a volhiniai fejedelmek harcaiba.</p>	<p>1143. Portugália függetleníti magát Spanyolországtól; Alfonz felveszi a királyi címet.</p> <p>1147. Az Edessza elfoglalására indult II. kereszties hadjárat sikertelenül végződik. — Moszkva alapítása.</p> <p>1150. körül. A párizsi egyetem alapítása.</p> <p>1152. III. Konrád halála után unokaöccsét, Sváb vagy Rótszakállú (Barbarossa) Frigyes a fejedelmek frankfurti gyűlése királlyá választja.</p> <p>1155. Meghal Clairvauxi Szt. Bernát, a ciszterci rend szervezője. — Barbarossa Frigyes a pápa német-római császárrá koronázza; a császár megindítja a Hohenstaufok százéves harcát Itália és az Egyházi állam meghódításáért (guelfek és ghibelinnek.) — Megkezdik a moszkvai Kreml építését.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	RASCIA STB. HORVÁTORSZÁG
<p>1177. II. Henrik halála után fia, V. Lipót herceg hadjáratot vezet Csehország ellen, de 1179-ben Frigyes császár az égeri birodalmi gyűlésen elrendeli az ellenségeskedés be- szüntetését.</p> <p>1180. A stájer határőrgrófság (Steiermark) a német birodalmi gyűlés határozatából hercegség rangjára emelkedik.</p> <p>1186. V. Lipót osztrák és Ottokár stájer hercegek az Enns közelében lévő Szent-György-hegyen megállapodnak abban, hogy a stájer hercegi család kihalta esetén Ausztriát és Stájerországot minden időkre egyesítik a Babenbergeknél jogára alatt (Georgenberger Erbvertrag).</p>	<p>1187. A meggyengült bizánci birodalom peremén Aszen „vlach“ bolgár felkelővezér szerb és kun segítségével felszabadítja a bolgárság egy részét és 1187-ben Tirnovóban a bolgárok cárjává koronáztatja magát. Ezzel megalapítja az Aszenida uralkodóházat és a második cárságot. (1187—1398).</p> <p>1190. II. Izsák bizánci császár a bolgár hadjárat során súlyos vereséget szenved.</p>	<p>1173. II. Vladislav betegsége tekintettel lemond a trónról fia, Frigyes javára, akit a Přemysl-ház morva ága nem ismer el. Véres trónviszály után Barbarossa Soběslav herceget Csehország birtokában, hercegi címmel megerősíti.</p> <p>1178—1182. II. Soběslav és az előzőtt Frigyes herceg trónviszálya. Végül is Soběslav száműzetésben meghal és Barbarossa Frigyes a regensburgi birodalmi gyűlésen a trónkövetelők viszályát megszünteti, Csehországot Frigyesnek, Morvaországot Konrad Ottónak ítéli.</p>	<p>1169. Nemanja (1159—1196.) rasciai szerb zsupán megveti a Nemanja szerb nemzeti uralkodóház alapjait.</p> <p>1170. Montenegró (eredeti leg a zétai tartomány és Skutari közötti terület) Nemanja uralma alá kerül.</p> <p>1173. Nemanja békét köt Mánuel bizánci császárral.</p> <p>1177. Az antivári püspökség megszűnése.</p> <p>1180. Kulin bán (1180—1204.) az egyesített Bosznia határait a Száváig és Drináig. Kulin hallgatólagosan engedélyezi a misztikus bogumil szekta terjesztését Boszniában. Ugyanakkor Nemanja kiirtja a rasciai bogumilizmust.</p> <p>1185. Nemanja bolgár szövetségben hadat indít Bizánc ellen. A sikertelen hadjárat az 1193. évi kényeszerbéke következtében területi veszteségekkel jár. Ezzel egyidőben Nemanja egyesíti uralma alatt Rasciát, Zétát, Trebinjét és Humot.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1163. Magyar-cseh közös hadjárat a Bácsig előnyomult Manuel görög császár ellen.</p> <p>1172—1196. A bizánci udvarban nevelkedett III. Béla magyar király szövetséget köt Manuel császárral s ezzel véget vet a bizánci-magyar ellenségeskedésnek.</p>	<p>1164. Nicetas Choniates Akominatos bizánci krónikás Andronikos Komnen bizánci herceg menekülésével kapcsolatban megjegyzi, hogy Galiciában „vlachok“ fogták el. Talán az orosz források említette „bolohovok“ néptörredékéről van szó, akikről néhány évtizeddel hamarabb skandináv források „Blakumen“ néven adnak hírt.</p>	
<p>1182—1205. Közel negyedszázados véres küzdelem után Lengyelország visszaszerzi Volhyniát és Vörös Ruthénföldet (Galicia).</p>	<p>1185. Francia és olasz építészek megkezdik a román stílusú esztergomi királyi palota építését.</p> <p>1186. III. Béla nőül veszi VII. Lajos francia király leányát, a korán elhunyt Henrik angol trónörökös özvegyét. A francia művelődés hatása egyre erősödik. Francia ciszterciták telepednek le Egresen, Pilisen, Zircen és Szentgotthárdon.</p> <p>1188. III. Béla meghódítja Galiciát (Halicsot), de uralma nem tartós.</p> <p>1189. A harmadik keresztes háború alkalmával Barbarossa Frigyes német császár hadaival átvonul Magyarországon.</p>	<p>1185. Péter és Aszen, a Haemus-vidéki „vlach“ testvérpár lázadást szít II. Angelos Izsák bizánci császár ellen, aki az eddigieknél súlyosabb adókat követel. Több évig tartó harc kezdődik Bizánc és a felázadt bolgár-vlach csapatok közt. A küzdelmet III. Angelos Elek is folytatni kényszerül.</p>	<p>1187. Szaladin, Egyiptom szultánja visszafoglalja Jeruzsálemet. A III. keresztes hadjárat Barbarossa halála, valamint Fülöp Ágost francia és Oroszlánszívű Richárd angol király egyenetlenkedése miatt kudarccal végződik.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1191. V. Lipót résztvesz a nagy keresztvesz háborúban, de Oroszlánszívú Richárd angol királytól elszennvedett sérelme miatt rövidesen visszatér a Szentföldről. A rangrejtve Ausztrián át hazatérő Oroszlánszívú Richárdot 1192-ben elfogatja, majd, váltságdíj ellenében, kiadja a császárnak.</p>		<p>1191. márc. Frigyes halála után VI. Henrik megerősíti Frigyes öccsét, Přemysl (I. Přemysl Ottokár) Csehország birtokában.</p>	
<p>1192. Örökösödési szerződések révén a Babenberg megsejilárdítják uralmat Felsőausztriában és kiterjesztik fennhatóságukat a stájer hercegségre.</p>		<p>1192—1193. I. Přemysl Ottokár résztvesz a német fejedelmek császárellenes összeesküvésében. VI. Henrik császár hadjáratot vezet ellene. Ottokár elmenekül, trónját csak Henrik halálakor, 1197 nyarán nyeri vissza.</p>	
<p>1192. máj. IV Ottokár stájer herceg halála után a császár a wormsi gyűlésen a stájer hercegséget V. Lipót osztrák hercegnek és utódainak adományozza.</p>	<p>1194. Aszen elfoglalja Szófiát.</p> <p>1195. Aszen előretör a Sztruma völgyében.</p>		
<p>1198. I. Frigyes, V. Lipót fia, résztvesz a német fejedelmek keresztshadjáratában és a szentföldi járványban elpusztul.</p>	<p>1197—1207. Péter és Asszen árulás révén gyilkosság áldozatául esnek (1196—97), de testvérük Ionita (Ioanicius, görögösen Kaloioannes) a második bolgár birodalom megalapítója lesz az Asszenida-dinasztia legkiválóbb uralkodója. A görög-bolgár viszály most már elül: 1204-től kezdve görögök és bolgárok együtt küzdenek Flandriai Balduin latin császársága ellen.</p>	<p>1197—1230. I. Přemysl Ottokár (Otakar) rendezi Csehország viszonyát a német-római birodalommal. A függőség meglazulása.</p>	<p>1198. Nemanja fia, Nemanic Stevan (1196—1228.) uralma idején a magyarok elfoglalják a Neretvától az Una folyó forrásáig terjedő területet, Humot.</p>
	<p>1204. Kaloioannes és III. Ince pápa tárgyalásai; Leo bíbornok, a pápa követe Kaloioannest megkoronázza (nov. 8).</p>		<p>1200. Nemanic Stevan öccse, Vukán szövetségre lép Imre magyar király testvérével, Endrével, hogy bátyja elűzésével magyar fennhatóság alá helyezze a szerb tartományokat. Vukán kísérletét Nemanic Stevan erélyes közbelépése megghusítja.</p>
	<p>1205. ápr. 14. Kaloioannes Drinápolynál diadalt arat Flandriai Balduinnal szemben.</p>		<p>1201. III. Ince pápa kérelme Imre magyar király felszólítja Kulin bánt a bogumilek kiűzésére. Kulin taktikai okokból Rómától „igazhíttú férfiakat“ kér a boszniai vallási kérdés kivizsgálására.</p>
	<p>1207. Kaloioannes megfutamtja Bonifác grófot, a latin császárság csapatainak vezérét, de Szaloniki ostroma idején gyilkosságnak esik áldozatul. — Boril (1207—1208) Kaloioannes megöletésének értelmi szerzője a bolgár trónon.</p>	<p>1212. szept. II. Frigyes baseli aranybullájában IV. Ottóval szemben megerősíti Ottokár királyi címét.</p>	
			<p>1215. II. Endre magyar király Henrik német-római császárral a szerb tartományokra tör, seregét a ravennai ütközetben megverik. Az ütközet után Nemanic Stevan öccse, Száva (a későbbi Szent Száva) tanácsára a magyar táborba megy.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1205. A zawichosti csatában Leszék herceg legyőzi Román halicsi fejedelmet és Halicsot Lengyelországhoz csatolja.</p>	<p>1193. I. László királyt szentté avatják.</p> <p>1196 körül III. Béla király udvari papja, a Párizsban nevelkedett Anonymus, („P. mester“) megkezdí híres krónikáját, a Gesta Hungarorumot.</p> <p>1208—1235. A váradi regestrum keletkezése: a váradi káptalan ítéleteinek művelődéstörténetileg igen értékes gyűjteménye.</p> <p>1211. II. Endre az Olt folyótól keletre eső terület térítését és igazgatását a Barcaságra telepített német lovagrendre bízza. A lovagrend működésének biztosítására várakat épít, de csakhamar szeparatistikus törekvéseket mutat; ezért Endre a lovagok ellen fordul, s kiűzi őket az országból (1225).</p>	<p>1206—12(?) Joachim, Szében grófja, Asszen Burul bolgár cár segítségére siet ennek Roman, rutén fejedelem ellen viselt harcaiban. Joachim seregében, egy 1250-i oklevél szerint, szászok, románok, székelyek és besenyők harcolnak. Valószínű, hogy az erdélyi, pontosabban fogarasi románok első említéséről van szó.</p>	<p>1198. Meghal Averroës arab filozófus, Aristoteles követője. Művei nyomán az aristotelesi bölcelet elterjed a Közelkeleten.</p> <p>XIII. sz. első fele: Sorbon Róbert, Szt. Lajos francia király gyóntatója nagy szerepet játszik a róla elnevezett párisi egyetem (Sorbonne) megszervezésében. Ennek tanára lesz Aquinoi Szent Tamás (1252—60), a legnagyobb skolasztikus.</p> <p>1204. A IV. kereszties háborút Velence egyenesen az Angelos-dinasztia gyöngé Bizánca ellen indítja s elfoglalja Konstantinápolyt. Flandriai Balduin megalapítja itt a latin császárságot, melyet 261-ben Palaiologos Mihály dönt meg.</p> <p>1214. Dzsingisz-kán, a mongolok ura, elfoglalja Pekinget.</p> <p>1215. Földnélkülí János angol király kiadja az angol közszabadságok alapokmányát, a Magna Chartát. — III. Ince pápa, miután rendezte Németországban közbelépésével a császárválasztás körül dülő závarokat, összehívja a IV.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1217—18. A német fejedelmek szentföldi hadjárata. VI. Lipót osztrák herceg vezetésével külön osztrák csapat harcol a keresztetes zászlók alatt.</p>	<p>1218. II. Aszen Iván (1218—1241) trónralépésével megkezdődik a belső virágzás és hódítások kora a második cárság történetében.</p>	<p>1216. Ottokár kívánságára a cseh főrangúak fiát, a 11 éves Václávot, akinek II. Frigyes császár Csehországot hűbérül adja, királyukká választják.</p>	<p>hol ünnepélyesen fogadják és szerb-magyar fegyverszövetséget határoznak el.</p> <p>1219. Szent Száva kieszközli a bizánci patriárchátusnál a szerb nemzeti egyház önállóságának elismerését. A független szerb egyház első érseke Nemanic Száva.</p> <p>1220. Nemanic Stevan a pápától nyert koronával Szerbia királyává koronáztatja magát.</p>
<p>1221. Bécs városi jogokat nyer.</p>	<p>1230. II. Aszen Iván (1218—41) Theodoros epiruszi görög császárral szemben aratott klotnicsai győzelmével Bulgáriához csatolja Macedónia és Trácia bizánci hűbéres tartományokat.</p>	<p>1227. Ottokár Morvaországot, ahol korábban fivére, Vladislav kormányzott, legifjabb gyermekének, Přemysl hercegnek adományozza.</p> <p>1230. dec. I. Přemysl Ottokár, a cseh államiság megalapítója, meghal. Fia, Vencel, követi a trónon.</p>	<p>1228. Stevan szerb királyt fia Radoslav Stevan (1228—1234) követi. Radoslav király kimondja, hogy a jövőben minden szerb király köteles felvenni az első szerb koronás uralkodó iránti kegyeletből a Stevan (István) keresztnevet is.</p>

fogadják fegyverroznak el. áva kieszpatriárchá-mzeti egy-ak elismel-ten szerb te Nemanić

Stevan a koronával a koronáz-

szerb királyt tevan (1228—Radoslav ki-hogy a jő-szerb király ni az első s uralkodó ből a Stevan tnevet is.

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1226. Mazóvi Konrád, Mazóvia (Északnyugat-Lengyelországgal határos tartomány) hercege behívja a II. Endre magyar király parancsára a Barcaságból eltávolított német lovagrendet Kujavia betelepítésére. Ez időtől a tannenbergi ütközetig (1410) a német lovagrend állandóan nyugtalanítja az északi és északnyugati lengyel határokat. — Chelminsk és Nieszava átengedése a német lovagrendnek. — A német lovagrend ekkor kezdi meg többévszázados erőszakos terjeszkedését.</p>	<p>1217. Endre kereszteshadjáratot indít azzal a mellékgondolattal, hogy megszerzi a latin császárság trónját. (Második felesége t. i. Capet-Courtney Péter leánya.) Sem a Szentföldön nem arat sok sikert, sem a császári koronát nem tudja megszerezni. (A bizánci trónra sógorát, Courtney Róbertet választják meg.)</p> <p>1221. Megalakulnak az első magyar domonkosrendi kolostorok. (Székesfehérvár, Veszprém, Győr.)</p> <p>1222. Az első magyar „alkotmányos“ szabadságlevél, az ú. n. Aranybulla a törvényt és jogot sértő királlyal szemben a nemeseknek megadja az ellenállás jogát (ius resistendi).</p> <p>1224. A Szeben környékén lakó szászok az ú. n. „Andreanum“ révén fontos kiváltságokat kapnak.</p> <p>1225. tájáról való a Pray-kódexben fennmaradt legrégebb magyar szövegemlék: a Halotti Beszéd.</p>	<p>1222. II. Endrének a Német Lovagrend számára kiállított oklevele tesz először említést a Havasalföld keleti és talán Moldva déli részében élő „brodnikok“ szláv, szláv-román vagy szláv-török népéről. Ugyanezen oklevél nevezi „terra Blacorum“-nak Fogaras megye déli, románlakta területét.</p> <p>1223. II. Endre egyik adománylevele említi azokat a románokat, akik Fogaras megyében, a kerici cisztercita kolostor körül élnek.</p> <p>1224. II. Endre megerősíti a szászok kiváltságait; a románok és besenyők lakta fogarasi erdőségeket („silvam Blacorum et Bissenorum“) a három nép közös hasznélvezetére rendeli.</p> <p>1227—28. Béla „ifjabbik király“ (a jövendő IV. Béla) pápai hozzájárulással megszervezi Moldvában az ú. n. „kun püspökséget“, amelynek, IX. Gergelynek IV. Bélához intézett levele szerint (1234), nemcsak a kunok, de az ortodox románok térítésével is kell foglalkoznia. Moldvában magyar telepek létesülnek, elsősorban a folyóvölgyekben és a milkovi (milikói) „kun“ püspökség közelében.</p>	<p>lateráni zsinatot, mely 1200 egyházfejedelem jelenlétében intézkedik az 1217-re tervezett kereszties háború előkészületeire nézve.</p> <p>1221. Meghal Szent Domonkos, a domonkosrend alapítója.</p> <p>1224. Az Azovi-tengerbe ömlő Khalka folyó mellett az orosz-kún hadsereg megütközik a mongolokkal. A mongolok győznek, az oroszok vesztesége óriási: hat fejedelem, több mint 70 bojár és herceg és legalább tízezer halott marad a csatatéren. Elsiek Romanovics Mszizslav kievi nagyfejedelem is.</p> <p>1226. Meghal Assisi Szent Ferenc, a ferencesrend alapítója.</p> <p>1227. Dzsingisz kán halála.</p> <p>1228. II. Frigyes a VI. kereszties hadjárat során visszazszerzi Jeruzsálemet, de uralma rövid életű. — Frigyes megszervezi a szicíliai államot, de élete a pápákkal való küzdelemben telik el.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1235. aug. A mainzi birodalmi gyűlésen a cseh király, a bajor herceg, a salzburgi érsek, valamint a passauai és regensburgi püspökök vádat emelnek Harcias Frigyes ellen. Frigyes herceg a birodalmi gyűlés időzését elutasítja.</p> <p>1236. A birodalmi gyűlés jogfosztottnak nyilvánítja Harcias Frigyest. — Ausztria ellen a csehek és bajorok összpontosított támadást intéznek.</p> <p>1237. A császár Bécsset birodalmi várossá nyilvánítja és Ausztria korábbi kiváltságainak egy részét visszavonja. Frigyes érvénytelennek jelenti ki a császári határozatokat és kiszorítja ellenfeleit az oszt-rák hercegség területéről.</p>	<p>1231. II. Aszen Iván szakít Kaloioannes politikájával és megtagadja a pápa főhatalmának elismerését.</p> <p>1235. Aszen Ivánnak a bizánci császárral és a niceai pátriárkával kötött megállapodása alapján megalakul az önálló (autocefál) bolgár egyház; első pátriárkája Joachim.</p> <p>1241. Súlyos pestisjárvány Bulgáriában. A tatárok betörnek az országba.</p> <p>1241—56. Az utolsó Aszenidák idején gyors hanyatlásnak indul Bulgária.</p>	<p>1239. Vencel király fivére, Přemysl halála után egyesíti Morvaországot Csehországgal.</p>	<p>1234. Radoslav szerb királyt öccse, a raguzaiakkal szövetkezett Vladislav (1234—1243) kolostorba kényszeríti.</p> <p>1236. Száva érsek, a független szerb nemzeti egyház alapítója Tirnovóban meghal.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1241. ápr. A mongol-tatár átvonuló sereg Lignicánál megsemmisíti a Piast-házból származó Jámbor Henrik herceg vezérletével felvonult lengyel hadakat.</p>	<p>1231. Az Aranybulla megújítása.</p> <p>1234. II. Endre nőül veszi Beatrix estei hercegnőt. — Endre leányát Erzsébetet a thüringiai örgróf feleségét szentté avatják (†1231). — II. Endre uralma alatt nagy gazdasági és társadalmi átalakulások zajlanak le. Az állambáztartás súlypontja a királyi uradalmakról, melyek ez időben nagyrészt magánbirtokosok kezére kerülnek a regále-jövedelmekre helyeződik át, sőt megindul a földbirtoknak hadi célokra való rendkívüli állami megadóztatása is.</p> <p>1235—1270. IV. Béla király uralkodása.</p> <p>1235—1237. Julianus domonkosrendi barát két keleti útja során eljut Nagy-Magyarországba, a keleten maradt magyarság egyik ágához. Hírt hoz a fenyegető mongol veszedelemről.</p> <p>1241. márc. A mongolok Vereckénél betörnek az országba.</p> <p>1241. ápr. Egy másik mongol sereg dél felől Erdélybe nyomul és feldúlja Kolozsvár és Nagyvárad városát. — IV. Béla seregei a borsodmezei Mohi pusztán döntő vereséget szenvednek a mongoloktól.</p> <p>1241—1242. A menekülő Béla király az osztrák hercegnek kénytelen három nyugatmagyarországi megyét (Pozsonyt, Mosont és Sopront) elzálogosítani.</p>	<p>1233. Magyarország délkeleti határainak biztosítása végett IV. Béla megszervezi a szörényi bánsgót, amely átterjedt a mai Olténiára (Kis-Oláhország) is. Ebben az évben talá-lunk adatot az első névszerínt ismert szörényi bánra, Lukácsra. Ugyanekkor a király Corlardus „comes“-nek ajándékozta Loviste vidékét, a Lotru folyó mellékén.</p> <p>1241—2. A mongol betörés megállítja a Kárpáton túli magyar telepek szervezését. Erdélyben viszont a lakosság tetemes veszteségeket szenved s az így támadt üröket a román-ság a következő évtizedek során mind nagyobb mértékben tölti ki.</p>	<p>1237. Szubutáj mongol serege átkel a Volgán.</p> <p>1240—50 között Batukán az Alsó-Volgánál „Szeráj“ nevű várost alapít, amely székhelye lett a nyugati tatár birodalomnak, az „aranyhordá“-nak.</p> <p>1241. ápr. Mongol betörés: a mongolok (tatárok) a sziléziai Liegnitz mellett legyőzik a lengyel-német hadakat, a Mohi pusztán a magyar sereget.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1242. Frigyes a hozzámenekült IV. Béla magyar királyt megsarcolja, IV. Béla kénytelen három vármegyét átengedni vendéglátójának. — Béla röviddel később elhagyja Ausztriát és Horvátországon át a dalmát partvidékre menekül. — Frigyes megszállja Sopront és Győrt, a városokat hónapokkal később IV. Béla felmenti.</p> <p>1246. Harcias Frigyes, az utolsó Babenberg elesik a magyarok ellen vívott Lajta menti ütközetben. — Az ú. n. „babenbergi örökség” ért heves uralmi küzdelem fejlődik IV. Béla és Přemysl Ottokár között. A vetélytársak egyelőre megbékélnek annak a pápai határozatnak az értelmében, mely szerint az északi területeket Ottokár, Stájerországot IV. Béla kapja. — Az eseményekkel egyidőben II. Frigyes német-római császár Ausztriát és Steiermarkot birodalmi hűbére vonja.</p> <p>1248. Hermann bádeni örgróf igényt emel a babenbergi örökségre. Hermann előzőleg megszállja Bécsét, de uralma átmeneti jellegű. — Osztrák nemesi követtség a császártól herceget kér Ausztria számára. A császár azonban csak kormányzókat nevez ki, Bajor Ottót Ausztriában, Meinhard görzi grófot pedig Stíriában. Az osztrák nemesség fellázad a választás ellen és érvénytelennek nyilvánítja II. Frigyes császár határozatát. — Magyar-cseh-bajor vetélkedés Ausztria birtokáért.</p>	<p>1242—1256. Trónviszályok az utolsó Aszenidák alatt.</p>	<p>1247. Megindul a harc a babenbergi örökségért Csehország és Magyarország között.</p>	<p>1243. I. vagy Nagy Uroš (1243—1276), a bulgár határ irányában kiúzi országból a Magyar- és Horvátországon keresztül beszivárgott tatár csapatokat.</p> <p>1248. A Szentszék Horvátországban engedélyezi a szláv istentiszteletet. — IV. Ince pápa Ninoslav bosnyák bán kérelmére a zenggi püspököt és a spalato ferences főnököt megbízta a bosnyák eretnkség kivizsgálásával.</p> <p>1250—1254. A Ninoslav bán halálával kitört bosnyák örökösödési háborúban IV. Béla Boszniát szorosabb magyar fenhatóság alá helyezi és később megszervezi az ozorai és sói bánságokat.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1242—44. Lengyelország megtisztítása a tatároktól.</p>	<p>1242. A Dunántúl feldúlása után a mongolok nagykánjuk halála miatt elhagyják Magyarországot. — Röviddel később megkezdődik az ország helyreállítása: IV. Béla számos új várat építet, főleg a határszéli királyi erdőuradalmakban (Kolozs, Dés, Szepes, Zólyom). Erősen fejleszti Zágrábot. A királyi székhelyet Esztergomból Budára helyezi át. — Margit (későbbi Szt. Margit), IV. Béla leánya, a Nyúlak szigetén (mai Margitsziget) lévő Apáca-kolostorba vonul.</p> <p>1243—1244. Az elzálogosított nyugati megyék visszaszerzése. — Háború Velencével, Spalato elfoglalása.</p> <p>1245. IV. Ince pápa támogatja IV. Béla királyt Magyarország újjáépítésében és segíti a kun-kérdés rendezésében.</p> <p>1246. IV. Béla magyar király hadat vezet az osztrákok ellen. A Németujhely melletti ütközetben, a Lajtánál, a magyar sereg vereséget szenved, de Harcias Frigyes elesik. Vele kihal a 270 év óta uralkodó Babenberg nemzetség férfiága. (1246. jún. 15.)</p> <p>1247. IV. Béla a Szörénység és Kúnország védelmére johannita lovagokat hív be.</p> <p>1250. Megalakul az egyetlen magyar szerzetesrend: a remete Szent Pálról elnevezett Pálos-rend.</p> <p>1253—1254. IV. Béla és II. Ottokár cseh király megosztottnak a Babenberg hercegek ausztriai örökségén. Az előbbi Stájerországot, az utóbbi a szűkebb értelemben vett Ausztriát kapja.</p>	<p>1247. IV. Béla a szörényi bánóságban a Johannita-lovagokra bizza a határvédelmet. Az adománylevél a lovagoknak biztosítja János és Farkas kenézségét is, azonban kivételes rendelkezéseket közöl Litovoi vajda kenézségére, az Olton túl birtokló Szeneszláv vajda területére s a Litva-földre vonatkozólag: ezeket a király kiveszi a rend fennhatósága alól. Itt hallunk először területileg nagyjából elhatárolt román politikai alakulatokról.</p>	<p>1244. Az egyiptomi szultán visszafoglalja Jeruzsálemet; VII. kereszties hadjárat. Szent Lajos francia királyt csak nagy váltságdíj ellenében tudják kiváltani (1248).</p> <p>1250. Meghal II. Frigyes, az utolsó Hohenstaufen császár. Dél-Oroszországban az európai mongol hódítás maradványaként megalakul az ú. n. kipcsaki mongol birodalom.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1251. II. Přemysl Ottokár cseh király kiterjeszti hatalmát Felső- és Alsó-ausztriára.</p> <p>1260. A magyarok kisorsulnak Stájerországból. Egész Ausztria II. Přemysl Ottokár uralma alá kerül.</p> <p>1269. A Spannheimer karinthiai hercegi ház kihalta után Ottokár kiterjeszti hatalmát Karinthiára és Krajnára.</p>	<p>1257—1261. Trónviszály Bulgáriában. A válságot megoldó Konstantin (1258—1277) cártól Bizánc elragadja Macedónia és Trácia nagy részét.</p> <p>1270—1300. Újabb forradalmak és trónviszályok Bulgáriában. Észak-Bulgáriában a kun eredetű Terterij György (1281—92), Nyugat-Bulgáriában a Szizmanok veszik át a hatalmat.</p>	<p>1251. II. Přemysl Ottokár megszállja Felső- és Alsó-Ausztriát.</p> <p>1260. A stájerek Ottokár cseh királlyal szövetkezve fellázadnak a magyar uralom ellen.</p> <p>1261. IV. Béla és Ottokár megkötik a bécsi békét, melynek értelmében Magyarország lemond Stájerországról.</p>	<p>1268. Szerb-magyar „házassági szövetség”, I. Uros szerb király szövetséget köt IV. Bélával, melynek értelmében fia, Dragutin feleségül veszi Béla unokáját, Katalint (Katarina), aki hozományul a macsói banságot és a Szerémséget nyeri.</p>
<p>1272. I. Rudolf habsburgi herceg és német király felszólítja Ottokárt, mint az osztrák tartományok urát, a birodalmi hűbér megfizetésére.</p> <p>1273. Habsburgi Rudolfot császárra választják. — Ottokár cseh király megtagadja a birodalmi hűbért.</p>			<p>1272. Kotroman Iván boszniai hűbérfejedelem magyar fennhatóság alatt átveszi Bosznia kormányzását.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1267. Kegyes V. Boleszláv lengyel király társadalmi kiváltságokat ad az országa területén élő zsidóságnak és számukra helyi önkormányzattal egyenértékű jogokat biztosít.</p>	<p>1269. IV. Béla szövetségre lép Anjou Károly nápolyi királlyal, s kettős családi kapcsolatot létesít az Anjouházzal.</p> <p>1270. IV. Béla, „a második honalapító“ meghal. — IV. Béla alatt, főleg a tatárjárás után országszerte megkezdődik a városias településeknek kőfállal való bekerítése. A kőfállal kerített városok kiváltságokat nyernek: lakóik a különböző nemzetiségű vendégek (hospesek) polgárokká, civisekké lesznek. — Zólyomtól keletre nagyarányú morva, lengyel, orosz bevándorlás megy végbe; a Nagy-Alföldön jászok és kunok, Erdélyben románok, a duna menti városokban pedig újabb zsidó bevándorlók szállnak meg.</p> <p>1270—1272. V. István, Béla fia és utóda alatt ismét kiújul a dinasztikus háború Ottokár cseh királlyal.</p> <p>1272—1290. Kun László (V. István fia) alatt súlyos belső társadalmi válság támad és harcok dúlnak. A király kunokkal veszi magát körül. Veszedelmes oligarchia alakul ki. A királyi tekintély elhanyaglik és a kisnemesség súlyos elnyomatást szenved. Az ország családi és pártküzdelmek színtere lesz.</p> <p>1273—1277. Újabb háborúk a csehekkel.</p> <p>1275 körül Kézai Simon mester megírja hun és magyar történetét: a hun világot demokratikus színekkel idealizálja, hogy szembeállíthassa a hűbériséggel.</p>	<p>1260. Abban a seregben, amelyet IV. Béla II. Ottokár cseh király ellen küld, besenyők, görögök, izmaeliták mellett románok is szerepelnek.</p>	<p>1260. Kublaj kán a mongolok nagyánja lesz. 1280-ban meghódítja Kínát. Udvarában megfordul Marco Polo olasz utazó is, akit három évre egy kínai tartomány kormányzójának nevez ki.</p> <p>1265—1321. Dante, a legnagyobb olasz költő.</p> <p>1272—1307. I. Edward, Wales meghódítója.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1276. Habsburgi Rudolf (1273—1291) Ausztria kiürítésére kényszeríti Ottokárt. Ottokár kivonulása után az osztrák hercegség Habsburgi Rudolf fennhatósága alá kerül.</p> <p>1278. A dürnkruti csatában Habsburgi Rudolf IV. László magyar király segítségével megveri II. Přemysl Ottokárt, aki elesik az ütközetben. — A dürnkruti (morvamezei) ütközet után az osztrák tartományok a Habsburg-család kezére jutnak.</p> <p>1282. Habsburgi Rudolf, az osztrák és alpesi tartományok ura felosztja fiai és hűbéresei között a „babenbergi örökséget“. — Az osztrák hercegséget és Steiermarkot fiainak, a későbbi I. Albertnek és II. Rudolfnak adományozza, Karinthiát és Krajnát a görzi grófnak, Tirolt a Meinhardiner nemzetségnek engedi át.</p> <p>1291—1295. Népi és köznemesi felkelések Ausztriában.</p>	<p>1290. Sisman viddini kenéz Szerbiára törő seregét Milutin megveri és a viddini bolgár fejedelemséget kényszeríti a szerb fennhatóság elismerésére.</p>	<p>1276. Habsburgi Rudolf kényszeríti II. Přemysl Ottokár cseh királyt (1253—1278), hogy Cseh- és Morvaország visszatérjen a német-római birodalom hűbérébe és átengedje Ausztriát, Stájerországot, Karintiát, Krajnát és Cheb (Éger) várát a birodalomnak.</p> <p>1278. Habsburgi Rudolfot a választófejedelmek német-római császárrá választják, mire II. Přemysl Ottokár hadat üzen az új császárnak. A cseh királyt Habsburgi Rudolf és IV. (Kun) László magyar király Dürnkrutnál, a Morvamezón megverik, II. Přemysl Ottokár maga is a csataterén marad.</p> <p>1278—1305. II. Vencel (Václav) helyreállítja a Dürnkrutnál elvérzett cseh királyi hatalom tekintélyét, tartózkodik a német-római választófejedelmek vetélkedésétől, békeuralmat teremt. Uralkodása idején Középeurópa legjobb fizetési eszköze a kutnahorai (Kuttenberg) ezüstbányából kikerült prágai garas és dénár.</p>	<p>1276. Dragutin Stevan (1276—1281) atyját, Uroš királyt a magyar hozományi birtokok miatt megfosztja trónjától és megkoronáztatja magát.</p> <p>1281. II. Uroš (Milutin) Števan (1281—1321) trónra léptekor visszafoglalja a bizánci fennhatóság alá került Polovot, Pijanecet és Skopljét, miután bátyja, Dragutin király, aki előzőleg csatát vesztett a bizánciakkal szemben, a trónról lemondva visszavonul a Szerémségbe és felveszi a „szerémi király“ címet.</p> <p>1282. A Habsburg hatalmi terjeszkedés kezdete a szlovének között.</p> <p>1286. Dragutin szerémi király és Milutin szerb király közös erővel kiűzik a Bulgária felől támadó tatárokat.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1278. Kun László és Habsburgi Rudolf a Morva-mezőn együttes győzelmet aratnak Ottokár cseh király felett.</p>		
<p>1279. Kegyes Boleszláv utódja, II. Leszko (1279—1288) alatt megrendül a királyi főhatalom.</p>		<p>1279. Litovoi fellázad a magyar befolyás ellen; IV. (Kun) László hadjáratot indít ellene, amelynek során a vajda életét veszti.</p>	<p>1278. Dürnkruzi ütközet. II. Přemysl Ottokár halála, a cseh királyi uralom megrendülése.</p>
<p>1288—1291. A behívott Sziléziai Henrik árnyékuralma.</p>	<p>1290—1301. III. Endre, az utolsó Árpád-házi király. Válság a trónöröklés körül. Habsburgi Rudolf császár Magyarországot fiának, Albertnek akarja megszerezni. III. Endre szövetségre lép Alberttel, s leányát nőül veszi.</p>	<p>1283. IV. László egyik oklevele a biharmegyei Oláhtelek nevű helységet említi. Ez az első románlakta állandó erdélyi település, amelynek neve is románokra vall.</p>	<p>1280. Kublaj-kán megalapítja Kinában a Huan-dinasztiát, amely Mandzsúriát, Tibetet és Tonkinget is meghódítja.</p> <p>1288—1326. A szeldzsuk-törökök Kisázsiaig nyomulnak, Oszmán uralkodása idején.</p>
<p>1291. II. Vencel cseh királyt I. Vencel néven Krakó hercegévé választják. Vencel király csak jelképesen használhatja a lengyel hercegi címet, mert időközben a Piast-házból származó I. Przemyslav magához ragadja a hatalmat.</p>	<p>1291 után pápai támogatással megerősödik a magyarországi Anjou-párt, amely a nápolyi királyt óhajtja a magyar trónra ültetni.</p>	<p>1291. III. Endre Gyulafehérvárra törvéynapra hívja Erdély nemeseit, valamint a szászokat, székelyeket és románokat.</p> <p>1292. III. Endre megengedi, hogy az ákosnembeli Györffy Sándor románokat telepíthessen Marosillye, Guraszáda és Fenes hunyadvármegyei községekbe. Ez az első eset, hogy a király magánbirtokost is felhatalmaz románok betelepítésére.</p>	<p>1291. Három svájci kanton, Schwyz, Uri és Unterwalden lakói szabadságuk fenntartására véd- és daczövetséget kötnek egymással és az osztrák hercegség befolyásának korlátozására.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1298—1300. I. Albert, mint német-római király, sikertelen kísérletet tesz Thuringia megszerzésére.</p> <p>1306. Albert idősebb fiát, Rudolfot, a Přemysl cseh uralkodóház kihalta után cseh királlyá választják, a fiatal uralkodó egy év múlva meghal.</p>	<p>1295—1323. Az utolsó Terteridák. Teodor Szvetoszláv megszabadítja Bulgáriát a tatároktól s rendezi az ország egyházi életét. (1295—1321.)</p> <p>1300—1360. Bulgária végleg három részre: tirnovói és vidini cárságra, valamint Dobrudzsára szakad, miközben a bogumilizmus, e misztikus vallási szekta, állandó belforradalmakat vált ki s a törökök szinte ellenállás nélkül lépik át a déli peremvidéket.</p>	<p>1301. Az Árpádház kihalta után a magyar rendek egy része felkínálja II. Vencel (Václáv) cseh és lengyel királynak a magyar királyi koronát, melyet az fia III. Václáv számára elfogad.</p> <p>1305. II. Václáv 1304-ben elviszi fiát és a királyi koronát a forrongó Magyarországról, ahol újabb interregnum után Róbert Károly biztosítja a maga számára a rendi többséget. — A Piaszt lengyel uralkodóház férfi ágának kihalta után III. Václávot Gneznón lengyel királlyá koronázzák.</p> <p>1306. III. Václáv alig néhány hónapig uralkodott Cseh- és Lengyelországban, mivel a lengyel ellenkirály, Korybutovič Zsigmond elleni hadakozása közben Olmützben (Olomouc) orvul meggyilkolják. Vele férfiágon kihalt a Premysl-ház.</p> <p>1306—1310. Négyéves interregnum Csehországban, miközben Habsburgi Rudolf (1306—1307) és Henrik karinthiai fejedelem (1307—1310) névleg megszerzik a cseh királyi címet.</p>	<p>1299. Pavle Šubić horvát bán legyőzi Kotroman Iván boszniai hűbér-fejedelmet és a kerületekre osztott tartományt saját, majd fia Šubić Mladen (1302—1322) uralma alá helyezi.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1295. Przemyslaw herceg Gneznóban Lengyelország királyává koronáztatja magát.</p> <p>1305. A Piast uralkodóház férfiágon kihal.—Przemysł Václav cseh király kemény küzdelem után elfoglalja Krakót, lengyel királlyá koronáztatja magát és visszaállítja a megrendült lengyel királyságot.</p> <p>1306. II. Václav lengyel és cseh királyt Olmützben meggyilkolják. A főnemesi származású Lokietek Ulászló elnyeri a rendek támogatását, megkoronáztatja magát és egyesíti uralma alatt az országot. (1306—1333).</p>	<p>1298. Az országgyűlés szigorú intézkedéseket hoz a hatalmaskodó oligarchák ellen. Ezentúl a főpapság és a nemesség a nagybirtokosok ellenőrzése végett szintén képviselőket választ a királyi tanácsba.</p> <p>1301. január 14. III. Endrével kihal az Árpád-ház férfiága. — A magyarság többsége Vencel cseh herceget (IV. Béla ükunokáját) ismeri el királynak. Trónját azonban a Magyarországra érkezett pápai trónjelölttel, Anjou Károly Róberttel szemben nem tudja biztosítani.</p> <p>1305—1308. Családi kapcsolatok révén Ottó bajor herceg szerzi meg Venceltől a magyar koronát, de királyságát ő sem tudja megőrizni.</p>	<p>1293. III. Endre megparancsolja, hogy a nemkirályi birtokokon élő erdélyi románokat az Alsófehér megyében levő Székes községbe telepítsék össze. Ebből az adatból az erdélyi románok akkori számára következtetni lehetetlen: csupán annyi állapítható meg, hogy a király hozzájárulása nélkül számos egyházi és magánbirtokon élhettek már románok. A gyulafehérvári káptalannak a király külön megengedi, hogy fülesdi és enyedi birtokán románokat telepíthessen le.</p> <p>1300—1310 körül. Ezekben az években uralkodik Havasalföldön a minden valószínűség szerint kipcsaki tatár nemzetségből származó Tihomir, helyesebben Toktimür, Basarába atyja. Amint az első szláv-bolgár állam megszervezésében nagy szerep jutott a török vezetőrétegnek, úgy most a románság megszervezését is, a Kárpátokon túli magyar határvédelmi övezet kereteiben, török származású vezetők indítják meg.</p>	<p>1293. Meghal Bacon Roger, a kísérleti tudományok úttörője.</p> <p>1294—1303. VIII. Bonifác, a középkori pápaság hatalmi politikájának utolsó képviselője. Hosszú harcot folytat Szép Fülöp francia királlyal.</p> <p>XIV. század. A reformációt megelőző hitszakadások és harcok kora, mely átnyúlik a XV. század közepeig. Itália belső harcok áldozata, Németország és Spanyolország a gazdasági átalakulás zavaros napjait éli, míg Délkelet-Európa az előrenyomuló török ellen szervezkedik.</p> <p>1304—1374. Petrarca, olasz költő; a humanizmus úttörője.</p> <p>1305. V. Kelemen pápa Franciaország foglya Avignonban.</p>

Teleki Pál
Történettud. Int.
Budapest.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1308. I. Albert meggyilkolása megrendíti a Habsburg-ház középeurópai hatalmát. — A Luxemburgi-ház megszerzi a német királyi koronát és Csehországot.</p> <p>1314. Albert második fiát, Habsburgi (Szép) Frigyes osztrák herceget a választófejedelmek egyrésze német-római királlyá választja Wittelsbach bajor herceggel szemben. — Szép Frigyes és Wittelsbach Lajos 1322-ig véres küzdelmet vívnek a német-római királyi cím birtokáért.</p> <p>1315. Habsburgi Lipót herceg seregét a morgarteni hegyszorosban a szövetséges svájci kantonok megsemmisítik. — A morgarteni győzelem megerősíti a svájci szövetséget, Ausztria elveszti legértékesebb svájci területeit.</p> <p>1322. szept. Habsburgi Frigyes és Lipót hercegek szövetséges serege súlyos vereséget szenved Wittelsbach Lajos német ellenkirály hadaitól. A vereség következtében Wittelsbach Lajos német királysága megerősödik.</p> <p>1323. A Habsburgok szövetséget kötnek Anjou Károlyval, melynek éle Bajorország ellen irányul.</p>	<p>1323—1330. III. Sisman Mihály trónralépésével megkezdődik a Sismanidák uralma.</p>	<p>1310. A cseh trónra meghívják II. Václáv leányának Erzsébetnek férjét, Luxemburgi Jánost. Az új cseh király keveset törődik a cseh ügyekkel, idejét francia lovagok közt, Dél-Franciaországban tölti. Résztvesz a százéves angol-francia háborúban és félvakan — a franciák oldalán — elesik a crécyi csatában. (1346.)</p> <p>1311. Luxemburgi János királyt a mainzi érsek Csehország királyává koronázza.</p> <p>1323. Az osztrák-magyar szövetség hírére Luxemburgi János cseh király békét köt Ausztriával.</p> <p>1327. Felső-Szilézia elismeri a cseh fennhatóságot. Luxemburgi János Csehországhoz csatolja a tartományt. — Röviddel később Alsó-Szilézia is meghódol János királynak.</p>	<p>1310. Milutin szerb király és Iréne görög császárné bizánci-szerb perszonáluniót határoznak el. Milutin elsőszülött fia, Stevan a tervről értesülve, hadat szervez atyja ellen, de bizánci fogságba esik, ahol majdnem megvakítják. — A szlovén néprajzi terület több koronataromány között megosztva a Habsburg-ház fennhatósága alá kerül.</p> <p>1316. Dragutin szerémi király halálakor öccse, Milutin szerb király, megszállja annak birtokait, amiért összeütközésbe kerül Róbert Károlyval, aki Macsót és Boszniát elfoglalja.</p> <p>1321. III. Uroš Stevan (1321—31) súlyos vereséget mér a bolgárokra és Szerbiát a Balkán vezető hatalmává teszi.</p> <p>1322. Kotromanić Stevan bosnyák bán Šubić Mladen horvát bánt elűzve Boszniához csatolja Humot és nemzeti dinasztiát alapít Boszniában.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1309. A német lovagrend elszakítja Danzigot (Gdańsk) és környékét Lengyelországtól.</p>	<p>1307. A Rákoson egybegyűlt nemesség Károly Róbertet törvényes királynak ismeri el.</p> <p>1308—1342. Károly Róbert uralkodása. Korában erős olasz hatás érvényesül a magyar politikai, társadalmi és kulturális életben.</p>		<p>1308. Meghal Duns Scotus, a nagy skolasztikus.</p>
<p>1312. Lokietek Ulászló (1306—1333), az országegyesítő herceg leánya Róbert Károly magyar király felesége lesz. A házasságkötéssel a lengyel-magyar kapcsolatok új fejezete kezdődik</p>	<p>1312. Károly Róbert legyőzi a leghatalmasabb magyar tartományurat, Csák Mátét s ezzel egyesíti a hűbéri területek szomszédos országait.</p> <p>1320—1340. A bizánci szerb határszéleiről szerb telepések érkeznek Krassó-Szörénybe. Az itt letelepült, bolgárral kevert szerb földműveseket később krassovánoknak nevezik.</p>	<p>1315—20 (?)—1352. Toktimür fia, I. Basarába, aki eleinte I. Károly Róbert magyar király támogatását élvezi, megkezdi a havaselvi vajdaság megszervezését. A magyar-román viszony csak 1327 körül hidegül el, Baszarába önállósági törekvései következtében.</p>	<p>1313—1375. Boccaccio, az olasz próza első kiváló mestere.</p> <p>1321. II. Terterij György (1321—23), az utolsó Terterida fejedelem, még egyszer megteremti a „három cárság” szövetségét, de röviddel később súlyos vereséget szenved a szerbektől.</p>
<p>1321. Lokietek Ulászló, a pápa beleegyezésével, Krakóban Lengyelország királyává koronáztatja magát.</p>		<p>1326. Mindaddig csupán Erdély déli és délnyugati feléből volt hír románokról; most azonban megindul a bevándorlás Máramaros felől is. I. Károly nemesi birtokot adományoz Máramarossziget közelében Szaniszló kenéznek.</p>	<p>1326—59. Orkhan, török szultán megteremti a törökök állandó hadseregét.</p> <p>1328. Az orosz metropolita átteszi székhelyét Moszkvába. Kalita Iván országa törvényes fővárosává Moszkvát teszi.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVATORSZÁG
<p>1330. Habsburgi (Szép) Frigyes halála után öccse, II. (Bölcs) Albert átveszi az uralmat az osztrák tartományokban. — Bajor (Witelsbach) Lajos király és II. Albert herceg megkötik a hagenai békét, melyben az osztrák herceg elismeri Bajor Lajos királyi és császári címét. Ennek ellenében Lajos király 20.000 márkáért elzálogosítja a Habsburgoknak Schaffhausen, Rheinfelden, Breisach és Neuenburg városokat.</p> <p>1335. Szép Frigyes öccse, II. vagy Bölcs Albert visszakerül a Meinhardiner-nemzetségtől. Karinthiát és Krajnát. — Ugyanakkor örökösödés útján az osztrák hercegség fennhatósága alá kerül Dél-tirol is.</p>	<p>1330. A velbuždi vereség következtében Bulgária szerb fennhatóság alá kerül.</p> <p>1331—1370. Iván Alexander bolgár hűbérfejedeleme uralma.</p> <p>1342. A török hódítás kezdete a Balkánon. Omár bég török hadvezér elfoglalja Macedónia nagyrészét.</p>	<p>1333. Luxemburgi János fiát, Károly herceget, Morvaország kormányzásával bízza meg.</p> <p>1344. A prágai érsekség alapítása. A prágai érsek egyházi fennhatósága alá rendelik az olmützi és lyomišli püspököket.</p>	<p>1330. június 10. A velbuždi csata. III. Uroš szerb király a velbuždi síkon megsemmisítő győzelmet arat III. Mihály bolgár cár és Andronikusz bizánci császár szövetségesei felett. Az ütközet után, melyben Mihály bolgár cár elesik, Bulgária meghódol III. Urošnak, aki a győzelem emlékére, Dečaniban kolostort emel, amiért később Dečanski melléknévvel említik a krónikák.</p> <p>1331. III. Uroš ellen fia, Dušan trónörökös összeküvést sző. A felkelők megverik a király seregét és Dušan parancsa ellenére megölik a nagy uralkodót. — Dušan Stevan (Nagy Dušan 1331—1355) trónraléptekor Bulgária ünnepélyesen elismeri a szerb fennhatóságot.</p> <p>1333—1335. Dušan király sikeres harcokat vív Bizánc ellen Macedóniában.</p> <p>1340. Dušan elfoglalja Albániát, országához csatolja és felveszi az „Albánia királya” címet. — Róbert Károly magyar király felszólítja Kotromanić Stevan bosnyák bánt Bosznia katalizálására. A bán Dušan szerb király beavatkozásától tartva, ígéretet tesz erre.</p> <p>1344. Kotromanić Stevan bosnyák bán szövetségre lép Nagy Lajossal Dušan és Velence ellen.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1330. Károly Róbert román hűbéresét, Basaraba havasalföldi vajdát nem tudja szövetségesként megtartani, hadat vezet ellene, de kudarcot vall.</p>	<p>1330. szept.—nov. I. Károly bosszúálló hadjáratot szervez Basarába ellen, azonban Havasalföld északi részében (talán Nagyszeben és Curtea de Arges közt) vereséget szenved. A tatárok segítségét is felhasználó Basarába ezzel biztosítja vajdasága függetlenségét, bár később, 1343 körül már tárgyalások indulnak meg a magyar hűbéri viszony helyreállítása érdekében.</p>	
<p>1333. Nagy Kázmér (1333–1370), Lokietek Ulászló fiaak uralkodása.</p> <p>1335. A visegrádi találkozó után Luxemburgi János és III. (Nagy) Kázmér megkötik a trencsényi egyezményt, melyben Nagy Kázmér lemond Sziléziáról János király javára. Az egyezményt 1339-ben megerősítik a szerződő felek.</p>	<p>1332. Családi egyezség Károly Róbert és Róbert nápolyi király között. Az egyesség szerint Károly Róbert két fia és Róbert két leánya eljegyzik egymást s az idősebbik leány férje (Endre herceg) fogja örökölni a nápolyi trónt.</p> <p>1335. A visegrádi kongresszuson Károly Róbert magyar, János cseh és III. Kázmér lengyel király, valamint Wittelsbach Henrik, Bajorország hercege szövetséget köt egymással.</p> <p>1339. Károly Róbert és III. Kázmér lengyel király Visegrádon örökösödési szerződést köt a lengyel trónöröklésre nézve: ha Kázmér fiutód nélkül hal meg, a lengyel trónt a magyar királyfiak egyike örököli. — Károly Róbert alatt létrejön a nagybirtokos főnemesség és a közép-birtokos nemesség, illetőleg a kisenemesség társadalmi kategóriája.</p>	<p>1337. Krassó-Szörény megye északkeleti részében felbukkan az első román eredetű erdélyi helynév: Caprewar (vö. cäprioarä „kis kecske“; az első románokra utaló, de magyar kiejtésű helynév Oláhtelek: 1283).</p>	
<p>1340. Galiciát (Vörös Ruthéniát) bekebelezik Lengyelországba.</p>	<p>1340 után. Nagy Lajos az Erdélyt állandóan fenyegető moldvai tatárok megfékezésére határőrvidéket létesít a Kárpátokon túl s ennek vezetésével a máramarosi Bedőházi-család egyik tagját, Dragust bizza meg. Dragus halála után Szász, majd Balk következik a határőrvidék igazgatásában, azonban Bogdán, aki előbb a máramarosi románok vezetője volt, majd 1343 körül hűtlenül Moldvába tért vissza, állandóan fenyegeti Dragus családjának uralmát. Végül is Bogdán győz, elűzve Balkot és testvéreit Moldvából. (1359).</p>	<p>1340 után. Nagy Lajos az Erdélyt állandóan fenyegető moldvai tatárok megfékezésére határőrvidéket létesít a Kárpátokon túl s ennek vezetésével a máramarosi Bedőházi-család egyik tagját, Dragust bizza meg. Dragus halála után Szász, majd Balk következik a határőrvidék igazgatásában, azonban Bogdán, aki előbb a máramarosi románok vezetője volt, majd 1343 körül hűtlenül Moldvába tért vissza, állandóan fenyegeti Dragus családjának uralmát. Végül is Bogdán győz, elűzve Balkot és testvéreit Moldvából. (1359).</p>	<p>1341. Petrarca költővé koronázása a Capitoliumon: a humanizmus diadala.</p> <p>1341. A bizánci trónviszályok alkalmat adnak az oszmanli-törököknek arra, hogy beavatkozzanak a Balkán-félsziget ügyeibe.</p>
<p>1343. III. (Nagy) Kázmér akalis békében elismeri a német lovagrend befolyását Pomerániára.</p> <p>1344. Kázmér lengyel király csatlakozik a bajor-magyar-szentszéki Luxemburg-ellenes koalícióhoz.</p>	<p>1342—1382. A második Anjou-király, Nagy Lajos uralkodása a magyar befolyás virágkorát jelenti a Dunatájon.</p> <p>1343. Róbert nápolyi király — az 1232-i családi szerződéssel ellentétben — nem Endre magyar hercegre, hanem leányára, Johannára hagyja a nápolyi trónt.</p>		

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1347. Bajor Lajos német király meghal, a Wittelsbach-párt választófejedelmek előbb III. Eduard angol királyt, majd Schwarzburg-Günther grófot választják német királlyá.</p> <p>1348—49. Pestisjárvány Ausztriában.</p>	<p>1345. Kantakuzenos János bizánci császár Momčil rhodopei bolgár vajda ellen segítségül hívja Omur szmirnai basát. A következő évek során a bizánciak által behívott törökök több ízben elpusztítják Thraciát.</p>	<p>1346. IV. Károly (1346—1378), a luxemburgi uralkodóház legkiválóbb tagja Prágát a cseh királyság székhelyévé teszi.</p> <p>1348. IV. Károly a Sorbonne mintájára megalapítja a prágai cseh egyetemet, Középeurópa első egyetemét. Ugyanekkor a cseh koronához csatolja Morvaországot, a sziléziai hercegséget és Felső-Lausicot is. Újjáépített Prágát, új törvénykönyvet szerkeszt és a királyi hatalom megerősítése érdekében Majestas Carolina címmel királyi alkotmánylevelet ad ki.</p> <p>1349. máj. Luxemburgi Károlyt IV. Károly néven német királlyá, majd német-római császárrá koronázzák.</p>	<p>1346. jan. Dušan pátriarchátusi rangra emeli a szerb egyházat, melynek székhelye a délszerbiai Peć (Ipek) kolostor.</p> <p>1346. ápr. 16. Dušan király Skopljében minden szerbek cárjává koronáztatja magát. Birodalma Szerbián (egykori Rascia) és a szerb tartományokon (Zéta, Hum, Primorje, stb.) kívül Albániára, Dalmáciára és Nyugatbulgáriára is kiterjed. — A koronázást megelőzően az ünnepi szerb szabor (országgyűlés) Janitje ipeki érseket pátriarchává nevezi ki. — Dušan szerb cár a koronázás napján megalapítja a Szent Steván rendet. — Dušan felveszi a „szerbek és görögök cárja“ címet.</p> <p>1347. A törökök feltűnnek Tráciában.</p> <p>1349. máj. 21. A skopljei országgyűlésen Dušan cár bejelenti az ősi szerb jogalkotásoknak törvénykönyvbe foglalását. Dušan törvénykönyve intézkedik a háborús érdemek jutalmául nyert adómentes birtok (baština) és az ideiglenes joggal adományozott adóköteles birtok (pronija) külön-külön jellegéről. Előbbi a tulajdonos eladhatta, az utóbbihoz joga nem volt. A Dušan-féle törvénykönyv szerint a meropszok (földművesek) a főurak bérbirtokain heti két robotnappal és évenkénti egy perperrel</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1345. Kázmér lengyel király betör Felső-Sziléziába. — Viszonzásul a cseh sereg Krakkóig nyomul elő.</p>	<p>1345. Endre herceg Aversában gyilkosság áldozata lesz.</p>	<p>1345. V. Kelemen pápa örömmel állapítja meg Nagy Lajoshoz intézett levelében, hogy a Szörénységben és Kelet-Magyarországon igen sok román csatlakozott a katolikus egyházhoz; a pápa levelet intéz Basarába fiához, Sándorhoz, valamint számos román kenézhez és vajdához is.</p>	
<p>1347. Nagy Kázmér parancsára megszerkesztik és közzéteszik a wíslícai statutumot, nemcsak Lengyelország, de egész Keleteurópa első törvénykönyvét. Az igazságos uralkodó, akit a nép a „parasztok királyának” nevezett, menedékjogot biztosít a Keleteurópában üldözött zsidóságnak és korábban egyedülálló kedvezményeket ad a jobbágságnak.</p>	<p>1347—1348 és 1350. Nagy Lajos két büntető hadjáratot vezet Nápoly ellen s ott rövid időre magyar uralmat létesít.</p> <p>1348—1349. Pestisjárvány (feketehalál) pusztít Magyarországon.</p>		<p>1347. William Occam, angol ferencrendi teológus és bölcselet ellentétbe kerül az egyházzal s rendjéből kiközösítik. — Cola di Rienzo népvezér Rómában.</p>
<p>1349—1369. Húsz éves küzdelem a litvánokkal. — Nagy Kázmér kiterjeszti a lengyel uralmat Halicsra (Galicia) a bielski és cholmi földekre, a majd Wolhyniára és Podoliára.</p>		<p>1349. A váradi püspök megengedi a Felventer községben székelő Péter vajdának, hogy birtokára adómentességet élvező ortodox lelkészt hívhasson.</p>	

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1351. II. Albert osztrák herceg svájci hadjárata. Albert herceg eredménytelenül ostromolja Zürichet.</p> <p>1352. Luzerni béke II. Albert osztrák herceg és a szövetséges svájci kantonok között. A békében a szövetséges kantonok biztosítják függetlenségüket.</p> <p>1355. nov. II. Albert a rendekre is kötelező érvénnyel kiadja az esetleges trónviszályok leküzdésére nevezetessé vált házashabályát (Hausordnung). Ebben elrendeli, hogy fiai: Rudolf, Albert, Frigyes és Lipót szorosan együttműködjenek és közösen igazgassák országaikat.</p>	<p>1349. Ivan Alexander a töröktől fenyegetett Bulgária védelmére kéri Dušan cárt, de 1352-ben a bolgár-szerb hadak a Marica mentén vereséget szenvednek.</p>	<p>1354. IV. Károly birodalmi sereggel vonul Zürich ellen, de ez a támadás is megtörik a svájci védelem ellenállásán.</p> <p>1355. IV. Károly a nemeség ellenállása miatt visszavonja alkotmánylevelét.</p>	<p>(fél osztrák arany értékben) adóznak. A törvénykönyv az alsóbbrendű jobbágyságok 2 fajtájáról emlékezik meg, a bérföldes, de a meropszoknál többet adózó sokálmikokról és a teljesen jognélküli otrokokról, a rabszolgákról.</p> <p>1349. szept. Dušan cárelfoglalja és birodalmához csatolja Tesszáliát.</p> <p>1349. dec. Dušan sikertelenül ostromolja Szalonikét.</p> <p>1351. Dušan cár a Dél-Macedóniát megszálló törökökkel fegyverszünetet kíván kötni, de Kantakuzenosz János bizánci császár szándékos orvtámadással megakadályozza a szerb-török szövetség létrejöttét.</p> <p>1352. Dušan első összetűzése a törökökkel. Az egyesült szerb-bolgár sereg Demotika vára alatt, a Marica partján vereséget szenved.</p> <p>1354. A serezi országgyűlésen Dušan cár bejelenti a szerb törvényalkotás befejezését.</p> <p>1355. Dušan halála előtt helytartói között felosztja birodalmát délmacedóniai, epiruszi, tesszáliai, etóliai, albániai, humi, trebinjei, ochridai, prizreni és északi tartományi despotaságokra, melyek kormányzói később a birodalom központjától (Rascia, Zéta) valóságosan függetlenül és önállóan uralkodnak.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1350. III. Kázmér az ellenszegülő főnemességgel szemben érvényesíti a wislicai törvénykönyv rendelkezéseit.</p>	<p>1351. Nagy Lajos király módosított tartalommal újból kiadja az Aranybullát: megerősíti a nemesi szabadságjogokat és kiváltságokat (adómentesség, teljes személyes szabadság), kötött birtoklási és örökösödési rendet fogadtat el a nemességgel (ósiség); megállapítja a főnemesi és köznemesi rend jogi egyenrangúságát (una eademque nobilitas); bizonyos magánföldesúri szolgálmányok uniformizálásával (kilenced) és a szabad köztözködés általánossá tételével végleg kötött osztályrendbe illeszti be az idáig rendkívül bizonytalan jogállapotú parasztságot.</p> <p>1352. A magyar megszálló csapatok végleg elhagyják a nápolyi királyságot.</p> <p>1353. Nagy Lajos magyar király feleségül veszi Kotromanić Števan bosnyák bán leányát Erzsébetet (Jelizaveta), akivel hozományként a szerb cár által elfoglalt humi tartományt kapja. Lajos király hadat indít Hum birtokáért Dušan ellen, aki a Száván túlra szorítja vissza a magyar sereget és elfoglalja a Szerémséget és a macsói bánság egy részét.</p>	<p>1355. Basarába Sándor, I. Basarába fia megerősíti a hűbéri viszonyt, mely Magyarországhoz fűzi.</p>	<p>1352. Szolimán szultán átkel a Dardanellákon és hatalmába keríti Tzimpé régi római várat.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1357. IV. Rudolf osztrák herceg önkényesen megváltoztatja az osztrák tartományok feletti habsburgi uralmat szabályozó történeti előjogokat. Az általa kiadott új szabályzat örökös választófejedelmi jogot biztosít a Habsburg-családnak.</p> <p>1360. IV. Károly hadat indít IV. Rudolf osztrák herceg ellen a főhercegi cím használata miatt. A budejovici (Budweis) békében (1361) Rudolf lemond a főhercegi cím használatáról.</p> <p>1363. Landshuti egyezmény: a brandenburgi határgrófság IV. Károly fiának, Vencelnek jut, ha István bajor herceg fiúutód nélkül halna meg. — Tirol egész területe osztrák fennhatóság alá kerül.</p> <p>1364. IV. Rudolf fivére, III. Lipót herceg megszerzi Felső-Isztriát. — IV. Károly fejedelmi kongresszust tart Brünmben, ahol pápai közvetítéssel egyezmény jön létre Csehország, illetve Magyarország és Ausztria között. A birodalmi kongresszuson IV. Rudolf a cseh uralkodóházzal örökösödési szerződést köt,</p>	<p>1364. A törökök megszállják Dél-Bulgária gócpontjait, Plovdivot és Sztara Zagorát. Előbb Iván Alexander (1331—70) tirnovói fejedelem, majd Sztracimir (1364—96) viddini cár s a század végén a dobrudzsai bolgár fejedelmek is „szövetségre” lépnek a törökökkel.</p>	<p>1356. IV. Károly a cseh aranybullával szabályozza a német-római birodalom és a cseh korona országainak viszonyát. A cseh aranybulla révén a német választófejedelemségek közül Csehország kerül a rangsor élére. A német-római császárt választó fejedelmek között császári főpohárnoki méltóságban foglal helyet a cseh uralkodó. A cseh aranybulla biztosítja Csehország és melléktartományainak állami függetlenségét a német római birodalommal szemben.</p> <p>1364. Cseh-osztrák örökösödési szerződés.</p>	<p>1355. dec. 20. Dušan cár Konstantinápoly közelében a török portyázók elleni hadjárata során szerzett betegsége következtében meghal.</p> <p>1356. IV. Uroš Stevan cár (1356—1367), Dušan egyetlen fia, átveszi az uralmat a szerb birodalom felett. A birodalom Dušan által kinevezett kormányzói kivonják magukat fennhatósága alól. — I. Tvrtko Stevan, Bosznia királya Szerbiával szemben Nagy Lajos fennhatóságát ismeri el.</p> <p>1357. Dalmáciai hadjárat IV. Uroš és Nagy Lajos király között. A szerb sereg vereséget szenved, Klissza, Skradin és Hum magyar kézre kerül, utóbbit Tvrtko adja át Lajos királynak.</p> <p>1358. Az albán tartomány függetleníti magát IV. Uroš uralma alól. — Nagy Lajos Zágráb mellett százezres sereget von össze és Szerbiába betörve, elfoglalja Dalmáciát. Raguza meghódol Lajos királynak.</p> <p>1360. IV. Uroš gazdasági kedvezményeket ad a raguzaiaknak, hogy a szerb államszövetséggel fenntartsák további kapcsolataikat.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1364. Nagy Kázmér meg- alapítja Középkelet Európá- nak a prágai egyetem után második, legrégebbi egyete- mét Krakkóban. A krakkói egyetem alapítási ünnepsé- gein vendégül látja Nagy Lajos magyar királyt.</p>	<p>1356. A pápa Nagy Lajost „az egyház főkapitánya“ címmel tünteti ki.</p> <p>1357. Lajos háborút visel Velence ellen; Spalato, Trau, Zára, s a többi dal- mát városok és szigetek is- mét magyar uralom alá ke- rülnek.</p> <p>1358. Velence a zárai szer- ződésben lemond Dalmá- ciáról. Ragusa hűbérurának ismeri el a magyar királyt. Magyar tengernagyi méltó- ságot szerveznek, amely 1420-ig áll fenn. — Abból az alkalomból, hogy Nagy Lajos leányát Valois Lajos orleansi herceg eljegyezte, Kálti Márk megírja a Ké- pes Krónikát.</p> <p>1360 után olasz, francia és német hatásra kibonta- kozik Magyarországon a gótikus építészeti és a prae- renaissance szobrászművé- szet.</p> <p>1361. Nagy Lajos kibékül és szövetséget köt nápolyi rokonaival.</p>	<p>1359. Basarába Sándor főbbszöri sürgetésére a kon- stantinápolyi pátriárka hoz- zájárul ahhoz, hogy Iachint vicinai metropolita Havas- alföld (Ungrovlachia) érse- ke legyen. Ezzel kezdetét veszi az önálló román egy- ház szervezése éppen annak a vajdának buzgalma ré- vén, aki előbb a katolikus missziók ügyében a pápá- nak is kedvezett. Sándor vajda dinasztikus politikája ugyanazt a kettősséget mu- tatja: Mária leányát Opper- ni László, Magyarország ná- dora, Anna leányát viszont Stracimir bolgár cár vette feleségül. — Ugyancsak erre az évre teszik a moldvai krónikák Dragos kimenetelét Máramarosból Moldvába. Valószínűbb azonban, hogy ebben az év- ben úzi el Bogdan Balkot és rokonait Moldvából, meg- vetvén alapját — miként 30 évvel hamarabb Basarába Havasalföldön — a moldvai vajdaságnak. Nagy Lajos gazdag birtokadományokkal kárpótolja a Máramarosba visszamenekülő Balkot és testvérét, Dragot, a Drágffy család őseit (1365). — A Havasalföldről Bácsába te- lepülő Rékási család ro- mán őseinek Nagy Lajos 13 falut ad.</p>	<p>1357. Orkhan török szul- tán beveszi Galipolit.</p> <p>1358. Francia parasztláza- dás (jacquerie), vezére: Caillet. A lázadás leverése után a parasztság helyzete súlyosbodik.</p> <p>1363. I. Murad török szul- tán megveti lábát Driná- polyban: a következő évti- zedekben gyorsan előre- nyomul a Balkánon.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>melynek értelmében, ha a Luxemburgok fiú-utód nélkül halnának ki, úgy a cseh országrészek az osztrák hercegekre szállanak.</p> <p>1365. IV. Rudolf megalapítja a bécsi egyetemet.</p> <p>1366. IV. Rudolf halála után fiai, a későbbi III. Albert és III. Lipót kormányozzák Ausztriát. — A Habsburg—Luxemburg családi örökösödési szerződés megerősítése Bécsben.</p> <p>1369. A schärdingi békében Bajorország kárpótlás ellenében végképp lemond Tirolról az osztrák hercegség javára.</p>	<p>1365—1392. Külső felszabadító hadjáratok kora. Nagy Lajos magyar király 1365-ben elfoglalja a vidini cárságot, melyből magyar bánságot alakít. Sziszman Ivan tirnovói cár Lázár szerb fejedelemmel katonai szövetséget köt a török ellen. Ivanko dobrudzsai fejedelem csatlakozik ehhez, de nem sikerül megszabadulnia a hűbérsvétségtől.</p> <p>1371. A Crnomen mellett vívott második maricai csatában a bolgár-szerb szövetségesek újabb vereséget szenvednek.</p>	<p>1366. márc. A házassági örökösödési szerződés megerősítése a Habsburgok és Luxemburgok között Prágában, IV. Károly, Vencel és János hercegek, illetve Albert és Lipót osztrák hercegek között. A szerződő felek elhatározzák, hogy országaik érdekközösségben maradnak s a két uralkodóház véd- és dacsövetséget köt egymással.</p>	<p>1366. IV. Uroš cár mellett a társuralkodóvá emelt Vukašin királyi jogokat nyer.</p> <p>1368. Vukašin Paleolog János bizánci császárral szerződést köt a török ellen.</p> <p>1370. A Szerbiára törő Murád szultánt Vukašin a déli határövezetben feltartja.</p> <p>1371. szept. Vukašin és testvére, Uglješa a Marica folyónál döntő vereséget szenvednek, maguk is elesnek. Néhány nap múlva Uroš cár is meghal.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1370. Kihal a Lokietek—Piašt-dinasztia: Nagy Kázmér fiúutód nélkül hal meg. — A lengyel trónt unokaöccse, Nagy Lajos magyar király (a lengyel történetben Magyar Lajos 1370—1382) örökli. Nagy Lajos lengyel királyságához a lengyel rendek feltétellel járulnak hozzá, széleskörű kiváltságokat követelnek a wyślicai statutum terhére.</p>	<p>1367. Magyar-bajor-lengyel szövetség és megtorló háború terve a Habsburgok ellen. — Nagy Lajos megalapítja a pécsi egyetemet.</p> <p>1368. Havasalföld és Bulgária ideiglenes magyar hűbérben.</p> <p>1370. Nagy Lajost lengyel királlyá koronázzák, s ettől kezdve 1382-ig perszonális unió áll fenn Magyar- és Lengyelország között. — Kolozsvári Márton és György elkészítik a magyar szentek ércszobrait.</p>	<p>1365—1373. Bogdan moldvai vajda fia, Lațcu (László) atyja örökébe lép. Nagy Lajos és a pápa sürgetésére hozzájárul ahhoz, hogy Szucsavában katolikus püspökül krakkói András neveztessek ki, sőt később maga a vajda is áttér a katolikus hitre. Lațcu áttérése azonban inkább csak politikai cselekedet: Nagy Lajos magyar és lengyel királysága idején nem tudott eredményesen ellene szegülni a katolikus missziós tevékenységnek.</p> <p>1366. Basarába Sándor utóda, Vlaicu (1364—77) elismeri a hűbéri függést Magyarországgal szemben; Nagy Lajos hűbérbirtokul adja neki a szörényi Bánságot, valamint Fogaras és Omlás vidékét. 1368-ban Vlaicu a magyar csapatokkal együtt küzd a Havasalföldre betört bolgár és török seregek ellen. Ez románok és törökök első összecsapása a mai Románia területén.</p> <p>1370. Noha Vlaicu bizonyos mértékben katolikus anyjának, Klára fejedelemasszonynak hatása alatt állt, mindazonáltal hű maradt az ortodox egyházhoz. Megszervezte a második havasalföldi ortodox püspökséget s a szerb Nicodim közreműködésével megalapította az első kolostorokat (Vodița, Tismania).</p>	<p>1365. Murád szultán Drinápolyt európai török székhellyé teszi.</p> <p>1368. A Juan-dinasztia erőszakos uralmát a nemzeti irányú, Kung-Tze (Konfucius) tanítását követő Ming-dinasztia (1368—1644) váltja fel.</p> <p>1369. Timur Lenk (Tamerlán) mongol uralkodó emírré kiáltja ki magát, meghódítja Iránt, Bagdadot, Kipcsakot, Szíriát, betör Indiába, sőt öregségében Kína ellen készülődik.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1379. A habsburgi örökség felosztása. IV. Rudolf fivérei, az alberti ágból származó III. Albert és III. Lipót megkapják az osztrák hercegséget, a lipóti ág a többi tartományokat. (Neubergi egyezség.)</p> <p>1380. Az osztrák fennhatóságot kiterjesztik Vorarlbergre.</p> <p>1382. Trieszt habsburgi fennhatóság alá kerül.</p>	<p>1371. A törökellenes harcokban kitűnik Márk prilepi király, a bolgár mondai hagyomány főhőse.</p> <p>1381. A dubravnicai szerb-bosnyák győzelem után Sisman Iván tirnovói fejedelem csatlakozik a török elleni szövetséghez.</p>	<p>1373. IV. Károly német-római császár és cseh király hadat indít Brandenburgért. Ottó brandenburgi őrgróf a fürstenwaldei békében 500.000 aranyforintért lemond Brandenburg birtokáról Vencel cseh herceg javára.</p> <p>1376. IV. Károly a német-római választófejedelmek gyűlésén biztosítja elsőszülött fia, Vencel (Václav) római királlyá koronázását. Ugyanakkor másodszülött fia, Zsigmond eljegyzi Nagy Lajos leányát, Máriát.</p> <p>1378. Luxemburgi Károly halála után a cseh rendek fiát, IV. Václavot (1378—1419) Csehország királyává választják. — Václav a német-római koronán kívül Csehországot, Sziléziát és Alsó-Lausitzot, öccse, Zsigmond Brandenburgot kapja. A legifjabb Luxemburg, János herceg számára keleti Lausitzból és az Oderántúli brandenburgi területtől ú. n. görlltzi fejedelemséget alkotnak.</p> <p>1384. A választófejedelmek egy része a német-római császári koronáról való lemondást követeli IV. Václavtól.</p>	<p>1371. Lázár knéz (1371—1389), az észak-szerbiai részek helytartója, Vukašin halála után átveszi a hatalmat Szerbia felett.</p> <p>1372. Murád szultán hűbérésévé teszi a Szer és Várdár közötti délmacedóniai kerület helytartóját, Bogdánt.</p> <p>1374. Lázár knéz, Branković Vuk veje elismeri Nagy Lajos fennhatóságát.</p> <p>1377. Lázár knéz tehetetlenségét tapasztalva I. Tvrtko Števan bosnyák bán Meleševóban, Szent Száva sírjánál Bosznia és Szerbia királyává koronáztatja magát. Később — a végveszéllyel fenyegető török veszedelem láttán — Lázár knéz a történetek ellenére is szövetséget köt Tvrtkoval.</p> <p>1381. A Dubravnicra folyó mellett Lázár és Tvrtko megverik a török sereget.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1373. Nagy Lajos kiváltáslevelében széleskörű előjogokat biztosít a lengyel nemességnek.</p> <p>1374. Nagy Lajos, fiutód hijján, egyik leányának kívánja biztosítani a lengyel trónt, amiért is tárgyalásra hívja a lengyel rendeket. Az 1374-ben Kassán kötött ú. n. kassai paktumban Nagy Lajos leányutódainak a lengyel trónra való jogsultságát elismerik a lengyel rendek. — A kassai egyezmény biztosítja a lengyel nemességet és előjogait.</p> <p>1384. Nagy Lajos leánya, Hedvig, a népszerűtlen özvegy királyné, Erzsébet után trónra lép (1384—1399). Férje Jagelló litván nagyfejedelem (1386), aki II. Ulászló néven lép a lengyel trónra.</p>	<p>1372. Nagy Lajos leányát eljegyzik Luxemburgi Zsigmond herceggel.</p> <p>1373. A Kolozsvári testvérek elkészítik Szent György lovasszobrát, amely ma a prágai Hradžinban áll.</p> <p>1374. Nagy Lajos az általa alapított aacheni magyar dómkápolnának számos értékes ötvösművet ajándékozik. — A török szultán fegyveres erővel lép fel a balkáni magyar hűbéres fejedelmek ellen.</p> <p>1377—1378. A töröktől fenyegetett Délkelet-Európa védelmére Nagy Lajos hadjáratot vezet a török birodalom ellen. Az egyéves hadjárat a magyar sereg döntő győzelmével végződik: e diadal emlékére építteti Nagy Lajos a máriazelli templomot Ausztriában.</p> <p>1378. Az országnak jobbagylakossága 3 millió körül mozog; e nép 18%-a királyi, 12%-a egyházi, 34%-a nagy- és 35%-a a közép- és kisbirtokok keretébe illeszkedő falvakban él.</p> <p>1382. Meghal Nagy Lajos. — Leányát, Máriát királynak koronázzák. — Másik leányát, Hedviget Lengyelország elismeri trónörökösnek. Ezzel megkezdődik Lajos birodalmának bomlása. Hedviget később lengyel királynak koronázzák (1384).</p>	<p>1372. Vlaicu latin nyelvű oklevelet állít ki rokona, Dobokai László részére egy fogarasi birtokadományozással kapcsolatban (1366).</p> <p>1375—85. I. Radu havasalföldi vajda tovább szervezi országát egyházi életét; több nevezetes kolostort alapít és felépítteti a Curtea de Argeş-i templomot.</p>	<p>1377. XI. Gergely pápa visszatér Rómába.</p> <p>1378. Szakadás a nyugati egyházban: VI. Orbán Rómában, VII. Kelemen Avignonban.</p> <p>1381. Parasztlázadás Angliában: vezérét, Wat Tyllert, II. Richárd király szemeláttára szúrnak le.</p> <p>1384. Meghal Wiclif, a reformáció nagy angol előfutárja.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1385. A svájci szövetségi városok (Zürich, Luzern, Zug és Bern) a sváb, frank és rajnai városokkal 9 éves szerződést kötnek Lipót osztrák herceg, illetve a Habsburgok ellen. A háború a következő évben kitör.</p>	<p>1383—1393. Külső felszabadító háborúk bolgár területen.</p>		<p>1386. Ali bég beveszi Ništ és Lázár knézt évi 1000 ezüst forint hadiadó fizetésére kényszeríti.</p>
<p>1387. Újabb háború Ausztria és a svájci város-szövetség között.</p>		<p>1387. IV. Václáv elhatározza, hogy nagybátyja, Jodok morva őrgróf javára lemond a német koronáról, de röviddel később visszavonja elhatározását.</p>	
<p>1389. Osztrák-cseh viszály a passauai püspöki szék betöltése körül.</p>		<p>1389. IV. Václáv visszavonul a német birodalmi ügyektől és kizárólag Csehország kormányzásával foglalkozik.</p>	
<p>1389—1414. Fegyverszünet Ausztria és a svájci város-szövetség között.</p>			<p>1389. jún. 28. A kosovopoljei (rigómezei) csata. Murád szultán Lázár szerb knéz seregét a Rigómezőn — Szent Vid napján — megsemmisíti. A szerb hadsereget Lázár fejedelem, Branković Vuk és Vuković Vlatko szerb főrangúak, a török csapatokat Murád szultán és fiai vezetik. A balkáni kereszténységre tragikus következményekkel járó hadjáratban szerb oldalon Horváti István magyar főkelő kapitány is részt vett. Az ütközet előtti éjszakán Lázár</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1386. A lengyel-magyar perszonál unió vége. Hedvig a lengyel rendek kívánására felbontja eljegyzését Vilmos osztrák herceggel és férjhez megy a még pogány Jagelló Ulászló (Władysław) litván fejedelemhez, aki a házasságkötés alkalmával egész népével katolizál és uniót létesít Lengyelország és Litvánia között. Az ú. n. 1385. évi krewói szerződésben Hedvig és Jagelló Ulászló megállapodnak országaik jövő együttműködésében. 1386 őszén pedig létrejön a lengyel-litván unió, mely Lengyelország első felosztásáig (1772) érvényben volt.</p> <p>1386—1434. Jagelló Ulászló (Władysław) uralkodása. A lengyel nagyhatalmi korszak kezdete. Lengyelország észak és kelet felé terjeszkedik. A lengyel-litván unió döntő katonai erőt képvisel Kelet Európában.</p> <p>1387. A lengyel-litván unió seregei elfoglalják Vörös Oroszországot és Lengyelországhoz csatolják.</p> <p>1388. A Mazóriával határos kujáviai hercegséget végleg egyesítik Lengyelországgal.</p>	<p>1385. Károly nápolyi király Mária királynővel szemben trónkövetelőként lép fel, Magyarországra jön s híveivel megkoronáztatja magát. Uralma azonban rövid ideig tart, mert Mária egyik híve megöli (1386).</p> <p>1386. A székesfehérvári rendi gyűlés elrendeli, hogy válságos időkben a király főpapok és főurak mellett köznemeseket is hívjon a királyi tanácsba.</p> <p>1387. Mária királynő férjét, Luxemburgi Zsigmondot magyar királlyá koronázzák. — Zsigmond barátságai szerződést köt Velencével.</p> <p>1389. Zsigmond megalapítja az óbudai egyetemet. — Az 1380-as években megkezdődik a királyi hatalom rendszeres korlátozása. A nemesség az országgyűlés intézményének kialakításával (megyéenként 4—4 követet küld a nemesek közönsége) létrehozza a dualisztikus kormányrendszert: a király és a rendek hatalmi egyensúlyát.</p>	<p>1385. Szarvaszói Bánk, máramarosi alispán egyik okirata pontos fényt vet arra a máramarosi megyei szervezetre, amelyben az ispán (comes) és a szolgabírák (iudices nobilium) egyaránt nemes román birtokosok voltak. Hasonló helyi autonómiát (districtus olachales) találunk korábban Krassó-Szörényben és Hátszeg környékén is.</p> <p>1386. Mircea, I. Radu fia Havasalföld vajdája lesz. Basarába után az ország második nagy uralkodója. Folytatja atyja vallási politikáját, számos kolostort alapít (Cozia) és résztvesz a török elleni harcban (1389. Rigómező).</p> <p>1387. I. Péter, Moldva vajdája Lembergben leteszi a hűségesküvet Jagello Ulászló lengyel király kezébe.</p>	<p>1386. A törökök Nişben.</p> <p>1389. jún. 28. Murád szultán döntő vereséget mér a szerbekre Rigómezőn.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1395. aug. III. Albert herceg meghal, a trónon hasonló nevű fia követi.</p> <p>1395. nov. IV. Albert és unokaöccse, Vilmos herceg a hollenburgi szerződésben megállapodnak, hogy országaikat (Felső- és Alsó-Ausztria, ill. Stájerország és Karinthia) osztatlanul és közösen kormányozzák, azok jövedelmét egyenlően megosztják és hadat a másik fél beleegyezése nélkül nem viselnek.</p>	<p>1392. Zsigmond magyar király átmeneti győzelmet arat a törökön. Szizman Iván kapcsolatot keres a magyarokkal, de a török hegemoniát nem sikerül többé megakadályozni.</p> <p>1393. júl. 17. Bajazid bevonul Tirnovóba; a törökök száműzetésbe küldik Evtimij pátriárkát.</p> <p>1395. Šišman Iván, a bujdosó, utolsó bolgár cár, török fogságba esik.</p>	<p>1390. Chelčický Petr (1390—1460) a „csehtestvér” mozgalom szellemi előkészítőjének születése.</p> <p>1393. Jan Jensenstein prágai érsek ellenáll IV. Václáv egyházi követeléseinek és elfogatása elől külföldre menekül. Az uralkodó a később szentté avatott Nepomuki János érseki vikáriust a Moldvába dobhatja.</p> <p>1394. máj. A cseh és morva főrangúak foglyul ejtik IV. Václávot és kényszerítik Jodoknak Csehország helytartójává történő kinevezésére.</p> <p>1395. Prágai Jeromos, a cseh reformációs gondolat előhírnökének fellépte.</p>	<p>egyik hűtlennek ítélt hadvezére átszökött a török táborba s a szultán elé járulva leszúrta azt, hogy hazafiasságát bebizonyítsa. Az ütközetben Lázár knézt csupán a bosnyákok segítették. A csatát Bajazid jobb szárnyának rohama döntötte el. Lázár knéz a harctéren maradt, 60.000 szerb és 20.000 bosnyák harcosból alig pár száz menekült meg. A rigómezei csatavesztés következtében Szerbia elveszti állami szuverenitását.</p> <p>1390. A Brankovićokkal vívott belviszály leküzdése után Lazarević Števan knéz (1389—1427) a Porta támogatásával trónra lép.</p> <p>1391. Lazarević Števan titokban követtséget küld a magyar udvarhoz, hogy törökellenes szövetséget kössön Zsigmonddal. A terv meghiusul a szerb főurak árulásán, akik beárulják Bajazidnál. A knéz kénytelen bocsánatot kérni a Portán. Így alakul ki Rascia északnyugati részén a szerb hűbéres fejedelemség, melynek uralkodóit Bizáncban despotáknak nevezték el.</p> <p>1394. Lazarević Števan Bajazid szultán hűbéresként résztvesz a Mircea oláh vajda ellen indított hadjáratban. A török-szerb hadakat Mircea a rovínel mezőn megveri. Állítólag ekkor esett el a Števan knéz csapatában harcoló Márkó királyfi (Kraljević Marko), aki a skopljei tartomány birtokáért már 1373-ban Prilep városában török hűbérré lép. Márkó Vukašin szerb király legidősebb fia volt.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1389—94. Jagello Ulászló helyreállítja a nőuralom (Erzsébet—Hedvig) alatt megrendült királyi főhatalmat.</p>		<p>1389. Mircea törökellenes szövetségre lép a lengyelekkel.</p>	
<p>1390. jan. 20. Ulászló szövetséget köt a török ellen Mircea havaselvi vajdával.</p>	<p>1390. László nápolyi király igényt emel a magyar trónra s igényének érvényesítése céljából a török szultánnal keres kapcsolatot.</p>		
	<p>1393. Dabisa István bosnyák király visszafoglalja a Nápolyi László híveinek kezén volt horvátországi és dalmáciai magyar hűbéres várakat. Zsigmond ezért Dabisát felveszi a magyar nemességbe, Dabisa viszont Zsigmondot jelöli utódául a bosnyák trónon. Ezzel megerősödik Bosznia hűbéri viszonya a magyar királysággal.</p>	<p>1393. Erdélyi román nemesek az Észak-Erdélyben levő körtvélyesi kolostort, a román egyházi irodalom első tűzhelyét, közvetlenül a konstantinápolyi pátriárkának ajánlják fel.</p> <p>1394. Bajazid török szultán támadást intéz Havasalföld ellen: Mircea Rovinénál feltartóztatja, azonban mégis kénytelen Erdélybe menekülni.</p>	<p>1393. Bajazid szultán elfoglalja Tirnovót.</p>
	<p>1395. Zsigmond előkészületeket tesz a török ellen indítandó európai hadjárat megszervezésére. Brassóban szövetséget köt Mircea havasalföldi vajdával. — Meghal Mária királynő.</p>	<p>1395. márc. 7. Zsigmond magyar király Brassóban szövetséget köt Mirceával a török ellen. Mircea a keresztény seregek oldalán vesz részt a szerencsétlen nikápolyi ütközetben (1396. szept. 28.), amivel azonban még jobban magára vonja a török haragját. 1397-ben és 1400-ban több-kevesebb sikerrel veszi fel a harcot a török ellen, 1400-ban azonban már adót fizet a szultánnak és a törökök oldalán vesz részt 1402-ben a Bajazidra nézve siralmas kimenetelű ankarai török-mongol ütközetben.</p>	<p>1395. Törökellenes lengyel-román, majd magyar-román szövetség.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1396. márc. Az osztrák tartományok új megosztása. Stájerország Karinthis és Krajna Vilmos birtokában marad, a többi ország-részekben IV. Albert korlátlan hatalmat kap.</p> <p>1404. szept. IV. Albert Zsigmond oldalán résztvesz a csehországi hadjáratban és járvány áldozatává esik. Utóda a kiskorú V. Albert.</p>	<p>1396. Bajazid török szultán megsemmisíti az 1365-ben magyar segítséggel alapított viddini bányságot; az utolsó cárt, Sztracimirt elűzi s ezzel egész Bulgária török fennhatóság alá kerül.</p> <p>1399. Tirnovo eleste után rövidesen megszűnik az önálló bolgár egyház s ettől kezdve csaknem a XIX. század utolsó harmadáig nem volt autonóm bolgár egyház, ami a kulturális fejlődést századokkal visszavetette.</p>	<p>1396. IV. Václáv kiszabadulása után ellenfeleit fogságba veti és számüzi öcsését János görlltzi herceget. — Ugyanakkor másik öcsését, Zsigmond magyar királyt, a cseh belviszály tisztázására Prágába hívja.</p> <p>1397. Újból kitör a cseh belviszály. A Prágába érkező, időközben kiszabadult Jodok morva örgrófot IV. Václáv Lausitz birtokától megfosztja és számüzi.</p> <p>1398. Janow Mátyás prágai kanonok, Husz János tanára a prágai egyetemen közvéteszi Wiclif hatása alatt átdolgozott egyházi iratait. (Ó- és Uj Testamentum regulái.)</p> <p>1400. aug. 20. A rajna-melléki választófejedelmek IV. Václávot letettnek nyilvánítják és helyébe Pfalzi Ruprechtet választják német királlyá.</p> <p>1402. Zsigmond cselvetése bátyja IV. Václav cseh király ellen. A kutnáhorai találkozó (1402 ápr.) után a kisszámú kísérettel Rómába induló cseh királyt öccse az osztrák hercegek segítségével Bécsben elfogattja s hosszabb ideig őrizteti.</p> <p>1404. Háború IV. Václav és Zsigmond között, melynek a magyar táborban kitört járvány vet véget.</p>	<p>1396. szept. 28. A nikápoli csatában Lazarević Števan knéz a törökök oldalán harcol, Branković Vuk a „sitnicai despota“ a keresztésekkel. Az ütközet után Bajazid Vukot elfogattja és két évvel később macedóniai börtönében megmérgezteti.</p> <p>1402. Zsigmond kiváltóságlevelet ad a hűbérfejedelemség területéről Dél-Magyarországra költöző szerb telepéseknek.</p> <p>1404. Števan knéz a főrangúak tiltakozása ellenére helyreállítja a diplomáciai kapcsolatot a magyar udvarral.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDELYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1396 június. Angol, francia, német, cseh, osztrák és olasz lovagok gyülekeznek Rákos mezején. A lovagsereg Zsigmond vezetésével a Dunamentén Bulgáriába vonul.</p> <p>1396. szeptember 28. A keresztény lovagsereg — az egységes vezetés hiánya és a lovagi harcmodor nehézsége miatt — Nikápolynál súlyos vereséget szenved a törököktől. Zsigmond a velencei-francia hajóhad védelme alatt Bizáncon és Raguzán keresztül tér vissza Magyarországra. — Zsigmond távollétében a főnemesség jórésze a király ellen fordul, új oligarchia emelkedik fel.</p> <p>1397. A jobbagyosztály bekapcsolódik a hadszervezetbe (portális katonaság).</p>		<p>1396. szept. 28. Az európai keresztény sereg veresége Nikápoly mellett.</p> <p>1397. A skandináv államok (Svédország, Dánia, Norvégia) perszonális uniója.</p>
<p>1402. Jó Sándor moldvai fejedelem hűbérurának ismeri el a lengyel királyt.</p>	<p>1401. Az oligarchiával szövetséges Zsigmond ellen lázadás tör ki s a királyt a rendek néhány hónapra elzárják. — Zsigmond eljegyzi az egyik oligarcha-család leányát, Ciliei Borbálát.</p>	<p>1400. Moldvában trónra lép Jó Sándor, a Muşat-család legkiemelkedőbb tagja.</p>	
<p>1404. Ulászló lengyel és IV. Václav cseh király szövetséget kötnek.</p>	<p>1403. László nápolyi király, mint trónkövetelő, haddal jön Magyarországra, de Zsigmondtól vereséget szenved.</p> <p>1404. Törvénybe iktatják a magyar király főkegyúri jogát és az úgynevezett „Placetum regium“-ot; az utóbbi szerint a pápai bulákat Magyarországon csak a király előzetes hozzájárulásával lehet kihirdetni. — Buda lesz Magyarország fővárosa.</p>	<p>1402—8. közt. Mircea kereskedelmi szerződést köt Lengyelországgal: a lengyel kereskedők szabadon köthetnek üzleteket Havasalföldön, vámot csak Târgovişteban kell fizetniük, a vajdának azonban elővásárlási joga van.</p> <p>1403. Mircea megújítja a lengyel-román segélynyújtási szerződést, amelyet 1411-ben ismét megerősítenek.</p>	<p>1402. Bajazid az angorai csatában a tatárokkal szemben vereséget szenved.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1405. febr. A budweisi békében az osztrák hercegek és IV. Vaclav megújítják a családi örökösödési szerződést.</p> <p>1406—1411. Gyámsági kormány Ausztriában V. Albert kiskorúsága idejére IV. Lipót Ernő stájer herceg és Frigyes tiroli gróf részvételével. — Az 1411. évi családi egyezmény következtében három osztrák országrész keletkezik, melyek évszázadokon át fennmaradnak közigazgatási kerületek alakjában. Ezek: alsóausztriai országok (Alsó- és Felsőausztria), belsőausztriai országok (Karinthia, Steierország, Krajna, Isztria és Trieszt) és felsőausztriai országok az ú. n. előtartományokkal (tehát Tirol és Vorarlberg a Habsburg-ház minden sváb és elzászi birtokával, valamint a maradék északsvájci birtokokkal).</p> <p>1412. V. Albert átveszi a kormányzást.</p> <p>1413. Bajor támadás Tirol ellen. Frigyes és Ernő hercegek kiszorítják a támadókat.</p> <p>1417. A konstanzi zsinat interdiktum alá veti Frigyeset, mire Tirolban a nemesség mozgalmat szervez ellene. (Tiroli nemesi szövetség.)</p>	<p>1394—1480. Török katonai önkényuralom.</p>	<p>1406. Husz János a prágai Bethlehem-kápolna szónoka vallás-politikai mozgalmat hirdet a pápaság és a középkori Egyház ellen.</p> <p>1409. Róma kiközösítéssel fenyegeti Husz Jánost.</p> <p>1412. Husz forradalmi tanításai miatt a pápa interdiktum (egyházi tilalom) alá veti Prágát.</p> <p>1415. július 6. A konstanzi zsinat előtt Zsigmond német-római császár menlevelével megjelent Husz Jánost több hónapos fogság után halálra ítélik és máglyán elégetik. Husz tüzhálálának napja cseh nemzeti ünnep lett.</p> <p>1418. Prága templomaiban bevezetik a csehnyelvű istentiszteletet Husz emlékeztére.</p>	<p>1407. Zsigmond Bosznia elfoglalása után Belgrádban szövetséget köt Lazarević Stevannal, aki az év folyamán Budán fölkeresi.</p> <p>1409. A szerb-magyar szövetség a szerb főurak ellenállása következtében megszakad. Velence fokozatosan megszállja és 1452-ig bezárólag elszakítja Horvátországtól Dalmáciát.</p> <p>1413. júl. 20. A csamorlui ütközet. A Iszker menti Csamorlu község határában vívott csatában I. Mohamed szultán szétveri pártütő öccse, Mussa csapatait. A szerb segédhadak Branković Györgye sitnicai hűbérúr vezetésével Mohamed oldalán harcolnak.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1410. július 15. A lengyel-litván egyesült hadsereg Tannenberg és Grunwald (Grünwald) között megveri a német lovagrendet. A tannenbergi győzelem után az 1466. évi torúni (Thorn) békéig szakadatlan csatározások folynak a lengyel-litván unió és a lovagrend között.</p> <p>1413. A horodlói szövetség Lublin székhellyel kimondja a nemesi parlament létrehívását. A litván katolikus rendek a lengyelekkel azonos jogokat nyernek.</p>	<p>1405. Zsigmond király szabályozza a városok és szabad községek polgárainak kiváltságait. A birtokviszonyok változása: az ország községeinek 5%-a tartozik királyi, 12%-a egyházi, 40%-a nagynemesi, 43%-a közép- és kisnemesi birtokkeretbe.</p> <p>1408. Zsigmond megalapítja a Sárkány-rendnek nevezett főúri ligát. E rend főurainak kezébe kerül a várbirtokok legnagyobb része s az ország kormányzása.</p> <p>1410—1411. Zsigmondot német-római királlyá választják. — Velence megtagadja az adófizetést a magyar királynak. Zsigmond hadat üzen Velencének.</p> <p>1412. Zsigmond a Velence elleni háború céljaira nagy kölcsönösszeget vesz fel a lengyel királytól s ennek fejében elzálogosít 13 szepesi várost. (E városok csak negyedfélszáz év múlva kerülnek vissza Magyarországhoz.)</p> <p>1413. Zsigmond fegyverszünetet köt Velencével.</p> <p>1414—1416. Zsigmond francia, olasz és német építésekkel újjáépítteti a budavári királyi palotát.</p>	<p>1406. dec. Zsigmond és Mircea Turnu-Szeverinben tárgyalásokat folytatnak a törökkel szemben elfoglalandó álláspontjukról; ugyanebben az évben járt Musa török trónkövetelő Mirceánál.</p> <p>1408—13. Jó Sándor megszervezi Moldva egyházi életét: a szucsávi érsekségen kívül püspökség létesül Romanban és Rădăuiban. Később az utóbbinak székesegyházába hozatja Sándor Akkermanból (Cetatea Albă) Uj Szent János földi maradványait, Moldva legértékesebb egyházi ereklyéjét.</p> <p>1412. Zsigmond magyar király és II. Ulászló szerződést kötnek Moldva esetleges felosztására vonatkozólag. Zsigmond azonban egyelőre elismeri Moldvának Lengyelországgal szemben vállalt hűbéri viszonyát.</p> <p>1413. Mircea kereskedelmi szerződést köt Brassó városával. — Ugyanebben az évben Jó Sándor hozzájárul a baiai (Moldvabánya) kat. püspökség megalapításához.</p> <p>1418. Mircea 32 évi uralkodás után meghal. Kőszarkofágján levő freskóarcképe művelődéstörténetileg igen fontos: jól mutatja magyar, lengyel és bizánci hatások szoros összefonódását.</p>	<p>1405. Tamerlán halála.</p> <p>1414—1418. Konstanzi zsinat.</p> <p>1415. márc. XXIII. János pápa — a személye elleni támadástól tartva — az osztrák Frigyes herceg segítségével álruhában elhagyja a konstanzi zsinatot.</p> <p>1417. A konstanzi zsinaton megválasztott V. Márton pápa véget vet az 1378-ban támadt egyházszakadásnak.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1423. A meráni tartományi gyűlésen Frigyes és a tiroli nemesi szövetség kibékülnek. Frigyes, a szokásjog alapján, jóváhagyja a parasztság tartománygyűlési képviselőjét.</p> <p>1424—1435. Frigyes fivére, Ernő herceg halála következtében Ernő fiának kiskorúsága idejére Felső-Ausztria kormányzója lesz.</p>	<p>1394—1480. Török katonai önkényuralom.</p>	<p>1419—1436. IV. Václav halála után közel két évtizedes interregnum következik be Csehországban. Husz követői: a mérsékelt prágaiak és a délcsehországi, radikális táboríták fegyveres ellenállást szerveznek a cseh trón elfoglalása érdekében hadat indító Zsigmond császár ellen.</p> <p>1420. A franciaországi angol hadseregből hazatért trocnovi Žižka János cseh zsoldosvezér egyesíti a huszitákat és 117 kisebb-nagyobb ütközetben győzedelmeskedik a csehországi ellenzék (katolikus nemesek, brünni és kuttenbergi németek) és Zsigmond hadai felett.</p> <p>1421. Žižka Žatecnél nagy győzelmet arat Zsigmond császár seregén.</p> <p>1422. A kutnahorai csatában Žižka megsemmisíti a németekkel egyesült cseh katolikus rendek csapatait.</p> <p>1424. Žižka halála után, Prokop Holly (Kopasz Prokop), a husziták új vezérének parancsnoksága alatt a táboríták között bomlás támad. Žižka veteránjai, az „árvák“ (siroty) külön válnak, a prágaiak pedig kiegyeznek az Egyházzal</p> <p>1426. Prokop huszita vezér Ustinál (Aussig) bekeríti Zsigmond seregét.</p>	<p>1421. Števan knéz a Porta befolyásának engedve Zétát Branković Gyorgynek engedi át. Ezzel egyidőben megújítja az 1407. évi szerb-magyar szövetséget Zsigmonddal.</p> <p>1422. Števan segédcsapatokat küld Zsigmondnak a husziták elleni hadjárásban.</p> <p>1424. A budai „három király találkozó“. Števan knéz, Paleolog Mánuel bizánci császár és Zsigmond megbeszélést folytatnak Budán a balkáni török veszedelem elleni közös védekezés lehetőségéről.</p> <p>1425. Števan knéz a serb-nicai száboron Branković Gyorgyét a főpappal és főurakkal utódjául elismereti.</p> <p>1426. febr. Števan knéz Budán „államszerződést“ köt Zsigmonddal. A szerződés szerint Števan elismeri Magyarország fennhatóságát Szerbiában, Zsigmond viszont elismeri Branković despota utódlási jogát és fölveszi Branković Gyorgyét a magyar rendek közé. A szerződés birtokcseréken kívül kimondja, hogy a Nagy Lajos által birtokolt szerb határszéli várak végleg Magyarországhoz tartoznak, György despota köteles Magyarországot bal-</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDSÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1419. Velence török zsoldosok segítségével ideiglenesen elhódítja Magyarországtól Dalmáciát.</p>	<p>1419. Jó Sándor feleségül veszi Ringalát, a lengyel király unokahúgát és Mazovi Henrik özvegyét. A házasságot politikai érdekek diktálják: a moldva-lengyel kapcsolatok elmélyítése. Két év múlva azonban a pápa szétválasztja a házasfeleket. Ennek ellenére Ulászló 1421-ben támogatja Sándort Akkerman megerősítésében a török ellen.</p>	<p>1420. V. Márton keresztesháborút hirdet a husziták ellen.</p>
<p>1421. Lengyel-román hadműveletek a török ellen.</p>	<p>1421. Kóbor török csapatok felégetik Brassót.</p>		<p>1424. A budai „három király találkozó“ a török elleni közös védelem ügyében.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1426. ápr. V. Albert herceg kívánságára az osztrák tartománygyűlés többévi időtartamra rendkívüli véd-erő (Landwehr) felszerelését határozza el a husziták ellen.</p> <p>1430. Huszita portyázó csapatok Felső-Ausztriában. A „Landwehr“ súlyos harcok árán kiszorítja a támadókat.</p> <p>1431. júl. V. Albert sikeres oldaltámadást intéz Morvaország ellen, de a tachovi huszita győzelem után sietve kivonul Morvaországból.</p> <p>1433. jan.—ápr. Az osztrák hercegség követei résztvesznek a bázeli zsinat és a huszita pártok tárgyalásain. Az osztrák küldöttséget Ebendorfer Tamás, a bécsi egyetem követe vezeti Bázelba.</p>	<p>1394—1480. Török katonai önkényuralom.</p>	<p>1427. A táboríták Tachovnál legyőzik Zsigmond csapatait.</p> <p>1430. A Nyugatfelsőmagyarországra betört husziták Blasko helybeli népvezér vezetésével megszállják Nagyszombatot, mely öt évig huszita kézen marad.</p> <p>1431. aug. A brandenburgi választófejedelem vezérlete alatt százezer főnyi seregvonul a husziták ellen. — Prokop Holly a tachovi ütközetben tönkrevéri a birodalmi „keresztes“ hadat.</p> <p>1433. A bázeli zsinaton az egyházi és választófejedelmek elfogadják a prágai mérsékeltek által összeállított u. n. prágai kompaktátumokat. Ezeknek értelmében a bázeli zsinat hozzájárul a cseh nyelvű istentisztelethez, a két szín alatti áldozáshoz, a papság világi javainak korlátozásához és biztosítja a huszitákat az eddiginél szigorúbb egyházi fegyelemtől.</p> <p>1434. A katolikus rendekkel kiegyező prágaiak Český-Brodnál megütköznek a táborítákkal, akik megsemmisítő vereséget szenvednek, vezérük, Prokop is elesik. Röviddel a csehbródi ütközet után a husziták új vezért választanak, brandisi Jiskra János személyében, akinek csapatai évtizedekig nyugtalanítják a nyugatfelsőmagyarországi megyéket.</p>	<p>káni harcaiban támogatni s ha fiutód nélkül halna el, a szerb korona Magyarországot illeti.</p> <p>1426. máj.—okt. I. Mohamed Števan budai tárgyalásairól értesülve, Szerbiára tör és elpusztítja Kruševácot.</p> <p>1427. II. Murád szultán megtámadja Szerbiát. — Magyar-szerb bonyodalom Glogubác (Galambóc) miatt.</p> <p>1428. A „glogubáci béke“. Murád és Branković despota Glogubác (Galambóc) várában szerződést kötnek, melyben Murád Ništ, Kruševácot és Glogubácot megtartja, ezek ellenében viszont elismeri Branković despotaságát.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1434. III. Ulászlót a lengyel rendek királyukká választják. A fiatal katonafejedelem a török elleni európai küzdelem egyik előharcosa lesz.</p>	<p>1429. A török által elfoglalt szerb várak lakossága magyar területre költözik. Zsigmond kiváltságlevelében mindenféle adótól és szolgáltatástól mentesíti őket, saját törvényeik és vallásuk szerint élhetnek, csupán a csepeli rév őrzését kell vállalniok.</p> <p>1431. Zsigmondot Milánóban lombard királlyá koronázzák. Kiséretében van Hunyadi János, aki két évig Olaszországban marad.</p> <p>1433. Zsigmondot a pápa Rómában császárrá koronázza. — A Szepességet huszita seregek pusztítják.</p>	<p>1429. A lucki értekezleten Zsigmond azt a vádat emeli Sándor ellen, hogy 1426-ban nem támogatta a török ellen, tehát sor kerülhet az 1412-iki lublini egyezmény alkalmazására. Ulászló lengyel király szerint azonban a lengyel és moldvai seregek a kérdéses időpontban felvonultak a török ellen, viszont éppen Zsigmond volt az, aki a huszita háborúk miatt távolmaradt.</p> <p>1431. Aldea Sándor, Havasalföld vajdája elismeri a török fennhatóságát és 20 fiatal bojárt túszként Konstantinápolyba küld. Ennek ellenére 1432-ben, amikor II. Murád szultán hadat indít Erdély felé, Aldea a magyarokat tudósítja a török hadmozdulatokról. —</p> <p>1432. Jó Sándor meghal: békés uralkodását huszonötéves trónviszály váltja fel, egészen Nagy István koráig.</p>	<p>1430. A salonikii vérengzés. II. Murád hadai kegyetlen vérontást rendeznek az elfoglalt városban.</p> <p>1431. Domažlicénél a husziták megfutamítják a kereszteseket.</p> <p>1432. Bertrandon de la Broquière francia lovag balkáni útja alkalmával hírt ad a bizánci birodalom végső hanyatlásáról és Murádnak drinápolyi udvaráról.</p> <p>1433. A bázeli zsinat elfogadja a prágai kompaktátumokat.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1438. Luxemburgi Zsigmond veje, Habsburgi Albert herceg örökösödési jogon Cseh- és Magyarország királya lesz. — Habsburgi Albertet német-római császárrá koronázzák.</p> <p>1439. Albert német-római császár, cseh és magyar király és Ausztria hercege, a török elleni hadjárat során szerzett betegségében váratlanul meghal. Halála után az osztrák hercegségben unokaöccse, a stájerlipóti ágból származó Frigyes herceg követi V. Frigyes néven.</p> <p>1440. febr. 2. V. Frigyes osztrák főherceget a német rendek III. Frigyes néven német-római császárrá választják. — III. Frigyes császár, mint Albert utószülött fiának, Postumus Lászlónak gyámja, ennek nevében igényt emel Cseh- és Magyarország trónjára.</p> <p>1442. jún. 17. III. Frigyes ünnepélyes külsőségek között német-római császárrá koronázzák Aachenben.</p> <p>1442. aug. III. Frigyes és Zürich városa szövetséget kötnek. Zürich megkapja a toggenburgi birtokokat és átengedi a kyburgi grófságot Ausztriának.</p>		<p>1436. Zsigmondot a prágai kompaktátumok elismerése ellenében Csehország királyává koronázzák.</p> <p>1437. Zsigmond halála után a cseh rendek Habsburgi Albertet választják királyukul. Egykorú huszita röpirat kifogásolja a „szlávellenes“ Albert király megválasztását.</p> <p>1439—1452. Albert király halála után újabb interregnum következik be Csehországban, mely 1452-ig tart. A negyvenes években Jiskra, a husziták vezére Albert hitvesét, Erzsébet özvegy királynét, az utószülött, későbbi V. László anyját támogatja zsoldosaival. I. Ulászló magyar király, a rendek és Hunyadi János ellen.</p> <p>1440. jan. A cseh pártok a prágai békelevélben (list mirny) megegyeznek, hogy a kompaktátumokat megtartják és előkészítik a királyválasztást. Hosszas tárgyalások után megválasztják Albert bajor herceget, de ez III. Frigyes kívánságára visszalép.</p>	<p>1437. Murád közli Branković despotával és Drakul román vajdával, hogy Szerbián keresztül támadást tervez Magyarországgal szemben. — A belviszályokkal küzdő Bosznia fejedelme (II. Tvrtko) a török nyomásnak engedve meghódol, elismeri a török fennhatóságot és évi 25.000 arany fizetésére kötelezi magát.</p> <p>1439. II. Murád kétszáz-ezer főnyi sereggel három irányból megtámadja Szerbiát.</p> <p>1439. jún. Branković despota családjával és ingóságával Szegedre menekül. — Albert magyar király Világos várát ajándékozta neki.</p> <p>1439. aug. 6. Szerb hazaflak a novobrdói kerületben felkelést támasztanak a török elnyomás ellen. A</p> <p>1440. II. Murád a szerb hűbérfejedelemséget Nádorfejevárig (Belgrád) elfoglalja. A törökök megkezdik Szerbia erőszakos eltörökösítését. — Branković despota és II. Tvrtko Števan bosnyák fejedelem követséget küldenek I. Ulászló magyar királyhoz a magyar-szerb-bosnyák szerződés megkötése és katonai segítség kérése céljából.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1435. A jobbágykatonászkodás újabb szabályozása: minden 33 telek után 1 lovast kell kiállítani.</p> <p>1436. Zsigmond bevonul Prágába.</p> <p>1437. Észak-Erdélyben magyar és kisebb részben román jobbágyok részvételével parasztlázadás tör ki. (Kolozsmonostori szerződés). A felkelésben résztvevő magyar és román jobbágyok társadalmi egyezményt kötnek a csatlakozó kismemesekkel. Leverése után a magyar, székely és szász kiváltságos társadalom „örök időkre” szövetséget köt („kápolnai unió). — Zsigmond meghal; utódául a rendek vejét, Albert Habsburg herceget választják magyar királlyá.</p> <p>1439. Albert király hadal vonul az egyre veszedelmesebbé váló török hatalom ellen, de a táborában kiütött járványnak áldozatul esik. A magyarosztrák-cseh államszövetség az első Habsburg magyar király halálával felbomlik.</p>	<p>1437. Észak-Erdély magyar jobbágyainak felkelésében románok is vesznek részt.</p> <p>1438. Hunyadi János szőrényi bán lesz s ezzel közelebbi kapcsolatba kerül a románsággal. A fontos szőrényiségi várakat (főleg Turnu-Severint) már Zsigmond megerősítette (1425).</p>	
<p>1440. III. Ulászlót I. Ulászló néven magyar királlyá választják. Létrejön a második magyar-lengyel perszonális unió.</p>	<p>1440. A rendek egyrésze Albert utószülött fiát, másrészt Ulászló lengyel királyt választja a magyar trónra. — Az ország két részre szakad: a Dunántúl és a Felvidék nyugati fele László birtokában van, a keleti országrészek és Erdély Ulászló kezén. — Hunyadi János Alsó-Magyarország főkapitánya és Erdély vajdája lesz.</p> <p>1441—1443. Hunyadi sikeres támadó hadjáratokat vezet a török ellen. Egész a Balkán-hegységig nyomul előre.</p>	<p>1441. Hunyadi János erdélyi vajda és temesi ispán lesz.</p> <p>1442. Vlad Dracul kénytelen átengedni országán a török sereget, amelyen március 18-án, Szentimrénél Hunyadi János fényes győzelmet arat.</p>	<p>1440. Gutenberg János mainzi származású aranyműves és ötvös feltalálja a könyvnyomtatást.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1445. III. Frigyes, a Jenő pápával kötött titkos egyezmény értelmében, zsoldosai-val fölосzlatja a bázeli zsinatot, hogy megakadályozza az elhatározott egyházi reformok kihirdetését. — III. Frigyes udvarába fogadja Albert özvegyét Postumus Lászlóval együtt és zálogba veszi az Erzsébet özvegy királyné által Bécsbe hozott magyar koronázási ékszereket.</p> <p>1447. Hunyadi János a koronázási ékszerek kiadását megtagadó Frigyes császár ellen hadat indít és benyomul Stájerországba. III. Frigyes Carjaval pápai követ révén kétéves fegyverszünetet köt Hunyadival.</p>	<p>1443. A magyarok, Hunyadi János vezérletével bolgár területen támadnak a török birodalom ellen. Seregük, melyben bolgárok, szerbek, bosnyákok és albánok is harcolnak, Szófián túl, Zlaticáig nyomul előre, de a téli hadjárat viszontagságai megállítják előtörésüket.</p> <p>1443. nov. Hunyadi Ruméliában sorozatos győzelmet arat a törökön.</p> <p>1444. nov. 10. Ujabb hadjárat a törökök ellen. A támadók rosszul felfegyverzett kiszámú serege Várnánál vereséget szenved; I. Ulászló magyar király elesik az ütközetben. Ez volt az utolsó nagy történelmi lehetőség a középkorvégi török fenntartóság megdöntésére. A várnai vereséggel megpecsételődött a közel ötszázéves (1398—1878) bulgáriai török hódoltság.</p>	<p>1443. máj. Az országos belviszály rendezése érdekében az ú. n. huszita nemzeti párt (Ptaček pártja) felajánlja a cseh koronát Frigyes császárnak, aki gyámfia, Posthumus László javára hajlandó azt elfogadni.</p> <p>1444. jún. A cseh országgyűlés hajlandó elismerni Lászlót, ha Frigyes ennek gyámsága idején Prágából intézi az ország ügyeit.</p> <p>1444. aug. III. Frigyes a cseh rendek feltételét elutasítja és ideiglenes kormány választását ajánlja a cseh pártnak.</p> <p>1445. A két szín alatt áldozók (utraquisták) Ptaček halála után elismerik vezérükül az alig 25 éves Podjebrád Györgyöt.</p> <p>1446. nov. A cseh kormányzótanács megválasztása a városok ellenállásán megghiúsul. Az országgyűlés folyamodványt intéz V. Miklós pápához a kompaktumok megerősítése céljából.</p> <p>1447. V. Miklós pápa elutasítja a cseh országgyűlés kérelmét és Carvajal bíborost küldi Prágába. Ezzel megkezdődik az egyházpolitikai küzdelem a bíbornok és az utraquisták között.</p>	<p>1443. jún. A budai országgyűlésen Kapisztrán és Branković despota megajánlják a török elleni hadjárat költségeit. Branković Hunyadi összes hadi kiadásait fedezi. — Hunyadi a kunovici szorosban megveri II. Murád seregét.</p> <p>1444. febr. II. Tvrtko Števanal kihal a bosnyák Kotromanić-uralkodóház. A Kotromanić-ház utódja Ostojić Števan (1444—1461). — Branković despota hadai visszaveszik Novobrodot.</p> <p>1444. aug. Ulászló magyar király adománylevelet küld Brankovićnak.</p> <p>1444. nov. 10. A balkáni felszabadító hadsereg Várnánál megütközik II. Murád hadaival. Ulászlót, aki a vesztes csatában elesik, csak a bosnyák, lengyel és román segédhadak támogatják, Branković taktikai okokból Belocrkvenél állomásozik, a csata kimenetelét várva.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1444. Ulászló magyar és lengyel király elesik a török ellen vívott várnai ütközetben. Ezzel megszűnik a második magyar-lengyel perszonális unió.</p> <p>1447. Utódja a lengyel trónon öccse, IV. Kázmér (1447—1492), aki a középkor európai „Jagelló-eszme” jegyében Cseh- és Magyarország trónját óhajtja megszerezni. Törekvéseit arra a trónigényre építette, hogy felesége, Habsburg Erzsébet V. László cseh- és magyar király testvére volt, tehát annak halála után a Jagelló-házat illeti Hunyadi Mátyás magyar és Podjebrád György cseh király trónja.</p>	<p>1444. febr. Ulászló sikeres balkáni hadjárat után visszatér Budára; a pápai legátus a háború folytatására ösztönzi.</p> <p>1444. június—július. A szultán szerb közvetítéssel békét ajánl Magyarországnak; a pápa tiltakozása ellenére Szegeden megtörténik a békekötés. Amikor azonban hír jön róla, hogy a pápai-velencei-burgundi flotta befutott a Dardanellákba, felülkerekedik a háborús irányzat.</p> <p>1444. szeptember—október. Hosszas tanácskozás után a magyarok ismét hadra kelnek és Bulgáriába vonulnak.</p> <p>1444. nov. 10. Várnánál a magyarok ötszörös túlerővel találják szemben magukat. Az ütközet balul végződik: a király elesik, a sereg javarésze odavész, a vezérek közül csak Hunyadi János menekül meg.</p> <p>1444—1445. A király nélkül maradt országot hét országnagy, úgynevezett főkapitány kormányozza. Tárgyalások folynak III. Frigyes császárral a kis-korú V. László hazaküldéséről.</p> <p>1446. A rákosi országgyűlés Hunyadi kormányzóvá választja. A főkapitányságok megszűnnek, de Giskra, a Felvidék főkapitánya, nem akarja elismerni az új rendet.</p> <p>1447. Az országgyűlés megállapítja, hogy a nemesség csak az ország határain belül köteles hadbaállni.</p>	<p>1444. A szerencsétlen ki-menetelű várnai csatában (nov. 10) a váradi püspök számos román vajdája esik el: a csatából visszatérő Hunyadi a törökkel rokon-szenvező Vlad Dracul, Havasalföld vajdája, elfogja s csak súlyos váltságdíj fejében engedi szabadon.</p>	<p>1444. nov. 10. A várnai győzelemmel a török főhatalom végleg megszilárdul a Balkánon.</p> <p>1445. A portugálok felfedezik a Cap Verdet. — Gutenberg (1400?—1468) megkezdí könyvnyomtató tevékenységét.</p> <p>1445—1510. Sandro Botticelli, a legnagyobb olasz festők egyike.</p> <p>1446. Haarlemben a kínai szedésnyomós eljárás felhasználásával Jan Laurens Coster a nyomtatás felfedezésével kísérletezik.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1448. III. Frigyes titkos konkordátumot köt Rómával, melyben a német egyházat a pápai primátus alá helyezi. Róma ezzel szemben biztosítja Frigyeset német-római császárra történő koronázásáról.</p> <p>1450. Zsigmond tiroli örgróf, III. Frigyes gyámfia, Albert brandenburgi örgróffal kötött szerződésében évdíj ellenében megkapja Thurgaut és Freiburgot.</p> <p>1450. okt. III. Frigyes szerződést köt Hunyadi Jánossal, Magyarország kormányzójával (pozsonyi egyezmény), mely szerint Posthumus László 18 éves koráig Frigyes császár udvarában marad.</p> <p>1452. jan. Frigyes császár az osztrák rendek (Cillei és Eicziger mozgalma) kényszerítésére kiadja a magyar koronázási ékszereket és Postumus Lászlót a magyar rendeknek.</p> <p>1452. jún. III. Frigyeset Rómában német-római császárrá koronázzák. Ez az utolsó Rómában lezajlott német-római császári koronázás.</p>		<p>1448. szept. 2. Podjebrad híveivel megszállja Prágát és átveszi az uralmat. Rokyczanát Prága törvényes érsekéül elismerteti.</p> <p>1450. Petr Chelčický, a „csehtestvér“ - mozgalom ideológusa Postilla c. művében parasztkommunizmust hirdet.</p> <p>1451. III. Frigyes egyezményben elismeri Podjebrad kormányzói jogkörét.</p> <p>1452. A csehtestvérekkel egyetértő, népi származású Podjebrád György Csehország kormányzója lesz, helyreállítja a közrendet és a németekkel barátkozó főurakkal szemben a mérsékelt huszita elemekre, a „csehtestvér“-mozgalom híveire támaszkodik.</p>	<p>1448. Bosznia két részre oszlik. Hrvoje Vukčić, a déli tartomány ura, a III. Frigyes német-római császártól nyert hercegi cím birtokában felveszi a „Száva hercege“ címet. Ettől kezdve a később különváló délboszniai tartományt Herceg földjének, Hercegovinának nevezik.</p> <p>1448. okt. 18. Hunyadi János, Magyarország kormányzója a második történeti jelentőségű kosovopoljei (Rigómező) csatában súlyos vereséget szenved II. Murádtól. A Magyarország felé menekülő Hunyadit György despota emberei elfogják és Smederevóba viszik. Innen csak azzal a feltétellel szabadul, hogy a Branković-nemzetségen nem áll később bosszút.</p> <p>1448. dec. Magyar-szerb közeledés. Branković Szegeden az általa közvetítendő török-magyar békéről tárgyal Hunyadival.</p> <p>1449. márc. A Branković által ajánlott békefeltételeket elveti a magyar országgyűlés.</p> <p>1451. febr. II. Murad után utóda, II. Mohamed szultán fogadja Branković despotát.</p> <p>1451. aug. Békés megegyezés Branković és Hunyadi között. A despota visszakapja magyarországi birtokait és a megbékélés emlékére ezüstpénzt veret.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1448. IV. Kázmér adóreformjait elutasítja a lengyel nemesség.</p>	<p>1448. A második rigómezei csata. A török-magyar mérkőzés a magyarok vereségével végződik, de Hunyadi ismét megmenekül.</p> <p>1449—1452. Török-magyar fegyverszünet.</p> <p>1450. Hunyadi egyezséget hoz létre a köznemesség és az oligarchia között. — III. Frigyes V. László kiskorúságának idejére elismeri Hunyadi Jánost Magyarország kormányzójának.</p> <p>1452. Hunyadi lemond a kormányzásáról és országos főkapitány lesz.</p>	<p>1452. Hunyadi a törökkel kötött béke alkalmával hozzájárul Havasalföld politikai gyakorlatához: a vajdák továbbra is adót fizetnek a szultánnak, azonban hűbéri viszonyban maradnak a magyar királlyal.</p>	<p>1448. Bizánc utolsó császára, XI. Konstantin a genovaiakat hívja segítségül Bizánc védelmére.</p> <p>1452. II. Mohamed szultán megépítteti Rümeli-Hisszar erősségét a Boszporusz partján.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1453. Frigyes császár az osztrák hercegséget főhercegség rangjára emeli, a Habsburg-ház tagjai felveszik a főhercegi címet. (Privilegium maius.)</p>		<p>1453. V. László magyar királyt, Habsburgi Albert fiát Csehország királyává koronázzák. Podjebrád kormányzó megtartja közjogi állását, az ifjú király tanácsadója lesz. — Cseh-magyar perszonális unió.</p>	<p>1453. II. Mohamed Konstantinápoly eleste után egész Szerbia átadását követeli Brankovićtól. — Szultáni fermán intézkedik a konstantinápolyi patriarchátus betöltéséről. A török uralom alatti első konstantinápolyi patriarcha Gennadios érsek, Róma elszánt ellenfele. — A Szerbiára törő ozmán hadak elől Branković despota családjával és vagyonával Magyarországra menekül.</p>
<p>1456. aug. V. László, a nándorfehérvári győzelem hírére, bécsi tartózkodását megszakítva, Otto bajor herceg és osztrák zsoldoscsapatok kíséretében Budára jön, hogy a Hunyadiak további hatalmi emelkedését meggátolja.</p>		<p>1455. Podjebrád V. László hozzájárulásával a münsterbergi hercegséget, a sziléziai (glatzi) tartományt és Kolin városát birtokba veszi.</p>	<p>1455. A törökök megszállják Szerbia összes várait.</p> <p>1456. júl. 14—22. A nándorfehérvári győzelmet kivívó kereszties seregben szerb csapatok is harcolnak.</p> <p>1456. dec. Karácsony napján meghal Branković despota.</p>
<p>1457. Postumus (V.) László cseh és magyar király halála után III. Frigyes bejelenteli igényét a két trónra. — A magyar koronázási ékszerek ismét Frigyeshez kerülnek. — III. Frigyes megalapítja a freiburgi egyetemet.</p>		<p>1457. V. László meghal Prágában, ahová a magyar rendek forrongása következtében menekül. A király halála után Podjebrád ismét az ország kormányzója. Az V. László által tusként Prágába hurcolt Hunyadi Mátyással eljegyezteti leányát, Katalint.</p> <p>1458. Podjebrád Györgyöt Csehország királyává választják. Az utolsó cseh nemzeti király nyíltan támogatja a kétszín alatt áldozó (utraquista) csehtestvéreket.</p>	<p>1457. Branković Györgyöt fia, Lázár (1457—1458) követi a névleges despotai méltóságban.</p> <p>1457. jún. Lázár despota a magyar belpolitikai viszályt kihasználva, betör a Temes-közbé, de Szilágyi Mihálytól vereséget szenved.</p> <p>1458. Lázár despota váratlan halála következtében a despotaságért uralmi harc kezdődik Jelena özvegy királyné, Lázár bátyja, Stevan és Angjelović Mihály vajda között. Az érdekeltek végül is megegyeznek és mint szerb régensek néhány hónapig még fenntartják látszaturalmukat a határszéli területen. — Ostojic</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1454. IV. Kázmér kiadja a nieszawai statutumot, mely a köznemesség alkotmányjogi előtörését jelenti. — Ugyanabban az évben nőül veszi V. László hugát, Erzsébetet. — Kázmér a porosz rendekkel és városokkal megkötötte a német lovagrend elleni szövetséget. — Crkvicai paktum a rendi hadsereg felállításáról.</p>	<p>1453. V. László leteszi a királyi esküt. Ezzel (1457-ig) ismét perszonális unió keletkezik Magyarország, Ausztria és Csehország között.</p> <p>1454. Hunyadi ismét hadat vezet a török ellen s Krusevác mellett győzelmet arat.</p> <p>1455—1456. Európai kereszteshadjárat a török ellen. Kapisztrán Szent János olasz ferences (1386—1456) lelkesíti a magyar hadakat. III. Callixtus pápa déli imát és harangszót rendel el a török elleni háború sikeréért és tíz millió aranyforint segítséggel Carvajal bíborost Magyarországra küldi.</p> <p>1456. júl. 22. Hunyadi Nándorfehérvárnál döntő győzelmet arat a törökön. — Kevéssel utóbb Hunyadi áldozatul esik a seregében kitört járványnak s Kapisztrán is meghal az egyik szerémségi kolostorban.</p> <p>1457. május. V. László a felségsértéssel vádolt Hunyadi Lászlót, a volt kormányzó fiát Budán lefejezteti. Fél évvel később V. László Prágában titokzatos körülmények között meghal.</p> <p>1458. január. A rákosi országgyűlés Hunyadi Mátyást királlyá választja. — Ugyanekkor törvény mondja ki, hogy a király minden évben köteles országgyűlést tartani.</p>	<p>1455. Péter Áron, Moldva vajdája hűséget fogad nemcsak a lengyeleknek, de a törököknek is.</p> <p>1456. Nándorfehérvár ostromának s Hunyadi János halálának évében Vlad Tepeş (Karóbahúzó Vlad) magyar segítséggel uralomra jut. 1560 után Mátyás támogatása mellett váltakozó szerencsés harcban áll a törökkel. 1562-ben Erdélybe menekül s csak 1576-ban próbálja visszaszerezni hatalmát, ami rövid időre sikerül is neki. — Ugyancsak 1456-ban Hunyadi László megengedi a vajdahunyadi románoknak, hogy omladozó templomukat helyreállítsák.</p> <p>1457. Moldvában — egymással viaskodó kisebb uralkodók után — trónra lép Nagy István (Stefan cel Mare). Kereskedelmi szerződést köt Brassó városával.</p>	<p>1453. máj. 29. II. Mohamed elfoglalja Konstantinápolyt, amely Konstantin (Isztambul) néven az ózmán birodalom székhelye lesz.</p> <p>1455. Megjelenik Gutenberg legfontosabb nyomtatványa, az ú. n. 42 soros biblia.</p> <p>1456. Hunyadi János nándorfehérvári győzelme II. Mohamed felett.</p> <p>1458. VII. Károly francia király súlyos harcai az angolokkal; Orléant Jeanne d'Arc menti meg. Ebben az évben már csak Calais van angol kézen. — Angliában a fehér rózsza (York) és a piros rózsza (Lancaster) párt harca.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1459. Frigyes császár Garai László és az Ujlakiak révén elgütlemlenséget szít Hunyadi Mátyás ellen Magyarországon.</p> <p>1459. márc. 4. Frigyes császár Bécsújhelyen magyar királlyá koronáztatja magát.</p> <p>1460. Mátyás hadai a Garai—Ujlaki-féle „osztrák párt” csapatait Stájerországba szorítják vissza.</p> <p>1462. máj. Vitéz János, Mátyás követe, ura nevében megköti Frigyes császárral a bécsi egyezményt. Frigyes 60.000 arany ellenében kiadja az V. László halála óta zálogban tartott magyar koronázási ékszereket, jogot nyer a megszállott határszéli városok megtartására és elismerteti trónigényét a magyar trónra arra az esetre, ha Mátyás fiúutód nélkül halna meg. — A laibachi (Ljubljana) püspökség alapítása.</p> <p>1466. III. Frigyes az osztrák tartományi gyűlés által felállított zsoldos hadsereg segítségével kiszorítja az Alsó-Ausztriára tört huszita csapatokat és felszabadítja Pütten várát.</p>	<p>1460. A törökök megszervezik a végleg meghódított bolgár területet. A volt bolgár tartományok a Szófiában székelő ruméliai beglerbég uralma alá kerülnek. (A török hódoltság idején általában az egész Balkánt Ruméliának nevezték, Bosznia kivételével.)</p>	<p>1460. Mátyás nőül veszi Podjebrád Katalint, György cseh király leányát.</p> <p>1462. Podjebrád a prágai kompaktátumok ügyében összeütközésbe kerül Rómával. — Jiskra egyezményt köt Hunyadi Mátyással és a török ellen fordul. — Mátyás hadjáratot indít a felsőmagyarországi várakba húzódott, fosztogató cseh szabadcsapatok ellen.</p> <p>1464. Podjebrád Katalin, magyar királyné halála. — II. Pál pápa az utraquisták támogatása miatt Rómába idézi Podjebrádot. György király visszautasítja a Szentsek beavatkozását a cseh belügyekbe. II. Pál felszólítja Hunyadi Mátyást a Csehország elleni hadjáratra.</p> <p>1466. IV. Sixtus, pápai bullával kiátkozza és trónfosztottnak jelenti ki Podjebrád Györgyöt.</p>	<p>Števan bosnyák fejedelem Drinápolyban elismeri a török fennhatóságot és végleges adófizetésre kötelezi magát II. Mohameddel szemben.</p> <p>1459. jún. 20. A Duna és a Morava találkozásánál fekvő Szendrő várának ellete után a török az eddig meg nem szállt peremterületet is elfoglalja és a szerb despotaság megszüntetésével Belgrád székhellyel pasalikot (pasaság) szervez.</p> <p>1461. Tamašević Števan (1461—1463) a bosnyák állam utolsó fejedelme a Szentsekhez fordul Bosznia megmentése érdekében.</p> <p>1462. II. Pius a bosnyák uralkodót Hunyadi Mátyással való szövetségre szólítja. Az eredményes magyar-bosnyák tárgyalások után Tomašević Števan megtagadja a töröknek az adófizetést.</p> <p>1463. máj.—jún. II. Mohamed hatalmas sereggel Boszniára tör és Heregovina kivételével elfoglalja az országot, Tomašević Števan, az utolsó boszniai uralkodó, Mohamed fogságába esik, aki kivégezteti. Az elnéptelenedett országban egyedül a ferences-rend kap engedélyt keresztény vallásgyakorlatra.</p> <p>1465. Branković Vuk Zmaj (1465—85) névleges despotája, a török megszállás alól Magyarországra jön és a dunai szerb naszád-flotilla parancsnokaként Mátyás szolgálatába lép.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1466. A toruńi (Thorn) békében a német lovagrend visszaadja Lengyelországnak Pomerániát és a balti tengerpartot. Ettől kezdve Lengyelország első felosztásáig (1772) az ország tengeri kikötője Gdańsk (Danzig) volt. — A német lovagrend a későbbi Kelet-Poroszországot hűbérbe veszi IV. Kázmértól.</p>	<p>1459. A köznemességre támaszkodó Mátyással szemben az oligarchák III. Frigyeset hívják meg a magyar trónra. Mátyás három évi küzdelem után tudja csak uralmát megszilárdítani.</p> <p>1462. Jiskra csatlakozik Mátyás királyhoz. — Mátyás kódexeket rendel könyvtára számára Firenzében.</p> <p>1463. Mátyás egyezséget köt III. Frigyesrel. Megállapodnak abban, hogyha a magyar király törvényes fiúutód nélkül halna meg, a trón Frigyesre száll. Ez az egyezés lesz később a Habsburg-ház magyar trónigényének alapja. (Bécsi egyezmény.)</p> <p>1463—1464. Mátyás a pápa kívánságára hadat szervez a török ellen, a tervezett keresztesháború azonban a pápa halála miatt meghiúsul.</p> <p>1465. Vitéz János, a magyar humanizmus egyik legkitünőbb alakja és mecénása, esztergomi érsek lesz.</p> <p>1466. A pápa Mátyással tárgyal a mérsékelt huszitákkal (utraquisták) rokonszenvező Podjebrád György cseh király uralmának megdöntése céljából.</p>	<p>1459. István országa helyzetének biztosítása végett elismeri a lengyel fennhatóságot s lemond Hotin vitás területéről. A következő évben a lembergi kereskedőkkel egyezményt köt.</p> <p>1561. Péter Áron, István elődje a Székelyföldre menekült; ezért most István feldúlja Erdély délkeleti sarkát.</p> <p>1466. III. István megalapítja a putnai kolostort, ahol 1504-ben eltemetik.</p> <p>1466. jan. István elfoglalja törökellenes harcainak kulcsponjtját: Kilia és Dnyeszterfehérvár (Cetatea Alba) kikötőjét, amelyet addig magyarok védelmeztek.</p>	<p>1462—1505. III. Iván nagyfejedelem befejezi Oroszország egységesítését. Elfoglalja Novgorodot (1478), megtöri Moszkva védtársát, Tvert (1485), hódoltatja a szétesésnek induló Aranyhordát.</p> <p>1466. II. Pál pápa felszólítja Európát a török ellen való védekezésre és ismételt nagy anyagi segítségben részesíti Magyarországot.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1468. Frigyes császár Podjebrád György cseh király elleni hadjáratra készíti Mátyást, aki ellen ugyanakkor titokban szövetkezik Kázmér lengyel királlyal.</p> <p>1468—69. Baumkircher Johann eredménytelen felkelése III. Frigyes ellen. (stájer parasztszövetség). — A bécsújhelyi püspökség alapítása.</p> <p>1474. Mátyás semmisnek nyilvánítja a bécsi egyezményt, seregével Bécs alá vonul, mire Frigyes békét kér és lemond a magyar trónnal kapcsolatos korábbi igényéről.</p>		<p>1468. Cseh-magyar háború. — Mátyás Róma ismételt felszólítására és 1468 nyarán Frigyes császár felhívására, aki az osztrák tartományokat háborgató Podjebrád Viktorin, György király fia ellen hadakozik, benyomul Morvaországba. Elfoglalja Olmützöt, Morvaország akkori fővárosát és a cseh katolikus rendek jelenlétében Csehország királyává koronáztatja magát</p> <p>1469. Mátyás folytatja Podjebrád elleni hadjáratát. Brünnből Csehország felé tör, ahol Pilsen katolikusai és a kutnahorai németek zendülést támasztanak Podjebrád ellen.</p> <p>1470. Podjebrád Viktorin, György király fia, a hadműveletek folyamán, Mátyás fogságába esik. Podjebrád — katonai támogatás ellenében — felajánlja utódlási jogon a cseh koronát Kázmér lengyel király fiának, Ulászló lengyel trónörökösnek. III. Frigyes császár csatlakozik a cseh-lengyel szövetséghez.</p> <p>1471. Podjebrád György, az utolsó cseh nemzeti király halála. — A cseh rendek a 15 éves Ulászló herceget (Vladislav), Csehország királyává választják.</p>	<p>1468. Mátyás az észak-boszniai peremterületen Jaice központtal ideiglenes bánságot létesít.</p> <p>1471. A törökök a Száván való átkelés biztosítására megépítik Szabács várát.</p> <p>1472. Iza bég boszniai török helytartó hadaival Laibachig nyomul elő.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1467. Mátyás véget vet a Felvidéken a félszázados huszita uralomnak. — Leveri a kiváltságait féltő erdélyi nemzetek felkelését, majd Moldva ellen visel sikertelen háborút. — A pozsonyi egyetem alapítása. — Mátyás a jobbagygazdaságok megadóztatását rendszeressé teszi (subsídium, dica).</p> <p>1468—1470. Mátyás cseh háborúi. Mátyást a cseh katolikus rendek királlyá koronázzák (1469). Mátyás német közvetítéssel tárgyal ellenfeleivel.</p>	<p>1467. Mátyás hadat vezet István ellen, azonban dec. 15-én István váratlanul körülveszi a magyarok által megszállt Baia (Moldvabánya) városát s Mátyás is csak nehezen, súlyos sebbel tud megmenekülni.</p> <p>1470—75. III. István több hullámban megismétlődő harcokban áll a törökkel, akik rendszerint a havasalföldi vajda támogatásával vonulnak fel Moldva ellen.</p>	
<p>1471. Kázmér lengyel király kiskorú fia, a későbbi Szent Kázmér sereggel vonul Magyarországra, a magyar trón elfoglalására. Vállalkozása, melyet Vitéz János és Janus Pannonius magyarországi főpapok Mátyás elleni összeesküvése készített elő, kudarcot vall. A zsoldosokkal vegyes lengyel sereg 1471 végén — az elfoglalt Nyitrát feladva — kivonul az országból.</p>	<p>1471. A hosszas cseh háborúk miatt Mátyás ellen összeesküvés támad. Az elégtelenség, élükön Vitéz János primással, Kázmér lengyel herceget kínálják meg a koronával. Mátyás a lázadást leveri.</p> <p>1473. Budán megjelenik az első Magyarországon nyomtatott könyv: a Chronica Hungarorum.</p> <p>1474. október—november. Mátyás Boroszlót ostromolja s megszerzi Sziléziát.</p>		<p>1471. Portugál hajók áthaladnak az egyenlítőn s felderítik Afrika nyugati partját. — Moszkva legyőzi Novgorodot.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1475. A török hadak a Drávamezőn megverik az osztrák sereget.</p>			
<p>1477. III. Frigyes fia, Habsburgi Miksa főherceg (később: I. Miksa) nőül veszi Merész Károly burgundi herceg trónörökös leányát, Máriát. A házasság révén a Habsburg-ház megkapja az ú. n. burgundi örökséget Németalfölddel és Artois-val.</p> <p>1479. Mátyás második osztrák hadjárata során Frigyes császár Felső-Ausztriába vonul vissza és súlyos hadisarc ellenében fegyverszünetet köt.</p>		<p>1478. Az ezévi olmützi béke véget vet a Csehország birtokáért folytatott magyar-lengyel vetélkedésnek, Mátyás és IV. Kázmér lengyel király fia, Ulászló között. Az olmützi béke határozatai szerint mindkét fél használhatja a cseh királyi címet, de Ulászló megtartja Csehországot, míg Mátyás annak melléktartományait: Morvaországot, Sziléziát és Lausitzot.</p>	<p>1479. A kenyérmezei ütközetben a délszláv származású Kinizsi Pál (Knez Pavle a népmondák szerint) Jakšić Dimitrije szerb hadvezérrel megveri a törököt.</p>
<p>1480. Habsburgi Zsigmond, Tirol ura lemond Miksa trónörökös javára az alpesi tartományokról.</p>	<p>1460—1600. A törökök huzsonhat szandzsákra osztják fel a bolgár területet. A szandzsákok (kerületek) élén hűbéres szpáhik állanak, a nép jognélküli rabszolgasorba (rája) kerül. A ráják közül idővel kiváltságos katonai és kereskedőmájd kisszámú polgárréteg emelkedik ki. Ilyenek a hadi szolgálat ellenében adómentes vojnikok, a szorosokat és hágókat őrző dervendzsik, végül a XVII. századtól fölemelkedő, eltörökösödött bolgár kereskedő polgárok, a csorbadzsik.</p>		

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDSÁGOK TRÓLYAI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1480. III. Iván Vasziljevics moszkvai fejedelem döntő vereséget mér a birodalmát és a szomszédos Litvániát és Lengyelországot fenyegető tatárookra.</p>	<p>1475. Mátyás megvásárolja a bolognai Manfrediniek könyveit saját könyvtára, a nagyhirű Corvina számára. — A prágai béke Morvaországot és Sziléziát Mátyás birtokául ismeri el.</p> <p>1476. Magyar-török csatározások a Szávánál. — Mátyás nőül veszi Beatrice aragóniai hercegnőt.</p> <p>1477. Frigyes szövetségre lép Ulászló cseh királlyal, mire Mátyás hadat üzen Frigyesnek, elfoglalja Alsó-Ausztria nagy részét.</p> <p>1479. Az olmtüzi béke értelmében Mátyás megtarthatja a már kezében volt cseh melléktartományokat: Morvaországot, Sziléziát, és Lausizot; Salzburg érseke várait Mátyás védelme alá helyezi. — Báthori István és Kinyzi Pál Kenyérmezőnél megsemmisíti az Erdélybe betört török sereget.</p> <p>1480. táján befejezik Mátyás renaissance stílusú budai palotájának építését.</p>	<p>1475. jan. 10. István Vaslunál döntő sikert arat a törökön: a moldvai seregben magyarok is harcolnak.</p> <p>1475. jan. 25. István köriratot intéz Európa keresztény uralkodóihoz s hírül adja nekik vaslui győzelmét. IV. Sixtus pápa választásban Istvánt „athleta Christi“-nek nevezi.</p> <p>1475. jul. 12. István hűséget fogad Mátyásnak és szövetséget bármely harmadik hatalommal szemben, Lengyelországot kivéve, „amellyel ősei mindig jó szomszédi viszonyban éltek“. Ettől kezdve István és Magyarország viszonya mindvégig szívélyes marad.</p> <p>1476. István Războieni-nél újabb győzelmet arat a törökön.</p> <p>1479. Havasalföld vajdája, Tepelus, a törökök oldalán vesz részt a kenyérmezei ütközetben.</p>	<p>1480. III. Iván megveri az Aranyhordát és felszabadítja Oroszországot a mongol befolyástól.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1482. Mátyás harmadik ausztriai hadjárata során Bécs és környéke kivételével átmenetileg csaknem egész Ausztriát meghódítja.</p> <p>1485. júl. 1. Az újabb osztrák-magyar viszály során Mátyás elfoglalja Bécsset, mely Mátyás király haláláig magyar megszállás alatt marad.</p> <p>1486. Frigyes császár fiát, Miksát I. Miksa néven utódlási joggal német-római császárrá választják. Ettől kezdve a Habsburgok a XIX. század elejéig (1804) megszakítás nélkül viselték a német-római császári címet.</p> <p>1487. dec. III. Frigyes St. Pölten mellett fegyverszünetet köt Mátyással.</p> <p>1489. Újabb tárgyalások III. Frigyes és Mátyás között. Mátyás, fia, Corvin János utódlási jogának elismerése ellenében hajlandó lemondani ausztriai hódításairól. A tárgyalások megszakadása következtében nem jön létre megállapodás III. Frigyes és Mátyás között.</p> <p>1490. aug. III. Frigyes fia, I. Miksa, Stiriából a Semmeringen át előnyomul és augusztus 29-én bevonul Bécsbe. Az év végéig visszaveszi a magyarok által megszállott ausztriai birtokokat.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság</p>	<p>1490. jún. II. Ulászló cseh király elindul Prágából Magyarországra, hogy elfoglalja a neki felajánlott magyar trónt.</p>	<p>1481. Mátyás parancsára Vuk Zmaj despota Kini-zi Pál temesi várkapitány és Jakšić szerbiai portyahadjáratuk során közel 50 ezer szerb családot telepítenek Magyarországra II. Bajazid szultán önkénye elől. — Mátyás felmenti a tizedfizetés alól a dunai szerb flotillát.</p> <p>1483. Vukčič Števan hercegovinai herceg halála után fia mohamedanizál és önként török fennhatóság alá helyezi Hercegovinát.</p> <p>1485. Vuk Zmaj despota halála után fia, Jovan örökli a despotai címet és a magyarországi birtokokat.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1490. IV. Kázmér fiát, II. Ulászló cseh királyt a magyar rendek megválasztják.</p>	<p>1481. Mátyás sereget küld Itáliába apósának, a török ellen harcoló nápolyi király segítségére. — Az ausztriai háború során Sankt-Pölten és más várak meghódolnak Mátyásnak.</p> <p>1483. Mátyás csapatai elfoglalják Klosterneuburgot.</p> <p>1485. július. Félévi ostrom után Bécs megnyitja kapuit Mátyás serege előtt. — Mátyás Bécsben már nemcsak a maga, de fia, Corvin János számára is hűségessküt tétet új alattvalóival.</p> <p>1486. Mátyás igazságszolgáltatási reformokat léptet életbe: újkori típusú bíraskodási szervezetet létesít. — A köznemesi tömegeket a vármegyei önkormányzat (törvénykezés) megerősítésével igyekszik önállósítani. — Helyreállítja a király a XIV.—XV. század fordulójára óta mindinkább elenyésző paraszti szabadköltözési jogot s ezzel egy emberöltőre megállítja a jobbágysors hanyatlását.</p> <p>1489. Mátyás, hogy a trónt fiának biztosíthassa. Miksa császárral, Frigyes utódával, tárgyalásokat kezd az 1463. évi Habsburg örökösödési szerződés felbontására. Cserében hajlandó Ausztriáról lemondani.</p> <p>1490. ápr 6. Mátyás útban Linz felé, Bécsben váratlanul meghal. — Mátyás megszabadította a királyi hatalmat a rendiség korlátaitól: a vezető társadalmi osztályoknak az államügyek intézésébe való befolyását legkisebbre csökkentette. Egy fenmaradt jobbágyszeifrás alapján Magyarország lakossága mintegy 4 millióra tehető. A lakoságnak mintegy 75%-a magyar. Ugyanennyi lakosa van ebben az időben Angliá-</p>	<p>1484. Az előző évben létrejött magyar-török megnemtámadási szerződés értelmében István nem támaszkodhat többé magyar segítségre s elveszti Kiliát és Dnyeszterfehérvárat (Cetatea-Albă.).</p> <p>1488. István megalapítja a voronezi kolostort Bukovinában, ahol számos, a XVI. század első felében írott, románnyelvű egyházi mű marad fenn.</p>	<p>1483. II. Bajazid szultán a török birodalomban és a megszállott területeken halálbüntetés terhe alatt eltiltja a könyvnyomtatást.</p> <p>1485. Angliában trónra lép Tudor VII. Henrik, az egyik yorki hercegnő férje és dinasztiát alapít.</p> <p>1486. Diaz eléri a Jóréménység-fokot s megdönti azt a hiedelmet, hogy az afrikai szárazföld délről is körülveszi az Atlanti-óceánt.</p> <p>1488. Nagy Iván díszes ajándékot küld Mátyás királynak és segítségét kéri a litvánok ellen.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1490. dec. Miksa német-római császár visszaveszi Bécszet és átmenetileg megszállja a Dunántúl egyrészt, Székesfehérvárral.</p> <p>1491. Miksa átveszi atyjától a kormányzást az osztrák tartományokban. Frigyes császár utolsó diplomáciai eredményeként megkötöti II. Ulászlóval a pozsonyi békét, melynek keretében a Habsburg- és Jagello-házak örökösödési és családi szerződést kötnek. Ennek alapján emel igényt I. Ferdinánd — Mohács után — a magyar és cseh trónra.</p> <p>1493. aug. 19. III. Frigyes császár, a Habsburg-ház középeurópai hatalmának megalapozója, Linzben meghal. — Utódja, I. Miksa (1493—1519) megalapozza az európai Habsburg-hatalmat.</p> <p>1495. I. Miksa német-római császár, a wormsi birodalmi gyűlésen, a birodalom megszervezése érdekében állandó hadsereg, rendszeres közigazgatás és birodalmi törvényszék felállítását rendeli el.</p> <p>1497. Miksa elrendeli a bécsi egyetem humanista reformját. Meghívására a kor nagy humanista kultúrpolitikusa, Celtis Konrád, katedrát kap a bécsi egyetemen.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság</p>	<p>1496. Cseh politikusok és humanisták Ulászló cseh és magyar király budai palotájában. Schellenberg cseh kancellár, Lobkovici Bohuszláv, Ulászló történésze és Schlechta János cseh kamarai titkár a magyar és olasz humanistákkal együttműködve, élénk szellemi életet teremtenek.</p>	<p>1493. A Horvátország elleni török támadás során az ország nagyrésze ozmán fennhatóság alá kerül.</p> <p>1495. II. Ulászló a szerb népesség jogainak megóvására dekrétumot ad ki, melyben a betelepült szerbeket mentesíti a tized alól és szabad vallásgyakorlatot biztosít számukra.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1491. A krakkói nyomdában készült Flol-kötetek, a cirillbetűs könyvkiadás ősymotatványai.</p> <p>1492—1548. IV. Kázmért fiai: János Albert (1492—1500), Sándor (1501—1506) és Zsigmond (1506—1548) követik a trónon.</p> <p>1493. Összeül az első lengyel rendi országgyűlés. Az országgyűlésen a köznevesek régi kiváltságaik alapján jelennek meg és meghívást kapnak a városok képviselői is.</p> <p>1496. A piotrkowi statumban a lengyel közneesség a főnemességekkel egyazon jogokat biztosít magának.</p>	<p>nak. — A magyar rendek a trónbetöltésnél mellőzik az erőskezű uralkodó fiát. Corvin János helyett a politikai erélytelenségéről ismert cseh királyt, Ulászlót választják királyukká.</p> <p>1490—1530. A magyar nyelvű kódexirodalom fénykora. — A felsőmagyarországi bányászok megszervezik a bányamunkás-ság első szociális intézményét, a körmöci bányaládát.</p> <p>1491. Ulászló a pozsonyi békében megegyezik Miksa császárral: lemond Ausztriáról, s hozzájárul, hogy gyermektelensége esetén Miksa örökölje a magyar királyságot.</p> <p>1492. A pozsonyi békét az országgyűlés szenvedélyes vita után elfogadja. — A magyar határország sikerrel hárítja el a Duna és a Száva vonalán megismétlődő török támadásokat. — Az országgyűlés ez évi törvényhozása jobbgysorba szorítja a mezővárosok polgárságát.</p> <p>1493. A székely társadalom a rendi tagozódás állapotába kerül: a módos rétegek nemesi renddé szervezkednek (primorok, lófők) a szegény szabadok pedig mind többen jobbgysorba süllyednek.</p> <p>1495. Három évre szóló török-magyar béke.</p> <p>1497. Ifj. Vitéz János, veszprémi püspök vezetésével megalakul a <i>Sodalitas Litteraria Danubiana</i>, mely egyesíti a bécsi és budai humanistákat. Az egyesülés a tudományos együttműködés első jelentkezése.</p>	<p>1492. István, előrelátva a lengyelekkel Pokucia (Bukovina északi része) miatt esetleg bekövetkező összecsapást, adófizetésre kötelezi magát a törökkel szemben.</p> <p>1497. János Albert lengyel király haddal jó Moldva ellen, állítólag azért, hogy visszaszerezze Kiliát és Dnyeszterfehérvárat. A hadjárat azonban István ellen irányul: követét a lengyel király börtönbe veti.</p>	<p>1492. A spanyolok elfoglalják Granadát, az arab hódítások utolsó európai fellegvárát. Katolikus Ferdinánd kiűzi a spanyol zsidókat. — Kolumbusz eljut Nyugat-Indiába (San-Salvador) s ezzel felfedezi Amerikát.</p> <p>1494. Megállapodás Spanyolország és Portugália közt a gyarmati kérdésben: a nyugati gyarmatokat a spanyolok, a keletieket a portugálok kapják.</p> <p>1496. I. Miksa császár fia, Szép Fülöp, a spanyol infánsnővel (Őrült Johanna) kötött házassága révén biztosítja a Habsburg-ház uralmát Spanyolország, az olasz melléktartományok és az amerikai gyarmatbirtokok felett.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1500. I. Miksa császár öröklés útján a habsburgi birodalomhoz kapcsolja a görzi grófságot.</p> <p>1504. A „landshuti“ örökösödési háború Ausztria és Bajorország között. A háború során Miksa igyekszik visszaszerezni az eredetileg Felsőausztriához tartozott Inn-negyedet, mely a sikertelen hadjárat következtében (1779-ig) bajor fennhatóság alatt marad.</p> <p>1508. Miksa császár elrendeli közigazgatási tervezetének (udvari kancellária, kamara és hadtanács felállítását) végrehajtását. — A reform csak 1527 és 1560 között lép életbe.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság</p>	<p>1503. A cseh humanisták visszatérnek Prágába.</p> <p>1510. Všeherdi Viktorin (1460—1520), cseh jogtudós kiadja alapvető alkotmányjogi művét (O praviech země české, knihy, devate-ry — Kilenc könyv Csehország jogáról.)</p>	<p>1501. Crnojević, Montenegro ura a cetinjei szerb püspökre bizza az ország kormányzását, maga pedig Konstantinápolyban török hitre tér és a szultán bizalmasa lesz. Ettől kezdve 1851-ig szerb egyházi főhatalom uralkodik Montenegróban.</p> <p>1502. Branković Jovan címzetes despota boszniai hadjárata során Montenegró közelében megveri a törököt, de győzelmét nem tudja hasznosítani, mert he-tekkel később meghal s ve-le kihal a Branković-nem-zetség.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1499. Közel negyvenéves háború a moszkvai fejedelemség ellen (1499—1537).</p> <p>1505. A radomi határozatok szerint az uralkodó országos és alkotmányjogi kérdésekben nem dönthet a szenátus és a köznemesi követek hozzájárulása nélkül. A radomi parlament megszavazza a „<i>nihil novi</i>”-nak nevezett új alkotmányt, mely a parlament hatáskörének szuverénitását biztosítja a koronával szemben.</p> <p>1506. Sándor lengyel király (1501—1506) megerősíti a radomi határozatokat. A királyi hozzájárulás az alkotmányos kormányzat bevezetését jelenti Lengyelországban.</p>	<p>1502. Ulászló feleségül veszi XII. Lajos francia király rokonát, Candalei Annát.</p> <p>1503. Ujabb hét évre szóló béke a törökkel.</p> <p>1505. A köznemesség az országgyűlésen Werbőczy István javaslatára kimondja, hogy az ország többé idegen uralkodót nem választ.</p> <p>1508. II. Lajost, Ulászló fiát, kétéves korában királlyá koronázzák.</p> <p>1510. Ujabb háromévi fegyverszünet a törökkel.</p> <p>1513. Bakócz Tamás esztergomi bíboros érsek, majd konstantinápolyi patriarka a pápai trón elnyerésére tesz kísérletet, terve azonban nem sikerül. Hazatérve, pápai engedéllyel, kereszties hadjáratot hirdet a török ellen. — A királyi (állami) pénzügyi helyzet katasztrofális leromlása.</p>	<p>Az erdélyi vajda, a román származású Drágffy Bertalan közbelépésére a konfliktus egyelőre elsímul, azonban a lengyelek nem a békeszerződésben megállapított úton térnek vissza s ezért István a cosmin-i erdőben (Bukovina) október 29-én fényes győzelmet arat a csapdába csalt lengyel utóhadon.</p> <p>1498. Nagy Radu, Havasalföld vajdája, aki fontos érdemeket szerez országa egyházi újjászervezése terén, hűséget fogad a magyar királynak, aki viszont megígéri, hogy semmiféle más trónkövetelőt nem támogat. Az egyezményt 1507-ben újítják meg.</p> <p>1502—3. III. István súlyos beteg; II. Ulászló magyar király közbenjár, hogy Velencéből küldjenek hozzá orvost. Két olasz orvos is érkezik Moldvába, ennek ellenére István 1504 július 2-án meghal.</p> <p>1508. Makarie szerb szerzetes Velencéből Cetinjén át behozza az első nyomdát Targovistéba (Havasalföld) s megindítja a balkáni szláv könyvnyomtatást.</p>	<p>1498. Vasco de Gama ki-köt Indiában.</p> <p>1499. Svájc független köztársaság.</p> <p>1500. Nagy Iván a dorogobuzsi csatában megveri a litvánokat.</p> <p>1509. Trónralép VIII. Henrik, az anglikán egyház megeremtője.</p>

AUSZTRIA	BÜLGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG	
<p>1514. I. Miksa a német lovagrend támogatására titkos szövetséget köt III. Vaszilij orosz nagyfejedelemmel. A szövetség a gyakorlatban nem érezteteti hatását, mert az orosz nagyfejedelemmel harcban álló Jagelló Zsigmond rövidesen békét köt úgy az oroszokkal, mint lovagrenddel.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság</p>	<p>1514. II. Ulászló távollétében a cseh főnemesség korlátlan önkényuralmat gyakorol Csehországban, melynek éle a szegényparasztság és az utraquisták ellen irányul. — A század elejétől erőteljes nyelvi mozgalom indul el Prágából. A cseh rendek elrendelik, hogy a tartományi telekkönyveket (Landtafel) ezentúl kizárólag cseh nyelven vezessék.</p>		
<p>1515. Miksa és II. Ulászló felújítják az 1491. évi pozsonyi örökösödési és családi szerződést — örökösödési és házassági szövetség alakjában.</p>				<p>1515. Siklós várában meghal Stiljanović Števan, Branković Jovan despota özvegyének, Jelenának tanácsadója, a szerb Fráter György.</p>
<p>1516. máj. A korábbi házassági és örökösödési szerződések értelmében I. Miksa császár a magyar és cseh királlyá választott II. Lajos gyámja lesz. A jelképes gyámság három éven belül megszűnik.</p>			<p>1516. Jagelló Lajost, Ulászló király fiát a cseh rendek királyukká választják.</p>	

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1514. Az orosz-lengyel háborúban III. Vaszilij hadai elfoglalják Szmolenszket, Jagelló Zsigmond kancellárja, Szidlowiecki, fegyverszünetet, majd békét köt a nagyfejedelemmel.</p> <p>1515. Habsburg-Jagelló családi egyezség Bécsben. Jagelló Zsigmond (1506—1548) lengyel és II. Ulászló (1490—1516) cseh és magyar királyok megegyeznek Bécsben Miksa német-római császárral, hogy II. Ulászló gyermekei, Anna és Lajos házasságot kötnek Miksa unokáival, Ferdinánddal és Máriával. Ez a családi paktum segíti a cseh és magyar trónra a Habsburgokat.</p>	<p>1514. Bakócz Tamás bünbocsánatot hirdet mindazok számára, akik a török elleni kereszteshadjáratban résztvesznek. A nép nagy tömegben gyűlik össze a rákosi mezőn. A hagyományos társadalom-jogi viszonyoknak a földesurak részéről történt merev kihasználása és az alföldi mezővárosok jogfosztása folytán fokozatosan felgyülemlett elégedetlenség a keresztiesek táborában hatalmas arányú parasztlázadást robbant ki. A parasztokat Dózsa György székely vitéz vezeti. A lázadás a Duna-Tisza közén és a Tiszántúlon zajlik le (a Dunántúl tétlen marad), de csakhamar véresen összeomlik. A lázadás leverése következtében a jobbágyellenes irányzat fokozódott és alkalmat adott az osztályrendszer megmerevítésére, a parasztság röghözkötésére.</p> <p>1514. végén a rendi országgyűlés a parasztlázadás megtorlásaképpen megsemmisíti a jobbágyi birtokjogot, és eltörli a szabadköltszökevényi jogot. Bár e törvényeket a király nem szentesítette, Werbőczi-nek ekkoriban elkészült jogkönyve (Tripartitum, Bécs 1517.) alapján elvben 1848-ig fenntartották a jobbágyoknak „feltétlen és örök szolgaságát.”</p> <p>1515. A pozsonyi és bécsi szerződések értelmében II. Lajos nőül veszi Miksa császár unokáját; ezzel megszűnik a Jagellók és a Habsburg-ház viszálya.</p> <p>1516—1526. II. Lajos uralkodása alatt a királyi hatalom teljes tekintélyi és gazdasági csődbe kerül. Az ország elveszti korábbi külpolitikai súlyát, a belpolitika pedig teljes zűrzavarba süllyed.</p>	<p>1514. Nagy István utóda, Bogdan, súlyos harcokat vív a tatárokkal.</p>	<p>1513. X. Leo a pápai trónon.</p> <p>1515. I. Ferenc francia király.</p> <p>1516—1519. Habsburg Károly (V. Károly) örökség útján a spanyol trónra jut, majd ugyancsak örökség révén Németalföld, a Franche-Comté és a német-római császári korona birtokosa lesz. — Meghal Leonardo da Vinci. — Cortez Mexikóban.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1517. Belsőausztriai parasztháború. A felkelés leverése után Stájerországban és Krajnában a földadót újabb jobbágyteherrel, ú. n. „szövetségi fillérrel“ (Bund-Pfennig) súlyosbítják.</p> <p>1519. I. Miksa német-római császár és osztrák főherceg, valamint I. Fülöp spanyol király öröksége Miksa unokáira, I. Ferdinándra és V. Károlyra jut. — A német-római császárrá választott V. Károly megtartja a spanyol ág spanyolországi, németalföldi, olasz és tengerentúli birtokait.</p> <p>1522. V. Károly a brüsszeli szerződésben biztosítja öccsét, Ferdinándot, az osztrák örökös tartományok birtokáról. A brüsszeli egyezségben V. Károly átengedi öccsének Alsó- és Felsőausztriát, Stájerországot, Karinthiát és Krajnát, egyidejűleg pedig felhatalmazza a németbirodalmi ügyekben való helyettesítésével.</p> <p>1525. Wormsi szerződés V. Károly spanyol király és német-római császár és Ferdinánd főherceg között.</p> <p>1526. Eredménytelen stájer népi felkelés (Gayssmayr).</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság</p>	<p>1517. A reformációs gondolat első jelentkezése a prágai városi polgárság mozgalmában.</p> <p>1522. II. Lajos, Cseh- és Magyarország királya Prágába jön, de mivel nem bír az elhatalmasodott rendekkel, rövid idő múlva visszatér Budára.</p> <p>1523. Jan Blahoslav (1523—1571) cseh püspök és bibliafordító, a cseh egyházi irodalom és tudomány legnagyobb egyéniségének születése.</p> <p>1526. márc. Rozmítal, Csehország kormányzója válasz nélkül hagyja a magyar országgyűlés hadisegély kérését. Mint Palacký is elismeri, júliusig halogatta az országgyűlés egybehívását s így a cseh segédhad nem készülhetett fel időben a török ellen.</p> <p>1526. szept. A Mohácsnál elesett II. Lajos után a Habsburg-Jagelló egyezmény értelmében Habsburgi Ferdinánd lép Csehország trónjára. Az új habsburgi biro-</p>	<p>1521. Török dúlások a Szerémségben.</p> <p>1522. Megindul a szerb főrangú és kereskedő családok bevándorlása Magyarországra. Az első jelentős csoportot Pavle Bakic és Božic Rada vezetik, utóbbi a mohácsi csatában elesik.</p> <p>1526. szept. Raguza török védnökség alá kerül. Crni Jovan délvidéki szerb parasztvezért Zápolya János csatlakozásra szólítja fel.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1518. A reformáció kezdetei Lengyelországban. A krakkói egyetemen, ahol közel negyedszázada Celtis Konrád (1459—1508) hirdette a skolasztika elleni harcot, Luther tanait terjesztik.</p>	<p>1518. X. Leó pápa sikertelenül próbálkozik, hogy keresztshadat toborozzon a török ellen. Magyarország magára marad.</p> <p>1519. Taurinus (Stieröxel) morva származású erdélyi kanonok latin époszt ír a Dózsa-lázadásról (Stauro-machia).</p> <p>1521. A magyar rendek hasztalan kérnek segítséget a német birodalmi gyűléstől; Magyarország két végvára, Nándorfehérvár (Belgrád) és Szabács török kézre kerül.</p> <p>1522. II. Lajos a horvátországi várak védelmét Ferdinánd főhercegre, V. Károly császár öccsére bízta. — Luther tanai a magyar királyi udvarban pártfogásra találtnak.</p> <p>1523—1525. Az országgyűlés törvényt hoz Luther követői ellen. — Burgio pápai nuncius zsoldosokat toboroz Magyarországon a török ellen.</p> <p>1526. ápr. A besztercebányai bányászok bérmozgalma, az első magyarországi munkássztrájk.</p> <p>1526. július. II. Lajos a Magyarország ellen felvonuló Szulejmán szultán ellen Budáról hadba indul.</p> <p>1526. aug. 29. A török hadsereg Mohácsnál döntő győzelmet arat a magyarok fölött; a sereg odavész, II. Lajos elesik. A mohácsi katasztrófa a középkori magyar nagyhatalom bukását jelenti.</p>	<p>1517. Moldva vajdája, Stefăniță mint egyenrangú fél szövetségre lép a lengyel királlyal a török ellen. A tárgyalásokat ugyanaz a Luca Cârje vezeti, aki 1521-ben igen érdekes beszédet mond a lengyel király előtt a törökellenes összefogásról.</p> <p>1517. II. Lajos magyar király megerősíti Havasalföld vajdáját, Neagoet.</p> <p>1517. aug. 17. Neagoe a konstantinápolyi pátriárka s az összes balkáni egyházfők jelenlétében felavattatja a Curtea-de-Argeș-i fejedelmi templomot.</p> <p>1519—20. Neagoe személyes utasítására és tanácsait követve valamelyik udvari papja megszerkeszti a vajdának fiához szóló Intelmeit, a késői egyházi-szláv nyelvű irodalom legfontosabb emlékéit.</p> <p>1521. A legrégebb román nyelvű misszilis levél (Brassó városának török hadmozdulatokról számol be).</p> <p>1526. aug. 29. A mohácsi csatavesztés súlyos csapás a román vajdaságokra is: ezentúl alig támaszkodhatnak magyar segítségre a török elleni harcaikban (vö. azonban 1595).</p>	<p>1517. okt. 31. Luther a wittenbergi vártemplom kapujára kifüggeszti 95 tételét.</p> <p>1520. Meghal Rafael, a renaissance egyik legnagyobb festőművésze. — II. Keresztély dán király a svéd lázadás letörésére Stockholmban vérfürdőt rendez.</p> <p>1521. Luther a worms birodalmi gyűlés előtt is fenntartja tételeit, mire átokkal sujtják. — Loyolai Ignác Pampelona ostrománál megsebesül.</p> <p>1522. Magelhaes visszatér felfedező útjáról: már áthajózott a róla elnevezett szoroson az Atlanti és a Csendes óceán közt.</p> <p>1523. Wasa Gusztáv szabadságharcát a dán király ellen siker koronázza: a hálás nép királyául választja. 1527-ben a reformációt a svéd országgyűlés elfogadja.</p> <p>1524. Német parasztlázadás.</p> <p>1526. aug. 29. A mohácsi magyar csatavesztés egész Délkelet-Európában súlyos válságot idéz elő.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1526. dec. 1. Habsburgi Ferdinándot, az 1515. évi bécsi Habsburg—Jagello családi és házassági szerződés alapján, a pozsonyi gyűlésen a rendek egy része Magyarország királyává választja.</p> <p>1527. jún. 29. Habsburgi Ferdinánd a birodalom népeihez intézett leiratában kijelenti, hogy „szabadon és önkéntesen“ választották meg Magyarország törvényes királyának.</p> <p>1527. dec. Megkezdődik a rendi állam fokozatos átszervezése. I. Ferdinánd utasítására udvari és titkos tanácsot szerveznek, előbbi 1559-től birodalmi udvari tanács (Reichshofrat) néven működik.</p> <p>1529. szept.-okt. A Bécs ellen irányuló török támadást gróf Salm Miklós serege felfogja és súlyos veszteségek mellett Győrig visszaszorítja.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság</p>	<p>dalom támasza ezidőszerint Csehország, mivel Magyarországon — évtizedes trónviszály kezdődik Ferdinánd és Zápolya János ellenkirályok között.</p> <p>1526. nov. I. Ferdinándot Csehország királyává koronázzák.</p>	<p>1526. dec. Crni Jovan jobbágyfelkelést támaszt a Délvidéken és Habsburg Ferdinándhoz pártol.</p> <p>1527. máj. A horvát rendek a cetini szaboron a magyar országgyűléstől függetlenül királyukká választják I. Ferdinándot. Ferdinánd elrendeli a horvát végvárok megerősítését.</p> <p>1527. jún.—júl. János király Perényi Pétert Jovan „cár“ ellen küldi. Perényi Szöllösnél csatát veszít, de júl. 25-én a Tisza—Maros-szögletben megemmisíti Crni Jovan hadát. A „fekete cár“ néhány hívével Szegrede menekül, ahol megölik.</p> <p>1528. jan. Grbonog Števan jaicei várkapitány feladja a várat a boszniai pasa felszólítására. Jaice elfoglalása után a török megszállja egész Felső-Horvátországot. — Az események időpontjában Bosznia és Hercegovina kormányzása török hitre tért horvát főurak kezébe kerül. Uralmuk alatt a mohamedanizált bosnyák nemesség, mint a török birodalom egyetlen történeti nemessége (bégek, agák) a török uralkodó osztályba emelkedik.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1526. okt. A mazoviai hercegség utolsó független része — Varsó és környéke — csatlakozik a lengyel birodalomhoz. A későbbi főváros a XVII. század első harmadáig másodrangú szerepet játszik az akkori főváros, Krakkó mellett.</p>	<p>1526. nov. A leghatalmasabb magyar főurat, Zápolya Jánost, a rendek királlyá kiáltják ki s megkoronázzák.</p> <p>1526. dec. Az ország nyugati fele Ferdinánd főherceget ismeri el magyar királlyul. A kettős királyválasztás nagymértékben elősegíti a török uralom megerősödését.</p>		
<p>1527. A krakkói egyetem nyomdája a keleteurópai latinbetűs irodalom központja lesz. Itt nyomtatják Sylvester János protestáns prédikátor iskolakönyveit, a két legrégebb magyar nyelvű nyomtatványt is.</p>	<p>1527—1539. A besztercebányai rézbányák a németországi Fugger-család bérletébe kerülnek. Nagy tömeg rézérc vándorol ki évenként az országból anélkül, hogy hasznot hajtana a magyar gazdasági életnek. Ferdinánd visszazorítja Zápolya János király csapatait a Tisza-vidékre s az ország fővárosát, Budát is elfoglalja.</p> <p>1527. nov. Ferdinándot magyar királlyá koronázzák. Ez év végén az ország nagyobb része Ferdinánd kezére kerül. Délen a törökök nyomulnak elő. János király Velence tanácsára tárgyalásokba bocsátkozik a szultánnal.</p>	<p>1527. Moldvában uralomra jut Rareș Péter, Nagy István törvénytelen fia. Beleavatkozik az erdélyi hatalmi versengésbe. Először Ferdinánd pártjára áll, majd Zápolya mellé szegődik.</p>	<p>1527. Meghal Machiavelli, a nagy államfilozófus. — V. Károly és I. Ferenc itáliai háborúi során a császárszoldosai feldűlják Rómát (Sacco di Roma).</p>
<p>1528. Lengyelország, Litvánia és Poroszország közös megegyezéssel egységes pénzt veretnek. A megállapodást II. Zsigmond Ágost trónraléptekor (1548) felmondja.</p>	<p>1528. János király szövetséget köt a francia királlyal (fontainebleau szerződés) és a törökkel; a szultán megígéri, hogy haddal indul Ferdinánd ellen. — Ferdinánd király a magyar rendek hozzájárulásával az állam pénzügyeinek kezelésére új hivatalt szervez: a magyar kamarát. Ezzel a pénzügy ismét kizárólagos királyi joggá lett.</p>		<p>1528. Meghal Dürer (Ajtósi) Albert.</p>
<p>1529. A mazoviai hercegséget alkotmányjogilag is Lengyelországhoz csatolják.</p>	<p>1529. Szulejmán szultán felvonul Magyarországra, Zápolyai Mohácsnál fogadja a szultánt. A török elfoglalja Budát s átadja Jánosnak. Ugyanekkor a törökök Bécsig nyomulnak s megkísérlik annak ostromát.</p>	<p>1529. Zápolya megerősíti Rareș Csicsó és Küküllővár birtokában, sőt egy harmadik várral is megajándékozta.</p>	<p>1529. A speyeri birodalmi gyűlés kimondja, hogy a reformációt tovább terjeszteni nem szabad.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1530. I. Ferdinándot a német rendek „római király-lyá“ választják.</p> <p>1535. I. Ferdinánd a bécsi haditanács hatáskörét kiterjeszti az egész birodalomra.</p> <p>1536. Titkos francia-török szövetség a habsburgi birodalom ellen (Unheilige Allianz).</p> <p>1538. I. Ferdinánd kezdeményezésére törökellenes liga alakul a Szentszék, Spanyolország és Velence közreműködésével (Heilige Liga).</p>	<p style="text-align: center;">1480—1792. Török hódoltság</p>	<p>1530. I. Ferdinánd közigazgatási reformjai.</p>	<p>1530. Bakić Pál utolsó szerb címzetes despota Zápolya felszólítására a Szerémségből János király udvarába jön.</p> <p>1537. Szlavónia végleg török kézre kerül. A nyugati határmenti sáv kivételével egész Horvát-Szlavonország török fennhatóság alá jut. — Bakić halálával végleg is megszűnik a szerb despotaság.</p> <p>1538. A meg nem szállt horvát sávon egyesítik a bánságokat és összevonják a bánsági száborokat.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1530. Ferdinánd sikertelen kísérletet tesz Buda visszaszerzésére.</p> <p>1532. Az ismét Bécs ellen vonuló szultánt útjában Kőszeg várának hős védője, Jurisics Miklós feltartóztatja. — A török elől északra húzódó horvátok a Dunántúl nyugati szélén telepednek le.</p> <p>1533. Ferdinánd fegyverszünetet köt a szultánnal. Magyarország nyugati része, mint adófizetéssel nem terhelt hűbér, Ferdinánd kezén marad. — Komjáti Benedek magyar nyelven adja ki Szent Pál leveleit.</p> <p>1534. A rendek többsége a két király kiegyezését kívánja.</p> <p>1535. aug. 21. Fegyverszünet János és Ferdinánd között.</p> <p>1536. A rendek beleegyeznek abba, hogy az országon kívül élő Ferdinánd helytartó által kormányozzon.</p> <p>1538. János és Ferdinánd megkötöti a váradi békét. Eszerint akár lesz János királynak fiutóda, akár nem, halála után az egész ország Ferdinándra száll.</p> <p>1539. János király nőül veszi a lengyel király leányát, Izabellát. — Sylvester János protestáns humanista tudós latin-magyar nyelvtant ad ki.</p> <p>1540. júl. János király meghal. Kevéssel halála előtt fia születik: János Zsigmond. A szultán csak a keleti országrészeket hagyja a gyermekkirály birtokában.</p>	<p>1530. Rareş megkezdi sikertelen harcát Erdély birtokáért.</p> <p>1530—1559. Észak-Erdélyben, valószínűleg luteránus ösztönzésre, megkezdik egyházi művek románra fordítását.</p> <p>1534. Rareş Zápolya oldalán belekeveredik Gritti-nek, a szultán erdélyi követének megöletésébe s ezért Ferdinánd mellé pártol, nála remélvén segítséget a szultán bosszújával szemben. 1535 áprilisában szövetséget köt Ferdinánddal s arra kötelezi magát, hogy nem engedi át Moldván a török csapatokat.</p> <p>1538. Rareş a török betörése alkalmával Erdélybe menekül; mivel most Zápolya is élesen ellene fordul, a szultánnál keres támogatást. Később török segítséggel még néhány évre visszatér Moldvába (1541—46).</p>	<p>1530. A spanyol Cortez meghódítja Perut.</p> <p>1531. A svájci vallásháború során a kappeli csatavesztés alkalmával el-esik Zwingli, zürichi lelkész, a lutheri reformációnál is racionálisabb felfogás hirdetője.</p> <p>1533—1584. IV. „Rettentes“ Iván orosz cár az önkényuralmával szembe szálló bojárokat kiirtja. Uralkodása alatt nagy eréllyel folyik Szibéria meghódítása.</p> <p>1534. Kálvin János kiadja főművét, az Institutio religionis christianae-t. — Servet és Carolostadius hitújítása.</p> <p>1536. Meghal Rotterdami Erasmus, a kiváló humanista.</p> <p>1539. VIII. Henrik az anglikán egyház fejévé lesz és elszakad Rómától.</p> <p>1540. Loyolai Szt. Ignác megalapítja a jezsuitarendet (Jézus-társaság).</p>

1539. I. Zsigmond leánya, Izabella, Zápolya János magyar ellenkirály neje.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1541. Zápolya János magyar ellenkirály halála után I. Ferdinánd megszilárdítja hatalmát a Nyugat-Horvátországtól Dél-Magyarországon át Felső-Magyarországig nyúló sávon.</p> <p>1547. A protestáns rendek ellen vívott schmalkaldeni háborúban I. Ferdinánd serege győzelmet arat a német protestáns rendek felett (Mühlbergi csata).</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság</p>	<p>1541—1560. A reformáció terjedése a cseh városokban</p>	<p>1543. Petrović Péter betelepült szerb főúr Izabella királyné udvarnagya és János Zsigmond gyámja Fráter Györggyel együtt.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1543. A legnagyobb lengyel csillagász és természettudós: Copernicus Miklós (1473—1543) halála.</p>	<p>1541. szept. 2. A szultán esellel hatalmába keríti Budát; a város első bírása Werbőczy lesz. Buda elfoglalásával az ország három részre szakad: a Dunántúl és a Felvidék Ferdinándé, Buda, a Duna—Tisza köze és a Duna jobbpartja a törökök, a Tiszántúl és Erdély János Zsigmondé. — Sylvester János kiadja az első teljes magyarnyelvű Uj-szövetséget.</p> <p>1541. dec. Fráter György, János Zsigmond egyik gyámja, aláírja Ferdinánd megbízottaival a gyalui egyezményt, mely megerősíti a váradi békét. Fráter György Magyarország egységének helyreállítása érdekében, kész a János Zsigmond birtokában levő területeket átadni Ferdinándnak.</p> <p>1542. Német sereg sikertelenül próbálkozik Pest és Buda felszabadításával. — Erdély Szulejmán akaratából önálló állam lesz: a magyar függetlenségi gondolat képviselője a Habsburg bekebelező politikával szemben. — Kialakul a királyi helytartó hivatalsszervezete: a helytartótanács. Szulejmán egy újabb hadjárat során meghódítja a Dunántúl nagy részét, a Felső-Magyarország déli peremét.</p> <p>1545. Fegyverszünet Ferdinánd és a török között.</p> <p>1545. és 1547. Az országgyűlés határozatot hoz az ököljogot gyakorló nagyurak ellen.</p> <p>1546—1556. Az országgyűlés ismételtelen helyreállítja és szabályozza a jobbágyság költözködési jogát.</p> <p>1547. Ferdinánd békét köt a törökkel a status quo alapján; majd biztosítja a magyar rendekkel fiafi leszármazóinak örökösödési jogát.</p>	<p>1543. Radu Paisie, Havasalföld vajdája, aki előbb Zápolyát támogatta, hűséget fogad Ferdinándnak, a „közös ellenséggel szemben“.</p> <p>1544. Nagyszébenben luteránus káté jelenik meg: ez az első románnyelvű nyomtatott könyv, mely egyben az erdélyi román protestáns misszió kezdetét jelzi.</p>	<p>1542. Krox János Skótszágban megalapítja a skót radikális egyházat és elszakad az anglikán állammallástól.</p> <p>1545—63. A tridenti zsinat az ellenreformáció kezdetét jelzi. A zsinat, 18.000 résztvevővel, a pápaság legnagyobb jelentőségű megnyilatkozása, amelynek hatása ma is érződik. Az egyházi élet minden vonalán nagy reformmunkát végzett.</p> <p>1547. Rettenetes Iván megkoronáztatja magát és felveszi a cári címet.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1552. Passauai fegyverszünet a Habsburg-ház és a protestáns rendek között.</p> <p>1555. Augsburgi egyezmény a protestáns rendekel. Az „augsburgi vallásbékében“ a Habsburg-ház biztosítja a protestánsok számára a szabad vallásgyakorlatot.</p> <p>1558. A „spanyol ág“ fejének, V. Károly császárnak lemondása után I. Ferdinándot német-római császárrá választják.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság</p>	<p>1548. A cseh rendek megtagadják a Ferdinánd király bátyjának, V. Károly német-római császárnak nyújtandó fegyveres segítséget. A Luther tanait követő utraquisták és a kálvini eszméket befogadó csehtestvérek nem hajlandók támogatni a protestánsokat üldöző császárt.</p> <p>1550. I. Ferdinánd királyi rendeletben eltiltja a csehtestvérek egyházi működését.</p> <p>1551. I. Ferdinánd behívja a jezsuitákat Csehországba. A jezsuiták elindítják a cseh ellenreformációt.</p>	<p>1557. A török uralom valószínű érdektelensége lehetővé teszi a horvát származású Sokolović Mehmed nagyvezír számára az ipeki szerb patriarchátus visszaállítását.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1548. II. Zsigmond Ágost (1548—72) a lengyel trónon. Az új uralkodó reformtörekvései a nemesség merev ellenállásán meghiúsulnak, egyedül a Poroszországgal való pénzegység felmondását sikerül keresztülvinnie.</p>	<p>1549. Fráter György létrehozza a nyírbátori egyezményt, amely kimondja Erdély és a tiszántúli részek átadását Ferdinándnak. — Sárospatakon protestáns főiskola alakul.</p> <p>1550. A Felvidéken nagyobb tömegekben megjelennek a Balkánról folytonosan észak felé nyomuló hegyi pásztornépek, az úgynevezett vlachok.</p> <p>1551. Fráter György Izabella királyné és János Zsigmond nevében — a szultán hozzájárulása nélkül — átadja Ferdinándnak Erdélyt. Castaldo, az átvevő császári tábornok — árulástól félve — Fráter Györgyöt megöleti.</p> <p>1551—1594. Balassa Bálint, az első nagy magyar lírai költő.</p> <p>1552. Temesvár, Lippa, Drégely, Szolnok, Eger török kézre jut. — Erdélyben elhatalmasodik a protestantizmus.</p> <p>1553. Oláh Miklós esztergomi érsek irányításával megindul az ellenreformáció.</p> <p>1556. A török sikertelenül ostromolja Szigetvárt. — Izabella és János Zsigmond a török segítségével visszakapja Erdélyt.</p> <p>1557. A tordai országgyűlés európai viszonylatban elsőül iktatja törvénybe a vallásszabadságot.</p> <p>1559. Ferdinánd békét köt a törökkel: kötelezettséget vállal, hogy nem támadja meg a török hűbéres országokat. — A magyar rendek törvénybe iktatják, hogy a király magyar ügyekben csak magyar tanácsosokat hallgathat meg.</p>	<p>1550. Kászon budai basa Erdélyre támad a Maros völgyében: ugyanakkor délről, a Vöröstoronyi szoroson át II. Mircea havasalföldi, az Ojtozi szoroson át pedig II. Illés moldvai vajda csapatai nyomulnak be. A szultán parancsára történő támadás siettetí Fráter György bukását.</p> <p>1556. Szolimán magyarországi hadjáratával egyidőben a moldvai és a havasalföldi vajdák (Lapusneanu, IV. Sándor és Jó, I. Péter) ismét Erdélybe nyomulnak, Ferdinánd hívei ellen.</p> <p>1559. Benkner János brassói bíró támogatásával Coresi havasalföldi diakonus Brassóban nyomdát szervez és megkezdí román nyelvű egyházi művek rendszeres kiadását, részben a protestantizmus szellemében s magyar források alapján. 1583-ig 7 szláv, 7 román s egy román-szláv nyelvű művet ad ki, a régebbi északerdélyi kéziratost fordítások felhasználásával.</p>	<p>1554. Rettenetes Iván elfoglalja Asztrahant és ezzel a Volga forrásától torkolatáig a moszkvai cárok uralma alá jut.</p> <p>1555. Az augsburgi vallásbéke: a birodalmi gyűlés törvénybe iktatja a „cuius regio, eius religio“ elvet, vagyis hogy a fejedelem vallását az alattvalóknak is követniök kell.</p> <p>1558. Béke a franciák és a spanyolok közt (Château-Cambresis). — Angliában Erzsébet kora (1558—1603) a művelődés nagyfokú emelkedését eredményezi (Shakespeare: 1564—1616).</p> <p>1559. A francia presbyterianus egyház megalakulása. A vallásháborúk megindulása.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1560. Az udvari tanácsból birodalmi udvari tanács (Reichshofrat), az udvari kancelláriából birodalmi kancellária lesz. Az 1556-ban elrendelt udvari haditanács (Hofkriegsrat) megkezdí működését.</p> <p>1563. I. Ferdinánd megkoronáztatja fiát, Miksa trónörököszt Magyarország királyává. — Ferdinánd Bécsben központosítja a birodalom főbb hivatalait, elrendeli az udvari kamara és a haditanács újjászervezését.</p> <p>1564. I. Ferdinánd halála után fia, II. Miksa vallási türelmességet hirdet és engedélyezi a protestantizmus terjedését a Habsburg-országokban.</p> <p>1565. II. Miksa császár megosztja a habsburgi örökséget fivéreivel. II. Miksa a német-római császári koronát, Magyarországot, Csehországot és az osztrák tartományokat, Ferdinánd főherceg Tirolt és a külső tartományokat, Károly főherceg Stájerországot, Karinthiát, Krajnát, Görzöt, Isztriát és Triesztet kapja.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság</p>	<p>1564. Miksa (1564—1576) trónralépése után vallásszabadságot biztosít az ágostai hitvallás részére Csehországban.</p> <p>1565. II. Miksa üzenetet küld a cseh rendeknek, melyben vallási türelmességéről biztosítja a csehországi protestantizmust.</p>	<p>1564. A Varasd és Károlyváros környékén letelepült szerbek császári kiváltságlevelet kapnak.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1561. Még 1558-ban IV. (Rettenetes) Iván orosz cár elfoglalja Livland egy részét, mire a még független livlandi terület, Észtország és Kurland 1561-ben önként csatlakoznak Lengyelországhoz. Röviddel később XII. Erik svéd király megszállja Észtországot, Magnus dán trónörökös pedig Kurlandot hódítja el a lengyelektől.</p> <p>1564. Fjodorovics Iván moszkvai nyomdász Lwówban kiadja az Apostolok könyve cirillbetűs egyházi szerkönyvet.</p> <p>1565. A jezsuita rendet engedélyezik Lengyelországban.</p>	<p>1561. Oláh Miklós a nagyszombati káptalani iskolák vezetését jezsuitákra bízta. Az iskola leégése után (1567) a rend visszahívja tagjait.</p> <p>1562. Erdélyben a közsékek fejkelnek a fejedelem ellen; megtorlásul János Zsigmond jobbágyokká teszi a közrendű székeket.</p> <p>1563. Az országgyűlés idegenek helyett magyar főtisztek alkalmazását követeli a katonaságnál.</p> <p>1564. Ferdinánd király a kecskeméti parasztlakosság bírójának kiterjedt ítélkezési jogot ad. A török hódoltság falvaiban és mezővárosaiban elmenekült magyar földesurak törvénykezési és igazgatási funkcióit a jobbágyság gyakorolja. — Ferdinánd király főkegyúri jogával visszaélve, az egyházi birtokokat világi főuraknak szolgáltatja ki, megsemmisítvén ezzel a középkori egyház anyagi alapjait. — A hűbéri társadalmi berendezkedésnek egy a középkorból fennmaradt régi kapcsolata, az u. n. <i>familiaritas</i> új életre kel. Szegény nemesek tömegesen kéredzkednek be egy-egy főúr udvarába. Életük fenntartásáról (ruházat, élelmezés) uruk gondoskodik. — Vitézi életmódra térnek át a török hódoltság falvaiból elmenekült, földönfutóvá lett parasztok is. A király szolgálatába szegődnek s mint végvári katonák, vagy hajduk harcolnak a török ellen.</p> <p>1564—1576. Ferdinánd fia, Miksa uralkodása.</p> <p>1565. Dávid Ferenc megkezdí Erdélyben az unitárius tanok terjesztését.</p>	<p>1560—61. Egy görög kalandor, Heraklides Jakab (ismertebb nevén Despot-Vodă) elúzi Lăpuşneanu Sándort s Moldva trónjára jut. Cotnari városában humanista főiskolát szervez s próbálja megvetni a moldvai protestantizmus alapjait.</p> <p>1564. A trónjára török segítséggel visszatérő Lăpuşneanu Suceavában valóságos vérfürdőt rendez, hogy hatalmát biztosítsa. Ugyanezen évben Forró Miklós székely földesúr költségén Coresi román szentbeszédgyűjteményt ad ki. Ez időtájt kezdődik meg az erdélyi román protestáns egyház megszervezése: első feje György püspök.</p>	<p>1564. Galilei születése. — Michelangelo halála.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSENEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1568. Átmeneti béke- egyezség a törökkel (Driná- pelyi béke).</p> <p>1572. A Jagelló-ház ki- halta után a lengyel főran- gúak egy része a Habsburg családnak ajánlja fel a len- gyel koronát. Miután II. Miksa időközben értesül, hogy a lengyel főrangúak IX. Károly francia király öccsét, Valois Henrik her- ceget is meghívták a trón- ra, elutasítja a lengyel ajánlatot.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság</p>		<p>1569. Bécs utasítására megszervezik a báni fenn- hatóság alól kivont határ- őrvidéket.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1569. július 1. II. Zsigmond Ágost (1548—1572) kezdeményezésére a lengyel és litván rendek megkötik egymás között a lublini uniót. Ennek értelmében a két ország elszakíthatatlan egységet alkot, közös uralkodóval, országgyűléssel, pénzhatalmal és vámterülettel. A lublini egyezmény azonban megállapítja, hogy Wolhynia és a kievi terület közvetlen a lengyel koronához tartoznak, Litvánia pedig megtartja külön hadseregét és közigazgatását. — Danzig szabadállam jellegű kereskedelmi jogokat nyer.</p> <p>1572. II. Zsigmond Ágost halálával kihal a Jagellóház, amely közel két évszázadon át uralkodott Lengyelországban.</p> <p>1573. Interregnum. Lengyelország átalakul szabadkirályválasztó monarchiává. A lengyel rendek előbb Valois Henrik herceget, IX. Károly francia király öccsét hívják meg a trónra. A főnemesség azonban csak úgy járul hozzá a választáshoz, ha az új király aláírja a rendi alkotmány joghatályát biztosító „Pacta conventa” egyezményt, melyet később minden lengyel királlyal aláíratnak. Valois Henrik öt havi uralkodás</p>	<p>1566. Ujabb török hadjárat: Zrinyi Miklós hősiességével védőharca után elesik Dél-Dunántúl legfontosabb vára, Szigetvár. — Megjelenik Heltai Gáspár, a jeles protestáns prédikátor magyar mesegyűjteménye.</p> <p>1567. Az országgyűlés ki mondja, hogy a parasztlakosság évi 12 napnyi ingyenes közmunkát köteles teljesíteni az országnak, rendszeresen a végvárok körül. — Sok panasz hangzik el a nép részéről az országban állomásozó idegen katonaság kihágásai miatt. — A debreceni zsinat megkezdi a református egyház szervezését. — Erdélyben a magyar-szász és román nemzetiség aránya csaknem egyforma.</p> <p>1569—1570. Anabaptista jellegű népi lázadás a Tiszavidéken.</p> <p>1570. Az erdélyi országgyűlés szabad vallásgyakorlatot biztosít az unitáriusok számára is.</p> <p>1571. János Zsigmond halála után a Tiszavidék leg gazdagabb főura, Báthory István lesz Erdély fejedelme.</p> <p>1572—1573. Magyar, horvát és stájerországi szlovén jobbágyok lázadása Horvátországban.</p>	<p>1570. körül. A zavaros viszonyok folytán román trónkövetelők versengenek Magyarországon, Bécsben s Prágában, sőt Csercel Péter Franciaországban. — Ugyancsak kb. 1570-ben jelenik meg az első latinbetűs, magyar helyesírási énekeskönyv, valószínűleg Nagyváradon, Erdély protestáns románjai részére.</p>	<p>1566—67. Forradalom Németalföldön a spanyolok ellen; Egmont kivégeztése.</p> <p>1569. A szófiai származású Krajkov Jakab Velencében egyházi nyomtatványokat ad ki.</p> <p>1571. A „Szent Liga” (a Szentszék, Spanyolország és Velence törökellenes szövetsége) a lepantói tengeri ütközetben döntő vereséget mér a földközítengeri török hajóhadra. A lepantói győzelem hírére a Balkánon sorozatos népi fölkelések támadnak, melyeket a török túlerő elnyom. — Megszületik Kepler, a nehezkedés törvényeinek felfedezője.</p> <p>1572. A Szent-Bertalan-éj alkalmával a francia kálvinistákat (hugenottákat) vezértükkel, Colignyvel együtt Párisban lemészárolják.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1576. II. Rudolf (1576—1606) trónraléptével megindul a habsburgi katolikus visszahatás. — Rudolf császár Prágát választja székvárosul.</p> <p>1578. A brucki libellusok (Libellen), a katonai határőrvidék szabályzatának kiadása.</p> <p>1583. II. Rudolf végleg Prágába költözik, helyette tanácsosai irányítják a kormányügyeket.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság.</p>	<p>1575. Az utraquisták és csehtestvérek egyesülnek az u. n. Cseh Hitvallásban. Rendkívüli bizottság (defensores) gondoskodik a közös konsistorium határozatainak végrehajtásáról.</p> <p>1576—1612. II. Rudolf Prágában. Rudolf császár prágai udvarában vezetőszerepet játszik a cseh főnemesség.</p> <p>1588. Megjelenik a králieci Biblia, Jan Blahoslav 1564-ben fordított Újszövetsége alapján.</p>	<p>1580—85. Janicsár pusztítások a déli szerb tartományokban.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>után — bátyja halála hírére — titokban elhagyja Krakót és III. Henrik néven Franciaország királya lesz.</p> <p>1574—75. Az újabb két-évi interregnum idején, Zamojski kancellár, a kor legnagyobb államférfia kormányozza az országot.</p> <p>1576. Báthory István erdélyi fejedelmet Zamojski kancellár javaslatára meghívják a lengyel trónra. Báthory 1579-ben, 1580-ban és 1581-ben sikeres hadjáratokat vezet Rettenetes Iván ellen s ennek halála után lengyel-orosz perszonális únióra törekszik. Ennek megvalósítását korai halála (1586) hiúsítja meg.</p> <p>1578. Báthory István elrendeli a lengyel jogszolgáltatás átszervezését. Legfőbb bírói fórumként főtörvényszéket állítanak fel Krakkóban. Ez év őszén megnyitják a vilnai egyetemet.</p> <p>1579—1582. Báthory István a IV. (Rettenetes) Iván ellen vívott harcokban megerősíti a lengyel uralmat Livlandban.</p> <p>1581. Ostrovi Janus Konstantin lengyel főúr magyar származású neje cirillbetűs nyomdát alapít a makkovicai uradalomban.</p> <p>1586. Báthory István váratlan halála Grodnóban. A lengyel trónra a svéd Wasaház kerül, mely svéd és orosz hadakozásaival nagy károkat okoz az országnak. A Wasák Zsigmond herceg révén kerülnek a lengyel trónra, akinek anyja Jagelló Katalin volt.</p>	<p>1576. Báthory István erdélyi fejedelmet a lengyel rendek királyukká választják. Báthory Lengyelország és Erdély perszonális unióját tervezi.</p> <p>1576—1608. Rudolf német-római császár és magyar király.</p> <p>1577. Nagyszombatban megalakul az a nyomda, amelyből a XVII. században az egyetemi nyomda fejlődik ki (a mai Magyar Egyetemi Nyomda őse).</p> <p>1578. Bornemissza Péter „Ördögi kísértetek“ című prédikáció-gyűjteményében a XVI. század érdekes társadalomtörténeti korrajzát adja.</p> <p>1579. Rómában megalakul a Collegium Germanico-Hungaricum nevű papnevelő intézet, amelynek 1600-ig 46 magyar tagja van. — A jezsuiták megtelepednek Erdélyben.</p> <p>1580. A magyar rendek tiltakoznak Magyarországnak a Habsburg-család örökös tartományaihoz hasonló módon való kezelése ellen.</p> <p>1581. Bonfininek, Mátyás király egykori történetírójának magyar történeti művét a Zsámboki-féle frankfurti kiadás egész Európában ismertté teszi.</p> <p>1585. Az állam gazdasági gondoskodásának hiánya a vármegyéket önálló gazdaságpolitika kifejlesztésére készteti. Megkezdődik a megyei hatósági árszabályozás.</p> <p>1587. Draskovich György kalocsai bíboros érsek újból behívja a jezsuitákat.</p>	<p>1577. Báthory István a keletitengeri kijárat biztosítása céljából hadat indít az önállósuló Danzig ellen. — A hadjárat a Danzigot támogató Dánia fellépése következtében abba maradt.</p> <p>1579. Báthory István lengyel király megtámadja Oroszországot és elfoglalja Polockot.</p> <p>1580. Egyesül Spanyolország és Portugália.</p> <p>1581. Orániai Vilmos és Móric szabadságharca után Németalföld elszakad Spanyolországtól.</p> <p>1584. Possevino Antal jezsuita diplomata műve Erdélyről román ifjaknak jezsuita kollégiumokban való neveltetését ajánlja.</p> <p>1585. Meghal Pierre Ron-sard, a legjelesebb francia renaissance-költő.</p> <p>1587. Oroszok terjeszkedése Szibériában, megalapítják Tobolszkot.</p> <p>1588. II. Fülöp hajóhada, a „nagy armada“, Anglia meghódítására indul, de Gravelingen mellett hibás vezetés következtében nagy viharban elpusztul.</p>	

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1591. Másfélévtizedes háború a török ellen súlyos végvári harcokkal.</p> <p>1591—1610. Miközben II. Rudolf Prágában tartózkodik és egyre jobban visszavonul a közügyektől, az osztrák tartományokban megindul az ellenreformáció, melyet Alsó-Ausztriában Khlesl bíboros és jezsuiták hatása alatt Ernő és Mátyás főhercegek, Tirolban Ferdinánd főherceg, Stájerországban és társországaiban Károly főherceg támogatnak.</p> <p>1596. A Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemnek segítségül küldött ausztriai segédhad súlyos vereséget szenved a török ellen vívott mezőkeresztési csatában.</p>	<p>1594. Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem segítségével törökellenes bolgár felkelés robban ki. Tirnovóban az egykori Sziszmanida uralkodóház egyik leszármazottját cárrá kiáltják ki. A felkelést néhány hónap alatt leverik a törökök és a korábbi kiváltságok nagyrészét megszüntetik.</p>	<p>1592. Komensky Ámos János (1592—1670), a nagy cseh pedagógus és bölcselelő születése.</p>	<p>1594. A nagybecskereki vásáron szerb felkelők megtámadják a temesi basát. A kitört felkelést a törökök csakhamar vérbe fojtják, mivel a Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem által ígért segédhadak későn érkeznek.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1590. Megjelenik Károli Gáspár teljes magyar bibliafordítása.</p> <p>1593. A boszniai pasa a horvát végvárat vívja, de magyar és császári csapatok visszaverik. Még ugyanebben az évben a Balatontól északra is megveti lábát a török.</p> <p>1594. VIII. Kelemen pápa török-elleni háborút készít elő. — Erdélyben rövid időre törökbarát irányzat kerekedik felül, de Báthory Zsigmond (a lengyel király unokaöccse) jezsuita tanácsadójának, Carillo Alfonznak a biztatására mégis szembe fordul a törökkel.</p> <p>1595. jan. Báthory Zsigmond nevében Bocskay István elismeri a Habsburgok jogát Erdélyre. — A magyar országgyűlés parasztra és nemesre egyszeri rendkívüli adót vet ki.</p> <p>1595. aug. Báthory Zsigmond nőül veszi Rudolf császár unokahugát, Mária Krisztinát. — Az erdélyi sereg a Havasalföldre vonul s győzelmet arat a török felett.</p> <p>1596. A Habsburg—Báthory szövetség seregei Mezőkeresztesnél kudarcot vallanak a törökkel szemben. — A székely köznép ismét súlyos jogfosztást szenved és fellázad.</p> <p>1598. Báthory Zsigmond Erdélyt átadja Rudolfnak, de még ugyanebben az évben visszaveszi.</p> <p>1599. márc. Báthory Zsigmond másodszor is lemond Erdélyről, ezúttal unokatestvére, Báthory András bíboros javára.</p> <p>1599. okt. Mihály havasalföldi vajda megtámadja és legyőzi Báthory Andrást. A menekülő bíborost a székelyek megölik.</p> <p>1599. nov. Mihály vajda bevonul Gyulafehérvárra. — A Dunántúlon eredményes harc folyik a török ellen.</p>	<p>1592—5. A moldvai Aron vajda idejében Moldvában igen sok főtisztviselő már görög nemzetiségű, amiről Marini olasz kiküldött aggodalommal emlékezik meg.</p> <p>1593. II. Mihály vajda Havas-Alföld trónjára kerül. Színán pasa hadjáratot indít Magyarország ellen.</p> <p>1595. Mihály szövetségre lép Rudolffal és Báthory Zsigmonddal; aug. 23-án hathatós magyar segítséggel Călugăreni-nél, Bukarest közelében fényes győzelmet arat a törökön. — A háborút követő gazdasági újjárendezés során Mihály, úgylátszik, megvonta a parasztságtól a szabad költözködés jogát.</p> <p>1597. Mihály békét köt a törökkel és Erdély ellen fegyverkezik.</p> <p>1599. Mihály beleavatkozik az erdélyi trónvillongásokba. Legyőzi Báthory Andrást s nov. 1-én bevonul Gyulafehérvárra. November végén leghívebb segítőit, a székelyeket megerősíti ősi kiváltságaikban.</p>	<p>1589. A Szent-Bertalan-ét rendező III. Henriket egy fanatikus szerzetes, Jacques Clément leszúrja. Utóda IV. Henrik, a legnépszerűbb francia király. Kanadában francia telepek létesülnek.</p> <p>1598. IV. Henrik a nantesi ediktummal biztosítja a hugenották vallásszabadságát.</p> <p>1598—1605. Borisz Godunov harca a bojárok ellen. Az orosz középnemesség megerősödése.</p>

1595. Egyházi unió Breszt-Litovszkban a lengyelországi görög és római katolikus egyház között. Az egyházi unió révén megszületik a lengyelországi egyesült (görög-katolikus) egyház. Új egyetemet alapítanak Zamoščban.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVAKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1600. II. Rudolf császár az erdélyi rendek kérésére Basta császári tábornokot tekintélyes sereggel Erdélybe küldi.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság.</p>	<p>1601. A csehországi protestáns rendek feliratban kérik II. Rudolfot a vallás-szabadság biztosítására.</p>	<p>1602. A janopoli (Borosjenő) görög nem egyesült püspök vezetésével erdélyi területre menekül a Temesvidék szerb papsága és népessége.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1600. szept. A lengyel hadak néhány hétre megszállják Moldvát.</p> <p>1601. Közel harmincéves háború Svédországgal (1601—1629). A Wasa-házból származó III. Zsigmond a svéd trón megszerzése érdekében Lengyelország rovására vívja a nagy vereséssel járó háborút.</p>	<p>1600. Az erdélyi rendek Rudolf császártól kérnek segítséget Mihály vajda ellen. Basta császári tábornok Miriszlónál legyőzi Mihály vajdát.</p> <p>1601. Basta zsarnoki uralma kihívja az erdélyi rendek ellenállását; ismét fejedelemmé választják Báthory Zsigmondot, aki ellen Basta Mihály vajdával szövetségesek. Basta és Mihály legyőzik Báthoryt, de Basta, hogy Rudolf erdélyi uralmát végleg biztosítsa, Mihály vajdát megöleti.</p> <p>1602. Báthory Zsigmond végleg lemond Erdélyről.</p> <p>1603. Székely Mózes, erdélyi menekült nemes, török területen sereget szervez Basta ellen, de Radu Serbán havaselvi vajda, Basta szövetségesének betörése alkalmával Brassónál életét veszti. — A magyarországi rendek kérik a királyt: engedtesse meg a nemeseknek, hogy saját hatáskörükben megszervezzék a garázdálkodó katonaság elleni védekezést.</p> <p>1604. tavaszán Mátyás főherceg, a király öccse a pozsonyi országgyűlés végzése közé tárgyalás nélkül felvétet egy törvénycikket, amely szerint vallási kérdéseket többé nem szabad az országgyűlésen előhozni. E rendelkezés az ellenreformáció akcióinak nyilvános megvitatása ellen irányul.</p> <p>1604—1606. Bocskay István az erdélyi rendek választotta fejedelem török segítséggel háborút kezd Rudolf ellen Erdély birtokáért és a vallásszabadságért.</p>	<p>1600. jan.—márc. Mihály előbb Bécsben tárgyal, majd Prágában Rudolf fogadja. Mivel időközben az erdélyi nemesség Basta ellen fellázadt, Rudolf Mihályt bízza meg, hogy Erdélyben rendet teremtsen. Mihálynak a kapott parancs szerint Bastával együtt kell működnie; Miriszlónál (Szilágy m.) győzelmet aratnak az Erdélybe visszatért Báthory Zsigmond csapatainak. Basta azonban féltékeny Mihályra s aug. 19-én Torda mellett vallon zsoldosaival megöleti.</p> <p>1600. szept. Moldva átmenetileg III. Zsigmond lengyel király megszállása alá kerül. A lengyel megszállásnak Moghila Jeremiás, az elűzött moldvai vajda visszatérése vet véget.</p>	<p>1600. Megalakul az angol Keletindiai Társaság, amely rövidesen komoly versenytársa lesz az addig igen virágzó holland világkereskedelemnek.</p> <p>1603—1625. I. Jakab Angliában; a katolikusok elnyomása.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1606. Zsitvatoroki béke a törökkel. Húszéves fegyverszünet (nov. 11.)</p> <p>1607. Mátyás főherceget az uralkodóház tagjai a Habsburg-ház fejévé választják. — Röviddel később II. Rudolf lemond, Csehország kivételével, uralkodói jogáról, öccse, Mátyás főherceg javára.</p> <p>1608. Az időközben lemondott II. Rudolf után öccse, II. Mátyás (1608—1618) lép a Habsburg-országok trónjára. — II. Mátyás engedelményeket tesz a protestánsok vallásszabadsága érdekében.</p> <p>1609. A habsburgi országokban kiéleződik a valláspolitikai küzdelem. A katolikus rendek a Katolikus Ligához, a protestánsok az ú. n. Protestáns Unióhoz csatlakoznak.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság.</p>	<p>1607—1608. II. Rudolf fenntartja Csehországra vonatkozó uralkodói jogait.</p> <p>1609. II. Rudolf (1566—1611) felséglevelet ad ki a csehországi vallásszabadság védelmére. A felséglevél biztosítja az 1575-ben alapított Cseh Hitvallás szerzett jogait.</p>	<p>1606—1616. Lázadások Szerbiában a török fennhatóság ellen.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1609. Újabb háború Oroszország ellen. (1609—1613).</p>	<p>1606. szept. A Bocskay és Rudolf közt létrejött bécsi béke biztosítja a szabad vallásgyakorlatot s Erdély függetlenségét.</p> <p>1606. nov. A zsitvatoroki béke 20 évre fegyverszünetet biztosít a magyar király és a török között; Magyarország burkolt formában sem fizet adót a töröknek. E béke, noha még a szultán kezén hagyja a meghódított területeket, a török hatalom hanyatlásának kezdetét mutatja.</p> <p>1606. dec. Bocskay Kasán váratlanul meghal. — Ugyanebben az évben megjelenik Szenczi Molnár Albert verses zsolttárfordítása.</p> <p>1607. Az erdélyi rendek Rákóczy Zsigmondot választják erdélyi fejedelemmé, de Báthory Gábor fegyveresen lép fel ellene. — A hódoltsági „autonóm“ parasztközségek kifejlesztik a községek fölötti önkormányzat szervét, az u. n. parasztvármegyét.</p> <p>1608. márc. Báthory Gábor megszerzi az erdélyi fejedelemséget. — A magyar és cseh-német rendek szövetségnek Rudolf lemondatására. A pozsonyi országgyűlés kiterjeszti a vallás szabad megválasztásának jogát a mezővárosokra és a falvakra is.</p> <p>1608. jún. Rudolf lemond a magyar trónról. Utóda öcsé, II. Mátyás. Betöltik az 1562. óta üresedésben levő nádori méltóságot. — Az országgyűlés a jobbágykötözés ügyének rendezését a vármegyék hatáskörébe utalja. — Újabb törvények magyar nemzetiségű udvari tanácsosok és végvári tisztek alkalmazásáról.</p>	<p>1605. Radu Serban havasalföldi vajda Basta kérésére Brassó mellett megütközik Székely Mózesrel a Rudolf-ellenes párt vezérével és győzelmet arat.</p> <p>1606. aug. 5. Radu Serban szerződést köt Bocskayval, aki számára Erdélyben menedéket biztosít török támadás esetére.</p> <p>1606. nov. 11. A zsitvatoroki török-magyar béke bizonyos nyugalmat biztosít a román vajdaságok számára is.</p> <p>1608. máj. 31. Radu Serban megújítja Bocskayval kötött szerződését. Nov. ben azonban Báthory Gábor Moldva vajdájával, Moghila Konstantinnal szerződik s két év múlva — valószínűleg azért, mert Radu továbbra is Rudolfal rokon-szenvez — Havasalföldre támad.</p>	<p>1606. A Rurik-ház kihalása. A Rurik-dinasztiával anyai ágon rokon Romanov Mihály cár trónralépése (1613).</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1612—1619. II. Mátyás császár szabad folyást enged az ellenreformációnak az osztrák tartományokban.</p> <p>1615—1617. Ausztria hadat visel a velencei köztársaság ellen. Ferdinánd főherceg az Isonzó mellett megveri a velenceieket.</p>	<p>1617—18. I. Musztafa fermánt ad ki a bolgár népességen törvénytelenül hatalmaskodó török tisztviselők ellen.</p>	<p>1611. II. Rudolf kénytelen lemondani a cseh koronáról, fivére, II. Mátyás javára.</p> <p>1613. II. Mátyás (1611—1619) megkezdi a protestánsok üldözését Csehországban. Felfüggeszti, majd hatálytalanítja bátyja 1609. évi felséglevelét. Szektának minősíti a Cseh Hitvallást, bezáratja a broumovi és klostergabi protestáns templomokat.</p> <p>1617. Ferdinánd főherceget, I. Ferdinánd unokáját II. Ferdinánd néven cseh királlyá választják.</p>	<p>1614. Paisije ipeki pátriárka a sorozatosan vérbefojtott szerb fölkelések tanulságaira figyelmezteti népét.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1610. A lengyel seregek Moszkváig előretörnek és 1610. tavaszán elfoglalják az orosz fővárost. Moszkva három évig (1610—13) lengyel megszállás alatt. Az orosz bojárok hajlandók III. Zsigmond fiát, Ulászlót cárrá választani, de miután Zsigmond a maga számára követeli az orosz trónt, a bojár csapatok 1613 őszén kiszorítják Moszkvából és Romanov Mihályt választják meg.</p>	<p>1610. A zsolnai zsinat megkezdí az evangelikus egyház szervezését.</p> <p>1611. Pázmány kieszközli a Curiánál, hogy Rómában szlovák és horvát nemzeti-ségi teologusok is tanulhasanak.</p> <p>1613. okt. Báthory Gábort az erdélyi rendek török nyomásra megfosztják a fejedelemségtől s helyette Bethlen Gábort választják meg. Ezzel megkezdődik Erdély aranykora.</p> <p>1613. nov. A menekülő Báthoryt meggyilkolják.</p> <p>1615. Bethlen szerződést köt II. Mátyás királlyal: elismeri, hogy Erdély a magyar szentkorona alá tartozik s megígéri, hogy mihelyt Buda és Eger felszabadul, Erdélyt Magyarországhoz visszabocsátja. Egyelőre azonban a török elleni hadjáratra nincs kilátás; a zsitvatoroki békét újabb húsz évre meghosszabbítják.</p> <p>1616—1637. Pázmány Péter esztergomi érsek. Egyre világosabban bontakozik ki az ellentét a katolikus királyi terület és a Bethlen korában kifejezetten protestáns szellemű Erdély között.</p>	<p>1611. jan. 26. Báthory Gábor Târgovișteben Havasalföld vajdájává kiáltatja ki magát. Török részről azonban uralmát nem erősítik meg; már márc. 16-ra a bevonuló Radu Mihnea elől Báthory Brassóba húzódik. Időközben Radu Rudolfal és Moghila Konstantinnal szerződést kötött (febr. 20): lengyel segítségre is támaszkodva Báthoryra támad, Délerdélyben egyszer diadalt arat, azonban csakhamar a Radu Mihneát támogató törökök hátbatámadják s Radu Serban decemberben kénytelen Moldván át Bécsbe menekülni. — Radu Mihnea, török hűbérben, átveszi a hatalmat.</p> <p>1611—16. Radu Mihnea idejében Havasalföldön nagy mértékben erősödik a görög befolyás: a fanarióta kor előkészítője (vö. 1711).</p> <p>1613. Bethlen Gábor szövetséget köt Radu Mihneával és Tomşával, Moldva vajdájával.</p>	<p>1610—1643. XIII. Lajos Franciaországban. A hugenották újabb üldözése. Richelieu letöri a főnemesség ellenkezését.</p> <p>1615. Romanov Mihály leveri a lázadó doni kozákokat és vezérüket, Zsarucit kivégezteti.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1618. II. Ferdinánd (1618—1637) trónralép Magyarországon és az osztrák örökös tartományokban. — Röviddel trónralépte után Stájerországból elindítja az egész országra kiterjedő, jezsuiták által vezetett ellenreformációt. — A prágai forradalommal és cseh felkeléssel megkezdődik a harmincéves háború. — II. Ferdinánd magyarországi valláspolitikáját a rendeknek adott koronázási hitlevél jelentékenyen korlátozza.</p> <p>1619. II. Ferdinándot német-római császárrá koronázzák. — Ferdinánd Csehországban kímélet nélkül üldözi a protestánsokat.</p>	<p style="text-align: center;">1480—1792. Török hódoltság.</p>	<p>1618. május 23. A cseh protestáns rendek gróf Thurn Máttyás haladószellemű cseh főúr vezetésével fellázadnak a Habsburg-elnymatás ellen és kidobják a prágai vár ablakából Slavata és Martinic csehországi német helytartókat. A cseh protestáns rendek felkelése elindítja a harmincéves háborút.</p> <p>1619. augusztus 19. A cseh tartományok országgyűlésének egyhangú határozata trónfosztottnak nyilvánítja a Habsburg Máttyás halálával trónralépő II. Ferdinándot.</p> <p>1619. augusztus 21. A cseh protestáns rendek harminctagú országos direktóriumot állítanak fel Csehország ügyeinek intézésére.</p> <p>1619. augusztus 26. A cseh direktórium felkérésére a cseh rendek királyukká választják Frigyes pfalzi választófejedelemet, I. Jakab angol király fogadott fiát, a német fejedelmek protestáns uniójának fejét. Pfalzi Frigyes (1619—1620) a cseh történetírás „téli király”-nak nevezi, mivel csupán egy télen át uralkodott Csehországban.</p> <p>1620 szeptember — 1621 október. Bethlen Gábor erdélyi fejedelem a cseh protestáns rendek megsegítése érdekében háborút indít II. Ferdinánd ellen. Bethlen hadai Felső-Magyarországon keresztül a morva határszélig vonulnak, a politikai helyzet következtében a további előnyomulás megakad. Bethlen 1622-ben békét köt II. Ferdinánddal.</p> <p>1620. november 8. II. Ferdinánd Miksa bajor választófejedelem és a katolikus Liga támogatásával a Prága melletti Fehérhegynél (Bílá hora) döntő győzelmet arat Pfalzi Frigyes és a cseh rendek felett. Az ütközet után a „téli király” elmenekül Csehországból.</p>	<p style="text-align: center;">1618—1791. Török katonai uralom.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1618—20. A Svédország elleni „családi háború“ a lengyel és svéd Vasa-k között fokozódik.</p>	<p>1618. Az országgyűlés kívánságára II. Mátyás utódául kiszemelt Ferdinánd főherceg hitlevélben biztosítja az ország és a rendek jogait és kiváltságait. Ettől kezdve a koronázási hitlevél az ország alkotmányának, függetlenségének és a rendi szabadságjogoknak fontos biztosítékává válik. — Ugyanettől az országgyűléstől kérnek segítséget az ellenreformáció miatt fellázadt protestáns cseh rendek. Az országgyűlés felajánlja szolgálatait a béke érdekében.</p> <p>1619—1637. II. Ferdinánd uralkodása.</p> <p>1619 szept. A cseh rendek kérésére Bethlen Gábor haddal lép fel Ferdinánd ellen. A felsőmagyarországi rendek Bethlent Magyarország fejedelmévé választják.</p> <p>1619 okt. Bethlen bevonul Pozsonyba, s országgyűlést hirdet. A béketárgyalások Ferdinánddal megghiúsulnak.</p> <p>1620 aug. A Besztercebányán egybegyűlt magyar rendek Bethlent királlyá kiáltják ki. A katolikusok jogait az országgyűlés megnyírbálja, a jezsuitákat száműzi.</p> <p>1620 nov. II. Ferdinándnak a csehek felett aratott győzelme megritkítja Bethlen híveinek sorát. Ismét béketárgyalások kezdődnek.</p>	<p>1619. Ismét idegen uralkodó Moldvában (vö. 1560): a dalmáciai románságból származó Gratiani Gáspár. Török segítséggel kerül uralomra, azonban Moldvában a lengyelekkel szövetezik, mire a szultán hadat küld ellene (1620) és elűzi.</p>	<p>1618. A cseh protestánsok felkelése: utána Bethlen Gábor háborúi a vallásszabadság érdekében. A harmincéves háború kezdete.</p> <p>1620. Megindul Észak-Amerika betelepülése: a Mayflower utasai megalapítják New-Plymouthot.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1622. Nikolsburgi béke.</p> <p>1625. II. Ferdinánd rendelkezéssel kimondja az elsőszülöttségi trónutódlást (primogenitura) és a habsburgi országok egységét és oszthatatlanságát. — Wallenstein hadsereget toboroz.</p> <p>1626—1629. II. Ferdinánd hadvezére, Wallenstein a harmincéves háborúban sorozatos győzelmet arat a protestáns seregek felett (Dessau, Barenberg). — Stephan Fadinger felső-ausztriai parasztfelkelése.</p>	<p>1624. A bolgár katolikus egyház elszakad a boszniai katolikusoktól.</p>	<p>1620. dec.—1621. jun. 11. II. Ferdinánd véres bosszút áll trónfosztása és Pfalzi Frigyes megválasztása miatt a cseh rendeken. A direktórium és a protestáns mozgalom 27 vezető-emberét kivégezteti, a felkelésben résztvettek vagyonát elkobozza a katolikus rendek javára. A kivégzettek között van a felsőmagyarországi Jeszenszky János, II. Rudolf udvari orvosa.</p> <p>1621—1623. Nagyarányú német telepítési mozgalom Csehországban. A protestánsok templomait és iskoláit bezárják, tetőfokát éri az uralmi eszközökkel végrehajtott ellenreformáció.</p> <p>1623. szept. A bécsi papnevelő intézetben (későbbi Pazmaneum) Pázmány utasítására szlovák nemzetiségű hallgatókat is felvesznek.</p> <p>1625. II. Ferdinánd fiát, Ferdinánd trónörökösét Csehország királyává koronázzák.</p> <p>1625. A nagyszombati nyomdában készült Esztergomi Agenda című szlovák egyházi kiadványban a cseh helyesírás mellett a középszlovák nyelvjárás nyomai fedezhetők fel.</p> <p>1626—1627. II. Ferdinánd „Verneuerte Landesverordnung“-ja alapján a németnyelvi hegemonia kezdete Csehországban.</p>	<p>1618—1791. Török katonai uralom.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1621—1629. Gusztáv Adolf svéd király a Lengyelország elleni háborúban meghódítja Livlandot Rigával és győzelmesen elötör Nyugat-Poroszországban. Ezzel a „családi háború“ III. Zsigmond vereségével lezárul.</p>	<p>1622. A nikolsburgi békében Bethlen lemond a magyar királyi címről s visszahadja az egyháziaktól és világiaktól elvett várakat és birtokokat. Az erdélyi fejedelemséghez viszont hét magyar vármegyét (Szatmár, Szabolcs, Ugocsa, Bereg, Zemplén, Borsod, Abaúj) csatol. — Ugyanebben az évben Bethlen megalapítja a gyulafehérvári főiskolát, ahol jeles külföldi tudósok is előadnak (Opitz, Alsted, Bisterfeld s mások).</p> <p>1622—1624. Egy német kereskedőtársaság a bécsi kormánytól monopóliumot nyer a magyar szarvasmarha exportálására.</p> <p>1623. Bethlen a nikolsburgi béke végre nem hajtása miatt másodszor is hadra kel Ferdinánd ellen. Benyomul Morvaországba, de megfelelő külső segítség híján, ismét visszavonul.</p> <p>1624. A bécsi békében Bethlen kénytelen lemondani korábbi sziléziai szerzeményeiről (Oppeln és Ratibor hercegségről).</p> <p>1626 márc. Bethlen feleségül veszi a brandenburgi választófejedelem unokahugát, Katalint. — Ebben az évben Anglia, Dánia és Törökország támogatásával Bethlen harmadszor is felvonul Ferdinánd ellen: megütközik Wallensteinnal, de a csata döntetlen marad.</p> <p>1626 dec. A pozsonyi békében Bethlen ígéretet tesz, hogy a császár ellen többé nem visel háborút.</p>	<p>1623—27. Radu (IV.) Sándor Moldva trónján.</p>	<p>1621. Kelet-Poroszország és Brandenburg egyesülése révén erős porosz állam jön létre.</p> <p>1624. Richelieu bíbornok Anglia, Dánia, Svédország és Erdély bevonásával koalíciót szervez a Habsburg birodalom ellen.</p> <p>1625—1649. I. Károly az angol trónon: folytatja atyja valláspolitikáját és önkényuralmát.</p> <p>1625. Meghal Sir Francis Bacon, a természettudomány úttörője.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVATORSZÁG
<p>1629. II. Ferdinánd a harmincéves háborúban résztvevő protestáns fejedelmek ellen kiadja a Restitutionis edictum-ot, mely minden korábbi kedvezmény visszavonását jelenti. A kíméletlen nyilatkozat következtében Bajorország kilép a Ferdinánddal kötött szövetségből s az újabb protestáns összefogást a svéd és francia beavatkozás is megerősíti. — A császár Lübeckben békét köt Keresztély dán királlyal.</p> <p>1634. Wallenstein halála után III. Ferdinánd átveszi a császári hadak fővezérletét. — III. Ferdinánd a mördlingeni csatában döntő győzelmet arat a svédek felett és kiszorítja a svéd seregeket Délnémetországból.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság.</p>	<p>1627. nov. II. Ferdinánd (1620—1637) Csehországban királyi rendelettel „törvényesíti” a protestáns vagyonok elkobzását és a cseh protestáns rendek politikai jogainak felfüggesztését.</p> <p>1630. A szlovák nemzeti-ségű egyházi és világi írók (Tamási, Ábrahámfy, Máčaj stb.) Pázmány köré tömörülnek.</p> <p>1632. A trencsényi protestáns nyomdában szlováknyelvű egyházi kiadványok készülnek.</p> <p>1634. Nagyszombatban nyomtatják Pázmány „Kallauz”-ának szlováknyelvű kiadását.</p> <p>1635. Prágai béke a német protestánsokkal, visszavonása az alkotmányi ediktumnak és vallási kiegyezés.</p> <p>1635. Elkészül Tranovsky (Tranoscius) csehnyelvű szlovák énekeskönyve, a Cythara Sanctorum.</p>	<p>1627. II. Ferdinánd az örökös tartományokban harcoló szerb segédcsoportokat kiváltságlevéllel látja el.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1634. Az ezévi moszkvai hadjáratot követő békében a Szmolenszkkal, Livlanddal, Kurlanddal és Észtországgal megerősödött Lengyelország III. Zsigmond fia, IV. Ulászló (Władysław) alatt eléri legnagyobb kiterjedését.</p> <p>1635. IV. Ulászló (1632—1648) 25 éves fegyverszünetet köt Stuhmdorfban Svédországgal.</p>	<p>1627. III. Ferdinándot magyar királlyá koronázzák.</p> <p>1629. nov. 15. Bethlen halála. — A kormányzást a fejedelmi tanácsosok intézik, Bethlen özvegye, Brandenburgi Katalin nevében.</p> <p>1630. Rákóczi György magyarországi főúr, megszerzi az erdélyi fejedelemséget.</p> <p>1635. Pázmány megalapítja a nagyszombati egyetemet.</p> <p>1635. szeptember. A nagyszombati egyetem első tanévének megnyitó beszédét a szlovák nemzetiségű Palkovič Márton jezsuita, az egyetem későbbi rektora tartja. — A nagyszombati egyetem első tanévében 194 hallgató látogatja a főiskolát, közülök 43 szlovák (23%) nemzetiségű.</p>	<p>1627. Bethlen Gábor lépéseket tesz a portánál, hogy ismerjék el Dácia királyának („rex Daciae“). A porta a tervet nem támogatja.</p> <p>1632—54. Havaselvén uralomra jut I. Rákóczi György pártfogoltja, Basarab Máté: a XVII. század első jelentős román uralkodója.</p> <p>1633—91. Miron Costin, Moldva legjelesebb krónikása; a század második felében sűrűn megfordult Apaffy Mihály udvarában is.</p> <p>1633. júl. 17. Basarab Máté Konstantinápolyban kölcsönös segélynyújtási egyezményt köt I. Rákóczi György követével s évi 6000 arany fizetésére kötelezi magát.</p> <p>1634. Udriște Năsturel, Basarab Máté titkára, egyházi szláv nyelvre fordítja le „Krisztus követését“.</p> <p>1634—53. Moldvában uralomra jut az albán származású Lupu Vazul, aki komoly szervező munkát kezd belpolitikai, egyházi és kulturális téren.</p> <p>1635. márc. 16. Basarab Máté újabb egyezményt köt I. Rákóczi Györggyel és évi 5000 arany fizetésére kötelezi magát. A szerződést 1636-ban és 1640-ben is megújítják, majd 1642-ben és 1650-ben, II. Rákóczi György uralkodása alatt.</p>	<p>1628. Angliában a presbitériánus mozgalom feléledése révén a parlament kényszeríti a királyt, hogy a „petition of rights“ alapján ismerje el az országgyűlés régi jogait. Károly azonban engedményeit rövidesen visszavonja.</p> <p>1629. Wallenstein segítségével II. Ferdinánd császár diadalmaskodik a protestánsokon: a lübecki béke Németország urává teszi.</p> <p>1630—32. Richelieu biztatására a svéd Gusztáv Adolf Németország ellen vonul; jelentékeny hódítás után elesik a lützeni csatában. Wallensteint, aki a feldült birodalomban maga vágyik uralomra, a császár hívei meggyilkolják Egerben.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1636. III. Ferdinándot római királlyá választják, majd trónralép (1637—1657) az örökös tartományokban. Fiát, IV. Ferdinándot még abban az évben Csehország királyává koronázzák.</p> <p>1637—1657. III. Ferdinánd császár és király uralkodása.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság.</p>	<p>1637. III. Ferdinánd (1637—1657) trónralépésével a vallási elnyomás mellett a nyelvi üldözés kora is megkezdődik Csehországban.</p>	<p>1618—1791. Török katonai uralom.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1636. IV. Ulászló sikertelen próbálkozása északkeleteurópai (lengyel-orosz-svéd) összefogásra.</p>	<p>1637. II. Ferdinánd halála. Utóda III. Ferdinánd. A bécsi kormány a magyar kamarát az udvari kamara alá rendeli.</p> <p>1642. Ismét egy külföldi család (a Joanellek) kezébe kerül a beszercebányai réz exportja. — E korban ahány uradalom, ahány község, annyiféleképp alakul a jobbágyélet. Néhol még középkori, az árviszonyokhoz nem alkalmazott helyzetben vannak a jobbágyok; másutt lassú tehernövekedés mutatkozik; ismét másutt erős kizsákmányolás dívik. A költözés néhol szabad, másutt korlátozott vagy tilos. Az országgyűlési végzések most sem igen érzetik hatásukat az életben. A természetes „felszabadulás” folyamata azonban jelentős, nemcsak a katonának, hajdunak állt jobbágyok tömegei válnak szabadokká, sőt nemesekké, hanem a földesurak udvari szolgálatába szegődött, vagy a meggazdagodott parasztok is felszabadulnak, liberálisokká lesznek.</p> <p>1643. Közel tízesztendei tárgyalás után Rákóczi György csatlakozik a Richelieu létrehívta Habsburg-ellenes szövetséghez.</p> <p>1644—1645 folyamán Rákóczi elfoglalja Felső-Magyarországot.</p> <p>1645. dec. A linzi béke értelmében Rákóczi is Erdélyhez csatolhatja a hét északkeleti magyar vármegyét (v. ö. 1622. nikolsburgi béke); a béke biztosítja a parasztok szabad vallásgyakorlatát is.</p>	<p>1639. Rákóczi Györgynek románok számára felállított gyulafehérvári nyomdája — valószínűleg Kievből kapott betűkkel — megkezdte működését és megjelenteti a Heidelbergi Káté román kivonatát. — Iasi-ban Lupu Vazul felépítteti a szép Trei-Ierarchi templomot.</p> <p>1640. Máté kiadatja az ú. n. govorai törvénykönyvet, amely hosszú szünet után a havaselyi könyvnyomtatás újabb korszakát nyitja meg. 1652-ben a tárgovigeti törvénykönyv, majd Lupu V. törvénykönyve követi.</p> <p>1643. Megjelenik az első moldvai nyomtatvány: Varlaam metropolita szentbeszédei (Cazanii). Varlaam később (1647) vitairatot ad ki az erdélyi román protestánsok ellen.</p>	<p>1636. Párisban színrekerül Corneille Cid-je.</p> <p>1637. Descartes kiadja élete főművét, a Discours de la méthode-ot.</p> <p>1643—1715. XIV. Lajos a francia trónon. A tudományok és művészetek oly felvirágzása, mint Angliában, az Erzsébet-korban (Boileau, Pascal, Racine, Molière, La Fontaine).</p> <p>1644. Az orosz gyarmatosítás eléri a Csendes-Oceánt.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1647. IV. Ferdinándot jelképesen magyar királlyá koronázzák.</p> <p>1648. A westfáliai béke következtében, a széthullott német birodalom mellett, Ausztria a kontinens vezető hatalmai közé emelkedik.</p> <p>1650. III. Ferdinánd elrendeli az állandó császári hadsereg felállítását.</p> <p>1653. IV. Ferdinándot római királlyá választják, de a következő évben, mielőtt a tényleges hatalmat átvenné, meghal.</p>	<p>1650—1750. A bolgárok elnyomása egyházi téren is súlyosbodik, mivel a bolgár egyház a görög származású fanarióták kezébe kerül. A fanarióták eredetileg az 1453-ban török kézre került Konstantinápoly Fanar nevű városnegyedében élő görög kereskedők és főrangúak, akik sorra megvásárolják és elgörögösítik a bolgár egyházi központokat. Befolyásuk nyomán a szláv istentisztelet és az egyházi iskolák nyelve görög lesz. Mint mindenütt a Balkánon, Bulgáriában is kíméletlenül sarcolják a népet, hogy egyházi és politikai hűbérállásaik díját sokszorosan megvegyék azon.</p>	<p>1648. A harmincéves háborút lezáró westfáliai béke következtében Csehország elveszti teljes állami különállását és Habsburg-tartománnyá süllyed.</p> <p>1648. szeptember. Partén Péter munkácsi püspök a nagyszombati zsinat előtt bejelenti a kárpátoroszek egyházi unióját.</p> <p>1649. május. Partén püspök 63 papjával az ungvári vártemplomban felveszi a görögkatolikus hitet.</p> <p>1650. Komenský (Comenius) kiadja Sárospatakon levelezési tervét.</p>	<p>1618—1650. Török katonai uralom.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1648. IV. Ulászló halála után öccse, János Kázmér (1648—68) a végnélküli háborúk idejét nyitja meg. Hat éven át hadakozik az ukrainai kozákok vezérével, Chmielnicki Bogdán hetmannel.</p>	<p>1647. A pozsonyi diéta kimondja, hogy a nemesek, bárha városban laknak is, a vármegye joghatósága alá tartoznak. A felvidéki és erdélyi városok és mezővárosok ugyanis a XVI—XVII. század fordulóján megteltek a török elől elmenekült, u. n. futott nemesekkel. Sokáig nyílt kérdés volt, hogy e jövevények részesülhetnek-e a városi polgárság jogaiban s osztozni kötelesek-e annak terheiben.</p> <p>1648. I. Rákóczi Györgyöt fia, II. Rákóczi György követi Erdély fejedelmi székén. Politikai érdeklődése Lengyelország felé fordul: felújítja Báthory István erdélyi-lengyel unió tervét. — Ujabb 22 esztendőre meghosszabbítják a Habsburg-török békét.</p> <p>1650. Comenius, a jeles cseh polihisztor Sárospatakon.</p>	<p>1646. Az olasz Bandinus vizitációs körútján meglátogatja Moldvát s érdekes képet fest a katolikus csánkok életéről.</p> <p>1648. Gyulafehérvárt, a Rákócziak nyomdájában megjelenik a román Újszövetség, amelynek előszava először hangsúlyozza, hogy a román irodalomnak minden román vidéken egyformán érthető, egységes nyelven kell megszólalnia. A kiadvány nyelve már a havaselvi nyelvhasználaton alapul; szembehelyezkedik a délerdélyi nyomtatványok tájnyelvi színezetével.</p> <p>1652. Az erdélyi román falvak magyar lakóit a román ünnepek megülésére szólítják fel.</p>	<p>1648. okt. 24. A westfáliai béke véget vet a harmincéves háborúnak s a nyugati Habsburg-hegemóniának. — Franciaország megszerzi Elzászt. — Hollandia és Svájc függetlenségét elismerik. — Svédország keleti tengeri uralma.</p> <p>1649. A köznemesi lovaság Naseby mellett Cromwell Olivér vezetésével leveri I. Károly angol királyt, aki vérpadon hal meg. — A Fronde harcai XIV. Lajos teljes győzelmével végződnek.</p> <p>1651. Cromwell kiadja az Act of Navigation-t, amely szerint külföldi hajók angol kikötőbe csak saját hazájuk termékeit hozhatják.</p>
<p>1652. A „Liberum veto“ szokásjog bevezetése a lengyel rendi országgyűlésen. Először Sicinski litván követ alkalmazta 1652-ben. Lényege: az országgyűlési határozatok érvényességéhez egyhangú szavazás kell, egyetlen ellenszavazat esetén a határozat érvénytelenül válik. Ezzel párhuzamosan kifejlődik az u. n. lengyel „nemesi köztársaság“ (Rzeczpospolita szlachetka), melynek joggyakorlatában a király is csak „egy a főrangúak közül“. A „liberum veto“ joga aláásza a lengyel államiságot.</p>	<p>1653. II. Rákóczi György kiadja a régi törvényekből összeválogatott és ujonnan érvényesített cikkelyek gyűjteményét, az u. n. Approbatæ Constitutiones-t.</p> <p>1653—1654. Apáczai Csere János erdélyi tudós megjelenteti a Magyar Enciklopédiát s a Magyar Logikátskát.</p>	<p>1653. Erdély közjogi törvénykönyve az ortodox papok számára oly helyzetet biztosít, amely megközelíti a négy „bevett“ vallás papjainak helyzetét és semmiiben sem marad el a román papságnak a vajdaságokban elfoglalt társadalmi helyzete mögött.</p>	<p>1653. Chmielnickij Perejesszlavban szövetségi szerződést köt Alexej cárral a lengyelek ellen.</p> <p>1654. Oroszország „szent háborút“ hirdet az ortodoxia védelmére.</p>

AUSZTRIA	BULGARIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1657. I. Lipót (1657—1705) trónraléptével folytatódik a protestánsok üldöztetése és az udvari abszolutizmus.</p> <p>1659. Lipót békeajánlatot tesz XIV. Lajos francia királynak az országaik közötti tartós jóviszony megteremtése érdekében. — Súlyos hadakozások a törökökkel. A többévtizedes végvári ellenségeskedések során a törökök sorozatos győzelmeket aratnak.</p>	<p>1657. Mehmed Küprüli nagyvezér kényszeríti a Rhodope környéki és felkelési szándékkal megvádolt bolgárságot, hogy térjen át a mohamedán hitre.</p>	<p>1654—1723. Teljes politikai, nyelvi és gazdasági elnyomás Csehországban.</p>	<p>1656. dec. 28. Az „erdélyi románok, görögök és szerbek metropolitájává“ II. Rákóczi György fejedelem a magát a szerb despota nemzetség leszármazottjának valló Branković Szávát teszi.</p> <p>1659. I. Lipót császár megerősíti a szerb kiváltságokat.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDELYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDELYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1654. A Moszkvával és Chmielnickivel hadban álló János Kázmér megkötí ellenfeleivel a perejaszlavlji egyezményt, melyben lemond hódításairól, hogy teljes erővel a svédek ellen fordulhasson.</p>			<p>1654. Az oroszok elfoglalják Fehér-Oroszországot.</p>
<p>1655. Kitér az új svéd-lengyel háború. X. Károly svéd király megtámadja Lengyelországot azzal a céllal, hogy felossza. A svédekhez csatlakozik II. Rákóczi György erdélyi fejedelem is.</p>	<p>1655. A magyarországi rendek törvényt hoznak a magyar földön ez idő tájt megtelepedő görög kereskedők megadóztatásáról, továbbá a végvárakba, a hajdúvárosokba és a jászkúnok közé szökött jobbágyoknak lakóhelyükre való visszaviteléről.</p>		
	<p>1656. II. Rákóczi György — a török udvarral szembe helyezkedve — X. Károly svéd királlyal szövetséget köt Lengyelország felosztására. Sikeres hadjárat esetében Rákóczi Lengyelország déli és délkeleti részeit kapta volna.</p>		
<p>1657. Frigyes Vilmos brandenburgi választófejedelem Kelet-Poroszországot hűbérként örökl. Brandenburg a két terület egyesítésére törekszik, ami a gyakorlatban a közbeeső Pomeránia elcsatolásával járna. Ez a XVII—XVIII. század lengyel-brandenburgi, majd lengyel-porosz „danzigi kérdése”, mely nagyban közrejátszott Lengyelország első felosztásában. — II. Rákóczi György benyomul Lengyelországba.</p>	<p>1657. A lengyel hadjárat sikertelenül végződik. Rákóczi békekötésre kényszerül. Visszavonuló seregét a tatárok semmisítik meg, fővezére, Kemény János, krími fogságba kerül. — Az erdélyi rendek — a török kívánságára — Rákóczit megfosztják a fejedelemségtől és Rhédey Ferencet választják meg. Rákóczi azonban ellenfelét könnyűszerrel elűzi.</p>	<p>1657. Lorántffy Zsuzsánna fejedelemszóna Fogarason a románok számára iskolát alapít.</p>	
	<p>1657—1705. I. Lipót uralkodása.</p>		
<p>1658. János Kázmér sikeres hadjárata az ukrajnai kozákok ellen. A hadiaczi egyezményben Chmielnicki elismeri Lengyelország fennhatóságát Ukrajna felett.</p>	<p>1658. A szultán háborút indít Rákóczi ellen. A török seregek feldúlják Gyulafehérvárt, ahol elpusztul a főiskola és a könyvtár is. — A szultán Barcsay Ákost nevezi ki fejedelommé. Barcsay sikertelenül közvetít a szultán és Rákóczi között.</p>		<p>1658. I. Lipót Brandenburggal szövetséget köt Svédország ellen. — Ugyanakkor létrejön az első „Rajna-szövetség” (Reinisch-Bund), a német fejedelmek francia vezetéssel I. Lipót ellen fordulnak.</p>
	<p>1659. Rákóczi visszafoglalja fejedelmi székét.</p> <p>1659. és 1661. Parasztmozgalmak a Tiszántúlon.</p>		<p>1658—1667. Rheinbund. (Rheinische Allianz). Nyugatnémetországi fejedelmek szövetsége Svédországgal és Franciaországgal Ausztria ellen a westfáliai béke fenntartása érdekében.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1660. máj. A svéd-lengyel háborút befejező olivai béke tárgyalásain I. Lipót eléri a lengyel főhatalom megszüntének kimondását Kelet-Poroszországban.</p> <p>1663—64. Montecuccoli császári fővezér győz a törökök ellen a szentgottardi csatában. Az 1664-ben megkötött vasvári békében a győzelem ellenére minden a régiben marad.</p> <p>1664. A porta elismeri Ausztriának azt a jogát, hogy a bulgáriai katolikusok pártfogója legyen.</p>		<p>1654—1723. Teljes politikai, nyelvi és gazdasági elnyomás Csehországban.</p>	<p>1663. szept. 28. Maxim ipeki pátriárka Branković erdélyi metropolita öccsét, Györgyét a drinápolyi templomban — állítólag — felkeni „szerb despotává“.</p> <p>1667. Pusztítóerejű földrengés Raguzában.</p> <p>1668. A két ál-Branković fivér Apafi Mihály erdélyi fejedelem és János Kázmér lengyel király támogatásával Moszkvában Mihajlovič Alexej cár elé járul.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1660. Véget ér a svéd-lengyel háború. Az olivai békében János Kázmér lemond svéd trónigényéről, Livlandról, Kelet-Poroszországról és Észtországról. (Olivai béke.)</p> <p>1661. Lwówban (Lemberg) új egyetemet alapítanak. Kiújul az orosz-lengyel háború, mely kisebb megszakításokkal majdnem hét évig tartott.</p> <p>1667. János Kázmér békét köt Oroszországgal. Az andruszowi békében (1667) Vitebszk, Polock és Livland egy része ellenében Oroszország megkapja Szmolenszket és az egész Dnyeperen túli területet.</p> <p>1668. II. János Kázmér a belső pártvillongások és vesztes háborúk következtében lemond.</p>	<p>1660. A török újra felvonnul Rákóczi ellen s döntően megveri. Rákóczi maga is elesik. — A török Rákóczi hűtlensége ürügyén elfoglalja Váradot.</p> <p>1661. A török fogságból hazatért Kemény Jánost az erdélyi országgyűlés fejedelmévé választja. Kemény nyugati politikai orientációt kezd, Béccsel tárgyal s megöleti a török exponensét, Barcsayt. A bosszuló török seregek feldúlják Erdélyt s elűzik Kemény Jánost, aki a döntő csatában életét is elveszti. A szultán Apafi Mihályt nevezi ki fejedelmévé.</p> <p>1663—1664. A török, Kemény János támogatása miatt, hadat üzen Lipót császárnak. Zrinyi Miklós, a költő a Dunántúlon több győzelmet arat, a császári fővezér, Montecuccoli is csatát nyer Szentgotthárdnál, a bécsi udvar mégis húsz évre szóló megalázó békét köt (vasvári béke).</p> <p>1664. A vasvári béke miatt elégtelen magyar főurakat XIV. Lajos francia király követe uralkodójának segítő készségéről biztosítja s szóba hozza a magyar koronának Lajos számára való felajánlását. — Zrinyi Miklós vadász-szerencsétlenség áldozata lesz. — Megjelenik a XVII. századbeli magyar epikus irodalom egyik remekműve: Gyöngyösi István „Marssal társalkodó Murányi Venus“-a.</p> <p>1666—1671. Wesselényi Ferenc nádor, Zrinyi Péter horvát bán és Nádasdy Tamás országbíró francia és török biztatásra szövetkeznek Magyarországnak a Habsburg birodalomtól való elszakítására. Az összeküvés azonban kipattan s Lipót király a főszereplőket kivégezteti. A bécsi kormány a nyílt zsarnokság, a politikai és vallási elnyomás útjára lép.</p>	<p>1661. Ghica Gergely, Havasalföld vajdája, a törökökkel együtt uralomra segíti Apafi Mihályt Kemény Jánossal szemben.</p> <p>1667. I. Lipót jogokat biztosít a Habsburg-területen levő aruménok számára. — Apafi elrendeli, hogy a román falvakban románul prédikáljanak.</p> <p>1668. Erdély ortodox románjainak szerb származású püspöke, Branković Száva, aki a gyulaféhevári nyomda betűit 1666-ban elrejtette s ezzel a fe-</p>	<p>1660. II. Károly angol király bosszút áll atyja haláláért. Az anglikán egyház jogait megerősíti, de a katolikusok érvényesülését türelmi rendelettel biztosítja. — A lengyel-svéd háborúskodások eredményeképpen az olivai béke Nyugat-Poroszország és Danzig kivételével a Balti-tenger egész délkeleti partvidékét svéd és brandenburgi birtokká teszi. — Mazarin halála után (1661) XIV. Lajos egyeduralma Franciaországban.</p> <p>1667. Oroszország az andruszowi békében elcsatolja Lengyelországtól Szmolenszket és Kiev vidékét.</p> <p>1668. Az aacheni béke XIV. Lajosnak biztosítja Lillet s néhány más várost.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1679. Nymwegeni béke XIV. Lajos és I. Lipót között. Ausztria elveszti Freiburgot és Burgundiát.</p> <p>1681. Strassburgot megszállják a franciák.</p>	<p>1670. Mehmed küprüli nagyvezér a Vardar és Sztruma vidéki bolgárok egyrészét a mohamedán hitre térítetteti.</p>	<p>1671. Malachovsky János przemysli püspök eredménytelenül intervenióál I. Lipótnál egy magyarországi cirillbetűs nyomda felállítása ügyében.</p> <p>1680. A jobbágyterhek rendkívüli növekedése és a szabadköltözés megszüntetése miatt jobbágylázasadás tör ki Csehországban. I. Lipót katonai erővel vérbefojtja a cseh protestánsok által támogatott felkelést.</p>	<p>1675. A montenegrói katolicizmus megsemmisülése. Az itteni szláv törzsek kivétel nélkül áttérnek a görögkeleti vallásra.</p> <p>1680. Crnojević III. Arzén ipeki patriarcha elismeri az ál-Brankovićok „történelmi származását“.</p> <p>1681. A pozsonyi országgyűlésen tiltakoznak a horvát rendek, hogy az udvar a környező népek s nem a maga birtokállományából ad kiváltságokat a szerbeknek.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDSÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1669. Interregnum, majd nemzeti királyt választ Wiśniowiecki Mihály herceg (1669—73) személyében a lengyel rendi országgyűlés. Az új király többéves háborút visel a törökök ellen.</p>	<p>1669. Újabb erdélyi törvénygyűjtemény, az ú. n. Compilatae Constitutiones kiadása.</p> <p>1671. Az országban állomásozó zsoldos hadsereg ellátását a vármegyékre és a városokra hárítja a bécsi kormány.</p>	<p>jedelmi nyomda működését megszakította, Moszkvához fordul az erdélyi ortodoxok támogatása végett.</p>	
<p>1672. Wiśniowiecki hadvezére, Sobieski János, a dnyesztermenti Chocimnál súlyos vereséget mér a törökre.</p>	<p>1672—1674. A pozsonyi rendkívüli törvényszék Kollonich Lipót bécsújhegyi püspök indítványára számos felvidéki protestáns lelkészt gályarabságra küld Nápolyba. — Apafi fejedelem és főtanácsosa, Teleki Mihály az Erdélybe menekült magyar emigránsokkal tárgyal s Magyarország bekebelezését tervezi. A szultán azonban tudtára adja Apafinak, hogy ellenzi Erdélynek Magyarországgal való egyesítését. A magyar emigránsokkal francia részről is érintkezést keresnek.</p>	<p>1673. Dosoftei, Moldva metropolitája, kiadja verses zoltárkönyvét a lengyelországi Unievből: ez a román költészet első nyomtatásban megjelent terméke.</p>	<p>1673. A Test-Act szerint a parlament tagja és közhivatal viselője Angliában csak az lehet, aki a királyt elismeri az angol egyház fejének.</p>
<p>1674. A királyválasztó országgyűlésen a köznemeség kívánságára Sobieski Jánossal (1674—1696) töltik be a megüresedett lengyel trónt.</p>	<p>1674. A királyválasztó országgyűlésen a köznemeség kívánságára Sobieski Jánossal (1674—1696) töltik be a megüresedett lengyel trónt.</p>	<p>1674. Halics Mihály, a szászvárosi iskola rektora az első román disztichonokat szerzi Pápai Páriz Ferenc, a jeles magyar szótáríró tiszteletére.</p>	<p>1674. New-Amsterdam holland kézből véglegesen az angolok kezébe kerül s New-York nevet nyer.</p>
<p>1676. III. (Sobieski) János király véres harcokat vív a törökkel Podolia birtokáért. Ugyanakkor Ukrajna keleti része orosz fennhatóság alá kerül.</p>	<p>1676. III. (Sobieski) János király véres harcokat vív a törökkel Podolia birtokáért. Ugyanakkor Ukrajna keleti része orosz fennhatóság alá kerül.</p>		<p>1676. De Ruyter protestáns holland tengernagy ki- szabadítja a protestáns gályarabokat. — XI. Ince pápa létrehozza az európai ligát a törökök kiűzésére s ezzel nagyban hozzájárul Magyarországnak a török járom alól való felszabadításához.</p>
	<p>1678. Thököly Imre felsőmagyarországi főúr az Erdélybe menekült emigránsok, az u. n. kurucok élére áll és csapataival ez év őszén megszállja Felső-Magyarország egy részét.</p>		<p>1677. Az első orosz-török háború.</p>
	<p>1678. Thököly Imre felsőmagyarországi főúr az Erdélybe menekült emigránsok, az u. n. kurucok élére áll és csapataival ez év őszén megszállja Felső-Magyarország egy részét.</p>		<p>1678. A nymwegeni béke XIV. Lajosnak juttatja Franche-Comté-t és néhány nyugatnémetországi várost.</p>
	<p>1678—1680. Pestisjárvány pusztít Magyarországon.</p>	<p>1678—88. Cantacuzino Serbán békés virágzást teremt Havasalföldön: 1679-ben megalapítja a bukaresti főiskolát.</p>	<p>1679. A Habeas corpus törvény alapján angol embert csak bírói végzés alapján lehet letartóztatni.</p>
<p>1681. Az ismét fenyegető török veszedelem hírére, valamint XI. Ince pápa biztatására Lipót császár szakít az abszolútizmussal és összehívja a magyar országgyűlést. A rendek némi korlátozásokkal helyreállítják a vallásabadságot, megengedik, hogy egyazon faluban vagy városban a katolikus és protestáns vallás is gyakorolható legyen.</p>	<p>1681. Az ismét fenyegető török veszedelem hírére, valamint XI. Ince pápa biztatására Lipót császár szakít az abszolútizmussal és összehívja a magyar országgyűlést. A rendek némi korlátozásokkal helyreállítják a vallásabadságot, megengedik, hogy egyazon faluban vagy városban a katolikus és protestáns vallás is gyakorolható legyen.</p>	<p>1681. Apafi megbízta Kézdivásárhelyi Matkó Istvánt, hogy az egész Bibliát románra fordítsa. A román nyomda működése 1683-ban, Matkó egy másik művével, ismét megindul. — Ugyanebben az évben Cantacuzino Thökölyt támogatja.</p>	
<p>1682. Thököly török segítséggel meghódítja a Felvidék javarészét s elfogadja a szultántól „Felső-Magyarország királya” címét.</p>	<p>1682. Thököly török segítséggel meghódítja a Felvidék javarészét s elfogadja a szultántól „Felső-Magyarország királya” címét.</p>		<p>1682. Az orosz birodalmi tanács tagjai Pétert cárnak kiáltják ki. I. (Nagy) Péter (1682—1725) uralkodásával mélyreható reformkorszak kezdődik Oroszországban.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1683. júl. 14—szept. 12. A Kara Musztafa török hadvezér által ostromolt Bécsset Sobieski János lengyel király felmenti. — A Bécs alatti győzelemmel megtorpan a középeurópai török támadás ereje.</p> <p>1686. Lotharingiai Károly császári fővezér vezetésével a szövetkezett keresztény seregek visszaveszik Budát a törököktől.</p> <p>1687. Az osztrák Habsburg-ház férfiágának örökösödését elismeri a magyar országgyűlés.</p> <p>1688. XIV. Lajos, a további osztrák katonai eredményektől tartva, hadat indít a Habsburg-országok ellen és megtámadja Pfalzot. — Savoyai Jenő herceg császári fővezér elhárítja a támadást.</p>	<p>1688. Pejacsovič és Marinov vezetésével nagy lázadás a nyugatbulgáriai kerületekben, de a törökök a mozgalmat vérbefojtják. Sok bolgár Havasalföldre és a Bánságba menekül.</p>	<p>1654—1723. Teljes politikai, nyelvi és gazdasági elnyomás Csehországban.</p>	<p>1683. Az ál-Branković (György) felajánlja szolgálatait az udvarnál.</p> <p>1684. Szerb-velencei szövetség. A Velence által kezdeményezett „Szent Liga” törökellenes mozgalmaiban a szerb egyház együttműködik a Signoriával.</p> <p>1688. I. Lipót megerősíti „ősi” jogaiban az ál-Brankovićot, aki a szerb királyság közeli proklamációjáról értesíti az udvart. — Izaiás szerb arhimandrita vezetésével a délszláv ortodoxok küldöttsége Moszkvába megy, hogy az orosz ortodoxia segítségét kérje a katolikus egyház térhódításával szemben.</p> <p>1688. szept. Badeni Lajos örgróf, császári hadvezér elhatározza Bosznia és Szerbia teljes megszállását.</p> <p>1688. okt. Badeni herceg csapatai benyomulnak Boszniába, elfoglalják Zvornikot és Kapavát, de Banjalukánál vereséget szenvednek.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDLEMSÉG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1683 szept. 12. Sobieski I. Lipót osztrák császár kérésére 34.000 emberrel vonul a Bécsset ostromló Kara Musztafa török fővezér ellen. Szeptember 12-én döntő győzelmet arat és felmenti Bécsset. A győzelmet követő hetekben Lotharingiai Károly császári fővezér hadaival együttműködve, Párkánynál újból megveri a törököt és felmenti Esztergomot is. Sobieski történelmi jelentőségű győzelmének — mely a török uralom közép-délkelet európai kiszorításának kezdetét jelenti — elismeréséül I. Lipót közös emlékérmét veret.</p>	<p>1683. Kara Musztafa nagyvezér Thököly és Apafi segélyhadaival Bécs ellen vonul. Három hónapi ostrom után Sobieski János lengyel király és Lotharingiai Károly herceg fölmentik Bécsset.</p> <p>1684. A keresztény seregek Buda váráig nyomulnak előre. A Felvidéken Thököly hadai felmorzsolódnak s a császáriak előtt megnyílik az út Erdély felé.</p> <p>1685. A török elfogatja Thökölyt, mert reméli, hogy kiadatása révén Bécsből kedvezőbb békefeltételeket nyerhet. A kurucok jelentékeny része Lipót zászlaja alá áll.</p>	<p>1683. Cantacuzino Bécs ostromában, a török oldalán vesz részt.</p>	<p>1683. A török Bécsset ostromolja. — Márciusban XI. Ince pápa, Sobieski lengyel király és I. Lipót szövetséget kötnek a török ellen. Szept. 12-én felmentik Bécsset.</p> <p>1684. XI. Ince pápa létrehozza a Szent Ligát: Lipót császár, a lengyel király és Velence együttes támadásra kötelezik magukat a török ellen.</p>
<p>1686. Keleten erősödik az orosz katonai hatalom nyomása. János király átengedi Kievet Oroszországnak.</p>	<p>1686. szept. 2. Az egyesült keresztény seregek visszavívják Budavárát.</p> <p>1687. Magyarország középső része és Szlavónia felszabadul a török uralom alól. — A magyar országgyűlés hálából Buda visszafoglalásáért lemond az Aranybullában foglalt rendi fegyveres ellenállási jogról s megszünteti a választókirályságot: a Habsburgok férfiágában elsőszülöttségi jog szerint való örökösödést állapít meg.</p> <p>1687—1688. Caraffa császári tábornok Felső-Magyarországon és Erdélyben szörnyű rémuralmat fejt ki.</p> <p>1688. Az erdélyi országgyűlés Caraffa nyomására kimondja, hogy Erdély a Habsburgokat ismeri el fejedelmi családjának.</p>	<p>1688. Megjelenik a bukaresti Biblia, Cantacuzino Szerban támogatásával. — Hosszú időre ez lesz az egységes román irodalmi nyelv mintaképe.</p> <p>1688—1714. Havasalföldön uralomra jut Brâncoveanu Konstantin. Korához fűződik az olaszos-görögös loggiákat kedvelő „stil brâncovenesc”. Trónralépése után egy athos-hegyi szerzetest küld Moszkvába s az orosz cár segítségét kéri maga és a törökök számára, mert a Habsburgok előnyomulása az egész ortodoxiát fenyegeti s a jezsuiták már Erdélyben térítene.</p>	<p>1686. Nagy Péter orosz cár (1682—1722) csatlakozik a törökellenes seregekhez. — Buda visszafoglalása a töröktől. — I. Lipót szövetséget köt (Császári nagy szövetség) a német fejedelmekkel, valamint Spanyol és Svédországgal XIV. Lajos ellen.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1690. ápr. 6. A hódoltsági szerb felkelésről értesülve I. Lipót császári felhívást intéz „Albánia, Bulgária, Szilisztria, Illyria, Macedonia és Rascia“ népeihez, melyben felszólítja azokat a török uralom lerázására és az előnyomuló császári hadakkal való összeköttetés megteremtésére.</p> <p>1690. ápr. 26. I. Lipót újabb felhívása kiterjeszti az uralkodóház védelmét az Adria népeire is. I. Lipót üzenetet küld Crnojević III. Arzén ipeki patriarchának, melyben kilátásba helyezi a korábbi szerb kiváltságok megerősítését.</p> <p>1690. máj. 31. I. Lipót újabb császári leirata kimondja, hogy Bulgária, Szerbia, Bosznia és Albánia népei császári zászlók alatt harcolhatnak a török ellen.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság</p>	<p>1654—1723. Teljes politikai, nyelvi és gazdasági elnyomás Csehországban.</p>	<p>1689. márc. Az ál-Branković György a boszniai harcok hírére, mint „Bosznia, Szerbia, Bulgária és a Szerémség despotája“ felkelésre biztatja a megszállott területek népét. Mivel felhívásában önálló és az uralkodóháztól is független birodalmat ígér, Badeni herceg I. Lipót parancsára csellel főhadiszállására kérteti, letartóztatja és Szebenbe, majd Bécsbe viteti.</p> <p>1690. Perčinlija császári zsoldosvezér az északboszniai Tuzlánál megveri a törököt és visszavonulóban 3000 katolikust, köztük számos ferencrendi szerzetest visz Horvátországba.</p> <p>1690. máj. A kitört szerb szabadságharcot Savoyai Jenő cserben hagyja.</p> <p>1690. jún. A császári hadak a Duna vonalára húzódnak s velük együtt a török visszahatás elől mintegy 200.000 főnyi szerb (kis részben albán és boszniai) menekülő csoport érkezik Crnojević ipeki patriarcha, valamint a rudniki és zvoniki görögkeleti püspökök vezetésével Belgrádba. — A szerb egyházi méltóságok Diaković Izaias borosjenői püspököt megbízzák, hogy a szerb nép kérelmét Bécsben előterjessze.</p> <p>1690. aug. 21. Diaković püspök előterjesztése alapján kiadják a magyarországi szerb önkormányzat uralkodóházi elismerését tartalmazó okiratot. A Diploma szerint a betelepülő szerbség megtartja korábbi kiváltságait, teljes vallásszabadságot élvez, a szerb lakta területeken saját törvényei szerint él, egyházi joghatóságot gyakorolhat, tized- és adómentességet élvez, a szerb papság felett a király is csak a patriarcha hozzájárulásával ítélkezhetik, végül a Diploma engedélyezi az érsek- és jelképes vajdaválasztást.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG ERDÉLYI FEJEDelemség	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1689. Sobieski János tartós békére szóló egyezményt köt Nagy Péter cárral.</p>	<p>1690. Meghal Apafi Mihály. Utódjául a török Thökölyt nevezi ki. Az Erdélybe nyomuló császári hadak azonban Thökölyt rövidesen kiszorítják Erdélyből.</p> <p>1690. Kollonics érsek a szláv görögkatolikusok kérésére cirill betűkkel szerelteti fel a nagyszombati nyomdát.</p> <p>1690—1707. A töröktől felszabadított területek betelepítését és földosztását a bécsi kormány által szervezett Neoaquistica Comissio a magyarság mellőzésével hajtja végre. A császári seregek a Tisza torkolata közelében nagy győzelmet aratnak a török felett.</p>	<p>1690. Cantemir Konstantin moldvai vajda dinasztiáalapító tervét elutasítja a Porta.</p>	<p>1689. Angliában III. Vilmos aláírja az angol alkotmány alaptörvényét (Declaration of rights), amely a törvényhozás jogát a parlamentnek tartja fenn.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1694. máj. Császári rendelet az újabb szerb betelepülőket a Duna és Tisza mentén telepíti le.</p> <p>1695. márc. 4. Az új császári diploma megállapítja, hogy a szerbeknek adott kiváltság a török elleni harci kedvük fokozását célozza.</p> <p>1697. szept. Savoyai Jenő császári fővezér a zentai ütközet után kisebb csapattal Boszniába tör és ostrom alá veszi Szarajevót. Bár a vár ostroma nem sikerül, a császári csapat 40.000 boszniait ment ki Szlavóniába.</p> <p>1699. A karlovici (karlócai) béke a Habsburg-birodalom és Törökország között. A békében I. Lipót biztosítja egész Magyarországot és Erdély birtokát birodalma számára. — Vence megkapja a Peloponneszt és más dalmáciai birtokokat (Nuovo acquisto).</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság.</p>	<p>1654—1723. Teljes politikai, nyelvi és gazdasági elnyomás Csehországban.</p>	<p>1690. szept.—nov. Crnojević III. Arzén ipeki patriárcha vezetésével Belgrád eleste után 37.000 szerb család költözik Magyarországra. A nagyfontosságú eseményt a szerb történetírás „nagy bevándorlás“-nak nevezte el.</p> <p>1691. márc. 4. Az első jelképes magyarországi szerb vajdaválasztás. A címzetes méltóságot alvajdai minőségben először Monasterli Jovan nyeri el.</p> <p>1691. aug. 20. A magyar kancellária útján kiadott újabb császári pátens kiterjeszti a szerb egyház előjogait, egyben pedig annak az óhajnak ad kifejezést, hogy a „szerb nemzet“ mielőbb visszatérhessen ősi hazájába, saját állami és közigazgatási keretei közé.</p> <p>1696. A török hatóságok kivonulnak Boszniából.</p> <p>1696. dec. 24. Császári kiváltságlevél kimondja, hogy a Budán letelepült szerbek a városi előljáróság alá tartoznak, de a városi tanácsnak nem szabad őket magasabb adóval terhelnie, mint a többi polgárokat. — Petrović Njegos Daniló püspök montenegrói fejedelem nemzeti dinasztiaát alapít.</p> <p>1699. jan. 26. A karlócai béke a Száva és Una folyók vonalában állapítja meg az új török-magyar határt. Ezzel a betelepült szerbség túlnyomó része végleg magyar fennhatóság alatt marad.</p> <p>1699. jún. Császári utasításra tiszta-marosvidéki szerb határőrséget szerveznek.</p> <p>1699. aug. A magyar kancellária leirata szerint Horvát-Szlavonország Lika-Krbava és Szerém megyék kivételével felszabadult a török uralom alól.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1696. Sobieski János halálával lezárul a lengyel állami függetlenség kora. A külföldi hatalmak által trónra helyezett árnyékuralkodók alatt a dekadencia százada következik a lengyel történetben.</p> <p>1697. Sobieski halála után a francia Conti herceggel szemben Erős Ágost (Ágost Frigyes) szász választót II. Ágost névvel Lengyelország királyává választják.</p> <p>1699. A karlovici békében Lengyelország visszakapja Podoliát.</p>	<p>1690—1691. A Balkán-félszigetről a török elől visszavonuló császári hadsereg Csernovics (Crnojević) ipeki patriárcha vezetésével mintegy 40.000 fegyverforgató szerb férfi és családja (összesen 200.000 lélek) jön Magyarországra s megszálja a déli vármegyéket.</p> <p>1690. dec. 11. I. Lipót a magyar kancellária útján oltalmi iratot ad ki a szerb privilégiumok hatósági elismertetése tárgyában.</p> <p>1691. dec. 14. Lipót kiadja a Diploma Leopoldinumot, amelynek értelmében Erdély Habsburg-tartomány, élén a rendi gyűlés által választott kormányzóval.</p> <p>1692. Nagyvárad visszavívása a töröktől.</p> <p>1692. A budai városi tanács elrendeli, hogy a betelepült szerbek „védelmi adó” címén munkaváltságot (kuluk-pénz), a termés és állatállomány után szokásos tizedet fizessenek.</p> <p>1695. Török ellentámadás Magyarország visszafoglalására.</p> <p>1697. Thököly egykori katonái, koldusbotra jutott végvári vitézek s földönfutóvá lett jobbágyok lázadása a Hegyalján.</p> <p>1698—1699. A nagyszombati nyomdában megjelenik az első középeurópai cirillbetűs katekizmus és a kárpátaljai terület népének első cirillbetűs ábécéje.</p> <p>1699. A karlócai békében a török — a Maros-Tisza köze és Temesvár kivételével — lemond egész Magyarországról és Erdélyről.</p> <p>1699—1702. A bécsi haditanács a Tisza és Maros mentén határőrvidéket szervez s ezt kiszakítja az ország területi állományából. — A török alól felszabadított Nagyalföldön a mezőgazdálkodás a honfoglaláskor színvonalára esett vissza. Mindenütt a nomád földközösség gazdasági rendszere dívik.</p>	<p>1697. Viski János Erdélyben románra fordítja Szeneci Molnár Albert verses zsolttárait. Molnár A. latin szótárát 1703-ban a brassói T. Corbea, Brâncoveanu titkára dolgozza át románra.</p> <p>1697—1701. I. Lipót királynak 1692-ben a rutének számára kiadott kiváltságlevele alapján tárgyalások indulnak meg, elsősorban a jezsuiták közreműködésével, az erdélyi román ortodoxoknak a római katolikus egyházhoz való csatlakozásáról. Bár az erdélyi nemeség és a Brancoveanu támogatja ortodoxok hevesen ellenzik a tervet, 1697 márc. 21-én, 1698 okt. 7-én és 1700 szept. 4-én számos erdélyi román pap foglal állást az unió mellett, főleg azért, mert számukra Lipót két ízben is (1699 febr. 16, 1701 márc. 19.) jelentős kiváltságokat biztosít. Előbb Teofil román püspök, majd — a még Bukarestben püspökké szentelt — Atanázius hivatalosan elismeri az</p>	<p>1696. Nagy Péter elfoglalja Azovot.</p> <p>1697. XIV. Lajos a ryswicki békében lemond német hódításairól, csak Strassburgot tartja meg.</p> <p>1698. Nagy Péter leveri a strelicei lázadását.</p> <p>1699. A karlovici béke révén Kelet-Középeurópa felszabadul a török nyomás alól.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1700. II. (VI.) Károly spanyol király halálával kihalt a spanyol Habsburg-ház. Miután az utolsó „spanyol” Habsburg XIV. Lajos unokájára, a későbbi V. Fülöpre hagyta országait, aki anyai ágon közvetlen leszármazottja, XIV. Lajos V. Fülöp nevében bejelenti jogigényét a spanyol birtokokra. — I. Lipót nem ismeri el a végrendelet érvényességét és hadat indít a spanyol örökségért.</p> <p>1701. A spanyol örökösödési háború során Savoyai Jenő felvonul Olaszországban. Lipót szövetséget köt Angliával, Hollandiával, Brandenburggal és Hannoverrel.</p> <p>1703. Bajorország a spanyol örökösödési háborúban szövetségre lép Franciaországgal.</p> <p>1704. A Höchstädt mellett aratott győzelem a habsburgi seregek javára fordítja a háború alakulását. — Bajorország osztrák megszállás alá kerül.</p> <p>1705. I. Lipót halála után I. József (1705—1711) lép a habsburgi országok trónjára.</p> <p>1706. szept. A turini csatában Savoyai Eugén döntő győzelmet arat az egyesült francia sereg felett. A franciák kiszorulnak Olaszországból.</p>	<p>1704. Velko Popovič Pesten bolgárok számára írt könyvet ad ki.</p>	<p>1700. A bécsi Haditanács utasítására Bécsből Égerbe viszik a császári fogságban szünlődő ál-Brankoviót.</p>	<p>1700. A felszabadító hadjáratok során felmentett dalmát területek velencei fennhatóság alá kerülnek. — Montenegro népe Danilo Petrović érseket kormányzóvá választja.</p> <p>1701. márc. 23. A budai városi tanács elvi határozata kimondja, hogy a katonai szolgáltatás ellenében kapott szerb határvidéki kiváltságok nem vonatkozathatók az ország belterületén elhelyezett települökre.</p> <p>1704. szept. 6. II. Rákóczi Ferenc felhívást intéz Crnojević szerb patriárchához, melyben ígéretet tesz a szerb kiváltságok tiszteletben tartására.</p> <p>1706. máj. Bercsényi Miklós kuruc fővezér ura nevében megismétli Rákóczi-nak a szerb kiváltságok elismerésére tett ígéretét.</p> <p>1707. dec. Njegos crnogorai fejedelem kiirtatja az eltörökösödött (poturica) montenegróiakat, egyházi egységet teremt és követeket küld Ausztriához és Oroszországhoz.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMANOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1704. Az Oroszországgal szövetséget kötött II. Ágostot XII. Károly svéd király felhívására leteszik és helyébe Leszczyński Szaniszlót királlyá kiáltják ki.</p>	<p>1701. Rákóczi Ferencet, Magyarország leggazdagabb főúrát XIV. Lajos francia királlyal folytatott levelezése miatt letartóztatják és Bécsújhelyt fogságba vetik (ápr. 18.) s véstörvényéseket hívnak össze ügyében, melynek ítélete elől — az őrzésére kirendelt Lehman Gotfried kapitány segítségével — megszökik és Lengyelországba menekül, ahol Sieniavski és neje Lubomirska hercegnő varsóköri birtokán talál menedéket.</p> <p>1702. Dél-Magyarországon megszerveződik a szerb katonai határőrvidék.</p> <p>1703. Rákóczi lengyel és francia támogatással sereget gyűjt és Esze Tamás magyar jobbágy-szabadcsapatai élére áll.</p> <p>1704. Rákóczi kiáltványban fejti ki szabadságharc céljait. — Az erdélyi rendek Rákóczit júl. 6-án fejedelemmé választják. A nemesség is csatlakozik Rákóczi szabadságharcához.</p> <p>1705. Meghal I. Lipót. Utóda: fia, I. József. — Rákóczi szécsényi országgyűlése csak abban az esetben hajlandó egységre lépni az udvarral, ha a békét Svéd-, Porosz-, Lengyelország, Hollandia, Velence és az osztrák örökös tartományok garantálják.</p> <p>1706. A nagyszombati kuruc-labanc békeértekezleten a bécsi angol követ (Stepney) közvetít.</p> <p>1707. jún. 13. Az ónodi országgyűlés a Habsburg-családot megfosztja a magyar tróntól. — Rákóczi Nagy Péter orosz cárral szövetséget köt: Rákóczi hajlandó a lengyel trónt elfoglalni, a cár viszont kötelezi magát, hogy Rákóczit mind a lengyel, mind a magyar és erdélyi ügyekben támogatni fogja. — Rákóczi</p>	<p>uniót, Bécsben leteszik a hűségüket s 1701 jun. 25-én végbemegy Gyulafehérvárról gör. kat. püspöki beiktatása.</p> <p>1701. Már Atanázius beiktatása sem volt mentesebb incidensektől; ugyanezen évben Nagyszegi Gábor román nemes oly hevesen tiltakozik az ortodoxok háttérbe szorítása s az unió erőszakolása ellen, hogy Lipót külön dekrétummal (dec. 12.) teljesen az ortodoxok tetszésére bízta, csatlakoznak-e az unióhoz, vagy sem.</p> <p>1703—1711. II. Rákóczi Ferenc szabadságharcában igen sok román vesz részt, köztük Nagyszegi Gábor, aki ezredesi rangot ér el.</p>	<p>1700—705. Nagy Péter meghódítja a Baltikumot. Svéd-orsz. háború.</p> <p>1701—14. Spanyol örökösödési háború az angolok által is támogatott Habsburgok és XIV. Lajos közt. Ausztria lekötésére a francia király támogatja II. Rákóczit Ferenc szabadságharcát.</p> <p>1701. Oroszország diplomáciai képviselőt küld a Portához.</p> <p>1704. Az előbb Zentánál (1696) a törökökön diadalmasodó Savoyai Jenő az angol Marlborough-val együtt Höchstädtnél nagy győzelmet arat a franciákon.</p> <p>1707. Nagy Péter szövetséget köt II. Rákóczi Ferencsel.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1708—1709. Osztrák győzelmek Belgiumban. Az Oudenaarden és Malplaquet mellett elszenvedett vereségek következtében Franciaország belgiumi pozíciója megrendül.</p> <p>1711. I. József utódja, VI. (III.) Károly (1711—1740), mint a Habsburg-ház utolsó férfitagja, a pragmatica sanctio révén biztosítja a Habsburg-ház nőágának örökösödési jogát. — A spanyol örökösödési háború végét ér.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság.</p>	<p>1709. Krman Dániel zsolnai ev. főesperes a szlávok eredetéről szóló tanulmány (Origine slavorum dissertatio) szerzője megáldja Rákóczi zászlait, majd a fejedelem megbízásából követiséget vezet XII. Károly svéd királyhoz.</p>	<p>1711. Ál-Branković György meghal chebi (égeri) fogságában. Naplójának tanúsága szerint a Bécs által fogságba hurcolt szerb politikus kapcsolatot tartott II. Rákóczi Ferencsel, aki ismételten foglalkozott a magyar-szerb fegyverszövetség gondolatával.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDELYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1709. A poltavai orosz győzelem után II. Ágost visszanyeri trónját.</p>	<p>szabadságharca pénzügyi válságba kerül. Az ideiglenesen kibocsátott réz szűköspénzeket 60 százalékkal le kell értékelni.</p> <p>1708. I. József labanc hadvezére, Pálffy János, súlyos vereséget mér Rákóczi hadaira Trencsénnél (aug. 3.). Megkezdődik a szabadságharc hanyatlása. (Ocskay árulása.)</p> <p>1708—1715. Az országban nagy pestisjárvány dúl, amelynek mintegy félmillió ember esik áldozatul.</p> <p>1709. A császári seregek elfoglalják a Dunántúlt.</p> <p>1710. Romhány mellett döntő vereséget szenved a kuruc hadsereg. Pálffy János Rákóczi fővezérével, Károlyi Sándorral béketárgyalásokba bocsátkozik.</p> <p>1711. febr. 21. Rákóczi elhagyja Magyarországot és Lengyelországba távozik.</p> <p>1711. ápr. 26—máj. 1. Károlyi Sándor, volt kuruc fővezér — a fejedelem tiltakozása ellenére — megkötö a császáriakkal a szatmári békét, mely Rákóczi életét és vagyonát (várjai kivételével) biztosítja, ha három héten belül hűségesküt tesz. — A fejedelem elutasítja a szatmári megállapodást. — A kuruc seregek a nagymajtényi síkon leteszik a fegyvert. — A szatmári békekötés lezárja a rendi királyi küzdelem százszentdős korszakát s az uralkodói hatalom jut túlsúlyba. — Erre az időszakra esik a szabad királyi városok politikai jogainak visszafejlődése. A polgári rendi követek a XV. század óta fejenként szavaztak az országgyűlésen, mostantól kezdve valamennyiök szavazata csak egyiknek számít.</p>	<p>1710—11. 1693-i néhány napos uralkodása után ismét trónra kerül Moldvában Demeter Cantemir (1673—1723), kora legműveltebb román főura, számos történelmi és irodalmi alkotás szerzője. A Porta megbízta, hogy tartsa szemmel az oroszbarát hírből álló Brancoveanút. 1711 ápr. havában azonban maga is Nagy Péterrel szövetkezik, támogatja a törökellenes hadműveleteket, majd az orosz hadsereg visszavonulása után, Nagy Péter udvarába menekül s ott él haláláig. Fia, Antioh Cantemir, Oroszország párisi nagykövete és jeles orosz író lett.</p> <p>1711. szept. 6. Moldva trónjára Mavrocordat Miklós kerül s ezzel megkezdődik az ú. n. fanarióta uralkodók sorozata; eredetileg ezek közül a legtöbb Konstantinápolyban Fanar nevű városrészéből származott s nagy nyelvtudása, diplomáciai érzéke révén vált a porta politikájának fontos tényezőjévé, később azonban fanariótáknak nevezték általában a török támogatással trónrajutott görögöket, sőt elgörögösödött románokat is (pl. a román kisbirtokosi származású Callimachi-családot). Mindenesetre a porta azért küldte a dunai fejedelemségekbe éppen leghívebb embereit, hogy ezáltal is védelmezze a birodalom északi peremét a XVII. század második felében szenvedett súlyos veszteségek után. 1821-ig 37 vajda uralkodik Havasalföldön és 33 Moldvában.</p>	<p>1709. Nagy Péter megtöri a svéd hegemoniát a Balti-tenger vidékén, majd Poltavánál győzelmet arat XII. Károly felett.</p> <p>1710—11. Orosz-török háború; Péter a Prut vidékén vereséget szenved.</p> <p>1711. A Rákóczi szabadságharc a szatmári békével véget ér.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1713. Az európai egyensúly megrendülésétől féltő hatalmak közvetítésével VI. Károly és XIV. Lajos megkötik a spanyol örökösödési háborút lezáró utrechti békét. A békében a spanyol örökség magva: Spanyolország és a tengerentúli spanyol birtokok XIV. Lajos unokája, V. Fülöp birtokában maradnak, az olasz és németalföldi birtokokat Ausztria kapja.</p> <p>1713. ápr. 19. A pragmática sanctio bejelentése.</p> <p>1716—1718. A második nagy török háború (1716 aug. péterváradi, 1717 aug. belgrádi ütközetek).</p> <p>1718. Savoyai Jenő császári fővezér Magyarország teljes felszabadítását jelenti a török alól.</p> <p>1718. jún. 21. Ausztria a passarovíci (Požarevác) békében megszerzi a Bánátot, Szerbiát és Havasalföld nyugati részét (Oltenia).</p>	<p style="text-align: center;">1480—1792. Török hódoltság.</p>	<p>1713. Jánošik Györgyöt (1688—1713), aki a Rákóczi-fölkelés után szabadcsapatot alakít és a gazdagoktól elvett értékeket a szegény nép között szétosztja, 1713 március 17-én a liptóvármegyei nemesi bíróság ítélete alapján főlakasztják. A szlovák népi harcos emléket számos népdal és monda őrzi, haláláról Smrt Jánošikova címmel 1862-ben Jan Botto hőskölteményt írt.</p>	<p>1712. A horvát rendek — azzal a kikötéssel, hogy az uralkodó a belső ausztriai tartományok felett is uralkodjék — kimondják, hogy Horvátország elismeri a Habsburg-ház nőágának örökösödési jogát. Ezzel a horvát rendek egy évvel megelőzik a habsburgi és tizenhárom évvel a magyar Pragmatica Sanctiót.</p> <p>1715. Az ezévi VIII. t.c. kimondja az állandó hadsereg létesítését és a hadügy közösségét a habsburgi monarchia országaiban.</p> <p>1718. Az ipeki szerb patriarchátus átmenetileg görög vezetés alá kerül Timotheus athosi görög szerzetes vesztegetés útján törént megválasztásával. Rajović ipeki egyházfő kiátkozza a betolakodót és török jóváhagyással visszaállítja az ipeki patriarchátus részleges önkormányzatát. A požareváci békében Belgrád, Szerbia közel fele és Észak-Bosznia III. Károly fennhatósága alá kerül.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1711—12. Rákóczi jános uradalmába, majd Danckába (Danzig) költözik. Innen megy 1712 őszén Angliába, majd Franciaországba.</p>	<p>1711—1712. Nagy német telepítések kezdődnek szinte az országban.</p> <p>1715. Az országgyűlés kimondja a Habsburg-monarchia és Magyarország hadügyeinek közösségét s az állandó hadsereg megszervezését. Az ez évi 49. t. c. Rákóczit és a szabadságharc főbb vezetőit a „haza nyilvános ellenségeinek” mondja és vagyonukat elkobozza.</p> <p>1716—1718. Savoyai Eugén török háborúi. A passzarovici békében a török a Temesközről is lemond. — Rákóczi a szultán meghívására Törökországba érkezik, de a passzarovici béke után Rodostóban telepedik le.</p> <p>1717. szept.—okt. Fülöp spanyol király biztatására Rákóczi híveivel Galipoliból Törökországba hajózik, hogy a török-osztrák háború alakulását felhasználja a szabadságharc felújítására. — Éhínség Erdélyben.</p> <p>1717—1734. Mercy gróf, a temesi bánság kormányzója nagyarányú német-francia és délszláv telepítést indít el a Bánságban.</p> <p>1718. júl. 21. A passzarovici béke utolsó reményétől fosztja meg a Rákóczi-emigrációt. — A Porta ugyan nem adja ki őket, de hozzájárul „belebbeztesükhöz” (belső számkivetés). — Az emigrációt egyelőre Konstantinápolyba helyezik el a számukra kijelölt negyedben.</p>	<p>1715. Pataki Jánost gör. kat., más szóval unitus püspöknek nevezik ki; a lerombolt gyulafehérvári kolostor helyett megkapja székhelyül a fogarasi várat.</p> <p>1716. jan. Mavrocordat János, Havasalföld első fanarióta fejedelme lesz. — Ugyanezen év folyamán megállapítják, hogy Erdélyben 2747 ortodox pap-pal szemben mindössze 456 fogadta el az uniót.</p> <p>1718. júl. 21. Ausztria a pozsareváci békével a maga számára biztosítja Kis-Oláhországot, mai nevén Olténiát, vagyis az Olt, a Duna és a Kárpátok közt levő területet, mely 1739 szept. 18-ig (Belgrádi béke) marad birtokában. Mind Steinville fő kormányzó, mind Wallis császári tábornok igyekeznek a lakosság szükségsein a lehetőséghez képest segíteni.</p>	<p>1712—1714. Nagy Péter elfoglalja Észtországot és Livlandot, majd Helsingforst. — Az oroszok megverik a svéd flottát Hangónél és elfoglalják az Aaland-szigeteket.</p> <p>1713—14. Utrechti és rastatti béke XIV. Lajos és ellenfelei közt. Spanyolország és gyarmatai Bourbon Fülöp uralma alatt maradnak, az angolok a közreműködésért megkapják Gibraltár és Menorca szigetét. Az osztrák Habsburgoknak jut a spanyol örökségből Belgium, Nápoly, Milano és Szardínia, Sziciliát Savoya kapja, de ezt később elcseréli Szardíniára, s így jön létre a szárd királyság.</p> <p>1713—1740. I. Frigyes, a porosz militarizmus alapjainak megteremtője.</p> <p>1718. XII. Károly svéd király Frederikshall norvég vár ostrománál elesik.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1723. Pragmatica sanctio Magyarországon, únió az örökös tartományokkal.</p> <p>1725. VI. Károly rendeletet ad ki a habsburgi birodalom országainak iparpártolása és a postaforgalom megszervezése érdekében.</p> <p>1726. Ausztria, Oroszország és Poroszország szövetsége az európai status quo fenntartására a Szent Szövetség előfutárának számít.</p>	<p style="text-align: center;">1480—1792. Török hódoltság.</p>	<p>1723. október. VI. Károly (1715—1740) a pragmatica sanctio elismerése ellenében Prágában Csehország királyává koronáztatja magát, amivel jelképesen elismeri Csehország történeti különállását és alkotmányát.</p> <p>1728. Ján Magin jezsuita szerzetes kiadja Apológiáját, a szlovákság politikai helyzetéről készített védőiratot.</p>	<p>1722—26. Oroszországból jött tanárok megszervezik a szerb, egyházi jellegű oktatás alapjait.</p> <p>1725. Sabakent (IV.) Arzén a szerb nemzeti kongresszusnak tett jelentésében beszámol az ipeki kolostor pusztulásáról.</p> <p>1730. A bécsi udvari Haditanács elutasítja szerb egyházi vezetők cirillbetűs szerb könyvnyomda és sajtó iránti kérelmét.</p> <p>1731. Török szultáni fermán a boszniai latin szertartású papságot szerb egyházfő alá rendeli.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1732. Oroszország, Poroszország és Ausztria a berlini szerződésben elhatározzák, hogy adandó alkalommal megszüntetik a lengyel államíságot.</p>	<p>1719—1734. Mercy gróf, a temesi bánság első kormányzója, udvari utasításra 53 német községet alapít a Bánságban. — Az uralkodóház jóváhagyásával megkezdődik Magyarország lakatlan területeinek hesseni, schleswigi és szászországi német telepésekkel való betelepítése.</p> <p>1720. Országos népösszeírás. Magyarország és Erdély 2½ milliónyi lakosságából 1,160.000 magyar. A zsidóság száma 11 ezer.</p> <p>1722. Harruckern báró Békéscsabára és Szarvasra szlovákokat telepít.</p> <p>1722—1723. A magyar országgyűlés elfogadja a Habsburg-ház nőági örökösödésére vonatkozó udvari törvényt (az ú. n. Pragmatica Sanctio-t), amely az örökös tartományokban már 1713 óta érvényben volt. — Modern helytartótanácsot szerveznek az ország közigazgatási, közrendészeti, közgazdasági, vallási és közoktatási ügyeinek központi vezetésére. A vármegyék és városok ettől kezdve kötelesek a felsorolt ágazatokba vágó ügyintézésüket a helytartótanács elé terjeszteni. Innen a bécsi magyar királyi kancelláriába kerülnek az ügyek s végső fokon az uralkodó dönt. A királyi végzés ugyanezen a hivatalos úton kerül vissza a megyékhez és városokhoz.</p> <p>1723. Bél Mátyás (1664—1749), a XVIII. század legnagyobb dunatáji története kiadja első nagy történeti művét. (Hungariae antiquae et novae prodromus.) Bél a magyar és szlovák tudományosság egyaránt a magáénak vallja.</p>	<p>1719—1730. Havasalföldön ismét trónra jut Mavrocordat Miklós: az egész fanarióta-kor alatt az ő uralkodása (11 év) tartott a leg hosszabb ideig, aminek oka főleg az egymással vetelkedő fanarióták féktelen uralomvágyában keresendő. — Mavrocordat építteti a szép Văcărești-i kolostort, Bukarest közelében.</p> <p>1720—69. Albánia keleti felében, Moschopolis városában az aruménok most jutnak a legmagasabb anyagi jólétre; később városuk a török háborúk folyamán elpusztul és sokan szétszóródnak Közép- és Délkelet-Európa legkülönbözőbb országaiban.</p> <p>1723. Brassóban unióellenes egyházi mozgalom keletkezik.</p> <p>1732—44. Inocențiu Micu-Klein, az unitusok legkiválóbb püspöke számtalan beadványban, nagy szívóssággal küzd a gör. kat. papság jogaiért.</p>	<p>1720—21. A stockholmi és nystätti béke révén Svédország Finnországon kívül minden balti birtokát elveszti.</p> <p>1722. Nagy Péter meghódítja Bakut és a Kaspi-tenger környékét, majd a következő évben megtámadja Perzsiát.</p> <p>1727. Newton halála.</p> <p>1730. Az orosz nagytanács által megszerkesztett alkotmányt Anna Ivanovna (1730—1740) életbelépteti.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1736. febr. 15. VI. Károly leánya, Mária Terézia trónörökös nő, házasságot köt Ferenc István lotharingiai herceggel.</p> <p>1737—1739. Osztrák-porosz-török háború. Az átmenetileg felszabadított Szerbia ismét török uralom alá kerül.</p> <p>1738. A lengyel-francia örökösödési háborút befejező bécsi békében Franciaország megkapja Lotharingiát. Ausztria elveszti Nápolyt és Sziciliát, viszont megtartja Pármát és Piacenzát. Lotharingiai Ferencet Toscanával kárpótolják. A lotharingiai ág ettől kezdve a toscanai főhercegi ház címet viseli.</p> <p>1739. szept. 18. Ausztria a törökökkel kötött belgrádi békében a Bánát kivételével elveszti 1718. évi hódításait.</p> <p>1740. okt. 20. VI. Károly halála után Mária Terézia a pragmática sanctio értelmében trónra lép. — Az érdekelt európai hatalmak tiltakoznak a pragmática sanctio ellen. — II. Frigyes porosz király Szilézia ellenében szövetséget ajánl. Mária Terézia elutasítja a porosz ajánlatot.</p>	<p>1740. Kristó Grammatik kiadja bolgárnyelvű szentbeszédeit.</p>	<p>1734—1740. Az első jobbágyfelszabadítások Csehországban. — A cseh városi értelmiség iskolai, nyelvi és közigazgatási küzdelmei.</p>	<p>1735. Szegedinec Jovánovics Péter (népi nevén Szegedinác Péro) volt szerb határőrkapitány Békésben szociális jellegű felkelést támaszt a habsburgi uralom és a rendi állam ellen. A felkelést heteken belül leverik, Pérot 1736. április 4-én Budán kivégzik.</p> <p>1737—39. Az utolsóelőtti „felszabadító“ háború idején az uralkodóház politikájából kiábrándult szerb értelmiség egy része Oroszországba vándorol, ahol — Odessza környékén — már 1723-ban Új-Szerbia és Sloveno-Szerbia néven szerb telepeket alapítanak.</p> <p>1737. júl.—aug. A herceg Hildburghausen és báró Raunach császári hadvezérek vezetésével Bosznia meghódítására törő hadsereg Osztrovica és Banjaluka sikertelen ostroma után Ećimović Ali pasa bosnyák hadvezértől vereséget szenvedve kivonul Boszniából.</p> <p>1739. szept. 18. A belgrádi békében az uralkodóház elveszti a požareváci békében szerzett szerb és boszniai területeket.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1733—35. Lengyel örökösödési háború. Előzményei: XII. Károly svéd király a német-római választófejedelmek által trónraemelt II. (Erős) Ágost szász választó (1697—1704, 1709—33) ellenében a lengyel trónra segíti Leszczyński Szaniszlót (1704—1709), aki pártfogójának, Nagy Péter cártól elszenvedett poltavai verebége (1709) következtében kénytelen átengedni a trónt vetélytársának. II. Ágost halála után 1733 szept. 13-án a lengyel főurak egyrésze ismét Leszczyńskit választja, akit veje, XV. Lajos is támogat. Az ellenpárt viszont 1733 október 5-én II. Ágost fiát, III. Ágostot kiáltja ki lengyel királynak. Ez szász és orosz katonai segítséggel 1734 tavaszán Varsó alatt, majd ez év júliusában Gdańsk (Danzig) mellett megveri Leszczyński csapatait, aki XV. Lajoshoz menekül és Lotharingia hercegségét kapja kárpótlásul.</p>	<p>1735. ápr. 8. Rodostóban meghal II. Rákóczi Ferenc.</p> <p>1737—1739. Újabb török háború. A belgrádi béke véglegesen a Duna vonalára rögzíti a Habsburg-monarchia déli határát.</p> <p>1738—1744. Ismét pestis pusztít az országban. A helytartótanács egészségügyi bizottságot szervez. — Nagyarányú telepítések országszerte: Békéscsaba, Szarvas, Mezőberény, Soroksár, Orosháza, Gödöllő stb. betelepítése.</p> <p>1740—1780. Mária Terézia uralkodása.</p>	<p>1735. I. Micu-Klein először hivatkozik az erdélyi római-román folytonosságra, mint jogforrásként szolgáló történeti érvre.</p> <p>1735. II. Ghica Gergely Máté, Havasalföld, majd Moldva vajdája, akinek uralmát a Mavrocordatok (Konstantin és János viszsztatérése ismételten megszakítja, uralkodásai alatt egyre jobban szigorítja az adóprést s ezzel a fanariótakorszakot a kegyetlen pénzügyi kizsákmányolással teszi egyértelművé.</p> <p>1736. I. Micu-Kleinnak sikerül kieszközölnie Mária Teréziától, hogy a gör. kat. püspök székhelyét a balázsfalvi Apaffy-kastélyba helyezték át. Ettől kezdve Balázsfalva az unitus egyházi és kulturális élet központja.</p> <p>1739. Az orosz-török háború alkalmával Münnich orosz tábornok bevonul Iasi-ba s kísérletet tesz arra, hogy a görögöket és törököket a román közéletből kiszorítsa. Időközben azonban az oroszok szövetségesei, az osztrákok vereséget szenvednek s a belgrádi béke előtt az oroszok visszavonulnak.</p>	<p>1740—86. Nagy Frigyes a porosz trónon. Felvilágosított abszolutizmus.</p> <p>1740—48. Osztrák örökösödési háború; ennek bonyodalmaival kapcsolatban Franciaország és Anglia ismét szembekerül.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVATORSZÁG
<p>1741. Kitér az osztrák örökösödési háború. (1741—1748.) II. Frigyes porosz király, a bajor választó, a spanyol, francia és szász királyok részt kérnek a habsburgi örökségből. — Frigyes megtámadja Sziléziát, a bajor-francia hadak Csehországot és Felsőausztriát, a nápolyiak és spanyolok pedig az olaszországi Habsburg-birtokokat.</p>	<p>1741. Gefarovič bolgár hazafi kiadja Bécsben a régi bolgár királyok és szentek képes albumát.</p>	<p>1741. Az osztrák örökösödési háború kezdetén Csehország hadszíntérré válik. Porosz, bajor, francia és szász csapatok törnek az országba. A bajorok megszállják Prágát, Károly Albert bajor választófejedelem Csehország királyává koronáztatja magát. Változó harcok után Mária Terézia hadai kiszorítják Nagy Frigyeset és szövetségeseit Csehországból.</p>	<p>1741. A bécsi Haditanács utasítására felosztatják a tiszamarosi határőrvidéket. Új közigazgatási szervezet állítanak fel illyr udvari deputáció (Illyrische Hofdeputation) néven. Az új intézményt az 1741: XVIII. t. c.-kel becikkelyezik. — Mária Terézia uralkodói leiratban értesíti a horvát rendeket, hogy Alsó-Szlavoniát visszacsatolása esetén királyi és báni joghatóság alá rendeli.</p>
<p>1741. szept. 11. A magyar rendek megajánlják támogatásukat Mária Teréziának a pozsonyi várban. (Vitam et sanguinem.)</p>			
<p>1742. Bécsben megalakul az első szabadkőműves páholy; tagjai között számos magyar van.</p>			
<p>1742. júl. Fegyverszünet és ideiglenes békekötés Mária Terézia és II. Frigyes között. Poroszország megtartja Szilézia nagyobb részét.</p>			
<p>1745. Mária Terézia férje, Lotharingiai Ferenc felveszi a német-római császári címet.</p>		<p>1745. Mária Terézia és Nagy Frigyes ideiglenes fegyverszünetet kötnek, melyben Poroszország megtartja Sziléziát, viszont elismeri Lotharingiai Ferenc, Mária Terézia férje jogát a német-római császári címre.</p>	<p>1743. máj. 18. Mária Terézia külön dekrétuma kimondja, hogy a megszüntetett határőrvidéki intézmény helyett új katonai szervezetet létesít. — Az 1741. évi királyi leirat értelmében megkezdődik az alsószlavonai megyék visszacsatolása, melyek közigazgatásilag Horvátországhoz, katonailag és adózás szempontjából Magyarországhoz tartoznak. A rendelkezés az újjászervezett Pozsega, Verőce és Szerém megyékre vonatkozik.</p>
<p>1748. Az aacheni békében Ausztria megtartja nagyhatalmi állását, csupán Nagy Frigyesrel szemben kényszerül lemondani Sziléziáról s a spanyolok javára kisebb olaszországi birtokokról. — Mária Terézia bejelenti kormányzati reformjait. Kiadja tervezetét a rendszeres és állandó adózásról és rendeleti úton megszünteti az osztrák és cseh rendek történeti kiváltságainak egy részét.</p>		<p>1748. Az aacheni békében Poroszország bekebelezi Sziléziát, az ősi cseh koronatarományt.</p>	<p>1748. Újvidék szabad királyi várossá nyilvánításaakor a városban élő szerb kereskedőréteg széleskörű gazdasági kiváltságokhoz jut. Ugyanez történik Zombor (1751) és Szabadka (1779) szabad királyi városokká nyilvánításakor is.</p>

1735—1763. III. Ágost kísérletei a nagyhatalmi befolyások elhárítására.

1741. Az osztrák örökösödési háború során Mária Terézia a magyar rendektől kér és kap fegyveres segítséget. A magyar nemesi seregeknek jelentős részük van abban, hogy a Habsburg-birodalom az ellenséges támadást fel tudja tartóztatni.

1741. jún. 25. Mária Terézia Pozsonyban Magyarország királynőjévé koronáztatja magát.

1744. Besszárion (Viszárion) szerzetes únióellenes mozgalmat szervez Zaránd megyében, a bányavidéken. — I. Micu-Kleint Rómába száműzik.

1746. A nagyszombati jezsuita egyetemen számos román unitus papnövendék végzi tanulmányait, köztük Gheorghe Cotorea, aki a keleti schizma történetéről készít doktori értekezést. — Ugyanezen évben Mavrocordat Konstantin, Havas-Alföld vajdája, a nehéz adók elől elmenekültek visszatérítése érdekében ígéretet tesz a jobbágyi intézmény (rumánie) megszüntetésére, előbb az elmenekültekre, majd minden jobbágyra vonatkozólag.

1748. Nicolae Oprea szelistyei ortodox paraszt Bécsben jár és a román jobbágság érdekében több ízben kérvénnyel fordul Mária Teréziához. Kufsteinban bebörtönözik s évtizedek múlva ott is hal meg. — Ugyanezen évben felállítják a második unitus püspökséget Nagyváradon.

1741—1748. Osztrák örökösödési háború. — Erzsébet cárnő trónralépése.

1742. A spanyolok és szárdok Milánóra támadnak; a bajor választó, akit VII. Károly néven hívei német császárrá választottak, betör Ausztriába és Csehországba.

1745. A porosz hadsereggel megküzdeni nem tudó Mária Terézia a drezdai békében lemond Sziléziáról.

1748. Aacheni béke Mária Terézia és a Nagy Frigyes-sel szövetkezett hatalmak között. — Montesquieu kiadja főművét (L'esprit des lois).

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1749. Közigazgatási változások az örökös tartományokban.</p> <p>1750. Bradati József tudós szerzetes élénk irodalmi működést kezd a rilai kolostorban a bolgár egyházi irodalom emlékeinek feltárására.</p> <p>1756. Mária Terézia Szilézia visszaszerzése érdekében újabb háborút indít (hétéves háború, 1756—63). Osztrák-francia-szász-svéd-orosz szövetség II. Frigyes ellen.</p>	<p>1750. Mária Terézia F. V. Haugvic gróf, cseh nemzetiségű sziléziai főnemeskinevezi a legfőbb bíróság elnökévé. Haugviccal a poroszmintájú centralisztikus állampolitika érvényesül a birodalom, kivált pedig a cseh tartományok közigazgatásában.</p> <p>1753. Jozef Dobrovský, a „szlavisztika atyja“, a cseh nyelvújítás úttörőjének születése. Dobrovský Magyarországon, egy Győr melletti helységben született.</p> <p>1756. Szilézia birtokáért kitér az osztrák-porosz u. n. hétéves háború Nagy Frigyes és az Ausztriát támogató szász-svéd-orosz-francia európai koalíció között.</p> <p>1756. december. Mária Terézia császári leiratban közli, hogy a nem egyesült (görögkeleti) egyházi könyvek ezentúl szabadon terjeszthetők — hazai kereskedők útján — az országban, azzal a kikötéssel, hogy minden munkából egy példányt be kell szolgáltatni az udvari kancelláriának.</p>	<p>1749. Mária Terézia megszünteti a II. Mátyás óta fennálló cseh helytartói méltóságot, mely eddig a „király helyettesítésével megbízott legfőbb országos hatóság“ szerepét töltötte be. Ezzel egyidőben a morvaországi rendi kormányhatóság helyére „Királyi képviselőlet és kamara“ címmel udvari tanácsosok által vezetett közigazgatási kirendeltséget állít fel.</p> <p>1751. Császári pátens a határőrvidéki vallási surlódások megszüntetését és a tiszta—marosi szerbeknek a bánági Őrvidékre való telepítését jelenti be.</p> <p>1751. okt. 26. Az udvari kancellária útján közölt királyi leirat hangsúlyozza, hogy az uralkodó a magyarországi szerbországi érdekeit tiszteletben tartja és hozzájárul ahhoz, hogy a betelepültek továbbra is régi közösségi életüket folytathassák a határőrvidékből alakított új vármegyékben.</p> <p>1755. A krževáci határőrök fellázadnak az osztrák katonai közigazgatás ellen. A szociális jellegű lázadást Bécs leveri.</p>	

1735—1763. III. Ágost kísérletel a nagyhatalmi befolyások elhárítására.

1752. A vármegyék orvostartásra köteleztetnek.

1753. Megkezdődik a királynő képét viselő Mária Terézia-tallér, a Levante és Észak-Afrika századok mulva is népszerű pénzdarábjának kibocsátása.

1754—1755. A bécsi kormány új vámtarifát bocsát ki, mely a magyar nyers-termények kivitelét az osztrák örökös tartományok felé kényszeríti.

1755. Országos nemesi összeírás: összesen 18.000 birtokos és 14.000 birtok nélküli nemes család él Magyarországon.

1756. A bécsi udvar népvédelmi céllal egységsítí Szlavónia úrbéri viszonyait.

1756—1763. A hétéves háborúban számottevő magyar seregtettek harcolnak; egy magyar tábornok Hadik András huszárcsinnyel elfoglalja Berlint. (1757.)

1750. A moschopolisi gazdag aruménok főiskolát alapítanak: ennek vezetője, Cavalliotis megkezdí az arumén nyelv tudományos feldolgozását. — Az Apafi-féle fejedelmi nyomda készleteiből megalakul a balázsfalvi nyomda.

1754. Mária Terézia megveti a balázsfalvi iskolák (középiskola, tanítóképző, papnövelde) alapját.

1755. A balázsfalvi román növendékekből iskolai színjátszó társulat alakul (Comœdia ambulatoria alumnorum).

1749. Goethe születése.

1751—72. Megjelenik a felvilágosodás korának nagy kézikönyve az Encyclopédie (Diderot és D'Alembert műve).

1755—63. Nagy-Britannia és Franciaország küzdelme Amerikáért és Indiáért. Franciaország és Oroszország szövetkeznek Poroszország és Anglia ellen.

1756—63. A hétéves háború. Ausztria a poroszellenes koalícióban.

1756 máj.—1757. máj. Egyéves szövetségi szerződés Franciaország, Oroszország, Szászország és Svédország között II. Frigyes ellen.

1756—1763. A hétéves háborúval egyidőben tengeri és gyarmati háború kezdődik Anglia és Franciaország között.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1757. Mária Terézia elrendeli a könyvcenzúrahivatal felállítását. — A kolíni útközetben Mária Terézia hadai súlyos vereséget mérnek a poroszokra.</p> <p>1759. II. Frigyes újabb vereséget szenved a szövetkezett hadaktól.</p> <p>1760. Kaunitz kancellár javaslatára Mária Terézia elrendeli az államtanács (Staatsrat) felállítását, Bécs székhellyel.</p> <p>1763. A hubertusburgi békében II. Frigyes az időközben elért hadi sikerei révén megtartja Sziléziát.</p> <p>1764. Mária Terézia úrbéri javaslatát viharosan ellenzik a rendek. — Kollár Ádám udvari köztársasági írója, a császári könyvtár igazgatója, röpiratában (Opinio) tiltakozik a magyar nemesség adómentessége ellen és a nemesi fölkelés megváltását követeli. József trónörökös, Mária Terézia fiát, római királlyá választják.</p>	<p>1762. Pajsi atya (Otec Paisi), az Athos hegyi Zographos-kolostor szerzetese megírja a bolgárok történetét. Ennek nyomán később nemzeti újjászületési mozgalom indul Bulgáriában, bár Pajsi műve sokáig csak kéziratban terjedt. Végül 1844-ben a budai magyar egyetemi nyomdában jelent meg, „Carstvenik“ címen. Ez lett a felszabadulásig (1878) az első bolgár iskolai történelemkönyv.</p>	<p>1761. A cseh származású Kaunitz Václav herceg, főállamtanácsos Mária Terézia politikai tanácsadója lesz. Kaunitz a francia állampolitika elveit és módszereit igyekszik érvényesíteni az osztrák tartományokban eddig meghonosított centralisztikus iránnyal szemben.</p> <p>1762. A „Directorium publicis et cameralibus“ közigazgatási hivatal helyébe közös osztrák-cseh kancelláriát állítanak Kaunitz tervei szerint.</p> <p>1762—1763. A morvaországi rendi kormányhatóságot helyettesítő „Királyi képviselő és kamara“ intézményt cseh-morvaországi guberniummá alakítják át, élén a Csehország részéről kirendelt „fővárogróffal“, aki az előírás szerint a jövőben a rendek által kiküldött hivatalos kormány megbízott.</p> <p>1763. A hétéves háborút lezáró hubertusburgi békében Nagy Frigyes az európai koalícióval szemben is megtartja Sziléziát.</p>	<p>1757. A bécsi illyr-kancellária elutasítja a Karlócán alapítandó szerb könyvnyomda létesítése ügyében benyújtott kérelmet.</p> <p>1758. Mária Terézia a magyar vármegyék mintájára visszaállítja a horvát vármegyei önkormányzatot, melyet átmenetileg a zágrábi tartománygyűlés gyakorol.</p> <p>1763. jan. Mária Terézia jóváhagyja az „Illyr udvari deputáció“ korábban felterjesztett tervezetét az u. n. sajkás-kerületről, mely a sajkásoknak nevezett katonai őrszervezet hat községe számára különleges kedvezményeket biztosít. A kiváltságos községek száma 1769-ben tizenkettőre emelkedik.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1757. A Mária Terézia-rend alapítása kiváló hadvezérek számára.</p> <p>1760. A bécsi udvar új legfelsőbb birodalmi véleményező szervet létesít: a Staatsrat-ot. Ezzel a magyar királyi udvari kancellária is alárendelt hivatallá válik. — A magyar nemesi testőrség szervezése. — A selmeci bányászakadémia alapítása.</p> <p>1763 után Magyarországon is terjedni kezd a felvilágosodás. A főúri könyvtárakba igen sok francia könyv kerül. — Megjelenik Pray György nagy történeti műve: az Annales Regum Hungariae. — Az állam erőteljesen támogatja a selemtermesztést.</p> <p>1763—1773 között a bécsi kormány 50.000 német családot telepít az országba.</p> <p>1764. Székely határőrség szervezése. A csíki székelyek ellene szegülnek az erőszakos toborzásnak, mire a kirendelt császári katonaság Madéfalván a lakosságot halomra lövi. (Madéfalvi veszedelem.)</p> <p>1764-től megerősödik a bécsi udvar magyarellenes gazdasági politikája. — Erdélyt Mária Terézia nagyfejedelemséggé nyilvánítja. — József trónörökös társuralkodó lesz a királynő mellett.</p>	<p>1760. Sofronie, Alsófehér megyében élő ortodox remete újabb lázadást szít az unitusok ellen. A zavargás lecsillapítására Bécs Buccow tábornokot küldi Erdélybe.</p> <p>1761—2. Buccow népszámlálást rendel el: eszerint 127.712 ortodox családdal szemben csak 25.174 unitus család van Erdélyben. Buccow hozzáfog két román határőr-ezred szervezéséhez: az egyik Szeben-Hátszeg vidékén, a másik Naszód környékén alakul meg. Később egy harmadik ezred is alakul Közép-Erdélyben (1772).</p> <p>1761. júl. 13. Hosszú tárgyalások után Dionisie Novacovici-ot Erdély ortodox püspökévé nevezik ki.</p>	<p>1757. Oroszország szövetséget köt Ausztriával és Franciaországgal. Megtámadja Poroszországot, elfoglalja Kelet-Poroszországot és Künersdorfnál (1759) súlyosan megveri a porosz seregeket.</p> <p>1759. Wolfe angol tábornok elfoglalja Quebecet. — Schiller születése.</p> <p>1760. Az oroszok bevonulnak Berlinbe.</p> <p>1762. III. Pétert, Erzsébet cárnő utódát, még trónra lépése évében palotaforradalom eltávolítja s egy hét múlva orgyilkosok megölik. Ennek következtében az általa tervezett orosz-orosz szövetség nem valósul meg.</p> <p>1762—1796. II. Katalin felvilágosult abszolutizmusa Oroszországban.</p> <p>1763. A párisi szerződésben a franciák lemondanak a Mississipitől keletre fekvő amerikai birtokaikról. — Angol uralom Indiában. — A hubertsburgi béke a hétéves háború végét jelzi.</p>

1764. III. Ágost halála után II. Katalin cárnő befolyására a lengyel rendek Poniatowski Szaniszlót (1764—1795) lengyel királlyá választják. Ő Lengyelország utolsó nemzeti királya.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1765. aug. 18. Lotharingiai Ferenc halála után Mária Terézia társuralkodóként maga mellé veszi Józsefet.</p> <p>1767. Mária Terézia kiadja az úrbéri reformról szóló rendeletét. Az 1769-ben rendeletileg életbeléptetett úrbérjavaslat heti egy robotnapra mérsékeli a jobbágyságok robot szolgáltatását.</p> <p>1770. Borié államtanácsos, a Staatsrath tagja tiltakozik Kaunitz kancellár, Blümegen és Stupan államtanácsosok cseh-morva-osztrák iparpolitikája és a Staatsrath magyarellenes gazdasági politikája ellen. Kaunitz kívánságára Boriét eltávolítják az államtanácsból. — Ausztria egészségügyi zárlatot rendel el Lengyelország felé, megszállja az elzáróított 13 szepesi várost és visszacsatolja Magyarországhoz.</p> <p>1772. Lengyelország első felosztása alkalmával Ausztria megkapja Galiciát.</p>	<p>1767. A konstantinápolyi pátriárka megszűnteti az ochridai érsekséget. Élénk küzdelem fejlődik ki a hagyományos régi egyházi iskolák s az újabb hellenizáló irány között.</p>	<p>1770. Mária Terézia felfüggeszti az ó-hitű szerkönyvek és cirillbetűs kiadványok behozatali engedélyét. A bécsi Kurzböcknyomda monopóliumot kap cirillbetűs könyvek kiadására és terjesztésére. A rendelet a gyakorlatban csődöt mond és külföldi könyvinváziót eredményez.</p> <p>1770—1780. A cseh nyelvi és politikai megújulás kezdetei.</p>	<p>1766. Az ipeki patriarchátus megszűnte után a török főhatalom a megszállott területek szerb egyházát a konstantinápolyi görög patriárka alá rendeli.</p> <p>1767. Mária Terézia Zágrábban horvát helytartótanácsot létesít. A horvát helytartótanács 1779-ig működött.</p> <p>1769. Az 1766-ban megszüntetett ipeki patriarchátus szerepét a karlócai érsekség veszi át.</p> <p>1770. A bécsi udvar által kiadott „Illyr Regulamentum“ önkényes egyházpolitikai rendelkezéseket tartalmaz a magyarországi szerbség rovására. Az első Regulamentum csupán néhány pontban fogadja el a karlócai egyházi kongresszus felterjesztette kívánásokat.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1768. A túltengő idegen befolyás ellen a lengyel hazafiak a „nemzeti függetlenség védelmére“ megszervezik az u. n. bari uniót vagy konföderációt A bari konföderáció csapatai 1768-tól 1771-ig kisebb-nagyobb harcokat vívnak a cári katonaság ellen.</p> <p>1771. A bari konföderáció utolsó tiltakozását vérbefojtják.</p> <p>1772. Lengyelország első felosztása Oroszország, Poroszország és Ausztria között az 1732. évi berlini szerződés alapelvei értelmében. A kezdeményező Ausztria, mely 1770-ben „cordón sarnitaire“-t von a kárpáti határ mentén és visszaveszi a Luxemburgi Zsigmond alatt elzálogosított 16 szepesi várost (Zips), továbbá az ú. n. Kis-Lengyelország déli részét Lemberggel együtt, Vörös-Oroszországot és Podolin nyugati részét (Ke-</p>	<p>1767. A bécsi udvar országos úrbéri szabályzatot (urbáriumot) ad ki, amely kötelezőleg előírja: mekkora telek, szántó, rét, erdő jár egy-egy jobbágygazdasághoz, s milyen szolgálmányokkal tartozik ezek hasznélvezete ellenében a jobbágy földesurának. Ezzel megszűnik az a számbavehetetlen tarkaság, amely a középkor óta a paraszti birtokviszonyok és szolgáltatások terén kialakult.</p> <p>1768. A Planum Tabulare című döntvénytár kiadása.</p> <p>1769. A nagyszombati egyetemen orvosi kart szerveznek. — Állandó hajóhid épül Buda és Pest között.</p> <p>1770. Magyarországnak — a hivatalos helységösszeírás szerint — 18.700 községe van. — Sajnovics János Demonstratio című művében a magyar-lapp rokonságot hirdeti, s ezzel a finnugor nyelvtudomány úttörője lesz.</p> <p>1770—1772. A bécsi kormány átfogó gazdasági programot dolgoz ki a monarchia számára; Magyarországnak a nyerstelemelő szerepét osztják ki.</p> <p>1772. A Habsburg-Monarchia bekebelezi Dél-Lengyelországot; Mária Terézia visszacsatolja Magyarországhoz a XV. században Lengyelországnak elzalogosított 13 szepesi várost; de ugyanakkor teljessé válik Magyarország gazdasági körülkerítése.</p>	<p>1768. Inocențiu Micu-Klein meghal Rómában.</p> <p>1769. Az orosz-török háború idején havaselvi bojárok (Párvu Cantacuzino, stb.) II. Katalinnal tárgyalnak a románság felszabadítása ügyében.</p>	<p>1768. A szövöszék feltalálása megkezdí Anglia ipari forradalmát.</p> <p>1769. Ajaccióban megszületik Bonaparte Napoleon.</p> <p>1769—96. Nagy Katalin kora Oroszországban.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1773. A Bécsben működő telepítési bizottság jelentése szerint 1763-tól 1773-ig bezárólag államköltségen újabb 50.000 német családot telepítettek Magyarországra, a Bánságba és a Határőrvidékre.</p> <p>1775. Bukovinát a Porta az osztrák-török egyezkedő tárgyalások során visszaadja Ausztriának.</p>	<p>1774. Az orosz hadsereg átlépi a Duna-vonalát és Sumenig hatol előre. A háborúskodás a kücsük-kainardzsi békével ér véget.</p> <p>1776. Ipsilanti Sándor havasalföldi vajda görög iskolát alapít.</p>	<p>1772—1780. A cseh nyelvi és politikai megújulás kezdetei.</p>	<p>1773. A horvát rendek küldöttségileg tiltakoznak az udvarnál Alsó- és Felső-Szlavónia egyenlő adóztatása ellen és az alsó-szlavón megyék történeti előjogaira hivatkoznak.</p> <p>1774. A nemzeti megújulás gondolata jelentkezik a karlócai szerb egyházi kongresszuson, ahol határozati-lag kimondják, hogy az összejöveteleket ezentúl egyházi-nemzeti kongresszusokká nyilvánítják.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>let-Galícia) kapja, összesen 81.900 km² területet. Poroszország (II. Frigyes) az első felosztásban megkapja egész Nyugat-Poroszországot Danzig és Thorun kivételével és a lembergi területet (36.350 km² területet). Oroszország (II. Katalin) megkapja a Duna és Dneper közötti területet Dunaburg, Polock, Urtebsk és Urgilev városokkal (92.000 km²).</p> <p>1773. Poniatowski Szaniszló közoktatásügyi hivatalt állít fel Varsóban.</p>	<p>1773. A jezsuita rend feloszlata és iskoláinak átvétele az állam vagy más tanítórendek által. — Elkészül az első magyar helységnévtár.</p> <p>1775. Mária Terézia megengedi, hogy a szerbek a budai u. n. külső városi tanácsban képviseltesék magukat.</p>	<p>1773. II. József trónörökös korában Erdélybe látogat, hogy személyesen győződjék meg a lakosság helyzetéről. Később, 1783-ban és 1786-ban is jár Erdélyben; Brassóban tárgyal Ienachiță Văcărescu, európai műveltségű havasalföldi bojárral, a jeles költővel is.</p> <p>1774. Mária Terézia Bécsben megnyitja a Szent-Borbála kollégiumot román papnövédek számára. Az orosz-török háború a kücsük-kainardzsi békével ér véget (júl. 21.) Ennek értelmében Oroszország visszaadja a török bitorolomnak a háború folyamán részben vagy egészben megszállt területeket, tehát a román fejedelemségeket is, viszont cserébe Fekete-tenger melléki várakat kap, szabad hajózást biztosítanak számára a szorosokon át stb. Biztosítják számára azt a jogot is, hogy a román vajdaságok érdekében a szultánnál közbenjárjon a török részről ígérik, hogy az orosz közbenjárást figyelembe is fogják venni.</p> <p>1775. máj. 7. Galícia annexiója óta (1755) Ausztria többször kifejezte azt az óhaját, hogy Erdélyből közvetlen átjárója legyen Galícia felé. Kéréséhez végre a porta és II. Katalin egyaránt hozzájárul: Ausztria annektálja Bukovinát.</p> <p>1776. Ipsilanti Sándor, havasalföldi vajdája, újjászervezi a bukaresti görög intézetet.</p>	<p>1773. Pugacsev lázadása. Nagy Katalin (1762—1796) cárnő a lázadást leveri, Pugacsevet elfogja és Moszkvában kivégezteti.</p> <p>1774. Nagy Katalin a kücsük-kainardzsi békében biztosítja a Fekete-tenger északi partjait, a török szultán lemond Azovról és Krimről és megnyitja a Dardanellákat az orosz kereskedelmi flotta előtt. — Az északamerikai gyarmatok kongresszusa Philadelphiában.</p> <p>1774—93. XVI. Lajos Franciaországban.</p> <p>1775. Washington Amerikában nemzeti hadsereget szervez. A lexingtoni csata.</p> <p>1776. Smith Ádám kiadja a gazdasági liberalizmus első rendszeres összefoglalását (Wealth of Nations).</p> <p>1776. júl. 4. Amerikai függetlenségi nyilatkozat.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1777. Mária Terézia kiadja az új közoktatásügyi rendszer életbeléptetéséről szóló rendeletét. (Ratio educationis.)</p> <p>1778—79. Eredménytelen osztrák beavatkozás a bajor örökösödési háborúba.</p> <p>1779. máj. Ausztria Teschenben békét köt a bajorokkal.</p> <p>1780. A bécsi udvar a magyar urbárium hatályát kiterjeszti Horvátországra.</p> <p>1780. nov. 29. Mária Terézia halála után II. József (1780—1790) lép trónra.</p> <p>1781. ekt. II. József türelmi rendelete teljes jogegyenlőséget és szabad vallásgyakorlatot biztosít a protestánsoknak. Majd elrendeli az egyház szuverenitását korlátozó placetum regium visszaállítását, országai területén felfüggeszti az egyházi szupremáciát biztosító pápai bullákat és eltiltja a dispencziók Rómába vitelét.</p> <p>1781. nov. 1. II. József jobbágyvédelmi rendelete. A józsefi jobbágyfelszabaddítás.</p> <p>1782. márc.-ápr. VI. Pius pápa közel egy hónapot tölt Bécsben, hogy radikális egyházpolitikája megváltoztatására bírja II. Józsefet. Ez elzárkózik VI. Pius kívánságainak teljesítése</p>	<p style="text-align: center;">1480—1792. Török hódoltság.</p>	<p>1781. II. József türelmi rendeletének kiadása után Cseh- és Morvaországban a korábban katolizált protestánsok tömegesen csatlakoznak a protestáns egyházhoz.</p>	<p>1777. jan. 2. Az ekkor kiadott II. Illyr Regulamentum ellen az egyházi hierarchia maradi berendezkedése miatt a nacionalizálódott szerb vezetőréteg politikai kifogásokat támaszt.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILAGTÖRTÉNET
<p>1778. A lengyel felvilágosodás kezdetei. Ignacy Krasicki (1735—1801) társadalmpolitikai iratai és szatírája a klerikalizmusról.</p>	<p>1777. A nagyszombati egyetem Budára költözik. — A Ratio Educationis új alapokra helyezi a közoktatást.</p> <p>1779. Mária Terézia Magyarországához csatolja Fiumét. — Tessedik Sámuel Szarvason felállítja Európa első mezőgazdasági szakiskoláját.</p> <p>1779. A budai Királyi Magyar Egyetemi Nyomda jogot nyer nemzetiségi nyelvű könyvek kiadására: e királyi kiváltság révén a század végén nemcsak az erdélyi, de a Kárpátokon túli románság számára is a legfontosabb művelődési központtá lesz.</p> <p>1780—1790. II. József, mint a felvilágosult abszolutizmus képviselője egységes birodalom összekovácsolására törekszik, tekintet nélkül az egyes országok politikai multjára és nemzetiségi különbségeire. A magyar alkotmányt is félreteresi, nem koronáztatja meg magát, hogy királyi hitlevele és koronázási esküje ne akadályozza közjogi reformjainak megvalósításában. Üdvös népvédelmi intézkedései előmozdítják a társadalom alsó rétegeinek felemelkedését, németesítő reformjai azonban felkeltik a magyarság nemzeti ellenállását.</p> <p>1781. A türelmi rendelet biztosítja a protestáns vallások és a görögkeleti egyház egyenjogúságát, a katolikus vallás államvallás jellege azonban megmarad.</p> <p>1782. József császár a kontemplatív-jellegű szerzetesrendeket feloszlatja. — Pest-Budán állatorvosi főiskola létesül.</p>	<p>1780. Bécsben megjelenik az ú. n. „erdélyi latinos triász“ két tagjának Samuil Micu-Kleinnak (1745—1806) és Gheorghe Șincainak (1754—1816) román nyelvtana, az „Elementa Linguae Daco-Romanae sive Valachicae“.</p> <p>1781—82. Fr. J. Sulzer „Geschichte des transalpinischen Daciens“ című munkájában először állítja nagyszabású történelmi szintézisbe a balkáni románságot s megfogalmazza azt a tételt, hogy a hajdani Dacia Traiana területén élő románság a Balkán-félszigetről származik.</p>	<p>1778. Meghal a francia felvilágosodás két legnagyobb szelleme: Voltaire és Rousseau.</p> <p>1780—90. II. József abszolutizmusa Ausztriában és Magyarországon.</p> <p>1781. Orosz-osztrák szerződés: az oroszok előre akarnak törni a Dnyeperig, Ausztria pedig Szerbia és Bosznia elfoglalását tűzi ki célul.</p> <p>1782. James Watt feltalálja a gőzgépet.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>előli és aufkláristák, valamint jansenisták bevonásával bizottságot szervez az egyházpolitikai reformok végrehajtására. — Megkezdődik a szerzetesrendek és kolostorok eltörlése, az egyházi vagyon összeírása és részleges elkobzása.</p> <p>1783. Közigazgatási rendelet a megyerendszer megváltoztatására.</p> <p>1784. márc. A magyar koronát Bécsbe viszik.</p> <p>1784. máj. 11. II. József nyelvrendelete a német hivatali nyelv bevezetéséről. Novemberben újabb nyelvrendelet a központi hivatalok német hivatalos nyelve tárgyában. A rendelet értelmében 1785 végéig a megyei hatóságoknál, 1787 végéig a bíróságoknál is érvényt kell szerezni a rendeletnek.</p> <p>1785. II. József tervezte birodalma országainak új államegységéről. — Magyarországon és az örökös tartományokban megkezdik a császári közigazgatási rendelet értelmében az új közigazgatási rendszer bevezetését. A rendelet Magyarországot tíz kerületre osztja és megszünteti a megyegyűléseket. — „Fürstenbund“ II. József ellen. — Poroszország elutasítja II. József ajánlatát, hogy Belgiumot Bajorországgal kicserélje.</p>	<p style="text-align: center;">1480—1792. Török hódoltság.</p>	<p>1783. II. József közigazgatási rendelete éles vizsztatetszést kelt a cseh hivatalnokosztályban, mely bejelenti nyelvi és nemzeti követeléseit.</p> <p>1783. Tállyay Dániel és Štefan Leška szerkesztésében Presspurské Noviny (Pozsonyi Hírlap) címmel megjelenik az első szlovák hírlap. A felvilágosodás szellemében készült sajtótermék 1783 július 1-től 1787 június 30-ig jelent meg.</p> <p>1784. II. József nyelvrendeletei (máj. 11: a német hivatali nyelvről, nov 1: a német közigazgatási nyelv bevezetéséről) nyílt kiállásra készítetik az egész cseh társadalmat. A nyelvrendeletek visszahatásaként meggyorsul a cseh irodalmi és nyelvi megújulás. (1790—1848.)</p>	<p>1783. Obradović Dositei szerb író és nemzetpolitikus életrajzi műve bevezetésében a szerb faji összefogást ajánlja.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1782—1785. Társadalmi és kulturális mozgalom az állambomlás további feltartóztatására.</p>	<p>1784. II. József a szentkoronát múzeális tárgyként Bécsbe viteti. — Erdélyben a kincstári birtokokon, a kezelő személyzet visszaélései miatt, a román jobbágyság fellázad (Hóra—Kloskálázadás), helyenként a magyar jobbágyság is csatlakoznak hozzájuk.</p> <p>1785. II. József megszünteti az ősi magyar vármegyei szervezetet s az országot 10 kerületre osztja. — Gyarapítja az iskolák számát, eltörli a cenzúrát, s a nemesség megadóztatását tervezi.</p> <p>1785. ápr. 20. II. József jóváhagyja a pesti szerb polgárság kérelmét és elrendeli, hogy ezentúl a pesti belsővárosi tanácsnak is legyenek szerb tagjai.</p>	<p>1783. II. József második erdélyi útja alkalmával aug. 16-án elrendeli, hogy az erdélyi gubernium támogassa és védelmezze a jobbágyokat a földesurak hatalmaskodásával szemben. Ugyanebben az évben Šimcai megkezdte az erdélyi román népiskolák szervezését, Molnár János, a híres brassói szemorvos és polihistor segítségével.</p> <p>1784. Horia (igazi nevén Nicolae Ursu) román jobbágy, aki a mócok kéréseivel már több ízben járt Bécsben (1779, 1780, 1782, 1783) és tárgyalta II. Józseffel is (1784 ápr. 1). Cloșcăval és Crișannal együtt okt.-ben parasztfelkelést szervez Zaránd- és Hunyadmegyében. Nov.-ben Horia felsorolja követeléseit: küzd a nemesi kiváltságok eltörléséért, a nemesi birtokok kisajátításáért, a földosztásért, a minden állampolgárra egyaránt kötelező egységes adózásért. A fegyverszünet létrejön, azonban a lázadás vezéreinek fejére vérdíjat tűznek s dec. 27-én Horiát Cloșcăval együtt elfogják s Gyulafehérvárra szállítják.</p> <p>1785. A szintén elfogott Crișan börtönében bocskorsíjával megfojtja magát (febr. 13); Horiát és Cloșcát Gyulafehérvárt több ezer román szemeláttára keréketörlik (febr. 28).</p> <p>1785. aug. 22. II. József megszünteti Erdélyben a jobbágyságot; a mócokat különféle gazdasági előnyökben részesítik. II. Józsefnek ez az intézkedése halála után is érvényben maradt, mivel halálos ágyán néhány más rendelettel együtt ezt sem vontatta vissza.</p>	<p>1783. Békeszerződés Nagy-Britannia és az Amerikai Egyesült Államok közt. Anglia Versaillesben elismeri a gyarmatok függetlenségét.</p> <p>1785. Gőzerejű szövőgép alkalmazása.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1785. aug. 25. II. József kiadja a jobbágyságot, röghözkötöttséget és jobbágyelnevezést eltörlő rendeletét. A rendelet szerint a jobbágy a Mária Terézia-féle úrbáriumban megállapított terheknél többre nem kötelezhető és robotját szabad munkával megválthatja.</p> <p>1786. II. József megerősíti a Nagy Katalin cárnővel kötött poroszellenes szövetséget. Ugyanebben az évben elrendeli a földmérést és a földbirtok kataszter megállapítását.</p> <p>1787—1789. II. József orosz támogatással hadat indít Törökország ellen, de a törökök 1788-ban ellentámadásba mennek át és behatolnak a Bánságba. — Lázadás Belgiumban az egyházi alapítványok állami igénybevétele miatt. A felkelők legyőzik az osztrák csapatokat. — Porosz-török szövetség Ausztria ellen. — II. József a hadműveleti területen megbetegszik és visszatér Bécsbe.</p> <p>1789. júl. Császári rendelet a gabona- és szénakészletek háborús igénybevételeiről, az igénybevett készletek kifizetését a rendelet a török háború befejezése után ígéri.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság.</p>	<p>1786. Dobrovský megkezdte a cseh nyelv és irodalom történetének írását. A nyelvi-nemzeti megújításra döntő módon kiható munka 1792-ben kerül kiadásra.</p>	<p>1786. Theodosiev velencei nyomdájában megjelenik az első szerb irodalmi folyóirat (Slaveno-Srpski Magazin) egyetlen kötete.</p> <p>1787—89. A sajkások kintüntetik magukat a határ-örvidéki harcok, majd az utolsó török háború alkalmával. — Az osztrák csapatok hatalmukba kerítik Belgrádot.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1788. Lengyelország létfontosságú kérdéseinek rendezése érdekében összeül Varsóban a négy éven át üléselő „nagy nemzetgyűlés”.</p>	<p>1785—1786. A József császár elrendelte népszámlálás szerint a magyar királyság területén és Erdélyben — kivéve a katonai határörvidéket — 8.5 millió lélek él.</p> <p>1787. Országos nemesi összeírás. A nemesi családok száma 65.000, lélekszámuk 300.000. — II. József új birodalmi büntetőtörvénykönyvet ad ki.</p> <p>1788—1789. Ausztriának Törökország elleni háborúja Magyarország déli határainál folyik. — II. József — Mária Terézia példáját követve — hadiköltségei fedezésére nagymennyiségű papírpénzt bocsát ki.</p>	<p>1787. Újabb tervezet Nagy Katalin és II. József közt Bizánc restaurációjára s a Moldva és Havasalföld egyesüléséből származó Dácia megalkotására.</p> <p>1788. Molnár János erdélyi román kultúrpolitikus Szebenben kiadja román nyelvtanát (Deutsch-Walachische Sprachlehre), amely e téren a kor legjobb munkája.</p> <p>1788—90. II. Katalin biztatására Ausztria elhatározza Törökország európai részének felosztását. A román vajdaságok hadszíntérré válnak. 1789 nov. 10-én Koburg herceg, osztrák fővezér bevonul Bukarestbe. Harcok a Duna mellékén. Szüvarov győzelmet arat Ismail mellett (1890). Szept. 19-én fegyverszünet.</p>	<p>1787. A philadelphiai alkotmányozó gyűlés megszervezi az Egyesült Államok szövetséges kormányát. Elkészül a demokratikus alkotmány is.</p> <p>1788. Az Egyesült Államok első szövetséges kongresszusa. — Megkezdődik Új Dél-Walesben Ausztrália gyarmatosítása.</p> <p>1788—1824. Byron, az angol romantika legnagyobb alakja.</p> <p>1789. máj. 5. Az összeomlással fenyegető pénzügyek és a forradalmi néphangulat nyomására XVI. Lajos összehívja a francia rendek általános országgyűlését, mely 175 esztendeje nem ülésezett. Eltérően a hagyománytól, a király beleegyezik, hogy a harmadik rend, a polgárság annyi képviselőt küldhessen, mint a másik két rend, a papság és nemesség együttvéve.</p> <p>1789. júl. 14. Páris népe lerombolja az állami börtönül szolgáló Bastillet, a zsarnokság jelképét. Ettől kezdve számítják a francia forradalmat. E nap a franciák nemzeti ünnepe lesz.</p> <p>1789. aug. 4. A francia nemzetgyűlés eltörli minden feudális kiváltságot, ki mondja a teljes jogegyenlőséget s törvénybe iktatja az „emberi és polgári jogokról” szóló nyilatkozatot.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1790. jan. 18. A nagybeteg uralkodó halálos ágyán visszavonja rendeleteit a türelmi rendelet, jobbágy-reformok és a lelkészrendezésre vonatkozó utasítás kivételével.</p> <p>1790. febr. 20. II. József halála. Utóda öccse, Lipót toscanai nagyherceg, II. Lipót (1790—1792) néven.</p> <p>1790. júl. II. Lipót nagykövete, báró Spielmann, a reichenbachi kongresszuson a tengeri hatalmak segítségével megállapodik Poroszországgal a porosz-osztrák statusquora vonatkozólag. A reichenbachi egyezményben Ausztria kötelezi magát, hogy a török háborút területi követelés nélkül fejezi be.</p>	<p>1480—1792. Török hódoltság.</p>	<p>1790. Anton Bernolák író és nyelvújító a szlovák irodalmi nyelv alapjául a nyitra-nagyszombati u. n. nyugati szlovák nyelvjárást ajánlja Grammatica slavica c. Pozsonyban megjelent művében.</p>	<p>1790. jan. Az utolsó török háborúban Mihajlović szerb őrnagy szabadcsapata II. József seregeivel Kruževácig nyomol előre de a császár váratlan halála (1790. febr. 20.) miatt megszakadnak a hadműveletek, bár Laudon császári hadvezér Belgrád, Észak Szerbia, Szabács és Drežnik elfoglalása után mélyen behatol Boszniába is, megszállva Cetint, Dubricát és Gradiskát. — A császár halála után II. Lipót által kötött osztrák-török fegyverszünet Belgrádot és Szerbiát visszaengedi a töröknek s csupán az osztrák hadakat támogató szerb felkelők büntetlenségét köti ki.</p> <p>1790. ápr. A szerb határőrvidéken osztrákelleses lázongás tört ki, melyet rövidesen elfojtanak. A felkelők kijelentik, hogy Bécs kijátszotta őket, miután a háromnegyed részt felszabadított Szerbiát visszaengedte a töröknek.</p> <p>1790. máj. A temesvári szerb egyházi-nemzeti kongresszuson a vallási nemzeteszméről a politikai nemzetfogalomra való áttérés jelentkezik. Sečujác tábornok, határőrparancsnok és katonai követ külön magyarországi szerb kerület felállítását sürgeti. Tököli Száva szerb kultúrpolitikus, a magyarországi szerbség egyik korabeli vezetője, a katonai párttal szemben az alkotmányosság szellemében a magyarsággal való békés megegyezést hirdeti a kongresszuson.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1790. Varsóban állandóan ülészik a „nagy nemzetgyűlés“.</p>	<p>1790. II. József halálós ágyán — a jobbágyokra és a plébániák szervezésére vonatkozó intézkedéseit kivéve — valamennyi rendeletét visszavonja. — Hat magyar lovasezred feliratban kéri az udvartól a magyar szolgálati nyelv bevezetését.</p> <p>1790. okt. Az országgyűlési LVIII. t.-c. kimondja, hogy a horvát vármegyék országos utasításait a magyar helytartótanáctól kapják. — Skerlecz Miklós zágrábi főispán a horvát rendek nevében Deklarációt intéz az országgyűléshez a horvát közjogi kívánságok ügyében.</p> <p>1790. nov. 14. A magyar országgyűlés a külön szerb közigazgatási terület megállapítására vonatkozó temesvári szerb határozatokat elfogadhatatlannak minősíti.</p>	<p>1790. Erdély haladó szellemű románjai (Klein, Maior, Sincai, Molnár és Méhesi József) megszerkesztik a „Supplex Libellus Valachorum“-ot, amelyet I. Bobb unitus és G. Adamovici ortodox püspök egyaránt aláír. Ez jelenti az unitusok és ortodoxok összefogásának kezdetét, közös politikai céljaik elérése érdekében. A „Supplex Libellus“ a románok számára teljes jogegyenlőséget követel, tartománygyűlési képviselést s a románságnak az 1437-ben szövetkezett három nemzettel egyenrangú „nemzetként“ való elismerését.</p>	<p>1790. júl. 14. XVI. Lajos leteszi az esküt az új, demokratikus francia alkotmányra. — Lamartine születése.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1791. aug. Osztrák-török békekötés Szisztovóban a reichenbachi egyezmény értelmében. — Közvetlen tárgyalások II. Lipót és II. Frigyes Vilmos porosz király között. (Pillniti deklaráció.)</p> <p>1792. márc. 1. II. Lipót váratlan halála után legidősebb fia, II. Ferenc (1792—1835), trónra lép és június 11-én Budán megkoronáztatja magát Magyarország királyává. — Röviddel később a német választók német-római császárrá koronázzák. A kormányügyeket az agg Kaunitz, majd Thugut kancellár, végül Colloredo főállamtanácsos intézik. Renduralom a birodalom országaiban, a felvilágosodási mozgalmak teljes elnyomása.</p>	<p>1792—1807. Pazvantoglu vidini basa maga köré gyűjti a lázadó janicsárokat és függetleníti magát a szultán hatalmától. — A bolgár függetlenségi mozgalmak kezdete.</p>	<p>1792. Dobrovsky kiadja a cseh nyelvújítás fejlődését meghatározó könyvét (Gesch. der böhmischen Sprache und Literatur) a neológusok ellen. — Bernolák szlovák irodalmi társaságot alapít „Towarišstvo literného uména“ (Irodalomtudományi munkaközösség) címmel Nagyszombatban.</p>	<p>1791. jan. 26. A magyar országgyűlés Tököly Szávanak a temesvári kongresszuson előterjesztett kívánsága értelmében kimondja a szerbek teljes egyenjogúságáról szóló 1791: XXVII. t.-c.-t. A törvénycikk kiterjed a magyarországi szerb nemzetiiség hivatali, ingatlanszerzési, szabad vallásgyakorlati, iskolai jogaira, valamint egyházi és települési kívánságainak, alapítványainak stb. védelmére.</p> <p>1791. máj. II. Lipót engedélyt ad bécsi szerb nyomda alapítására.</p> <p>1791. aug. 4. A több mint egy éve húzódó osztrák-török békéltető tárgyalások után a sistovói békében Drežnik és Cetin helységeken kívül Ausztria minden balkáni hódítását visszaengedi a töröknek. A békekötés szövegéből kiderül, hogy Ausztria cserbenhagyta az őt hűségesen támogató szerbeket, Szerbia teljes egészében török fennhatóság alatt marad.</p> <p>1791. dec. A szerb nép vezetői Bekir pasa szerbiai török helytartónak Nišben kérelmet nyújtanak át, melyben a kegyetlenkedő janicsárok visszahívását kérik. — III. Szelim szultán fermánja elrendeli a janicsárok visszahívását Szerbiából.</p>
<p>1792. ápr. 20. Ausztria hadat üzen a francia forradalmi köztársaságnak.</p>			
<p>1792. szept. 20. Francia-osztrák ütközet Valmy mellett.</p>			<p>1792. A bécsi Kurzböck-féle ciryllbetűs nyomdában Slaveno-srpske vjedomosti (Szlaveno-szerb tudósítások) címmel megjelenik az első magyarországi szerb hirlap.</p>
			<p>1792. dec. I. Ferenc eltörlí az udvari illyr kancelláriát.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1791. máj 3. Kihirdetik az új lengyel alkotmányt, mely eltörli a szabad királyválasztást (Poniatowski után e szerint a szász választófjedelmi házat illetné a lengyel trón), a katolikus államvallás mellett a többi felekezet is teljes szabadságot nyer, a nemesi kiváltságok rovására kibővítik a jobbágyság és a polgárok jogait, bevezetik a kétkamarás országgyűlést, eltörlik a liberum veto jogát és elhatározzák, hogy minden 25 évben alkotmányozó országgyűlést tartanak. A „májusi alkotmány“ azonban az ország újabb felosztása következtében nem lép életbe.</p>	<p>1791. A magyar országgyűlés II. József beolvasztó kísérlete elleni tiltakozás, törvénybe iktatja, hogy Magyarország független, szabad állam, melyet nem lehet az osztrák-cseh örökös-tartományok módjára kezelni. — Az erdélyi román papság folyamodványban (Supplex Libellus Valachorum) kéri a királyt, szüntesse meg a román nép megtört állapotát, s helyezze a magyarokéval, széke-lyekével és szászokéval azonos jogok élvezetébe. Ennek eredménye az 1791: LX. t.-c., mely a görög-keleti vallású románok részére teljes vallásszabadságot biztosít.</p> <p>1791. aug. 9. Az erdélyi országgyűlés visszautasítja a „Supplex Libellus“ követeléseit. Válaszát, a „Libellus“ szövegének részletes bírálatával, visszaküldi Bécsbe.</p>	<p>1791. máj. 18. A bécsi kancellária véleményezésre visszaküldi a „Supplex Libellus“ az erdélyi országgyűlésnek.</p> <p>1791. aug. 4. A francia forradalom miatt kényszerű sietséggel befejezett orosz-osztrák-török háború végén az osztrákok, néhány szép győzelem ellenére, csupán jelentéktelen határkiigazításokat kapnak Horvátországban és Orsova környékén (szisztovi béke).</p>	<p>1791. ápr. XVI. Lajos menekülni próbál Lotharingia irányában; előzőleg nyilatkozatot adott, hogy az alkotmányt csak kényszer hatására ismerte el. — A határon felismerik, fogolyként viszik vissza Párisba, ahol hiába tesz újabb esküt, a bizalom már nem áll helyre irányában.</p> <p>1791. szept. 28. A francia forradalom felszabadítja a zsidókat (Emancipation Civile des Juifs).</p> <p>1791. szept. 29. Az alkotmányozó nemzetgyűlés felszlik és átadja helyét az új választójogi törvény alapján összeülő törvényhozó gyűlésnek. Még a mérsékelt girondistáké a legfontosabb szerep, mellettük feltűnik azonban Robespierre vezetésével a jakobinusok pártja.</p>
<p>1792. A májusi alkotmánnyal elégedetlen nemesek egybehívják a targowicai konföderációt és a külföldi hatalmak beavatkozását kérik. — Orosz és porosz csapatok Lengyelországban. — Orosz-porosz egyezmény (szentpétervári konvenció) Lengyelország második felosztására vonatkozólag (1793 jan. 23). A szentpétervári konvenció értelmében 57.100 km² kiterjedésű lengyel terület porosz, 250.200 km² orosz fennhatóság alá kerül, amit a megállapodó hatalmak rövidesen nyilvánosságra hoznak.</p>	<p>1792. Az országgyűlés törvényt hoz a magyar nyelvnek magyar iskolákban való kötelező tanításáról (VII. t.-c.), a görög-keleti püspököket pedig felruhazza a törvényhozásban való részvétel jogával (X. t.-c.). — Kolozsvárt magyar színtársulat alakul.</p>	<p>1792. márc. 30. A jasssi béke biztosítja Oroszországnak azt a jogot, hogy oltalma alá vegye a román vajdaságokat.</p>	<p>1792. Franciaország háborút üzen Ausztriának. Poroszország háborút üzen Franciaországnak. A girondista kormány a győztes háborútól reméli az emigránsok aknamunkájának megszüntetését. A törvényhozó testületben azonban a szélsőségek a girondistákat egyre inkább háttérbe szorítják.</p> <p>1792. szept. Nemzeti konvent, két párt képviselésével: girondisták és a „hegypárt“. Kezdeti balsikerek után a francia hadak elfoglalják Belgiumot és Savoyát. Ennek hatására az új nemzetgyűlés, a konvent kikiáltja a köztársaságot s a királyt pörbe fogják az ellenséggel való cimborálásért.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1793. febr. Franciaellenes koalíció Ausztria vezetésével, Anglia és Poroszország részvételével.</p>		<p>1793. J. Fándli (1750—1811), az első szlovák kultúrpolitikus csatlakozik Bernolák nyelvi mozgalmához és Nyitrán nyelvművelő társaságot alapít.</p>	<p>1793. Felállítják a karlócai szerb theológiát, mely két évtizeddel később (1823) az időközben alapított verseci, temesvári, aradi és pakráci intézetekkel együtt nyilvánossági jogot nyer. — Szelim szultán hati seriffel szabad várossá nyilvánítja Belgrádot, megadván neki azt a jogot is, hogy keresztény (szerb) hadsereget szervezen a garázdálkodó janicsárok ellen.</p>
<p>1795. ápr. Poroszország Bazelban különbékét köt a francia köztársasággal az osztrák seregek sorozatos vereségei (1793 okt. Wattignies, 1794 jún. Fleurus) miatt.</p>			
<p>1795. okt. 29. Károly főherceg a délnémet hadjáratban, Mainz mellett, győzelmet arat a franciákon.</p>			
<p>1796. máj. Napoleon északolaszországi hadjárata jelentős mértékben megrontja a koalíció katonai helyzetét. (Lodi, Milano.)</p>			<p>1796. A bécsi ciryllbetűs nyomda megszünte után a pesti egyetemi nyomda ennek felszerelésével megkezdte a szerb kiadványok rendszeres kiadását. Az egyetemi nyomda ettől kezdve a XIX. század negyvenes éveikig a szerb könyvkiadás központja lesz.</p>
	<p>1797—8. A szultáni hadak vereséget szenvednek Pazvantogluval szemben.</p>		
<p>1797. ápr. 18. A campoformioi békében Ausztria lemond Belgiumról és Lombardiáról. Elismeri a francia térhódítást a Rajna partján. Ezzel szemben megkapja a volt velencei területeket: Veneziát, Istriát és Dalmácia idetartózó részét.</p>			<p>1797. okt. 17. A Campoformioban kötött békében (1797. okt. 17.) Ausztria a Napoleontól elszenvedett vereség következtében elvesztett Lombardia és Belgium ellenében megkapja az u. n. velencei tartományokat Dalmáciával és Istriával együtt.</p>
			<p>1797. dec. Dalmát küldöttség Dalmáciának Horvátországhoz való csatolását kéri. A kérelmet Bécsben elutasítják.</p>
<p>1798. A rastatti kongresszus megerősíti a campoformioi határozatokat.</p>		<p>1798. František Palacký (1798—1876), a legnagyobb cseh nacionalista történész születése.</p>	<p>1798. A bécsi kormányzat elrendeli Dalmácia külön tartományként való megszervezését.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDELYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1793. Lengyelország második felosztása. Ez alkalommal Oroszország Litvánia középső részét, Volhyniát és Podoliát, Poroszország Nyugat-Lengyelországot, Gdanskot és Thorunt kapja, Ausztria kimaradt az osztozkodásból.</p>	<p>1793. A Bácskában megépül a Dunát a Tiszával összekötő Ferenc-csatorna.</p>		<p>1793. jan. 21. XVI. Lajos kivégzik. Ugyanez a sors éri október 16-án Mária Antoinette királynét.</p>
<p>1794. Kościuszko Tádé lengyel népi szabadságharca a maciejovicei titkózatban összeomlik. A sikertelen felkelés Lengyelország harmadik felosztására vezet. — Kościuszko Maciejovicéknél fogságba esik (1794 okt. 10). — November elsején Szuvorov beveszi Varsót, a lengyel ellenállás megszűnik.</p>	<p>1794 tavaszán Martinovics Ignác szászvári apát, a francia forradalmi eszmék megvalósítására két titkos társaság (Reformátorok Társasága, Szabadság és Egyenlőség Társasága) szervezését kezdi meg.</p>		<p>1793—94. A kormány teljesen a szélsőségesek kezébe kerül s ezek tömeges kivégzéssel biztosítják uralmukat. Felállítják a 24 tagú teljhatalmú végrehajtó tanácsot, melynek vezetői Danton és Robespierre. Egyre radikálisabb intézkedések (hónapok új nevei, vallásellenesség). A méterrendszer bevezetése. Robespierre vérpadra küldi Dantont, viszont 1794 Thermidor 9-én (júl. 27) megbukik és mintegy száz jakobinussal őt is kivégzik.</p>
<p>1795. Lengyelország harmadik felosztása. Oroszország Litvánia hátralevő részét, Poroszország Mazovliát Varsóval, Ausztria a megmaradt Kis-Lengyelországot és Krakkót kapja. A történeti lengyel állam megszűnt. A harmadik felosztásban Poroszország 48.000 km², Ausztria 47.000 km² és Oroszország 120.000 km² területet csatolnak országaihoz. A harmadik felosztás az orosz-osztrák (1795 jan. 3), illetve orosz-porosz (1795 okt. 24) előzetes megállapodások alapján ment végbe.</p>	<p>1795. május 20. A leleplezett Martinovics-összeesküvés vezetőit a budai vérmézőn lefejezik. A mozgalomban résztvettekre többévi börtönbüntetést szabtak (Kazinczy, Verseggy). A liberális reformmozgalmat ezzel hosszú időre elfojtották Magyarországon, s meghosszabbították az elavult rendi berendezkedés életét.</p> <p>1796. A rendek József főherceget Magyarország nádorává választják. — A pesti Valero-féle selyemgyár alapítása.</p>	<p>1795. A Balázsfalván Bobb püspök tervei ellenére rendületlen munkakedvvel dolgozó Klein kiadja teljes szentírásfordítását, az ú. n. balázsfalvi bibliát. — Molnár román tudós társaságot szervez és román ujság kiadását szorgalmazza.</p> <p>1796. máj. 26. II. Lipót elismeri a gör. keleti vallást bevett felekezetnek. A románok egyenjogúsítása ügyében nem történik semmi: e tekintetben a püspökök 3. beadványa (1792 júl. 1) szintén hatástalan marad.</p>	<p>1795—99. Franciaországban a mérsékeltőbb Direktórium jut uralomra. Bonaparte fellépte: lever egy utcai lázadást és átveszi az itáliai csapatok parancsnokságát. — Poroszországgal megkötik a baseli békét.</p> <p>1796. Napoleon olaszországi hadjárata az első koalíció ellen: Milano elfoglalása, a borghettoi, Inotai, bassanoi, arcolei és rivoli csaták.</p>
<p>1797. Az első lengyel légiók Dabrowski és Kniaziwicz tábornokok vezetésével csatlakoznak Napoleonhoz. Wybicki kiadja az ellenállási mozgalom dalát, a későbbi lengyel Himnuszot.</p>	<p>1797. Magyar nemesi felkelés a franciák ellen. — Gróf Festetics György Keszthelyen gazdasági akadémiát alapít (Georgicon).</p>	<p>1797. A budai Királyi Magyar Egyetemi Nyomda megkezdi román iskolakönyvek és ismeretterjesztő művek kiadását.</p> <p>1797—8. Ortodox részről tanácskozások indulnak meg az ortodox és a gör. kat. egyház egyesítése érdekében.</p>	<p>1797. Ausztria megkötötte a campoformioi békét. Lemonnd Belgiumról, a Rajna balpartjáról és Lombardiáról. Kárpótlásul megkapja a megsemmisített velencei köztársaság javarészét: Velencét, Isztriát, Dalmáciát. — VI. Pius pápa a napoleoni seregek nyomására Lemonnd Avignon, Ferrara és Bologna felett való uralomról és Valence-ban fogságba kerül.</p> <p>1798—99. Napoleon Egyiptomban. Nelson admirális Abukirnál tönkreteszi a francia flottát.</p> <p>1798. A franciák magukhoz csatolják Svájcot helvét és a pápai államot római köztársaság formájában.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1799. Ausztria csatlakozik a második franciaellenes koalícióhoz. Kezdeti osztrák győzelmek Német- és Olaszországban.</p> <p>1800. jún. 14. A marengói csatában a koalíció súlyos vereséget szenved.</p> <p>1800. dec. 3. Hohenlinden mellett Napoleon újabb döntő vereséget mér az osztrák csapatokra.</p> <p>1801. febr. 9. A lunevillei békében Ausztria Franciaország javára kénytelen lemondani összes olaszországi birtokairól.</p>	<p>1800. A konstantinápolyi pátriárka bezáratja a bolgár egyházi iskolákat s elrendeli, hogy a tehetős bolgárok csakis görög iskolába járathatják gyermekeiket.</p>	<p>1799—1804. A cseh nyelvi-irodalmi mozgalom kibontakozása (Dobrovský, Puchmajer, Jan Nejedlý, majd Jozef Jungmann).</p>	<p>1799. A Szerbiában kitört belső forrongást felhasználva a janicsárok egész Szerbiát birtokukba veszik és a szerb népességre újabb súlyos adósarcot vetnek ki.</p> <p>1802. Tököli Száva ki-nyomtatja a felszabadítandó Szerbia térképét.</p> <p>1804. Tököli Száva emlékiratban fordul Ferenc császárhoz Szerbia felszabadítása ügyében.</p> <p>1804. febr. 4. Focsics aga szerbiai janicsár főnök Valjevóban csellemészároltatja a vadászat ürügyével törbecsált szerb knézeteket. Kara Györgye (Petrović Györgye), a sabáci kerület knéze, a rudniki hegyekbe menekül és nemzeti ellenállást szervez.</p> <p>1804. febr. 14. A szerb felkelők Orasácon Kara Györgyét a nemzeti szabadságharc főnökévé választják. Kitör a belsőszerbiai, sumadai lázadás.</p> <p>1804. márc. 20. Klicsük Ali pasa megveri Kara Györgye csapatait, akit szövetségesei, Milunović Mladen és Obrenović Milán időben nem támogatnak. Kara Györgye a vereség ellenére Belgrád alá vonul, miközben a rájuk (szerb jobbágyok) felkelése és Nenadović Matija nyugat-szerbiai csatározásai megfordítják a hadihelyzetet.</p> <p>1804. ápr. 20. Kara Györgyét a Belgrád alatti táborban szerb főknézzé választják.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1800. Újabb nemesi felkelés. — Az ország 1,300.000 nemnemes háza közül kb. félmillió adómentes.</p> <p>1802—1813. Az iparoscéhek állami megreformálása.</p>	<p>1799. Paul Iorgovici, bán-sági filológus kiadja „Megjegyzések a román nyelvről“ című művét, az erdélyi román nyelvújítás elveinek első összefoglalását.</p> <p>1800. Ioan Barac brassói hites fordító románra dolgozza át Argirus históriáját: ez lesz a románok első, nyomtatásban rendkívül elterjedt szépirodalmi olvasmánya.</p> <p>1801. Klein befejezi román-latin szótára kéziratát, amely azután átdolgozásra Molnárhoz kerül.</p>	<p>1799. Szabadságmozgalom Írországban.</p> <p>1799—1801. Anglia létrehozza Franciaország ellen a második koalíciót. Napoleon konzul; győzelme Marengónál és Hohenlindennél.</p> <p>1801. Az Ausztriával megkötött lunéville-i béke visszaállítja a pápai államot, Franciaország megtartja rajnai határát. Az egyedülmaradt Anglia szintén kénytelen békét kötni (Amiens, 1802). — Meggyilkolják I. Pál orosz cárt.</p> <p>1802. Munkásvédelmi törvény Angliában gyermekek éjjeli munkájára. — Victor Hugo születése.</p> <p>1803. Az amerikai Fulton feltalálja a gőzhajót.</p> <p>1803. febr. A német birodalmi fejedelmek konferenciája a német országok közös feladatairól.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1804. aug. 11. Ferenc császár felveszi az örökös osztrák császári címet.</p> <p>1805. A harmadik franciaellenes koalíció sikertelen harcokat vív Napoleon ellen.</p>	<p>1792—1878. A bolgár függetlenségi mozgalmak kora.</p>	<p>1804. Habsburg Ferenc felveszi az osztrák császári címet. A cseh korona országai megőrzik alkotmányos helyzetüket a Habsburg-birodalomban.</p>	<p>1804. máj. 10. Zimonyban osztrák közvetítéssel török-szerb egyezkedő tárgyalások indulnak, egyelőre eredménytelenül.</p> <p>1804. jún. Stratimirović karlócai szerb patriárcha Samborski áldozár, József nádor orosz származású neje, Pavlovna Alexandra udvari papja révén a szerb nemzet egyesítése érdekében emlékiratot küld a cári udvarhoz.</p> <p>1804. aug. Stratimirović patriárcha kérelme Pétervárott I. Sándor cár külügyminisztere és főtanácsadója, Czartoryski Adám herceg kezébe kerül, aki az emlékirat lengyel vonatkozású részei miatt nem továbbítja azt és visszaadja Samborskinak.</p> <p>1804. aug. 13. Kara Györgye Paratjin mellett fényes győzelmet arat a Hafiz pasa vezetése alatt álló reguláris török seregen.</p> <p>1804. szept. Kara Györgye megbízottakat küld Konstantinápolyba az egyezkedő tárgyalásokra. A küldöttség eredménytelenül tér vissza, a Porta a szerb fegyveres felkelés megsemmisítését határozta el.</p> <p>1804. szept. 13. Kara Györgye titokban küldöttséget meneszt Pétervárra.</p> <p>1804. okt. Obradović Dositei „felszabadító“ költeménnyel üdvözli Kara Györgye nemzeti felkelését.</p> <p>1804. nov. 7. Czartoryski Pétervárott fogadja a szerb küldöttséget és kilátásba helyezi, hogy a konstantinápolyi orosz követ közbenjár a szerbek ügyében; egyébként azonban a Portához utasítja a szerbeket.</p> <p>1805. jan. Megújulnak a török elleni harcok a félig felszabadított Szerbiában.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDSÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1804. I. Sándor cár Czartoryski Adám herceget megbízta a külügyek intézésével.</p>	<p>1804. A kassai és szatmári római katolikus püspökség szervezése.</p>	<p>1805. Klein és Šincai Eudán kiadja az „Elementa” 2. kiadását. Moldvában a jobbágyok robotkötelezettségét évi 40 napra emelik.</p>	<p>1804. Code Napoléon. Dec. 2-án Napoleont császárrá koronázzák.</p> <p>1805. Oroszország szövetségre lép Angliával, amelyhez Nápoly és Ausztria is csatlakozik Napoleon ellen. Napoleon azonban megveri a szövetségeseket Austerlitznél.</p> <p>1805. okt. 21. Anglia győz a trafalgári tengeri ütközetben a franciák ellen.</p> <p>1805—1872. Mazzini, az olasz nemzeti újjászületés forradalmár apostola.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1805. okt. 17. Az ulmi kapituláció.</p> <p>1805. nov. 13. A francia csapatok első bevonulása Bécsbe.</p> <p>1805. dec. 2. Az austerlitz „három császár csatájában” az osztrák-orosz fegyverek súlyos vereséget szenvednek Napoleontól.</p> <p>1805. dec. 26. A pozsonyi békében Ausztria kénytelen átengedni Tirolt, Dalmáciát és Velencét Napoleonnak. Ezek ellenében kárpótlásul megkapja Salzburgot.</p> <p>1806. aug. 6. Ferenc császár leteszi a német-római császári koronát. Ezzel a régi német-római birodalom jelképesen is megszűnik.</p>	<p>1806. Szofroni, vratzai püspök Havasalföldön újbolgár egyházi nyomtatványokat ad ki és I. Sándor orosz cárhoz fordul Bulgária felszabadítása érdekében.</p>	<p>1805. Jozef Jungmann, a legnagyobb cseh filológusok egyike (1743—1847) megkezdi a cseh nyelv nagy kritikai szótárának (Cseh—német szótár) írását. Jungmann szótára a cseh nyelvújítás tudományos győzelmét jelenti.</p>	<p>1805. ápr. Kara Györgye Ostružnica közelében, Petjániban egybehívja a szerb skupstinát. — A skupstina követséget küld Konstantinápolyba a szerb kívánságok teljesítése végett. A szerbek ezidő szerint még csak a főknéz és a kerületi vezetők választásának, az adók központi összegyűjtésének, a szerb rendfenntartó közegek kinevezésének, a vallásszabadságnak és a földek szabad művelésének jogát követelik.</p> <p>1305. máj. 28. A Porta tárgyalás helyett őrizetbe veszi Kara Györgye megbizottait.</p> <p>1805. aug. 27. A szerb nemzeti főtanács rendeletére a belgrádi kerületben lévő Borakon ünnepi nemzetgyűlést tartanak. — A boraki skupstinán Antim valjevói püspök Kara Györgyét felkeni a szerb nemzet fővezérévé.</p> <p>1805. okt. Nenadović Matija előterjesztésére a szerb vezetők a felszabadított területen megszervezik a tizenkét tagból álló nemzeti igazgató főtanácsot (glavni pravitelstrujutji sovet narodni). A főtanács hat tagja tanácsadóként szerepel, a többiek a hadügyi, pénzügyi, igazság-, közművelődés-, külügyi és belügyi tárcát látják el.</p> <p>1805. dec. A Szendrőben összehívott skupstina Kara Györgye indítványára megtagadja az adófizetést, sőt a felszabadított területeken lévő törököket is megadóztatja.</p> <p>1806. jún. 3. Kara Györgye megkezdte Belgrád ostromát.</p> <p>1806. aug. 9. A szerb felkelő sereg a misári síkon megveri a támadó török haderőt.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1805—1806. Czartoryski Adám herceg, I. Sándor cár külügyminisztere, köz- igazgatási engedményeket biztosít a lengyelek szá- mára.</p> <p>1806. Sikertelen lázadás a poroszok megszállta lengyel területeken.</p>	<p>1805. Az országgyűlés megengedi, hogy a törvény- hatóságok magyarul leve- lezzenek a helytartótanács- al. — Országos iparsta- tiszttika. Az iparosok száma 88.000.</p>	<p>1806. Budán részletek je- lennek meg Šincai króniká- jából. — Klein előfizetési felhívást bocsát ki négy- nyelvű (román-latin-ma- gyar-német) szótárára, de még ugyanazon évben meg- hal.</p>	<p>1805. Napoleon a har- madik koalíció ellen: Aus- terlitznél diadalt arat az osztrák és orosz haderővel szemben, de októberben Nelson Trafalgarnál meg- semmisíti Napoleon tengeri haderejét. A pozsonyi béke: Ausztria elveszti itáliai bir- tokait, Bajorország király- ság lesz.</p> <p>1805. aug. Kara Gyorgye fegyverbe szólítja egész Szerbiát.</p> <p>1805. dec. 26. Dalmácia a pozsonyi békében francia fennhatóság alá kerül.</p> <p>1806—1813. A német feje- delmek egy része rajnai szövetséget (Rheinbund) köt Napoleon védnöksége alatt.</p> <p>1806—07. Napoleon győz Jena és Auerstädt mellett a porosz-orosz szövetség ellen s bevonul Berlinbe. A friedlandi győzelem után III. Frigyes Vilmos kény- telen megkötni a tilsiti bé- két. Napoleon hatalma tető- fokán. Napoleon kapja</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1806. dec. Az első devalváció és államcsőd Ausztriában. 75 milliós kényszerkölcsön jegyzése. — Gentz Frigyes udvari politikus, osztrák politikai közíró, a birodalom átrendezését, a kormányzat központjának Magyarországra való áthelyezését és új, föderatív jellegű alkotmány kiadását ajánlja.</p> <p>1809. Ausztria a negyedik koalíció reményében újabb háborút indít Napoleon ellen, de volt szövetségesei távoltartják magukat, sőt Oroszország előbb titokban, majd nyíltan is támogatja Franciaországot.</p>	<p>1806. A román vajdaságokban letelepült bolgár kereskedők megalapítják az első bolgárnyelvű iskolát.</p>	<p>1809. Megjelenik Dobrovsky második átfogó nyelvtudományi műve (Ausführliches Lehrgebäude der böhmischen Sprache).</p>	<p>1807. Obradović Dositei Kara Györgye felkérésére elvállalja a felszabadított szerb területek közoktatásügyének megszervezését.</p> <p>1807. febr. 6. Kara Györgye csapatai bevonulnak Belgrádba.</p> <p>1807. máj. 11. A török nagyvezéri tanács elhatározza a Szerbia elleni büntető hadjáratot</p> <p>1807. okt. 20. Užice alatt a szerb felkelők megverik a Hasszán pasa vezetése alatt álló török sereget.</p> <p>1807. dec. 1. Kara Györgye „ideiglenes“ békét köt a törökkel. A fegyverszünet 1808. május 1-ig tart.</p> <p>1807. dec. 20. A skupstina belgrádi ülésén elhatározzák a tizenkét kerületre osztott szerb terület katonai összeírását. Ugyanakkor az államtanácsot, mint legfelsőbb kormányzó testületet, „szénátus“-nak nevezik el. A skupstina ülésén határozott indítványként elfogadják Szerbiának a dunai vajdaságokkal való egyesítését orosz védnökség alatt.</p> <p>1808. Raguzának a francia fennhatóság alá került Dalmáciához való csatolása következtében megszűnik a raguzai köztársaság. — Obradović szerb középfokú iskolát alapít Belgrádban és a „szénátus“ ülésén a felszabadított területek közigazgatásának vezetésére magyarországi szerb szakembereket ajánl.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1807. I. Napoleon a tiltsi békében létrehívja a varsói nagyhercegséget a szász király fennhatósága alatt. A nagyhercegség még 1814-ben, Napoleon első bukásakor megszűnt, illetve orosz uralom alá került. Előzőleg azonban (1808) hadat üzent Ausztriának és Napoleon segítségével ideiglenesen megszállja Ausztria lengyel tartományait.</p> <p>1809. Napoleon „hozzájárulásával“ a varsói nagyhercegség kormányzótanácsa bejelenti Nyugat-Galicia visszacsatolását.</p>	<p>1807. Törvény a futóhalmok erdősítéséről és az Országos Széchényi Könyvtár felállításáról. (XX., XXIV. tc.) Felsőbüki Nagy Pál „Idea“ című országgyűlési tervezetében szociális reformokat sürget.</p> <p>1808. A Ludovika Akadémia és a Nemzeti Múzeum alapításáról szóló törvény. (VII—VIII. tc.)</p>	<p>1806—1812. Orosz-török háború. Michelson cári tábornok Moldvába, majd Havas-Alföldre nyomul. Utóda, Prozorovski is sikereket arat. — A vajdaságok orosz megszállás alatt.</p> <p>1807. Létrejön a sloboziai fegyverszünet, amely az oroszokat — kezdeti sikereik ellenére — arra kötelezi, hogy a vajdaságokat kiürítsék. Az intézkedést azonban az oroszok egyelőre nem hajtják végre.</p> <p>1808. okt. 12. Napoleon Erfurtban hozzájárul ahhoz, hogy Oroszország bekebelezze a román fejedelemségeket. Erre az ellenségeskedés a törökökkel ismét megindul. Prozorovski tábornok, valamint utóda, Bagration sikereket ér el Dobrudzsában és a Duna mentén.</p>	<p>Európa nyugati részét, míg Sándor cár szabad kezet kap Európában Törökországot és Svédországot beleértve. A kontinentális zárlat értelmében a szárazföldi országok megszakítják kereskedelmi összeköttetéseiket Angliával.</p> <p>1806—12. Orosz-török háború.</p> <p>1808. Spanyol lázadás Bonaparte József, Napoleon bátyja ellen. A guerrilla-harcokat az angolok is támogatják. — Fourier tana a falanszterrendszeréről. — Oroszországban Sziperanszkij 1812-ig lényeges reformokat valósít meg.</p> <p>1808—09. A svéd—orosz háború Finnország megszállását eredményezi.</p> <p>1809. Ferenc császár magyar segítséggel próbál szembeszállni Napoleonnal, de Wagramnál vereséget szenved. A schönbrunni békében Ausztria elveszti Galicia egy részét, valamint az Illiria néven francia birtokká lett Adriavidéket. — Ferenc császár kénytelen leányát, Mária Lujzát Napoleonhoz feleségül adni.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1809. márc. Károly főherceg alaptörvényeket ad a határőrvidékeknek.</p> <p>1809. ápr. 22. Az osztrák seregek Eggmühl mellett vereséget szenvednek a franciáktól.</p> <p>1809. máj. 21—22. Károly főherceg, császári fővezér, Aspernnél győz a franciák felett. — Tirolban Hofer András császárhű felkelést szervez a megszálló franciák ellen.</p> <p>1809. okt. 14. A schönbrunni békében a monarchia elveszti Salzburgot, Karinthia és Horvátország egy részét, Krajnát és Triesztet, minek következtében a 480.000 km²-re „csökkent” birodalom kiszorul az Adriáról. — Károly főherceg fővezért császári bátyja menesztí, Stadiont a külügyek intézésében Metternich váltja fel.</p> <p>1810. jan. Metternich Ausztria államminisztere.</p> <p>1810. Piringer udvari köztudós Metternich sugalmazására „magyarbarát” könyvet ad ki (Ungarns Banden), mely egyben éles támadás a magyar közjog ellen. Piringer kísérlete éppoly hatástalan marad, mint „a magyar nyelv közigazgatási bevezetése tárgyában” hirdetett 1807. évi általános célzatú türingiai irodalmi pályázat.</p>	<p>1810. Az orosz-török hadjárat idején Mamarcsov Georgi bolgár hazafi szabadságmozgalmat indít, amit a törökök rövidesen vérbe fojtanak.</p>	<p>1810. A prágai zenekonzervatórium alapítása.</p>	<p>1809. máj. Kara Györgye felszabadító hadjáratot indít Bosznia és Hercegovina területére és a sjenicai síkon megveri a török sereget, majd egyesül a montenegrói csapatokkal. Röviddel később visszavonulni kénytelen, mert a törökök Deligrád környékén széles szakaszon betörnek Szerbiába.</p> <p>1809. szept. A törökök elfoglalják Deligrádot és központosított támadásra készülnek Belgrád ellen, amikor az oroszok Izmálnál súlyos vereséget mérnek a törökre, aminek következtében a szerbiai török haderőt az aldunai arcvonalra rendelik és Szerbia felszabadul.</p> <p>1809. okt. 14. A bécsi (schönbrunni) békében a Szávától északra fekvő horvát terület osztrák fennhatóság alatt marad, a folyótól délre eső területek francia uralom alá jutnak. A franciák polgári és katonai Horvátországot, illetve „illyr tartományokat” (Provinces illyriennes) szerveznek, melyekhez az említett horvát területeken kívül Karinthia, Krajna, Isztria, Dalmácia és Raguza tartoznak. A döntés értelmében a szlovének is Napoleon Illyriájának keretébe kerülnek.</p> <p>1810. jan. Az illyr tartományok kormányzója, Auguste Marmont marsall bevezeti a Code Napoleont, új adórendszert állapít meg, megszünteti az egyházi tizedet és jobbágyrobotot, eltörli a szerzetesrendeket.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1807—1814. „Varsói nagyhercegség“ Napoleon védőséggel.</p>	<p>1809. Napoleon kiáltványa a magyarokhoz. Felszólítja a magyar nemzetet, szakadjon el a Habsburg-dinastiától s válasszon nemzeti királyt. A nemesség azonban, félve a francia forradalom vívmányainak hatásától, az immár elavult rendi berendezkedés védelmében uralkodója mellé áll. A szöveget állítólag Batsányi János fordította magyarra. — Az utolsó magyar nemesi felkelés Napoleonnal szemben, Győrnél, csúfos vereséget szenved. — József főherceg nádor terve a monarchia újjászervezéséről, Magyarország főszerepének javaslásával.</p> <p>1809. dec. Schwartner Márton, a pesti egyetem tanára, Statistik des Königreichs Ungarns címmel kiadja a középkelet európai tudományos irodalom első módszeres statisztikai gyűjteményét.</p>		<p>1809. máj. 13. A francia seregek második bevonulása Bécsbe.</p> <p>1809. júl. 5—6. A wagrami csatában Napoleon döntő vereséget mér az osztrák seregekre.</p> <p>1809—1814. Napoleon az ú. n. schönbrunni rendelettel megszünteti az egyházi államot, VII. Pius Savonában fogságba veti, de a pápa álláspontja győz és VII. Pius 1814-ben bevonul Rómába.</p> <p>1810—1861. Cavour, az olasz egység megteremtője.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1810. febr. Hofer András, a tiroli szabadságmozgalom vezérét agyonlövik a franciák.</p> <p>1810. márc.—ápr. Metternich közlekedési politikát kezdeményez Franciaország felé és előkészíti Mária Lujza főhercegnő és Napoleon házasságát.</p> <p>1811. jan. Hivatalos bécsi kimutatás szerint az államadósság meghaladja a 676 milliót.</p> <p>1811. febr. 20. A „nagy devalváció“ Bécsben. Míg O'Donnel kamaraelnök 1810 februári „fináncpátense“ egyharmadára szállította le a bankó értékét és helyébe váltócédulákat (Einlösungs-schein) ad, utóda Wallis gróf az 1811 február 20-i pátensben a papírpénz értékét egyötödére devalválja és 1.060.000.000 forintnyi bankó helyett 212.000.000 váltócédulát bocsát ki. A új váltócédulákkal megállapított értékegység (Wiener Währung) egyben az új ausztriai pénzlábot jelenti.</p> <p>1812. márc. Metternich javaslatára Ferenc császár hozzájárul Napoleon katonai támogatásához.</p> <p>1812. ápr. Metternich sikertelen közvetítő tárgyalásai Napoleon és a negyedik európai koalíció között.</p> <p>1812. jún.—dec. Schwarzenberg herceg vezetésével külön osztrák hadtest vesz részt Napoleon katasztrófális oroszországi hadjáratában.</p> <p>1812. aug. Ausztria csatlakozik a Napoleon elleni negyedik koalícióhoz és résztvesz a drezdai csatában (aug. 26—27), ahol Napoleon utolsó nagy győzelmét aratja Schwarzenberg hadserege felett.</p>	<p>1792—1878. A bolgár függetlenségi mozgalmak kora.</p>	<p>1812. J. Palkovič cseh irányzatú szlovák kultúrpolitikus irodalmi egyesületet alapít Pozsonyban „Spolek literatury slovenské“ (Szlovák irodalmi kör) címmel. Félévvel később irodalmi és tudományos hetilapot ad ki Týdennik aneb Cysarské Královské Národné Noviny (Hetilap, avagy Császári-királyi Hírlap) címmel. A lap címében a bécsi cenzor az eredetileg feltüntetett slovenské (szlovák) jelzöt nem engedélyezi. A Týdennik 1818-ig rendszeresen megjelent.</p>	<p>1810. febr. Kara Györgye Marmonthoz fordul és a francia védnökség kiterjesztését kéri Szerbia területére. — Marmont elutasítja Kara Györgye ajánlatát.</p> <p>1810. márc. Kara Györgye megbizottai eredménytelen tárgyalást folytatnak a bécsi udvarral.</p> <p>1810. máj. 13. A belgrádi szerb kormányzótanács (szenátus) egyhangulag az orosz szövetség mellett dönt.</p> <p>1811. Obradović Dositei meghal Belgrádban.</p> <p>1811. jan. Kara Györgyét a belgrádi szerb kormányzótanács (szenátus) elnökévé választják.</p> <p>1811. szept. A Bosznia felől támadó török hadakat a szerbek a felsődrinai ütközetben megverik.</p> <p>1812. máj. I. Sándor cári üzenetet küld Kara Györgyének, mely szerint csak abban az esetben köthet különbékét a Portával, ha az elismeri Szerbia függetlenségét.</p> <p>1812. jún. 28. Kutuzov a napoleoni támadás következtében Bukarestben békét köt a törökkel. A bukaresti béke VIII. pontja szerint a Porta biztosítja a szerb önkormányzatot és általános amnesztiát hirdet, de adófizetésre és erődjeik lerombolására kötelezi a szerbeket.</p> <p>1812. aug. 2. Kara Györgye proklamációt intéz a szerb néphez az ellenségeskedések beszüntetéséről és elküldi megbizottait Nišbe, majd Konstantinápolyba, ahol Rusid pasa nagyvezér feltétel nélküli fegyverletelt követel Szerbiától.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1811. A napoleoni háborúkban több mint milliárdnyira duzzadt papírpénzállományt a kormány devalválja.</p> <p>1811—1831. Erdélyben a bécsi udvar abszolutisztikusan (országgyűlés nélkül) kormányoz.</p> <p>1812. Musicky Lucian szerb költő és Kazinczy Ferenc levélváltása a magyar-szerb összetartozásról. — Hasonlóképpen nyilatkozik Vitković Mihály pesti szerb író Kazinczyhoz intézett leveleiben. — A magyar rendek nyelvi és iskolai követeléseit a pozsonyi diétán.</p>	<p>1812. I. Sándor cár Napoleon támadása miatt a háborút nagy sietséggel befejezi, akárcsak az osztrákok 1791-ben; Moldvában a Prut és a Dnyeszter közti részéből Besarábia néven orosz tartományt alakítanak (Bukaresti béke, máj. 28.). Moldva ezzel most már kelet felől is megcsonkult. — P. Maior Budán kiadja főművét a románok dáciai eredetéről.</p>	<p>1811. Megszületik a reichstadti herceg (Sasfiók), akit Napoleon a római király címét adja. — Sándor orosz cár elszakad a kontinentális rendszertől és titkos kereskedelmi szerződést köt Angliával. — Stein német jobbágytörvénye a nagybirtoknak kedvez.</p> <p>1812. Napoleon orosz hadjárata. A szmolenszki nagy ütközet és a borodinoi győzelem után eléri Moszkvát, de a felgyújtott városból visszavonul; seregét Kutuzov a Berezina mellett megtámadja s 800.000 emberből csak 35.000 menekül rendetlenül a határok felé. Napoleon oroszországi kudarca megrendíti az európai francia főhatalmat. — A cadizi spanyol országgyűlés demokratikus alkotmányt készít el.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1812. okt. 16—19. A szövetséges seregek a lipcsei „népek csatájá”-ban döntő vereséget mérnek Napoleonra.</p> <p>1812. okt. 31. A Rajna felé visszavonuló francia sereg Hanau mellett szétveri az osztrák—bajor támadó csapatokat.</p> <p>1813. márc. Poroszországban nemzeti felkelés tör ki Napoleon ellen. — Ausztria eleinte tartózkodik a beavatkozástól, de ugyanakkor megszakítja korábbi kapcsolatait Franciaországgal. — A bécsi pénzügyi kormányzat a további devalváció megakadályozása érdekében 45.000 „anticipáció-cédulát” bocsát ki, melyet a földadóból kíván fedezni.</p> <p>1813. szept. Az oroszországi hadjárat kudarcra és a lipcsei vereség következtében Napoleon kivonja csapatait az illyr tartományokból. A területek ismét osztrák fennhatóság alá kerülnek.</p> <p>1814. márc. 19. Sikertelen egyezkedő tárgyalások Napoleonnal a châtilloni kongresszuson. A tárgyalások meggyűlöltetés után teljes erővel folytatódik a szövetségesek franciaországi hadjárata.</p> <p>1814. márc. 21. Schwarzenberg győzelme Napoleon „újonc-hadserege” felett Arcis sur Aube mellett.</p>	<p style="text-align: center;">1792—1878. A bolgár függetlenségi mozgalmak kora.</p>	<p>1814. Jan Čaplovič árvamegyei assessor, majd bécsi ügyvéd Zágrábban kiadja a magyarországi nyelvkérdésről szóló első szláv röpiratot. (Der Sprachkampf in Ungarn.)</p>	<p>1812. dec. A további tárgyalások során a belgrádi skupstina a hűbérviszony elismerése fejében a bevezetett szerb közigazgatás további fenntartását és Kara Gyorgye főknézi méltóságának jóváhagyását kéri a Portától.</p> <p>1813. Srpske Novine címmel új szerb lap indul Bécsben. A lapnak irodalmi melléklete is van.</p> <p>1813. febr. A Porta elutasítja a belgrádi skupstina kívánságát és általános megadást követel.</p> <p>1813. ápr. Kara Gyorgye elhatározza az újabb ellenállást.</p> <p>1813. júl. 3. Kara Gyorgye a Niš, Bosznia és Vidin felől támadó török hadakkal szemben a topolai táborból végső ellenállásra szólítja fel a szerb nemzetet.</p> <p>1813. aug. A török seregek Sabác alatt egyesülnek. Kara Gyorgye fegyverszüneti kérelmét a Porta elutasítja.</p> <p>1813. dec. 4. A szerb felkelés összeomlik. Kara Gyorgye családjával és szerb vezetőemberekkel Zimonymnál magyar területre menekül, ahol osztrák katonai megbizottak ideiglenesen őrizetbe veszik.</p> <p>1814. febr. Dalmáciában visszaállítják az osztrák közigazgatást, hasonlóképpen a szlovén területeken is.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1813. Poniatowski József herceg, a lengyel trón várományosa, mint Franciaország marsallja, elesik a lipcsei csatában.</p>	<p>1812—1825. A bécsi kormány Magyarországon rendeletekkel kormányoz és nem hív össze országgyűlést.</p>	<p>1813. Ioan Caragea, havasalföldi vajda idejében rettenetes pestis pusztít Bukarest környékén: mintegy 60.000 ember esik áldozatul. — G. Asachi megkezdi Iași-ban pedagógiai működését és csakhamar újjászervezi Moldva egész oktatásügyét. Később Erdélyből hív tanárokat a Kárpátokon túlra (1820).</p> <p>1814. A. Donici kiadja jogi kézikönyvét, amelyet Beszarábiában 1928-ig törvénykönyv gyanánt használnak.</p>	<p>1813. okt. 16—19. Lipcsénél a „népek csatájában“ Napoleon döntő vereséget szenved. Spanyolországból Wellington végleg kiszorítja a franciákat.</p> <p>1814. jan. A Blücher és Schwarzenberg fővezérek vezetésével működő szövetséges seregek átlélik a Rajnát és összpontosított támadást indítanak Páris ellen.</p> <p>1814. febr. 18. Napoleon Monterau mellett visszavonul, visszavonulva Schwarzenberg seregét.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVATORSZÁG
<p>1814. márc. 31. A szövetségesek bevonulnak Párisba. Május 30-án megkötik az első párisi békét, amely Franciaországot 1792. január 1-iki határai közé szorítja vissza.</p> <p>1814. máj. Az osztrák seregek győzelmes hadjáratot folytatnak Murat nápolyi király ellen.</p> <p>1814. szept.—1815. ápr. Bécsi kongresszus.</p> <p>1815. jún. 16. Napoleon Ligny mellett megveri Blücher porosz seregét.</p>	<p>1815. A bolgárok tiltakozására a teljesen görög nyelvű iskolák mellett görög—bolgár iskolák alakulnak.</p>	<p>1815. Ludevít Stur (1815—1856), a szlovák irodalmi és politikai megújulás vezéralakjának születése.</p>	<p>1814. júl. Orosz közbenjárásra az időközben szabadlábba helyezett Kara Gyorgye családjával elhagyja Zimonyt, Oroszországba utazik, majd Beszarábiában telepedik le.</p> <p>1815. A bécsi kongresszus végleg Ausztriának ítéli az illyr tartományokat.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1815. A bécsi kongresszus a varsói nagyhercegségnél kisebb területen lengyel kongresszusi királyságot létesít. Ezzel egyidejűleg I. Sándor cár personális uniót teremt Oroszország és a kongresszusi királyság között. Poroszország és Ausztria megtartják az előző felosztásokból származó területeket, de Krakkó városi köztársasággá alakul, Poznańt és vidékét pedig Poroszországihoz csatolják.</p>	<p>1812—1825. Udvari abszolutizmus. Az országot Metternich rendeletei alapján kormányozzák.</p>	<p>1814—1815 Interregnum és jogbizonytalanság a vajdaságokban.</p>	<p>1814. Napoleont Elba szigetére internálják, miután már előzőleg lemondott a császári trónról. — Franciaországban XVIII. Lajos biztosítja a francia forradalom legfontosabb vívmányait.</p> <p>1814. szept. Összeül az európai koalíció hatalmainak bécsi kongresszusa. Hónapokon át tartó tanácskozások kezdődnek a szövetségesek között. A tanácskozások folyamán éles feszültség támad a lengyel kérdésben Orosz- és Poroszország között, nemkülönben a német államok belső szövetségi viszonyának kialakítása körül. A szövetségesek megegyezése csak Napoleon váratlan visszatérése folytán — aki 1815 március 20-án bevonul Párisba — jön létre. A vitás lengyel területek nagyobb részét I. Sándor cár kapja a lengyel királyi címmel együtt, Poroszország kárótlást kap Szászországban. Ausztria Belgium kivételével visszanyeri régi birtokait, ezeken kívül a kongresszus által létrehívott ú. n. lombard-velencei királyságot, Isztriával és Dalmáciával. A kongresszus határozatából az 1806-ban jelképesen is megszűnt német-római császárság helyébe Német Szövetséget szerveznek, melyben Ausztria vezető helyet biztosít magának.</p> <p>1815. Napoleon „száznapos uralma“. Az angolok és poroszok Wellington és Blücher vezetésével Waterloo mellett döntő győzelmet aratnak fölötte (jún. 18). Napoleont Szent Ilona szigetére száműzik. A második párisi béke Franciaországot 1789-i határaitra szorítja vissza. — A Metternich irányításával megalkult Szent Szövetség (I. Sándor cár, Ferenc császár és III. Frigyes Vilmos szö-</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1815. szept. Szentszövetség Ausztria, Oroszország és Poroszország között a „bécsi kongresszus európai rendjének védelmében“.</p>	<p>1792—1878. A bolgár függetlenségi mozgalmak kora.</p>		<p>1815. ápr. Miloš, Obrenović Milán užicei knéz fogadott fia, felhívást intéz a szerb knézekhez a haza felszabadítására.</p> <p>1815. máj. Obrenović Miloš, ekkor már rudniki knéz, vezetésével kitör a második szerb szabadságharc.</p> <p>1815. jún. A belgrádi kerületben kitört felkelés kezdeti sikereket ér el Paleznél.</p> <p>1815. júl. Valjevót elfoglalják a felkelők. Dubljinál Ali pasa török derék-hada vereséget szenved.</p> <p>1815. dec. Obrenović Miloš Marasli Ali belgrádi pasa jelenlétében elismeri a Szerbia feletti török fennhatóságot. Az ekkor kötött ú. n. belgrádi egyezményben a szerb várakban és városokban a török parancsnokok mellé szerb knézeket neveznek ki, akik az évi adót és a közigazgatás ügyeit intézik a Belgrádban felállítandó szerb iroda utasításai alapján. A belgrádi egyezményben a Porta hozzájárul Obrenović Miloš főknézi méltóságához.</p>
<p>1816. jún. 1. Újabb devalváció Ausztriában. — Az első Jacquard-szövőszék Bécsben. — Ferenc császár nyiltparancsa az első osztrák nemzeti bank (Privilegierte Österreichische Nationalbank) alapításáról.</p>			

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDASÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1815. okt. A lengyel kongresszusi királyság és az orosz-lengyel perszonálunió bejelentése.</p> <p>1815. nov. 27. I. Sándor cár kiadja a kongresszusi királyság számára készített szabadelvű alkotmányát, mely országgyűlést, lengyel közigazgatást és hadsereget biztosít. — Az alkotmány kiadásával egyidőben a Nyementől és Bugtól keletre fekvő területeket bekebelezik az orosz birodalomba.</p> <p>1815—1830. A porosz zónához tartozó poseni kerületben Radziwill Anton herceg, aktivista lengyel politikus lengyel-porosz kompromisszumos politikát kezdeményez.</p>	<p>1812—1825. Udvari abszolutizmus. Az országot Metternich rendeletei alapján kormányozzák.</p>	<p>1816. Scarlet Callimachi, Moldva fejedelme, a szász Flechtenmacher Keresztély közreműködésével görög nyelvű törvénykönyvet dolgoztat ki (román fordítása 1833-ban jelenik meg).</p> <p>1816—18. I. Caragea havasalföldi vajda kidolgoztatja a nevéhez fűződő törvénykönyvet.</p>	<p>vetsége): a felsorolt uralkodók Szent Szövetséget kötnek, hogy alattvalóik esetleges felkelései ellen egymást támogatni fogják. — Német szövetség (Bund) a német egység gondolatának ápolására.</p> <p>1815. jún. 8. A német fejedelmek aláírják a szövetségi alapokmányt, létrejön a Német Szövetség.</p> <p>1815. nov. Obrenović Miloš követeket küld a Portához, ahol I. Sándor cár és I. Ferenc császár is közbenjárnak az ellenségeskedések megszüntetése végett. Az ez alkalommal kiadott szultáni fermán általános amnesztiát helyez kilátásba.</p> <p>1815 után. Carbonari-mozgalom az Abruzzokban; a lázadást végül osztrák csapatok verik le.</p> <p>1816. márc. Kara Györgye kihallgatáson jelenik meg I. Sándornál és Szerbia felszabadítását kéri.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1817. Az osztrák rendőr-minisztérium (Polizeihof-stelle) élére Sednitzky gróf rendőrminiszter kerül. Teljes szellemi és politikai elnyomatás a Monarchia országaiban. Márciusban a Monarchia protestáns egyházai sérelmi emlékiratot intéznek az uralkodóhoz.</p> <p>1819. Az első takarékpénztárak Ausztriában.</p> <p>1820. A Metternich kancellár által egybehívott troppai kongresszuson a német szövetség tagállamainak vezetői mozgalmat indítanak az osztrák hegemonia ellen.</p> <p>1821. A nápolyi és torinói olasz katonai forradalmakat az osztrák helyőrségek leverik. — Laibachi kongresszus Metternich elnökletével a német szövetség szorosabb egységének létrehozása érdekében. — A kongresszus után Ferenc császár Metternichet első állami kancellárnak nevezi ki.</p>	<p style="text-align: center;">1792—1878. A bolgár függetlenségi mozgalmak kora.</p>	<p>1818. František Ladislav Rieger (1798—1876), az ó-cseh párt vezérének születése. — Václav Hanka bejelenti állítólagos ősszláv kéziratának felfedezését (Královodvorsky rukopis — königinhofi kézirat). A kéziratról, valamint a szintén Hanka által bemutatott grünebergi okiratról a nyolcvanas években T. G. Masaryk kimutatja apokrif voltukat.</p> <p>1820. A Cseh Nemzeti Múzeum és Múzeum Társulat alapítása.</p>	<p>1817. máj. Kara Gyorgye Jassyból Bukaresten át a szerb határszélre utazik, hogy belső forrongást támasszon.</p> <p>1817. júl. Kara Gyorgye orosz útlevével Palánka mellett átlépi a szerb hűbérterület határát.</p> <p>1817. júl. 24. Obrenović Milos ügynökei a határmenti Radovanjeban megölik Kara Gyorgyet.</p> <p>1817. nov. 6. Obrenović Milošt a Porta utódlási joggal a szerbek knézének ismeri el.</p> <p>1821. Sikertelen török elleni felkelés Macedóniában.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁN VAJDSÁGOK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1817. Ausztria megszer- vezi Galícia tartományt, mint közigazgatási egysé- get.</p>	<p>1817. A Tudományos Gyűjtemény című folyóirat megindulása.</p> <p>1819. A bocskoros neme- sek szavazati jogot nyernek a megyegyűléseken. — Brassóban megalakul az első takarékpénztár.</p> <p>1821. Kollár magyarelle- nes röpirata (Über die Ma- gyarisierung der Slawen in Ungarn) elindítja a Ma- gyarországot támadó politi- kai pamflettek sorát. Rö- viddel Kollár röpirata előtt Zschokke Henrik német regényíró folyóiratában (Ueberlieferungen zur Ge- schichte unserer Zeit) kí- méletlen támadást intéz a magyarországi szlávellenes irányzat ellen, ami Kollárt röpiratának megírására készíteti.</p>	<p>1818. Gheorghe Lazár erdélyi kultúrpolitikus (1781 —1822) megkezdte Bukarest- ben pedagógiai működését; megnyitja az első magasabb igényű román iskolát s mint Moldvában Asachi, különös figyelmet fordít a földmé- résre s más technikai tuda- mányokra.</p> <p>1821. jan. 19. Meghal Suțu Sándor, Havasalföld utolsó fanarióta vajdája; Tudor Vladimirescu (1770?—1821), olteniai felkelővezér csapa- taival Bukarest felé indul.</p> <p>1821. jan. 23. Tudor a tis- manai kolostorból kiált- ványt intéz a román nép- hez s „a vérét szívó főpa- pok és bojárok ellen tüze- li”. Tudor ekkor még szo- ciális forradalmat sürget.</p> <p>1821. febr. 20. Ypsilanti Sándor, aki korábban Bu- karestben szervezte meg a „Hetairia“ nevű görög sza- badságmozgalmat, hadaival Dél-Oroszországból Moldvá- ba nyomul s rövidesen el- éri Iași-t.</p> <p>1821. márc. 16. Tudor be- vonul Bukarestbe és tár- gyalásokat kezd a nemzeti érezésű bojárok egy részé- vel. Csakhamar megérkezik Bukarestbe Ypsilanti is: Tudor tárgyalni kezd, ami- kor azonban látja, hogy Tudor Ypsilanti csupán a görög nép szabadságáért küzd, szembe fordul vele, hiszen ő a görög uralkodó- rétegben is a románság ki- zsákmányolóját látja.</p>	<p>1818. Az aacheni kon- gresszuson Metternich tár- gyal a német szövetségbe tömörült államok vezetőivel.</p> <p>1818. máj. 5. Marx Ká- roly, a nagy szocialista mozgalmak megindítója, születik Trierben. — Mun- katársa, Engels Frigyes 1820. nov. 28-án születik Barmenben.</p> <p>1819. Owen Róbert újabb angol munkásvédelmi tör- vényt hoz létre.</p> <p>1819—92. Walt Whitman, Amerika legnagyobb köl- tője.</p> <p>1821. máj. 15. A törökök bevonulnak Bukarestbe. Vladimirescu táborában a fegyelem teljesen felbom- lik. Tudort Ypsilanti arnó- tái (albán katonái) Târgo- viște felé visszavonulóban megölik.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1822. aug. Osztrák adóügyi reform. A birodalmi pénzügyrendszer végleges megszilárdulása.</p> <p>1825. Ferenc császár összehívja az 1812 óta önkényesen szüneteltetett diétát. — Az osztrák belügyi közigazgatás Metternich személyes ellenfele, Kollowrat kezében összpontosul.</p>	<p>1824. Brassóban megjelenik az első bolgár nyelvű ABC-könyv.</p> <p>1825. Lázongás a bolgár egyházmegyék túlságosan súlyos adókat követelő görög püspökei ellen.</p>	<p>1821—1830. Megindul a cseh tudományosság reformkorszaka a prágai múzeumi egyesület (Cseh Múzeum Társulat) kezdeményezésére.</p>	<p>1822. A Szávától délre eső horvát területet visszacsatolják Horvátországhoz.</p> <p>1825. Budai és délvidéki szerb kereskedők áldozatkészségéből megjelenik a Szerb Évkönyvek (Srpski Letopis, később Srpske Letopisi) első kötete.</p> <p>1826. jan. 21. Pesten megalakul a Srpska Matica (Szerb Matica) magyarországi szerb közművelődési egyesület, mely a szerb művelődés tűzhelye lett. A Matica hivatalos folyóiratában, a Letopisban, lezajlik a szerb nyelvújítási harc a Vuk Karadžić által képviselt népnyelvi reform és az egyházi vezetők által támogatott szlaveno-szerb műnyelv között. A szerb népnyelvi reform csak a negyvenes években győz az egyház szívós elzárkózása következtében.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1822—1823. A vármegyék megtagadják a bécsi kormány törvénytelen rendeleteinek végrehajtását.</p> <p>1823. Kölcsey megírja a Himnuszt.</p>	<p>1821. jún. 7. Ypsilanti Drágășaninál megütözik a törökkel, de vereséget szenved s Erdélybe menekül. Az osztrák hatóságok Munkács várába internálják 1828-ig; kevéssel utóbb nagy nyomorban hal meg.</p> <p>1822. A román vajdaságok trónjára — a fanarióta uralom után — honi fejedelmek kerülnek: Havas- elvén Ghica Gergely (1822 —1828), Moldvában Sturdza János (u. akkor). — Ezzel megkezdődik a dunai fejedelemségek kora.</p>	<p>1821. máj. 5. Napoleon halála.</p> <p>1823. Spanyolországban VII. Ferdinánd uralmát francia csapatok állítják helyre. — Monroe elv: Amerika az amerikaiaké, tehát Amerika nem tűri, hogy európaiak beavatkozzanak ügyeibe.</p> <p>1823—1849. Petőfi Sándor, a szabadságmozgalmak legnagyobb költője.</p> <p>1824. X. Károly a francia trónon. — Az első munkásszakszervezetek (trade-union) Angliában. — Meghal Byron.</p> <p>1824—26. Görög szabadságharc.</p>
<p>1825. I. Sándor cár halála. I. Miklós trónralépte. Változások a lengyelországi orosz politikában a politikai és nyelvi jogok korlátozása terén.</p>	<p>1825—1827. Tizenhárom éves abszolutizmus után az uralkodó összehívja a magyar országgyűlést. Ezzel kezdetét veszi a reformmozgalom, mely 1848 vívmányaihoz vezet. — Széchenyi felajánlja egyévi jűvedelmét a létesítendő akadémia céljaira. A Magyar Tudományos Társaság alapításáról szóló törvény (XI —XII. tc.) — Az országgyűlés elrendeli az anyakönyvek másodpéldányainak a megyei levéltárakban való őrzését (XXIII. tc.).</p>	<p>1825. Budán megjelenik a „Lexicon Budense“, a román nyelv nagy négy nyelvű szótára, amelyen Klein, Molnár, Maior és mások több, mint negyedszázadon át dolgoztak. — Moldvában lefordítják és románul kiadják D. Cantermirnek (vö. 1710—11) „Descriptio Moldaviae“ című jeles történelmi és földrajzi művét, amely nagyban hozzájárul a nemzeti érzés serkentéséhez.</p>	<p>1825. Az angol Stephenson az első gőzmozdonyt készíti. — Oroszországban a dekabristák forradalmi szervezkedése, Puskin részvételével.</p> <p>1825. Oroszország déli részén, francia hatásra, radikális és forradalmi körök alakulnak Muravjev, majd Pestel ezredes vezetésével. Céljuk a jobbágytság felszámolása és a föld felosztása. I. Sándor cár halála után decemberben tör ki az ú. n. dekabrista felkelés, melyet azonban I. Miklós cár lever.</p>
<p>1826. Lengyel Nemzeti Bank alapítása Varsóban. — Miczkievicz „Szonettjei“ megjelennek Moszkvában.</p>		<p>1826. Az akkermanni orosz-török szerződés szerint a román fejedelmek 7—7 évre választandók, illetve nevezendők ki. Elhatározzák a fejedelemségek „Szervezeti Szabályzatának“ (Regulamentul Organic) kidolgozását. — Budán megjelenik C. Golescu nagybojár útinaplója, amelyben külföldi utazásairól számol be.</p>	<p>1826. I. Miklós cár megalakítja a Titkos Bizottságot, melynek feladata revideálni az előző cár szabad- elvű intézkedéseit — A Törökországgal kötött október 7-iki akkermanni szerződés biztosítja az orosz lobogó jogait a Fekete-tengeren.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1830. júl. A francia júliusi forradalom és az ezt követő lengyel és olasz felkelések megrendítik Metternich abszolútizmusát. Metternich kisebb jelentőségű reformokat javasol, az uralkodó Kollowrat tanácsára elzárkózik azok teljesítése elől.</p>	<p>1827. A tirnovói lakosság elúzi krétai származású püspökét.</p> <p>1828. A szkopljei bolgárok elúzik görög püspöküket.</p> <p>1829. H. Venelin megírja a bolgár nép első tudományos értékű történetét.</p>	<p>1828. Jungmann korszakalkotó műve, a Cseh-német szótár befejezi a cseh irodalmi nyelvújítást. — A pozsonyi ev. liceum ifjúsága L. Štur vezetésével Jednota literárna (Irodalmi egyesület) címmel egyesületet alapít.</p> <p>1830. Rudnay Sándor hercegprimás, esztergomi érsek nyilatkozata (Slavus sum etc) lendületet ad a szlovák nemzetiségi mozgalomnak. — Prágában megalakul a cseh Matica.</p>	<p>1826. ápr. Boszniában II. Mahmud szultán erélyes janicsárelleses intézkedéseinek hírére zendülés tör ki a janicsár-uralom ellen.</p> <p>1827. máj. 27. Miloš knéz visszaállítja a szerb kormányzótanácsot Srpski sovet néven.</p> <p>1827. okt. 7. A Porta az ackermani szerződésben elismeri az 1812. évi szerb autonómiát.</p> <p>1828. máj. 26. A kragujeváci skupstinán Miloš knéz az időközben kitört orosz-török háborúval kapcsolatban kimondja a szerb hűbérfejedelemség semlegeségét.</p> <p>1829. Husszein Berberić aga, boszniai szabadságharcos bosnyák nemzeti felkelést szervez a török uralom ellen. A lázadást csak sokszoros túlerővel sikerül leverni, Husszein aga Eszékre menekül.</p> <p>1829. szept. 14. A drinápolyi békében a Porta — Oroszország kívánságára — kiterjeszti a szerb autonómiát.</p> <p>1830. jan. A Porta szultáni fermánban értesíti Miloš knézt, hogy knézi méltóságát és a szerb hűbéres fejedelemséget végleg elismeri.</p> <p>1830. márc. Török-orosz bizottság érkezik Szerbiába a szerb fejedelemség határainak megállapítása végett. — Montenegró trónjára lép II. Peter Njegoš (1830—1851) fejedelem, a XIX. század első felének legnagyobb szerb költője. — Gáj Lajos zágrábi horvát kultúrpolitikus, az egységes horvát helyesírás megteremtője, „illyrizmus” néven politikai-szellemi mozgalmat indít.</p> <p>1830. aug. 15. II. Mahmud hatti serfije (uralkodói leirata) kimondja, hogy a törökök ezentúl csak a szerbiai várakban tartózkodhatnak.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDLEMSÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1828. I. Miklóst Varsóban Lengyelország királyává koronázzák. Mickievicz kiadja „Konrad Wallenrod“ című hősi eposzát Szentpétervárott. Goszlinski (1801—1876) az első lengyel proletár-költő könyvet ír az ukrán parasztforradalomról.</p> <p>1829. Mickievicz emigrál. Németországba, Svájcba, Olaszországba, majd Párizsba megy a lengyel ügy európai propagandája érdekében.</p> <p>1830 november 29. Varsóban kitör a nemzeti felkelés I. Miklós önkényuralma ellen. Konstantin nagyherceg, a kongresszusi királyság helytartója, elhagyja Varsót.</p>	<p>1830. Törvény a bíróságok magyar vagy latin nyelvhasználatáról, a közhivatalnokok és ügyvédek magyar nyelvtudásáról (VIII. tc.). — Megjelenik Széchenyi István Hitel-je.</p> <p>1830. máj. A magyar országgyűlésen Varasd és Zágráb megyék horvát követei hozzájárulnak a magyar nyelvnek a társországok iskoláiban való tanításához.</p> <p>1830. szept. 27. V. Ferdinándot még atyja életében Magyarország királyává koronázzák.</p>	<p>1827. C. Golescu Bukarestben, a gróf Széchenyi István alapította Magyar Tudományos Akadémia példáján fellelkesülve, maga is román tudós társaságot szervez.</p> <p>1828—9. Orosz-török háború. Az orosz seregek áthaladnak a román fejedelemségeken és átvágva Bulgárián, Konstantinápolyhoz közelednek. A törökök békét kérnek.</p> <p>1829. Havasalföldön I. Heliade-Rădulescu, Moldvában G. Asachi megindítja az első román újságot (Curierul Româneesc, Albina Românească) Iași-ban sor kerül a Trei-Ierarhi templom melletti iskola újjászervezésére.</p> <p>1829. szept. 14. A drinápolyi békében a porta az oroszoknak engedi át a Dunadeltát, felszabadítja a dunai és feketetengeri kereskedelmi hajózást s 10 millió arany hadikárpótlás fizetésére kötelezi magát, amelynek teljesítéséig az orosz csapatok megszállva tartják a román fejedelemségeket; ezek a portának ezentúl természetben semmit sem szállítanak. A fejedelmek ezentúl életfogytiglan választhatók; a szultán kötelezi magát arra is, hogy az orosz megszállás idején a két fejedelemség előkelőinek meghallgatásával készülő Szervezeti Szabályzatot elismerje.</p>	<p>1827. Navarin mellett a török flotta súlyos vereséget szenved az európai koalícióval szemben. — Meghal Beethoven.</p> <p>1828—29. Orosz-török háború: ennek eredményeképpen a szultán elismeri Szerbia önkormányzatát. — O'Connel, az ír katolikus politikus, a Test Act ellenére képviselő lesz s kivívja a katolikusok egyenjogúságát.</p> <p>1829. A Balkánon Diebić, Ázsiában Paskiević orosz hadvezér számos győzelmet arat, Erzerum elesik, szept. 4-én II. Mahmud török szultán kénytelen megkötni a drinápolyi békét, amelylyel megnyitja a Dardanellékat és a Boszporust a Törökországgal barátságos viszonyban élő hatalmak hajói előtt.</p> <p>1830. Párisban a júliusi forradalom után Lajos Fülöp váltja fel X. Károlyt. — Belgium elszakad Hollandiától; királya Lipót szász-kóburg-gothai herceg. — Mickievicz, a nagy lengyel költő, emigrációba vonul. — Vasúti közlekedés Manchester és Liverpool között.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVATORSZÁG
<p>1831. Ferenc császár a József nádor és gróf Reviczky Ádám kancellár között támadt vitában utóbbit támogatja, mint a királyi abszolútizmus képviselőjét, a reformokra hajlamos József főherceg nádorral szemben.</p>	<p>1792—1878. A bolgár függetlenségi mozgalmak kora.</p>	<p>1831. márc. 7. A cseh tartománygyűlés rendjei megszavazzák a cseh nemzet átfogó történetéről szóló munka költségeit. — A „Cseh nemzet története“ megírására František Palacky kap megbízást.</p> <p>1833. Šafárik az újvidéki szerb gimnázium volt igazgatója Prágába költözik és érintkezésbe lép Palackyval. — Kollár Horvatióvic Domoljub álnéven Zágrábban kiadja 1821. évi röpiratának bővített kiadását „Sollen wir magyarren werden?“ címmel. — Jan Hollý szlovák költő eposzaiban (Svätopluk 1833, Sláv 1834, Cyrilomethodia 1835) először jelentkezik a szlovák őstörténeti szemlélet.</p>	<p>1831. dec. 12. Belgrádban a skupstina ünnepi ülésén felolvassák a szerb fejedelemség határainak és Miloš szerb fejedelemként való elismeréséről, valamint a szerb szenátus végleges engedélyezéséről szóló szultáni leiratokat.</p> <p>1832. Belgrádban megjelenik az első szerbiai politikai hírlap Srpske Novine címen.</p> <p>1832. ápr. Vuk Karadžić, a szerb nyelvújítás vezére, aki Obrenović Miloš meghívására éveket töltött Szerbiában, elhagyja Szerbiát és emlékiratot intéz Miloš fejedelemhez, melyben figyelmezteti, hogy a szerb közművelődést elhanyagolja és alkotmány nélkül kormányoz.</p>
<p>1832. aug. 9. Reindl osztrák kapitány merényletet kísérel meg V. Ferdinánd ellen Badenban.</p>			

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemségek ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1831. jan. 25. A lengyel országgyűlés trónfosztott-nak jelenti ki az orosz uralkodóházat a kongresszusi királyság területén.</p> <p>1831. febr. 25. Véres ütközet Grochownál Diebié orosz tábornagy hadai és a lengyel forradalmi csapatok között.</p>	<p>1831—1832. Országos kolerajárvány 240.000 halottal. A felvidéki babonás nép a hatósági fertőtlenítő eljárásban mérgezést vél és többfelé fellázad.</p>		<p>1831. Nagyhatalmi meg-egyezés biztosítja Belgium „örök semlegességét“.</p>
<p>1831. máj. 26. Az osztró-lenkai ütközetben a lengyel forradalmi hadsereg katasztrofális vereséget szenved.</p> <p>1831. szept. 7. Paskievič orosz hadseregtábornok beveszi Varsót. A forradalmi Czartoryski-kormány a porosz határon át nyugatra menekül. A lengyel emigráció európai központja Páris lesz. Mickiewicz, Słowacki, Krasiński és Chopin részt vesznek a párizsi emigráció munkájában.</p>	<p>1832—1836. Az országgyűlés az elsikkadt urbéri reform ellenében jelentős jobbágyügyi reformokat hoz: 1. a jobbágyok örök szerződést köthetnek földesurukkal szolgálataik megváltása tárgyában. 2. a közös (földesúri-paraszti) legelők feloszthatók az érdekeltek között, 3. a jobbágy, ha elköltözik, házában kívül haszonélvezeti jogát is eladhatja (IV—VIII. tc.). — Ugyanekkor törvény mondja ki egy Buda és Pest közötti állandó híd (a Lánc-híd) építését (XXVI. tc.), a pesti nemzeti színház alapítását (XLI. tc.), s vasutak építését (XXV. tc.).</p>	<p>1831. júl.—1832. jan. 10. Félévi munkával elkészül a Szervezeti Szabályzat, az első román alkotmány-törvény. Havasalföldön 190, Moldvában 132 képviselő, akik közül csak 27 képviseli az iparosokat és kereskedőket (a többi mind bojár), választja életfogytiglan a fejedelmet. Megalakul — szintén a bojártság tagjaiból — az első román nemzetgyűlés (Adunarea Obștească), amely javaslattal fordulhat nemcsak a fejedelemhez, hanem a továbbra is hűbérúri kiváltságokat élvező Törökországhoz s a „támogató hatalomként“ szereplő Oroszországhoz. Mindegyik fejedelem mellett hat-hat miniszter áll; ennek kapcsán minisztériumok és levéltárak alakulnak. Gondoskodás történik a nemzeti hadsereg felállításáról is; ezenkívül a Szabályzat utal a két fejedelemség egyenlő nyelvére, vallására és szokásaira, tehát már burkoltan felveti az egyesülés lehetőségét.</p>	
<p>1832. Az 1831. őszén fel-függesztett lengyel alkotmányt végleg eltörli Paskievič herceg, I. Miklós varsói kormányzója. — Ezzel egyidőben bezárják a vilnai egyetemet. — A poroszországi lengyelek nyílt elnyomása is megkezdődik.</p> <p>1832. febr. 26. Paskievič kiadja Varsóban az ú. n. Organikus Statútumot, mely eltörli az egykori kongresszusi királyság kedvezményeit.</p>	<p>1833. Kossuth Lajos megindítja az Országgyűlési Tudósításokat. — Kollár röpirata (Sollen wir Magyaren werden?) Zágrábban forradalmi hangulatot kelt; a pozsonyi országgyűlésen 1833 május 18-án Hertelendy torontáli követ „gyűlölködő lázítás“ vádját emeli a röpirat ellen, követeli a szerző személyének megállapítását és megbüntetését. A követi tábla elutasítja a kérelmet, mivel jogütközést lát abban, hogy a sajtószabadságért küzdő magyar országgyűlés kérje egy hazai sajtótermék üldözését.</p>		
<p>1833. A párizsi emigráció feje Czartoryski Ádám herceg, az 1831. évi forradalmi lengyel kormány elnöke.</p> <p>1833. A magyar országgyűlés tiltakozik Lengyelország elnyomása ellen. — A párizsi lengyel emigráció felhívást intéz a magyar nemzethez.</p>			

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVAKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1835. márc. 2. II. Ferenc osztrák császár, Magyar- és Csehország királya meghal Bécsben, utódja fia, a korlátolt képességű V. Ferdinánd. — Az új uralkodó helyett régenstanács intézi az ügyeket. Tagjai: Lajos főherceg, Metternich és Kollowrat.</p>	<p>1835. Aprilov Vaszil megalapítja Gabrovóban az első bulgáriai bolgár népiskolát. Egy évtizeden belül 53 iskola működik Bulgáriában; a nemzeti öntudatosodás mozgalma megindult. — Nagy bolgár összeesküvés Tirnovóban, melyet véresen elfojtanak. A mozgalom egyik vezére, Mamarčov György külföldre menekül.</p>	<p>1834. Samo Tomášik szlovák költő megírja Hej Slované c. költeményét, mely később Hej Slováci címen lett ismert.</p> <p>1835. Martin Hamulják szlovák író és kultúrpolitikus Pesten megalapítja a szlovák nyelv és irodalom barátainak társaságát.</p>	<p>1834. febr. Miloš fejedelem a kragujeváci skupstinán kilátásba helyezi a belügyi reformokat.</p> <p>1835. Gáj az ú. n. „što“ horvát nyelvújrást az illyr mozgalom irodalmi nyelvéné teszi és Kollár hatása alatt bejelenti a déli szláv népek irodalmi kölcsönöségének elvét. Az ettől kezdve horvát politikai irányzatként szereplő „illyr mozgalom“ elnevezés részben az „illyristák“ östörténeti elméletéből, de minden valószínűség szerint a napoleoni „illyr tartományok“ elnevezéséből fakad. Gájék „illyr“ mozgalma már a karinthiai, görzi, isztriai, krajnai, stájerországi, horvátországi, szlávóniai, dalmáciai, raguzai, boszniai, montenegrói, hercegovinai, szerbiai és délmagyarországi szlávok egyesítésének tervét hirdeti. — Gáj Kollowrat engedélyével Danica (később Danica Ilirska) címmel politikai kérdésekkel foglalkozó irodalmi folyóiratot indít.</p> <p>1835. febr. 14. Az ezévi kragujeváci skupstinán Miloš fejedelem bejelenti a Srpske Novine szerkesztője, Davidović által készített alkotmánytervezetet, mely mint Szerbia első alkotmánya, 1835 február 15-én életbe lép.</p> <p>1835. márc. 29. Miloš fejedelem a Porta és több európai hatalom tiltakozására felfüggeszti a szabadelvű alkotmányt.</p> <p>1835. okt. Miloš fejedelem rendeleti úton közli, hogy Szerbiában minden politikai hatalom gyakorlása egyedül az uralkodót illeti meg. Miloš önkényuralmával szemben az ú. n. akotmányos ellenzék Simić Stoján és Vujić Tamás vezetésével ellenállást szervez Miloš ellen. — Zágrábban Novine Hrvatske címen Gáj politikai hírlapot indít.</p>
<p>1836. V. Ferdinándot Csehország királyává koronázzák. Kollowrat sorozatos tárgyalásokat folytat a nemmagyar nemzetiségekkel.</p>	<p>1836. Kapinovóban bolgár hazafiak fegyveres felkelést robbantanak ki a török uralom ellen. A törökök leverik a felkelést, a kapinovói összeesküvőket kivégzik.</p>	<p>1836. Kollár a Hronka című folyóiratban közli a szláv irodalmi kölcsönöségről (O literárnej vzajemnosti etc) szóló tanulmányát, mely az irodalmi nagyszláv tudat doktrínája lesz.</p>	

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1834—38. Fokozódó politikai és gazdasági elnyomatás a megszállott területeken.</p>	<p>1834. Wesselényi Miklós nagykirályi beszédében a magyar társadalmi visszások rendezését követeli. A bécsi udvari kancellária utasítására a magyar vármegyék sorra visszahívják az úrbér javaslatot támogató „demokrata” követeket. Wirkner Lajos kancelláriai titkár tárgyalásai a haladószellemű követek visszahívása körül.</p> <p>1836—1847. A Nemzeti Múzeum építése.</p> <p>1836. Kossuth megindítja a Törvényhatósági Tudósításokat.</p> <p>1837. A bécsi kormány veszélyesnek minősíti Kossuth működését és több más reformpárti politikus után (Wesselényi Miklós, Lovassy László stb.) őt is törvénytelenül elfogatja. Börtönbüntetésre ítélik, melyből 3 évet ki is tölt.</p>	<p>1834. A szentpétervári egyezmény alapján a két nagyhatalom Havasalföld trónjára Ghica Sándort (1834—1842), Moldva trónjára pedig Sturdza Mihályt nevezi ki (1834—1849). Ghicát 1840-ben Gh. Bibescu váltja fel.</p> <p>1835. Iaşiban megszervezik az „Academia Mihăileană” nevű főiskolát, amelynek első tanárai I. Ghica, a jeles író és publicista, a bánsági származású Eftimie Murgu filozófus és M. Kogălniceanu, a romantikus nemzedék nagy történetírója (1817—1891).</p> <p>1836. A választásokon a haladó párt nagy többséget szerez s ez arra bírja Ruckmann bukaresti orosz konzult, hogy a Szervezeti Szabályzathoz újabb cikkelyt csatoljon, amely szerint az eredeti intézkedéseken túlmenően semmiféle reform nem hajtható végre.</p>	<p>1835. febr. 15. Életbelép az első szerb alkotmány.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVATORSZÁG
<p>1839. máj. Kolowrat Ljudevit Gájt, a Danica szerkesztőjét, uralkodói kiűntetésre terjeszti fel.</p>	<p>1838—1871. A bolgár nemzeti és kulturális mozgalom szívós küzdelem során kiszorítja a bolgár egyház vezetésétől a fanariótákat. A küzdelem voltaképp 1833-ban kezdődik, amikor a nemzeti mozgalom hívei eredménytelenül kérik a konstantinápolyi pátriárkát, hogy bolgár származású püspököket nevezzen ki Bulgáriában. A kudarc után a bolgár hazafiak még a pápasággal való unió gondolatát is felvetik, mire az orosz ortodoxia, majd maga a cár is közbelép a Portánál. 1866-ban a pátriárka már hajlandó lenne a bolgár nemzeti egyház elismerésére azzal a feltétellel, hogy a tráciai és macedóniai bolgárok továbbra is görög-fanarióta egyházi fennhatóság alatt maradnak. A nemzeti mozgalom hívei elutasítják az ajánlatot.</p>	<p>1836—37. Prágában megjelenik Palacký főműve: Csehország története (Geschichte von Böhmen) címmel. A munka a cseh történeti nemzeteszme fordulópontját jelenti.</p>	<p>1837. szept. Miloš száműzi az alkotmányos ellenzék vezéreit, akik a nép kívánságára rövidesen visszatérnek Szerbiába.</p> <p>1838. Varasdon és Zágrábban megalakulnak az első „illyr“ olvasóköriek. — A visszavont 1835. évi alkotmány helyett „Alaptörvény“-t (Ustav) ad ki Miloš fejedelem. Az Alaptörvény értelmében a kormányzó hatalmat a tizenhéttagú szenátus és a Porta beleegyezése nélkül el nem mozdítható miniszterek gyakorolják. Az új törvényt a szerb alkotmányos ellenzék elutasítja.</p> <p>1839. febr. 27. Az 1835. évi alkotmány elvi módosításával a skupstina új alkotmányt fogad el, mely lehetővé teszi az első szerb kormánytanács megalakulását (Sovet).</p> <p>1839. jún. 10. A szerb alkotmányos ellenzék vezetői, Simić és Vujić, a skupstina ülésén lemondásra szólítják fel az alkotmányellenesen kormányzó Miloš fejedelmet.</p> <p>1839. jún. 13. A szenátus felszólítására Miloš aláírja lemondását és elhagyja Szerbiát.</p> <p>1839. jún. 17. A kormányzást ideiglenesen Miloš ex-fejedelem legidősebb fia, Milán, veszi át, aki mellé a skupstina háromtagú regenszancsot (Petronijević, Vujić, Obrenović) választ.</p> <p>1839. júl. 10. Obrenović Milán régens halálával újabb dinasztikus válság tör ki Szerbiában. A kormánytanács követeket küld az Oláhországba emigrált Miloš másodszületett fiáért, Obrenović Mihályért, az ellenzék Kara Györgye családjának visszahívásán fáradozik.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1838—39. A görög-katolikus (görög egyesült) egyház eltörlése Litvániában és orosz Galiciában.</p>	<p>1837. Megnyílik a budapesti Nemzeti Színház. — Vörösmarty megírja a Szózatot.</p> <p>1838. A pesti nagy árvíz: 4200 ház közül 2200 összeomlik.</p> <p>1839. Országos nemesi statisztika: 135.000 nemes családot, 680.000 nemes személyt írnak össze. — Mégépül az első magyar lóvasút Pozsony és Nagyszombat között.</p>	<p>1837. Kogălniceanu kiadja franciául a románok történetéről írott művét.</p> <p>1838. G. Barițiu megalapítja Erdély első román újságját, a Gazeta Transilvaniei-t. — Moldvában megalakul a két első táblabíró-ság (Curtea de Apel).</p> <p>1839. Párisban megalakul a román egyetemi hallgatók köre, amely szélsőségesen demokratikus, sőt forradalmi elveket vall.</p>	<p>1837. A chartista mozgalom Angliában általános titkos választójogot követel. — Viktória királynő trónralép. — Puskin és Leopardi halála.</p> <p>1839. nov. 3. Szultáni rendelet, az ú. n. „gülhanei hatti serif“ („rózsaházi magas rendelet“) a balkáni török tartományok mohamedán és keresztény alattvalói társadalmi viszonyának rendezését igéri.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVATORSZÁG
<p>1842. A megújított német vámszövetség csatlakozásra szólítja Ausztriát. Az osztrák gazdasági élet vezetői tiltakoznak a régenstanácsnál a csatlakozás ellen.</p>	<p>1840. A konstantinápolyi bolgárok szabadságmozgalomba tömörülnek.</p> <p>1841. Lázadás a török katonaság ellen a Morava vidékén; bolgár forradalmi szervezkedés Brailában. Az utóbbit a helyi hatóságok hamar elfojtják.</p>	<p>1840. J. Palkovič távozása után a pozsonyi ev. liceum szláv nyelvi és irodalmi tanszékének új előadója, L. Štur nemzeti mozgalmat indít a szlovák értelmiségi ifjúság körében. Štur hatására a lőcsei szlovák irodalmi egyesület almanachja (Jitrenka) nyíltan hirdeti a szláv irodalmi kölcsönösség (vzajemnost) elveit, amiért gróf Zay Károly, a tiszáninneri ev. egyház főfelügyelője betiltja a szlovák irodalmi egyesületek működését. Štur ekkor országos politikai mozgalmat szervez.</p> <p>1841. Jozeffy tiszolci ev. lelkész küldöttséget vezet Metternich elé s a szlovák nemzetiség számára egyetemi szláv tanszéket, több szlovák cenzort és nyelvi védelmet kér.</p>	<p>1840. márc. 17. A dinasztikus válság Obrenović Mihály hazatéréseivel megoldódik. Az ifjú fejedelem leteszi az esküt az 1835. évi alkotmányra.</p> <p>1840. aug. 3. A topcsideri mezőn tartott szerb nemzetgyűlés az alkotmányos ellenzék vezéreinek elfogatását és bíróság elé állítását követeli.</p> <p>1841. Gáj Világosvári Tamás álnéven Zágrábban röpiratot ad ki a magyar nyelvi reformok ellen.</p> <p>1841. márc. Orosz és török részről az ellenzékkel való megbékélést ajánlják Mihály fejedelemnek.</p> <p>1841. jún—okt. Obrenović Mihály közoktatás- és igazságügyi reformokat vezet be, tudományos társaságot és színházat alapít Belgrádban.</p> <p>1841. okt. A bizalmába visszafogadott Vujić tanácsára Mihály fejedelem szárnysegédjévé nevezi ki az emigrációból visszatért Karagyorgyević Sándort.</p> <p>1842. aug. 29. A szerb politika vezetői, Vujić, Petronijević és Miljutin Garašin összeesküvést szerveznek Obrenović Mihály ellen.</p> <p>1842. szept. 6. Obrenović Mihály Zimonynál magyar területre menekül.</p> <p>1842. szept. 13. A vracári mezőn tartott szerb nemzetgyűlés trónfosztottnak nyilvánítja az Obrenovićokat és Karagyorgyević Sándort Szerbia fejedelmévé választja.</p> <p>1842. nov. Sándor fejedelem az alkotmányos ellenzékét bízta meg kormányalakítással. Szerbia kormányelnöke és belügyminisztere. Vujić, külügyminisztere Petronijević.</p> <p>1842. nov. 14. A Porta hatti seriffel megerősíti Karagyorgyević fiának, Karagyorgyević Sándornak a vracári rendkívüli nemzetgyűlés által történt megválasztását.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1840. A litván alkotmányt megszüntetik. A cári fennhatóság alá került lengyel és litván területeken bevezetik az orosz törvénykönyvet. — Ugyanakkor IV. Frigyes Vilmos porosz király jelentéktelen iskolai kedvezményeket tesz a politikai jogaitól megfosztott „poroszországi“ lengyel-ségnek.</p>	<p>1840. Liberális szellemű közgazdasági törvényhozás: váltótörvény (XV. tc.), részvénytársasági, gyár- és munkástörvény (XVI—XIX. tc.). — Megindul a Budapesti Szemle.</p> <p>1841. Új büntetőtörvénykönyv készül. — A Pesti Hírlap megindulása Kossuth szerkesztésében. — Megjelenik Széchenyi Kelet népe című munkája és Kossuth Felelete.</p> <p>1842. A zágrábmegyei tisztújítás és Haller bán beiktatása alkalmával az illyr párt magyarellenes politikai tüntetést rendez és erőszakkal eltávolítja a tisztújításról a magyar rendeket támogató turopoljei (turmezei) horvát nemességet, melynek vezetője Josipović, a turmezeiek grófja, sikertelen politikai ellenmozgalmat szervez az illyristák ellen. — A Lánchíd alapkövetétele.</p>	<p>1840. Megindul Kogălniceanu lapja, a Dacia Literară. — Alexandri, a kiváló költő (1819—1891), a iași-i színház élére kerül.</p>	<p>1840. A londoni konferencia szerint a Törökország feletti protektorátust öt nagyhatalom vegye át (Oroszország, Anglia, Ausztria, Francia- és Poroszország). — Megalakul az első nagy hajózási vállalat, a Cunard Line. — Ausztráliába, mely igen gyorsan felvirágzott, többé nem küldenek deportáltakat. — Viktória férjhez megy Albert szász-kóburg-gothai herceghez.</p> <p>1841. Louis Blanc „A munka szervezete“ című munkájával a szocialista gondolat egyik előfutára lesz.</p> <p>1842. Az angolok Hong-Kongban.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1843. máj. 20. Királyi trónbeszéd a büntetőtörvénykönyv, Duna-szabályozási munkálatok, a városok törvényhozási részvételének törvényes biztosítása, a hiteltörvények rendezése és egy országos hitelbank felállításának szükségességéről.</p>		<p>1843. Štur elhagyja a pozsonyi liceum tanszékét Zay „pánszláv“ vádjai miatt. A pozsonyi szláv tanszékét megszüntetik. — A szlovák nemzetiségi mozgalom vezetői: Štur, Hodža és Hurban elhatározzák, hogy a középszlovák nyelvjárast irodalmi nyelvvé teszik.</p>	<p>1843. márc. Orosz tiltakozó jegyzék Sándor fejedelem lemondását, az ellenzék vezéreinek megbüntetését és száműzését követeli. A Vujić-párt az ország többségének támogatásával ellentmond a cári tiltakozó jegyzéknek, Sándor fejedelem és kormánya között súlyos nézeteltérés támad, mely a kormány lemondásával véget ér. Karagyorgyević Sándor az alkotmányos ellenzék ügyét a skupstina elé utalja.</p> <p>1843. máj. Karagyorgyević Sándor, aki Miklós cár kívánságának megfelelően időközben formailag lemondott, a cár megbízottjának jelenlétében újból vállalja fejedelemmé választását.</p> <p>1843. jún. 27. A topcsideri fejedelemválasztó nemzetgyűlésen a szultán képviselője, Hafiz pasa belgrádi főmegbízott és a belgrádi orosz konzul jelenlétében Karagyorgyević Sándort egyhangúlag Szerbia fejedelmévé választják. — A cári udvar elismeri a választás törvényességét.</p> <p>1843. aug. 9. A skupstina kragujeváci ülésén elfogadják az alkotmányos ellenzék vezetőinek, Vujićnak és Petronijevićnek kiutasításáról szóló javaslatot. — Röviddel később Karagyorgyević Sándor Szerbia belügyi főnökévé kinevezi Ilija Garašanint.</p>
<p>1844. A bécsi kormányzat a magyar vám- és iparügyi felirat kívánságait elutasítja. — Metternich államkancellár József főherceg nádorhoz intézett levelében elismeri a Magyarország iránt tanúsított önkényes bécsi kormányzati politika hibáit és reformokat helyez kilátásba, hogy „a forradalom küszöbén álló országot eltérítse szándékától“.</p>	<p>1844. Fotinov Konstantin Szmirnában megindítja az első bolgár folyóiratot (Ljuboslovie).</p>	<p>1844. Štur „Tatrin“ címmel irodalmi és kultúrpolitikai egyesületet létesít, mely előkészíti a szlovák nyelvújítás végső fázisát. — A cseh rendek támogatásával megjelenik Palacky művének nemzeti díszkiadása.</p>	<p>1844. Jovan Hadžić magyarországi szerb közjogász szerkesztésében elkészül Szerbia első polgári törvénykönyve. Az ekkor kiadott szerb iskolatörvényt Popović Sterija Jován magyarországi szerb kultúrpolitikus készíti el. — Garašanin Ilija szerb belügyi főnök bizalmas utasításban közli az összes délszlávok egyesítését célzó nagyszerb politikai programot.</p> <p>1844. okt. Sándor fejedelem felfüggeszti a Vujić-párt vezetői ellen hozott határozatot. Az ellenzék vezérek visszatérnek Belgrádba.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1843—45. Titkos politikai szervezkedés Poznan és Krakkó környékén a orosz és osztrák nyelvi-politikai elnyomatás ellen.</p>	<p>1843. Megjelenik Wesselényi Miklós nagy műve: „Szózat a magyar és szláv nemzetiség ügyében.“ — Ugyanakkor megjelenik Békesy (Tomašek) Pál „A nyelvbéke Magyarországbán“ című munkája, melyben a magyarországi nemzetiségek megbékélésének gondolatát hirdeti. Az országgyűlés vám- és iparügyi felirattal fordul a kormányzathoz.</p>	<p>1843. Kogălniceanu az Academia Mihăileană-n megkapja a román történelem tanszékét: előadásai nagy hatással vannak a román nemzettudat kialakulására.</p>	<p>1843. Megkezdődnek a Duna-szabályozási munkálatok.</p>
	<p>1844. II. t.-c. a magyar hivatali törvénykezési és közoktatási nyelv bevezetéséről.</p> <p>1844. Az országgyűlés a nem-nemeseket szabad birtokjoggal és közhivatalviselési joggal ruházza fel. (IV.—V. tc.) — Megalakul az Iparvédegylet, a Gyár-alapító Társaság és a Magyar Kereskedelmi Társaság. — Teleki László gróf a főrendi ellenzék vezére lesz. — Erkel Ferenc megírja az első nagy magyar operát (a Hunyadi Lászlót).</p>	<p>1844. Moldvában felszabadítják a cigányrabszolgák javarészét. — Kogălniceanu megindítja „Propășirea“ (Haladás) című lapját.</p>	<p>1844. Garašanin szerb belügyi főnök tervezete a délszláv népek politikai egységéről.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1846. Jan.-márc. Stadion gróf, Galicia helytartója, ügyesen kihasználja a lengyel kiváltságos osztályok elnyomásától szenvedő lengyel jobbágyság elkeseredését s a Krakóban kitört nemzeti mozgalmat ukrán paraszttal vereti le. A testvérharc során az osztályok csapatok megszállják és Ausztria bekebelezi a krakkói szabadállamot.</p>	<p>1845. Momčilov, Gerov, Čintulov véget vetnek a görögnyelvű iskoláztatásnak és megkezdik a bolgárnyelvű közoktatás megszervezését.</p> <p>1846. Lipcsében megindul az első bolgár lap: Bulgarski Orel (A bolgár sas).</p>	<p>1845. júli. Többszöri kérelmezés után Bécsben engedélyezik az első szlovák politikai hírlapot Slovenskije Narodnje Novini (Szlovák Nemzeti Hírlap) címmel. A lap Štur szerkesztésében 1848 június 9-ig megjelent és a szlovák nemzetiségi mozgalom politikai élorgánuma lett.</p> <p>1846. Lezajlik a szlovák nyelvújítási harc az egyesült népnyelvi irányzat (a nyugati szlovák bernolákisták és a középszlovák nyelvjárást elfogadó Šturpártiak), illetve a cseh-szláv egyházi nyelv (bibličina) és a cseh irányzat hívei: Kollár és Šafárik között. Utóbbiak a Cseh Múzeumi Társaság kiadásában Hangok az egységes cseh-morva-szlovák irodalmi nyelv szükségéről (Hlasové etc.) címmel éles támadást intéznek Šturék ellen, amit J. M. Hurban visszautasít az első szlovák irodalmi szemle (Slovenské Pohlady) hasábjain. — Karel Havlíček Borovský, a cseh nemzeti sajtó későbbi vezére átveszi a Pražske Noviny (Prágai Hírlap) szerkesztését.</p> <p>1847. júli. 9. A Tatrin irodalmi egyesület csejtei (čachticei) találkozásán a protestáns és katolikus szlovákok megegyeznek a középszlovák nyelvjárás, mint közös irodalmi nyelv használatában.</p> <p>1847. nov. Štur, Zólyom város követe felszólal az országgyűlésen a szlovák nyelv és nemzetiség védelmében.</p>	<p>1845. Uralkodói leirat megfosztja a horvát tartománygyűlésen való szavazati jogától a túrmezei nemességet.</p> <p>1847. A horvát tartománygyűlésen a nyelvi kérdés, a szlovén megyék horvátországi „indigenátus”, az idegen származásuaknak az ország nemessége közé való felvétele miatt súlyos politikai ellentét robban ki. — Az 1847—48. évi magyar országgyűlésen a horvát követek tiltakoznak a magyar nyelvnek a felső hivatalok közötti tárgyalási nyelvként való bevezetése ellen.</p> <p>1847. jan. Sándor fejedelem rendelete alapján az alkotmányos ellenzék átveszi a kormányzást Szerbiában.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERdÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1846. Poznań vidékének lengyel lakossága fellázad a porosz katonai beszállások ellen. A mozgalom élére Mieroslawski lengyel tábornok áll. A helyi jellegű felkelést rövidesen elfojtják. — Krakkóban lengyel nemzeti mozgalmat szerveznek. Osztrák ügynökök felderítik az „összeesküvést”, Ausztria megszállja Krakkót, önkényesen megszünteti a helyi köztársaságot és anektálja a várost.</p>	<p>1845. Széchenyi megindítja a Tisza-szabályozást. — Megjelenik Eötvös József báró társadalmi regénye: A falu jegyzője, melyben a magyar közigazgatás elmaradott voltára hívja fel a figyelmet.</p> <p>1846. Megindul az első balatoni gőzhajó s megnyílik a budapest—váci vasútszakasz.</p> <p>1847. Az erdélyi országgyűlés elfogadja a nyelvi vitát lezáró 1847. I. erd. t.-c.-t a magyar törvényhozási, törvénykezési és közigazgatási nyelv bevezetéséről.</p> <p>1847. ápr. Táncsics Mihály munkásíró az elnyomott néposztályok követeléseit tartalmazó Népkönyv című munkája miatt a helytartótanács a zágráb-megyei Bródban elfogatja és a budai József-laktanya fogházába zárátja.</p> <p>1847. jún. 6. Deák elkészíti a liberális párt programját. A követelések között a felelős minisztérium, a népképviselői országgyűlés, az unió, a közteherviselés, törvény előtti egyenlőség, sajtó- és egyesületi szabadság, valamint a jobbágyság megszüntetéséről szóló pontok szerepelnek.</p> <p>1847. okt. A Jellašić vezetése alatt álló horvát katonai párt által háttérbe szorított Gáj Pozsonyban Kossuthtal tárgyal. — Miletic Svetožar, a magyarországi szerb nemzetiségi mozgalom későbbi vezére, politikai mozgalmat indít a Pozsonyban tanuló nemzetiségi főiskolások között.</p> <p>1847. Meghal József nádor. — Elkészül a budapest—szolnoki vasútvonal. — Megjelenik Arany János Toldi-ja. A pesti német színház tűzvésznek esik áldozatul.</p>	<p>1845. Havasalföldön N. Bălcescu, Mihály vajda korának történetírója s az Erdélyből kivándorolt Al. T. Laurian megalapítják az első történelmi folyóiratot: Magazinul istoric pentru Dacia címmel.</p> <p>1846. Neofit metropolita fellépése az 1848-as mozgalmak előhírnöke.</p> <p>1847. Gh. Barițiu, az erdélyi román sajtó megteremtője közlésezi délkelet-európai államszövetségi terve vázlatát a Gazetában. (1847. 68. sz.)</p>	<p>1845. jan. 11. Guizot kiutasítja Franciaországból Marx Károlyt, Ruget és Bakunint.</p> <p>1845. Engels éles bírálatban részesíti az angliai munkások helyzetét.</p> <p>1846. Cobden ösztönzésére Anglia áttér a szabad kereskedelemre.</p> <p>1847. Svájc polgárháborúja a demokrácia és a centrálizmus győzelmét eredményezi. A következő évben alkotmányreform: Svájc — amerikai mintára — szövetségi állammá alakul át.</p> <p>1847. Németországban a rossz termés és az „ifjú Németország” mozgalma egyaránt forradalmi hangulatot készít elő. — A kommunisták titkos szövetségének novemberi nagygyűlésén megbízzák Marxtot és Engelst, hogy a nyilvánosság számára elméleti és gyakorlati pártprogramot állítsanak össze. Ez a kommunista kiáltvány, mely 1848 februárjában jelenik meg.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1848. márc. 13. Bécsben a párisi (februári) forradalom hatására kitör a forradalom. A császár elbocsátja Metternichet és elrendeli az alkotmányozó birodalmi ülés összehívását.</p> <p>1848. márc. 14. A demokratikus mozgalom vezetői Bécsben kimondják a sajtószabadságot és megszervezik a polgárőrséget.</p> <p>1848. márc. 15. V. Ferdinánd birodalmi alkotmányt ígér a népeinek és kinevezi a szabadelvű Ficquelmont-Pillersdorf minisztériumot, majd bejelenti a magyar felelős minisztérium megadását.</p>	<p style="text-align: center;">1792—1878. A bolgár függetlenségi mozgalmak kora.</p>	<p>1848. márc. 19. Štur, Hodža és Hurban Hlbokán megfogalmazzák a szlovák nemzeti követeléseket.</p>	<p>1848. márc. 17. A magyarországi szerb nemzetiség vezetői pesti tanácskozásukon (Tamásvasárnapi gyűlés) deklarálják a szerb nemzetiségi kívánságokat.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1848. jan.-márc. Mieroslawski tábornok új nemzeti forradalmi mozgalmat indít a poroszok által megszállott lengyel területek felszabadítására.</p>	<p>1848. márc. 3. Kossuth követeli a magyar törvénykönyv teljes reformját és az alkotmányos kormányzat visszaállítását mind Magyarországon, mind pedig Ausztriában.</p> <p>1848. márc. 15. A pesti ifjúság forradalma. — A nemzeti kívánságok 12 pontjának kinyomtatása. — Az országgyűlés megszavazza az új Magyarország alap törvényeit: 1. kimondja a független, felelős magyar minisztérium felállítását (III. tc.), 2. a népképviselői országgyűlés évenkénti ülésezését (IV—V. tc.), 3. Magyarország és Erdély unióját (VI—VII. tc.), 4. a közteherviselést (VIII. tc.), 5. a jobbágyság felszabadítását, a jobbágföldök állami megváltását, (azaz 12 millió hold földnek, nemzetiségi különbség nélkül, a parasztok tulajdonába adását) az urbér, a tized eltörlését (IX—XII. tc.), 6. a középkori nemesi birtokjog (ősiség) megszüntetését (XV. tc.), 7. a sajtó szabadságát (XVIII. tc.), 8. a vallásfelekezetek egyenlőségét (XX. tc.) stb. — Táncsics Mihályt, az első munkásíró, kiszabadítják börtönéből.</p> <p>1848. márc. 16. Országgyűlési küldöttség adja át az új törvényeket az uralkodónak.</p> <p>1848. márc. 17. A király felhatalmazza István főherceg nádort gróf Battyány Lajos miniszterelnöki kinevezésére.</p>	<p>1848. jan. 18. Bibescu megnyitja a havasalföldi tartománygyűlést. Nion francia konzul Guizotnak küldött jelentésében Bibescut a haladás hívének mondja.</p> <p>1848. febr. 23. Párisban kitör a forradalom. A párisi román diákok küldöttsége előtt a francia főváros polgármestere ama reményének ad kifejezést, hogy a fejedelemségek egyesülése hamarosan bekövetkezik.</p> <p>1848. márc. 15—30. Erdély románsága örömmel értesül a márciusi reformokról, különösen a jobbágyság eltörléséről. Balázsfalva az unió mellett nyilatkozik.</p> <p>1848. márc. 16. Guéroult iasi francia konzul szerint Moldvában már igen izgatott a közhangulat: a párisi és bécsi események élénk visszhangot keltettek.</p>	<p>1848. Februárban Párisban kitör a radikális polgári elemek és az ipari munkásság forradalma. Lajos Fülöp távozni kénytelen, kikiáltják a köztársaságot. — A párisi forradalom egész Európában szabadságmozgalmakat, robbant ki az uralkodók reakciós rendszere ellen. Megjelenik Marx és Engels Kommunista Kiáltványa. — Berlinben IV. Frigyes Vilmos porosz király a forradalmi tömegek nyomására kénytelen alkotmányos engedményeket tenni. Március 13-án a bécsi forradalom lemondásra kényszeríti Metternich herceg kancellárt s kimondatja a jobbágyság eltörlését. Március 15-én a vértelen magyar forradalom kivívja a független magyar minisztérium, valamint egész sor reform elismerését. Prágában az önálló Csehországért kitört forradalmat június 12-én leverik. Milánóban és Velencében a bécsi megmozdulások hatására ugyancsak ki tör a forradalom. A Habsburg-ellenes, fegyveres fölkelést, melyet a szárd király is támogat, Radetzky és Haynau császári tábornokok leverik. Ezzel helyreállítják Ausztria uralmát Észak-Olaszországban. Spanyolországban sorozatos köztársasági megmozdulásokat vernek le. Nyár végére Európaszerte elbuknak a szabadságmozgalmak, a magyar szabadságharc kivételével.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1848. márc. 22. V. Ferdinánd Kollowrat ajánlatára Jellačić ezredest Horvátország bánjává nevezi ki.</p> <p>1848. ápr. 11. V. Ferdinánd szentesíti a márciusi magyar törvénycikkeket.</p> <p>1848. ápr. 25. Az ú. n. Pillersdorf-féle alkotmány kibocsátása a nemmagyar országok számára.</p> <p>1848. máj. 6. Radetzky olaszországi osztrák fővezér győzelmet arat Santa Lucianál az olasz felkelők felett.</p>	<p>1792—1878. A bolgár függetlenségi mozgalmak kora.</p>	<p>1848. márc. 29. A cseh politikai vezetők Csehország számára felelős minisztériumot követelnek.</p> <p>1848. ápr. 1. Havlíček—Borovsky szerkesztésében megjelenik a Národní Noviny első száma Prágában.</p> <p>1848. ápr. 8. Császári nyilatkozat a cseh főhivatalok felállításáról.</p> <p>1848. ápr. 10. Prágában Slovanská Lipa (Szláv hárs) címmel nagyszláv politikai egyesület létesül.</p> <p>1848. máj. 1. Štefan Laurer magyarbarát szlovák közíró Naššim milim Slováku (A mi kedves szlovákjainknak) c. röpiratában a magyar szabadságmozgalomhoz való csatlakozást ajánlja a szlovákoknak.</p> <p>1848. máj. 10. Štur, Hodža és Hurban a lipatószentmiklósi szlovák nagygyűlésen 14 pontba foglalják a szlovák nemzetiségi követeléseket. A memorandumot, amelyben külön nemzetgyűlést és a néprajzi határok megállapítását, a néprajzi kerület szlovák politikai és közigazgatási nyelv</p>	<p>1848. márc. 27. A zágrábi horvát tartománygyűlés nemzetgyűlésnek nyilvánítja magát és a katonai párt indítványára kimondja a társországok elszakadását, Horvát-, Szlavón-Dalmátországok egy királyságban való egyesítését. — Ugyanakkor az újvidéki szerb gyűlésen megismétlik a magyarországi szerb önkormányzatra vonatkozó nemzetiségi követeléseket.</p> <p>1848. ápr. 8. Kostić Sándor vezetésével újvidéki szerb küldöttség érkezik Pestre, mely résztvesz az országgyűlés ülésén, majd Kossuthal tárgyal. Kossuth és az újvidéki küldöttség között politikai nézeteltérés támad a magyarországi szerb önkormányzat kérdésében.</p> <p>1848. ápr. 18. Az udvar által bánná kinevezett Jellasics bevonul Zágrábba, ostromállapotot hirdet s megszakítja az összeköttetést a Batthyány-kormányval.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1848. Lázadás Poznańban, Lembergben és Krakkóban. — Ez év májusában a porosz túlerő elfojtja Mieroslawski második poznańi felkelését. — Lengyel légiónok az olasz, német és magyar szabadságharcban.</p>	<p>1848. márc. 23. Batthyány megalakítja minisztériumát. A kabinet az országgyűlés minden pártárnyalatát magában foglalja, de túlnyomórészt mérsékeltékből áll: Esterházy Pál herceg (király személye körüli), Széchenyi István gr. (közlekedésügyi), Eötvös József br. (vallás- és közoktatásügyi), Klauzál Gábor (földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi), Mészáros Lázár (honvédelmi) miniszter mellett csak Kossuth (pénzügy) és Szemere Bertalan (belügy) képviselik a radikális elemet.</p> <p>1848. ápr. 11. V. Ferdinánd király Pozsonyban szentesíti a márciusi törvényeket.</p>	<p>1848. márc. 25. Simion Bărnuțiu, erdélyi jogtudós Nagyszebenben a szászok biztatására kiáltványt bocsát ki Erdély uniója ellen, erélyesen követelvén az erdélyi románságnak negyedik „nemzetként“ való elismerését.</p> <p>1848. márc. 27. Iași-ban, a Hotel Petersburgban reformbizottság ül össze. Követeléseiket Sturdza Mihály, Moldva fejedelme nagyrészt elfogadja, csupán a nemzetörtség felállításához s az országgyűlés feloszlatásához nem járul hozzá. A következő napokban török befolyásra számos letartóztatás történik: március 31-re a rend helyreáll.</p> <p>1848. ápr. 29. Sűrűn érkeznek havasalföldi és moldvai románok Brassón át Erdélybe és Szebenben Bărnuțiu-cal tárgyalva, elhatározzák: tiltakozni fognak az unió ellen, mert abban az összrománság egyesítésének akadályát látják. Ilyen értelemben foglal állást a balázsfalvi előkészítő ülés is (ápr. 30).</p>	<p>1848. Mazzini Olaszországban megalapítja az első titkos munkásszervezeteket.</p> <p>1848. ápr. A szicíliai és milánói mozgalmak után Szárdinia és Velence felkelést szerveznek Ausztria ellen. Károly Albert szárd király hadat üzen Ausztriának és bevonul Milánóba.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1848. máj. 17. V. Ferdinánd és az udvar Innsbruckba távozik.</p> <p>1848. jún. 15. A bécsi népuralom lemondásra kényszeríti a Pillersdorf-Ficquelmont-kormányt. Az új kormány irányítóiról a Wessenberg — Doblhoff-kabinet nevet viseli. (Miniszterelnök és külügyminiszter: Wessenberg-Ampringen, belügyminiszter: Doblhoff, pénzügyminiszter: Krauss, igazságügyminiszter: Bach, hadügyminiszter: Baillet-Latour.)</p> <p>1848. jún. 18. Radetzky Károly Albert szövetségétől, Durando pápai hadvezértől elfoglalja Vicenzát.</p>	<p>1792—1878. A bolgár függetlenségi mozgalom kora.</p>	<p>vét, szlovák nemzetőrséget, vezényleti nyelvet és szlovák egyetemet követelnek, megküldik az országgyűlésnek és a kormánzatnak.</p> <p>1848. jún. 2. A cseh politikusok és írók Palacký vezetésével szláv kongresszust tartanak Prágában, melyen Ausztria szláv népeinek összefogását deklarálják. A nyugati szlovákságot Štur, Hodža és Hurban, a kárpátoroszokat Dobrjanskij Adolf képviseli a kongresszuson.</p> <p>1848. jún. 12—17. A prágai szláv kongresszus felhívására fegyveres felkelés tör ki Prágában, melyet Windischgrätz herceg csehországi osztrák kormánybiztos csapatai vérbefojtának.</p>	<p>1848. máj. A karlócai nemzeti kongresszus ki mondja a Szerémségből, Bácskából, Bánátból, Bács-Bodrogból és Baranyából alakítandó szerb önkormányzati terület, a Vajdaság (Vojvodina) létesítését, melynek megszervezésére szerb nemzeti bizottságot választanak. — Ergović Uroš pesti szerb publicista „Szózat a szerb nemzetéhez“ címmel politikai röpiratot ad ki a magyarországi szerb egyházi és kulturális kiváltságokról.</p> <p>1848. jún. Kitör az 1848—49-ki magyarországi szerb felkelés. Harcok Versecnél, Szenttamásnál, Bácsföldvárnál és Óverbásznál a szerb felkelők és a honvédsapatok között.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1848. máj. A poznani felkelés bukása után Mieroslawski külföldre menekül.</p>	<p>1848. máj. 13. A karlócai szerb nemzeti kongresszus a Bácskát és a Bánságot különálló, autonóm vajdasággá nyilvánítja. A magyar országgyűlés tiltakozik a határozat ellen.</p> <p>1848. máj. 15. Az erdélyi románok Balázsfalván önálló nemzetnek jelentik ki magukat, évenként összeülő nemzetgyűlést követelnek és elvetik Erdélynek Magyarországgal való unióját.</p> <p>1848. máj. 29. Az erdélyi országgyűlés két román kiküldött részvételével kimondja az uniót.</p> <p>1848. jún. 1. Megjelenik az első magyar szociálpolitikai rendelkezés: Klauzál Gábor „Czéhszabályokat módosító rendelet”-e.</p> <p>1848. jún. 5. Pesten összeül az első magyar népképviselői országgyűlés. — A horvát tartományi gyűlés kimondja a Magyarországtól való elszakadást.</p> <p>1848. jún. 10. Innsbruckban az udvar — Batthyány kérelmére — Jellasics bárnot letételéről szóló manifesztumot bocsát ki.</p> <p>1848. jún. 18. Batthyány közlése az innsbrucki proklamációt, melyet azonban az udvar időközben az udvar az aulikusok tanácsára időközben hatálytalanított. Az uralkodóval és kamarillájával szemben a magyarság az európai szabadságjogokat, demokráciát és a haladást képviseli. Bécs a divide et impera elv alkalmazásával a nemzetiségeket állítja sorompóba.</p>	<p>1848. máj. 11. Vasile Erdeli, Nagyvárad görög kat. püspöke körlevélben hívja fel a görög kat. románok figyelmét „a magyar haza iránti kötelességük teljesítésére”.</p> <p>1848. máj. 15. Balázsfalván, a Szabadság mezején S. Bärnu űu nagy beszédben foglal állást az unió ellen; a magyaroktól a robot eltörlését s a jobbágság felszabadítását se akarja elfogadni. A magyarsággal szemben hűséget esküszik I. Ferdinánd osztrák-császárnak, Erdély nagyfejedelemnek. A román értelmiség javarésze még ekkor is uniópárti, különösen a Partiumban s a Bánságban.</p> <p>1848. jún. 9. Havasalföld haladó szellemű románsága az iszlaz-i népgyűlésen követeli az orosz protektorátus megszüntetését, a jogegyenlőséget, a földosztást, a jobbágság eltörlését, I. Heleade-Rădulescu 22 pontból álló határozati javaslata alapján. Ugyanaznap este Bukarestben sikertelen merénylet Bibescu ellen.</p> <p>1848. jún. 11. A megfélemlített Bibescu aláírja az új alkotmányt és forradalmi kormányt nevez ki. Az orosz konzul hevesen tiltakozik s ezért jún. 13-án Bibescu lemond, majd Erdélybe menekül.</p> <p>1848. jún. 27. Eftimiu Murgu és Wlad Alajos Lugoson népgyűlést rendeznek: tiltakoznak a bányászati románságnak elszervezése ellen.</p>	

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1848. júl. 10. A bécsi ideiglenes birodalmi gyűlésen megszavazzák a jobbágyok felszabadításáról szóló javaslatot. A birodalmi gyűlést császári manifesztummal elnapolják és 1848. november 15-re Kremsierbe (Kromeriž) összehívják.</p> <p>1848. júl. 23—25. Radetzky a custozzai csatában döntő győzelmet arat Károly Albert szárd király egyesült olasz hadai ellen.</p> <p>1848. júl. 26. Az olasz csapatok Volta mellett újabb vereséget szenvednek.</p> <p>1848. aug. 6. Radetzky bevonul Milánóba.</p> <p>1848. aug. 9. Károly Albert kilenc hónapi fegyverszünetet köt és csapatait kivonja Lombardiából.</p> <p>1848. aug. 25. V. Ferdinánd visszatér Bécsbe és államiratot intéz a magyar kormányhoz. Az államirat felszólítja a magyar felelős minisztériumot, hogy mondjon le a kereskedelem, pénz- és hadügy önálló vezetéséről.</p> <p>1848. aug. 30. V. Ferdinánd Bach igazságügyminiszter és Helfert képviselő kívánságára elzárkózik a magyar deputáció tervbevett fogadása elől.</p>	<p>1792—1878. A bolgár függetlenségi mozgalmak kora.</p>	<p>1848. júl. 15. Szlovák nemzeti tanács (Slovenská národná rada) alakul a szlovák politikai triász (Štur, Hodža és Hurban) vezetésével.</p>	<p>1848. júl. 24. Batthyány és Jellašić Bécsben találkozik. Batthyány megígéri, hogy minden jogos horvát kívánságot haladéktalanul teljesít. A bán azonban — kétségtelenül az udvar kívánságára — azt kívánja: egyezzek bele a magyar kormány a had- és pénzügyi ösztöbirodalmi közös jellegének visszaállításába.</p> <p>1848. aug. 11. Jellašić Magyarország ellen felvonuló csapatai átlépi a Drávát.</p> <p>1848. aug. 19. Űtközetek a szerb felkelőcsapatok és a magyar honvédek között Szenttamásnál és Fehértemplom mellett.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1848. júl. Bem József és Dembinszky Henrik emigráns lengyel tábornokok Pesten Kossuth-tal tárgyalnak.</p>	<p>1848. júl. 5. István főherceg nádor, királyi helytartói minőségben megnyitja az országgyűlést.</p> <p>1848. júl. 11. Kossuth, a kormány megbízásából, 200.000 ujonc és 42 millió forintnyi hitel megajánlását kéri a képviselőháztól, de nem a közös birodalmi hadseregben levő magyar seregek kiegészítésére, hanem új magyar ezredek felállítására. Törvényjavaslata azt is kiköti, hogy a birodalmi hadsereg magyar csapatai csak Magyarország ellen támadó ellenséggel szemben használhatók fel, ami más szóval a lombard forradalom leverésében való részvétel megtagadását jelentette.</p> <p>1848. aug. 5. Kossuth — az osztrák Nemzeti Bank és a bécsi minisztérium tiltakozása ellenére — többmillió forintnyi papírpénzt bocsát ki.</p> <p>1848. aug. 14. Az uralkodó visszavonja István főherceg királyi helytartói teljhatalmú megbízását.</p> <p>1849. aug. 26. Bárány Miklós nemzetiségi törvényjavaslatot nyújt be és magyar-román sorsközösséget sürget.</p> <p>1848. aug. 27. A magyar minisztertanács elfogadja Deák Ferenc és Szemere Bertalan törvényjavaslatát, amely Horvátországban és a határőrvidéken minden polgári és katonai hatalmat a bán kezébe teszi le, horvát államtitkárságot állít a király személye körüli miniszter mellé, horvát osztályokat létesít a pénz- és kereskedelemügyi minisztériumban, a magyar minisztertanácsban széket ad egy horvát miniszternek, s hivatalos nyelvvé emeli a horvátot az említett országrészek területén.</p>	<p>1848. aug. 26. Havasalföld trónjára Barbu Știrbey, Moldváéra Gr. Ghica kerül.</p>	

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1848. szept. 4. Az udvar Jellašičot báni méltóságába visszahelyezi, mire a bán császári reguláris és toborzott csapatok élén átkel a Dráván.</p>	<p>1792—1878. A bolgár függetlenségi mozgalmak kora.</p>	<p>1848. szept. Hurban bécsi támogatással megszervezi a nyugatszlovák felkelést, melyet a magyar kormány csapatai a hozzájuk csatlakozott nagyszámú szlovák önkéntessel együtt levernek.</p>	<p>1848. szept. 25. Rajačić patriarcha a karlócai népgyűlésen bejelenti, hogy Bécs engedélyezi a patriarcha és vajdaválasztást.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1848. szept. 8. Országgyűlési küldöttség kéri a királyt Jellasics visszarendelésére, de az udvar a hadműveletek folytatására utasítja Jellasicsot.</p> <p>1848. szept. 10. Batthyány és kormánya lemond.</p> <p>1848. szept. 19. Batthyány mérsékelt, dinasztikus politikusközből álló kormánylistát terjeszt elő Bécsben. Ugyanekkor Deák vezetésével országgyűlési bizottság akar az osztrák parlament elé járulni, hogy közbenjárását kérje, de az osztrákok nem fogadják.</p> <p>1848. szept. 21. Jellasics serege eléri a Balatont. István főherceg Szemes közelében megbeszélésre hívja a bánt, de az nem jelenik meg. — A képviselőház honvédelmi bizottmányt állít fel.</p> <p>1848. szept. 22. István főherceg nádor Budán közli Batthyányval a Bécsből kapott bizalmas utasítást, hogy teljhatalmú királyi biztos (gróf Lamberg Ferenc altábornagy) jön az országba a magyar és horvát nemzet kibékítésére.</p> <p>1848. szept. 25. Az erdélyi százszok innepélyesen nyilatkoztatják, hogy ezentúl csak a bécsi minisztérium, vagy a szebeni hadparancsnok rendeleteinek engedelmeskednek. István főherceg lemond a nádori tisztségről.</p> <p>1848. szept. 27. A Pestre érkezett Lamberg megbízását — mivel hiányzott róla a miniszteri ellenjegyzés — a képviselőház Kosuth javaslatára törvénytelennek nyilvánítja. Ugyanezen a napon a felháborodott pesti nép megöli a királyi biztost.</p> <p>1848. szept. 29. Jellasics csapatai és a magyar honvédség a Velencei tónál (Pákozdnál) megütköznek. A báni hadsereg nem folytatja útját Pest felé, hanem Bécs irányába vonul.</p>	<p>1848 szept. 13. Bukarestben véres összeütközés Szuzejmán pasa benyomuló hadserege és a forradalmárokat védelmező tüzerek közt. — C. Cantacuzinot a törökök megbízzák Havasalföld kormányzásával; a törökök felülkerekedésének hírére ismét orosz megszállás kezdődik s tart 1854-ig.</p> <p>1848. szept. 25. A harmadik balázsfalvi gyűlés már a románok küzdelmének megindulását jelzi: osztrák támogatással jelentkeznek a román prefektusok és tribunok csapatai, köztük Avram Iancu 6000 havasi mócával. Október végén Puchner hivatalos megállapodást köt a románokkal s rövidesen kitör az iszonyú vérengzésekkel járó polgárháború, amely főleg Nagyenyed, Zalatna és Torda környékén dühög.</p>	

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORZSÁG
<p>1848. okt. 6. Bécsben kiter a második forradalom. A katonaság elhagyja Bécset, az uralkodó Olmützbe költözik. — Népitélet Latour hadügyminiszter felett.</p>	<p style="text-align: center;">1792—1878. A bolgár függetlenségi mozgalmak kora.</p>	<p>1848. okt. Pesten Prjatel Ludu (A nép barátja) címmel Máčai Lukác és Ladislav Seberini szlovák publicisták szerkesztésében szlováknyelvű politikai lap indul.</p>	<p>1848. okt. 3. Uralkodói leirat közli Jellačić teljhatalmú királyi biztossá történt kinevezését. Jellačić Györg nyomul előre.</p>
<p>1848. okt. 30. Windischgrätz Alfréd herceg csapatai beveszik Bécset és végetvetnek a második bécsi forradalomnak. Több demokrata vezért (Messenhauser, Blum Róbert) statáriális úton agyonlőnek. — Windischgrätz előkészíti Schwarzenberg herceg császári főmegbízott bécsi bevonulását.</p>		<p>1848. okt. 20. A cseh politikai vezetők brünni értekezlete teljes politikai szabadságot követel.</p>	<p>1848. okt.—dec. Damjanics honvédtábornok sikeres ellenoffenzívát indít a magyarországi szerb felkelőcsapatok ellen.</p>
<p>1848. nov. 10. Schwarzenberg Félix herceg kormányt alakít. Kormányában Stadion gróf a belügyi (1849 júliusáig, innen Bach), Bach az igazságügyi, Krauss a pénzügyi (1849 júniusáig, innen 1850 januárjáig Schmerling), Thun (1849 júniusától) a közoktatásügyi és Bruck a pénzügyi tárcát vállalja.</p>	<p>1848. nov.—1849. márc. A cseh politikusok résztvesznek a kremsieri (Kromeriz) „parlament” tárgyalásain. — Az uralkodóház a cseheknek és szlovákoknak megígéri politikai kívánságaik teljesítését.</p>	<p>1848. dec. A császári leirattal engedélyezett szerb vajdaválasztáson Suplikac határőrtábornokot a magyarországi szerbség vajdájává választják. Suplikac még e hónap folyamán meghal, a vajdai széket többé nem töltik be.</p>	
<p>1848. nov. 30. V. Ferdinánd császár, valamint öccse, Ferenc Károly főherceg és ennek neje, Zsófia főhercegnő lemondanak kormányzati, illetve trónöröklési jogaikról Ferenc Károly főherceg fia, a tizennyolc éves Ferenc József javára.</p>	<p>1848. dec. 2. V. Ferdinánd a birodalom népeihez intézett manifesztumban bejelentí visszavonulását és unokaöccse, I. Ferenc József trónralépését.</p>		

1848. okt. 3. Királyi leirat feloszlatja az országgyűlést s Jellasicsot nevezi ki teljhatalmú királyi biztossá egész Magyarország területére. Kossuth indítványára a képviselőház elhatározza, hogy továbbra is együtt marad s a kormányteendők ellátásával Kossuth elnökelete alatt a honvédelmi bizotmányt bizza meg.

1848. okt. 6. Perczel Mór és Görgey Artur seregei Ozoránál bekerítik és megadásra kényszerítik Jellasics tartalékhadát.

1848. okt. 30. Magyar sereg indul az októberi bécsi forradalom megsegítésére, de Schwechat mellett a császári csapatoktól vereséget szenved. — Kossuth Görgeyt tábornokká és a magyar főereg parancsnokává nevezi ki.

1848. nov.—1849. febr. Bem, emigráns lengyel tábornok, a magyar hadsereg élén sorozatos győzelmeket arat Erdélyben. — Görgey seregével, igen nehéz körülmények között, a Felvidéken át, Debrecenhez vonul, útközben újjászervezi az ujonc honvédsereget.

1848. dec. 7. A magyar országgyűlés a trónváltozást törvénytelennek nyilvánítja s bejelenti az országos ellenállást.

1848. dec. 16. Windischgrätz császári hadvezér támadására rosszul felszerelt „feldunai“ honvédhadak visszavonulnak a pozsonyi, győri és vértesi hadállásokból.

1848. dec. 30. Perczel hadserege vereséget szenved Móránál Jellasicstól.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORZÁG
<p>1849. jan. A frankfurti birodalmi gyűlésen megkezdődik a kisméretű és nagyméretű irányzatok politikai küzdelme.</p> <p>1849. febr. Schwarzenberg miniszterelnök bejelenti Frankfurtban Ausztriának a német szövetségen belüli igényeit. — A Kromeritzben (Kremsier) üléselő birodalmi gyűlés hosszas vitát folytat az új birodalmi alkotmányról.</p> <p>1849. márc. 4. Ferenc József kiadja a kremsieri ideiglenes parlamentet feloszlató császári pátent (márciusi oktrojált alkotmány). A pátens kimondja a habsburgi országok összbirodalmi egységét és oszthatatlanságát.</p> <p>1849. márc. 14. Károly Albert szárd király felmondja az 1848 augusztusában kötött fegyverszünetet.</p> <p>1849. márc. 20. Károly Albert megindítja hadait az olaszországi osztrák hadsereg ellen. — Radetzky közel 130.000 főnyi sereggel átkel a Ticinon.</p> <p>1849. márc. 21—23. Radetzky Mortara, majd Novarra mellett döntő győzelmet arat Károly Albert szövetkezett olasz hadai felett. A szárd király a veregség következtében fia, II. Viktor Emanuel javára lemond trónjáról és külföldre emigrál.</p> <p>1849. márc. 30.—ápr. 2. Haynau tábornagy, császári hadvezér véres kegyetlenséggel leveri az olasz hazafiak bresciai felkelését. Lombardia osztrák katonai megszállás alá kerül.</p>	<p>1792—1878. A bolgár függetlenségi mozgalmak kora.</p>		<p>1849. márc. 27. Szerb küldöttség Bécsben a Vojvodina felállítását sürgeti. Ez ügyben május folyamán a magyarországi szerb nemzetiségi vezetők újabb kérelmet intéznek az uralkodóhoz.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1849. jan. Kossuth megbízásából Dembiński Henrik, az 1831. évi felkelés tábornoka átveszi Görgeytől a felvidéki hadjárat vezetését.</p>	<p>1849. jan. 2. Kossuth kormánya Pestről Debrecenbe távozik.</p> <p>1849. jan. 3. Batthyány békekísérlete Windischgrätz bicskei táborában. A császári fővezér, mint magánszemélyeket, elfogatja Batthyányt és a küldöttség többi tagját.</p> <p>1849. jan. 6. Windischgrätz csapatai megszállják Budát, majd Pestet.</p> <p>1849. február 26. Windischgrätz Kápolnánál kétnapos csatában megveri a Dembinszky fővezérsége alatt harcoló honvéd sereget. — A csata után Windischgrätz a magyar szabadságharc leverését jelenti Bécsbe. Kossuth Görgeyt helyettes fővezérré nevezi ki.</p> <p>1849. márc. 4. Ferenc József kiadja az olmützi manifestumot: megszünteti Magyarország alkotmányát, Erdélyt és Horvátországot elkülöníti, a Délvidéken egy új szerb vajdaságot állít fel.</p> <p>1849. március—május. A honvédsereg Görgey vezetésével sorozatos győzelmeket (Hatvan, Isaszeg, Tápióbicske, Vác, Nagysalló) arat. — Ugyanakkor Bem guerillaharcokkal beveszi Nagyszebent és Brassót. Az osztrák hadak kiszorúlnak Erdélyből.</p>	<p>1849. febr. 1. Az orosz csapatok bevonulnak Brassóba s behatolnak Erdélybe a vöröstoronyi szoroson át.</p> <p>1849. márc. 4. Saguna András bukovina és magyarországi románokból álló küldöttséget vezet febr. 23-án Olmützben a császár elé. A delegáció 8 pontból álló „erdélyi” román emlékiratot nyújt át az uralkodónak. Ferenc József megígéri Sagunának a román kívánságok teljesítését; ehelyett kihirdeti az új osztrák alkotmányt, amely Erdélyt Magyarországtól függetlennek nyilvánítja s elismeri népei egyenjogúságát, noha meghagyja a szászok előjogait. A bánági szerb vajdaságba 800.000 románt kebeleznek be.</p> <p>1849. márc. 25. C. Boliac Brassóban megjelenő lapjában (Espatriatul), a magyar román megegyezésre tesz kísérletet. Ugyanilyen irányban próbálkozik C. Bălcescu, majd Ioan Dragoș, a belényesi kerület román képviselője, azonban a jószándékú kísérletek meghiúsulnak, Dragost, aki Kossuth békejavaslatát hozza Jancu táborába, félreértés következtében meggyilkolják.</p>	<p>1849. márc. 4. Márciusi oktrojált alkotmány Ausztriában.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1849. máj. 10. Schwarzenberg elnökletével rendkívüli minisztertanács foglalkozik Frigyes Vilmos javaslatával, mely Poroszország vezetése alatt szövetséges német állam felállítását ajánlja Ausztriával védecs dacsövetségben. A javaslat értelmében Poroszország és Ausztria a jövőben közös diplomáciai képvisellettal rendelkeznek. — Schwarzenberg javaslatára az osztrák rendkívüli minisztertanács elutasítja a tervet.</p> <p>1849. máj. 24. Velencei forradalom az osztrák uralom ellen. Radetzky ostrom alá veszi Velencét. Velence ostroma augusztus 24-éig tart, a három hónapos ostromban kimerült szabadságharcosok feltétel nélkül megadják magukat, Felső-Olaszország teljes osztrák katonai megszállás alá kerül.</p>	<p>1792—1878. A bolgár függetlenségi mozgalmak kora.</p>	<p>1849. ápr. 19. A megerősödött bécsi kormányzat elrendeli a nyugatszlovák fölkelésben résztvett önkéntesek azonnali lefegyverzését. Bécs elzárkózik a szlovák nemzetiségi követelések teljesítése elől.</p>	<p>1849. ápr. 2. Bécs kormánybiztost küld ki a Vojvodina megszervezése céljából. — Újabb szerb-magyar ütközet Szenttamásnál. — Román nemzetiségi tiltakozás a Vojvodina felállítására ellen a temes, krassó- és torontálmegyei románság elcsatolása miatt.</p> <p>1849. jún. 1. Újabb eredménytelen szerb követjárás Bécsben a Vojvodina ügyében.</p>
<p>1849. aug. 25. Alexander Nikolajevics cárevics, a későbbi II. Sándor cár Bécsben átnyújtja Paskievics magyarországi orosz főparancsnok tervezetét és I. Miklós cár levelét a magyarországi ügyekben kívánatos „helyesen értelmezett kegyelem“ tárgyában. A cárevics küldetését Schwarzenberg és Zsófia főhercegnő meghiusítják.</p>			

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1849. máj. 22. I. Miklós cár és Ferenc József császár a varsói találkozón megegyeznek abban, hogy I. Miklós hadai haladéktalanul megindulnak Magyarország ellen.</p> <p>1849. okt. Woroniczki Mí-cislávot, a lengyel légió vezérét Haynau parancsára társaival együtt kivégzik a pesti Újépületben.</p>	<p>1849. ápr. 14. Válaszul az olmützi manifesztumra, Debrecenben az országgyűlés trónfosztottnak nyilvánítja a Habsburg-Lotharingiai házat. Kossuth Lajost kormányzóvá választja az országgyűlés. Szemere Bertalan vezetésével megalakul az új kormány.</p> <p>1849. máj. 21. A magyar szabadságharc stratégiai végzete: Görgey a visszavonuló osztrák hadsereg üldözése és szétverése helyett visszafoglalja Budát és ezzel megtöri a biztatóan kibontakozó támadás erejét.</p> <p>1849. jún. Általános visszavonulás az összes harci szakaszokon. — Paškiević hadai feltartózatlanul özönlének elő Erdélyben.</p> <p>1849. júl. 2. Szemere Bertalan miniszterelnök benyújtja nemzeti törvényjavaslatát, mely a dunai táj első kisebbségvédelmi törvényjavaslata. A javaslatot júl. 28-án szentesíti a szegedi országgyűlés.</p> <p>1849. júl. 31. Bem erdélyi serege elvész a segesvári csatában. Petőfi az ütközetben életét veszti.</p> <p>1849. aug. 12. Kossuth lemond és Orsovánál elhagyja az ország területét. Távozása előtt Görgeyt államelnöki jogkörrel és teljhatalommal ruházza fel. Görgey, aki az orosz-osztrák túlerő elől a kormánnyal együtt Aradra vonult vissza, a Dembinski vezetése alatt álló főszereg Temesvár melletti veresége következtében elhatározza a fegyverletételt.</p> <p>1849. aug. 13. A honvédsereg Világosnál leteszi a fegyvert az oroszok előtt. Magyarország Haynau császári tábornok katonai diktatúrája alá kerül.</p> <p>1849. okt. 6. A szabadságharc leverése után Aradon kivégzik Damjanich János tábornokot 12 társával együtt. (Kiss Ernő, Aulich Lajos, Desseffy Arisztid, Knézich Károly, Lahner György, báró Leiningen-Westerburg Károly, Nagy József Sándor, Pöltenberg Ernő, Schweidel József, Tó-</p>	<p>1849. máj. A Balta Limani szerződésben (Konstantinápoly mellett), orosz-török megállapodás jön létre arra nézve, hogy a két fejedelmet 7—7 évre választják s mellettük országgyűlés alakul.</p> <p>1849. júl. 14. Az utolsó román—magyar békekísérlés. Batthyány Kázmér, a debreceni kormány külügyminisztere I. Ghica és N. Balcescuval folytatott előzetes tárgyalásai után „projet de pacification“-t küld a román politikusoknak.</p>	<p>1849. ápr. 3. A frankfurti parlament felajánlja IV. Frigyes Vilmos porosz királynak a német császári koronát. — Frigyes Vilmos elhárítja a frankfurti parlament felkérését, s röviddel később bizalmas tervet küld Bécsbe a német szövetség jövőjére vonatkozólag.</p> <p>1849. jún. A sorozatos vereségek hatása alatt Ferenc József, a Szent Szövetségre hivatkozva, Miklós cárhoz fordult segítségért. 1849 júniusában Paskievics varsói herceg vezérletével 200.000 orosz indult Magyarországra. Így összesen 370.000 ember és 1200 ágyú állott szemben a magyar seregek 152.000 emberével és 45 ágyújával.</p> <p>1849. aug. 13. A magyar hadsereg Világosnál leteszi a fegyvert az oroszok előtt.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1850. jan. Schwarzenberg bizalmas tervezete a német szövetség tagjaihoz Ausztriának a német „Zollverein“ vámegegyletbe való felvételéről. A Schwarzenberg-féle terv szerint a német szövetség közigazgatásilag négy kerületre osztaná Németországot, melyet Ausztria, Poroszország, Bajorország, Szászország, Hannover és a két Hessen képviselőiből álló héttagú direktórium kormányozna.</p> <p>1850. febr. Schwarzenberg külön felhatalmazással Ausztria frankfurti fődelegátusául kinevezi gróf Rechberg későbbi osztrák külügyminisztert.</p> <p>1850. márc. A frankfurti szövetségi tanács elnökévé a Monarchia követét, Thun grófot választják. Thun csak rövid ideig vállalja a megbízatást. — Bach belügyminiszter kiadja a birodalmi föld- és jövedelemadó reformjáról szóló rendeleteit.</p> <p>1850. szept. 13. Bécsben megjelenik Bach közigazgatási-szervezeti utasítása (Dienstes-Instruktion). Az utasítás a történeti magyar államot öt részre (Kronland Ungarn, Vojvodina, Erdély a Partiummal, Horvát-Szlavónország és Határvidék) s a szorosan vett magyar területet öt „distrikt“-re (Pest, Pozsony, Sopron, Kassa és Nagyvárád) osztja.</p>	<p>1850. Lázongás Vidin környékén a török megszállás ellen. A mozgalom főfészke a Rakovica melletti Szt. Háromság-kolostor, vezére Todorov Colo.</p>	<p>1849. nov. 21. Bécs fegyverrel kényszeríti az ismét szervezkedő szlovák önkéntesek azonnali leszerelését. A szlovák nemzetiségi követeléseket nyíltan visszautasítják. Az egyetlen „eredmény“: Kollár bécsi egyetemi tanárrá történt kinevezése és csehnyelvű aktivista kormánylapja, a Bécsben megjelenő Slovenské Noviny (Szlovák Hírlap) engedélyezése.</p> <p>1850. ápr. Bécsben megjelenik az első ruszinnyelvű politikai lap Vistnik dlja Rusinov Avstriskoj Deržavy (Hírlap az Osztrák Birodalom ruszinjai számára) címmel.</p> <p>1850. máj. 8. Az osztrák hatóságok elől Kuttenbergbe (Kutna Hora) költözött Havlíček Borovský megindítja „Slowdn“ című hetilapját.</p>	<p>1849. nov. Általános felkelés tört ki Boszniában a török uralom ellen. Omer pasa török kormányzó véres önkénnyel letöri a felkelést, megszünteti az eddigi politikai jogokat és a helyi közigazgatás helyébe török központi közigazgatást állít fel.</p> <p>1849. nov. 18. Császári rendelet közli a szerb Vojvodina (vajdaság) és temesi bánóság felállításáról szóló uralkodói határozatot.</p> <p>1849. dec. Stevan Karadžić Vuk kiadja Bécsben alapvető szerb történeti-demográfiai tanulmányát. (Kovčežić za istoriju, jezika i običaja Srba sva tri zakona. — Mindhárom vallású szerbek története, nyelve és népszokásai.)</p> <p>1850. Karagyorgyević Sándor szerb fejedelem Ausztria felé orientálódik. A politikai és gazdasági orientációt a szerb ellenzék megütkezésével fogadja.</p> <p>1850. febr. Kossuthné és kísérete Garašanin szerb belügyi főnök útlevelével Belgrádon keresztül Sumlába utazik. Kossuth levelet intéz Garašaninhoz, melyben hálás köszönetét fejezi ki. Garašanin és a kossuthi emigráció között politikai tárgyalások indulnak.</p> <p>1850. máj. 7. A határvidéki osztrák alaptörvény megszigorító intézkedései miatt a magyar szabadságmozgalom ellen, 1848–49-ben harcban álló szerb és horvát határőrezredek körében osztrákellenes tüntetésekre kerül sor.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemségek	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1849. nov.-dec. Közép-keleteurópai emigráns konferencia Czartoryski herceg párisi házában. A tárgyalásokon a magyarokat Teleki László, a csehekét Rieger Ferenc, az ó-csehek későbbi vezére képviseli.</p>	<p>rök Ignác, báró Vécsey Károly tábornokok és Lázár Vilmos ezredes.) Batthyány miniszterelnököt Pesten lövik agyon. — Magyarországon megkezdődik az évtizedes osztrák katonai, majd közigazgatási önkényuralom.</p> <p>1849. dec. 17. A Porta és Titov konstantinápolyi orosz ügyvivő a magyar emigráció végleges kényszertartózkodási helyéül a kis-ázsiai Kiutahyát jelölik ki.</p> <p>1850. Geringer vezetésével polgári kormányzat váltja fel a katonai diktatúrát. Az ország alkotmányát felfüggesztik. Erdélyt, Horvátországot, a déli határvidéket s a szerb vajdaságot Magyarországtól elválasztják. A megmaradt részt öt kerületre osztják. A közigazgatás nyelve mindenütt német, az országot ellepik az idegen tisztviselők, csendőrök. A magyarság passzív ellenállásba vonul.</p> <p>1850. febr. 15. Kossuth a magyar emigráció törzskarával a mellé rendelt török főbiztos (Achmed effendi) irányításával Sumlából Kiutahyába költözik.</p>	<p>ERDÉLYI ROMÁNOK</p> <p>1850—89. Mihai Eminescu, a románok legnagyobb költője.</p> <p>1850. jan. V. Erdélyi nagyváradai g. kat. püspök beadvánnyal fordul a bécsi udvarhoz a magyarországi románok érdekében, de lépése eredménytelen marad.</p> <p>1850. márc. 8. A. Iancut Bécsben fogadja a császár. A kihallgatáson Iancu visszautasítja a császári kitüntetést és maga helyett a román nép érdemei elismerését kéri.</p>	<p>1850. Lázadás Dél-Kínában; a császár úrrá lesz a helyzeten, de a belső társadalmi válság nincs megoldva.</p> <p>1850. Mazzini Londonban megalapítja az Európai Demokrata Szövetséget, amelyhez csatlakozik később Kossuth Lajos is.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1850. dec. Olmützi megá- lapodás (olmützi pontok) Ausztria és Poroszország között a frankfurti szövét- ségtanács politikai egyen- súlyának helyreállítása cél- jából. — Megszűnik a vám- határ Ausztria és Magyar- ország között. — Az olmü- tzi pontok nyilvánosságra hozatala alkalmával megje- lent osztrák kormánynyi- latkozat szerint Poroszor- szág feladta az unió-gondo- latot és elismeri a szövét- ségi gyűlést. (Bundestag.)</p> <p>1851. ápr. 20. Megjelenik a Reichsrat felállításáról szóló uralkodói kézirat. A vonatkozó rendelet megá- lapítja, hogy a Reichsrat nem tartozik az osztrák minisztérium jogkörébe, csupán az uralkodónak fe- lelős.</p> <p>1851. dec. 31. Szilveszteri pátens az 1849. évi alkot- mány felfüggesztéséről. A pátens a központosító ab- szolutizmus kormányzati alapelveinek bejelentését tartalmazza. — Schmerling, a Schwarzenberg-kabinet igazságügyminisztere, a szil- veszteri pátens kiadása miatt lemond tárcájáról és visszavonul.</p> <p>1852. ápr. 5. Schwarzen- berg váratlan halála. A volt Schwarzenberg-kabi- net beadja lemondását. Az uralkodó kinevezi az első teljesen abszolutista kor- mányt (Buol-Bach kabinet), mely 1859 májusáig hiva- talban marad.</p> <p>1852. július. Megjelenik Bach első úrbéri megváltá- si tervezete a tagosításra és legelőrendezésre vonat- kozólag.</p> <p>1852. nov. 29. Császári nyílt parancs az osztrák ál- talános polgári törvény- könyv kiadása tárgyában.</p>	<p style="text-align: center;">1850—1878. Bolgár nemzeti megújulási mozgalom.</p>	<p>1851. A szlovák evan- gélikusok és katolikusok a pozsonyi nyelvi egyez- ményben végleg elfogad- ják a középszlovák nyelv- járást hivatalos szlovák nyelvként. — Moyses Istvánt, az önkényuralom korának szlovák nemzeti- ségi vezetőjét besztercebá- nyai püspökké választják. — A „Cyrill a Method“ (Cyrill és Metód) címmel 1850 tavaszától megjelenő szlovák egyházi-politikai lap bejelenti az új szlovák helyesírást és kultúrpoliti- kát. — A szlovák nemzeti- ségi vezetők a cseh nyelv politikai és kulturális elő- törését és az osztrák abszo- lutizmus önkényét tapasztal- va, visszavonulnak. — A felsőmagyarországi katoli- kus gimnáziumokban Kol- lár kérelmére elrendelik a cseh nyelv tanítását.</p> <p>1851. nov. 12. Cikkeiért és politikai szatiráiért az oszt- rák hatóságok pörbefogják Karel Havlíček Borovskyt és a tiroli Brixenbe szám- úzik. Itt írja meg Havlíček a cseh politikai irodalom klasszikus alkotásait, a Ti- roli Elégiákat (Tyrolské elegie).</p>	<p>1851. Danilo herceget (1851—1860) Montenegro első világi fejedelmévé vá- lasztják.</p> <p>1852. Rajačić pátriárcha a szerb Vajdaság „nagyvajdá- jaként“ üdvözlí a magyar- országi körútján a Délvi- dékre érkező Ferenc Józse- fet. — Karagyorgyević Sán- dor szerb fejedelem kísére- tével Zimonyba jön Ferenc József üdvözlésére.</p> <p>1852. dec. I. Miklós orosz cár felhívást intéz Kara- gyorgyević Sándorhoz a szerb nép felfogásával el- lentétes „osztrákbarát“ irányzatot képviselő Iliá Garašanin elbocsátására és az alkotmányos ellenzék vezérének, Vučićnak kül- ügyminiszterré való kine- vezésére vonatkozólag.</p>

ERDÉLYI ROMÁNOK

1851. Bécs Albrecht főherceget nevezi ki Magyarország kormányzójává. — Kossuth és emigráns társai Kis-Ázsiába internálnak. — Eötvös József megírja „A XIX. század uralkodó eszméi” című művét.

1851. szept. Kossuth az Egyesült Államok meghívására a Mississipi fregatt fedélzetén Londonba majd Newyorkba megy, ahol nagy lelkesedéssel fogadják.

1852. jan. 5. Az amerikai szenátus hivatalosan fogadja „Magyarország kormányzóját”. Febr.—jún. Kossuth nagysikerű amerikai előadókörútja.

1852. júl. Kossuth visszatér Angliába, ahol kisebb megszakításokkal 1861 nyaráig marad.

1852. I. Ferenc József Erdélybe látogat. A Iancut nem fogadja, ami teljesen megrendíti a román népvezér lelki egyensúlyát, s hamarosan elméje is elborul.

1852. jún. 9. Megkezdődik a román rendőrség megszervezése. — Ugyanezen évben Şaguna, elkedvetlenedve a politikai küzdelemtől, visszavonul a közélettől, de nagy kulturális tevékenységet fejt ki. Kibővíti a szebeni teológiát, tanítóképzőt létesít, Brassóban és Aradon algimnáziumot alapít. Szebenben modern nyomdát szervez. — Bukarestben megnyílik a román Nemzeti Színház.

1851. máj. A drezdai konferencián Poroszország megakadályozza az osztrák tartományok felvételét a német szövetségbe. Ugyanakkor a frankfurti birodalmi tanács bizalmat szavaz Ausztriának.

1851. aug. 1. Bismarck Ottót Poroszország rendkívüli követi megbízatással a birodalmi tanácsba küldi. Bismarck ettől kezdve nyolc éven át képviseli Frankfurtban Poroszországot.

1851. dec. 2. Államcsiny Franciaországban: III. Napoleon köztársasági elnök.

1852. III. Napoleon trónra lép: Franciaország ismét császárság.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1853. jan. 12. A bécsi minisztertanács közzéteszi Bach végleges közigazgatási definitivumát.</p> <p>1853. febr. 18. Merénylet Ferenc József ellen. Libényi János bécsi magyar szabósegéd merényletet kísérel az uralkodó ellen. A császár könnyebben megseřül, Libényit kivégzik. A merénylet következtében Magyarországon sorozatos kivégzéseket rendelnek el.</p> <p>1853. márc. 3. Életbelép Bach első úrbéri megváltási rendezése.</p> <p>1853. márc. 10. Az uralkodó Bruckot kereskedelemügyi miniszterré nevezi ki.</p> <p>1854. Buol-Schauenstein osztrák miniszterelnök és külügyminiszter, a porosz-osztrák tárgyalások alkalmával döntőbírói tisztet kíván a Monarchiának biztosítani a német szövetségen belül. Buol hasonló szerepet szán a Monarchiának a kitört európai (krimi) háborúban. — Porosz-osztrák semlegességi szerződés három évi időtartamra.</p> <p>1854. dec. Buol külügyminiszter Bécsben aláírja a Franciaországgal és Angliával kötött szövetkezési paktumot. — Orosz tiltakozó jegyzék Bécsben az osztrák külpolitika magatartása miatt.</p> <p>1854. dec. 16. Uralkodói kézirat engedélyezi a középfokú iskolázás átrendezése és korszerűsítése tárgyában kiadott birodalmi rendeletet. (Entwurf.) A Thun közoktatásügyi miniszter által kiadott rendelet kötelezővé teszi a német nyelv rendes tantárgyként való oktatását a birodalom összes középfokú iskoláiban, továbbá elrendeli a természettudományok fokozottabb tanítását, valamint középfokú gazdasági és ipari iskolák létesítését.</p> <p>1855. jan. 1. Bruck kereskedelmi miniszter reformjai a birodalom új közlekedési rendszeréről.</p> <p>1855. aug. 18. Állami-egyházi egyezmény az uralkodóház és a Vatikán között. (Konkordátum.)</p>	<p>1853. A krimi háború idején a bukaresti bolgárok jelentős segítséget nyújtanak az orosz seregeknek.</p>	<p>1853. jan. Az osztrák polgári törvénykönyv hatályát kiterjesztik Csehországra is.</p>	<p>1853. A török-montenegrói háború alkalmával az osztrák hadvezetőség Montenegró megszállásának gondolatával foglalkozik. A tervtől — diplomáciai közbenjárásra — eltekintenek. — Nikolić Athanasz magyarországi szerb közgazdász megszervezi az első gazdasági szakiskolát és mintagazdaságot Szerbiában.</p> <p>1853. márc. 14. Karagyevyevic Sándor Vučićot megbízza a fejedelemség külügyeinek intézésével. — Ilija Garašanin egyidőre visszavonul.</p> <p>1854. A száműzetésben élő Obrenović Mihály a Duna-konföderáció keretében létrehívandó magyar-szerb államszövetségről tárgyal Kossuthtal Londonban. — Általános felkelés Macedóniában a török közigazgatási rendszer ellen. A felkelést rövidesen leverik.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemségek ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1853. A lengyel emigráció központjában, Párisban, Czartoryski herceg a konzervatív lengyel nemzeti gondolat egységes elfogadására szólítja fel az emigránsokat (ú. n. „fehér deklaráció”). Vele szemben a német, magyar és olasz forradalmakban résztvevő demokraták (Bem, Dembinski stb. egykori hívei, az ú. n. „vörös blokk”) a haladó nemzeti politika mellett foglalnak állást.</p>	<p>1853. Az udvar nyílt parancsral elrendeli az 1849-i magyar földreform végrehajtását.</p>	<p>1853. Nagyszebenben Ságuna megindítja a „Telegraful Roman” című ujságot.</p>	<p>1853—1856. Krimi háború (Törökország, Anglia és Franciaország Oroszország ellen). Az eredménytelen háborúnak Napoleon vet véget a párisi békével. — Amerikai hajók ágyútűzzel kényszerítik ki a japán kikötők megnyitását.</p>
<p>1854. Lengyel légiók az európai koalíció oldalán harcolnak a krimi háborúban.</p>	<p>1854. A pesti Gabonacsarnok (árutőzsde) megnyitása.</p> <p>1854. Deák, aki 1848 őszétől önkéntes visszavonultságban élt Kehidán, visszatér Pestre.</p> <p>1854. jún. Kossuth és a szintén száműzött Obrenović Mihály szerb exfejedelem első angliai találkozója.</p>	<p>1854—6. Krimi háború. A fejedelemségek orosz, majd osztrák megszállás alá kerülnek.</p>	<p>1854. Ausztráliában felelős kormány alakul. — Oroszország és a Törökországot támogató Anglia közt kitör a krimi háború. Szebasztopol ostroma egy évig tart.</p>
<p>1855. A „kongresszusi” Lengyelország és Oroszország között — mint azt orosz részről már 1851-ben elhatározták — megszűnik a vámhatár.</p>		<p>1855. A krimi háború fegyverszünetében összeül a bécsi konferencia: Oroszország hajlandó hozzájárulni ahhoz, hogy a fejedelemségekben a Szervezeti Szabályzat alapján alkotmányos kormány alakuljon, azonban kiköti, hogy</p>	<p>1855. Oroszország a párisi kongresszus határozatainak megfelelően lemond arról, hogy a Fekete-tengeren hadiflottát tartson s területi engedményeket is tesz.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVATORSZÁG
<p>1855. nov. 5. Uralkodói pántenssel életbelép az augusztus 18-án kötött egyházi konkordátum, melyet Prela bécsi pápai nuncius ellenjegyez. A konkordátum visszaállítja az egyház teljes jogi különállását a birodalomban, sőt az államhatalmat valósággal az egyházi kívánalmak végrehajtó szervévé teszi. A konkordátum biztosítja az egyház közigazgatási, tanítási és kinevezési ügyeinek függetlenségét, a nép- és középiskolák az egyház felügyelete alá kerülnek. A konkordátum külön intézkedik a királyi tetszésjog (ius placeti regii) eltörléséről.</p> <p>1856. jan. Pénzügyi válság az 1854. évi állami kölcsön következtében, melyre 111 millió forint névértékkel többet adtak ki, mint amennyit elszámoltak. — A párisi kongresszuson az érdekelt európai hatalmak között barátságos hangulat alakul ki Ausztriával szemben, annak állhatatlan külpolitikája miatt. — Ausztria diplomáciai izolálása.</p> <p>1856. aug. 30. Radetzky tábornagy emlékiratot készít Bosznia anektálása érdekében.</p> <p>1856. dec. Buol közeledési politikát kezdeményez Poroszország irányában.</p> <p>1857. máj. 18—30. Frigyes Vilmos bécsi látogatása során tárgyalásokat folytat a porosz-osztrák kapcsolatok megszilárdításáról. A porosz uralkodó tárgyalásait erősen feszélyezi, hogy Bécsben röviddel ezelőtt értesülnek Bismarck egyik bizalmas emlékiratáról, melyben egy Ausztria elleni diplomáciai koalíció „legtermészetesebb szövetségeként” Franciaországot jelöli meg.</p>	<p>1792—1878. A bolgár függetlenségi mozgalmak kora.</p>	<p>1855. nov. A nagybeteg Karel Havlíček Borovský engedélyt kap száműzetési helye, Brixen elhagyására.</p> <p>1856. Karel Havlíček Borovský, az első nagy cseh politikai közíró, aki lapjában (Národní Noviny, Slovan) a cseh politikai álláspont legharcosabb képviselője volt, az osztrák hatóságok üldözése, börtön és számkivetés következtében 35 éves korában meghal.</p>	<p>1856. Radetzky osztrák tábornagy Dalmácia és Isztria „hatályos” védelme érdekében a tartományok megszállását javasolja.</p> <p>1856. ápr. 11. Ausztria, Anglia és Franciaországgal együtt garantálja a párisi szerződés által megállapított határozatot, melynek értelmében a Fekete-tengert semleges övezetnek nyilvánítják. Ez alkalommal külön rendezik Szerbia és a dunai fejedelemségek államjogi hűbérhelyzetét a török birodalommal szemben.</p>

1849—1861. Emigrációs mozgalmak Czartoryski vezetésével.

a román haderőt csakis a szomszédok hozzájárulásával lehet növelni. Anglia felveti az egyesülés kérdését, Oroszország azonban ellenzi. — Ugyanezen évben Charles Davilla, Liszt Ferenc fia, megkezd a román katonai közegészségügy megszervezését és Bukarestben közreműködik az első sebészképző iskola létesítésében. — Felszabadítják a magánosok tulajdonában levő cigány rabszolgákat.

1856. márc. 30. A párisi békeszerződés értelmében Moldva visszakap egy részt Dél-Besarábiából, ami által Oroszországnak nincs többé közös határa a Duna-deltával; a fejedelemségek orosz protektorátusa megszűnik, amennyiben a két ország a porta fennhatósága alatt marad, a nagyhatalmak együttes garanciája mellett. A Szervezeti Szabályzat módosítása végett mindkét tartományban egy ú. n. „divan ad-hoc“-ot, alkalmi országgyűlést hívnak össze. Amíg így a román kívánságok új tervezete elkészül, mindegyik fejedelemség helytartót (caimacam) kap, Teodor Balş (Moldva), illetve A. D. Ghica (Havasalföld) személyében.

1857. T. Balş ot N. Vogoride váltja fel. Bukarestben rendben zajlik le az új választás, azonban Moldvában — ahol gyöngébb a nemzetközi ellenőrzés — annál kevésbé. A moldvai választást a nagyhatalmak megsemmisítik: a második választásnál az unió-pártiak nagy győzelmet aratnak. A két „divan ad-hoc“ az egyesülés mellett dönt, idegen uralkodóházból származó fejedelmet óhajt, alkotmányos kormányt és országgyűlést.

1857. Az első Magyar Általános Biztosító Társaság megkezd működését.

1856. A párisi béke befejezi a krími háborút. A szultánt ekkor képviselik először török pasák a nemzetközi érintkezésben. — Az új Bessemer-féle olvasztómű forradalmasítja a vasolvasztást.

1856. febr. 18. A „hatti hamajun“ (szultáni alaprendelet) török alaptörvény az 1839. évi „gülhanei hattiserif“ kibővítésével újárendezi a török birodalom balkáni modamedán és keresztény alattvalóinak jogviszonyát.

1857. Súlyos gazdasági válság Európában és az Egyesült Államokban. — Megjelenik Baudelaire (1821—67) főműve: Les Fleurs du Mal.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1858. febr. Újabb állami bankjegykölcsön Ausztriában.</p> <p>1858. júl. 20. Francia-olasz titkos egyezmény III. Napoleon és Cavour között Plombièresben, az osztrák uralom alatt álló lombard-velencei királyság függetlenítése érdekében.</p>	<p>1858. Hilariont Konstantinápolyban bolgár püspökké szentelik.</p>	<p>1858. Cseh nemzeti politikai mozgalom František Ferenc, Rieger, a későbbi ó-cseh párt vezetőjének kezdeményezésére.</p>	<p>1858. Omladina néven szerb politikai egyesület alakul Ujvidéken. — Vuk Zmaj Jovanović lefordítja és kiadja Arany Toldiját.</p> <p>1858. máj. 13. Az 1856. évi szultáni alaprendelet (hatti hamajun) hiányos végrehajtása miatt kitört boszniai zendülést felhasználva, Danilo montenegrói fejedelem határkiigazítást követel a portától. A montenegrói csapatok Grahovo mellett megtámadják és megverik Husszein Avni pasa seregét. A párisi békét aláíró hatalmak egyrészenek tiltakozása ellenére Montenegro több határszéli kerületet megszáll.</p> <p>1858. nov. 28. Karagygyevic Sándor a belpolitikai feszültség miatt egybehívja a skupstinát, mely demokratikus alkotmányt, parlamenti rendszert, valamint a szerb külügyi orientáció megváltoztatását követeli. Sándor fejedelem — osztrák-török támogatás reményében — szembe helyezkedik a skupstinával, mely kikényszeríti lemondását és Szerbia fejedelmévé a száműzött Obrenović Milošt választja.</p> <p>1858. dec. 23. Obrenović Miloš elfogadja Szerbia fejedelmévé történt megválasztását.</p>
<p>1859. márc. Károly Albert fia, II. Viktor Emánuel szárd király, mozgósít az olaszországi osztrák haderő ellen.</p> <p>1859. ápr. 23. Osztrák ultimátum Szárdiniához. Buol ultimátuma a szárd hadsereg három napon belüli teljes leszerelését követeli.</p>			

1849—1861. Emigrációs mozgalmak Czartoryski vezetésével.

1858. Ferenc József nyilatkozatán felbátorodva Bach megírta rendszere dicséretéül a Rückblicket, melyre Széchenyi hatalmas politikai szatirával válaszol (Ein Blick auf den anonymen Rückblick).

1859. A magyar emigráció bekapcsolódik a francia—osztrák konfliktusba: Teleki László összehozza Kossuthot III. Napoleonnal. Megalakul a Magyar-Nemzeti Igazgatóság. Olasz segítséggel magyar légiót szerveznek.

1859. máj. Kossuth és Obrenović Mihály londoni tárgyalásai a magyar—szerb együttműködésről és a dunai államszövetség létrehívásáról.

1859. szept. Az álnéven Bécsbe érkező Türr Istvánt osztrák titkos ügynökök elfogják, a hadbíróság halálra ítéli. Viktória angol királynő közbenjárására Türrt 1860 tavaszán szabadlábra helyezik és kitoloncolják a Monarchia területéről.

1858. aug. 19. Párisban a nagyhatalmak véleménye megoszlik: Franciaország — elsősorban a románbarát III. Napoleon kívánságára, — valamint Olaszország — ahol a román diplomáciai működés szintén eredményes volt — az egyesülés mellett szólnak fel, viszont Törökország és Ausztria ellenzik. Végül sikerül kielégítő megoldást találni (párisi egyezmény): az Egyesült Fejedelemségek külön-külön választott fejedelme felelős miniszterekkel és törvényhozó testülettel kormányoz; megszűnik az osztálykiváltságok a Focsaniban, Havasalföld és Moldva határán, közös semmitűszék és törvényelőkészítő bizottság (Comisia Centrală) alakul. A török fennhatóság továbbra is megmarad: Moldva 1.500.000 piasztért, Havasalföld 2 millió 500.000 piasztért tartozik a portának fizetni.

1859. jan. 17—24. Előbb Moldva, majd Havasalföld fejedelmének megválasztja Alexandru Cuza ezredest: ezzel „de facto” létrejön a fejedelemségek egyesülése. Cuza 1857-ben azzal tette ismertté nevét, hogy élénken tiltakozott a meghamisított moldvai választások ellen. Most diplomáciai tevékenységet kezd; 1859—60-ban tárgyalásokat folytat magyar emigránsokkal is egy esetleges Erdély ellen irányuló akcióról. Ugyancsak 1859-ben az országgyűlés dönt a közterhek egyenlő viseléséről.

1858. Cavour szövetkezik Napoleonnal az északitáliai osztrák uralom megdöntése érdekében.

1858. máj. A francia mintára szerkesztett új török törvénykönyvet (Kanunnamei dzsesed) és telektörvényt (erasy kanunnamesi) bevezetik a Balkánon.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1859. ápr. 29. Szárdinia elutasító válasza után 150.000 főnyi osztrák sereg átlépi a határu szolgáltó Ticino folyót. III. Napoleon százezres szövetséges hadsereget küld II. Viktor Emánuel segítségére.</p> <p>1859. máj. 10. A Buol—Bach-kormány bukása. Az uralkodó a kormányügyek vezetésével Rechberg grófot bízza meg, aki a külügyi tárcát is átveszi. Bach 1859 augusztusáig belügyminiszteri minőségben tagja marad a kormánynak.</p> <p>1859. jún. 4. Magentánál Gyulay vereséget szenved az olasz-francia szövetségesektől. Mac Mahon francia tábornok beveszi Magentát. Az osztrák haderő visszavonul az északolaszországi várnégyszögbe.</p> <p>1859. jún. 24. Az olaszországi osztrák haderő Schlick és Wimpffen császári hadvezérek vezetése alatt Solferinónál újabb súlyos vereséget szenved III. Napoleontól.</p> <p>1859. aug. Bach belügyminiszter több mint egyévtizedes miniszterség után az uralkodó határozott kívánságára kiválik a kormányból. Távozásával lezárul az uralkodóházi abszolútizmus legsúlyosabb fejezete.</p> <p>1859. szept. A bécsi kormányzat kiadja a protestáns pátenst, mely a protestáns egyházak önkormányzatát felfüggeszti és azokat a király felügyeleti joga alá rendeli.</p> <p>1860. máj. 15. Az uralkodó visszavonja a protestáns pátenst.</p>	<p style="text-align: center;">1850—1878. Bolgár nemzeti megújulási mozgalom.</p>	<p>1860. Prágában megindul a Národní Listy (Nemzeti lapok), az ó-cseh párt hivatalos orgánuma.</p>	<p>1859. dec. Rechberg osztrák külügyminiszter diplomáciai barátkozási kísérlete Oroszország és Szerbia irányában.</p> <p>1860. A Muraközt közigazgatásilag visszacsatolják Magyarországhoz.</p> <p>1860. febr. A porta bejelent az 1850. évi kereskedelmi törvény kiegészítését és bevezetését a balkáni tartományokba.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemségek ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1849—1861. Emigrációs mozgalmak Czartoryski vezetésével.</p>	<p>1859. szept. Thun miniszter utódja kiadja a protestáns pátenst, mely egyházi alkotmányt oktrojál a magyarországi protestáns egyházakra s megszünteti azok korábbi autonómiáját. A protestánsok egyházkerületi üléseken tiltakoznak a kényszerintézkedés ellen.</p>	<p>1860. okt. 26. Cuza felavatja a iași-i egyetemet, amely az Academia Mihăileană-ból fejlődött ki.</p>	<p>1859. Francia-osztrák háború: Ausztria Solferinónál és Magentánál súlyos vereséget szenved. Lombardia felszabadul, mielőtt azonban Velencére sor kerülne, III. Napoleon megkötötte a villafrancai békét. — A kis középítáliei államok népszavazás útján csatlakoznak a szárd királysághoz.</p> <p>1859. jún. 8. III. Napoleon és II. Viktor Emánuel győzelmi bevonulása Milánóba.</p> <p>1859. júl. 8. III. Napoleon porosz támadástól tartva Villafrancánál fegyverszünetet köt Ausztriával.</p> <p>1859. nov. 10. A zürichi békében Ferenc József Mantova és Pesiera kivételével lemond Lombardiáról III. Napoleon javára, aki azt Savoya és Nizza ellenében II. Viktor Emánuelnek engedi át.</p> <p>1860. Garibaldi Sziciliában; lázadás az egyházi államban. Cavour a garibaldistákkal egyesülve, birtokába veszi a nápolyi királyságot.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1860. okt. 20. Goluchowsky átmeneti kormánya kiadja Ausztria föderalisztikus alapon való újjáépítését bejelentő ú. n. októberi diplomát. A diploma központi legfőbb törvényalkotó szervként a Reichsratot, mint az egyes „koronatarományok“ központi birodalmi gyűlését jelöli meg. Az októberi diploma egyébként „történeti alkotmányt“ ígér a pragmatica sanctio alapján s a birodalmi közös ügyeket a Reichsrat hatáskörébe rendeli.</p> <p>1860. dec. 13. Az októberi diploma kudarca következtében az uralkodó felmenti Goluchowskyt és Schmerling államminisztert bízva meg kormányalakítással. A Schmerling-kormány, mely 1865 júliusáig intézi az ügyeket, tagjai: Rainer főherceg, mint a minisztertanács elnöke (1861 februárjától), Schmerling államminiszter, Rechberg külügyminiszter (1864 októberéig, ettől kezdve Mensdorff-Pouilly), Plener pénzügyminiszter, Zollheim igazságügyminiszter és Esterházy gróf tárcanélküli miniszteri minőségben.</p> <p>1861. jan. Bismarck a porosz képviselőházban rendkívüli arányú, többéves „hadsereg-reformot“ szavaztat meg. Ausztria magyarizációt kér a tervszerű katonai előkészületekkel kapcsolatban.</p>	<p>1860. Rakovski szerb támogatással megkezdi törökellenes szabadságmozgalmának megszervezését.</p> <p>1861. Rakovski kidolgozza Bulgária felszabadításának tervzetét.</p>		<p>1860. szept. 26. Obrenović Miloš halála után fia, Mihály, visszatér Szerbiába és átveszi az uralmat. A porta az európai hatalmak közbenjárására elismeri Obrenović Mihály trónöröklési jogát.</p> <p>1860. okt. 20. Az októberi diploma kiadásával egyidejűleg Bécs utasítja Šokčević horvát bánt, tegyen javaslatot arra vonatkozólag, hogy Horvátország milyen képviseleti alapon képviseli el Magyarországgal való közjogi viszonya rendezését.</p> <p>1861. jan. Kormányrendelettel megszüntetik a szerb Vojvodinát. — A horvát tartománygyűlés nyilvánítja, hogy az októberi diplomát nem fogadja el és Magyarországgal, mint azt a száboron kihirdetett 1861. XLII. t.-c. kimondja, az uralkodó személyén kívül más közösséget nem ismernek el. Az indítványt a Strossmayer József diakovári püspök vezetése alatt álló horvát nemzeti párt terjeszti elő. — A tartománygyűlésen Rajačić karlócai szerb patriarcha tiltakozik Kukuljević zágrábi főispán ama kijelentése ellen, hogy a határőrvidéken csak horvátok élnek.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
1849—1861. Emigrációs mozgalmak Czartoryski vezetésével.	<p>1860. okt. 20. Az uralkodó kibocsátja az úgynevezett októberi diplomát, helyreállítja Magyarország történeti individualitását, s 1848 előtti hagyományos intézményeit; de ugyanekkor birodalmi parlamentet is létesít a közös ügyek intézésére. (Vay Miklós kancellár, Szögyény László alkancellár, Mailáth György a helytartótanács elnöke, alelnöke Sennyey Pál. Erdélyi kancellár: Kemény Ferenc, a kormányzó elnöke: Mikó Imre.) — Albrecht főherceg megválik kormányzó tisztségétől. Utóda Benedek tábornagy. — Ferenc József magához kéreti Deák Ferencet. — Széchenyi István a dőblingi elmeógyógyintézetben öngyilkos lesz (ápr. 7.)</p> <p>1860. nov. Kossuth szerződést köt a londoni Daybankjegynyomdával 40 millió forint értékű köztársasági bankjegy nyomására.</p> <p>1860. dec. 19. Osztrák ügynökök Drezdában elfogják Teleki Lászlót és Bécsbe hurcolják.</p> <p>1860. dec. 23. Az uralkodó megkegyelmez az in contumaciam korábban halálra ítélt Teleki Lászlónak. Ennek ellenében Teleki kötelezi magát, hogy tartózkodik a közéleti szerepléstől.</p>	<p>1861. A császári pátens Erdély önállósága mellett foglal állást (febr.); 1865-ig az erdélyi románok széleskörű önkormányzatot élveznek. Erdélyben megalakul az Astra néven ismert román közművelődési egyesület.</p>	<p>1860. okt. 20. Az októberi diploma kiadása Ausztriában.</p> <p>1861. Viktor Emánuel Olaszország első királya. — Lincoln az Egyesült Államok elnöke. Amerikai polgárháború: az elszakadt déli államok és az északi államok között. Az északi államok győzelme a rabszolgaság eltörlését jelentette. (1861. febr. 4.—1865. ápr. 9.)</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1861. febr. 26. Februári pátens az októberi diploma gyakorlati megvalósítása tárgyában. A Schmerling által kiadott pátens közli a birodalmi országgyűlés (Reichsrat) új összetételét, mely a tartománygyűlések kiküldött képviselőiből áll. A pátens elrendeli a magyar országgyűlés 1861 április 2-ára való összehívását.</p>		<p>1861. febr. 26. A februári pátens politikai jogokat biztosít a cseh tartománygyűlésnek.</p>	<p>A szábor Rajačić kívánságára kimondja, hogy a határőrvidék szerb-horvát népessége, általában pedig a szerbek és horvátok, „mint legközelebbi vérrokonok”, a jövőben testvéri egyetértésben kívánnak együttműködni. A száboron Starčević Ante, a későbbi horvát jogpárt vezére bejelenti a horvát közjogi önállóságra vonatkozó kívánalmait, szemben a Strossmayer-féle délszláv irányzattal.</p> <p>1861. márc. Obrenović Mihály megbízásából Garašanin, mint a szerb külügyek vezetője, Bécsben Vay báró magyar kancellárral, majd Pesten Eötvös Józseffel és Andrássy Gyulával tárgyal a magyar-szerb megegyezésről. Szerb részről a magyarországi szerb lakta megyék nemzetiség szerinti kikerekítését kérik.</p> <p>1861. ápr. 2. A szerb nemzeti kongresszus a magyarországi szerb lakta területek és Horvát-Szlavón-Dalmátországek politikai különállásának elismerését követeli.</p>
<p>1861. dec. 20. Bernstorff gróf porosz külügyminiszter Ausztria újjáéledt német szövetségi tervei ellen-súlyozására jegyzéket intéz a német udvarokhoz és Bécshez, melyben szorosabb szövetkezést ajánl porosz vezetés alatt. A Bernstorff-jegyzék Bécsben viz-szatetszést, a középnémet államokban tiltakozást kelt.</p>	<p>1862. Rakovski Belgrádban bolgár légiót szervez.</p>	<p>1861. jún. 6. Štefan Daxner tiszolci ügyvéd, szlovák nemzetiségi politikus a turócszentmártoni szlovák nemzeti gyűlésen felolvassa a 11 pontból álló szlovák nemzetiségi programot. A „nemzetiségi program” felsőmagyarországi szlovák kerületet (Okolie), szlovák törvénykezési és közigazgatási nyelvet, szlovák jogakadémiát és egyetemi tanszéket, egyesületi jogot és az irodalmi egyesületek támogatását követeli.</p> <p>1861. aug. 28. Palacký a Reichsratban tiltakozik a magyar országgyűlés indokolatlan feloszlata ellen.</p> <p>1861. okt. Moyses besztercebányai püspök vezetésével szlovák küldöttség jelenik meg I. Ferenc József előtt. A császár a magyar országgyűlés feloszlata miatt keletkezett politikai feszültség hatása alatt megígéri a szlovák nemzetiségi kérelmek, kivált a szlovák Matica ügyének támogatását. Franciscit kinevezi lip-tói, Daxnert gömöri alispáná.</p>	<p>1862. Az Ujvidékről elindult Omladina mozgalom elvei alapján Petranović Teofil Szerajevóban politikai egyletet szervez.</p> <p>1862. Jan. Obrenović Mihály fejedelem felkéri a portát, hogy a szerbiai mohamedánok ügyének felülvizsgálására szerb-török vegyesbizottságot küldjenek ki.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1861 ápr. Az oroszországi jobbágyfelszabadításról szóló rendeletet kihirdetik és törvényerőre emelik a var-sói kormányzóságban.</p> <p>1861 július 16. Párizsban meghal Czartorysky Ádám.</p> <p>1862. Elégületlenség Lengyelországban Wielopolski őrgrófnak, a kongresszusi Lengyelország helytartójának területi deklarációja miatt.</p>	<p>1861. Ferenc József kiadja az ú. n. februári pátenst, mely oktrojossal megszabja a birodalmi gyűlésbe küldendő követek számát. (Magyarország 85, Erdély 26.) A magyar közélet visszautasítja a pátenst és a magyar képviselők nem jelennek meg a Reichsratban.</p> <p>1861. márc. 24. Deák a Pesti Naplóban megjelent „Zágrábmegye és az egyesülés” című cikkében megállapítja, hogy Horvátország közjogi különállását magyar részről mindenkor tiszteletben tartják. — Polit Mihály magyarországi szerb politikus a Srpski Dnevnik hasábjain a magyar alkotmány elfogadását ajánlja a magyarországi szerbségnek.</p> <p>1861. ápr. 2. Megnyitják a magyar országgyűlést. — Kolozs megye a magyar mellett bevezeti a román hivatalos nyelvet. — Turócszentmártonban a szlovák kongresszus 13 felvidéki megye autonómiáját követeli.</p> <p>1861. máj. 8. Teleki László öngyilkossága.</p> <p>1861. jún.—aug. Deák két felírata az 1848. évi közjogi alap helyreállítását követeli. Az uralkodó válaszul, aug. 22-én feloszlatja az országgyűlést.</p> <p>1861. jún. 12. A londoni bankjegy-per. Az angol bíróság megtiltja a pénzgyártást Kossuthnak, aki Milánóba, majd végérvényesen Torinóba költözik.</p>	<p>1861. nov. A porta Cuza uralkodásának idejére hozzájárul a fejedelemségek egyesüléséhez.</p> <p>1862. jan. 22. Barbu Catargiu az egyesült Románia első miniszterelnöke. Megalakul a román nemzetgyűlés. Catargiu nagyszabású tervet készít a parasz-tok helyzetének javítása végett, azonban június 8-án merényletnek esik áldozatul.</p>	<p>1861 febr. 26. Az osztrák februári pátenst kiadása.</p> <p>1862. Összeül az első olasz parlament. — A holland gyarmatokon eltörlik a rabszolgaságot, amiért az Egyesült Államokban Lincoln is harcol.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1862. febr. 2. Ausztria, Bajor- és Szászország, valamint Darmstadt és Nassau visszautasítják a porosz jegyzéket és beavatkozásnak minősítik az abban foglaltakat.</p> <p>1862. szept. 23. Bismarck porosz miniszterelnökségét aggodalommal fogadják Bécsben.</p> <p>1863. jan. 27. A porosz képviselőház tiltakozik a katonai reformprogramm fokozása ellen. Bécsben jelentőséget tulajdonítanak a porosz parlamenti obstrukciónak.</p> <p>1863. febr. 1. Erdélyi küldött nemzetiségi képviselői a Reichsratban.</p> <p>1863. febr. 28. Bécs élesen visszautasítja Bismarcknak a németországi porosz egyesítésre vonatkozó javaslatát.</p> <p>1863. máj. Lustkandl bécsi közjogász, Schmerling gyermekeinek nevelője tanulmányában kifejti, hogy a Reichsrat az 1527 óta alkotott magyar közjogi intézkedésekkel nem ellentétes. Lustkandl érveit Deák megcáfolja 1865-ben.</p> <p>1863. jún. A porosz tartománygyűlés megtagadja az újabb katonai hozzájárulást. I. Vilmos porosz király Bismarck tanácsára feloszlatja a képviselőházat és elrendeli az új választásokat. Bécs felvilágosítást kér a porosz fegyverkezés célkitűzéseire vonatkozólag.</p>	<p>1863. Rakovski utazást tesz Montenegróban, Görögországban és Romániában, közös törökellenes megmozdulás szervezése végett.</p>	<p>1862. Miroslav Tyrš cseh tornatanár megszervezi Prágában a Sokol (Sólyom) cseh testedző egyesületet. A Sokol-mozgalom a nacionalista cseh politika társadalmi szervezete lett.</p> <p>1863. máj. 31. Turócszentmártonban megalakul Moyseš püspök elnökségével a Matica Slovenská (Szlovák Matica) irodalmi és kulturális egyesület.</p>	<p>1862. jún. A „mohamedán bizottság” érkezésének hírére a szerbiai törökség összetűz a szerb lakossággal s annak súlyos veszteséget okoz. A belgrádi fellegvárból a török parancsnok löveti a várost.</p> <p>1862. aug. 23. Nikita montenegrói fejedelem a hercegovinai felkelőktől támogatva újabb határkiigazítást követel a portától. Omer pasa Rijeka mellett megsemmisíti a montenegrói sereget. Montenegró békét kér, a törökök a Hercegovinából Szkutariba vezető út mentén katonai erősségeket építenek.</p> <p>1862. szept. 4. A szerb-török incidens ügyében egybehívott kánlúdzsei konferencián megállapodnak abban, hogy a török polgári lakosság valamennyi szerb városból (beleértve a belgrádi török negyedet) kivonul, viszont a belgrádi fellegvárat, Sabácot, Szendrőt és Fetiszlámot továbbra is török helyőrség tartja megszállva.</p> <p>1863. jan. Ristić Jovan, Mihály fejedelem portai követe, a kánlúdzsei konferencia további módosítását követeli, azaz az összes szerbiai várak kiürítését. A porta elutasítja a szerb kívánságot.</p> <p>1863. márc. A szerb sajtó vezetőhelyen kommentálja az oroszországi jobbgátság felszabadításáról szóló cári rendeletet.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1863. jan. 22. Kitor az új lengyel felkelés.</p> <p>1863. febr.—márc. A tervszerűtlenül előkészített és vezetett lengyel ellenállási mozgalmat a cári túlerő megsemmisíti. Mieroslavski és Langiewicz tábornokok hadseregei vereséget szenvednek. A második nagy szabadságharc vérbefullad.</p>	<p>1863. Nagyszebenben császári pátens alapján tartományi gyűlés ül össze 54 magyar, 43 szász és 57 román képviselővel. A szebeni ülészen magyar részről csak a kirendelt közigazgatási képviselők (regalisták) jelenvén meg, a tartományi gyűlés határozatait nem érvényesítik. — Megalakul a Magyar Földhitelintézet.</p>	<p>1862. jún. 11. A Focşani-ban ülésező Központi Bizottság törvénytervezetet nyújt be a román falusi települések egységes megszervezéséről s az ezzel kapcsolatos kisajátításról. A törvényt megszavazzák, de Cuza nem hajlandó szentesíteni.</p>	<p>1863. A jobbágyság felszabadítása Oroszországban.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1863. aug. 1. I. Ferenc József a német fejedelmeket meghívja a frankfurti szövetségtanács értekezletére, hogy a benyújtott alkotmányjavaslat fölött tárgyaljanak. I. Vilmos porosz király — Bismarck tanácsára — elutasítja a meghívást.</p> <p>1863. dec. 2. A porosz képviselőház Frigyes herceg igényeinek elismerését követeli. — Miután a londoni szerződésben mind Ausztria, mind Poroszország kezeskedtek Dánia oszthatatlanságáról, a schleswigi kérdésben a német szövetség felszólítja Ausztriát álláspontja bejelentésére.</p> <p>1863. dec. 7. Ferenc József elutasítja a schleswigi ügyben beavatkozást sürgető bécsi községtanácsi küldöttséget.</p> <p>1864. jan. 10. Bécsben az uralkodó elnökletével tartott államtanácson Rechberg külügyminiszter előterjeszti a Poroszországgal kötendő új szerződés tervét, mely szerint a tartományoknak Dániától való elszakítása csak a két nagyhatalom közös meg egyezése alapján lehetséges.</p> <p>1864. jan. 17. Bismarck a schleswigi válság kiélezése érdekében nyilvánosságra hozza Frigyes herceg trónigényének elutasítását.</p> <p>1864. febr. 8. Megindul a Dánia elleni porosz-osztrák hadjárat. A dánok a túlerőben lévő katonai szövetséggel szemben több mint fél-éven át hősies ellenállást fejtenek ki.</p> <p>1864. ápr. 30. Bismarck — I. Vilmos kívánságára — bejelenti Bécsben, hogy Schleswig-Holsteint elcsatolja Dániától, de porosz befolyás alatt hajlandó átadni Frigyes austenburgi hercegnek.</p>	<p>1850—1878. Bolgár nemzeti megújítási mozgalom.</p>	<p>1863. aug. Az ó-cseh párt nyilatkozata a cseh nemzeti követelésekről.</p> <p>1864—65. Az ó-cseh párt országos szervező mozgalma a cseh nemzeti kívánások teljesítése érdekében. — Belcredi gróf, Csehország helytartója elutasítja a cseh alkotmányjogi törekvéseket.</p> <p>1864. febr. 1. A cseh és morva képviselők távoznak a Reichsratból.</p>	<p>1863. aug. Ristić portai szerb követ újabb eredménytelen akciója a szerbiai várak kiürítése dolgában.</p> <p>1864. máj. Obrenović Mihály véderőtörvényt szerkesztet, újjászervezi a szerb hadsereget és elrendeli a haderő létszámának emelését. — A balkáni tartományokban kihirdetik a keresztény alattvalók jogi helyzetét rendező ú. n. I. vilajettörvényt.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemségek ERDELYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1863. szept.—dec. III. Napoleon Lengyelország érdekében közbenjár a nagyhatalmaknál. Buzdítására a „fehérek“, Czartoryski egykori hívei, párisi központja újból fegyverbe szólítja a lengyel népet. A lengyel szabadságharc ismét fellobban, de 1864 tavaszán összeomlik.</p>			<p>1863. nov. 15. VII. Frigyes dán király halálával a schleswig-holsteini örökség utódlása időszzerűvé válik. Augustenburg Frigyes német herceg családi jog alapján igényt emel a tartományokra.</p>
<p>1864. Parasztlázadás Porosz-Lengyelországban. — A varsói kormányzó rendeletei a lengyel nyelv és a katolikus egyházi önkormányzat ellen. — Porsz-Lengyelországban megtiltják a lengyel nyelvű közoktatást. — Az osztrák uralom alatt lévő lengyel területeken, ahol korábban még a legelőnyösebb volt a helyzet a három megszállt terület között (1859: a magentai és solferinói vereségek hatására kulturális-politikai engedmények a galíciai lengyelség javára, 1861: a februári alkotmány elfogadása után összehívják az első galíciai tartománygyűlést), 1864-ben szintén betiltják a lengyel nyelvű közoktatást.</p>	<p>1864. Almásy Pált, az 1849. évi debreceni országgyűlés elnökét dinasztia ellenes összeesküvés vádjával letartóztatják. — A pesti árutózsde értéktőzsdével bővül ki.</p>	<p>1863. dec. 13. Törvényt fogadnak el az athoszhegyi s más balkáni kolostoroknak felajánlott román egyházi vagyon visszaváltásáról.</p>	<p>1863. dec. 4. A porosz kormány taktikai okokból egyelőre elutasítja Frigyes herceg örökösödési igényét.</p>
<p>1864. márc. 2. A „márciusi ukáz“ megállapítja, hogy a lengyel parasztság által eddig bérbevett földek saját tulajdonukba mennek át. Az egészségtelen társadalmi viszonyok között élő lengyel parasztság nagyrésze erre leteszi a fegyvert; a többieket Berg gróf, a lengyel területek helytartója, leveri.</p>		<p>1864. máj. 2. Cuza államcsínnel feloszlatja a parlamentet s népszavazás elé bocsátja az új alkotmánytervezetet. Cuza nagy diadalt arat s most már nincs akadálya az első jelentős román agrár-törvény megalkotásának (aug. 14). Ugyancsak fontos törvényeket hoznak a katonaság megszervezésére és a közoktatásra vonatkozólag; megnyílik a bukaresti egyetem.</p>	<p>1864—66. Újabb gazdasági válság. — Franciaországban törvényileg elismerik a sztrájkjogot.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1864. aug. 12. I. Vilmos és Ferenc József schönbrunni találkozója alkalmából Bismarck és Rechberg újabb tárgyalásokat folytatnak a tartományok sorsáról. Rechberg, hogy a Monarchia számára kényessé vált ügyben kiutat találjon, osztrák-porosz egyezményt ajánl Franciaország ellen, melynek létrejötte esetén Ausztria hozzájárulna a schleswig-holsteini porosz kívánságokhoz. Bismarck tartózkodással fogadja a tervet.</p> <p>1864. okt. 24. Ferenc József a schleswigi ügyben elszenvedett diplomáciai kudarc miatt felmenti Rechberg külügyminisztert. Utódja, Mensdorff-Pouilly Sándor, poroszellenes politikát kezdeményez.</p> <p>1864. nov. 12. A bécsi porosz követhez eljuttatott jegyzékben Ausztria tiltakozik Schleswig-Holstein porosz befolyás alá helyezése ellen.</p> <p>1864. dec. Osztrák-porosz egyezkedő tárgyalások Bécsben.</p> <p>1865. febr. 21. A porosz ellenjavaslatokat átnyújtják Bécsben. A porosz jegyzék hozzájárul Frigyes herceg öröklési jogához az esetben, ha a tartományok porosz felügyelet alá kerülnek.</p> <p>1865. febr. 27. Osztrák válaszjegyzék a schleswigi porosz felsőbbség ellen.</p> <p>1865. jún. A schleswigi ügy belpolitikai válságot okoz Ausztriában.</p> <p>1865. júl. 30. A Schmerling-minisztérium a pénzügyi törvény letárgyalása után lemond. Az új osztrák kormányt (Dreigrefenkabinett) Belcredi Richárd gróf, Csehország helytartója alakítja.</p> <p>1865. aug. 14. Gasteini konvenció Ausztria és Poroszország között. A salzburgkörnyéki fürdőhelyen kötött egyezmény értelmében Schleswiget Poroszország, Holsteint Ausztria kormányozza a jövőben,</p>	<p>1865. A „dunai vilajetet“ (Északbulgária) a szultán Mithad pasára bízta, aki ott európai reformokat kezd meghonosítani.</p>	<p>1864. dec. A bécsi helytartótanács jóváhagyja az első kárpátaljai ruszin egyelet, az Ungvárott alapított Szent Bazil-Társulat alapszabályait.</p> <p>1865. júl. 31. Belcredi Richárd, Csehország volt helytartója kormányt alakít.</p>	<p>1865. Megjelenik Popović Miloš a belgrádi Vidovdan szerkesztőjének könyve: „A szerb kérdés Magyarországon nemzetiségi szempontból“.</p>

1864—1868. Katonai uralom a megszállott lengyel területeken.

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1865. A Pesti Naplóban megjelenik Deák Ferenc húsvéti cikke, mely kifejti, hogy a magyarság kész saját törvényeit a birodalom érdekeivel összhangba hozni. — A cikk hatására az uralkodó az év végére ismét összehívja a magyar országgyűlést. — Viszont Lustkandl bécsi professor „Magyar-Osztrák közjog”-ára válaszolva Deák „Adalék”-aiban bizonyítja, hogy Magyarország a történelem folyamán mindig önálló, alkotmányos ország volt.</p> <p>1865. jan. 9. Szemere Bertalan, a debreceni kormány egykori miniszterelnöke meghal a budai tébolydában.</p>	<p>1864. aug. Cuza fejedelmi dekrétummal több, mint 450.000 parasztot juttat földhöz.</p>	<p>1864. szept. 28. Londonban, a St. Martin Hall-ban tartott gyűlésen megalakul a Nemzetközi Munkásszövetség, az I. Internacionálé.</p> <p>1864. okt. 30. Dán fegyverletétel. Schleswig-Holstein a porosz-osztrák katonai szövetség megszállása alá kerül.</p> <p>1865. jan. 10. Ausztria az 1853-ban kötött tizenkét évre szóló osztrák-porosz szerződés lejártával ennek záradéka alapján osztrák-porosz kereskedelmi szerződést sürget és a Monarchiának a német „Zollverein”-be való felvételét követeli.</p> <p>1865. júl. 25. Porosz ultimátum Ausztriához. Poroszország bejelenti, hogy minden további tárgyalást megszakít Ausztriával, amíg az a tartományokban külön politikát folytat.</p> <p>1865. aug. 20. Salzburgban Ferenc József és I. Vilmos aláírják a gasteini konvenciót megerősítő okiratot.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1865. szept. 20. Császári manifesztum az alkotmány ügyében. Belcredi pátense felfüggeszti az 1861. évi alkotmányt.</p> <p>1866. márc. 14. Govone olasz tábornok rendkívüli megbízatással Berlinbe érkezik a porosz hadsereg szerkezetének tanulmányozása céljából. — Bécsben összehívják a főhaditanácsot, melynek titkos ülésén Henigstein tábornok a Poroszországgal való háború elkerülését ajánlja.</p> <p>1866. márc. 31. Osztrák tiltakozó jegyzék Berlinben a porosz bekerítő politika ellen.</p>	<p>1792—1878. A bolgár függetlenségi mozgalmak kora.</p>	<p>1866. ápr. Az osztrák vezérkar elrendeli a Csehországban állomásozó északi hadsereg megerősítését.</p>	<p>1866. Pelagić banjalukai szemináriumában az omladista vezetők megkezdik a teológusok politikai és katonai előképzését. — Az utolsó török várorségek egyrésze elhagyja Szerbia területét. — Tegethoff osztrák ellentengernagy emlékiratban foglalkozik Bosznia-Hercegovina helyzetével és birodalmi érdekek nyilvánítja a tartományok megszállását.</p>

1864—1868. Katonai uralom a megszállott lengyel területeken.

1866. márc. 17. Deák bejelenti a horvát—magyar egyeztető delegációs tárgyalásokra vonatkozó tervezetét.

1865. dec. 1. Megjelenik Cuza törvénykönyve, amely jórészt a Code Napoleon-on alapul. — Az 1865. kolozsvári tartománygyűlés, 48 román kiküldött jelenlétében, érvényesnek ismeri el Erdély únióját Magyarországgal.

1866. febr. 23. Az agrárreform miatt elégedetlen nagybirtokosok összeesküvést szerveznek és lemondásra bírják Cuzát, aki 1873-ban hal meg Heidelbergben. Ion Ghica elnökletével ideiglenes kormány alakul; a régens tanács tagjai N. Golescu, L. Catargiu és N. Haralambie. A trónt Fülöp flandriai hercegnek, Lipót belga király testvérének ajánlják fel, azonban a tervet a románság legnagyobb támogatója, III. Napoleon sem helyesli.

1866. márc. 9. Iosif Vulcan kiadja Budapesten a „Familiá”-ban Mihai Eminescu, a legnagyobb román lírikus (1850—1889) első nyomtatásban megjelent versét.

1866. márc. 26. Ion Bălăceanu párisi román követ és Ion Brătianu megtáviratozzák a kormánynak a párisi döntést, amelyet a román közvélemény lelkesen fogad.

1866. márc. 30. Bratianu Düsseldorfban tárgyal Károlyal, aki Románia meghívását elfogadja. Népszavazás Romániában (ápr. 2—8.): több mint 680.000 szavazat Károly mellett, 224 ellenében. A nemzetgyűlésben a szavazati arány 109:6 Károly javára.

1866. ápr. 1. Bukarestben megalapítják a Román Akadémiát, erdélyi román tudósok jelentékeny részvételével.

1865. okt. 10—15. Bismarck bizalmas tárgyalásai III. Napoleonnal Biarritzban. — A tárgyalásokról értesülve, Bécsben rendkívüli minisztertanácsot tartanak.

1865. nov. 10. Bismarck utolsó felhívása Bécshez Schleswig-Holstein önkéntes átengedésére vonatkozólag. A porosz ajánlatot Bécsben elutasítják.

1866. jan. 26. Porosz tiltakozó jegyzék Bécsben a holsteini osztrák kormányzó „magatartása” miatt.

1866. márc. 1. Ideiglenes jellegű, háromhónapos időtartamra szóló porosz-olasz szövetség az Ausztriával kapcsolatos ügyek rendezéséig.

1866. márc. A dunai román fejedelemségek területi sértetlenségét garantáló nagyhatalmak Párisban értekezletre gyűlnek össze. Török és Oroszország az idegen uralkodó ellen, Franciaország, Anglia és Itália mellette nyilatkoznak. Poroszország és Ausztria nem nyilvánítanak véleményyt. Végül Hohenzollern Károly hercegre, III. Napoleon rokonára esik a választás.

1866. ápr. 2. Bismarck német szövetségi reformja Ausztriát a német szövetségből kiszorítani igyekszik. Bécsben ellenséges lépésnek tekintik a porosz tervezetet.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1866. ápr. 5. Porosz választjegyzék az osztrák háborús készülődések keltette aggályokra hivatkozik.</p> <p>1866. ápr. 7. Újabb osztrák jegyzék a béke megővése érdekében. A jegyzék a március 29-én elrendelt porosz háborús intézkedések felfüggesztését követeli.</p> <p>1866. ápr. 20. Az osztrák vezérkar emlékiratot nyújt át a császárnak, melyben az olaszországi és porosz katonai készülődésekre hivatkozva, a mozgósítás azonnali elrendelését sürgeti.</p> <p>1866. ápr. 26. Gróf Mensdorff-Pouilly osztrák külügyminiszter jegyzéke a porosz kormányhoz. Ausztria északon hajlandó leszerelni, de Itáliával szemben fegyverhez nyúl.</p> <p>1866. máj. 5. A Schmerling-kormány az előzetes hadiköltségek és a mozgósítás következtében 150 millió forint névértékű papírpénzt bocsát ki. — Beust szász miniszterelnök felhívása a német középállamokhoz a Poroszország elleni szövetség gyakorlati megvalósítása érdekében.</p> <p>1866. máj. 13—20. Porosz taktikai ajánlat a „német területek két érdekzónára való osztása tárgyában“. E szerint „Északnémetország porosz, Délnémetország osztrák ellenőrzés alá kerülne, aminek következtében a fennálló háborús feszültség természetesen megszűnnék“. Bismarck az „új német alkotmány“ tervével Bécsbe küldi Gablenz tábornokot.</p> <p>1866. máj. 25. Gablenz külön kihallgatáson a császárnál. Röviddel később a porosz megbízott elhagyja Bécsset.</p>	<p style="text-align: center;">1850—1878. Bolgár nemzeti megújítási mozgalom.</p>	<p>1866. ápr. 30. Benedek Lajos magyar származású osztrák tábornagyot ki nevezik az északi hadsereg fővezérévé.</p> <p>1866. máj. 20. Albert szász trónörökös a Morvaországban állomásozó osztrák hadsereg főparancsnokával, Benedek tábornaggal közli, a szászok szövetséges hadműveleteik előkészítése céljából értesítést kérnek a morvaországi osztrák defenzív hadmozdulatokról. — Benedek a szász érdeklődést „diplomatikusan“ elhárítja.</p>	<p style="text-align: center;">1866—1867. Szerb nemzeti mozgalmak a török helyőrségek kivonása érdekében.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemségek ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1864—1868. Katonai uralom a megszállott lengyel területeken.</p>	<p>1866. Erzsébet királyné közvetítőként lép fel az uralkodó és a magyar nemzet között. — A magyarok és horvátok kiegyezési tárgyalásokat kezdenek.</p>	<p>1866. ápr. 3. Moldvában a szeparatisták mozgalma véres incidenset okoz.</p> <p>1866. máj. 25 (Julián-naptár szerint: máj. 10). Károly, aki álnéven utazott Turnu-Severinig, Bukarestbe érkezik, Brătianu kíséretében. Megalakul az új kormány, a konzervatív L. Catargiu elnöklésével. Brătianu pénzügyminiszter. Törökország eleinte tiltakozik, azonban a francia diplomácia konstantinápolyi közbelépése a nehézségeket hamarosan elhárítja.</p>	 <p>1866. máj. 14. La Marmora olasz miniszterelnök a párisi olasz követ útján közli, hogy Itália a francia közvetítéssel eljuttatott osztrák békejavaslatot elutasítja.</p> <p>1866. máj. 28. Berlinben átnyújtják az osztrák választ. Bécs elutasítja a Gablenz útján közölt bismarcki „új német alkotmány“-tervet.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1866. jún. 1. Az osztrák minisztertanács elutasítja a függő kérdések nemzetközi kongresszuson való megvitatását. — Ausztria Schleswig-Holstein ügyében kikéri a német szövetségi tanács döntését.</p> <p>1866. jún. 11. Holstein osztrák helytartója — a rendkívüli helyzetre tekintettel — tanácskozássra hívja a tartomány vezetőit. Az értekezlet napján porosz csapatok megszállják Holsteint.</p> <p>1866. jún. 12. Párisi szerződés Franciaország és Ausztria között. A szerződésben Ausztria lemond Velencéről, III. Napoleon pedig garanciát vállal a tekintetben, hogy Ausztriát déli határain támadás nem éri. — III. Napoleon a semlegesség fejében Velence átengedését ígéri Olaszországnak, a párisi szerződés záradékában pedig kiköti egy semleges rajnai állam felállítását francia befolyás alatt.</p> <p>1866. jún. 23. Az olasz hadsereg La Marmora vezérkari főnöksége mellett átkel a Minción és felvonul a felsőolaszországi várnégyszög ellen. Ugyanakkor a Cialdini tábornok vezetése alatt álló II. olasz hadsereg délről átkel a Po folyón.</p> <p>1866. jún. 24. Albrecht főherceg és John vezérkari főnök Custozánál megtámadják az I. olasz hadsereget és döntő győzelmet aratnak La Marmora hadai felett.</p> <p>1866. jún. 26. La Marmora visszavonulási parancsot ad az olasz haderő számára. — Az osztrák hajóhad Tegetthoff admirális parancsnoksága alatt Ancona előtt szembetalálkozik az olasz flottával, de az kitér az osztrák hajóhad elől.</p> <p>1866. jún. 30. Benedek, az osztrák hadsereg főparancsnoka Königrätz felé visszavonul.</p>	<p>1850—1878. Bolgár nemzeti megújulási mozgalom.</p>	<p>1866. jún. 21. A cseh határt átlépő porosz előőrsök formális hadüzenetet juttatnak el Benedekhez.</p> <p>1866. jún. 22—25. Észak-Csehországot porosz csapatok szállják meg. A megszállás az aug. 23-án kötött békével véget ér.</p> <p>1866. jún. 24. A Csehországba vonult szász haderő Albert szász trónörökös vezetése alatt vereséget szenved a poroszoktól.</p> <p>1866. jún. 26. A csehországi arcvonalon befejeződik az osztrák haderő felvonulása. Az osztrák főhadiszállás Jozefovban. —</p> <p>1866. jún. 29. Az egyesített porosz seregek Jičín mellett megverik az egyesült szász-osztrák tartalékseregeket.</p>	<p>1866—1867. Szerb nemzeti mozgalmak a török helyőrségek kivonása érdekében.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1864—1868. Katonai uralom a megszállott lengyel területeken.</p>	<p>1866. jún. Bismarck tanácskozása Klapka és Türr emigráns tábornokokkal.</p>		<p>1866. jún. Héthetes háború Ausztria és Poroszország között.</p> <p>1866. jún. 14. A német szövetségi tanács rendkívüli ülésén 9:6 arányban elfogadják az Ausztriát támogató bajor indítványt. Savigny, Poroszország nagykövete bejelenti Poroszország kilépését a német szövetségből.</p> <p>1866. jún. 18. A bajor haderő Csehország felé vonul, hogy egyesüljön az osztrákkal.</p> <p>1866. jún. 19. A porosz hadsereg jobbszárnya (Elb-armee) benyomul Szászországba és Drezdát megszállva, Csehország felé szorítja a szász hadsereget.</p> <p>1866. jún. 21. II. Viktor Emanuel hadat üzen Ausztriának.</p> <p>1866. jún. 29. Ausztria német szövetségesei (Bajorország, Württemberg, Nassau, Hannover és a két Hessen) előbb a hessen-kasseli hadjáratban, majd a hannoveri (Langensalza) ütközetben vereséget szenvednek.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1866. júl. 3. Az osztrák-porosz háborút eldöntő königrätzi csatában Ausztria súlyos vereséget szenved.</p> <p>1866. júl. 7. Az osztrák pénzügyi kormányzat újabb 200 millió forintnyi papírpénz kibocsátását rendeli el.</p> <p>1866. júl. 20. Tegetthoff admirális jelentős győzelmet arat Lissa előtt az olasz flotta felett.</p> <p>1866. júl. 26. Végleges fegyverszünet Nikolsburgban Ausztria és Poroszország között.</p> <p>1866. aug. 9. A hadiesemények hatása alatt III. Napoleon közvetítésével Ferenc József fegyverszünetet köt II. Viktor Emánuellel. A fegyverszünetben Ausztria lemond Velencéről Franciaország javára, ez viszont Olaszországnak engedi át Velencét. A Déltirol és Görtz vidékére vonatkozó olasz kívánságokat Ausztria elutasítja.</p> <p>1866. aug. 23. A prágai végleges békében Ausztria Poroszországgal szemben nem veszít területet, de kielépni kényszerül a német szövetségből és beleegyezik Poroszország „új német rendezésébe”. Továbbá lemond Holsteinről Poroszország javára és 20 millió tallér kárpótlást fizet a porosz kormánynak.</p> <p>1866. okt. 3. Ausztria megkötö Olaszországgal a bécsi békét, melyben véglegesen lemond ennek javára Velence birtokáról.</p> <p>1867. jan. 2. Uralkodói pátens intézkedik a kiegyezést előkészítő rendkívüli birodalmi gyűlés egybehívásáról.</p> <p>1867. febr. 3. Ferenc József felmenti a Belcredikabinetet és kinevezi Beust kormányát (miniszterelnök és külügyminiszter: Beust, belügyminiszter: Taaffe, pénzügy és kereskedelmi miniszter: Becke, hadügyminiszter: John).</p>	<p>1867. Előkelő bolgárok javaslatot tesznek a szultánnak Bulgária közjogi helyzetének dualisztikus alapon való átalakítására.</p>	<p>1866. júl. 3. A königrätzi ütközet.</p> <p>1866. júl. 15. A Morvaországba visszavonult osztrák hadsereg a Morva folyó völgyében újabb vereséget szenved a poroszoktól, mire a Kiskárpátokon át a Vág-völgyébe vonul vissza.</p> <p>1866. aug. 23. Prágai béke Ausztria és Poroszország között.</p> <p>1867. jan.—május. Cseh szocialista szervezkedés a sziléziai bányavidéken. (Petr Bezruč: Sziléziai dalok.)</p>	<p>1867. jan. A horvátországi szerbek a horvát szabortól a nemzetiségi egyenjogúság kimondását kérik. — Starčević Ante, a horvát jogpárt vezére feltűnést keltő politikai röpiratban foglalkozik az öncélú horvát politika feladataival (Bill k Slavstvu ili k Hrvatstvu? — Szlávok vagy horvátok legyünk-e?).</p>

1864—1868. Katonai uralom a megszállott lengyel területeken.

1866. szept. 12. A tizenkét—tizenkét tagból álló horvát—magyar vegyesbizottság megkezdte a horvát—magyar kiegyezésre vonatkozó tárgyalások előkészítését.

1867. jan. Báró Hock osztrák pénzügyi tanácsos kezdeményezésére osztrák—magyar vámszövetségi ankétról tárgyalnak Bécsben.

1867. febr. 8. Deák és Beust Bécsben megállapodnak az osztrák—magyar kiegyezés elvi kérdéseiben.

1867. febr. 14. Az uralkodó Beust kormányelnök előterjesztésére kinevezi az „első felelős magyar kormányt” Andrássy Gyula gróf elnöklésével.

1866. júl. 1. Az országgyűlés elfogadja az új alkotmányt, a Cuza-féle statutum helyett; ezt követi aug. 23-án a román polgári törvénykönyv. Az 1866-i alkotmány nagyrészt a belga alkotmányon alapul, figyelembe veszi azonban a régi román jogszokásokat is (alkotmánymódosítás 1879: X. 19, 1884:VIII. 8, 1917: VII. 29; az új alkotmányra nézve ld. 1923. VI. 29 és 1938. II. 27).

1866. júl. 13. Catargiu lemond; a kormányt I. Ghica alakítja meg.

1866. okt. 12—18. Károly a szultánnál hódoló látogatást tesz; Konstantinápolyban nagy ünnepélyességgel fogadják.

1867. Iaşiban a Junimea (Ifjúság) nevű irodalmi kör Titu Maiorescu, a kiváló kritikus kezdeményezésére megindítja „Convorbiri Literare” (Irodalmi csevegések) című folyóiratát.

1866. júl. 3. Osztrák veregység Königrätznél.

1866. júl. 18. Az olasz flotta megtámadja Lissát.

1866. júl. 30. A bajor vezetés alatt álló délnémet csapatok a porosz ú. n. majnai sereg gyűrűjében, Nürnberg eleste után leteszik a fegyvert.

1866. aug. 23. Ausztria kilép a német szövetségből.

1867. Oroszország eladja az Egyesült Államoknak Alaskát, melyet 1821 óta birtokolt.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1867. márc. 1. Az ural- kodó a kiegyezés körüli és egyéb külügyi érdemeiért báró Beust osztrák minisz- terelnök és külügyminisz- tert Ausztria birodalmi kancellárjává nevezi ki.</p> <p>1867. ápr. A Reichsrat szabadelvű alaptörvények- kel (Staatsgrundgesetze) módosítja a februári pá- tensben körvonalazott ál- lamalkotmányt. Az alaptör- vényekben többek között a felekezetek egyenjogú- sága, az iskolák államivá tétele és az esküdtszékek bevezetése is szerepel.</p> <p>1867. szept. 26. A Reichs- rat megkezdi a 22 cikkből álló osztrák-magyar vám- és kereskedelmi szövetség- ről szóló törvényjavaslat tárgyalását.</p> <p>1867. nov. 10. A Reichsrat hozzájárul az osztrák-ma- gyar kiegyezéshez.</p> <p>1867. dec. 17. A Reichs- ratban kihirdetik az oszt- rák alkotmányjogi tör- vényt, mely szerint a csá- szári rendelettel életbelép- tetett intézkedések érvénye megszűnik, ha a Reichsrat összeülése után követő négy hét leforgása alatt nem mutatják be a rende- leteket, vagy ha ezeket a birodalmi gyűlés valame- lyik háza nem fogadja el.</p> <p>1867. dec. 21. Az uralkodó elfogadja Beust kormányá- nak lemondását és kinevezi az ú. n. „polgár-miniszté- riumot“. Miniszterelnök: C. Auersperg (1868 szept- emberéig, innen 1870 ja- nuárjáig Taaffe gróf, majd 1870 áprilisáig Hasner).</p> <p>1867. dec. 27. Az ural- kodó szentesíti az 1867:XVI. t.c.-t, azaz az Ausztriát és Magyarországot közösen érintő osztrák-magyar vám- és kereskedelmi szövetség- ről szóló törvénycikket. A vám- és kereskedelmi szö- vetségről szóló törvény a vámterület kérdésében ki- mondja, hogy „a két ál- lamterület a szövetség ide- jére egységes vámterületet képez“.</p>	<p>1867. ápr.—máj. Újabb felkelés Tirnovo környé- kén.</p> <p>1867. okt. 15. Rakovski, a bolgár ellenállási mozga- lom vezére meghal.</p>	<p>1867. máj. Cseh politikai küldöttség a moszkvai és szentpétervári nagyszláv kongresszusokon.</p> <p>1867. júl. 22. Az ó-cseh párt deklarációt intéz Fe- renc Józsefhez, melyben Csehország államjogi álla- sának elismerését követeli.</p>	<p>1867. márc. 3. Szultáni leirat megerősíti a török helyőrségek kivonását a szerbiai várakból, de ugyan- akkor kiköti, hogy Mihály fejedelem tisztelgő látoga- táson jelenjék meg Kon- stantinápolyban s a bel- grádi váron a szerb mellett a török zászlót is kitűzzék.</p> <p>1867. május. Obrenović Mihály fejedelem konstan- tinápolyi tisztelgő látogató- sa alkalmával megerősítik a szultáni leiratban foglal- takat. A török helyőrségek kivonulnak a szerbiai vá- rakkól.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemségek ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1867 márc. Közvetlenül az osztrák-magyar kiegyezési tárgyalások befejezése után a galíciai iskolákban ismét engedélyezik a lengyel nyelvű oktatást.</p> <p>1867 május. František Rieger, az ó-cseh párt vezetője, cseh-horvát küldöttség élén látogatást tesz Varsóban lengyel federalista politikusoknál, akikről határozottabb szláv politikát sürget. Innen a küldöttség a szláv kongresszusra és II. Sándor előtti hódoló tisztelésre Moszkvába utazik. A lengyel federalisták nem vesznek részt a kongresszuson, a lengyel és cseh federalisták között elhidegülés áll be.</p> <p>1867 szept. A varsói ú. n. „államtanács” felfüggesztése és a lengyel kerületi önkormányzat teljes megszüntetése Orosz-Lengyelországban. A varsói kormányzó különleges rendészeti intézkedései.</p>	<p>1867. máj. 29. A magyar képviselőház által elfogadott osztrák-magyar kiegyezés (1867:XII. t.-c.) 59. §-a kimondja Ausztria és a magyar korona országai között kötetendő vám- és kereskedelmi szövetséget. — Ezzel létrejött az uralkodóház és a magyarság kiegyezése. Megszületik az Osztrák-Magyar Monarchia. — Februárban gróf Andrássy Gyulát a király magyar miniszterelnökké nevezi ki (vallás- és oktatásügy: Eötvös József báró, pénzügy: Lónyay Menyhért, közlekedésügy: Mikó Imre, igazságügy: Horváth Boldizsár. Deák Ferenc nem vállal miniszteri tárcát). — Májusban a magyar országgyűlés törvénybe iktatja a kiegyezést: 1. elismeri a közös had- és pénzügyet (XII. tc.), 2. elvállalja a birodalom államadosságának egy részét magyar adóssággént (XV. tc.), 3. kimondja Magyarország és Ausztria vám- és kereskedelmi szövetségét (XVII. tc.), 4. helyreállítja a vármegyei önkormányzatot, stb. — Június 8-án Ferenc Józsefet magyar királlyá koronázzák. — Kossuth az emigrációból tiltakozik a kiegyezés ellen (Kasszandra-level). — Megalakul a Magyar Általános Hitelbank.</p>	<p>1867. Az osztrák-magyar kiegyezés révén Erdély, az 1848-as törvények alapján, ismét egyesül Magyarországgal, ami az erdélyi románság számára új helyzetet teremt. — Romániában több átmeneti kormány: a radikális (később liberális) I. Brătianu tekintélye egyre jobban kidomborodik.</p>	<p>1867. máj. 29. Létrejön az osztrák-magyar kiegyezés.</p> <p>1867. Megjelenik Marx „Das Kapital” (A tőke) című művének első kötete.</p> <p>1867. jún. 19. Ferenc József öccsét, Miksa mexikói császárt, a helyi ellenzék által köztársasági elnökké választott Juarez parancsára Queretaróban agyonlövik.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1868. jan. Az osztrák és magyar delegációk első bécsi ülészakán osztrák részről Beust báró külügy-miniszter, Kuhn báró hadügyminiszter és Brestl pénzügyminiszter vezetik a tárgyalásokat. A magyar delegáció elnöke Sommsich Pál.</p> <p>1868. febr. Salzburgi találkozó Ferenc József és III. Napoleon között. — A polgár-minisztérium bejelenteti programját: az államadósságok kamatlábnak 16%-kal való leszállítását, a szabadkereskedelem alapjára helyezett kereskedelmi szerződési elvet, valamint az osztrák országrészek közigazgatási és igazságszolgáltatási reformját és az általános hadkötelezettséget.</p> <p>1868. febr. 29. A bécsi sajtó elsőrendű politikai eseménynek, a Monarchia politikai fordulópontjának mondja az Andrássy-kormány sikeres bemutatkozását a magyar képviselőházban.</p>	<p>1868. jan. 26. Garašanin szerb miniszterelnök Obrenović Mihály megbízásából szerződést köt a bukaresti bolgár emigráns bizottsággal a szerb—bolgár együttműködésre vonatkozólag.</p> <p>1868. máj. A szerb kormány és a Bukarestben székelő emigráns bolgár propagandabizottság között létrejön a megalakítandó szerb—bolgár államszövetség alapokmánya: a bukaresti reunió.</p> <p>1868. jún. 6. Hadzsi-Dimitár és Karodzsa István Bukarestben ifjú-bolgár szervezkedést kezdeményeznek, de csapataik a Balkán-hegységben vereséget szenvednek.</p>	<p>1868. Pártpolitikai vizsály az ó-cseh deklaráció következtében.</p>	<p>1868. jan. 20. Obrenović Mihály Károly román fejedelemmel a román—dél-szláv balkáni érdekek kölcsönös megóvása céljából szerződést köt a „hatalmi szférák tekintetében”.</p> <p>1868. márc. Obrenović Mihály előzetes megállapodást köt Nikita montenegrói fejedelemmel a délszláv föderáció létrehívása érdekében.</p> <p>1868. ápr. Obrenović Mihály Strossmayer zágrábi püspök közvetítésével a horvátokat a délszláv föderációhoz való csatlakozásra szólítja fel. A horvát politikai vezetők elzárkóznak az érdemleges tárgyalások elől.</p> <p>1868. máj. Obrenović Mihály utasítja Garašanint, lépjen érintkezésbe Görögországgal a délszláv föderáció és a görög érdekek kölcsönös megóvása érdekében.</p> <p>1868. jún. 10. Obrenović Mihály fejedelem Popesiderben politikai merénylet áldozatául esik. Belpolitikai bonyodalmak után a kiskorú Obrenović Milánt Szerbia fejedelmévé választják.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1868. Átmeneti közeledés az osztrák szabadelvűek és a lengyel federalisták között a nemzetiségi kívánalmak rendezése ügyében. A „galíciai határozatok“-at (nyelvi, iskolai, közigazgatási követelések) I. Ferenc József császár elé terjesztik. Még ez évben a galíciai közigazgatásban számos lengyel tisztviselőt alkalmaznak.</p>	<p>1868. Létrejön a horvát-magyar kiegyezés (1868: XXX. tc.). — Magyarország lemond Szlavóniáról (Szerém, Verőce, Pozsega vármegye és a katonai határőrvidék), de megtartja a Muraközt és Fiumét. Horvát-Szlavonországnak ettől kezdve autonóm kormánya van, élén a király által kinevezett bánnal és önálló országgyűléssel. — Ezenfelül a horvátok egy delegált miniszterrel, 29 képviselővel és számos főrenddel részt vesznek a magyar törvényhozó és végrehajtó hatalom gyakorlásában is.</p>	<p>1868. A bukaresti „Románul“ című lap éppen nyilván hirdeti az összromán egységet, mint a Budapesten megjelenő „Federațiunea“, amelynek hasábjain M. Eminescu csakhamar megkezdí publicisztikai tevékenységét.</p>	<p>1868. jan. Abd ul Aziz szultán fermánja lehetővé teszi a balkáni tartományok keresztény vezetőinek meghívását a török államtanácsba. — A spanyol katonai forradalom számúzi Izabella királynőt.</p>
	<p>1868. máj. 10. Megkezdődnek a horvát—magyar kiegyezést előkészítő delegációs tárgyalások.</p>		
	<p>1868. jún. 27. A magyar országgyűlésen kihadjetik a szerb és román nemzetséget közvetlenül érintő („A görögkeleti vallásúak ügyében stb.“ hozott) 1868:IX. törvénycikket, mely a szerb egyházi-nemzeti kongresszusok törvényes elismerését, a román orthodox egyháznak a szerbvel való egyenjogúsítását, a román metropolia engedélyezését, ill. az erdélyi orth. püspökségnek érsekségre való emelését tartalmazza. Az 1868:IX. tc. a szerb—román egyházpolitikai megegyezés alapja lett.</p>		

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1868. szept.—okt. Albrecht főherceg titkos tárgyalásai a francia vezérkarral Párisban egy francia-olasz-osztrák-magyar szövetségről.</p> <p>1868. nov. 14. Ferenc József bejelenti, hogy az „Ausztia császára“ cím helyett ezentúl az „Ausztia császára és Magyarország apostoli királya“ címet fogja használni és elrendeli, hogy a birodalom hivatalos neve a jövőben „Osztrák császárság“ helyett „Osztrák-Magyar Monarchia“ legyen.</p>	<p>1850—1878. Bolgár nemzeti megújítási mozgalom.</p>	<p>1868. aug.-szept. Az Eötvös-féle nemzetiségi törvény előkészítő tárgyalásai során figyelmen kívül hagyják a kisebbségi javaslatot, melyhez a szlovák nacionalista politikusok többsége csatlakozott.</p>	<p>1868. szept. 24. A horvát-szlavon országgyűlés királyi döntést kér Fiume hovátartozása ügyében.</p> <p>1868. szept. 25. A horvát-szlavon országgyűlés elfogadja a horvát-magyar kiegyezésről szóló törvényjavaslatot, mely szerint a közös ügyek (közös központi hatalom, vérendszér, hadkötelezettség, pénzügy és adórendszer) kivételével teljes önkormányzat illeti meg Horvátországot a belügyi közigazgatás, vallás- és közoktatásügy, igazságügy, valamint a tengerészeti jog és kereskedelem körébe tartozó ügyekben. A törvényjavaslat értelmében a társországok 6.44 %-os kvótát vállalnak a közös ügyek fedezésére, melyből 2,200.000 forintot (később 4,400.000 koronát) az autonóm közigazgatás céljaira évenként levonhatnak. — A horvát-magyar kiegyezést horvát részről a Rauch Levin báró vezetése alatt álló unionista párt valósítja meg.</p> <p>1868. nov. 11. A magyar országgyűlés elfogadja a „Magyarország s Horvát-, Szlavon- és Dalmátországok között fennforgott közjogi kérdések kiegyenlítése iránt létrejött egyezmény“ becikkelyezéséről szóló 1868 : XXX. t.-c.-et.</p> <p>1868. nov. 14. Deák a magyar képviselőházban kijelenti, hogy az újvidéki állandó szerb színházat azonos támogatásban kell részesíteni a magyar Nemzeti Színházzal. Hasonló álláspontra helyezkedik később az újvidéki szerb gimnázium ügyében is.</p> <p>1868. nov. 24—29. A magyar nemzetiségi törvény képviselőházi részletes vitájában a szerb nemzetiségi képviselők a nemzetiségi (ú. n. kisebbségi) javaslat értelmében a magyarországi szerbség nemzeti egyenjogúságának és önkormányzati jogainak elismerését követelik.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemségek ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">1864—1868. Katonai uralom a megszállott lengyel területeken.</p>	<p>1868. Megalakul a Pesti Központi Általános Munkássegylet.</p> <p>1868. nov. 9. Királyi leirat kimondja, hogy Fiume szabad királyi város alkotmányilag a magyar koronához csatolt „külön testként“ szerepel a jövőben. Horvát részről tiltakoznak az uralkodói határozat ellen.</p> <p>1868. nov. 17. A horvát-magyar kiegyezésről szóló 1868:XXX. t.-c. törvényerőre emelkedik.</p> <p>1868. dec. 5. A XLIV. tc. (Eötvös és Deák alkotása), a nemzetiségi törvény, kimondja, hogy a „magyar nemzetnek“ „a hon minden polgára, bármely nemzetiséghez tartozzék is, egyenjogú tagja“.</p>	<p>1868. szept. Andrei Şaguna érsek kiadja az erdélyi ortodox egyház statutumát, amely jórészt a kálvinista szervezeti szabályzat mintájára készült.</p>	<p>1868. nov. 14. Az Osztrák-Magyar Monarchia állami jogi deklarálása.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1869. aug. 19. Császári és királyi leirat a határőrvidék felosztásáról.</p> <p>1870. Az osztrák szocialista (szociáldemokrata) munkásmozgalom kezdetei. Bécsben megalakul az első szocialista munkásegylet.</p>	<p>1869. dec. Karavelov és Levszki Bukarestben megalapítják a bolgár forradalmi komitét.</p> <p>1870—72. Levszki egész Bulgáriára kiterjeszti a forradalmi szervezet hálózatát.</p>	<p>1869. máj. Rieger memorandumot intéz III. Nepoleonhoz a cseh kérdésben.</p>	<p>1869. jan. A nagybecskereki szerb nemzeti ülésen a magyarországi szerb nemzetiségi vezetők ki mondják a magyarországi szerbség nemzeti egyenjogúságát és önkormányzati jogait követelő ú. n. nagybecskereki szerb programot, mely a Miletić vezetése alatt álló szerb radikális nemzetiségi tábor politikai álláspontja lett.</p> <p>1869. márc. Obrenović Milán proklamálja a harmadik szerb alkotmányt, mely Szerbiát népképviseleti alapon szervezett alkotmányos fejedelemséggé nyilvánítja. Az 1869. évi alkotmány alapján a fejedelem a végrehajtó hatalom kizárólagos birtokosa, akit a képviselők egyharmadrészenek kinevezése is megillet.</p> <p>1869. ápr. A délszláv kezdeményezésre Párisban alapított Ligue internationale de la Paix et de la Liberté Balkán-szövetség létrehívásának gondolatával foglalkozik.</p> <p>1870. jan. A bocca di catarói dalmát felkelés, melyet szerb és montenegrói részről titokban támogatnak. elterjed a dalmát partvidéken. — A dalmát felkelést osztrák katonai erők leverik.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemségek ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1869 febr. A cári fennhatóság alá tartozó lengyel területek középfokú iskoláiban bevezetik az orosz tanítási nyelvet.</p> <p>1869 ápr. A litvániai jobbágság felszabadítása.</p> <p>1869 jun. A lengyelt hivatalos közigazgatási nyelvként elismerik osztrák-Galicában. A helyi közigazgatásban ismét többszáz lengyel nemzetiségű tisztviselőt alkalmaznak. A nyelvi és közigazgatási engedmények kivívásában része van id. gróf Andrássy Gyula magyar miniszterelnöknek, aki a császárnál közbenjárt a Monarchia lengyeliségének biztosítandó engedmények ügyében.</p> <p>1870. A Monarchia békepolitikája erősödik Galiciában. — Ferenc József 1870 őszén minisztériuma útján tárgyalásokat kezd a szláv, cseh és lengyel federalistákkal „a Monarchia egységének megóvása” érdekében. — A Marcinkowski poseni lengyel orvos által alapított Ifjúsági Segélyegyesület kulturális mozgalmat indít a lengyel társadalmi egység érdekében.</p>	<p>1869. A szlavóniai katonai határőrvidék felosztása. — Az igazságszolgáltatás elválasztása a közigazgatástól. — Pesten Lassalle elveit követő munkás-egylet alakul. — A gazdasági élet tőkésedésével és technizálódásával, valamint a korszerű közlekedés és államigazgatás kiépítésével párhuzamosan megkezdődik a társadalom polgárosodása.</p> <p>1869. jan. 2. A szocialista munkásmozgalom első orgánusaképp Táncsics Mihály megindítja az „Arany Trombita” című lapot. — Megindul az év folyamán a Typographia című első magyar munkásszaklap.</p> <p>1869. ápr. A fiumei provizórium magyar-horvát közös igazgatás alá helyezi Fiumét.</p> <p>1869. máj. 22. Miletić Szvetozár a Boszniával szomszédos határőrvidéken tett osztrák katonai hadmozdulatok tárgyában interpellál Andrássy miniszterelnökhez.</p> <p>1870. Felállítják a Közmunka-tanácsot. Megkezdődik Budapest korszerű építése.</p>	<p>1869. Megindul az első román vasút Bukarest és Giurgiu között. — Az erdélyi románság szerdahelyi értekezletén (márc. 8.) parlamenti passzivitásra határozza el magát, mivel látja önkormányzati törekvéseinek sikertelenségét.</p> <p>1870. A porosz-francia háború idején Károlyt a franciabarát közvélemény azzal vádolja, hogy a poroszokkal rokonszenvez. A feszült helyzetet L. Catargiu kormányalakítása menti meg. — A bukaresti poroszellenes zavargásokat Törökország helyteleníti és Ali pasa figyelmezteti Romániát, hogy hasonló események megismétlődése után kész csapataival benyomulni (márc. 21). — Szoros</p>	<p>1869. Az első transzkontinentális vasútvonal az Atlanti- és a Csendes-óceán közt (a Nagy Sóstó vidékén át).</p> <p>1869. A török államtanács a balkáni tartományokra való tekintettel nemzetiségi, iskolai és véderőtörvényt ad ki. A török nemzetiségi törvény a rövidéletű török reformkor (Tanzimát) jelentős alkotása.</p> <p>1870—71. A régóta lapangó francia-porosz ellentét a spanyol trónkérdéssel kapcsolatban háborúra vezet. Júl. 16-án I. Vilmos porosz császár háborút üzen Franciaországnak s a francia főhadsergnek szept. 3-án a sedani csatavesztés következtében kapitulál. III. Napoleon császár is fogságba kerül. Szept. 4-én kikiáltják a francia köztársaságot. Szept. 18-án a németek megkezdik Páris ostromát.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1870. ápr. Carlos Auersperg polgár-minisztériuma lemond. Az uralkodó az új osztrák minisztérium megalkotásával a lengyel származású Potocki gróft bízta meg.</p> <p>1870. júl. 16. A porosz-francia hadüzenet napján, az uralkodó elnökletével tartott bécsi koronatanácsban, Beust birodalmi kancellár a várakozó semlegesség álláspontját ajánlja, míg Andrassy magyar miniszterelnök — a Monarchia német érdekeire hivatkozással — határozott semlegességi nyilatkozatot követel. A koronatanács hosszú vita után Andrassy álláspontját teszi magáévá.</p> <p>1870. aug. 25. Beust a bécsi közös minisztertanácsban javaslatot tesz egy osztrák-magyar-olasz közös diplomáciai fellépés előkészítésére a „veszélyeztetett Franciaország területi integritása védelmében“.</p> <p>1870. okt. 24. Schaffle udvari, később kereskedelemügyi miniszter előterjeszti az uralkodónak az osztrák konzervatív és klerikális körök javaslatát Csehország királyává való megkoronázása érdekében. A javaslat a Monarchia biztonsági politikája érdekében, a monarchikus elvnek a birodalom nyugati és déli szláv népeire való kiterjesztését ajánlja.</p>	<p style="text-align: center;">1850—1878. Bolgár nemzeti megújulási mozgalom.</p>	<p>1870. szept. J. M. Hurban a zágrábi egyetem ünnepi megnyitása alkalmából a magyarság ellen szervezendő szlovák-horvát szövetségről beszél.</p> <p>1870. szept. 27. A Potocki-kormány előterjesztésére kilátásba helyezik Ferenc József cseh királlyá való megválasztását, illetve megkoronázását.</p> <p>1870. nov. Potocki gróf osztrák miniszterelnök a Reichsratban történelmi fontosságúnak mondja a Csehországgal való teljes politikai megegyezést.</p> <p>1870. nov.—1871. október. A Hohenwart-Schaffle kabinet egyeztető tárgyalásokat folytat vezető cseh politikusokkal a cseh-német kiegyezés ügyében. A tárgyalások eredményes kimenetelét Hohenwart osztrák miniszterelnök föderalista tervzetének a koronatanácsban való megbuktatásával (1871 okt. 20) gróf Andrassy Gyula magyar miniszterelnök meghiusítja. — Megalakul a szlovák nők egyesülete (Živena).</p>	<p>1870. márc. 8. A cattarói dalmát felkelés tárgyában Miletic interpellációt intéz Andrassyhoz, melyben megkérdezi, hogy Magyarország a dalmát felkeles leverését fedező katonai kiadásokhoz hozzájárult-e. Andrassy tagadólag válaszol.</p> <p>1870. nov. A szerb sajtó részletesen foglalkozik Gorcakov orosz külügyminiszter jegyzékével, melyben bejelenti, hogy a párisi békeszerződésnek (1856.) a feketetengeri forgalmat és közlekedést korlátozó pontjait (semlegességi klauzula) Oroszország magára nézve nem tekinti kötelezőeknek.</p> <p>1871. Belügyi rendelet betiltja az Ujvidéken alapított Omladina szerb nemzetiségi egyesületet. — A horvát unionisták kisebbségbe kerülnek, uralmuk fenntartása végett a horvátországi szerb képviselőkhez közelednek. — A szerb sajtó megnyugvással fogadja a londoni konferencia határozatát, mely hatályon kívül helyezi a párisi békének a Fekete-tenger semlegességére vonatkozó szakaszait.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1871. A német császárság kikiáltása után a Poroszország megszállta lengyel területeken megkezdődik a „Kulturkampf“; bezárják a lengyel egyesületeket és a felekezeti iskolákat.</p> <p>1871. A lengyelség politikai elnyomatása fokozódik Porsosz-Lengyelországban. A lengyel emigráció lélekszáma megközelíti a háromnegyezet.</p>	<p>1870. június. Jóváhagyják a Pesti Központi Áltános Munkásegylet alapszabályait. — Megalakul az Általános Munkásbetegségélyező Pénztár. — Az első magyarországi ipari sztrájkok.</p> <p>1871. jan. 19. A német császárság versaillesi proklamációjának másnapján, Stratimirović György szerb nemzetiségi képviselő, a magyar képviselőház tagja kijelenti, hogy a Monarchia külpolitikáját egyre inkább német orientáció hatja át s a pángermánizmus az összes dunai népek létét egyaránt veszélyezteti.</p> <p>1871. febr. 2. Meghal Eötvös József báró.</p> <p>1871. febr. 18. Irányi Dániel bemutatja az országgyűlésen Pécs városa emlékiratát, melyben felszólítják a kormányt, hogy „Franciaország feldarabolása ellen a többi semleges hatalmakkal egyetértőleg interveniáljon“.</p>	<p>együttműködés létesül az erdélyi Astra román kultúregylet s a bukovinai románok közt.</p> <p>1871—75. L. Catargiu konzervatív kormánya megkezdzi a román kereskedelem, pénzügy, hitelélet, egészségügy stb. megszervezését, azonban a paraszt-ság helyzete ismét rosszabbodik: egy 1872-ben hozott törvény szerint a falusi bíró közmunkaként végezetheti el a mezőgazdasági teendőket s kimondhatja bármely évben az előző évről elmaradt munkálatok elvégzését is. „A paraszt ezzel valósággal rabszolga lett“ — állapítja meg a liberális D. A. Sturdza 1893-ban.</p>	<p>mát. — A győzelem hatására 1871. jan. 18-án a német uralkodók kikiáltják Versailles-ban az új német császárságot, Vilmos porosz királyt választva császárrá. — Gambetta lemond s az új (III.) francia köztársaság (A. Thiers) megkötö a németekkel a frankfurti békét, amely többi közt Elszász-Lotharingiát a német birodalomhoz csatolja.</p> <p>1870. júl. 18. A vatikáni zsinat kimondja a pápa tévedésmentességét hiterkölcstani kérdésekben.</p> <p>1870. szept. 11. A pápa az Italia Unita légiói előtt harc nélkül megnyitja Róma kapuit. A város lakossága népszavazással kimondja csatlakozását az olasz királysághoz és Rómát Itália fővárosává nyilvánítják. A pápa nem fogadja el a felkínált 3 és negyed millió évi járulékot és 1927-ig a Vatikán foglyának tekinti magát. Ezzel megszűnik a pápai állam.</p> <p>1871. A szuezi csatorna megnyitása. — Ettől az évtől kezdve Disraeli az angol szociális reformok egész sorát iktattatja törvénybe.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1871. ápr. 23. A Potocki-kormány a cseh kiegyezésre irányuló törekvései meg-hiusulása következtében s a birodalmi gyűlés német többségétől leszavazva, lemond. Az uralkodó Potocki utódjaként, az osztrák szabadelvűek ismert ellenfe-lét, a föderalista Hohen-wart grófot bizza meg kor-mányalakítással.</p> <p>1871. máj. A Reichsrat az adó- és ujoncmegszava-zás, valamint az osztrák delegáció tagjainak megvá-lasztása után azonnal fel-oszlatják, nehogy a csehek megjelenése esetén, a két-harmad többségre emelke-dő ellenzék keresztülvigye az alkotmány megváltozta-tását.</p> <p>1871. aug. 14. Hohenwart miniszterelnök Andrassy magyar miniszterelnök tu-domására hozza a cseh ki-egyezésre vonatkozó föde-ralista terveit. Andrassy figyelmezteti Hohenwartot, hogy politikája ellentétes az általa képviselt német-barát-monarchista irányzat-tal.</p> <p>1871. szept. 12. Hohen-wart ismételt kérelmére Ferenc József uralkodói le-iratban (Rescriptum) elis-meri Csehország történeti és alkotmányos jogait és bejelenti, hogy e jogokat koronázási esküjével is hajlandó megerősíteni.</p> <p>1871. okt. 16. Beust biro-dalmi kancellár, Kuhn had-ügyminiszter és Lónyay kö-zös pénzügyminiszter, az osztrák külügyminisztérium rendkívüli értekezletén, a cseh alapcikkelyek ügyéről tárgyalnak. — Az értekez-let a koronatanács elé ter-jeszti az „Alapcikkelyeket“.</p> <p>1871. okt. 20. A bécsi ko-ronatanácson Andrassy ki-jelenti, hogy véleménye szerint az alapcikkelyek sértik a kiegyezést. Beust osztrák érdekekre hivat-kozva, meglegednék a cseh cikkek reformjával. Hohen-wart a cseh kívánságok el-fogadását ajánlja.</p>	<p>1871. okt. A konstantiná-polyi pátriárka megismétli 1866. évi ajánlatát: haj-landó elismerni a bolgár nemzeti egyházat, ha a trá-ciai és macedóniai bolgárok a jövőben is görög fana-rióta egyházi fennhatóság alatt maradnak. A bolgár megújhódási mozgalom visszautasítja a pátriárka ajánlatát.</p>	<p>1871. ápr. Hohenwart megegyezik Riegerrel és Pražákkal az ú. n. funda-mentális tételekben (funda-mentální články). Az egyez-mény szerint Riegerék az új cseh alkotmány és vá-lasztási rendszer ellenében elismerik az osztrák-ma-gyar kiegyezést. A funda-mentális tételek szerint a csehországi németek jogait külön nemzetiségi törvény védi.</p> <p>1871. szept. 12. I. Ferenc József ígéretet tesz a cseh országgyűlésnek, hogy elis-meri a cseh királyság tör-ténelmi jogait és leteszi a koronázási esküt. Az ural-kodó soha nem váltotta be ígéretét.</p> <p>1871. okt. 10. A cseh tar-tománygyűlés által kidol-gozott „Alapcikkelyek“ (Fundamentalní články, Fundamentalartikel) az uralkodó elé kerülnek. Az alapcikkelyek a cseh törté-neti és alkotmányjogi kö-veteléseket tartalmazzák.</p>	<p>1871. okt. 8—11. Forra-dalmi megmozdulás a hor-vát határörvidéken.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemségek ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1871. ápr. Hohenwart első ízben biztosít külön tárcát a kormányban Galiciának, illetve a lengyel nemzetiségi ügyek miniszterének. Galícia első miniszterévé Grocholski galíciai földbirtokost nevezi ki az uralkodó.</p>	<p>1871. jún. 11. Scheu és Peschan bécsi munkásvezérek Budapestre érkeznek. Gyászoló felvonulás a párisi kommün halottainak emlékezetére. A magyar ellenzék vezetői tiltakoznak Elzász-Lotharingia annektálása ellen.</p>		<p>1871. márc. 18. A párisi nemzetőrség ellenszegül a versaillesi köztársasági kormány parancsainak és kiáltja a kommünt.</p> <p>1871. máj. 10. Jules Favre a versaillesi köztársasági kormány nevében megkötí Frankfurtnban Bismarckkal a végleges békét.</p> <p>1871. máj. 21—28. MacMahon tábornok csapatai véres utcai harcokban leverik a párisi kommünt.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1871. okt. 23. Andrásy bejelenti az uralkodónak, hogy közte és Hohenwart között az ellentétek áthidalhatatlanok, mivel Hohenwart föderalista, ő pedig dualista politikát követ. Ezért az esetben, ha az uralkodó Hohenwart álláspontját fogadná el, beadja lemondását.</p> <p>1871. okt. 24. Ferenc József Andrásy mellett dönt és elutasítja Hohenwart előterjesztéseit.</p> <p>1871. nov. 7. Beust birodalmi kancellár és külügyminiszter a változott belpolitikai helyzetre hivatkozva, felmentését kéri. — Ferenc József elfogadja Beust lemondását és egyidejűleg eltörli a birodalmi kancellári tisztséget.</p> <p>1871. nov. 14. Az uralkodó gróf Andrásy Gyulát a Monarchia közös külügyminiszterévé nevezi ki. — A volt Hohenwart-kabinet élén átmenetileg Holzgethan miniszterelnök intézi az ügyeket.</p> <p>1871. nov. 25. Az uralkodó felmenti Holzgethant és kormányalakítással bízta meg Auersperg Adolf herceget.</p>	<p>1872. Török császári ferman elrendeli, hogy ahol a lakosság kétharmadrésze kívánja, az a terület az újjászervezendő bolgár exarchátushoz tartozzék. Ezzel a rendelettel a gyakorlatban újjászületett a bolgár nemzeti egyház, amit az egész bolgár nemzet elsőrendű politikai feltételként követelt. — A bucaresti bolgár forradalmárok nagygyűlése határozatként kimondja a balkáni népek teljes szolidaritását abban a harcban, amely nem a török nép, hanem az elnyomó török politikai rendszer ellen irányul.</p> <p>1872. dec. 27. Levszki bolgár szabadsághósti halálra ítélik.</p>	<p>1871. okt. 25. Hohenwart miniszterelnök lemond és visszavonul a közéletől a cseh kiegyezés meghiúsulása miatt. — Beáll a cseh passzivitás, a cseh képviselők 1879-ig nem jelennek meg a Reichsratban.</p>	<p>1872. A horvátországi választásokon a Starčević-féle horvát jogpárt 52 képviselőjével szemben az unionisták csak tizenhárom mandátumot szereznek. — A szabor elhatározza a horvát-magyar kiegyezés revízióját. — Belgrádban megjelenik Milojević „Törédékek a szerbek életéből” című leírása, a nagyszerb eszme politikai romantizmusának első irodalmi jelensége.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1871. nov 14. Andrásy Gyula gróf lesz a Monarchia külügyminisztere. Utóda a magyar kormány élén Lónyay Menyhért.</p> <p>1872. Létrejön a korlátlan iparszabadságot engedélyező első ipartörvény. — Kolozsvárott megalakul a második magyar tudományegyetem. — Az 1850-es években alakult technikai főiskolát műegyetemmé szervezik. — A Ludovika Akadémia megkezdí működését. — Megkezdődik a budapesti Margit-híd építése. — Lónyay eredménytelen nemzetiségi tárgyalásai.</p> <p>1872. márc. 15. A VIII. t.-c. (ipartörvény) megszünteti a munkabeszüntetések büntetőjogi tilalmát.</p> <p>1872. dec. 2. A Lónyay-kormány a választási törvényjavaslat obstrukciója és a vasuti korrupció miatt lemond. Az új kormányt Szlávay József alakítja meg.</p>	<p>1872. Şaguna megpróbálja az erdélyi politikusokat „aktivista“ magatartásra bírni, de az 1869-ben kimondott passzivizmust már nem tudja megingatni. — Nagyszebenben megalapítják az „Albina“ bankot, mely az erdélyi románság gazdasági központja lesz.</p>	<p>1872. Titkos választójog Angliában. — „Háromcsászár-egyezmény“ Németország, Ausztria s Oroszország közt.</p> <p>1872. Az I. Internacionálé hágai kongresszusán kizárják Bakunint, az anarchoszocializmus megalapítóját, Marx ellenfelét. — Eisenachi polgári szocialista kongresszus.</p> <p>1872. szept. 6—11. I. Vilmos német császár, I. Ferenc József és II. Sándor cár találkozája Berlinben. A három császár szövetsége.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1873. ápr. 2. A Reichsrat két háza megszavazza a reichsrati választási reformot. A képviselőket ezentúl nem a tartománygyűlések, hanem közvetlenül a választók küldik a birodalmi gyűlésbe. A képviselők száma a „reichsrati reform“ következtében 353-ra emelkedik. — Reichsrati választások Galiciában az új választási rendszer alapján. — Az 1873. évi általános reichsrati választáson a birodalmi gyűlés német többsége megerősödik.</p> <p>1873. máj. 1. A bécsi világkiállítás megnyitása.</p> <p>1873. máj. 9. A bécsi pénzügyi „krach“. Rendkívüli aranyú tőzsdei értékcsökkenés Bécsben.</p> <p>1873. aug. 31. Payer és Weyprecht osztrák utazók, az osztrák-magyar északsarki expedíció vezetői, az Északi Jeges-tengeren felfedezik a későbbi Ferenc József-földet.</p>	<p>1873. febr. 18. Levszkit kivégzik.</p> <p>1874. Megalakul a második bukaresti bolgár forradalmi komité Botev és Sztambulov vezetésével.</p> <p>1875. A Boszniában és Hercegovinában kirobbant törökellenes mozgalom áttérjed Bulgáriára is. Az országos forrongást elvben és gyakorlatban támogatja az elnyomott bolgársággal rokonszenvező Oroszország. A politikai függetlenségi harc külső indítékát maga a Porta adta azzal, hogy több ezer cserkeszt telepít a hetvenes években Bulgáriába, akiket jogtalan kiváltságokban részesít a bolgárok rovására. A véres kegyetlenkedésekkel induló forradalmat a törökök hasonló eszközökkel csakhamar vérbefojtották, ami általános visszatetszést kelt Európaszerte. A diplomáciai tiltakozások sodrában Andrássy, a monarchia külügyminisztere békéltetni igyekszik a bolgár kérdésben.</p>	<p>1874. Szlávy József miniszterelnök vizsgálatot rendel el a tiszáninneni ev. egyház által fenntartott szlovák tannyelvű gimnáziumok ellen állítólagos „pánszláv“ szellemük miatt, majd a nagyrőcei, túrócszentmártoni és znióváralljai szlovák gimnáziumokat bezáratja.</p> <p>1875. ápr. 6. Tisza Kálmán kivánságára „pánszláv“ politikai tevékenység vádja miatt a kultuskormányzat a túrócszentmártoni Matica Slovenská működését beszünteti s az egyesület vagyonát elkozza.</p>	<p>1875. máj. Rodić tábornagy, Dalmácia katonai kormányzója kezdeményezésére Ferenc József körutatót tesz Dalmáciában. Az uralkodó dalmáciai körútját a szerbiai sajtó később az okkupációs tervek előkészítésének minősíti.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemségek ERDELYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1873. A reichsrati választások alkalmával bevezetik Galiciában az új kerületi választási rendszert.</p>	<p>1873. Felosztatják a Magyarországi Munkáspártot.</p> <p>1873. Az országgyűlés kimondja a bánsági és titeli határőrvidék polgárosítását (1873: XXVII—XXX. tc.)</p> <p>1874. A választójog cenzusos megszorítása. — Tisza Kálmán szakít a balközéppel és feladja korábbi függetlenségi programját (az ú. n. bihari pontok). — A Kossuth-féle 1848-as közjogi program parlamentári hívei felveszik a Függetlenségi Párt nevet. Csatlakozik hozzájuk a balközép több képviselője. — A métermérték-rendszer bevezetése.</p> <p>1874. márc. 21. Bittó István miniszterelnök.</p> <p>1875. Megalakul Tisza Kálmán kormánya. Fő célja: a kiegyezés rendszerének fenntartása. — A kereskedelmi törvény és a képviselői összeférhetlenségi törvény megalkotása. — A függetlenségi párt követeli az általános titkos választójogot.</p> <p>1875. márc. 1. Fúzió a Deák-párt és Tisza Kálmán balközép pártja közt. A szabadelvű párt megalakulása. — A balközépről kivált Ghyczy Kálmán 30 képviselőtársával megalakítja a középpártot és a Bittó-kormány pénzügyminisztere lesz.</p> <p>1875. máj. 30. A magyar kormány az osztrák-magyar vám- és kereskedelmi szövetségre (22. § 2. bek.) hivatkozva a védvamos osztrák gazdaságpolitika revízióját követeli.</p>	<p>1873. szept. 24. Románia próbálja kiépíteni diplomáciai életét, azonban a nagyvezér figyelmezteti a kormányt, hogy Romániának közvetlen tárgyalásra nincsen joga. Ennek ellenére, amikor a Monarchia a Vasapun való hajózás megjavítása érdekében csak Törökországgal köt szerződést, Vasile Boerescu román külügyminiszter tiltakozik amiatt, hogy Romániát meg sem kérdezték s Andrassy Gyula a szuverenitásra törekvő Románia tiltakozását figyelembe is veszi.</p> <p>1875. Románia kereskedelmi szerződést köt az osztrák-magyar monarchiával.</p>	<p>1873. máj. Világkiállítás és pénzügyi válság Bécsben.</p> <p>1874. IX. Pius pápa bulájában megtiltja az olasz katolikusoknak, hogy résztvegyenek a politikai mozgalmakban.</p> <p>1875—7. A japán császár megtöri a katonai osztlályt (szamurájok) és megveti a japán kapitalizmus alapjait.</p> <p>1875. jan. XII. Alfonz, a száműzött Izabella királynő fia visszatér Madridba. Ismét Bourbonok a spanyol trónon.</p> <p>1875. máj. 25. A gothai kongresszuson a német munkáspártok Szociálista Munkáspárt néven egyesülnek. (Gothai program.)</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1875. dec. 30. Andrásy külügyminiszter jegyzéket intéz a török kormányhoz a hercegovinai kérdésben.</p> <p>1876. jan. 2. Újabb ki-egyezési tárgyalások Ausztria és Magyarország között a vám- és kereskedelmi szerződés ügyében. A magyar javaslat a fogyasztási adók közvetlen felhasználását, egyes pénzügyi vámok felemelését és a jegybank paritásos újjáalakítását sürgeti.</p> <p>1876. ápr. 18. A vám- és kereskedelmi szövetség ügye a rendkívüli koronatanács előtt. A koronatanács kezdeményezésére újabb osztrák-magyar kereskedelmi tárgyalások kezdődnek.</p> <p>1876. máj. 15. Andrásy külügyminiszter a delegációk ülésén kijelenti, hogy a Monarchia nem kíván okkupációt, csupán a status quo megreformálását.</p>	<p>1876. A megrendült török főhatalom keresztény alattvalóinak megbékítésére szabadelvű alkotmányt ad ki. Ennek külpolitikai vonatkozásban nincs hatása, mert Gorcsákov orosz külügyminiszter végleges megoldást követel a bolgár ügyben.</p> <p>1876. ápr. Nagy lázadás Koprivsticában és Panagyuristében. A harc mintegy húsz napig tart.</p> <p>1876. máj. 20. Botev, a bolgár Petőfi, elesik a Vraca környéki hegyi harcokban.</p>	<p>1876. Palacký halála után megindul a konzervatív ó-csehek és a kezdetben szabadelvű, majd realista-szociálista új-cseh irányzat közötti belpolitikai küzdelem.</p>	<p>1875. júl. 15. Hercegovina Nevesinje kerületében forradalmi mozgalom tör ki a törökök ellen, mely áttérjed Boszniára is.</p> <p>1875. júl. 29. A nevesinjei felkelők felhívást intéznek az európai közvéleményhez. A felkelők egyrésze (Ljubratić-csoport) a szerb irányzat híve, másrésztük Pavlović Peko vezetésével a tartományoknak Montenegróhoz való csatolását követelik.</p> <p>1875. dec. 12. Szultáni fermán bejelenti az adórendszer reformját, a felekezeti jogok tiszteletben tartását és a boszniai és hercegovinai reformok keresztülvitelére kinevezett tanács megalakulását a nevesinjei felkelők leszerelése érdekében.</p> <p>1876. máj. Montenegro a bosznia-hercegovinai felkelők támogatása érdekében hadat üzen a portának.</p> <p>1876. jún. 22. Obrenović Milán szerb fejedelem jegyzékben követeli a portától a szerb határ mentén felvonult török csapatok visszavonását és Szerbia felhatalmazását a bosznia-hercegovinai helyzet pacifikálására.</p> <p>1876. jún. 28. A szerb felszólításra adott török válaszjegyzék visszatartja Milán fejedelem kívánságait és a török felvonulást defenzív jellegűnek mondja.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemségek ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1876. Orosz-Lengyelországban átszervezik a lengyel igazságszolgáltatást.</p>	<p>1875. okt. 20. Tisza Kálmán kormányalakítása. Ezzel megkezdődik tizenöt éves párturalma.</p> <p>1875. nov. 28. Eredménytelen delegációs tárgyalások az osztrák-magyar vám- és kereskedelmi szövetség ügyében. — A Tisza-kormány felmondja a vám- és kereskedelmi szövetséget.</p> <p>1876. A munkásmozgalmak hatására a parlament megszavazza a cselédtörvényt (XIII. t.-c.)</p> <p>1876. jan. 9. Meghal Deák Ferenc. Tisza Kálmán a szabadelvű párt élén. — Az erdélyi szászok területi és jogviszonyainak rendezése. — Közegészségügyi törvény. — Új váltótörvény. — Az uradalmi cselédek viszonyainak szabályozása.</p> <p>1876. máj. 2. A vámszövetség tízéves meghosszabbítása. Az osztrák javaslat értelmében kimondják, hogy a vámszövetség időközben fel nem bontható. A jegybank paritásos átalakítására vonatkozó magyar javaslatot elutasítják Bécsben.</p>		<p>1875. jún. Mac Gahan és William Gladstone Londonban, Victor Hugo Párisban élesen tiltakoznak a törökök bulgáriai vérengzése miatt. Amerikai-angol-orosz vegyesbizottság a helyszínen megállapítja az atrocitásokat.</p> <p>1876. A berni kongresszuson befejeződik az I. Internacionálé működése. — A németországi szocialista sajtó tömörülése. Megindul a berlini Vorwärts.</p> <p>1876—77. Bosznia-Hercegovinában a földnélküli szerb parasztság lázongani kezd a mohamedán birtokosok ellen; a szultán tesz ugyan, osztrák kérésre, bizonyos engedményeket (1875 okt. 2), azonban 1876 ápr.-ában már Bulgáriában is forrongás jelentkezik. A szultán a Nagy-Britannia kivására összehívott konstantinápolyi értekezleten új alkotmányt ígér s a török birodalom nemzetiségeinek lecsillapítását, azonban Oroszország — miután előbb a Monarchiával titkos szerződést kötött (1877 jan. 15) — megüzeni Törökországnak a háborút (1877 ápr. 12.)</p> <p>1876. máj. Francia és német demars a Portához a szaloniki zavargásokban megölt diplomaták miatt.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1876. júl. 8. II. Sándor cár és Ferenc József, illetve Gorcsakov és Andrásy külügyminiszterek találkozója az északcsehországi Reichstadtban. A tárgyalások eredményeként kötött egyezmény értelmében esetleges orosz-török háború és török vereség esetén a Monarchia birtokba veheti Boszniát és Hercegovinát, Oroszország pedig Besszarábiát.</p> <p>1876. aug. Lady Strangfordt angol emberbarát értékes segítsége a bolgár nemzeti megújódási mozgalomnak.</p> <p>1876. szept. 23. Az osztrák minisztertanács hozzájárul, hogy Andrásy a reichstadti egyezményt a német kormány tudomására hozza.</p>	<p>1876. aug. Lady Strangfordt angol emberbarát értékes segítsége a bolgár nemzeti megújódási mozgalomnak.</p>	<p>1871—1879. Politikai passzivitás.</p>	<p>1876. júl. 2. Obrenović Milán a török választ „casus belli“-nek minősíti és megindítja a háborút a porta ellen. Ezzel egyidőben Nikita montenegrói fejedelem csapatai a szerb-montenegrói egyezmény értelmében bevonulnak Hercegovinába.</p> <p>1876. júl. 8. A balkáni háborús bonyodalom felszámolása érdekében Ferenc József és II. Sándor orosz cár a reichstadti találkozón megállapodnak abban, hogy Szerbia és Montenegró integritását nem engedik megcsontítani; amennyiben pedig Törökország vereséget szenvedne, úgy Bulgária és Albánia autonómiát kap, Konstantinápolyt szabad várossá, Tesszáliát és Krétát görög birtoknak nyilvánítják. Ez esetben Szerbia Boszniában (a Drina mentén) és a novi-pazari szandzsákban kap területeket, a maradék Bosznia-Hercegovinát Ausztria-Magyarország annektálja, Oroszországot pedig Besszarábiában és kisázsiai török tartományokkal kárpótolják.</p> <p>1876. aug. A szerb főserg a Morava, a segédcsapatok a Drina, Ibar és Timok mentén nyomulnak előre, de kezdeti sikerek után Abdul Kerim török fővezér Alexinác mellett megveri a szerb seregeket.</p> <p>1876. szept. 1. A szerb haderő Deligradba vonul vissza.</p> <p>1876. szept. 4. Szerbia fegyverszünetet kér.</p> <p>1876. szept. 24. Abd el Hamid fegyverszüneti feltételeit közli Belgrádban. A porta követeli, hogy Milán fejedelem mutassa be hódolatát Konstantinápolyban, a szerb haderőt tízezer főre csökkentse, a „dorobancok“ (milicisták) intézményét szüntessék meg, Szerbia évenként ötszázezer forint adót fizessen s az összes szerb várak török ellenőrzés alá kerüljenek.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	DUNAI FEJEDelemsÉGEK ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1876. szept. Porosz képviselők lengyelelles telepítési törvényt követelnek, mely lehetővé tenné az erőszakos német telepítést Porosz-Lengyelországban. — Az Ansiedlungsgesetz néven ismert rendelkezés csak 1886. ápr. 12-én lép életbe.</p>		<p>1876. júl. Boerescu külügyminiszter utasítást ad a román külképviselőknek, hogy Románia egyelőre semleges maradjon. — I. Brătianu elnökletével erős liberális kormány (1876 júl. 24—1881. márc. 26.) alakul.</p>	<p>1876. júl. Szerb-török háború.</p> <p>1876. júl. 8. Az orosz cár és Ferenc József Reichstadtban megegyeznek Bosznia-Hercegovina okkupációjában.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1876. okt. Andrassy tájékoztatja a német kormányt a reichstadti egyezményről és egyidejűleg kérdést intéz Bismarckhoz, hogy „egy, a Monarchia ellen irányuló támadás esetén“ számíthat-e Németország semlegességére.</p>			<p>1876. okt. 19. A fegyverszüneti idő elteltével, miközben Gorcsakov Törökország elleni beavatkozásra igyekezett megnyerni Andrassyt, megindul az ostrom Deligrad ellen, melynek védői között nagyszámú orosz önkéntes harcol.</p>
<p>1876. nov. 27. Az osztrák-magyar pénzügyi tárgyalások alkalmával kidolgozott „bankstatutum“-ról De Pretis osztrák pénzügyminiszter kijelenti, hogy azt Ausztria nem tekinti véglegesen elfogadottnak és az osztrák kormány nevében tiltakozik a jegybank paritásos átalakítása ellen. De Pretis nyilatkozata visszatevészt kelt magyar pénzügyi körökben.</p>	<p>1876. dec. 8. Marko Balabanov és Dragan Cankov küldöttség élén a cárt Bulgária megsegítésére kéri fel.</p>	<p>1871—79. Politikai passzivitás.</p>	<p>1876. okt. 29—30. A törökök újabb győzelmet aratnak a szerbeken. Deligrad és Kruševác elfoglalása után a török főerő felvonul a Belgrádba vezető főútvonalon. Milán fejedelem a súlyos helyzetben a cár segítségét kéri. II. Sándor utasítja Ignatijev konstantinápolyi orosz ügyvivőt, kényszerítse ki a portától a fegyverszünetet, ellenkező esetben szakítsa meg a diplomáciai viszonyt.</p> <p>1876. nov. 1. A porta fegyverszünetet köt a szerbekkel, miközben csapatai Bosznia és Hercegovina területén újabb győzelmeket aratnak.</p>
<p>1877. Ausztria bevezeti az autonóm vámtarifát, mely átmenetet jelent a teljes védvamos rendszer felé.</p> <p>1877. jan. 15. „Balkán-egyezmény“ a Monarchia és az érdekelt hatalmak között, amely kimondja, hogy orosz-török viszály esetén a hadműveletek nem terjednek át Szerbia, Montenegró és a novi-pazari szandzsák területére. A Budapesten kötött titkos egyezmény alapján 1877. március 18-án pótszerződést kötnek.</p>			<p>1876. dec. 12. A konstantinápolyi nagyköveti konferencián a szerb status-quo megvédését határozzák el. A konferencia ajánlja Montenegró területi megnagyobbítását, Bosznia és Hercegovina keresztény kormányzó alá helyezését és a bolgár autonóm tartományok megszervezését.</p> <p>1876. dec. 23. A porta a nagyköveti konferencia leszerelése érdekében az összes alattvalók egyenlőségét kimondó, szabadelvű alkotmányt léptet életbe. — A Mithat pasa nevéhez fűződő szabadelvű alkotmány gyakorlati megvalósítása nem sikerül.</p>

1876—86. Társadalmi bojkott és passzív ellenállás a német telepítési tervek ellen.

1876. okt. 25. Osztrák-magyar pénzügyi tárgyalások a Nemzeti Bank néven működő közös jegybankkal kapcsolatban. A tárgyalások során felmerül a külön magyar jegybank terve.

1877. jan. 15. Budapesti „titkos konvenció“ Ausztria-Magyarország és Oroszország között a reichstadii egyezmény alapján.

1877. jan. 24. A ceglédi „százas küldöttség“ Collegióban Kossuthnál. Kossuth nem fogadja el Cegléd mandátumát.

1877—1898. B. P. Hasdeu, a beszarábiai származású, jeles filológus megszerkeszti nagy etymológiai szótárának első kötetét.

1876. okt. 28. Az orosz társadalom mozgalmat indít a bolgárok felszabadítása érdekében, a cár teljes helyeslésével.

1877. Crispi olasz miniszterelnök a bad-gasteini találkozáson figyelmezteti Bismarckot a Monarchia küszöbönálló balkáni expanziójára.

1877—8. Orosz-török háború; Törökország európai tekintélye tovább gyöngül

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1877. febr. 6. Heves viták után az osztrák álláspont győz az osztrák-magyar pénzügyi szerződésben. A végleges bankstatutumban a dualizmus elve nem-paritá-sos alapon érvényesül. A közös bank (Nemzeti Bank) nevét Osztrák-Magyar Bankra változtatják, élére többségében osztrák pénz-ügyi szakemberekből álló Főtanácsot állítanak.</p>	<p>1877. május—december. Az orosz seregek a román és bolgár területeken felvonulnak és sikeres harcok közepette visszaszorítják a törököket. Plevna birtokáért többhónapos állóharc alakul ki. — Oroszok és bolgárok hősi harcai a Sipka-szorosban.</p>	<p style="text-align: center;">1871—1879. Politikai passzivitás.</p>	<p>1877. február 5. Mithat pasa, az 1876. évi török szabadelvű alkotmány alkotója, az alkotmánynak a balkáni tartományokban és a birodalom más részeiben bekövetkezett kudarca miatt lemond a nagyvezír-ségről.</p> <p>1877. február 27. A szerb kormány a statusquo alapján kiegészíti a portával.</p> <p>1877. április 5. A porta bejelenti, hogy a Bosznia-Hercegovinára vonatkozó fegyverszünetet nem hajlandó meghosszabbítani.</p>

LENGYELORSZÁG

MAGYARORSZÁG

ROMÁNIA
ERDÉLYI ROMÁNOK

VILÁGTÖRTÉNET

1877. febr. 7. A rendkívüli magyar minisztertanács megbízásából Tisza paritásos rendezést kér az Osztrák-Magyar Bank pénzügyi Főtanácsában. Az uralkodó elutasítja a magyar előterjesztést, mire Tisza beadja lemondását. Több mint kéthetes magyar kormányválság után Tisza Kálmán újra vállalja a kormányelnökséget.

1877. ápr. 16. Károly aláírja az orosz-román szerződést: hajlandó átengedni Románia területén az orosz csapatokat. Ekkor azonban az oroszok már dél felé vonulnak; a törökök bombázzák Brailát s a Dunán román hajókat égetnek fel.

1877. ápr. 29. A román képviselőház megállapítja, hogy Törökország és Oroszország közt hadiállapot áll fenn, s hogy Törökország megszakította Romániával a párisi egyezményben megállapított kapcsolatait.

1877. máj.—jún. Oroszország nem ismeri el a román függetlenséget; Románia katonai segítséget ajánl, de az oroszok ezt egyelőre visszautasítják. Csakhamar azonban Plevnánál és a Sipka-szorosban megtorpan az orosz támadás. Kogalniceanu Bécsben arról tárgyal, mi lenne egy esetleges román beavatkozás európai visszhangja és ragaszkodik Dobrudzsa megszerzéséhez.

1877. Az Egyesült Államokban nagy vasutasztrájkjal megkezdődik a fokozottabb munkásmozgalom.

1877. április 13. A pétervári cári haditanács elrendeli a Törökország elleni mozgósítást.

1877. ápr. 24. Oroszország hadat üzen Törökországnak. Kisenevben bolgár önkéntes légió alakul. A szerbiai és montenegrói forrongások a törököket haderejük megosztására kényszerítik, az oroszok a hadjárat kezdetétől jelentős katonai sikereket érnek el. Annál is inkább, mert a Balkán keresztény népei, románok, szerbek, bolgárok és montenegróiak a lehetőségekhez mérten támogatják az oroszokat. A Porta hadvezérei, Ozmán és Szulejmán pasák szívósan védekeznek a Sipka-szorosban és Plevnánál, mely több hónapos ostrom után december 16-án elesik. Az oroszok Drinápolyon át Konstantinápoly felé törnek, a Porta fegyverszünetet kér.

1877. máj. 22. A román törvényhozás a Románia és a török birodalom közötti eddig létező kapcsolatot felbontva Romániát független állammak nyilatkoztatja ki.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1878. Az új osztrák-magyar vámtarifában az osztrák védvamos gazdasági politika törekvései érvényesülnek.</p>	<p>1877. dec. 16. Osman pasa, Plevna védője megadja magát. Az orosz csapatok megszállják Plevnát.</p> <p>1878. jan. 4. Az orosz seregek elfoglalják Szófiát.</p> <p>1878. február 14. A török közvéleménynek a vereség felett érzett elkeseredését felhasználva, Abd ul Hamid szultán a parlamenti ülésszak berekesztése után bejelenti, hogy a katonai vereséget az alkotmányos kormányzat „gyengeségének” tulajdonítja, amiért is nem hívja össze többé a török képviselőházat. Az újabb önkényuralom főleg a balkáni tartományok keresztény alattvalóinak helyzetét súlyosbítja.</p> <p>1878. márc. 3. A san-stefanói békében elfogadják Szerbia, Montenegró és Románia függetlenségét. Bulgária Kelet-Ruméliával és Észak-Macedóniával együtt hűbéres fejedelemséggé alakul.</p>	<p style="text-align: center;">1871—1879. Politikai passzivitás.</p>	<p>1878. január 10. A szerb kormány hadat üzen a portának, elfoglalja Pirotot és Ništ. — Ugyanakkor Montenegró megszállja Antivarit és Dulcignót.</p> <p>1878. március 3. A drinápolyi fegyverszünet értelmében az érdekelt hatalmak közreműködésével kötött san-stefanói békében az Oroszországnak fizetendő török hadisarc összegét 310 millió koronában állapítják meg. Oroszország Besszarábián kívül megkapja Batumot, Ardahant, Karszot és Bajazidot, Szerbia, Montenegró és Románia elnyerik teljes állami függetlenségüket; a Kelet-Ruméliával és Észak-Macedóniával egyesített Bulgária („san-stefanói Nagy-Bulgária”) hűbéres fejedelemséggé alakul, Bosznia és Hercegovina önkormányzatot kap.</p>

1876—86. Társadalmi bojkott és passzív ellenállás a német telepítési tervek ellen.

1878. jan. 20. Mocsáry Lajos magyar függetlenségi politikus az Egyetértés című lapban tiltakozik Miletić Szvetozár magyarországi szerb nemzetiségi vezér elítélése ellen.

1878. A parlamentben kialakul a kiegyezési politikával szembenálló egyesült ellenzék. — Új magyar büntetőtörvénykönyv (1878: V. tc.). — Az állam támogatja a magyar tengerhajózást.

1877. júl. 31. Miklós nagyherceg, orosz fővezér elfogadja a románok ajánlatát s Károlynak nemcsak a román csapatok feletti fővezérséget biztosítják, hanem reábizzzák Plevna előtt az orosz csapatok irányítását is.

1877. aug. 20. A román csapatok átkelnek a Dunán.

1877. aug. 28—30. Útközet Griviánál. Megkezdődik Plevna ostroma.

1877 okt. 9. Rahovánál az orosz-román csapatok diadalt aratnak.

1877. dec. 16. Plevna elesik; az orosz-román csapatok 40.000 foglyot ejtenek. A győztes orosz haderő Drinápolyon át Konstantinápoly felé nyomul. A törökök fegyverszünetet kérnek.

1878. márc. 3. A san-stefanói békeszerződés megálapítja, hogy a nagyhatalmak el fogják ísmerni Románia függetlenségét. — Egyben hozzájárulnak, hogy Oroszország megkapja, majd elcserélhesse Dobrudzsát Besszarábia ellenében.

1878. ápr. 2. Az orosz-román viszony feszültté válik. — Gorcsákov már Románia megszállásával fenyegetőzik. Oroszország ragaszkodik ahhoz, hogy Dobrudzsán át közvetlen összeköttetése legyen Bulgária felé.

1877. okt. 14. A franciaországi választásokon a köztársasági pártok 170 mandátum többséggel győznek. — A köztársaság végleg megszilárdul.

1877. dec. 16. Plevna eleste Oroszország javára dönti el az orosz-török háborút.

1878. január 31. A drinápolyi fegyverszünet végét vet az orosz-török ellenségeskedéseknek és a vitás kérdések rendezését az érdekelt nagyhatalmak döntésére bizza.

1878. márc. 3. San stefanói béke.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1878. június 13. A berlini kongresszus kezdete. A június 28-iki záróülésen közölt határozati jegyzőkönyv XXV. cikke kimondja: „Bosznia és Hercegovina tartományokat Ausztria, Magyarország fogja megszállni és igazgatni“. — Bosznia és Hercegovina okkupációjának jóváhagyásával egyidejűleg a berlini kongresszus kimondja, hogy a Monarchia ideiglenesen helyőrségeket tarthat a novipazari szandzsákban a közlekedési és katonai érdekek biztosítása céljából.</p>	<p>1878. jun. 13. Andrassy és Beaconsfield a san-stefanói határozatokkal szemben — Oroszország balkáni politikai előretörésétől tartva — Anglia és a Monarchia nevében különvéleményt jelentenek be és Bismarckkal egyetértésben kikényszerítik a június 13-án összeült berlini kongresszust. Ez rendkívüli mértékben módosítja a san-stefanói békét, amennyiben Macedóniát és Tráciát indokolatlanul a Portának ítéli azzal a kikötéssel, hogy a szultán az említett területek élére keresztény kormányzót köteles állítani. A berlini kongresszus után tehát a „san-stefanói“ Bulgáriából csak a Balkán hegység és Románia közötti rész marad meg, ez is hűbéri viszonyban a törökkel.</p>	<p style="text-align: center;">1871—1879. Politikai passzivitás.</p>	<p>1878. jún. 13. Bismarck és Andrassy kezdeményezésére a san-stefanói béke határozatainak „megvizsgálására“ összeült berlini kongresszus megsemmisíti a san-stefanói határozatokat. Nagy-Bulgária tervét elvetik, Macedónia és Dél-Trácia, valamint Kelet-Rumélia török kézen marad, utóbbi keresztény kormányzóval. A san-stefanói béke XIV. pontját, Bosznia és Hercegovina önkormányzatát is hatálytalanítják azzal, hogy e tartományok „pacifikálásával“ a kongresszus a Monarchiát bízta meg.</p>
<p>1878. július 29. Fillipovich és Jovanovich osztrák tábornokok vezetésével a közös hadsereg megkezdi a tartományok megszállását. Hercegovina okkupációja nagyobb ellenállás nélkül lezajlik, Boszniában Hadzsi Loja bosnyák felkelővezér guerilla-háborút indít az osztrák-magyar csapatok ellen.</p>			<p>1878. június 28. Bosznia és Hercegovina okkupációjának jóváhagyásával egyidejűleg a berlini kongresszus kimondja, hogy a Monarchia ideiglenesen helyőrségeket tarthat a novipazari szandzsákban a közlekedési és katonai érdekek biztosítása céljából. — A berlini kongresszus a továbbiakban megállapítja Szerbia, Románia és Montenegró teljes függetlenségét. Szerbia megkapja a piroti, niši és vranjai kerületeket, Románia az Oroszországnak ítélt Besszarabia kárpótlásául Dobrudzsát.</p>
<p>1878. aug. 19. A Monarchia csapatai bevonulnak Szerajevoba, Bosznia fővárosába.</p>			<p>1878. aug. 4. A Boszna völgyében előnyomuló közös hadsereg összeütközik a boszniai mohamedán felkelők Hadzsi Loja által vezetett és a hozzá csatlakozott albán származású, novi-pazari Muktiya effendi csapataival.</p> <p>1878. augusztus 5. A felkelők feladják Mosztárt.</p> <p>1878. aug. 10. Hadzsi Loja vallásháborút hirdet a Monarchia ellen.</p> <p>1878. aug. 16. Bjelalovac mellett Hadzsi Loja csapatai vereséget szenvednek.</p>

1876—86. Társadalmi bojkott és passzív ellenállás a német telepítési tervek ellen.

1878. június 21. Szilágyi Dezső a „független, nemzeti érzelmű képviselők” nevében súlyos bírálatot mond a magyar képviselőházban Andrássy külpolitikájáról és az okkupációról. „A kormány politikájával eljátszotta a nemzet bizalmát — mondotta Szilágyi —, mert a nemzet ellene volt és ellene lesz az okkupációnak. E bekebelezés annexióra vezet, pénzügyi romlásba sodorhat és megbonthatja államszerkezetünket.”

1878. júl. Osztrák-magyar kvóta-tárgyalások. Fenn tartják a kiegyezés alkalmával megállapított arányt, melynek értelmében Ausztria 70, Magyarország 30 százalékot visel a közös költségekből.

1878. jún. 13. A berlini kongresszuson, miután Románia függetlenségét még nem ismerték el, Ion Brătianu és M. Kogălniceanu csak emlékiratot nyújthatnak be s ismertethetik a román álláspontot, anélkül azonban, hogy tárgyaló felek lennének. Oroszország megkapja Besarábia déli részét, viszont Dobruzsza Romániának jut, „Cadrilater”-nek nevezett déli része nélkül (vö. 1913: bukaresti béke). A kongresszus kötelezi Romániát, hogy az 1866. alkotmány 7. tc.-ének megváltoztatásával nem-keresztények is román állampolgárok lehessenek. A kongresszus végül is becikkelyezi az európai nemzetközi jogba Románia függetlenségét.

1878. XIII. Leo pápa trónralépése. Megoldja a német kultúrharcot, győz Bismarck felett, békésen old meg küszöbönálló háborúkat (Peru-Chile, német-spanyol csendesóceáni viszály). „Rerum novarum” körlevelében a munkás-, a munka- és a munkabérszabadság keresztény erkölcs-tanát fekteti le, míg a „Tametsi futura” kezdetű körlevelében a demokratikus államfejlődést körvonalazza. — Bismarck tudomására adja a dán kormánynak, hogy a bécsi békében kilátásba helyezett Észak-Schleswigot bekebelezi a Birodalomba. Dánia a „schleswigi kérdés”-ben az európai hatalmak segítségét kéri.

1878. jún. 2. Merénylet I. Vilmos ellen. Bismarck a merénylettel a szociáldemokratákat vádolja, amiért a német birodalmi gyűlés törvényt hoz a szociáldemokrata mozgalom további fejlődésének meggátlására.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1879. Megjelenik Ludwig Gumplowitz híres nemzeti-ségjogi tanulmánya (Das Recht der Nationalitäten in Österreich).</p> <p>1879. febr. Auersperg osztrák miniszterelnök az okkupáció ellenhatásaként bekövetkezett szláv-kerikális opposzició miatt felmentését kéri. — Az uralkodó ideiglenesen az Auersperg-kabinet közoktatásügyi miniszterét, Stremayrt bizza meg kormányalakítással. Stremayr átveszi az Auersperg-minisztérium tagjainak egy részét, a belügyi tárcát a „föderalista” Taaffe grófra bizza. — A német liberálisokkal szemben szláv-osztrák klerikális többségre támaszkodó új belügyminiszter a választások után keresztülviszi, hogy a cseh képviselők visszatérnek a Reichsratba.</p> <p>1879. aug. Stremayr visszaadja megbízatását, az uralkodó Taaffe belügyminisztert bizza meg kormányalakítással. Az osztrák klerikálisokra és a szláv pártokra támaszkodó Taaffe-kabinetben 1881—1888 között a cseh Pražák igazságügyminiszteri, 1880—1891 között a lengyel Dunajevski pénzügyminiszteri tárcát vállalnak. Stremayr 1880 júniusáig vállalja az igazságügyminisztérium vezetését a Taaffe-kormány-</p>	<p>1878. okt. Nemzetközi bizottság érkezik Plovdivba, Kelet-Rumélia alkotmányos helyzetének megállapítása végett.</p> <p>1879. ápr. 29. A bolgár nemzetgyűlés Battenberg Sándort Bulgária első fejedelmévé választja. Az új bolgár fejedelem a teljes nemzeti függetlenség biztosítása érdekében, a Portával szemben álló hatalmagnál keres politikai támogatást. Ezért oroszbarát konzervatív politikát kezdeményez, a szabadelvűekkel szemben, akik már az első alkotmányozó nemzetgyűlésen elutasítják az új politikai magatartást deklaráló alkotmányt.</p> <p>1879. máj.—1884. máj. A szultán Aleke Bogoridit állítja Kelet-Rumélia élére, aki tartományi kormánnyal és tartománygyűléssel öt évig kormányoz.</p> <p>1879. júl. 17. I. Sándor fejedelem kinevezi Burmov elnöklésével az első bolgár kormányt, melynek hadügyminisztere Paresov orosz tábornok.</p>	<p>1879. Gróf Taaffe osztrák miniszterelnök felhívására a csehek felhagynak a passzivitással és visszatérnek a Reichsratba. Gregr vezetésével megalakul az ifjú-cseh frakció. — A cseh országi németek Schönerer vezetésével szélsőnácionálista politikát hirdetnek. — Az ó-cseh párti Albert Pražák tárcanélküli (nemzetiségi), majd 1881-től igazságügyminiszteri minőségben tagja a Taaffe-kormánynak.</p>	<p>1878. szept. 5. Megalakul az albán forradalmi komité.</p> <p>1878. okt. 20. A boszniai felkelés utolsó támpontja, Kladus erődjé a monarchia csapatainak ostromgyűrűjében megadja magát.</p> <p>1878. nov. 10—27. Az albán fegyveres ellenállás összeomlik, a porta csapatai leverik a felkelőket. Dél-Albániában albán—görög konfliktus támad.</p> <p>1879. ápr. 21. A porta a bosznia-hercegovinai okkupációt elismerő szerződésben biztosítja a boszniai mohammedán érdekeket. Ugyanakkor hozzájárul, hogy a Monarchia helyőrségeket küldjön a novipazari szandzsákba.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1879. márc. 5—12. A szegeci árvíz.</p> <p>1879. ápr. Boszniát és Hercegovinát bevonják az osztrák-magyar vámterületbe és 1882-ig bezárólag a tartományokra is kiterjesztik a hadkötelezettséget.</p> <p>1879. máj. A magyar nyelv népiskolai tanításáról szóló törvényjavaslat (1871: XVIII. t. c.) tárgyalásakor Mocsáry Lajos feltűnő beszédet mond a magyarosítás veszélyeiről.</p> <p>1879. máj. 21. A Jansky-ügy. Jansky osztrák tábornok Budavár „elestének“ harmincadik évfordulóján megkoszorúzza Hentzi osztrák tábornok síremlékét, aki 1849-ben — Budát a magyar honvédcsepatokek ellen védve — elesett. Budapesten a politikai demonstrációnak minősített megemlékezés miatt heves osztrákellenes obstrukció tör ki.</p>	<p>1879. A magyar parlament megszavazza a magyar államnyelvnek kötelező tanítását minden magyarországi elemi iskolában. A javaslatot a román képviselők és püspökök hevesen ellenzik, azonban sikertelenül. — Bismarck tárgyalni kezd a németbarát D. Sturdzával.</p>	<p>1879. A február 8-án létrejött végleges orosz-török békeszerződés alapján Oroszország megkapja Karst és Batumot. — Megszűnik a cseh politikai passzivitás.</p> <p>1879. márc. A berlini határozatok becikkelyezésének alkalmával az aláíró hatalmak megerősítik a kongresszus határozatait.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>ban. — Taaffe felkéri Pražákot, hogy cseh tartományi miniszteri minőségben is kapcsolódjék a kormány munkájába. — Andrássy közös külügyminiszter bejelenti az uralkodónak a minisztérium éléről való távozását. Ferenc József felkéri Andrássyt, hogy a Németországgal kötendő kettős szövetség letárgyalásáig vállalja a Monarchia külügyeinek intézését.</p> <p>1879. okt. 7. Andrássy megkötötte Németországgal a kettős szövetséget (Zweibund), „harmadik hatalom elleni védőszövetség” formájában.</p> <p>1879. okt. 10. Andrássy, miután a Monarchiát a végzetes, szlávellenes útra irányította, lemond a közös külügyministerségről és visszavonul. Utódja Haymerle római nagykövet, aki 1881-ig intézi a közös külügyeket, majd az uralkodó Kálnokyt bízza meg (1881—1895) a Monarchia külügyeinek vezetésével.</p> <p>1880. Előtör a német nacionalista mozgalom. Bécsben német „népi” programmal megalakul a „Deutscher Schulverein in Österreich”. A német nacionalisták és osztrák keresztényszocialisták csakhamar összeütözköznek az osztrák belpolitikában (Schönerer contra Lueger). — A keresztényszocialisták a községi választások során jelentős győzelmet aratnak.</p> <p>1880. ápr. 19. Taaffe osztrák miniszterelnök kiadja Cseh- és Morvaországba vonatkozó nyelvrendeleteit, melyek a cseh és német nyelvek egyenrangú hivatali használatát biztosítják.</p> <p>1881. Bismarck kezdeményezésére átmenetileg sikerült megújítani a „három császár szerződést” orosz-német-osztrák-magyar semlegességi szerződés formájában. — A Ring-színház égése Bécsben. — A német „alkotmánypárt” beolvad az ú. n. egyesült osztrák baloldalba. — A Szerbiával kötött kereskedelmi szerződés „határszéli kedvezményt” biztosít a sertés vámtételeknél.</p>	<p>1879. okt. 27. Sándor fejedelem egybehívja a bolgár nemzetgyűlést. Csakhamar összetűzés támad a konzervatív kormány és a liberális nemzetgyűlés közt. A választásokon a liberálisok győznek. A második liberális többségű nemzetgyűlés bizalmat szavaz a fejedelemnek. — Kelet-Ruméliában, a berlini egyezmény értelmében, csendőrséget és nemzetőrséget szerveznek, francia és angol mintára.</p>	<p>1880. ápr. 19. Csehországban életbelép a nyelvi jogokat biztosító rendelet. — A szlovák nemzetiségi mozgalomban erőteljes oroszbarát irányzat jelentkezik. XIII. Leó pápa enciklikát ad ki Cyrill és Method ószláv hittérítők szenté avatásáról.</p>	<p>1880. A szociál-anarchista Marković Szvetozár, Bakunin tanítványa Belgrádban szerb radikális mozgalmat szervez. A szerb radikális szocialisták az európai Törökország, az Osztrák-Magyar Monarchia és Montenegro „felszámolását” követelik.</p> <p>1881. Az uniónisták részleges bukása után megélénkült horvát belpolitikában a monarchikus, dinaszticiát támogató unionistákkal szemben Starčević Mile, Starčević Ante unokaöccsének vezetésével a horvát jogpárt ellenzéki összefogást hirdet.</p>

1876—86. Társadalmi bojkott és passzív ellenállás a német telepítési tervek ellen.

1879. okt. 10. Andrásy lemond a közös külügyminiszterségről. — Megkezdődik a budapesti közraktárak építése.

1880. jan. 25. A munkáspárt két frakciója Általános Munkáspárt néven egyesül.

1880. febr. 1. A magyarországi szervezett munkásság hivatalos lapja a Népszava lesz. Az egyesülés alkamából országos munkáskongresszust tartanak (máj. 16—17.), ahol a pártot szociáldemokrata pártnak akarják elnevezni, amit a rendőrség nem engedélyez, mire felveszik a Magyar Általános Munkáspárt nevet.

1881. A budapesti rendőrség szervezése. — A magyarországi románok konferenciája autonómiát kíván Erdély számára. —

1880. Mivel Károly fejedelemnek gyermeke nincs, rendezik a trónutódlás ügyét, amelynek végső eredményeképpen Ferdinánd herceg, Károly unokaöccse lesz a trónörökös. — Bismarck Brätianut a Monarchiához való közeledésre biztatja. — Megalakul a Román Nemzeti Bank.

1881. jan. Titu Maiorescu a „Deutsche Revue“-ben Romániának a központi hatalmakhoz való közeledését ajánlja.

1881. jan. Belügyminiszteri rendelet kimondja a Határőrvidék végleges felosztását.

1879. okt. 7. Kettős szövetség (Zweibund) Ausztria-Magyarország és Németország között.

1881. Német-országi „viszontbiztosító szerződés“: Németország az oroszoknak keletbalti jogait, Oroszország viszont Elzász birtoklását garantálja.

1881. Oroszország Kínával létrejött megállapodás alapján kiüríti a Kuldza vidékét. Március 13-án a forradalmárok megölik II. Sándor cárt, a narodnikok mozgalma mindjobban erősödik.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1881. febr. Az orosz kormány a tengerszorosokra vonatkozó nemzetközi megállapodás módosítása ellenében hajlandóságot mutat a bosznia-hercegovinai területek okkupációjának tudomásulvételére. Kálnoky közös külügyminiszter a bécsi orosz nagykövet által felvetett ajánlatot a Monarchia részéről elutasítja.</p> <p>1882. A Monarchia megtorló vámokat léptet életbe az osztrák-magyar iparcikket kedvezményben nem részesítő államokkal szemben. — A cseh tartománygyűlési választásokon az ó-csehek győznek. Mellettük jelentős választási eredményt érnek el a német nagybirtokosok. — Prágában cseh egyetemet létesítenek. — Az osztrák kultuskormányzat nyelvrendeletet ad ki a szlovén nemzetiségű területek számára. — Umberto olasz király bécsi látogatása.</p> <p>1882. máj. 20. A kettős szövetségből, Olaszország bekapcsolódása révén hármas szövetség lesz. Olaszországban a hármas szövetség megkötése után is fenn tartják a Trentinora, Görzre, Triesztre, Fiumére és Dalmáciára vonatkozó igényeket.</p> <p>1882. okt. 20. Az osztrák minisztertanács nyelvrendelete „Osztrák-Szilézia” számára.</p>	<p>1881. Sándor fejedelem Ehrenrooth orosz tábornokot bízza meg kormányalakítással — a liberálisokkal szemben, akik egyre nagyobb mértékben keresztetik politikáját.</p> <p>1881. máj. 9. Sándor fejedelem államcsinnyel lemondásra bírja Karavelov liberális kormányát.</p> <p>1882. dec. A harmadik nemzetgyűlés elveti Sobolev orosz tábornok reformterveit.</p>	<p>1881. febr. 11. Megkezdődnek a csehnyelvű előadások a prágai Károlyegyetemen.</p> <p>1881. máj. A prágai Narodní Divadlo (Nemzeti Színház) alapítása.</p> <p>1882. A prágai Károlyegyetemet cseh és német részre osztják. T. G. Masaryk tanszéket kap.</p> <p>1882. máj. 15. Polit Mihály szerb nemzetiségi képviselő interpellációt intéz Treforthoz a politikai okokból kitiltott szlovák tanulóifjak érdekében.</p>	<p>1882. márc. 6. Obrenović Milán fejedelem bejelent a szerb királyi cím felvételét, a szerb királyság megalakulását és Szerbiának teljes, állami függetlenségét.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1881. máj. Kossuth viszsza-költözik Turinba.</p> <p>1882. Megindul a földet szerezni nem tudó agrár-proletariátus nagyarányú kivándorlása. Ez évben 16.014 ember hagyja el az országot. Három évvel korábban csak 1518, egy évtized előtt (1871) pedig alig 120 volt a kivándorlók száma. — Trefort Ágost kultuszminiszter rendelettel tiltja a magyarországi szlovák ifjúság kapcsolatait a prágai Detvan cseh-szlovák beállítottságú ifjúsági egyesülettel.</p> <p>1882. jan. Boszniában és Hercegovinában a katonai közigazgatást polgári közigazgatás váltja fel, melynek irányítására Kállay Benjámint kap megbízatást. Kállay közel három évtizedes működése alatt a közlekedés, közgazdaság és közműveltség fejlesztése terén (utóbbi vonatkozásban Thallóczy Lajossal együttműködve) a korszerű újítások egész sorát vezeti be. Ezzel szemben a földkérdés és a nemzetiségi problémák terén politikája megokolatlanul konzervatív volt, ami hozzájárult a monarchiaellenes balkáni közhangulat megerősödéséhez.</p> <p>1882. okt. Grünwald Béla zólyomi főispán kezdeményezésére a szlovák nemzetiségi mozgalmak ellen társadalmi egyesületet szerveznek Femke (Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület) néven.</p>	<p>1881. márc. 14. Románia felajánlja Károlynak a királyi méltóságot és a koronát.</p> <p>1881. máj. 12. Az erdélyi románok Szebenben a teljes passzivitás mellett döntenek; nem küldenek több képviselőt a magyar országgyűlésbe.</p> <p>1881. máj. 22. Károlyt Románia első királyává koronázzák. Feleségét, Carmen Sylva-t királynévá.</p> <p>1881. jún. 21. I. Brătianu ismét kormányelnök.</p> <p>1882. Eminescu kiadja legszebb költeményét, a Luceafărult (Az esticsillag).</p>	<p>1881. Az Egyesült Államokban Samuel Gompers vezetésével megalakul az American Federation of Labor szakszervezeti szövetség.</p> <p>1882. máj. 20. Hármasszövetség Németország, Ausztria és Olaszország között.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1883. A hármas szövetséget a Romániával kötött szerződéssel kiegészítik. Az osztrák-magyar-román szövetségi szerződés védelmi jellegű. — Az osztrák miniszbertanács közlése az új honvédelmi törvényt.</p>	<p>1883. Battenberg a belpolitikai nyomásnak engedve a szabadelvűekhez közeledik, majd a maga pozíciójának megszilárdítása érdekében feladja álláspontját és kormányra segíti Cankov Dragan szabadelvűek minősítő csoportját. A liberális Cankov-kormány a san-stefanoi politikával ellentétes utakra lép.</p>	<p>1884. A szlovák nemzeti dal (Hej Slováci) félszázados évfordulóján sorozatos politikai tüntetések zajlanak a nyugati szlovák nyelvterületen.</p>	<p>1883. Khuen-Héderváry Károly gróf, horvát bán a horvát nemzeti mozgalommal szemben unionista-horvátországi szerb szövetséggel biztosítja a status-quot. 69 unionista képviselővel szemben 25 jogpárti jut be a szaborba a taktikai eszközökkel végrehajtott választások során. — Ettől kezdve, 1903-ig tartó húszéves bánága alatt Khuen-Héderváry jelentős engedményeket tesz a horvátországi szerbség javára.</p>
<p>1884. nov. Bismarck ajánlja a Monarchiának, hogy Bulgáriát illetően tanúsítson érdektelenséget az orosz törekvésekkel szemben. Kálnoky közös külügyminiszter elutasítja Bismarck intervencióját.</p>	<p>1884. Gavril Krstevics lesz Kelet-Rumélia kormányzója; működése idején bolgár forradalmárok előkészítik a Bulgáriához való csatlakozást.</p>		
<p>1885. Ausztriában a gyári munkások számára törvénybe iktatják a 11 órás munkanapot.</p> <p>1885. jan. Az osztrák belpolitika jelentős fordulója: az egyesült baloldal a német nemzeti mozgalom befolyása alatt bejelenti megszűnését.</p>	<p>1885. A török birodalom további bomlása és a kedvező európai helyzet módját nyújt Battenberg Sándornak Kelet-Rumélia visszacsatolására. A terület bekebelezése azonban orosz-bolgár konfliktusra vezet, mivel a belpolitikai változás miatt neheztelő Oroszország nem hagyja azt jóvá. Szerbia az orosz-bolgár konfliktust kedvező alkalmul kívánja felhasználni az elintézetlen szerb-bolgár határkérdések rendezésére és 1885. novemberében hadat üzen Bulgáriának.</p>	<p>1885. A Živena szlovák női egyesület országos kiállításán cseh-szlovák politikai demonstrációt rendeznek. — A betiltott Matica Slovenská vagyonát a kormányzat a „Magyarországi Tót Közművelődési Egylet“ tulajdonába juttatja. — Az Egyesült Államokban megjelenik az első amerikai szlovák hirlap (Amerikán-sko-Slovenské Noviny).</p>	<p>1885. Zágrábban megjelenik T. Smičiklas horvát ellenzéki kultúrpolitikus feltűnést keltő könyve a horvát nemzeteszmé kialakulásáról. — A szerb radikálisok a „zadrugavita“ során kijelentik, hogy a zadruga-rész (a házközösség felbomlása után egy földművesre eső földterület; átlag 2,8 hektár hold) azért nem lehet nagyobb, és a termelési viszonyok azért nem eredményesebbek, mert a Monarchia kereskedelmi politikája károsan befolyásolja Szerbia gazdasági felemelkedését.</p>
<p>1885. márc. III. Sándor cár látogatása Kremsierben.</p>			<p>1885. nov. 13. Szerbia a szerb-bolgár határon fekvő Bogica helységben történt katonai incidens következtében hadat üzen Bulgáriának.</p> <p>1885. nov. 17—19. A szerb haderő a háromnapos szluniceai ütközetben vereséget szenved a bolgároktól.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1883. Vlnában Ausra címmel megjelenik az első litvánnyelvű hirlap. — Gurko kormányzó bevezeti a vizstulai tartományban hivatali és iskolai nyelvtől az orosz.</p>	<p>1883. Törvény a köztisztviselők képesítéséről (I. tc.), a napszámok adómentességéről (X. tc.) és a középiskolai oktatásról (XXX. tc.).</p> <p>1883. jan. 24. Mocsáry Lajos a képviselőházban felekezeti izgatással vádolja a „tapolcai programot“ benyújtó Istóczyt és társait. Mocsáry figyelmezteti a magyarságot a felekezeti izgatásban rejlő katasztrofális veszélyekre.</p> <p>1883. márc. 29. Gróf Majláth Györgyöt, Erdély utolsó országbíróját meggyilkolják.</p> <p>1883. nov. 13. Az uralgó gróf Khuen Hédeváry Károly győri főispánt Horvátország bánjává nevezi ki.</p> <p>1884. Az Operaház megnyitása.</p> <p>1884. Törvény (XVII. t.-c.) gondoskodik a munkásvédelemről.</p>	<p>1883. ápr. Uj alkotmányozó gyűlés.</p> <p>1883. aug. 2. Károly király külföldi útra indul. Bécsben Ferenc Józseffel tárgyal, aki Brätianunak is tudomására hozza a közeledésre való hajlandóságát.</p> <p>1883. szept. 7. Károly Gasteinban Bismarckkal tárgyal.</p> <p>1883. okt. 30. Brätianu és Kálnoky gróf, a Monarchia külügyminisztere Bécsben aláírják azt a titkos egyezményt, amely által Románia a Monarchia és Németország hatalmi csoportjához csatlakozik.</p> <p>1884. A budapesti „Viitoriul“ (A jövő) még próbálkozást tesz a magyar-román közeledésre, de Slavici Nagyszebenben meg alapítja a „Tribuná“t, mely a haladó román értelmiséget elzárkózásra buzdítja.</p>	<p>1883. Anglia elfoglalja Egyiptomot. — A Németország, Ausztria és Olaszország közt kötött szerződéshez csatlakozik Románia.</p> <p>1884. Olasz megszállás Eritreában, de kudarc Abessziniában. — Angliában megindul a fabianizmus néven ismert szocialista irányzat.</p> <p>1884. szept. Három császártalálkozó Skiernieviceben III. Sándor, II. Vilmos és Ferenc József között.</p> <p>1884—5. Berlinben gyarmati értekezlet (Kongokonferencia): Németország afrikai gyarmatokat kap.</p>
<p>1885. Bismarck rendelkezése több ezer lengyelt kitasítanak Porosz-Lengyelországból.</p> <p>1885 szept. Az új cári közoktatási rendelet kötelezővé teszi az orosz nyelv tanítását a lengyel népoktatásban.</p>	<p>1885. A főrendiház szervezeti reformja (VII. tc.). — Országos iparkiallítás Budapesten.</p>	<p>1885. A román ortodox egyház kivívja teljes önállóságát (autokefália). A romániai liberálisok Manole Diamandi brassói nagykereskedő közvetítésével jelentős anyagi támogatásban részesítik Slavici „aktivista“ mozgalmat.</p>	<p>1885. Megjelenik Marx „Das Kapital“ című munkájának második kötete.</p> <p>1885. nov. Szerb-bolgár háború.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1885. nov. 26. Kálnoky közös külügyminiszter utasítására Khevenhüller belgrádi osztrák-magyar követ „leállítja“ a szerbiai bolgár offenzívát s ezzel megmenti Szerbia területi épségét. — Gróf Andrassy Gyula, volt külügyminiszter a bolgár kérdésben emlékiratot intéz az uralkodóhoz, melyben bejelenti, hogy felfogása ellenkezik Kálnoky balkáni politikájával.</p> <p>1886. Ausztriában kihirdetik a népfelkelésről (Landsturm) szóló honvédelmi törvényt.</p> <p>1886—1889. Vámháború a Monarchia és Románia között.</p> <p>1887. nov. Súlyos diplomáciai feszültség a Monarchia és Oroszország között a bolgár trón betöltése körül támadt érdekellentét miatt. — Giers orosz külügyminiszter éles bírálatot mond Ausztria külpolitikájáról.</p> <p>1887. dec. 31. Lejár az Osztrák-Magyar Bank bankjegy-szerződése. A bankjegy-szabadalmat meghosszabbítják, de a kibocsátást olyképpen korlátozzák, hogy a forgalomban lévő bankjegyeknek 40%-os ércfedezettel kell bírniok.</p> <p>1888. Egyre súlyosabb reichsrati érdekellentétek a német nacionalista és szláv pártok között. Csupán a galíciai lengyel képviselők tanúsítanak lojalis magatartást a kormányzat iránt. A német nacionalisták viszont újabb ellenzéki egyesülést hívnak létre „német egyesült baloldal“ néven. —</p>	<p>1885. dec. A szerb-bolgár háború nagy bolgár győzelemmel végződik, ez azonban a konstantinápolyi békében, mely a status quo alapjára helyezkedik, nem jut kifejezésre (1886. március 3).</p> <p>1886. A fejedelem ingattag kormányzásával elégedetlen politikai körök özszeesküvést szőnek. Battenberg Sándor aug. 21-én lemond és távozik Bulgáriából. Sztambulov, a nemzetgyűlés elnöke régenstanácsot alakít, amely visszahívja Sándor fejedelmet, aki visszatér ugyan, de a cár tanácsára csakhamar végleg távozik.</p> <p>1887. Súlyos belpolitikai válság után 1887. tavaszán a bolgár kormányzótanács Kóburg-Koháry Ferdinánd herceget hívja meg a bolgár trónra. A választás csaknem háborús feszültséget idéz elő Oroszország és a monarchia között. III. Sándor cár haláláig Bulgária Oroszországgal szemben elzárkózási politikát folytat, amit az oroszellenes Sztambulov-kormány támasztásai elmélyítenek.</p>	<p>1885. nov. 26—27. A szerbek Pirotnál újabb súlyos vereséget szenvednek a Niš irányában előtörő bolgár csapatoktól. — A Monarchia közbelépésére létrejön a szerb-bolgár fegyverszünet.</p> <p>1886. márc. 3. A porta közvetítésével megkötött szerb-bolgár béke biztosítja Szerbia számára a statusquot.</p> <p>1888. Szlovák politikai küldöttség utazik Kiebbe az orosz kereszténység kilencszázadik évfordulóján rendezett Szt. Wladimir-ünnepségekre.</p>	

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1886. Lengyelelleses telepítési törvény a porosz fennhatóság alatt levő lengyel területeken (Ansiedlungsgesetz).</p> <p>1886 márc. Bismarck elrendeli a Telepítő Bizottság felállítását, melynek egyedüli célja német telepesek hatalmi eszközökkel való földhözjuttatása a megszállt lengyel területeken.</p> <p>1887. A kongresszusi Lengyelország területéről elindul a nemzeti demokrata mozgalom. — 1887-ben Poplawski Varsóban megalapítja a Liga Polskát, mely a XX. század első évtizedében a Dmowski által alapított nemzeti demokrata párt előfutára lesz.</p>	<p>1886. szept. 18—nov. 13. A magyar képviselőházban sorozatos interpellációk hangzanak el a bolgár kérdésben. Tisza Kálmán miniszterelnök és Kálnoky külügyminiszter válaszukban a balkáni biztonsági politika, a statusquo fenntartására hivatkoznak.</p> <p>1888. Az Alduna kijáratának szabályozása.</p>	<p>1886. jan. Románia a szerb „határszéli kedvezmény”-hez hasonló gazdasági vámkedvezményeket kíván. Miután gazdasági javaslatát Bécsben nem fogadják el, nem hosszabbítja meg a lejárt osztrák-magyar-román kereskedelmi szerződést. Ezzel kitör az 1889 júniusáig tartó osztrák-magyar-román vámháború.</p> <p>1886. szept. Sikertelen merénylet I. Bratianu ellen.</p> <p>1887. Bulgária Károlyt trónjára hívja meg, azonban az ajánlatot a román király külföldi nyomásra elhárítja. — Külpolitikai ellentétek miatt a liberális pártban szakadás áll be. — A bukaresti nyomdászok szervezkedése megindítja a román szocialista mozgalmakat.</p>	<p>1886. márc. 18. A párisi kommün másfél évtizedes évfordulóján Lüttichben kitör a belga szocialista munkásság forradalma. A belga „kommünt” katonai erővel elnyomják.</p> <p>1887. Földközítengeri egyezmény Anglia, Olaszország és a Monarchia között.</p> <p>1888. márc. 9. I. Vilmos halála. III. Frigyes néhányhetes uralkodása után I. Vilmos unokája, II. Vilmos lép trónra Németországban (jún. 15.).</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1888. jan. 25. Lichtenstein Alajos herceg klerikális törvényjavaslata az egyházi iskolák felállítására és a felekezeti iskolafelügyelet tárgyában. A javaslat a népiskolák egyházi felügyelet alá helyezését ajánlja. A Lichtenstein-tervet a német liberálisok és ifjúcsehek obstrukciója meg- hiúsítja.</p>			<p>1888. febr. Obrenović Milán a radikálisok kényszerítésére felfüggeszti az 1869. évi autokrata alkotmányt, mely a kamarai (skupstina) képviselők egynegyed részének kinevezési jogát az uralkodó számára biztosította. Az új alkotmány bevezeti a népképviselői elven alapuló parlamentáris rendszert Szerbiában. Az 1888. évi alkotmány alapján lezajlott választásokon a radikálisok többségbe kerülnek a skupstinában, amit Milán király azzal ellensúlyoz, hogy rendeletileg kimondja: a tizenhat tagból álló államtanács tagjainak felét a skupstina, másik felét az uralkodó jelöli ki. Az új alkotmány fontos igazságügyi és adóügyi reformokat is tartalmaz. Az adóügyi reformok korlátozzák a király eddig korlátlan jogát a költségvetésre vonatkozólag, hogy ily módon elejét vegyék a szerb államadósságok további katasztrófális emelkedésének. Szerbia államadósságai ugyanis 1880—89 között 2,5 millióról 277 millióra szöktek fel.</p>
<p>1889. Az új osztrák adórendszer az állami jövedelmek emelése és a vasutak államosítása révén megszünteti az osztrák államháztartás deficitjét.</p>	<p>1889. A szófiai egyetem megnyitása.</p>	<p>1889. Francianyelvű nagyszláv politikai röpirat jelenik meg Párisban a szlovák nemzetiségi propaganda szolgálatában (A Papkov: L'esclavage au centre de l'Europe). — Jednota (Egység) címmel újabb amerikai szlovák lap indul Fr. Puchner szerkesztésében.</p>	<p>1889. márc. 6. Milán király az államgazdasági válság és az 1881. évi osztrák-magyar-szerb titkos szerződés kipattanása miatt lemond a koronáról kiskorú fia, Sándor javára. A lemondás közvetlen oka, hogy Obrenović Milán a skupstina és a szerb közvélemény tiltakozása ellenére sem hajlandó megszegni azt a szerződést, mely a Monarchia és Oroszország között kitörő háború esetén Szerbia semlegességét írja elő. A népszerűtlen uralkodó utolsó rendelkezésével olyképp igyekszik biztosítani fia számára a trónt, hogy Sándor gyámjául az oroszbarát irányzat vezető politikusát, Jovan Ristićet, miniszterelnökké pedig a radikálisok vezérét, Nikola Pašićot nevezi ki.</p>
<p>1889. jan. 30. Rudolf trónörökös öngyilkossága.</p> <p>1889. ápr. 11. A Reichsrat két háza megszavazza az ausztriai hadsereg-törvényt. Az új honvédelmi törvény kimondja az általános létszámemelést.</p>			<p>1889. ápr. 10. J. Ristić a skupstinában a szerb királyság történeti feladatairól szólva Szerbiát a Balkán Piemontjának mondja.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1888. Megindul a német telepítési mozgalom Porsz-Lengyelországban.</p>	<p>1888. jan. Az osztrák-magyar kereskedelmi és vámszövetség megújítása.</p>	<p>1888. márc. I. Bratianu lemond; utóda a szintén liberális T. Rosetti, de külügyminisztere a németbarát Carp, akinek már az 1883-i egyezmény létrehozatalában is jelentős része volt. — Románia a Hármas Szövetséggel kötött szerződését meghosszabbítja.</p> <p>1889. Károly fejedelem a közvélemény hatására az oroszbarát és „konzervatív-liberális“ L. Catargiut bízza meg új kormány alakításával. D. A. Sturdza az erdélyi románok fokozottabb megsegítését sürgeti.</p>	<p>1889. A párisi világkiállításal kapcsolatos kongresszuson megalakul a II. Internacionálé. Székhelye 1900-tól kezdve Brüsszel. Május 1-ét a munkás-ság nemzetközi ünnepévé avatja.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1890. Az ausztriai munkásmozgalom megerősödése. A hainfeldi pártgyűlésen elsimul a radikális és mérsékelt szocialisták közötti ellentét. Az egyesült munkásmozgalom vezetője Viktor Adler lesz.</p> <p>1890. márc. Bismarck utódja, Caprivi gróf, nem újítja meg „a harmadik állam részéről történő támadás esetén jóindulatú semlegességet biztosító“ német-orosz titkos viszontbiztosítási szerződést. (Rückversicherungsvertrag). Eljárása indokául kijelenti, hogy a szerződés megújítása osztrák részről bizalmatlanságot keltene.</p> <p>1891. A reichsrati választásokon a német radikálisok többségbe kerülnek. — Az ó-csehek az ifjú-csehekkel szemben vereséget szenvednek.</p> <p>1891. jan. A Taaffe-kormány az egyesült német baloldalhoz közeledik a kormányzati többség biztosítása érdekében.</p>	<p>1890. A szultán bolgár püspököket nevez ki Szkopljéba, Ohridba és Veleszbe.</p>	<p>1890. A cseh tudományos és művészeti Akadémia alapítása Prágában. — Cseh földhitelbankot állítanak fel Prágában. — Karel Čapek, a legnagyobb cseh drámaíró születése.</p> <p>1890. jan. A Taaffe-kormány kezdeményezésére „kiegyezési tárgyalások“ indulnak a csehek és németek között. Az ó-csehek, nagybirtokosok és liberális németek megállapodnak az ú. n. „cseh kiegyezésben“ (Böhmischer Ausgleich). Az ú. n. pontkációs tervzet elfogadásával Riegerék opportunisták nemzeti-ségi politikával igyekeznek visszaszerezni vezető szerepüket. A pontkációs tervzet előjogokat biztosít a csehországi németségnek a közigazgatásban, igazgatószolgálatban és közoktatásban. — Az egyezményt az ifjú-csehek meghiúsítják.</p> <p>1891. A képviselőválasztásokon az ifjú-csehek (Gregerek) 37 mandátumával szemben az ó-csehek (Riegerék) csupán 16 mandátumot kaptak. — A csehországi kudarc következtében Taaffe „kénytelen“ a csehországi német liberálisokat bevonni a kormánykoalícióba. — A Prágában rendezett cseh jubileumi kiállításon a Monarchia szláv népei képviseltetik magukat.</p> <p>1891. ápr. 15. Az ev. szlovákság nemzetiségpolitikai okokból tiltakozik az egyetemes evangélikus zsinat megtartása ellen. F. Baltik dunáninneni szlovák evangélikus püspök ragaszkodik a zsinat megtartásához, amiért a szlovák nacionalisták „magyarórnak“ nyilvánítják.</p> <p>1891. dec. 14. A Budapesten rendezett evangélikus zsinaton a szlovák nemzetiségi párt részéről megjelent politikusok felségfolyamodványt szerkesztenek</p>	<p>1889. ápr. 15. A szerb kormányügyek intézésére Ristić vezetésével háromtagú kormányzótanácsot alakítanak.</p> <p>1891. A párisi emigrációban élő Milán exkirály három millió frank ellenében lemond szerb állampolgárságáról és kötelezi magát, hogy teljes érdektelenséget tanúsít a szerb belügyek tekintetében. — Belgrádban megjelenik N. Dučić átfogó egyháztörténelmi műve (Istorija srpsko-pravoslavne crkve od prvijeh desetina VII. vijeka do naših dana. A szerb pravoszláv egyház története a VII. század első évtizedeitől napjainkig.)</p>

1890—1900. A telepítési mozgalom fokozódik Porosz-Lengyelországban.
Nemzetiségi küzdelmek Galiciában és Orosz-Lengyelországban.

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1889. máj. Ezres létszámú magyar küldöttség tiszteleg Turinban Kossuthnál. Kossuth ismét elhárítja a magyar közvélemény hívását.</p> <p>1889. szept. 15. Ausztria és Magyarország munkásvezérei Victor Adler kezdeményezésére tanácskozársra ülnek össze Pozsonyban.</p> <p>1890. márc. 13. Tizenötévi kormányelnökség után lemond Tisza Kálmán. Utóda Szapáry Gyula gróf.</p> <p>1890. május 1. Az újjászervezett magyar munkás-ság először ünnepli meg tömeggyűléssel május elsejét.</p> <p>1890. december 7—8. Országos pártülésen megalakul a Szociáldemokrata Párt.</p> <p>1891. Törvény a vasárnapi munkaszünetről (XIII. tc.) és a munkás-betegségélyezésről (XIV. tc.). — Viszont a kormány korlátozza az egyesülési jogot és nem engedélyezi a szakegyesületeket.</p> <p>1891. jan. 15. Wekerle magyar pénzügyminiszter a magyar minisztertanács felhatalmazásából tárgyalásokat folytat Bécsben a valutareform ügyében.</p> <p>1891. máj. 1. és jún. 21. Agrármunkásmozgalmak Békéscsabán, Orosházán és Battonyán véres összeütközéssel.</p>	<p>1891. A Románia határain túl élő románok kulturális érdekeinek megvédésére megalakul Bukarestben a Liga Culturală, amely a román irredentizmus főfészke lesz.</p>	<p>1890. Bismarck bukásával érvényét veszti az orosz-német „viszontbiztosítási megállapodás“. A német imperiálista politika végleg a Monarchia felé irányul. — II. Vilmos nemzetközi munkásvédelmi konferenciát hív össze Berlinben, amelyen 13 állam vesz részt. — Nagyarányú bányamunkás-sztrájk Belgiumban.</p> <p>1891. XIII. Leo kiadja a szociálpolitikai szempontból nagyfontosságú <i>Rerum Novarum-enciklikát</i>. — Épülni kezd a transzszibériai vasút.</p> <p>1891. máj. 6. Ausztria-Magyarország, Németország és Olaszország újabb hat esztendőre és szélesebb alapon megújítják a hármasszövetséget.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1892. Az osztrák értéket (az 1857. évben a német vámegegyesület államaival kötött vámegegyezmény alapértékét) a magyar korona országaiban a koronaérték váltja fel. Bevezetik az aranyvalutát, a forint helyett a korona az új pénzegység. — A kölcsönös legnagyobb kedvezmény elve alapján 12 évre szóló vám szerződést köt a Monarchia Németország, Olaszország, Svájc és Belgiummal. — Újabb honvédelmi törvény, az újoncok létszámát 125.000 főre emelik.</p> <p>1892. júl. 25. Az osztrák kormány kezdeményezésére négy évre meghosszabbítják a Monarchiának Romániával kötött titkos szerződését.</p>	<p>1892. Bolgár emigránsok szervezkedése Sztambulov ellen.</p> <p>1893. Sztambulov látogatást tesz a szultánnál és felajánlja neki Bulgária szövetségét. — A szultán a bolgár fejedelmet Kelet-Rumélia kormányzójává nevezi ki.</p> <p>1893. nov. 19. Battenberg Sándor meghal Grácban.</p>	<p>a királyhoz, kérve, hogy ne szentesítse az itt elhatározott és nemzetiségi szempontból sérelmes kerületi beosztást. Bár 1893 augusztus 23-án a dunáninneni ev. egyház közgyűlésén a szlovák irányzat győz, a következő évben mégis érvényesítik a zsinati határozatokat s a dunáninneni ev. kerület hivatalos nyelve a magyar lett, ami végleg elmérgesíti a helyzetet az ev. szlovákság körében.</p> <p>1892. Az erdélyi román memorandum-pör vádlottait szlovák ügyvédek védik.</p> <p>1892. ápr. Cseh-német szabadelvű körök kívánságára a cseh tartománygyűlés elhalasztja a cseh kiegyezés tárgyalását. A későbbi fejlemények következtében a „cseh kiegyezés“ ügye nem merült fel többé.</p> <p>1892. júl. 23—24. A nagy-szebeni román nemzeti konferencián — a meghívott szlovák küldöttség jelenlétében — kimondják a román-szlovák nemzetiségi szolidaritást.</p> <p>1892. dec. 17. Svetozár Hurban Vajanskyt, a túróc-szentmártoni Národnie Noviny szerkesztőjét sajtóizgatás miatt egy évi államfogházra ítélik.</p>	<p>1893. ápr. 13—14. Sándor király megbuktatja a Ristic-féle háromtagú kormányzóságot és államcsinnyel magához ragadja a hatalmat. Egyidejűleg az 1888. évi alkotmány lényeges módosításait felfüggeszti.</p>
<p>1893. Az egységes osztrák szociáldemokrata párt az általános titkos választójog törvénybeiktatása érdekében. — Lueger vezetésével kibontakozik a keresztényszocialista mozgalom Ausztriában. — Báró Beck tábornagy honvédelmi törvényjavaslatát elfogadja a Reichsrat.</p> <p>1893. okt. Taaffe választási reformjavaslata szavazati jogot kíván biztosítani „minden adófizető és írni-olvasni tudó állampolgár számára“. A választási reformjavaslatot saját koalíciójának konzervatív elemei buktatják meg.</p>		<p>1893. Választójogi küzdelmek a cseh tartománygyűlésen. Az ifjú-cseh mozgalom élére a realista értelmiségi csoport (Masaryk, Goll, Gebauer) kerül. — Hieronymi magyar belügyminiszter betiltja a Kollár-centenárium ünnepségeit.</p> <p>1893. aug.—szept. Ifjú-cseh obstrukció a Taaffe-kormány ellen.</p> <p>1893. szept. 13. Taaffe kivételes állapotot rendel el Prága és környékére.</p>	

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1892. Az első nagy ipari sztrájk az orosz-lengyelországi Lodźban.</p>	<p>1892. Áttérés a korona-értékre (XVII. tc.). — Az állami alkalmazottak száma 60.000 körül mozog.</p> <p>1892. máj. 4. Grünwald Béla öngyilkossága Párisban.</p> <p>1892. máj. 14. Az osztrák-magyar valutareform-egyezmény alapján Wekerle magyar pénzügyminiszter betérjeszti Bécsben a valuta rendezése tárgyában készített javaslatokat. A javaslatok alapján az ezüstre alapozott osztrák érték helyébe a korona értékének aranyban való stabilizálása lép.</p> <p>1892. szept. 14. Budapest törvényhatósági közgyűlése Kossuthot a főváros díszpolgárává választja.</p> <p>1892. okt. Újabb osztrák-magyar politikai feszültség a Hentzi-szobornak egy honvédelmi leleplezésével kapcsolatban tervbevett megkoszorúzása miatt.</p> <p>1892. nov. 17. Wekerle Sándor kormányalakítása.</p> <p>1893. A polgári házasság és az állami anyakönyvvezetés kérdése súlyos egyházpolitikai harcot robbant ki. — Törvény az ipari és gyári alkalmazottaknak balesetelleni védelméről (XXVIII. tc.).</p>	<p>1892. D. Sturdza a liberális párt vezére lesz.</p> <p>1892. júli. Román nemzeti konferencia Nagyszebenben.</p> <p>1893. máj. A Babeş—Mocsonyi-féle engedékenyebb csoport heves ellenzésével szemben az „aktivisták”, élükön I. Raţiu-cal, V. Lucaciu-csal, G. Pop de Băseşti-tel stb., Bécsben memorandumot óhajtanak átadni Ferenc Józsefnek a magyarországi románság követeléseiről. A császár a memorandumot a magyar kormánynak küldi vissza.</p> <p>1893. jún. 14. Bukaresti egyetemi ifjak tüntetést rendeznek az erdélyi románok mellett. Ugyanez év folyamán Iuliu Maniu erdélyi politikus Bukarestben megkezdte politikai működését az erdélyi románság érdekében.</p>	<p>1892. Megalakulnak az első orosz szociáldemokrata csoportok. Augusztus 17-én létrejön a francia-orosz egyezmény.</p> <p>1893. Angliában megalakul a Független Munkáspárt.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1893. nov. A választójog kiszélesítéséről készített törvényjavaslatot az egyesült német baloldal obstrukciója végleg megbuktatja. — Taaffe a választási reformjavaslat kudarcra következtében lemond.</p> <p>1893. nov. 11. Taaffe utódja, Windischgrätz Alfréd herceg, a három német párt koalíciójára támaszkodva, a csehek kizárásával állítja össze kormányát. A Windischgrätz-kormány belügyminisztere Bacquenem márki, pénzügyminisztere Plener, igazságügyminisztere Schönborn gróf, kereskedelmi minisztere Wurmbbrand gróf, földművelésügyi minisztere Falkenhayn gróf.</p>	<p>1894. Ferdinánd felmenti Sztambulovot és a megbékélés politikáját hirdető Sztoilovot bízza meg kormányalakítással. Sztoilovnak sikerül létrehoznia az orosz-bolgár megbékélést, ezzel egyidejűleg eléri, hogy a nagyhatalmak hivatalosan elismerik Ferdinándot Bulgária törvényes fejedelméül. — Sztoilov megalapítja a néppártot.</p>	<p>1894. márc. 1. Szlovák nemzetiségi párt alakul Túrócszentmártonban. — Masaryk Naše doba (Korunk) címmel realista történeti folyóiratot indít Prágában.</p>	<p>1894. jan. 21. Sándor király bejelenti az 1888. évi alkotmány teljes felfüggesztését és az 1869. évi abszolutisztikus „alkotmány” újbóli életbelépesét, melylyel a skupstina mandátumainak egynegyedét saját hívei számára biztosítja. — Obrenović Sándor meghívására Milán exkirály Párisból visszatér Szerbiába.</p>
<p>1894. márc. Windischgrätz kompromisszumos választási reformját az urak házának konzervatív többsége leszavazza.</p>			
<p>1895. Szociálpolitikai törvény a vasárnapi munkaszünetről, a baleset- és betegbiztosítás intézményesítéséről. — Ausztriában bevezetik az egyenes adók reformját.</p>			<p>1895. jan. A párisi Ligue internationale kezdeményezésére a francia fővárosban megalakul a Ligue pour la Confédération balcanique, mely ettől kezdve rendszeresen foglalkozik a balkáni szláv kérdésekkel. — Brancić Blagoje és Derra György szerkesztésében megjelenik a szerb-magyar etimológiai szótár.</p>
<p>1895. máj. 17. Kálnoky utódjával az uralkodó Goluchowski Agenor grófot nevezi ki közös külügyminiszterré.</p>	<p>1895. jún. Sarafov Boris macedón felkelővezér komitácsi osztagai betörnek Melnikbe. Megkezdődnek a macedóniai szerb-bolgár incidensek.</p>		<p>1895. márc. Lazić Lukin, a „Srbobran” (Szerbvédelem) szerkesztője romantikus szerb történetét a szerb nacionalista körök rendkívüli elismeréssel fogadják.</p> <p>1895. máj. Szerb-görög egyházpolitikai viszály a skopljei (üszkübi) püspökség körül. A viszályt a szerb Firmilian püspöki kinevezésével és a göröggel egyenrangú szerb istentiszteleti nyelv bevezetésével átmenetileg megoldják. Szerbről a viszály kitörésekor felvetik a régi ipeki szerb patriárchátus visszaállításának tervét.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1894. A porosz-lengyelországi németiség a lengyel-ellenes nemzetiségi politika célkitűzéseinek megvalósítására politikai egyletet alakít (Ostmark-Verein).</p>	<p>1894. Turinban meghal Kossuth Lajos (márc. 20.). — Törvénybeiktatják a polgári házasságot (XXXI. tc.). — Telepítési törvény (V. tc.). — Megalakul a katolikus jellegű Néppárt.</p> <p>1894. ápr. 1. Kossuth temetése Budapesten.</p> <p>1894. ápr. 22. Aratósztrájk Hódmezővásárhelyen véres összeütközéssel.</p> <p>1894—1896. Megépül a budapesti Ferenc József-híd.</p> <p>1895. jan. 14. Bánffy Dezső kormánya. — Wekerle pénzügyminiszter a magyar állam egymilliárd korona államadósságát aranyjárdékká konvertálja. — A zsidók recepciójáról szóló törvény (XLII. tc.).</p> <p>1895. ápr. Politikai affér Agliardi bécsi nuncius és Bánffy magyar miniszterelnök között. — Bánffynak a nuncius magyarországi látogatásáról tett nyilatkozatát a közös külügyminisztérium éles cáfolatban visszautasítja.</p> <p>1895. máj. 8. Kálnoky külügyminiszter a kiadott cáfolat következtében kitört magyar obstrukció miatt felajánlja lemondását. — Ferenc József uralkodói kéziratban méltatja Kálnoky politikai érdemeit.</p>	<p>1894. máj. A kolozsvári esküdtszék a memorandum felterjesztőit és értelmi szerzőit perbe fogja és többeket elítél, azonban 1895-ben Ferenc József minden vádlottnak kegyelmet ad. — G. Clémenceau a „La Justice“ című lapban az erdélyi kérdéssel foglalkozik.</p>	<p>1894. január 4-én megkötik a francia-orosz szövetséget. November 1-én meghal III. Sándor cár, utóda II. Miklós.</p> <p>1894—95. Japán-kínai háború.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1895. jún. 19. Windischgrätz osztrák miniszterelnök megbukik a cilli-i gimnázium párhuzamos szlovén osztályainak felállítására körrül keletkezett nemzetiségpolitikai vita következtében. Mint Taaffét, őt is saját koalíciója bukattja meg. — A német baloldal kilép a kormányból. — Windischgrätz utódja, Kielmansegg gróf rövidéletű hivatalnok-kormányt alakít.</p> <p>1895. szept. Kielmansegg bukása után Ferenc József Badeni gróf galíciai helytartót bízza meg kormányalakítással. Badeni magával hozza kormánya pénzügyminiszteréül a lengyel Bilinskit. — Az új osztrák miniszterelnök ismét felveti a részben már Windischgrätz által kezdeményezett kompromisszumos választási reformot.</p>	<p>1895. júl. 15. Sztambulov merényletnek esik áldozatul. — Megalakul a Legfelsőbb Macedóniai Tanács.</p>	<p>1895. aug. 10. A magyarországi nemzetiségek pesti kongresszusán a szlovák Pavel Mudroň elnököl. A kongresszus kimondja, hogy a nemzetiségi politikusok passzivitásba vonulnak és tartózkodnak a képviselőválasztásoktól. A szlovák nemzetiségi párt mérsékelt frakciója a néppártot támogatja.</p> <p>1895. aug. 22. Andrej Kmet szlovák kulturpolitikus javaslatára Szlovák Múzeumot és Múzeumi Társaságot szerveznek, melynek folyóirata (Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti) politikamentes szaktanulmányokat közöl.</p>	
<p>1896. A Monarchia a Vaskapu megnyitása alkalmával kereskedelmi szerződéseket köt Bulgáriával, Szerbiával és Romániával. — Ferenc József a Vaskapu-ünnepségek alkalmával Orsován üdvözi a román és szerb uralkodókat.</p> <p>1896. júl. Badeni elfogadhatja a Reichsrattal ismételtén módosított választási törvényjavaslatát, melynek révén — bejelentése szerint — három és félmillióval emelkedik a választói jogosultak száma.</p>	<p>1896. A Porta hivatalos nyilatkozatban hozzájárul Ferdinánd fejedelemségének elismeréséhez. A konstantinápolyi találkozáson Bulgária jogot nyer önálló kereskedelmi szerződések kötésére és a nemzetközi értekezleteken való külön képviselőre. — Ferdinánd meglátogatja Belgrádban Obrenovics Sándor szerb királyt.</p>	<p>1896. febr. 1. Prágában megalapítják a Československa Jednota (Csehszlovák Egység) politikai szervezetét, mely a cseh-szlovák „nemzetegység” propaganda-szerve lett.</p> <p>1896. ápr. 30. A nemzeti-ségi kongresszus budapesti végrehajtó bizottsága tiltakozik a milleniumi ünnepségek ellen.</p>	<p>1896. ápr. 2. A porta reformrendeletet ad ki a szalonikii, monasztiri és koszovói macedón vilajetek lakossága számára. A török reformrendelet szoros összefüggésben áll a szófiai macedón komité 1894. dec. 2-án hozott határozati javaslatával, mely kimondja, hogy a macedon ügyet nagyhatalmi döntőbíró elé kell vinni. A porta reformrendelete ezt a törekvést igyekszik ellensúlyozni.</p>
<p>1896. aug. II. Miklós cár bécsi látogatása.</p>			
<p>1896. szept. 30. Újabb hét évre meghosszabbítják a hármasszövetséget.</p>			
	<p>1897. A szerb király látogatása Szófiában. — A bolgár vasúti fővonalakat átadják a forgalomnak.</p>	<p>1897. jan. A szlovák nemzetiségi párt a kultusz-kormányzattól a túrócszentmártoni szlovák középiskola megnyitását kéri.</p>	

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">1890—1900. A telepítési mozgalom fokozódik Porosz-Lengyelországban. Nemzetiségi küzdelmek Galiciában és Orosz-Lengyelországban.</p>	<p>1895. aug. 10. A magyarországi nemzetiségek kongresszusa Budapesten.</p> <p>1896. Magyarország ezredéves fennállásának ünnepei: a millenáris kiállítás, a milleniumi emlékmű stb. — A választások a szabadelvű párt nagy győzelmével végződnek (október).</p> <p>1897. A kormánypárt a parlamenti tárgyalásokat gyakori obstrukcióval megnehezítő közjogi ellenzéket hárszabályrevízióval próbálja megfékezni. — A katolikus néppárt rugalmas nemzetiségi politikát követel. — Szociáldemokrata tüntetések a sajtószabadság korlátozása miatt. — Aratómunkások sztrájkja a Tiszántúlon és a Bácskában. — Vilmos császár Budapesten (szept. 22.).</p>	<p>1895. okt. 15. L. Catargiu lemond. Utóda D. A. Sturdza. — Budapesten Magyarország nemzetiségei közös kongresszusra ülnek össze.</p> <p>1896. nov. 21. A Sturdza-kormány lemond Ghenadie metropolita perének bonyodalmi miatt.</p>	<p>1896. Szocialista szervezkedés Oroszországban. — Nagy sztrájk tör ki Pétervárott. Titkos szerződés jön létre Oroszország és Kína között Japán ellen.</p> <p>1896. aug. 7—9. Az eisenachi kongresszuson Bebel megkísérli a német munkásmozgalom két ágának (Lassalle—Schweitzer és Bebel—Liebknecht) egyesítését.</p> <p>1896. szept. 30. Újabb hét évre meghosszabbítják az 1888-ban már meghosszabbított Hármasszövetséget.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1897. márc. Választások Ausztriában az ú. n. Badeni-féle kuriális választójog alapján. A „haladóknak” minősített új választói törvény értelmében 5042 nagybirtokos 85, a kereskedelmi kamarák 21, a városok censusos polgárai 118 és a falvak censusos középirtokosai 129 képviselőt választhattak a vagyonos osztályok 353 mandátumával szemben, a 26 milliót meghaladó széles néprétegek összesen 72 képviselőt küldhettek a Reichsratba. — Az egyesült német baloldal széthullik. — A választásokon a szociáldemokrata párt a kuriális választási rendszer és a közigazgatási önkény következtében 80.000 szavazata ellenére nem jut mandátumhoz.</p>		<p>1897. febr.-márc. Nyílt szakadás a szlovák politikában. A passzív túrócszentmártoni csoporttal (szlovák nemzetiségi párt) szemben a szlovák katolikusok, az agrárirányzat és a cseh-szlovák együttműködés hívei külön-külön felfogást hirdetnek.</p>	
<p>1897. ápr. Ferenc József és Goluchowski közös külügyminiszter tárgyalása Pétervárt.</p>	<p>1897. ápr. A pétervári megállapodás értelmében Oroszország érdekeltsége kiterjed Bulgáriára és a macedón területekre (Nyugat Macedónia kivételével).</p>	<p>1897. ápr. 5. Osztrák kormányelnöki dekrétum elismeri a cseh nyelv politikai egyenjoguságát. — A Reichsrat a heves német obstrukció következtében ideiglenesen felfüggeszti az alkotmányt.</p>	<p>1897. ápr. Ferenc József pétervári látogatása alkalmával Goluchowski és Muravjev külügyminiszterek megállapodnak az ú. n. „balkáni érdekeltségi zónák” kölcsönös tiszteletben tartására vonatkozólag. Az egyezmény értelmében Szerbia, Albánia és Nyugat-Macedónia a Monarchia érdekeltségi körébe kerül.</p>
<p>1897. április 5. Badeni cseh-morva nyelvhasználati rendeletét, mely az összes hatóságoknál kettős nyelvhasználatot biztosít, Csehországban elismeréssel fogadják. — A Badeni-féle cseh nyelvrendelet bizonyos mértékig feloldja az osztrák-cseh feszültséget is.</p>			
<p>1897. máj. A Badeni-kormány kompromisszumos nemzetiségi politikája miatt német obstrukció tör ki a Reichsratban. A német alelnökök lemondanak, mire Badeni a Reichsrat alelnökévé kinevezi Kramář vezető cseh politikust. — Az obstrukció során a német-cseh ú. n. vegyes kerületekből bekerült „alldeutsch” képviselők „Los von Rom” mozgalmát a keresztényszocialisták letörik.</p>			<p>1897. jún. Az ifjútörök mozgalom katonai vezetőit a török haditörvényszék halálra, illetve súlyos börtönbüntetésre ítéli. A politikai ítéletek nagy nyugtalanságot váltanak ki a balkáni török tartományokban, kivált Albániában.</p>
<p>1897. nov. A Badeni-kormány a nyelvi és pártpolitikai obstrukció következtében nem tudja megkezdeni az osztrák-magyar vámszövetség meghosszabbítására vonatkozó tárgyalásokat. A forrongó Bécsben csupán előzetes megbeszélést folytatnak az osztrák és magyar pénzügyi bizottságok, melynek során</p>			

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMANIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1890—1900. A telepítési mozgalom fokozódik Porosz-Lengyelországban. Nemzetiségi küzdelmek Galiciában és Orosz-Lengyelországban.</p>	<p>1897. Első földműves kongresszus Budapesten. 1897—1903. Az Erzsébet-híd építése.</p> <p>1897. máj. 23 és jún. 10. Nagymérvű földműves-sztrájkok Zentán és Edeméren. Aratósztrájk Bács-Bodrog megyében.</p>	<p>1897. márc.—1899. április. Sturcza második kormánya.</p>	<p>1897. Az oroszok megszállják Port-Arthurt. — A cári rendőrség feloszlatja a forradalmárok pétervári harci szervezetét és letartóztatja a szervezet élén álló Lenint.</p> <p>1897. ápr. Ferenc József pétervári látogatása alkalmával Goluchowski és Muravjev külügyminiszterek megállapodnak az ú. n. „balkáni érdekeltségi zónák” kölcsönös tiszteletben tartására vonatkozólag. A bizalmas megállapodás (Protocole de désinteressement) szerint a Monarchia érdekeltségi köre Szerbiára, Albániára és Nyugat-Macedóniára, Oroszország érdekeltsége Bulgáriára és a többi macedón területre terjedne ki.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>Ausztria a közös kiadások kvótájának felemelését sürgeti. — A magyar képviselőházban ugyanakkor önálló vámterületet igényelnek a függetlenségi képviselők.</p> <p>1897. nov. 24. Lueger keresztényszocialistái Bécsben tüntetnek a Magyarországgal való kereskedelmi és vámszövetség meghosszabbítása ellen.</p> <p>1897. nov. 28. Badeni lemond az ú. n. „ügyrendmódosítási javaslat“ következtében keletkezett parlamenti és utcai tüntetések miatt.</p> <p>1898. márc. Gautsch osztrák miniszterelnök kiadja kerületi közigazgatási rendeleteit. A rendeletek német, cseh és vegyes kerületekre osztják a cseh-morva nyelvterületet. Az indokolatlan rendeleteket az ifjú-cseh párt visszautasítja. — Gautsch megbukik az általános politikai obstrukció következtében. Utódjául Thun Ferenc grófot nevezi ki az uralkodó. A Thun-kormány, mely barátságos kapcsolatokat tart egyes cseh körökkel, a kormányzati kérdések megoldása érdekében igénybeveszi az osztrák alkotmány ú. n. „szükségzakaszát“ (14. §), mely a Reichsrat határozatképtelensége esetén „lehetővé teszi“, hogy a kormány a birodalmi gyűlés megkérdézése nélkül intézkedjék.</p>	<p>1897. nov. Az osztrák—olasz külügyi értekezlet (monzai találkozó) Bulgáriára vonatkozóan tudomásul veszi a pétervári (1897. ápr.) megállapodást.</p>	<p>1897. nov. 6. A budapesti nemzetiségi ifjak körének elnökevé Hodža Milánt választják. — Lichtenstein herceg pétervári osztrák-magyar nagykövet kinevezése alkalmából — az ó-csehekkel folytatott közvetett tárgyalások után — Ferenc Ferdinánd trónörökös a három császár (osztrák-német-orosz) szövetségének szükségéről nyilatkozik.</p> <p>1897. nov. 30. Badenit a csehellenes érzelmeiről ismert báró Gautsch Pál követi. Kormányelnöki kinevezése ellen Prága utcai tüntetésekkel tiltakozik. Gautsch rövid kormányelnöksége alatt sorra visszavonja Badeni elvi fontoságú rendeleteit.</p> <p>1898. jan. 10—11. A szlovák nemzetiségi párt részt vesz a nemzetiségi kongresszus végrehajtó bizottságának a város- és községnevek magyarosítása ellen rendezett budapesti tiltakozó gyűlésen. A résztvevők elhatározzák a szoros szerb-román-szlovák együttműködést.</p> <p>1898. febr. 1. Andrej Hlinka háromszlécsei r. kat. plébános, a néppárt rózsahegy-i képviselőjelöltje heves küzdelem után alulmarad Angyal kormányparti jelölttel szemben. A Hlinka érdekében rendezett nemzetiségi demonstrációnak több halottja van.</p> <p>1898. jún. A prágai Československá Jednota újjászervezi az itteni szlovák egyetemi hallgatók egyesületét, a Detvan-t. — Hlas (Hang) címmel realista szlovák politikai folyóirat indul. Alapítója és szerkesztője dr. Vavro Srobár csehbarát szlovák politikus. A „hlasszisták“ az újszlovák politika bejelentői. Irányuk „szociális, modern és nyugatos“. A folyóirat T. G. a Monarchia külügyminiszteralatt a cseh-szlovák együttműködés jegyében készül.</p> <p>1898. jún. 19. Az első szláv újságírókongresszus Prágában a Palacky-ünnepségek alkalmával.</p>	<p>1897. nov. 6. Goluchowsky osztrák-magyar és Visconti-Venosta olasz külügyminiszterek a monzai találkozón megkötik az ú. n. „albán-egyezmény“-t. Ez egyelőre kimondja az albán statusquot, amennyiben pedig ez külpolitikai okok miatt fenntartható nem lenne, kilátásba helyezi Albánia függetlenségét.</p> <p>1898. máj. Sándor király atyját, Milán exkirályt a szerb hadsereg főparancsnokává nevezi ki.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1898. A porosz kormány kétszáz millió márkát folyósít a Telepítő Bizottságnak a lengyel földek ki-sajátítására.</p>	<p>1898. A magyar kormány elismeri a Szakszervezeti Tanácsot. A II. t.-c. szabályozza a munkaadók és mezőgazdasági munkások közötti jogviszonyt. — Az osztrák-magyar vámcsövetségi tárgyalások eredmény nélkül félbeszakadnak.</p> <p>1898. A kivándorlók száma 270.000 főre növekszik. — A mezőgazdasági munkások jogainak szabályozása (II. tc.). — A Bánffy-kormány az elmérgesedett parlamenti harcokban lehetetlen helyzetbe kerül: az obstrukció megakadályozza az állami kiadások és jövedelmek kezelésére szóló kormányfelhatalmazás megadását, mire a minisztérium lemond.</p> <p>1898. szept. 10. Erzsébet királynét Genfben Luccheni anarchista megöli.</p>		<p>1897. nov. 6. Monzai találkozó (Albán egyezmény).</p> <p>1898. márc. Megalakul az orosz szociáldemokrata párt Minszkben.</p> <p>1898. júl. 30. Bismarck halála.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1898. okt. Magyar parlamenti obstrukció az ischli klauzula miatt. Miután a Reichsrat német pártjai is szembehelyezkednek a meg-egyezőssel, ezt már 1898 decemberében csak a 14. § alapján, császári rendelettel, egyévi időtartamra hosszabítják meg.</p> <p>1899. szept. Thun, miután ismételt kísérleteket tett a reichsrathi pártviszályok megoldására, lemond. Utódja gróf Clary-minisztériumában Körber későbbi miniszterelnök a belügyi tár-cát vállalja.</p> <p>1899. dec. 21. A Clary-kor-mányt megbuktatja a reichsrathi obstrukció. A helyébe lépő Wittek-féle ú. n. átmeneti kormány (hivatalnok-minisztérium) nem meri a Reichsrat elé vinni a kvóta-egyezményt, hanem az uralkodó rendeletével, a 14. § alkalmazásával sze-reznek érvényt a megállapo-dásnak.</p>	<p>1899. jan. 30. A német-or-szági kölcsönrel kapcsolatban viszály keletkezik a bolgár kormány tagjai közt. Sztoilov lemond.</p> <p>1899. aug. 20. A Szófiában alakult Macedon Liga nagygyűlésén bejelentik Macedónia „fellázítását“ a török uralom alól.</p> <p>1899—1902. Több kor-mányváltozás (Grekov, Ivancsov, Petrov, Danev); gazdasági és pénzügyi ne-hézségek.</p>	<p>1899. ápr. A szlovák nem-zetiségi párt a túrócszent-mártoni szlovák középisko-la megnyitását kéri. Mud-roň és Francisci szlovák kulturpolitikusok emlékira-tot intéznek a kormányhoz a Matica reaktiválása ér-dekében.</p>	<p>1899. A szerb politika a nyugati államokban éles küzdelmet indít Bosznia-Hercegovináért. A szerb kí-vánságokat először Spalajković „La Bosnie et l'Her-cegovine“ című politikai tanulmánya közli, mely az offenzív jellegű szerb Bal-kán-politika bejelentésének számít. Spalajković könyvét a Faculté de droit de Paris külön jutalomban része-síti.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1899. szept. Szláv ujságírókongresszus Krakkóban. A kongresszus előkészítője Jozef Kuffner, a Národni Listy munkatársa. A krakkói kongresszus elfogadja a cseh részről, a Gregr-fivérek (Julius és Prokop), az ifjú-cseh párt vezető publicistái által előterjesztett kölcsönös tanulmányi öszvaslatot a szláv lapcserére, tündíjakra és kultúrpolitikai kapcsolatokra vonatkozólag.</p>	<p>1898. aug. 5—15. Ischli klauzula. Bécsben osztrák-magyar kereskedelmi tárgyalások folynak a kereskedelmi és vámszövetség ügyében. Osztrák részről hozzájárulnak az osztrák-magyar bank vezetőségi arányszámának módosításához és a fogyasztási adók helyi felhasználásához, ezzel szemben a közös kiadások kvótája felemelését kérik. A tárgyalásokat az Ischlben időző uralkodó és Lukács László magyar pénzügyminiszter megállapodása, az ú. n. ischli klauzula alapján kötik meg, mely szerint az osztrák-magyar kereskedelmi és vámszövetség mindaddig érvényes, amíg a magyar parlament hozzájárul, tehát tízévenkénti külön meghosszabítása szükségtelen.</p> <p>1899. A törvény a hazai ipar állami támogatásáról (XLIX. tc.).</p> <p>1899. febr. 26. Széll Kálmán alakít kormányt.</p> <p>1899. május. Az első magyar szakszervezeti kongresszus.</p> <p>1899 jún. 10. Gazdasági megegyezés Thun és Széll miniszterelnök között az osztrák-magyar vámszövetség tárgyában. Az egyezmény 1907-ig érvényes, a megállapodáshoz csatolt záradékban azonban az aláíró felek elhatározzák, hogy Ausztria és Magyarország 1901-ben új vám- és kereskedelmi szövetséget létesít.</p> <p>1899. júl. Széll Kálmán, a belügyminisztérium vezetőjével megbízott miniszterelnök elutasítja a Matica felújítása ügyében beadott szlovák emlékiratot és elrendeli az egyesület végleges feloszlását.</p> <p>1899. dec. Az osztrák pénzügyi körök kívánságának megfelelően a két parlament delegációi (kvotabizottságok) 34.9%-ra emelik a közös kiadások magyar kvótáját.</p>		<p>1899. Búr háború Dél-Afrikában; a hollandok vereséget szenvednek.</p> <p>1899. nov. A török kormány újabb politikai hajszát indít az ifjútörök mozgalom hívei ellen és Albániában sorozatos letartóztatásokat rendel el.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1900. jan. 18. Körber Ernő, a Clary-kormány volt belügyminisztere kormányt alakít. Reichsrati bemutatkozó beszédében az új miniszterelnök a birodalmi gyűlés tárgyalóképességének helyreállítását tűzi ki kormányzati céljául. Ennek érdekében pártközi tárgyalásokat kezdeményez, a Reichsrat elnöke német, alelnöke cseh lesz. — A reichsrati választásokon a német pártok újabb tért hódítanak. A szocialisták úgy a Reichsratban, mint a községtanácsi választásokon két-két mandátumot szereznek.</p> <p>1900. júl. 20. Körber visszavonja az 1897 március 5-i, Badeni-féle dekrétumot a cseh nyelv hivatali és közeleti egyenjogúságáról. — A Badeni-dekrétum visszavonása cseh részről újabb obstrukcióra vezet.</p> <p>1901. A demokraták és a haladó szellemű politikusok fúziója. A pénzügyi helyzet egyre súlyosabb.</p>	<p>1900. május. Milán Hodža fiatal szlovák agrárpolitikus Slovenský Dennik (Szlovák Hírlap) címmel rövidletű napilapot indít Budapesten. A századfordulón a szlovákságnak három politikai hírlapja van: a nagyszláv irányzatú túrócszentmártoni Národnie Noviny (Vajansky), a katolikus népi irányú szakolcai Ludové Noviny (Hlinka) és az agrár-demokrata budapesti Slovenský Dennik.</p> <p>1900. júl. 20. Ausztriában visszavonják a cseh nyelv politikai egyenjogúságáról szóló 1897 áprilisi dekrétumot. Az ifjú-cseh párt éles obstrukcióval válaszol és bejelenti az általános választójogért indítandó „aktív küzdelmet“.</p> <p>1901. febr. František Pastrnek, a Československá Jednota elnöke és a cseh-szlovák irányzatot támogató „hlasszisták“ a „Slovensko“ című kiadványban nyílt támadást intéznek a túrócszentmártoni „ó-szlovák“ körök ellen.</p> <p>1901. ápr. Hodža az „ifjú-szlovákok“ nevében röpiratot ad ki a szlovák nemzetiségi párt aktivitása érdekében (K aktivite „slovenskej národnej strany“).</p> <p>1901. júl. A szlovák nemzetiségi párt szakít a passzivitással. A párt 18 pontból álló nemzetiségi programot ad, melyben többek között az 1868:44. t.-c. életbeléptetését, szociális rendezést, községi és járási önkormányzatot és az egyházpolitikai törvények revízióját követeli. — Az országos választásokon a párt négy mandátumot szerez. Megindul a szlovák nemzetiségi mozgalom új fázisa, a „kis forradalom“</p>	<p>1900. A szerb közvéleményben általános visszavonást kelt Sándor királynak Draga Masinával kötött házassága. Az elégtelenség élére szerb vezérkari tisztek állanak, akik elhatározzák, hogy titkos mozgalmat indítanak a Karagorgyevic-ház restaurációja érdekében.</p> <p>1901. ápr. 19. Sándor király proklamálja az új szerb alkotmányt, mely Szerbiát az Obrenovic-dinasztia vezetése alatt álló „alkotmányos monarchikus állammak“ nyilvánítja. Az önkényesen kihirdetett alkotmány a női ágra is kiterjeszti a trónöröklés rendjét, ami szerb politikai körökben nagy felzúdulást kelt. Az 1901. évi oktrojált alkotmány kimondja a két-kamarás rendszert.</p>	

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1900. A nemzeti demokrata párt meghirdeti programját, mely szerint a lengyel államiság jövője nem a Bug és Dnyeper közötti keleti területek hovatartozásán fordul meg, hanem a német uralom alatt álló Visztula és Odera közötti területeken és mindennek előtt a Keleti-tengeri kijáratokon.</p>			<p>1900. Umberto olasz király gyilkosságának esik áldozatul. — Kínában kitör a boxer-lázadás. — Nagy sztrájkok Oroszországban. — Lenin Svájcban. — Megindul az Iszkra (Szikra) című szocialista lap.</p>
<p>1901. Lengyel szocialista párt alakul Varsóban. A párt kapcsolatot keres a nemzetközi munkásszervezetekkel.</p>	<p>1901. febr. 12. Ferenc Ferdinánd trónörökös és Chotek Zsófia grófnő házassága. — A „morganatikus“ házasság miatt Széll magyar miniszterelnök a magyar képviselőház elé terjeszti a trónörökös nyilatkozatát (renuntiatio), mely szerint Ferenc Ferdinánd és Zsófia grófnő maguk és születendő gyermekeik nevében kijelentették, hogy nem igényelhetik az „egyenrangú házasságból származó“ jogokat. Széll a nyilatkozat becikkelyezése iránti javaslatával a magyarság elszánt ellenfelévé teszi a Magyarország iránt amúgy is előítélettel lévő trónörökösöt, akit az uralkodó rövidesen felold a „renuntiatio“ alól.</p>	<p>1901. Carp miniszterelnök ismét erőteljesebben igyekszik közeledni a központi hatalmakhoz, ezzel azonban helyzetét megrendíti.</p>	<p>1901. II. Miklós és II. Vilmos danzigi találkozója. — Forradalmi parasztmozgalmak a voronyezsi kormányzóságban. — A Szent Synodus kiátkozza Tolsztojt. — II. Miklós párisi látogatása.</p> <p>1901. máj. Orosz és francia delegátusok a prágai Sokol-ünnepségeken.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1901. okt.—nov. Sorozatos reichsrati obstrukció a magyar iparpártolási javaslat tárgyalásakor. A javaslatot a Reichsrat túlnyomó többsége leszavazza.</p> <p>1902. febr. Ferenc Ferdinánd trónörökös pétervári útja során a Monarchia és Oroszország politikai közeledésének lehetőségéről tárgyal.</p> <p>1902. máj. Körber—Széll-tárgyalások a vámszövetség és az új vámtarifa ügyében. Osztrák részről felajánlják, hogy Ausztria lemond a mezőgazdasági termények védvámjáról, ha Magyarország hasonlóképpen viselkedik az osztrák ipari cikkekkel szemben.</p> <p>1902. dec. 29. Lamsdorff gróf orosz külügyminiszter viszonzozza Ferenc Ferdinánd pétervári látogatását. Bécsben Lamsdorff, Ferenc Ferdinánd és Goluchowski közös külügyminiszter bizalmas tárgyalást folytatnak.</p> <p>1903. jan. A Reichsrat elfogadja a Körber—Széll-egyezményt.</p>	<p>1902—03. Danev haladószellemű kormányai 100 millió frankos francia kölcsön. — Titkos orosz—bolgár egyezmény német, osztrák, magyar, román vagy török támadás esetére.</p> <p>1902. aug. Felavatják a Sipka-szorosban vívott harcok orosz hőseinek emlékművét Nikoláj Nikolájevics nagyherceg jelenlétében.</p> <p>1902. okt. A török kormány elrendeli, hogy a macedóniai csendőrség tagjai fele-fele részben a mohamedán és keresztény lakosság köréből alkalmazandók.</p>	<p>(malá revolutia) kora. — A néppárttal kötött hallgatólagos paktumot felszámolják.</p> <p>1902. ápr. A szláv nemzetiségek nem képviseltetik magukat a koronázás negyedszázados jubileuma alkalmából rendezett ünnepeken. — Uj szlovák nemzetiségi párt alapítását határozzák el a túrócszentmártoni pártértekezleten.</p> <p>1902. máj. 21. Hlinka fel szólal a lipčenszentszlovák megyegyűlésen a szlovák hivatali nyelv elismertetése érdekében és bejelenti csatlakozását a szlovák nemzetiségi párthoz.</p> <p>1902. szept. Samo Cambel, a legnagyobb szlovák nyelvész kiadja a szlovák irodalmi nyelvről írt kézikönyvét (Rukovät spisovnej reči slovenskej). — A Československá Jednota szervezett támadást indít Cambel ellen.</p>	<p>1902. dec. Muravjev orosz külügyminiszter utódja, Lamsdorff gróf, a macedón kérdés tisztázása érdekében Szófiában, majd Bécsben tárgyal a Macedóniára vonatkozó reformtervezet ügyében. Belgrád kormány nyilatkozatot közöl a macedóniai szerb érdekekről.</p> <p>1903. jan. Belgrádban tanuló montenegrói egyetemi hallgatók „Montenegrói Forradalmi Emigráció” néven anarchista sejtet szerveznek Nikita eltávolítása és a két délszláv állam egyesítése érdekében.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1902 A porosz kormány újabb 150 millió márkát folyósít a lengyelországi német telepítési akció céljaira.</p>	<p>1901. szept. 20. Egán Ede, a kárpátaljai népesség anyagi felemeléséért indított „Hegyvidéki akció“ kormánybiztosának halála.</p> <p>1901. október. Ismét a szabadelvű párt győz az országos választásokon.</p> <p>1902. Budapesten megindul a „Luceafarul“ című román folyóirat.</p>	<p>1902. Ionel Brătianu, a harmadik Sturdza-kormány külügyminisztere, a Hármasszövetséget meghosszabbítja ugyan, azonban a központi hatalmakkal már nem hajlandó őszintén együttműködni.</p>	<p>1902. Nagy sztrájkok Dél-Oroszországban. Lázadás a poltavai kormányzóságban. — Viktor Emánuel látogatása az orosz fővárosban. — Az amerikai bányamunkások négyhetes sztrájkja csak T. Rooseveltt elnök közbelépésére szűnik meg.</p>
<p>1903. A lengyel szociálista párt Robotnik (Munkás) címmel központi pártlapot indít. Az új lap a szociális népi megújulás jegyében a lengyel dolgozók összefogását hirdeti.</p>	<p>1902. dec. 31. A Körber—Széll-egyezmény, az 1902 májusi tárgyalások alapján. Aláírják az osztrák-magyar kereskedelmi és vámszövetség meghosszabbításáról szóló egyezményt.</p> <p>1903. Slovensky Týždeník (Szlovák Hetilap) címmel politikai hetilap indul Budapesten M. Hodža szerkesztésében. — J. Markovič szlovák orvos és publicista feltűnést keltő könyve (A nyitrai bűnper) a szlovák politikai pörökről és a nemzetiségi-néppárti tárgyalásokról.</p>	<p>1903. Megalakul az erdélyi román bankok szövetsége: a Solidaritatea.</p>	<p>1902. dec. 29. Lamsdorff gróf orosz külügyminiszter bécsi látogatása.</p>
	<p>1903. Törvény a munkanélküliség enyhítéséről. (III. —IV. tc.) — Kitor a parlamentáris válság: az ellenzék megobstruálja a véderő-törvényjavaslatot; a Széll-kormány megbukik; Khuen-Héderváry Károly félév alatt kétszer alakít kormányt, sikertelenül; Ti-</p>		<p>1903. Az orosz szociálista párt évi gyűlésén bekövetkezett szakadás következtében két frakció alakul: a szociáldemokrata mensevik (kisebbségi) és a Lenint követő bolsevik (többségi) párt. — Orosz penetráció Koreában.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1903. jún. A Monarchia új közös pénzügyminiszterévé báró Buriánt nevezi ki az uralkodó.</p> <p>1903. szept. 16. A chlopy-i hadparancs. Ferenc József, a galíciai hadgyakorlatok alkalmával, a chlopy-i hadiszállásról kiadja az ú. n. chlopy-i hadparancsot, melyben tiltakozik a hadsereg megosztását célzó törekvések ellen. A hadparancs magyar politikai körökben általános visszatetszést kelt, miután ebben a vezényszó és vezényleti nyelv ügyében emelt magyar igények elutasítását látják.</p> <p>1903. szept. 30. II. Miklós cár Bécsben.</p>	<p>1903. febr. 21. Az orosz és osztrák-magyar diplomaták által előterjesztett macedon reformtervezetet a török kormány elutasítja.</p> <p>1903. aug. Nagy lázadás Macedóniában. Feszült viszony Bulgária és a porta közt. — Megindul a bolgár radikális párt szervezkedése.</p>	<p>1903. jún. Megszűnik a cseh obstrukció, Körber új és kielégítő nyelvtörvényt ígér. A nyilvánosságra hozott „nyelvjogi békítő-javaslatot“ a cseh politikai körök elutasítják.</p>	<p>1903. ápr. 6. Sándor király felfüggeszti az 1901. évi oktrojált alkotmányt és új „dinasztikus“ alkotmányt helyez kilátásba, mely a bekövetkezett események miatt nem készült el többé.</p> <p>1903. jún. 11. A dinasztia-ellenes katonai összeesküvés végez az utolsó Obrenoviécsal és Draga királynéval. Az összeesküvők meghívják a trónra a svájci száműzetésben élő Karagyorgyevié Pétert.</p> <p>1903. aug. Karagyorgyevie Sándor fia, Karagyorgyevic Péter herceg Genf-ből visszatér Belgrádba és a lakosság lelkes fogadtatása közben átveszi a hatalmat. Ezzel Szerbiában kezdetét veszi a monarchia-ellenes, nagyszerb politika kora.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>sza István, mint miniszterelnök vállalkozik a 48-as irányzat letörésére (október 20.) — Az első általános sztrájk Pécssett. — Mezőgazdasági sztrájkok Bihar, Bács-Bodrog és Arad megyékben.</p> <p>1903. jún. Gróf Khuen-Héderváry Károly horvát bán lemond és június 27-én a Kossuth-párttal kötött kompromisszuma alapján vállalja a magyar miniszterelnökséget. Utódja Horvátországban Pejacevich Tivadar gróf, aki átveszi Khuen önkényes választási rendszerét, mely egész Horvátország területén csak ötvenezer egyénnek, a lakosság alig két százalékának ad szavazói jogot. Pejacevichnek átmenetileg ugyan sikerül kormánytöbbséget teremtenie a tartománygyűlésben, a gyakorlatban viszont előidézi a horvát ellenzék összefogását a kormányzat ellen.</p> <p>1903. szept. 22. Ferenc József, a hadparancs következtében beállott magyar politikai feszültség enyhítése érdekében, uralkodói kéziratot intéz Khuen Héderváry magyar miniszterelnökhöz, melyben felhatalmazza a magyar miniszterelnököt, közölje a magyar országgyűléssel, hogy a hadparancs nem kívánta csorbítani Magyarország alkotmányos jogait. Az uralkodói kézirat egyébként a kiegészítési törvénycikkre hivatkozva, a hadsereg oszthatatlan egységét és a legfelsőbb hadúri jogok szuverénitását hangsúlyozza.</p> <p>1903. szept. 23. Újabb politikai feszültség Ausztria és Magyarország között. Körber osztrák miniszterelnök a magyar katonai követelésekről nyilatkozva kijelenti, hogy azok a Monarchia hatalmi helyzetének megingatását idéznék elő.</p>		<p>1903. jún. 11. Merénylet Obrenović Sándor és Drága királyné ellen. Uralomra kerül a Karagyorgyevici ház.</p> <p>1903. júl. A radikális-párti olasz Zanardelli-kormány a Dreibundból való kilépéssel és katonai következményekkel fenyegeti a Monarchiát az adriai osztrák politika és az albánkérdés „megoldatlansága” miatt.</p> <p>1903. júl.—aug. Az orosz szociáldemokrata párt második kongresszusa Brüsszelben, majd Londonban. A kongresszuson nevezik első ízben Lenin többségben levő híveit bolsevikoknak a kisebbségben maradt szociáldemokratákkal, narodnikokkal és egyéb frakciókkal szemben (mensevikiek).</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1903. okt. 2—3. II. Miklós cár bécsi látogatása alkalmával Goluchowski és Lamsdorff külügyminiszterek megkötik a mürzstegi kastélyban a kilenc pontból álló osztrák—orosz „mürzstegi programot”. Az egyezmény kimondja, hogy Macedóniában a török főfelügyelő mellé orosz és osztrák ügyvivőt rendelnek, ellenőrzik a reformok végrehajtását, a keresztények nagyobb arányú bevonását a közigazgatásba, visszatelepítik az elűzött keresztényeket, az iskolai és egyházi reformok végrehajtását közösen ellenőrzik és felszólítják a török kormányt a basibozuk osztagok eltávolítására.</p> <p>1903. nov. 17. Körber újabb nyilatkozata az uralkodó katonai felségjogairól. — Ferenc Ferdinánd trónörökös kabinetirodája útján rokonszenv-nyilatkozatot tesz Körber mellett.</p>			
<p>1904. jan. Ernst Hasse, lipcsei tanár, az Alldeutscher Verband alapító elnöke kiadja Deutsche Politik c. könyvét, melyben bejelenti a „német Volksboden” elméletet. Hasse könyve a Reichsratban rendkívüli vihart támaszt, a német nacionalisták, keresztényszocialisták és a szláv pártok között.</p>	<p>1904—08. A nagyhatalmak gondozásuk alá vonják Macedóniát.</p> <p>1904. ápr. A Porta politikai amnesztiát hirdet Macedóniában és hozzájárul főbbezer menekült visszatelepítéséhez.</p>	<p>1904. Pozsonyban megjelenik a szlovák szocialista (szociáldemokrata) párt hetilapja Robotnické Noviny (Munkás Ujság) címen.</p> <p>1904. ápr. 3. A kárpátaljai Izán megkezdődik az első pravoszláv vallási-politikai pör (I. skizma-pör) tárgyalása.</p> <p>1904. ápr. 24. Az izai skizma-pör vádlottait egy évig terjedő börtönre ítélik nemzetiség-politikai igazítás címén.</p>	<p>1904. ápr. A mürzstegi program alapján a nagyhatalmak között felosztják az ú. n. „macedon működési területeket”. A koszovói vilajetet a Monarchia, a szalonikiit Oroszország, a monasztirít Olaszország, a dramait Anglia, a serei kerületet Franciaország kapja a rendezés idejére.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1904. A porosz képviselőház kivételes közigazgatási és rendészeti törvényeket szavaz meg a megszállott lengyel területek „közbiztonságának helyreállítása érdekében“.</p>	<p>1903. nov. 3. Tisza István kormányalakítása.</p> <p>1903. nov. 18. Tisza István magyar miniszterelnök a képviselőházban visszautasítja a magyar katonai igények bírálatát és „előkelő idegen“-nek nevezi Körbert, aki felhatalmazás nélkül avatkozott a magyar belügyekbe.</p> <p>1904. Rövid pártközi béke után elemi erővel tör ki az obstrukció.</p> <p>1904. ápr. 19. Általános vasutas sztrájk tör ki, mert Tisza betiltotta a vasutasok szervezkedési alapjára történő országos gyűjtést. A sztrájk négy nap alatt összeomlik, mert a kormány a vasutasokat behívta katonának.</p> <p>1904. ápr. 24. Élesdi sortűz. 6000 vasgyári és bányamunkás sztrájkol Aninán.</p>	<p>1904. N. Iorga, román történétíró és politikus látogatást tesz Budapesten.</p>	<p>1904. Francia-angol szerződés a két államot érintő kérdésekben egyetértő diplomáciai eljárásra: az „entente cordiale“ alapja. — Megkötik az első nemzetközi szociálpolitikai egyezményt, a francia-olasz munkaügyi szerződést. — Jaurès szerkesztésében megindul a L'Humanité, a francia szociáldemokrácia, később a kommunista párt lapja.</p> <p>1904. február 5—1905. október 15. Orosz-japán háború.</p> <p>1904. ápr. VII. Edvárd angol király Mürzstegben megbeszéli II. Miklós orosz cárral a macedóniai kérdés rendezését.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1904. dec. Körber a német pártoknak az innsbrucki olasz jogi tanfolyam miatt rendezett heves obstrukciója következtében lemond. Az uralkodó Gautsch bárót bizza meg kormányalakítással. Reichsrati bemutató beszédében az általános választójog magyarországi bevezetése ellen tiltakozik, melyet veszélyesnek lát az osztrák belviszonyokra. Lueger bécsi polgármester, a keresztényszocialisták vezére taktikai okokból indokolatlan beavatkozásnak minősíti Gautsch nyilatkozatát.</p> <p>1905. márc. Az osztrák vezérkar értesül gróf Schlieffen német vezérkari főnök tervéről. Az ú. n. Schlieffen-tervet kilenc évvel később sikertelenül kísérel megvalósítani az első világháborúban a német-osztrák hadvezetőség.</p> <p>1905. máj. Karl Wollinger rábakereszturi földbirtokos felhívása az „újstájer tábor“ híveihez. Wollinger Stájerországhoz kívánja csatoltatni Vas és Sopron megyék egy részét. A Wollinger-tervet az osztrák keresztényszocialisták elutasítják.</p> <p>1905. júl. Az uralkodó Ischlben kijelenti, hogy hozzájárul Kristóffy magyar belügyminiszternek az általános választójog tárgyában tett előterjesztéséhez.</p>	<p>1905. A Monarchia elgáncsolja a készülő szerb-bolgár vámuniót.</p>	<p>1904. máj. Az Interparlamentáris Unió washingtoni kongresszusán Apponyi Albert gróf képviseli Magyarországot. Apponyi megérkezte alkalmából a Csehszlovenská Jednota ügynökei politikai röpiratot adnak ki az „amerikai szlovákok nevében“ a magyarországi szlovákság helyzetéről.</p> <p>1905. jan. 6. A Ferenc Ferdinánd trónörökös által jóváhagyott Kristóffy-féle javaslatot (A magyar politikai jövő feladatairól) Prágában kedvezően fogadják.</p> <p>1905. jan. 25—30. Az első Tisza-kormány által kiírt választásokon a szlovák nemzetiségi párt súlyos vereséget szenved. Egyetlen képviselője marad a parlamentben.</p>	<p>1904. máj. 19. Szerb-bolgár királytalálkozó Nišben. Péter és Ferdinánd a találkozó alkalmával a szerb-bolgár békepolitika megszilárdítása érdekében előzetes titkos megállapodást írnak alá.</p> <p>1904. okt. 30. Péter király szófiai látogatása alkalmával folytatják a niši tárgyalásokat, melyek a szerb radikálisok ellenmozgalma következtében megszakadnak.</p> <p>1904. nov. Szerb politikusok francia és orosz gazdasági körökkel tárgyalnak a szerb államkölcsön ügyében.</p> <p>1905. jan. Radić István horvát agrárszocialista képviselő bejelenti a horvát parasztpárt megalakítását. Ez alkalomból a népi konföderáció szükségyszerű megvalósításáról nyilatkozik, szemben a horvát függetlenségi gondolatot feladó Frank-párti trialista elképzeléssel.</p> <p>1905. márc. Mušicki magyarországi szerb nemzeti képviselő, Tomić Jása, a Zastava szerkesztőjének és Miletic vejének megbízottja, a magyar képviselőházban a magyarországi szerb nemzetiség számára szerb-magyar perszonáluniót és külön vámterületet követel. — Tomić Jása „Döntés előtt“ címmel politikai röpiratot ad ki a magyarországi szerbség követeléseiről.</p> <p>1905. jún. A Ferenc Ferdinánd által jóváhagyott ú. n. Kristóffy-féle javaslat foglalkozik a magyar állam keretében kialakítandó dél-szláv önkormányzat kérdésével.</p> <p>1905. júl. 9. A Monarchia diplomáciai közbelépése következtében aláírás előtt meghiusul a szerb-bolgár vámunió-szerződés.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1905. J. Pilsudski csatlakozik a lengyel szocialista mozgalomhoz. — Vlnában összehívják az első litván nemzetgyűlést.</p>	<p>1904. nov. 18. A házbély indítvány ügyében döntő képviselőházi ülésen Tisza István miniszterelnök alkotmánycsinnyel felolvasztatja az országgyűlés elnapolásáról szóló királyi kéziratot.</p> <p>1904. dec. 13. Tisza István az országgyűlést karhatalmi szervekkel lezárta a képviselők előtt. A benyomuló képviselők és a karhatalmi szervek között kézitusa támad; a terem berendezését összerombolják.</p> <p>1905. Megalakul a mezőgazdasági munkások országos szövetsége. — Bányamunkások sztrájkja Pécsen.</p> <p>1905. jan. 10. Fordulat a belpolitikában: a szabadelvű párt — először 1875 óta — kisebbségben marad a választásokon; csekély többséggel (165:159 mondatum-arányban) a Kossuthpárt győz; többek között 25 katolikus, 2 szocialista, 2 demokrata és 10 nemzeti-ségi képviselő kerül be a képviselőházba. A Tiszakormány lemondása. — A király vonakodik a 48-as párt kezébe adni a kormányt és báró Fejérváry Géza tábornagynagy elnök-lésével „darabont“-kormányt nevez ki (jún. 18.). Erre a vármegyék egy része megtagadja az adószedést és az ujoncozást. Az állam „exlex“-állapotba kerül.</p> <p>1905. ápr. 1. A Népszava végleg napilappá alakul.</p> <p>1905 nyarán a budapesti vas- és fémmunkások öthetes általános sztrájkja.</p> <p>1905. júl. 27. Kristóffy emlékiratát Ferenc Ferdinánd magyarországi programja alapjaként elfogadja.</p>	<p>1905. A Luceafărul Révai K. fordításában kiadja G. Coşbuc erdélyi román költő verseit; a haladó magyar értelmiség különösen Coşbucnak „Mi földet akarunk“ című versét fogadja meleg rokonszenvvel.</p>	<p>1905. A norvég parlament kimondja a svéd—norvég unió megszüntetését. Frigyes Károly dán herceget VII. Haakon néven norvég királlyá választják.</p> <p>1905. január 2. Port-Arthur elesik. — Március 10. Orosz vereséggel végződik a mukdeni csata, az oroszok kiűrik Dél-Mandzsuriát. Május 27. Az orosz balti flotta elpusztul Csuzimánál.</p> <p>1905. jan. 9. „Véres vasárnap“ Pétervárott. A Téli palota elé felvonult munkásságot sortúzzal fogadják a cári csapatok, ezernél több munkás meghal.</p> <p>1905. jún. A feketetengeri orosz flotta Potemkin nevű páncéloshajóján, Odeszsa közelében lázadás tör ki. A forradalmárok szén és élelem híjján végül is román vizekre hajóznak és megadják magukat. Később cári bíróság elé kerülnek, mely nagyrészüket kivégzi.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1905. nov. Ferenc Ferdinánd trónörökös kihallgatáson fogadja a vezető nemzetiségi politikusokat, köztük Vajda-Voivod Sándort, Hodža Milánt, a magyarországi német nemzetiség vezetőjét, Steinacker Ödönt és a horvát Wilder Viceslavot. A trónörökös bejelenti, hogy bel- és külpolitikai tekintetben tárgyalásokat kezdeményez a Monarchia dualisztikus politikájának megváltoztatása érdekében. — Ferenc József a trónörökös föderációs kísérlete ellen nyilatkozik. — Gautsch a Reichsratban időszerűtlennek mondja az általános választói reformot. A miniszterelnök kijelentését a Reichsrat obstrukcióval fogadja. Bécsben az osztrák szocialista (szociáldemokrata) párt megszervezi első monstre-tüntetését Gautsch ellen.</p>	<p>1905. dec. 14. Törökország beleegyezik pénzügyeinek nemzetközi pénzügyi bizottság által való felülvizsgálásába. A balkáni török tartományokban a határozatot nagy érdeklődéssel fogadják, kivált Kelet-Ruméliában és a macedón területeken.</p>	<p>1905. szept. Szlovák politikai körök az 1895. évi budapesti nemzetiségi kongresszuson elhatározott parlamenti Nemzetiségi Klub létrehívását sürgetik. — A terv az 1906. évi választások után megvalósul, az ellenzéki nemzetiségi képviselők belépnek a Nemzetiségi Klubba.</p>	<p>1905. okt. 3. Frank Supilo, a fiumei Novi List szerkesztője, horvát és szerb képviselők társaságában bejelenti az ú. n. fiumei rezolúciót a Magyarországgal való horvátországi koalíció szellemében. A horvát—szerb koalíció a fiumei határozatot küldöttélegileg közli Kossuth Ferencel, mint a függetlenségi párt vezérével. — Mivel a fiumei rezolúcióhoz a horvát—szerb koalíció hívei később államszövetségi tervet fűznek, az elképzelést előbb Zágrábban és Bécsben, majd Budapesten is elvetik.</p> <p>1905. nov. A szerb állat-exportot érzékenyen sújtja az állítólagos „marha- és sertésvész” miatt a Monarchia hatóságai által elrendelt behozatali határzár. Szerb gazdasági körök a határzárral szemben ellenvámháborút javasolnak. Ezzel megkezdődik a szerb-magyar viszonyt gazdasági és politikai tekintetben egyaránt károsan befolyásoló ú. n. „sertésháború”.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1906. A lengyel nemzeti demokraták (Dmovski-csoport) a neoslávizmus jegyében közelednek a cárizmushoz. Az orosz birodalom keretén belül Nyugat- és Kelet-Poroszország, Pozen, egész Szilézia és Galicia egyesítését sürgetik a kongresszusi Lengyelországgal. — A nemzeti demokratákkal szemben, akik társadalompolitikailag az egykori „fehérek” (Czartoryski volt hívei) felfogását vallják, a haladó társadalmi politikát a lengyel szocialista párt képviseli Pilsudski vezetésével.</p>	<p>1905. szept. 15. Az ú. n. „vörös péntek”. Nagy tüntetések a választójog érdekében.</p> <p>1905. szept. 23. Az „ötperces audiencia”. Az uralkodó fogadja a magyar pártkoalíció vezetőit és előterjesztett kívánságaikra válaszolva kijelenti, hogy a vezényszó, szolgálati nyelv és külügyi képviselő tekintetében ragaszkodik a status quohoz.</p> <p>1905. okt. 3—4. Az uralkodó ismételtén fogadja Kristóffy magyar belügyminisztert, akinek tudomására hozza, a magyar vezényszó-igények feladása esetén hozzájárul általános választójogi tervezetéhez, mely a magyar belpolitikai bonyodalmak következtében nem valósulhatott meg.</p> <p>1905. nov. Megjelenik a magyarországi keresztény szocialisták programja.</p> <p>1905. dec. 25. Kristóffy magyar belügyminiszter feliratot intéz az uralkodóhoz, melyben a Magyarországra érvényes általános választójogi reform érdekében kivételes rendszabályok bevezetéséhez való hozzájárulását kéri. Ferenc József Gautsch és Klein igazságügyminiszter javaslatára válasz nélkül hagyja a Kristóffy-féle feliratot.</p>	<p>1906. A Popovici erdélyi politikus kiadja a Monarchia föderalizálásáról szóló művét, amelyet Ferenc Ferdinánd is helyesel. — N. Iorga Bukarestben ifjúsági mozgalmat szervez (márc.) a gazdag bojárok szertelen fényűzése és gallomániája ellen, amely éles ellentétben áll a román parasztság elnyomott helyzetével. — Emlékkiállítás Károly uralkodásának 40. évfordulója alkalmából.</p>	<p>1905. okt. 15. Az orosz-japán háború a portsmouthi békében Oroszország vereségével befejeződik.</p> <p>1905. dec. 7. Általános politikai sztrájk és felkelés Moszkvában. A szociális forradalmat két héten belül véres önkénnyel letörik.</p> <p>1906. Az algecirasi konferencián a Monarchia Németország marokkói politikáját támogatja. Csupán a tárgyalások befejező ülésén érvényesül Goluchowskival szemben gr. Welsersheimb osztrák-magyar delegátus gazdasági egyeztető javaslata. — Tizenhárom állam szerződést köt a nők éjszakai munkaidejének szabályozásáról.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1906. jan. Ferenc Ferdinánd és A. Popovici erdélyi román politikus tárgyalásai a Monarchia föderalizálásáról. — Ferenc Ferdinánd állítólagos osztrák-horvát-magyar trialista elképzelése.</p> <p>1906. ápr. Gautsch bejelenteli reichsrati hárszabálymódosító javaslatát. A hárszabálymódosító javaslatot a keresztény szocialisták és lengyelek kivételével leszavazzák, mire Gautsch lemond.</p> <p>1906. máj. Gautsch távozása után az uralkodó Hohenlohe Conrad herceget bízza meg kormányalakítással, aki a belügyi tárcát is vállalja. A Hohenlohe-provizóriumnak Klein igazságügy és Bienenherth közoktatásügyi miniszterek tagjai maradnak.</p>		<p>1906. febr. Hlinka szlovák Népbankot (Ludová Banka) alapít Rózsahelyen.</p> <p>1906. márc.-máj. Az amerikai szlovák településeken „za tu našu slovenčinu“ (a mi szlovák nyelvünkért) kulturális mozgalom indul.</p> <p>1906. ápr. Párisban megindul a Revue Slave.</p>	<p>1906. febr. 19. A horvát-szerb rezolúciós kísérlet kudarcra ellenére Šupilo a „fiumei rezolúciót“ támogató szerb és horvát képviselőket újabb eszmeeserére hívja Fiuméba, melyen kimondják a horvát-szerb koalíció megalakítását. A koalíció volt jogpárti, független szerbpárti és pártönkívüli képviselőköl áll.</p>
<p>1906. jún. A Beck-minisztérium. Belügyminiszterre Bienenherth, pénzügy: Korytowski, igazságügy: Klein, közoktatásügy: Marchet, tárcanélküli miniszterek (a német, ill. cseh pártok részéről) Prade és Prášek. — Beck hajlandóságot mutat az osztrák-magyar kereskedelmi tárgyalások újrafelvételére, de bejelenti, hogy egyidejűleg ismét meg kell vizsgálni a Körber—Széll-féle 1902. évi egyezményt is.</p> <p>1906. júl. 6. Beáll a vámháború Ausztria-Magyarország és Szerbia között.</p>		<p>1906. máj. A koalíció képviselőválasztásain a szlovák nemzeti párt 7 mandátumot szerez. — A szlovák képviselők (köztük Hodža és Jehlička, Juriga és Šrobár kiesik) belépnek a pesti Nemzeti Klubba. — Hivatalosan először használják a szlovák nemzeti néppárt (Slovenská národná Ludová strana) megjelölést. — A választások alkalmával a Rózsahelyen fellépő Šrobárt támogató Hlinka összeütközésbe kerül egyházi főhatóságával: a szepesi püspök felfüggeszti és kihallgatásra rendeli.</p> <p>1906. jún. 26. Szepesvár-aljáról visszatérve, a rózsahelyi állomáson mondott beszéde miatt Hlinkát és Šrobárt letartóztatják.</p>	<p>1906. máj. A horvát-szerb koalíció (rezolúcionista párt) 28 mandátumot biztosít a tartománygyűlési választásokon, aminek következtében a „rezolúcionista“ a jogpárt 23 mandátumával együtt kisebbségbe szorítják a 37 mandátummal rendelkező unionista kormánypártot (horvát nemzeti párt). — A nemzeti párt veresége következtében koalíciós kormányzat jön létre, melyben az erőviszonyok további eltolódása következtében néhány hónappal később a koalíció 40 és a jogpárt 23 mandátumával szemben a nemzeti pártnak csak 25 mandátum jut.</p> <p>1906. júl. 7. Végleg kitör a vámháború a Monarchia és Szerbia között. Az első ellenintézkedést még 1906. március 1-én hozta a Pašić-kormány, tizenhét napig szüneteltetve a szerb-magyar határforgalmat. Az egyeztető tárgyalások megkezdése következtében az 1906. július 7-én elrendelt szerb ellenvámháború 1908. szeptember 1-ig tart.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1906. okt.—1912. febr. Goluchovskij felmentése után az uralkodó báró Aehrenthal közös külügyminiszterré nevezi ki. Aehrenthal bejelenti a Monarchia „aktívabb“ balkáni politikáját, mely rövidesen politikai ellentétekre vezet a Monarchia és Oroszország között. — Pitreichet Schönaich tábornok váltja fel a közös hadügyminisztérium élén.</p>			<p>1906. júl.—aug. A boszniai hadgyakorlatok alkalmával az osztrák vezérkar az annexió végrehajtására vonatkozó tervezetet terjeszt az uralkodó elé. — Ferenc József kikéri Goluchowski külügyminiszter véleményét, aki nem vállalja a felelősséget, mire Bécs egyelőre elejti az annexiót.</p>
<p>1906. okt. 23. Hötzendorfi Conrad tábornokot az uralkodó Ferenc Ferdinánd öhajára kinevezi a vezérkar főnökévé.</p>	<p>1906. nov. 3—1907. márc. 10. Dimitr Petkov liberális kormánya. — A közalkalmazottak tiltakoznak alacsony fizetésük miatt.</p>	<p>1906. nov. 20. Hlinkát két, Šrobárt egy évi fogházra ítélik nemzetiségi izgatás miatt. A Hlinka-ügy országos visszatetszést kelt, Hlinkát ideiglenesen szabadlábra helyezik.</p>	<p>1906. nov. A szerb-bolgár vámunió kudarcra és a Monarchiával kitört vámháború megbuktatja Pašičot. Utódja Stojanić, az ifjú-radikálisok vezére közeledni próbál a Monarchia felé, de orosz tiltakozásra az orosz-angol orientációhoz csatlakozik, amiért Szentpétervár és London megújítja a Sándor király meggyilkolása óta szünetelő diplomáciai kapcsolatokat Szerbiával.</p>
<p>1906. dec. Beck osztrák miniszterelnök a „külön vámterület, de egységes vámtarifa“ elv alapján gazdasági egyezményt (kereskedelmi és vámszövetség meghosszabbítása) köt Magyarországgal. Az egyezmény reichsrathi tárgyalásakor Weisskirchner keresztényszocialista képviselő, a birodalmi gyűlés későbbi alelnöke, éles támadást intéz „a hadsereg egységét megbontani készülő“ magyar törekvések ellen.</p>		<p>1906. dec. Ellentét a budapesti és túrócszentmártoni szlovák politikusok között. Hodzáék Prágától, az „ó-szlovákok“ Béctől remélik a nemzetiségi feszültség megoldását.</p>	
<p>1907. jan. 26. Általános választójog Ausztriában, a Beck-kormány bejelenti az általános választójogi törvényt. — Az általános választójog érvényét kiterjesztik Galiciára is.</p>		<p>1907. jan. Az osztrák-magyar választójogi reformjavaslat tárgyalásakor az ifjú-csehek újabb obstrukciót kezdenek az általános titkos választójogért. — Naše Slovensko (A mi Szlovenszónk) címmel csehbarát politikai folyóirat indul a Československá Jednota eszméinek terjesztésére.</p>	
	<p>1907. márc. 10. Petkov Szófiában merénylet áldozata lesz.</p>	<p>1907. febr. Jehlička szlovák néppárti képviselő lemond mandátumáról „a külföldi politikai izgatások“ miatt. — Csehországban bevezetik a titkos választásokat. — Realistaszocialista összefogás a cseh politikában.</p>	<p>1907. febr. Véres összetűzések Zágrábban jogpárti horvátok és kormánytámogató szerbek között. — Belgrádban Kočić Petár, Szerajevóban Stojanović, Srskić és Grgić nacionalista forradalmi vezetők titkos értelmiségi-ifjúsági mozgalmat szerveznek. A belgrádi egyetemi ifjúsági egyesület (Slovenski Jug) a Kočić-frakcióhoz csatlakozva megalakítja a „Dél-szláv forradalmi szervezet“et.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1907. Újabb visszahatás Porosz-Lengyelországban: a lengyel tisztviselők nagyrészt felfüggesztik a politikai megbízhatósági vizsgálatok alkalmával. — Összeül a II. és III. „duma“. Az orosz-lengyelországi terület lengyel képviselőinek számát 36-ról 12-re csökkentik. — Osztrák Galiciában bevezetik az általános választójogot.</p>	<p>1906. dec. A kereskedelmi és vámszövetség meghosszabbítása Ausztriával. — Az autonóm vámtarifa bevezetése.</p> <p>1907. Iparfejlesztési, munkásbaleset- és betegségbiztosítási törvény (III., XIX. tc.). — Seton Watson könyvei a magyar nemzetiségi politika ellen.</p> <p>1907. márc. A „vasúti pragmatika-ügy“. Kossuth Ferenc kereskedelmi miniszter a vasúti tisztviselők szolgálati szabályzatával kapcsolatban a társországokat is érintő nyelvi törvényjavaslatot terjeszt a képviselőház elé. A koalíció tiltakozik a javaslat ellen, mely Horvátországra vonatkozólag előírja a vasúti alkalmazottak magyar nyelvtudását. A horvát obstrukció következtében Pejacsevich Tivadar bán helyzete megrendül.</p>	<p>1907. febr. Észak-Moldvában parasztlázadás tör ki Fischer Mózes uradalmi bérülő hatalmaskodása miatt; alig két héten belül a lázadás Románia javarészeire áttérjed. A negyedik Sturdza-kormány hadügyminisztere, Averescu kegyetlen eréllyel töri le a parasztlázadást: ágyúval lövet a falvak védtelen népére. Coşbuc merész forradalmi versben támadja a király gyöngeségét.</p>	<p>1906. nov. Meghiúsul a szerb-bolgár vámúnió terve.</p> <p>1907. Megalakul a dél-afrikai államszövetség.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1907. máj. A birodalmi gyűlési választásokon az új választójog alapján, a konzervatív klerikálisokkal egyesült keresztényszocialisták 98 mandátumával szemben, a szociáldemokraták 86 mandátumot szereznek. Ferenc Ferdinánd kívánságára Beck keresztényszocialistákkal bővíti ki kormányát, melyből a cseh tárcanélküli miniszter kiválik. — A trónörökös követeli, hogy a nemzetiségek parlamenti többségre juttatása érdekében Magyarországon is vezessék be az általános választójogot.</p> <p>1907. júl. 7. Beck a Reichsratban bemutatja a megújított Széll—Körber-egyezmény becikkelyezéséről szóló javaslatot. Az újabb obstrukció következtében a javaslatra vonatkozó részletes tárgyalások csak 1907 szeptemberében kezdődnek meg a két kormány között.</p> <p>1907. júl. 8. Megújítják a hármasszövetséget.</p> <p>1907. szept. 25. Isvolski orosz külügyminiszter Bécsben.</p>	<p>1907. jún. Vasutasstrájk, diáktüntetések; az egyetemet bezárják.</p> <p>1907. okt. Az érdekelt nagyhatalmak katonai delegátusainak szalonikii megbeszélésén elhatározzák, hogy a macedon kerületekre vonatkozó mandátumok további hét évre való meghosszabbítását követelik a török kormánytól.</p>	<p>1907. máj. 22—27. Az ifjúcsehek rendkívüli érdeklődést tanúsítanak a Ferenc Ferdinánd, illetve I. Ferenc József és Bünting cári tábornok, II. Miklós cár külön megbízottja között folyó bizalmas bécsi tárgyalások iránt. — Clevelandban megalakul az amerikai Slovenská Liga.</p> <p>1907. júl. 13. Nagyszláv kongresszus Prágában.</p> <p>1907. okt. 10. Ideiglenes pártközi együttműködés a szlovák nemzeti néppárt és a szlovák szociálista (szociáldemokrata) párt között. Hlinka és Šrobár résztvesznek a nemzetiségi tüntetésbe fulladt rózsahegy-i szociálista népgyűlésen.</p>	<p>1907. máj. Horvát obstrukció Kossuth Ferenc vasúti pragmatikája ellen.</p> <p>1907. jún. Pejacsevich Tivadar horvát bán lemond. Utóda, az unionista Rakodczkay Pál, végleg elmérgesíti a horvát helyzetet.</p> <p>1907. aug. 18. A belgrádi Délszláv Forradalmi Szervezet a Monarchia annexióspolitikája elleni tiltakozásul — Ferenc József születésnapján — fel akarja robbantani a szerajevói, mosztári és banjalukai székesegyházakat. A szerajevói Stojanović-csoport taktikai okokból elhalasztatja a tiltakozó akciók végrehajtását.</p>

1890—1900. A telepítési mozgalom fokozódik Porosz-Lengyelországban. Nemzetiségi küzdelmek Galiciában és Orosz-Lengyelországban.

1907. máj.-jún. Magyar-cseh közeledési kísérlet a magyar parlamentben és függetlenségi politikában. Csávolszky Lajos képviselő folytatja az Ugron Gábor (1899—1901) és Láng Lajos (1901—1903) képviselők által kezdeményezett szlávbarát politikát. Csávolszky már 1901-ben röpiratot adott ki egy osztrák-magyar-cseh, illetve magyar-cseh monarchia lehetőségéről.

1907. szept. Beck az osztrák-magyar gazdasági tárgyalásokon a magyar kvóta felemelését kívánja.

1907. okt. 8. A Beck—Wekerle-egyezmény, azaz a kereskedelmi és vámszerződés megkötése. Az új osztrák-magyar gazdasági kiegyezés (a kereskedelmi és vámszövetség helyett) 1917 végéig érvényes, általános érvényű gazdasági szerződést alkot.

1907. okt. 10. Tömegsztrájk és tüntető felvonulás a választójog érdekében.

1907. XXVII. t. c. Apponyi-féle népiskolai törvényjavaslat a nem állami elemi iskolák jogviszonyairól.

1907. júl. 8. Megújítják a hármasszövetséget.

1907. aug. 31. A macedon kérdésben létrejött angol-országi megállapodás az osztrák-országi viszony elhidegítését és a müritzsteigi program teljes feladását vonja maga után. A balkáni kérdésekre vonatkozó diplomáciai tárgyalások megszakítás nélkül folynak a két nagyhatalom között.

1907. szept. 28. Aehrenthal és Izvolski külügyminiszterek közös jegyzékben tiltakoznak Szófiában, Belgrádban és Athénben a macedóniai nemzetiségi villongások miatt. Az osztrák-országi jegyzék emlékezteti az érdekelt kormányokat a müritzsteigi programnak a közigazgatási kerületek nemzetiségi alapon való megállapítását célzó ígéretére.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1907. dec. 1. A boszniai törvényhozó testület létrehívásáról folytatott osztrák minisztertanácsi értekezleten Aehrenthal külügyminiszter kijelenti, hogy ennek megszervezése előtt végre kell hajtani az annexiót.</p> <p>1907. dec. 31. Conrad vezérkari főnök emlékirata az uralkodóhoz az annexió tárgyában.</p>	<p>1908. Az ifju-török mozgalom által forradalmosított török belpolitikai helyzetet a Malinov-kormány kedvező alkalomként felhasználja, hogy autonómiát és keresztény közigazgatást követeljen Macedónia számára. Ugyanekkor sikerül a bolgár fejedelemség nemzetközi jogi helyze-</p>	<p>1907. okt. 15—25. Andrej Hlinka cseh- és morvaországi előadásai a szlovák politikai helyzetről. Előadásait a cseh-szlovák öszszefogást pártoló egyházi körök (Stojan hercegprímás, Marian Blaha) rendezik, amelyek időközben kieszközölték Rómában egyházi felfüggesztése megszüntetését. Előadásai során Hlinka adományokat gyűjt a felszentelés előtt álló csernovai templom javára.</p> <p>1907. okt. 27. A csernovai templomszentelés alkalmával a Hlinkára várakozó, felizgatott néptömeg fenyegetőleg lép fel a kirendelt hatósági közegekkel szemben, akik fegyverüket használják. A véres incidensnek kilenc halottja és számos sebesültje van. Bár a későbbi kutatások során (L. Sidor: Černová, 1937) kétségkívül beigazolódott, hogy a csernovai sortűz felidőzésében elsőrendű szerepet játszott a gátlás nélküli külső propaganda, a csernovai incidens végleg elmérgesítette a magyar-szlovák viszonyt.</p> <p>1907. nov. 30. Hlinka megkezdi fogházbüntetése kitöltését Szegeden. Hodžához intézett búcsúlevele megjelenik az amerikai szlovák sajtóban.</p> <p>1907. dec. Björnstjerne Björnson norvég író a müncheni Märsz folyóirat hasábjain éles bírálatot intéz a magyar nemzetiségi politika ellen és lemondja az európai békekongresszuson való részvételt. — Lev Nikolajevič Tolstoj tiltakozását jelenti be a csernovai incidens miatt, melyről háziorvosa a szlovák származású Makovicky Dusán értesíti.</p> <p>1908. Eduard Beneš párisi disszertációs tanulmánya (Le problème autrichien et la question tchéque), mint alcímében is jelzi (Études sur les luttes politiques des nationalités slaves en Autriche), az ausztriai szláv nemzetiségek politikai küzdelmeit tárgyalja. Tanulmányában</p>	<p>1907. nov. 1. Nikita montenegrói fejedelem ellen a „Montenegrói Forradalmi Emigráció“ által megkísérelt merénylet következtében több montenegrói forradalmárt kivégeznek. Szerbia és Montenegro között évekre elhidegül a viszony.</p> <p>1907. nov. 20. Az uniót támogató horvát nemzeti párt tagjainak többsége a szerb-horvát koalícióhoz csatlakozik.</p> <p>1907. dec. 12. Rakodczay bán felosztatja a horvát tartománygyűlést.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1907. nov. A Poroszország-hoz csatolt lengyel területeken országos forrongást kelt a lengyel földbirtokokra vonatkozó porosz kisajátítási törvény (Enteignungsgesetz).</p> <p>1908. A porosz kormányzat újabb 275 millió márkát folyósít a lengyelországi német telepítések céljaira. Pilsudski megkezdi a lengyel lövész alakulatok szervezését, melyek később a lengyel légiók magvát alkották.</p>	<p>1907. okt. 30. A magyar képviselőházban Hodža interpellál a csernovai incidens ügyében. Andrássy belügyminiszter visszautasítja Hodža vádjait.</p> <p>1908. A szervezett munkások száma 130.000, míg 1902-ben csak 10.000 volt a számuk.</p>	<p>1908. Megalakul a konzervatív-demokrata párt Tache Ionescu vezetésével. December végén Ionel Brătianu alakít kormányt.</p>	

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1908. jan. 11. Ferenc Ferdinánd utasítja katonai kabinetirodáját, hogy az osztrák keresztényszocialisták révén tiltakozást jelentsen be a magyar katonai és gazdasági igények ellen.</p>	<p>tének tisztázása, a török hűbéri fejedelemség helyébe önálló bolgár állam lép. Bulgáriának sikerül megegyeznie a Portával a kelet-ruméliai kérdésben is: Törökország 125 millió frank kártérítés ellenében végleg lemond Kelet-Ruméliáról Bulgária javára.</p>	<p>Beneš Ausztria föderalizálását és az egyes nemzeti-ségek autonómiáit ajánlja. — Seton Watson „Racial problems in Hungary“ című könyve a szlovák nemzetiségi kérdés magyarelles külföldi propagandájának kútforrása lesz. A munka irányzatos adatgyűjtésében állítólag Hurban, Vajansky és Šrobár irányításával több szlovák ellenzéki politikus is közreműködött. — Prágában Aehrenthal Alajos báró közös külügyminiszterhez intézett eszperanto nyelvű röpirat jelenik meg a szlovák kérdéstről (Hynek Brouška: Slovakoj kaj Magiaroj).</p>	<p>1908. jan. 1. A horvát belpolitikai válság következtében Rakodczay bán beadja lemondását, utódja Rauch Pál báró.</p> <p>1908. jan. 15. A Zágrábba érkező új bán ellen a horvát-szerb koalíció nagyarányú politikai tüntetést rendez.</p> <p>1908. jan. 16. A bolgár Malinov-kabinetnek a macedon autonómiára és keresztény kormányzatra vonatkozó követeléseit a szerb igények fenntartásával támogatják Belgrádban.</p> <p>1908. jan. 27. A szandzsák-vasút vitája. Aehrenthal közös külügyminiszter a magyar delegáció ülésén bejelenti, hogy a Szaloniki-vel való közvetlen összeköttetés céljából — a belgrád—niši vonal bizonytalanságára való tekintettel — Mitrovicáig ki akarják építeni a szarajevo—uvaci szakaszt. A „szandzsák-vasút“ terve a szerb és nyugati sajtóban rendkívüli politikai vihart támaszt a Monarchia ellen. A Buxton-fivérek által irányított londoni Balkán-Komité az európai béke felborításával vádolja a Monarchiát. Izvolski orosz külügyminiszter lapja (Roszija) a műrztstegi program elárulását hangoztatja. Az érdekelt hatalmak kezdeményezésére szerb részről duna—adriai vasút építésének tervét vetik fel.</p>
<p>1908. febr. Ferenc Ferdinánd az osztrák delegációnál tiltakozik a magyar katonai kívánságokkal szemben „engedékenységet“ tanúsító Schönaich osztrák hadügyminiszter ellen.</p>	<p>1908. márc. 1. A török kormány beleegyezik a macedóniai kerületi mandátumok 1914. júliusáig való meghosszabbításába.</p> <p>1908. márc. 26. Orosz közvetítő terv készül a török álláspont és az angol részről készített macedon terv áthidalására.</p>	<p>1908. márc. 2. A csernovai monstre-pör 54 vádlottja közül negyvenet hat hónaptól két évig tartó fegházra ítél a bíróság. Az elítéltek között van Hlinka unokahuga is.</p>	<p>1908. febr. V. Bogičević boszniai politikus Mosztárbán megjelenő röpirata az okkupált tartományok szerb jellegét hangsúlyozza. (Bosna-Hercegovina su zemlje po krvi i jeziku srpske. — Bosznia és Hercegovina vér és nyelv szerb föld).</p> <p>1908. márc. 15. A horvát tartománygyűlés megnyitásaakor a horvát-szerb koalíció képviselői tüntetnek a kormányzat ellen. A bán elnapolja a szabort.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1908—1914. A nemzeti demokrata és a szocialista párt küzdelme a lengyel belpolitikában.</p>	<p>1908. febr. 25. A horvát tartománygyűlési választásokon az uniót támogató kormányzati párt (horvát nemzeti párt) megsemmisítő vereséget szenved. A nyolcvannyolc képviselőből álló tartománygyűlésben a horvát-szerb koalíció 57, a jogpárt 22, a pártonkivüliek 7 mandátumot szereznek, míg a nemzeti párt csak két mandátumot kap.</p>		<p>1908. jan. 27. Aehrenthal külügyminiszter az osztrák delegáció ülésén bejelenti a szandzsák vasút tervét.</p> <p>1908. jan. 29. VII. Edward trónbeszédében halaszthatatlannak mondja a macedóniai reformot.</p> <p>1908. febr. 4. A szandzsák-vasút körüli vitában a török kormány beleegyezését adja a terv megvalósításához.</p> <p>1908. márc. 3. Nyilvánosságra hozzák a Macedóniára vonatkozó radikális angol reformtervezetet.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1908. aug. 13. VII. Edward az ischli találkozón a Monarchia Balkán-politikájának módosítását és a német szövetségtől való eltávolodást ajánlja Ferenc Józsefnek.</p> <p>1908. aug. 19. A bécsi közös minisztertanács hozzájárul az annexióhoz.</p> <p>1908. szept. 3. A berchtesgadener tárgyalásokon Aehrenthal külügyminiszter felveti Titttoni olasz külügyminiszter előtt az annexió kérdését.</p> <p>1908. szept. 15—16. A buchlaui találkozón Aehrenthal és Izvolski orosz külügyminiszter az annexióról és ennek kapcsán a tengerszorosokra vonatkozó nemzetközi egyezmény módosításáról tárgyalnak. Aehrenthal kijelenti, hogy a Monarchia nem támaszt kifogást a tengerszoros-egyezmény módosítása ellen.</p> <p>1908. szept. 29. Ferenc József az annexió tárgyában leveleket intéz a berlini kongresszus hatalmaihoz a tartományok annektálásának „megindokolása” végett. E leveleket a Mo-</p>	<p>1908. júl. Sztrájk a Bulgáriát és Törökországot összekötő nemzetközi vasút személyzete körében.</p> <p>1908. júl. 10. Szalonikiben a török titkos rendőrség 38 ifjútörök tisztet tartóztat le. A letartóztatások miatt Macedóniában kormányellenes tüntetések kezdődnek.</p>	<p>1908. ápr. Felfüggesztik a cseh tartománygyűlést és helyébe országos bizottságot állítanak. — Megújul a cseh társadalmi obstrukció.</p> <p>1908. máj. A szlovák nemzetiségi néppárt védnökségével új múzeumépületet avatnak Túrócszentmártonban.</p> <p>1908. aug. Prágában nagyszláv kongresszust rendeznek a „neoszlávizmus” jegyében. A kongresszus alkalmából dr. Karel Kramář reichsrati cseh képviselő röpiratot ad ki a kongresszus és a neoszlávizmus alapelvéről: a szláv népek kulturális és gazdasági összefogásáról (Die Slawenkonferenz in Prag).</p> <p>1908. aug. 9—11. 80 szlovák és 160 lengyel tanító érkezik a prágai „neoszláv” kongresszusra.</p>	<p>1908. ápr. 15. A horvát-szerb koalíció kiáltványt intéz Rauch Pál bán ellen. — A bán az egyetemi ifjúság tüntetéseit támogató Šurmin és Manojlović zágrábi egyetemi tanárokat felfüggeszti. — A sérelmes intézkedés miatt Zágrábban egyetemi sztrájk tör ki.</p> <p>1908. aug. Szerb és horvát delegátusok a prágai szláv kongresszuson.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDELYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">1908—1914. A nemzeti demokrata és a szocialista párt küzdelme a lengyel belpolitikában.</p>	<p>1908. aug. 7. Aehrenthal külügyminiszter Beck és Wekerle miniszterelnökök tudomására hozza, hogy a Monarchia külügyi érdeke az annexió azonnali végrehajtását kívánja.</p>		<p>1908. ápr. Izvolski orosz külügyminiszter emlékiratot intéz Aehrenthal közös külügyminiszterhez, melyben a két nagyhatalom közötti közeledés érdekében a Monarchia balkáni politikájának módosítását kéri.</p> <p>1908. jún. 9—10. VII. Edward király és II. Miklós cár a revali találkozón a többi között a macedon kérdéstről is tárgyalnak. Az orosz részről készített reformjavaslatot, melyhez időközben a Monarchia hozzájárult, Nagy-Britannia is elfogadja.</p> <p>1908. júl. 2. Iswolski orosz külügyminiszter előzetes ajánlata a Monarchiának az annexió kérdésében.</p> <p>1908. júl. 23. Kücsük Said nagyvezír a balkáni török tartományok lakosságának az ifjú-török mozgalommal szemben való megnyerése érdekében visszaállítja az 1876. évi alkotmányt. Az alkotmány visszaállítását a török fennhatóság vagy részleges hűbér alatt élő balkáni népek osztatlan lelkesedéssel üdvözik, mint a modern Törökország felé vezető út első fázisát.</p> <p>1908. aug. 27. Fallières francia elnök találkozik II. Miklós cárral Revalban.</p> <p>1908. szept. 15. Buchloui tárgyalások Iswolski és Aehrenthal között az annexió ügyében.</p> <p>1908. szept. 25. Iswolski orosz külügyminiszter a Dumában beszédet mond a Monarchia balkáni törekvéseiről.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>narchia diplomatái csak az annexió napján (okt. 5.) nyujtják át az érdekelt hatalmaknak. — Ugyanakkor Tittoni olasz külügyminiszter Izvolski tudomására hozza, hogy orosz hadüzenet esetén Olaszország is hadbanállónak tekinti magát a Monarchiával.</p> <p>1908. okt. 5. Ferenc József aláírja az annexiót bejelentő uralkodói kéziratot. — Az annexiót nyilvánosságra hozzák Bosznia-Hercegovinában.</p> <p>1908. okt. 7. Törökország bécsi követe bejelenti, hogy Törökország a szandzsák visszaadása ellenére tiltakozik az annexió ellen.</p> <p>1908. okt. 9. Aehrenthal külügyminiszter nem fogadja el a bécsi szerb követ tiltakozását.</p> <p>1908. okt. 31. Pichon francia külügyminiszter a Monarchia és Törökország bevonásával az annexió, a török rendezés és egyéb időszerű ügyekben európai konferenciát javasol. Aehrenthal bejelenti, csak az esetben biztosíthatja a Monarchia részvételét az összehívandó kongresszuson, ha ezen az annexiót és a török jóvátételt nem tárgyalják. — Aehrenthal bejelentése következtében az európai konferencia terve meghiusul.</p>	<p>1908. okt. 5. Ferdinánd bolgár fejedelem az annexió hírére bejelenti, hogy Bulgária végleg függetleníti magát a török befolyás alól és felveszi a cári címet.</p> <p>1908. okt. 9. Ferdinánd bolgár cár tironvói koronázása.</p>	<p>1908. okt. Fokozódik az országos bizottság elleni társadalmi obstrukció Csehországban.</p>	<p>1908. okt. 5. Belgrádban felháborodással fogadják a Monarchia bejelentését. — A szófiai szerb követ kormány nevében üdvözlő Bulgária állami függetlenségének proklamálását.</p> <p>1908. okt. 7. Szerbia mozgósít és tiltakozik az annexió ellen.</p> <p>1908. okt. 9. A belgrádi skupstinában a Monarchiához intézendő azonnali hadüzenetről szóló javaslatot huszonhét szótöbbséggel lezavazzák. — Szerbia hivatalosan képviselteti magát Ferdinánd bolgár cár tironvói koronázásán.</p> <p>1908. okt. 20—nov. 10. Péter király megbízásából Milovanović Párisban, Londonban és Rómában, Pašić és György trónörökös Szentpétervárott tiltakoznak az annexió ellen. A tiltakozások során szerb részről közvetítő javaslatot terjesztenek elő egy szerb-montenegrói korridorra vonatkozólag, mely Szerbiának 5786 km² (203.997 lakos), Montenegrónak 4773 km² (113.110 lakos) területet biztosítana az annectált tartományokból.</p> <p>1908. okt. 28. A török kormány hivatalosan birtokba veszi a novi-pazari szandzsákot.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1908—1914. A nemzeti demokrata és a szocialista párt küzdelme a lengyel belpolitikában.</p>	<p>1908. okt. 3. Az annexió ügyével foglalkozó magyar minisztertanács helyteleníti a tartományok annektálását.</p> <p>1908. okt. Két új szociális törvény az ingyenes elemi oktatásról és a munkások éjszakai munkaidejének szabályozásáról (XLVI., LIII. tc.). A kormány általános, de nem egyenlő, plurális választójogról szóló javaslatot terjeszt elő (nov. 11.).</p>		<p>1908. okt. 5. Ausztria annektálja Boszniát és Hercegovinát.</p> <p>1908. okt. 6. Az érdekelt nagyhatalmak tiltakoznak az annexió ellen.</p> <p>1908. okt. 7. Grey angol külügyi államtitkár tiltakozik az annexió végrehajtása ellen.</p> <p>1908. okt.—nov. Rendkívüli éles angolszász sajtókampány az annexió miatt.</p> <p>1908. okt. 23. A novipazari szandzsákot hivatalosan is átadják Törökországnak.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1908. nov. Beck visszalép, belügyminisztere, Bienert's kormányt alakít.</p> <p>1908. dec. 26. Aehrenthal külügyminiszter emlékirata az osztrák-magyar politikai és gazdasági együttműködésről.</p> <p>1909. Ausztria kiépíti a Tauern-vasutat.</p>	<p>1908. dec. A megoldatlan macedón kérdés nemzetközi bonyodalommal fenyeget. A macedón forradalmi mozgalom vezetői az 1894. évi szófiai macedón kongresszus határozatainak valóra váltását követelik, mely szerint a macedóniai bolgárok ügyét nagyhatalmi döntés elé kell vinni. Az 1899-ben alakult macedón forradalmi liga ismételtlen fegyveres eszközökhöz nyul.</p>	<p>1908. nov. 11. A szlovák sajtó visszautasítja Andrássy plurális szavazati rendszeren alapuló választójogi tervezetét.</p> <p>1909. jan. Justh Gyula nemzetiségi békeprogramját a csehbarát szlovák körök elutasítják. — A szlovák sajtó a nagy epikus népi költő, Hviezdoslav születésének hatvanadik évfordulóját ünnepli.</p>	<p>1908. nov. 13. Albán-íjjütörök konfliktus az írásbeliség kérdésében. A monasztiri albán kongresszus a török írás ellen és a latin ábécé használata mellett dönt.</p> <p>1909. Rauch Pál bán a horvátországi szerb rezolucionisták állítólagos magyarellenes „összeesküvése” miatt a zágrábi ügyészség útján eljárást indít a Pribičević-fivérek (Ádám és Milán), valamint további 51 szerb nemzetiségű egyén ellen. A zágrábi szerb nemzetiségi pör, melynek vádlottait T. G. Masaryk védi, Friedjung Henrik egyetemi tanár, a nagy-osztrák politika előharcosának és Nastić koronatanúnak megbízhatatlan, illetve hamis tanúvallomása következtében botrányba fullad. Ennek ellenére a Pribičević-fivéreket 12—12 évi, a vádlottak többségét 5—8 évi börtönbüntetésre ítélik. Bár az elítélteket két éven belül kegyelemben részesítik, a zágrábi per végleg forradalmasította a balkáni közvéleményt a Monarchia ellen.</p> <p>1909. jan. 2. Milovanović szerb külügyminiszter a skupstinában Bosznia-Hercegovina számára teljes önkormányzatot követel és Novaković képviselő interpellációjára válaszolva kijelenti: a Balkán-államokat csak a Monarchia felel fenyegeti veszély. Az ó-radikális Protić Stojan képviselő megállapítja: „Közöttünk és Ausztria-Magyarország között csak akkor lehet béke és jószomszédtság, ha a Monarchia feladja nagyhatalmi állását és rászánja magát arra, hogy keleti Svájcnak rendezkedjék be.</p>
<p>1909. jan. 4. Conrad vezérkari főnök Szerbia elleni katonai akciót ajánl Aehrenthalnak.</p> <p>1909. jan. 5. Ferenc Ferdinánd emlékiratban kéri az uralkodót, hogy sem katonai, sem pénzügyi kedvezményekben ne részesítse Magyarországot.</p>			<p>1909. jan. 3. A skupstina határozati javaslata Szerbia és Montenegró biztonságára érdekében az annektált területek török fennhatóság alá helyezését követeli, a nagyhatalmak ellenőrzése mellett. A skupstinai határozat egyidejűleg fenntartja a szerb-montenegrói korridorra vonatkozó kívánságot is.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1908—1914. A nemzeti demokrata és a szocialista párt küzdelme a lengyel belpolitikában.</p>	<p>1909. A függetlenségi párt nem tud a választójog kérdésében megegyezni s kettészakad. A koalíciós kormányzás csődöt mond. — A zágrábi nemzetiségi pert a magyar közvélemény visszatetszéssel fogadja. 1909. jan. Justh Gyula nemzetiségi békeprogrammja.</p>		<p>1908. dec. 25. Iswolski a pétervári Dumában az annexiós vita kapcsán Balkán-szövetség létrehívását javasolja.</p> <p>1909. Bosznia és Hercegovina annexiója miatt Oroszország beavatkozási politikát kezdeményez a Balkánon egy monarchiaellenes balkáni szláv szövetség létrehívása érdekében. Ugyanakkor Anglia is érdekeltséget jelent be a balkáni kérdéssel kapcsolatban.</p> <p>1909. Blériot Franciaországból Angliába repül.</p> <p>1909—1911. Sikertelen angol-német tárgyalások a hajóépítés kérdésében.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1909. jan. 9. A Monarchia különféle vámkedvezményeken kívül 54 millió aranykoronát ajánl fel a Portának az annektált tartományokban lévő török állami birtokok megváltása fejében</p> <p>1909. jan. 17. Aehrenthal elveti a vezérkar által ajánlott Szerbia elleni katonai akció tervét.</p> <p>1909. jan. 28. Ferenc József levelet intéz II. Miklós cárhoz, melyben biztosítja, hogy a Monarchiának nincsenek expanziós szándékai Szerbiával szemben.</p> <p>1909. febr. 14. Ferenc Ferdinánd súlyos támadást intéz Aehrenthal külügyminiszter ellen, akit a „magyar érdekek kiszolgálójának“ mond.</p> <p>1909. márc. 29. A bécsi közös minisztertanács elrendeli az annexió elleni tiltakozó Szerbia elleni részleges mozgósítást.</p>	<p>1909. márc. 16. Oroszország 82 milliós kölcsönt folyósít Bulgáriának és hozzájárul, hogy az 1878. évi, részben még fennálló török hadisarcból annyit töröljenek, mely megfelel a Bulgária irányában támasztott 125 milliós török kárpótlásnak, amit a török kormány az elmaradt adók és a kelet-ruméliai vasút megváltása fejében igényelt.</p>	<p>1909. febr. A Československá Jednota Karel Havlíček Borovskýra hivatkozva a cseh-szlovák egyesítési mozgalom Jelszavává teszi: „Csehország, Morvaország, Szlovenszko és Szilézia a mi hazánk.“</p> <p>1909. márc. A cseh orvosok egyesülete a „szlovák nemzetiségi sérelmek“ miatt visszautasítja a budapesti nemzetközi orvoskongresszuson való részvételt. Ugyanakkor a cseh és szlovák sajtó rokon-szenv-nyilatkozatot tesz Ferenc Ferdinánd „szláv“ politikája felé.</p>	<p>1909. jan. 10. Milovanović szerb külügyminiszter körjegyzéket intéz az európai hatalmakhoz Bosznia-Hercegovina autonómiaja ügyében.</p> <p>1909. febr. 5. Živković szerb hadügyminiszter 33 és félmillió dinárt kér hadfelszerelési célra a skupstinától.</p> <p>1909. márc. 2. Izvolski orosz külügyminiszter a területi követelésekről való lemondást ajánlja a szerb kormányának.</p> <p>1909. márc. 3. A szerb kormány jegyzéket intéz a nagyhatalmakhoz, melyben az annexió következtében emelt területi és gazdasági követeléseiről lemondva, aláveti magát azok döntésének.</p> <p>1909. márc. 25. György herceg, szerb trónörökös, a háborús nemzeti párt feje, visszavonul és lemond trónöröklési jogáról.</p> <p>1909. márc. 27. Aehrenthal és Cartwright bécsi angol nagykövet megállapítják a barátságos viszony helyreállítására vonatkozó nyilatkozat szövegét, melyet a belgrádi kormánynak elfogadás végett megküldenek.</p> <p>1909. márc. 29. A szerb kormány vonakodik aláírni a Monarchiával való barátságos viszony helyreállítására vonatkozó nyilatkozatot, mire az érdekelt hatalmak: Oroszország, Anglia, Franciaország, Német- és Olaszország demarsot intéznek Belgrádhhoz.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1908—1914. A nemzeti demokrata és a szocialista párt küzdélme a lengyel belpolitikában.</p>	<p>1909. febr. 21. Az uralkodó kihallgatáson fogadja a kartellbank (az Osztrák-Magyar Bankkal együttműködő magyar jegybank) alapításának tervét előterjesztő Kossuth Ferencet.</p>		<p>1909. febr. 26. A Monarchia és Törökország jóvátételi szerződést kötnek az annexió során felmerült török követelések tárgyában. A Monarchia a tartományokban lévő török állami birtokok megváltása fejében 54 millió koronát fizet a Portának és hozzájárul a vámtarifa 4%-os felemeléséhez. A porta erre elismeri az annexiót.</p> <p>1909. márc. A nyugati sajtóban enyhülés következik be a Monarchia balkáni politikájával szemben, sőt a Temps és a Saturday Review élesen bírálják a szerb—montenegrói korridorra vonatkozó szerb javaslatot.</p> <p>1909. márc. 25. Izwolski orosz külügyminiszter Oroszország nevében elismeri az annexiót.</p> <p>1909. márc. 29. Őshatalmi démars Szerbiához a Monarchiával való diplomáciai viszony helyreállítása végett.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1909. márc. 31. Szerbia bécsi képviselete útján a nagyhatalmak kívánságára békenyilatkozatot juttat el a Monarchia külügyminiszteréhez.</p> <p>1909. ápr. 1. Az annexió válság formai elsimítása ellenére szerződés nélküli állapot áll be a Monarchia és Szerbia között, mely 1910. július 27-ig tart.</p>			<p>1909. márc. 31. Az öthatalmi demars következtében Simić bécsi szerb követ-kormány nevében kijelenti, hogy Szerbia az annexió révén nem érzi magát megrövidítettnek, kész felvenni a barátságos kapcsolatokat a Monarchiával és hadseregét békélet-számra csökkenteni.</p>
<p>1909. nov. 30. Olasz-osztrák-magyar kompenzációs megállapodás a szandzsák olasz megszállása esetére. A Monarchia hozzájárulása ellenében Olaszország ígéretet tesz, hogy balkáni vonatkozású ügyekben nem tárgyal harmadik hatalommal a Monarchia tudomása és részvétele nélkül.</p> <p>1909. dec. 15—18. A Reichsrat rendkívüli ülése az obstrukció ellen.</p>	<p>1909. nov. 25. Ferdinánd bolgár cár Hartwig belgrádi orosz követ felkérésére látogatást tesz Belgrádban.</p>	<p>1909. jún. A Reichsrat újból határozatképtelen a cseh obstrukció miatt.</p>	<p>1909. ápr. 21. Szerb küldöttség részt vesz a pétervári nagyszláv kongresszuson.</p> <p>1909. nov. 25. Hartwig belgrádi orosz követ kezdeményezésére létrejön a belgrádi szerb-bolgár királytalálkozó. Ferdinánd bolgár cár Belgrádban a közös balkáni érdekekről nyilatkozik. — Pašić és Milovanović ugyanakkor Pétervárott II. Miklós cárral tanácskoznak.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMANIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1909. ápr. 19—22. Osztrák-magyar tárgyalások a magyar kartellbank ügyében Bienerth és Wekerle, illetve Bilinski osztrák pénzügyminiszter, Szerényi és Kossuth Ferenc között. A tárgyalások eredménytelenek, a Bienerth-kormány elutasítja a magyar kartellbank tervét.</p> <p>1909. ápr. 24. Kossuth Ferenc és Apponyi Albert uralkodói audiencián előterjesztik az önálló magyar bankra vonatkozó függetlenségi párti javaslatot. Ferenc József elutasítja a magyar banktervet.</p> <p>1909. okt. 20. Az uralkodó rendkívüli minisztertanácsra hívja az osztrák és magyar kormányok minisztereit, melyen bejelenti, hogy az egész Monarchiában egységes, általános választójog megvalósításáig nem hajlandó újabb reformokról tárgyalni. A minisztertanácson jelenlévő magyar kormányférfiak ezzel kapcsolatosan ismételten felvetik az önálló magyar bankra vonatkozó kívánságaikat.</p> <p>1909. nov. 11. Szakadás a függetlenségi párt keretén belül. Kossuth Ferenc és Justh Gyula frakciói külön válnak.</p>	<p>1909. júl. 10. Ferenc Ferdinánd a sinaiai látogatás alkalmával, a román szövetség ellenében állítólagosan felajánlja Erdélyt Romániának.</p> <p>1909. júl. 24. Brătianu román miniszterelnök viszonozza Ferenc Ferdinánd sinaiai látogatását. A bécsi tárgyalások során Brătianu Silistriára vonatkozólag a Monarchia támogatását kéri.</p>	<p>1909. márc. 31. Szerbia a nagyhatalmak kívánságára elismeri az annexiót.</p> <p>1909. ápr. 5—10. A török parlament és szenátus elfogadja a Bosznia-Hercegovinára vonatkozó osztrák-magyar kárpótlást.</p> <p>1909. ápr. 14. Abd ul Hamid szultán támogatásával Konstantinápolyban ellenforradalmat szerveznek az ifjú-török uralom ellen.</p> <p>1909. ápr. 23. Az ifjú-törökök a szalonikii helyőrséggel Konstantinápoly ellen vonulnak, leverik az ellenforradalmat és Abd ul Hamidot lemondatták. Utódja öccse, Resad effendi V. Murád néven lép trónra.</p> <p>1909. máj. 26. Az 1878. évi berlini kongresszusnak Montenegro állami függetlenségét korlátozó szakaszát az annexió diplomáciai vitájának záróaktusaként eltörlik a nagyhatalmak.</p> <p>1909. okt. 10. Törökországban felszínre tör a monarchiaellenes irányzat. Általános áru- és szállítási bojkott a Monarchia ellen az annexió miatt.</p> <p>1909. okt. 24. Itália és Oroszország Racconigiben megegyeznek a balkáni kérdésben.</p> <p>1909. nov. Hartwig Nikolaj, a pétervári külügyi hivatal balkáni osztálya vezetőjének belgrádi követé kinevezésével megkezdődik a Balkán-Szövetség diplomáciai megszervezése.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1910. jan. Szlovén obstrukció iskolai követelések ügyében.</p>	<p>1910. jan. 24. Sándor szerb trónörökös baráti látogatást tesz Szófiában.</p>	<p>1910. Beneš csatlakozik Masaryk cseh realista pártjához. Bienenrth a csehekhez való közeledés jeléül Thun grófot Csehország helytartójává nevezi ki. A kinevezés következtében a csehországi németek sorozatos zavargásokat okoznak. Az obstrukció áttérjed a birodalmi gyűlésre, a Reichsrat újból munkaképtelen.</p>	<p>1910. jan. M. Mandić horvát publicista Zágrábban, a Matica Hrvatska kiadásában megjelent könyve (Povijest okupacije Bosne i Hercegovine — Bosznia-Hercegovina megszállásának története) újabb politikai feszültséget okoz.</p>
<p>1910. febr. 17. A bosnyák látszatkormány megadása.</p>		<p>1910. febr. Rózsahegyről a cseh-szlovák irányzat, Turócszentmártonból a szlovák nemzeti irány hívei táviratban fordulnak az uralkodóhoz, tartson ki az általános választói jog mellett.</p>	<p>1910. febr. 5. Rauch Pált Tomašić Miklós zágrábi egyetemi tanár váltja fel. Az új horvát bán „nemzeti haladópart” néven új pártalakulatot szervez, mellyel unionista többséget igyekeznek biztosítani a száborban.</p>
<p>1910. máj. 30. Ferenc József szarajevói látogatása.</p>		<p>1910. márc. 9. A turócszentmártoni szlovák nemzetiségi párt programja az 1868: 44. t.-c. (nemzetiségi törvény) végrehajtását, az általános, egyenlő és titkos választói jogot, a szlovák iskolaügy rendezését és a közigazgatás reformját követeli. — A szlovák nemzetiségi párt nemzetiségi kongresszus összehívását javasolja, melyen megtárgyalnák a magyarországi nemzetiségi kérdések rendezésére váró ügyeit.</p>	<p>1910. márc. 22—26. Péter szerb király látogatást tesz Pétervárott. A szerb király látogatást Milovanović miniszterelnök és Pašić külügyminiszter készítik elő.</p> <p>1910. máj. 20. A Tomašić-féle horvát választótörvényi reform ötvenezerről kétszázhuszezerre emeli a választók számát.</p> <p>1910. jún. 15. Varešanin boszniai vezérő tábornok ellen politikai merényletet követnek el Szerajevóban.</p>
<p>1910. júl. 27. Kereskedelmi szerződés Ausztria-Magyarország és Szerbia között.</p>	<p>1910. júl. 7—10. Milovanović szerb miniszterelnök utasítására szerb újságíró küldöttség utazik a szófiai nagyszlav kongresszusra.</p>		<p>1910. júl. 27. Megszűnik a szerződésnélküli viszony Szerbia és Ausztria-Magyarország között. Új kereskedelmi szerződés jön létre a Monarchia és Szerbia között.</p>
<p>1911. jan. 3. Conrad vezérkari főnök jegyzéke Aehrenthal külügyminiszterhez a Monarchia elleni olasz katonai előkészületekről.</p>	<p>1911. Nagyfentosságú közigazgatási, közoktatási és alkotmányjogi reformok Bulgáriában. Az új bolgár alkotmány értelmében a független bolgár királyság hivatalos neve „Carsztvo Bǎlgarija”. Az alkotmányreformot az oroszbarát Gesov-kormány lépteti életbe, mely a macedón kérdés békés rendezése érdekében titkos szövetséget köt Szerbiával s ezzel megveti alapját a későbbi Balkán-szövetségeknek.</p>		<p>1910. aug. 22. A „koalicionista obstrukció” következtében Tomašić horvát bán elrendeli a szábor feloszlását. A horvátországi tartománygyűlésen a nemzeti haladó párt (Tomašić pártja) 18 mandátumával szemben a horvát-szerb koalíciónak 36, a keresztényszocialistáknak 14, a horvát jogpártnak és a Radić-féle horvát parasztpártnak 9—9, a szerb radikálisoknak 1 mandátumuk volt.</p>

1908—1914. A nemzeti demokrata és a szocialista párt küzdelme a lengyel belpolitikában.

LENGYELORSZÁG**MAGYARORSZÁG****ROMÁNIA
ERDÉLYI ROMÁNOK****VILÁGTÖRTÉNET**

1910. jan. 17. Khuen-Héderváry második kormánya.

1910. márc. 21. Khuen-Héderváry királyi kézirat-
tal feloszlatja a Házat.
Obstrukció a parlamentben,
a miniszterelnök könnyeb-
ben megsebesül.

1910. május. A képviselő-
választásokon a koalíciós
pártok felmorzsolódnak. A
mandátumok óriási többsé-
gét (257) a Szabadelvű párt
örököse: Tisza István Mun-
kapártja nyeri el. — A
Kossuth Ferenc és Justh
Gyula vezetése alatt álló
függetlenségi frakciók ösz-
szesen 85 mandátumot sze-
reznek. — Választójogi re-
form Horvátországban: a
szavazók száma 50.000-ról
220.000-re emelkedik.

1911. A parlament viharos
hangulatban tárgyalja a
véderő-törvényjavaslatot
(létszám- és adóemelés). —
Júliusban tizenhét napos
obstrukció a javaslat ellen.

1910. Carp miniszterel-
nök; külügyminisztere Ma-
iorescu, aki 1912 őszén,
Carp visszavonulása után,
miniszterelnök lesz.

1910. Megalakul a La-
bour-Party. — Portugália
köztársaság.

1910. ápr. 10. A korikai
törökellenes albán tüntetés
alkalmával a tömeg a kor-
mányzósági palota előtt el-
égeti a török ábécés köny-
veket.

1910. jún. 15. Szerb nacio-
nalisták merényletet követ-
nek el Szarajevóban Vare-
šanin tábornok, boszniai
katonai parancsnok ellen.

1910. aug. 28. Monteneg-
róban kikiáltják a király-
ságot. Nikita Petrović feje-
delem felveszi a királyi cí-
met.

1911. Forradalom Kíná-
ban; a következő évben ki-
kiáltják a köztársaságot.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1911. febr. Bienerth feloszlatja a Reichsratot. Az új választásokon a keresztényszocialisták érzékeny veszteséget szenvednek, 76 mandátumukkal szemben a „német nemzeti szövetség“ (német liberális és nemzeti frakciók blokkja) 104 mandátumot szerez és a birodalmi gyűlés legerősebb pártja lesz.</p>		<p>1911. febr. Lubor Niederle dr. cseh etnográfus adatai (Národopisná mapa etc.) alapján Louis Leger, a Collège de France tanára és Masaryk barátja könyvet ír a szláv fajról. (La race slave.)</p> <p>1911. máj. Az országos választásokon a szlovák nemzetiségi pártok öt mandátumot szereznek.</p>	<p>1911. febr. 15. Péter szerb király látogatást tesz Romániában.</p> <p>1911. márc. A bulgáriai Gesov-kormány kinevezése alkalmával Szerbia új szófiai követe Spalajković lesz. — Általános lázadás Észak-Albániában a török uralom ellen. Az albán forrongással kapcsolatban Oroszország felszólítja Törökországot a szomszédos Montenegró érdekeinek tiszteletben tartására, a Monarchia pedig az albán kérdés békés rendezése tárgyában tesz javaslatot a török kormánynak.</p>
<p>1911. jún. Bienerth lemondása után az uralkodó Gautschot bizza meg kormányalakítással. A harmadik Gautsch-kormány belügyminisztere Wickenburg gróf, pénzügyminisztere Robert Meyer.</p>		<p>1911. aug. 13. A hodonini (morvaországi helység. T. G. Masaryk szülőhelye), cseh-szlovák ifjúsági kongresszuson Vavro Šrobár a cseh-szlovák politikai kölcsönösségről, T. G. Masaryk viszont a szlovák „haladók“ és „klerikálisok“ ellentétéről beszél, ami kínos viszatetszést kelt a rózsahegy-i frakció Hlinka vezetésével megjelent tagjai között.</p>	<p>1911. jún. V. Mohammed az albániai forrongás elsimultával körutat tesz Albániában, békepolitikát és politikai amnesztiát hirdet, albán nemzeti iskolákat, latinbetűs íráshasználatot engedélyez. — Tomašić horvát bán elnapolja a szabort a horvát-szerb koalíció sérelmi indítványának betérjesztése, illetve a költségvetési bizottság javaslatának elvetése miatt.</p> <p>1911. aug. Dél-Albániában ismét fellobban az ellenszékedés a török közigazgatás ellen. A török kormány keresztény közigazgatási vezetők kinevezésével megoldja az újabb válságot. — Ugyanakkor Albánia északi részén megújulnak a partizánharcok, melyek szinte megszakítás nélkül tartanak az első balkán-háborúig.</p>
<p>1911. szept. 19. Schönaich közös hadügyminiszter lemond. Utódját Auffenberget már nem birodalmi (közös), hanem a Monarchia hadügyminiszterének nevezik ki.</p> <p>1911. okt. Az olasz-török ellenszékedések (tripolisi hadjárat) alkalmából Ferenc Ferdinánd a hármasszövetségnek Olaszország általi megszegéséről nyilatkozik és megtorlást követel Olaszország ellen.</p>	<p>1911. szept. 30. Katonai jellegű titkos tárgyalások Belgrád és Szófia között a Törökország elleni beavatkozásról.</p> <p>1911. okt. 1. Szófiában elhatározzák a Szerbiával való diplomáciai és katonai szövetség megkötését. Rizov, a bolgár kormány megbízottja Belgrádba utazik.</p>	<p>1911. okt. 1. Milovanović szerb miniszterelnök körjegyzéke a balkáni status-quo revízióját kéri a nagyhatalmaktól.</p> <p>1911. okt. 11. Milovanović és Gesov miniszterelnökök a belgrádi tárgyalásokon megállapodnak a Bosznia-Hercegovinára vonatkozó szerb és „bizonyos macedon területek“re vonatkozó bolgár jogigények kölcsönös elismerésében.</p>	

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1908—1914. A nemzeti demokrata és a szocialista párt küzdelme a lengyel belpolitikában.</p>	<p>1911. jún. A szlovák nemzeti párt emlékiratban kéri Khuen-Héderváry magyar miniszterelnöktől a Matica felújítását és a szlovák tannyelvű középiskolák újbóli engedélyezését. A miniszterelnök kitérő választ ad a memorandumot átadó küldöttségnek.</p>		<p>1911. aug. 31. Meghosszabbítják az orosz-francia katonai egyezményt. Szeptember 14-én az Ochraha egyik ügynöke, Bagrov Kiebben agyonlövi Stolypin orosz miniszterelnököt.</p> <p>1911. aug. 31. A francia-orosz katonai szövetséget a szerződés megkötése napján nyilvánosságra hozzák Belgrádban.</p> <p>1911. szept. 29. Olaszország hadat üzen Törökországnak.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1911. nov. Gautsch lemondása után Stürgkh gróf hivatalnok-kormányt alakít. A kormány új tagjai Heinold belügy, Engel pénzügy, Hussarek közoktatásügy és Spitzmüller kereskedelemügyi miniszterek.</p> <p>1911. nov. 30. Az uralkodó Conrad vezérkari főnököt felmenti és hadsereg felügyelőnek nevezi ki. — Conrad utódja Chemua altábornagy.</p> <p>1912. Stürgkh önkényesen elrendeli a hárszabály-megszigorítás további meghosszabbítását. — Az osztrák szociáldemokrata párt élesen tiltakozik Strügkh diktatórikus kormányzati rendszere ellen.</p>			<p>1911. nov. 8. Tomašič horvát bán az újabb obstrukciók következtében felosztatja a szabort és elrendeli az új választásokat.</p> <p>1911. dec. 14. Tomašič nemzeti haladó pártja súlyos vereséget szenved a horvátországi tartománygyűlési választásokon.</p>
<p>1912. febr. Gróf Aehrenthal külügyminiszter halála után az uralkodó Berchtold Lipót gróf pétervári nagykövetet a Monarchia külügyminiszterévé nevezi ki.</p>	<p>1912. febr. 29. Bolgár-szerb szövetségi szerződést kötnek Szófiában. A szerződés a „macedon érdekszférák“-ra vonatkozólag úgy határoz, hogy a Sar-dagtól északra eső területek Szerbiát, a Rodope-hegységtől és a Sztruma folyótól keletre eső területek Bulgáriát illetik; a közbeeső földszávon vonatkozólag pedig kölcsönösen elismerik a cár döntőbíráskodását.</p>	<p>1912—1914. A cseh Maffia előkészítése. Nemzeti demokrata-szocialista szervezkedés Kramář és Masaryk vezetésével.</p>	<p>1912. jan. 19. Tomašič lemond, utódja Cuvaj Ede. Zágráb tüntet az új bán ellen.</p> <p>1912. jan. 25. Cuvaj bán felosztatja a horvát tartománygyűlést.</p> <p>1912. febr. Nikita, Montenegro királya látogatást tesz Pétervárotra.</p> <p>1912. febr. 29. Spalajković szófiai szerb követ kormánya nevében aláírja a szerb—bolgár szövetségi megállapodást.</p> <p>1912. márc. 13. Belgrádban megerősítik a szerb—bolgár szövetségi megállapodást.</p> <p>1912. márc. 31. Cuvaj bán felfüggeszti a horvát alkotmányt s mint királyi biztos elrendeli az államrendőrség megszervezését, az előzetes cenzúrát és az általános gyülekezési tilalmat.</p>

1912. A lublini és siedlcei kormányzóságok egyes részeitől megszervezik a chelmi új orosz kormányzóságot.

1912. jan. Galíciai rutén tiltakozás a véderőtörvény ellen. A Stürgkh-kormány a galíciai tiltakozás leszerelése érdekében megígéri a lembergi egyetem felállítását.

1911. dec. 6. A bécsi közös minisztertanácson Khuen-Héderváry magyar miniszterelnök a balkáni helyzettel kapcsolatban a béke fenntartását kívánja.

1912—14. Tisza István tárgyalásai román nemzetiségi politikusokkal.

1912. márc. 4., majd máj. 23. A munkásság forradalmi tömegsztrájkja Budapesten a titkos választójog mellett. A mozgalmat és a párhuzamosan kitört sztrájkot a csendőrséggel és katonasággal megerősített rendőrezredek csak napok múltán tudják elfojtani.

1912. márc. 25. Az uralkodó a horvátországi zavarások miatt felfüggeszti a horvát alkotmányt.

1912. ápr. 22. Lukács László minisztériuma. Az új kormány voltaképpen csak annyiban különbözik az előbbtől, hogy a pénzügyi tárcát Teleszky Jánossal, a horvát miniszterséget Josipovich Gézával töltik be, a belügyi tárcát pedig maga Lukács László vállalja.

1912. jan. J. Barbulescu román közírónak a románbalkáni összefogást ajánló könyve (Relations des Roumains avec les Serbes, les Bulgares, les Grecs et la Croitie) Belgrádban lelkes visszhangra talál.

1912. Franciaország elfoglalja Madagaszkárt. — Home Rule az ír kérdésben. — A létrejött Balkán-szövetség eredeti célkitűzésétől eltérően előbb Törökország ellen fordul, bár a szövetség éle változatlanul a Monarchia ellen irányul.

1912. jan. A VI. orosz szocialdemokrata kongresszus (összoroszsországi pártkonferencia) Prágában. A konferencia megválasztja a párt központi bizottságát, Lenin és Sztálin tagjai a bizottságnak.

1912. jan. 17. Az ifjú-törökök győznek a törökországi választásokon.

1912. Az 1891. évi orosz—francia katonai szerződés kiegészítése végett titkos tengerészeti egyezmény jön létre, amelynek értelmében Franciaország kötelezi magát, hogy háború esetén flottájával megakadályozza a Monarchia flottájának benyomulását a Földközi-tengerre. — Ugyanezen évben Anglia kötelezi magát Franciaország északi és nyugati partjainak megvédésére, valamint a német flotta lekötésére az Északi-tengeren. — Az angol püspökök, élükön a Canterbury-i érsekkel, felemelik szavukat a macedóniai görögök elnyomása ellen.

1912. ápr. 22. Megindul a Pravda.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1912. szept. 24. Berchtold a delegációk ülésén kijelenti, hogy a balkáni válság veszélyezteti a világbékét.</p> <p>1912. okt. 8. Poincaré indítványára Oroszország és a Monarchia balkáni követei „statusquo-jegyzéket” nyújtanak át Belgrádban, Szófiában, Athénben és Cetinjében. A jegyzékben az érdekelt hatalmak hangsúlyozzák, hogy háború esetén sem járulnak hozzá a balkáni statusquo megváltoztatásához. — Nikita, Montenegro királya a jegyzék átvételekor közli, hogy Montenegro az abban foglaltakat már nem veheti tudomásul, mert néhány órával előbb megüzente Törökországnak a háborút.</p> <p>1912. nov. Conrad ismét átveszi a vezérkar vezetését. — A Reichsrat megszavazza a mozgósításra vonatkozó kivételes hadi törvénycikket.</p>	<p>1912. ápr. 29. A bolgár-szerb megállapodást katonai záradékkal látják el. Szerbia százötvenezer, Bulgária kétszázezer katona mozgósítását vállalja a Törökország elleni háborúban.</p> <p>1912. máj. 16. A bolgár-szerb katonai egyezmény kiegészítéseként Gesov bolgár miniszterelnök és Pannaszói görög követ szövetségi szerződést kötnek.</p> <p>1912. aug. 14. Ferdinánd cár trónralépésének negyedszázados évfordulóján nagy ünnepség Tirnovóban.</p> <p>1912. okt. 18. Bulgária és Szerbia egyidejűleg hadat üzennek Törökországnak.</p> <p>1912. nov. 7—9. Bolgár győzelem a csatáldzsai ütközetben.</p> <p>1912. nov. 11. A bolgár csapatok váratlanul megszállják Szalonikit. Innen csak 1913 májusában vonulnak ki, mire a szalonikii incidens miatt 1913 június elsején Szerbia és Görögország szövetséget kötnek Bulgária ellen. Ez az ú. n. szalonikii megállapodás, melyben Szerbia Monasztir, Ochrida és a Djevdjelig húzódó macedón sáv, a görögök pedig a Serres, Drama, Szaloniki és Kavala helységekkel határolt területre támasztottak igényt, s közvetlen kiinduló pontja lett a második Balkánháborúnak.</p>	<p style="text-align: center;">1912—1914. A cseh Maffia előkészítése. Nemzeti demokrata-szocialista szervezkedés Kramar és Masaryk vezetésével.</p>	<p>1912. jún. Pašić szerb külügyminiszter Pétervárot.</p> <p>1912. jún. 8. Horvát autonómista merénylet Cuvaj horvát bán ellen.</p> <p>1912. júl. 1. Milovanovićot a miniszterelnökségben Pašić váltja fel.</p> <p>1912. szept. Szerb-montenegrói egyezményt kötnek Genfben.</p> <p>1912. okt. 14—20. A montenegrói csapatok Plaváig nyomulnak előre.</p> <p>1912. okt. 17. Szerbia megszakítja a diplomáciai viszonyt Törökországgal. — Másnap hadat üzen a Portának.</p> <p>1912. okt. 22—24. Szerb győzelem a törökökön a kumanovói síkon.</p> <p>1912. okt. 24—nov. 28. A szerb csapatok a macedóniai és északalbániai arcvonalszakaszon megszállják Kumanovot, Skopljet, Monastirt, Ochridát és Durazzót. — Észak-Albániában az előnyomuló szerb csapatok megteremtik az összeköttetést a montenegróiakkal.</p> <p>1912. nov. 25. Belgrád hozzájárulásával megkezdődnek az első Balkánháború fegyverszüneti tárgyalásai.</p>

1912. jún. 4. Tisza István házelnök a házzsabályok megsértésével keresztülerőszakolja a véderő-törvényt. Törvény a pozsonyi és debreceni tudományegyetem felállításáról (XXXVI. tc.).

1912. jún. 7. Kovács Gyula parasztpárti képviselő parlamenti ülés alatt rálő Tiszára.

1912. jún. 8. Zágrábban merényletet követnek el Cuvaj horvát bán ellen.

1912. aug. Pejacevich Tivadar volt horvát bán a horvát képviselők nevében a magyarországi országgyűlésen tiltakozását jelenti be a Cuvaj bán sérelmes intézkedései következtében bekövetkezett horvátországi fejlemények miatt.

1912. aug. 24. Berchtold külügyminiszter sinaiai látogatása.

1912. aug. 9—16. között Poincaré látogatást tesz Szentpétervárott.

1912. aug. 13. Berchtold, a Monarchia külügyminisztere körjegyzékben fordul az érdekelt balkáni hatalmakhoz a háborús veszély elhárítása érdekében.

1912. szept. 30. Törökország elutasítja Bulgária, Szerbia, Görögország és Montenegró közös jegyzékét a török területen levő európai kisebbségek önkormányzatának rendezése tárgyában.

1912. okt. 13. A Balkán-szövetség tagjai ultimátumban követelik a Portától Macedónia teljes önkormányzatának azonnali megadását. A Porta elutasítja az ultimátumot és mozgósít.

1912. okt. 18. Itália a balkáni fejlemények elleni tiltakozásul Lausanneban azonnali békét köt Törökországgal.

1912. nov. 28. Valonában Izmail Kemal bej elnöklésével, az ideiglenes albán bizottság proklamálja a független albán államot.

1912. nov. 28. Conrad katonai delegációt vezet Bukarestbe.

1912. nov. 29. Hötzendorfi Konrád látogatást tesz Bukarestben Károly királynál s Románia területi követeléseire iránt érdeklődik. Károly javasolja a dobrudzsai határok kiigazítását s hajlandónak mutatkozik szembehelyezkedni Oroszországgal, azonban Carpon kívülsenki sem áll mellette.

1912. nov. 15. Conrad vezérkari főnök elrendeli a galíciai helyőrségek megerősítését.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1912. dec. 9. Auffenberget Krobotin külügyminiszter váltja fel.</p> <p>1912. dec. 24. A közös minisztertanácson Berchtold a Szerbiával való feszültség enyhüléséről számol be.</p> <p>1913. jan. Conrad vezérkari főnök a balkáni katonai eseményekre hivatkozva felhatalmazást kér a Szerbia elleni mozgósításra. Krobotin hadügyminiszter a közös minisztertanácson bejelenti, hogy a hadsereg felkészültsége nem kielégítő. Az osztrák szociáldemokrata párt és a munkás szakszervezetek taglétszáma meghaladja a félmilliót (505.673).</p> <p>1913. febr. 2. Ferenc József sajátkezű levelet küld Hohenlohe herceg alezreddessel II. Miklós cárhoz „a közös függő kérdések tisztázása érdekében”.</p> <p>1913. febr. 22. Ferenc Ferdinánd tiltakozik Conrad vezérkari főnök orosz- és szerbellenes katonai tervei ellen.</p> <p>1913. máj. 29. Az áruló Redl vezérkari ezredes öngyilkossága.</p>	<p>1912. dec. 11—1913. jan. A londoni tárgyalásokon Bulgária megkapja az Enosz—Midia-vonaltól nyugatra eső területet Drinápolyal. Ugyanekkor Törökország lemond Macedóniáról is, melynek hovatarozása miatt a szövetségesek között később kitör a második Balkán-háború.</p> <p>1913. máj. 25. Pašić szerb miniszterelnök Spalaiković szófnai szerb követ útján jegyzéket juttat el a bolgár kormányhoz, melyben a korábbi szerb—bolgár szerződés módosítását sürgeti.</p>	<p>1912. dec. 5.—20. T. G. Masaryk kétizben tárgyal Belgrádban szerb kormánypolitikussokkal.</p> <p>1912. dec. 18. Freš cseh agrár képviselő nagyszabású beszédet mond a Reichsratban a hadiszolgálatról szóló javaslat elfogadása ellen.</p>	<p>1912. dec. 3. Belgrádban és a többi balkáni fővárosban aláírják a nagyhatalmak által közvetített fegyverszüneti megállapodást.</p> <p>1913. jan. 30. Belgrád kezdeményezésére a szövetséges balkáni hatalmak felmondják a fegyverszünetet.</p> <p>1913. ápr. Nikita a nagyhatalmak jegyzéke és a közös flotta felvonulása ellenére folytatja Skutari ostromát. A montenegrói csapatok április 23-án bevonulnak a városba.</p> <p>1913. ápr. 28. A nagyhatalmak felszólítják Montenegrót Skutari kiürítésére. Nikita a város kiürítését területi és gazdasági kárpótláshoz köti. Máj. 4-én a Monarchia katonai felvonulásának engedve kiüríti Skutarit.</p> <p>1913. máj. 27. Pašić a skupstinában a Vardar völgyét követeli.</p>

1913. Az ideiglenes lengyel nemzeti bizottság megalakulása. Az ideiglenes bizottság az összes lengyel titkos katonai alakulatokat egyesíti a függetlenségi harc előkészítése érdekében.

1912. dec. 31. Bécsi kormánykörökben nagy érdeklődéssel fogadják Lukács László magyar miniszterelnök választójogi reformtervezetét. A tervezet a választói jogosultságot értelmiségiéknél 24, általában 30 éves korhatárhoz köti.

1913. jan. 26. Rendkívüli szociáldemokrata pártgyűlés Budapesten. A kongresszuson a belga és osztrák szociáldemokrata pártok hivatalosan képviseltetik magukat

1913. márc. 16. Az ellenzék végső harcot hirdet a választójogi reformért.

1913. febr. 5. A bukaresti egyezményben Románia és a Monarchia hétéves (1920-ig érvényes) szövetségi szerződést kötnek. Az egyezmény eredményeként Románia a péterváradai tárgyalások (1912. márc. 9—13) után megkapja Silistriát.

1912. dec. 5. A hármasszövetség megújítása.

1912. dec. 10. Esszád pasa, Kemal Izmail bej ellenfele, Durazzóban albán „ellenkormányt” létesít.

1912. dec. 17. A londoni nagyköveti konferencia albán autonómiát és adriai szerb kijáratot ajánl.

1913. Belgiumban általános sztrájk tör ki a választójog kiterjesztéséért.

1913. jan. 23. A Szaloniki-ben megkötött szerb—görög szövetséggel megkezdődnek a második Balkán-szövetség előkészítő tárgyalásai. — Újabb ifjú-török forradalom tör ki Konstantinápolyban a katonai és diplomáciai vereség következtében. A felkelők Kijamil pasa kormányát eltávolítják, Nazim hadügyminiszter politikai merénylet áldozatául esik. — Mahmud Sefket pasa, az új nagyvezír átveszi a hatalmat.

1913. márc. 20. Oroszország bécsi nagykövete útján felkéri a Monarchiát, ne alkalmazzon kényszert Montenegró ellen a Skutari-ügyben.

1913. máj. 4. Montenegró kiüríti Skutarit.

1913. máj. 28. Berchtold, a Monarchia külügyminisztere, Romániával való meg egyezésre szólítja fel Szófiát. Ugyanakkor Szasznov orosz külügyminiszter Szófiában a Balkán-államok leszerelését javasolja.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1913. jún. 29. A kitört második Balkán-háborúban Ausztria-Magyarország érdektelenségét tanúsít.</p>	<p>1913. máj. 31. Gesov bolgár miniszterelnök a második Balkán-háború elhárítása érdekében a határmenti Caribrodiban találkozik Pašičsal, ugyanakkor Saravov bolgár főmegbízott Szalonikiben Venizelossal tárgyal. Az egyeztető tárgyalások nem sikerülnek, Gesov kormánya lemond.</p> <p>1913. jún. 7—10. Az új Danev-kormány elhárítja Szaszonov orosz külügyminiszter, majd II. Miklós cár felszólítását a lefegyverzésre vonatkozólag. Danev miniszterelnök éleshangú válasziratban elutasítja Pasics újabb jegyzékét a szerb-bolgár területi rendezés ügyében.</p> <p>1913. jún. 19. Danev elhárítja II. Miklós cár újabb meghívását, melyben a balkáni kormányfők részvételével tartandó pétervári konferenciára Bulgáriát is meghívja.</p> <p>1913. jún. 22. A várnai koronatanács hozzájárul a háborúhoz. Bobcsev szófiai orosz követ a monarchia diplomáciai térhódítását jelenti a bolgár fővárosból, mire Szaszonov Szerbia mellé áll.</p> <p>1913. jún. 29. A bolgárok a szerb arcvonalon támadást indítanak, kitör a második Balkán-háború. A Danev-kormány külpolitikája csődöt mond, Oroszország Szerbiát támogatja, Németország a román és görög Hohenzollernek érdekében semleges marad, a Monarchia pedig nem avatkozik az eseményekbe.</p> <p>1913. júl. 2. Konstantin görög trónörökös támadást indít a déli bolgár frontszakasz ellen.</p> <p>1913. júl. 6. Ghenadiev Radoszlavov és Toncsev bolgár politikusok felszólítják Ferdinánd bolgár cárt, kérje a monarchia támogatását.</p>	<p>1913. júl. Karel Kramář, a cseh nemzeti demokrata párt vezére a nemzeti mozgalom élére áll.</p>	<p>1913. máj. 30. Londonban aláírják az I. Balkán-háborút lezáró békeszerződést, mely az Enosz—Mídia-vonaltól nyugatra eső területeket a balkáni szövetségeseknek ítéli. — Belgrádban a macedón területek aránytalannak minősített megosztása miatt még a békekötés napján megerősítik a Macedóniára vonatkozó szerb—görög titkos megállapodást.</p> <p>1913. jún. 1. Szalonikiben a szerb—görög szövetség ügyében újabb tárgyalások kezdődnek.</p> <p>1913. jún. 10. Belgrád felétel nélkül hajlandó a leszerelésre, Szófia viszont kondominiumot követel a vitás macedon területeken. Miután Szófia elutasítja Belgrád kompromisszumos ajánlatát, Oroszország Szerbia mellé áll s ezen az oroszbarát Danev-kormány kinevezése (1913. jún. 7.) sem változtat.</p> <p>1913. jún. 29. Hadüzenet nélküli hadiállapot Szerbia és Bulgária között.</p> <p>1913. júl. 9. Szerbia a közel tíz napos bregalnicei csatában általános visszavonulásra kényszeríti a bolgárokat.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1908—1914. A nemzeti demokrata és a szocialista párt küzdelme a lengyel belpolitikában.</p>	<p>1913. jún. Mérsékelt választójogi reform. A választók száma 1,000.000-ról 1,800.000-re emelkedik. — A népiskolák száma 16.861, ezek közül 3320 nem-magyar tannyelvű. — Tisza sikerrel tárgyal a horvát ellenzékkel.</p> <p>1913. jún. 4. Nagyarányú munkástüntetés Budapesten.</p> <p>1913. jún. 10—1917. jún. 15. Tisza István második kormánya.</p> <p>1913. jún. 19. Tisza István magyar miniszterelnök képviselőházi beszéde a balkáni nemzetek függetlenségi jogairól.</p>	<p>1913. júl. 9. Románia megüzeni a hadat Bulgáriának s ezzel beleavatkozik a balkáni határkérdések miatt kitört második balkáni háborúba. — A román csapatok behatolnak Dobrudza déli részébe s átlépik a Duna vonalát</p>	<p>1913. jún. A nemzetközi ellenőrző bizottság Durazót és Valonát befolyása alá vonja és eltávolítja az ideiglenes albán kormányokat.</p> <p>1913. jún. 8. II. Miklós cár, akit az érdekelt balkáni hatalmak az 1912. február 22-iki szerb-bolgár szövetségi megállapodás értelmében a vitás macedóniai terület ügyében döntőbíróknak kértek fel, táviratot intéz Belgrádhhoz és Szófiához, melyben döntését a két állam azonnali lesereléséhez köti.</p> <p>1913. jún. 24. A június 9-én berekesztett londoni békekonferencia zárójelentése a macedon kérdés rendezetlenségében jelöli meg az új viszály okát.</p> <p>1913. jún. 25. Megkötik a második Balkán-szövetséget. Bulgária helyét Romániával töltik be.</p> <p>1913. jún. 29—aug. 10. Második Balkán-háború. Bulgária letörése.</p> <p>1913. júl. Briand francia miniszterelnök bejelenti a hároméves katonai szolgálatot.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1913. aug. 8. Berchtold érdeklődő jegyzéke Olasz és Németországhoz egy Szerbia elleni háború esetére. Olaszország tiltakozása és a tartózkodó német válasza következtében Berchtold elejti a Szerbia elleni háború tervét.</p>	<p>1913. júl. 15. Törökország általános támadást indít Bulgária ellen és visszaveszi Lüleburgaszt, Nevrokopot, majd Drinápolyt.</p> <p>1913. júl. 16. A Danev-kormányt elmozdítják, Malinov demokrata politikus kormányalakítási kísérlete nem sikerül.</p> <p>1913. júl. 17. Az oroszellenes, sztambulovista Radoszlavov-kormány Bulgária megmentése érdekében Berchtoldhoz fordul, aki eredménytelenül lép közbe Bukarestben.</p> <p>1913. júl. 18. Ghenadiev bolgár külügyminiszter különbéke-kérelmét elutasítják Bukarestben.</p> <p>1913. júl. 20. Bulgária békét kér a balkáni szövetséges hatalmaktól.</p> <p>1913. aug. 10. A bukaresti békében, mely a bolgár-török békekötést az érdekeltek belügyének minősíti, Bulgáriát minden vonalon visszavonulásra kényszerítik. A bukaresti határozatok értelmében Bulgária új határait a Tutrakan—Erkene-vonal, a Vardar és Truma vízvázasztói és a Mesta torkolata képezik. Szalonikit és Kavalát Görögország, Silistriát, Románia, Monastirt Szerbia kapja.</p>	<p>1913. aug. Stürgkh elrendeli a cseh tartománygyűlés felosztatását. A tartománygyűlés helyébe közigazgatási bizottságot szerveznek. Stürgkh újabb önkényes rendkívüli felháborodást kelt a cseh közvéleményben.</p>	<p>1913. júl. 12. A szerb csapatok Viddinig hatolnak előre.</p> <p>1913. aug. 10. A szerb és görög delegátusok aláírják a bukaresti békét, amelyben a győztes Szerbia Kelet-Macedónián kívül megkapja Kočánát és Istipet, Görögország az égeitengeri sávot Kavallával.</p>

1908—1914. A nemzeti demokrata és a szocialista párt küzdelme a lengyel belpolitikában.

1913. aug. 1. Gróf Pejacsevich Tivadar horvát-szlavón-dalmát miniszterre történt kinevezése után előkészíti a magyar-horvát békéltető tárgyalásokat. — A tárgyalások során a horvát pártok a jogpárt kivételével elfogadják a meg egyezés alapjául az 1868: XXX. t.-c.-et.

1913. aug. 10. A bukaresti béke Romániának juttatja Dobrudzsa déli részét. A békeértekezleten Maiorescu elnököl, aki az év végéig a kormány élén marad.

1913. júl. 13. A törökök megszállják Kelet-Ruméliát, a románok Dobrudzsa déli részét. A román követelésekhez Szaszonov orosz külügyminiszter is hajlandó hozzájárulni.

1913. júl. 29. A londoni nagykövetségi konferencia kimondja Albánia, mint „a nagyhatalmak védnöksége alatt álló semleges ország” megalakulását. Az erről szóló határozat megállapítja, hogy Albánia fejedelmét, aki nemzetközi bizottság felügyeletével kormányoz, a nagyhatalmak hozzájárulásával a közeljövőben megválasztják.

1913. júl. 30. A román kormány meghívására Pašić szerb miniszterelnök résztvesz a második Balkán-háborút lezáró bukaresti békeértekezleten. — Szerbia Kelet-Macedónián kívül Kočánát és Istipet követeli.

1913. aug. 10. Szerbia, Görögország és Románia, illetve Bulgária megbízottjai (Pašić, Venizelos, Maiorescu, illetve Tončev) aláírják a bukaresti békeokmányt.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1913. szept. 6. Conrad vezérkari főnök Berchtold külügyminiszter hozzájárulását kéri Szerbia és Montenegró megszállására vonatkozólag. Berchtold az uralkodóra hivatkozva elutasítja Conrad követelését.</p> <p>1913. okt. 1. Közös osztrák-német demars Belgrádban. Az aláíró hatalmak az északalbániai terület kiürítését követelik a szerb kormánytól.</p> <p>1913. okt. 2. Conrad a Szerbia elleni katonai akció tervezetét előterjeszti az uralkodónak.</p> <p>1913. okt. 13. Osztrák-magyar ultimátum Szerbiához és Montenegróhoz Albánia kiürítése érdekében. Szerbia és Montenegró eleget tesznek a Monarchia ultimátumának.</p>	<p>1913. szept. 19. Sztambulban megkötik a bolgár-török békét, melyben Törökország visszakapja Drinápolyt s a bolgár-török határt a Rezvaja—Marica folyók torkolatának vonalában állapítják meg.</p>	<p>1912—1914. A cseh Maffia előkészítése. Nemzeti demokrata-szocialista szervezkedés Kramář és Masaryk vezetésével.</p>	<p>1913. aug. 11. A nagyhatalmi bizottság megállapítja Albánia déli határait és a vitás korikai kerületet Albániának ítéli. — Szerbia viszont nem hajlandó az északalbániai terület kiürítésére, amiért Berchtold, a Monarchia külügyminisztere, hadüzenettel fenyegetőzik, de Berlin és Róma közbelépésére letesz tervéről.</p> <p>1913. aug. 13. Spalajković volt szófiai szerb követ a második Balkán-Szövetség közös feladataként a Monarchia elleni küzdelmet jelöli meg.</p> <p>1913. aug. 18. Cuvaj bán utóda, Skerlec Iván báró, horvát bán, erélyes rendszabályokat fogantat a horvátországi szerb nacionalisták ellen.</p> <p>1913. okt. 13. A Monarchia ultimátumot intéz Szerbiához az albán területek azonnali kiürítésére vonatkozólag.</p> <p>1913. okt. 20. A szerb csapatok megkezdik Albánia kiürítését.</p> <p>1913. okt. 25. Észak-Albánia szerb részről történő katonai kiürítése befejeződik.</p> <p>1913. nov. 1. Pašić szerb miniszterelnök Spalajkovićot pétervári követté nevezi ki.</p> <p>1913. nov. 4. A belgrádi szerb félhivatalos lap (Mali Journal) az északalbániai kiürítést kommentáló cikkében a Monarchiát „Szerbia legveszedelmesebb ellenfelének” mondja.</p>

1908—1914. A nemzeti demokrata és a szocialista párt küzdelme a lengyel belpolitikában.

1913. szept. 6. Conrad tábornok, a Monarchia vezérkari főnöke, Berchtold külügyminiszterhez intézett bizalmas tervezetében Szerbia és Montenegró megszállását ajánlja. Conrad jegyzéke magyar politikai körökben általános megütközést kelt. — Tisza a közös minisztertanácson visszautasítja a Conrad-féle háborús tervezetet.

1913. okt. 3. A bécsi közös minisztertanácson Tisza magyar kormányelnök javaslatára elutasítják Conrad háborús terveit.

1913. okt. 26. A szociáldemokrata párt nagygyűlésén tiltakozik a kormányzat munkásellenes kilengései ellen.

1913. nov. 3. Horvát-magyar megegyezés a helységnevek és a vasúti szolgáltatási szabályzat módosítása tárgyában.

1913. okt. 13. A Monarchia ultimátuma Szerbiához az észak-albániai terület kiürítése ügyében.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
	<p>1913. nov. 30. Ferdinánd cár visszatér Szófiába és felosztatja a lázongó szobranjet. Az osztrákbarát Radoszlavov-kormány önkényes intézkedéseket fogantatosít orosz- és szerbbarát elemek ellen. Ezzel egyidőben irredenta propagandát indít a bukaresti békében elvesztett Kelet-Macedónia, az égeitengeri sáv és Dél-Dobrudza birtokáért.</p>		<p>1913. nov. 12. Szerbia és Montenegro szövetségi megállapodást kötnek a novipazari szandzsák felosztására vonatkozólag.</p>
<p>1914. febr. 7. A Monarchia és Olaszország meg-egyeznek Wied Vilmos német hercegnek albán fejedelemmé való jelölésében. Wied herceg a meghívást elfogadja, a nagyhatalmak hozzájárulnak a jelöléshez.</p>	<p>1914. febr.—június. Ghennadiev bolgár külügyminiszter előzetes diplomáciai megállapodások kötésére utasítja a sztambuli, bécsi és berlini bolgár követeket.</p>	<p>1914. febr. 23. Ítélet a máramarosi skizma-pörben. Kabaljuk Alexej pravoszláv vándorpapöt négy és félévi fegyházra, társait hat hónaptól két évig terjedő fegyházra ítélik „államellenes nemzetiségi izgatásért”. A pör Európaszerte visszatetszést kelt, kivált a galíciai és ukrániai szláv körökben. Bobrinskij herceg, a galíciai pravoszláv mozgalom irányítója megjelenik a tárgyaláson.</p>	<p>1914. febr. 9—10. Pašić, Brătianu és Venizelos a három államot érdeklő balkáni kérdésekről tárgyal Bukarestben.</p> <p>1914. febr. 11—13. Belgrádi tárgyalások Pašić és Venizelos között. A megbeszéléseken résztvesz Hartwig belgrádi orosz követ is.</p>
<p>1914. márc. 23—25. II. Vilmos német császár Ferenc Ferdinánd vendége Bécsben és Triesztben.</p>		<p>1914. ápr. A cseh realista, szocialista és nemzeti demokrata pártokhoz tartozó hazafiak egy csoportja elhatározza, hogy Cseh Maffia néven titkos politikai mozgalmat szervez a Monarchia szétbomlasztására. A Maffia egyik előkészítője Machar osztrák vezérkari tisztt, ismert cseh költő.</p>	<p>1914. márc. 14. A Szerbiának ítélt macedóniai területekkel kapcsolatos vitás gazdasági és birtokügyek rendezése tárgyában Szerbia és Törökország Belgrádban megállapodást írnak alá.</p>
<p>1914. ápr. 4. Berchtold és San Giuliano márkai külügyminiszterek az abbáziai találkozó során újabb, ideiglenes egyezményt kötnek.</p>		<p>1914. máj. A prágai nagy-szláv kongresszuson a Maffia megbízottai a máramarosi skizma-pört a szláv Európa egyetemes sérelmeként tüntetik fel.</p>	
<p>1914. jún. 11—13. II. Vilmos és Ferenc Ferdinánd konopisti találkozója.</p>			<p>1914. jún. 23. A katonai körök által szított külpolitikai feszültség miatt Péter szerb király felosztatja a skupstinát.</p> <p>1914. jún. 24. Péter király uralkodói jogokkal ruházza fel a katonai körök által támogatott Sándor trónörököszt.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1914 jan. A galíciai tartománygyűlést kibővítik és újjászervezik. A galíciai lengyel politikusok egy csoportja pártközi koalíciót készít elő.</p>	<p>1914. Új sajtótörvény (XIV. tc.).</p> <p>1914. jan. A balkáni kivitel rendkívüli arányú lecsökkenése következtében ipari munkanélküliség áll be, egyedül Budapesten több mint harmincezer munkanélküli gyári munkást tartanak nyilván.</p> <p>1914. febr. Tisza tárgyalásokat folytat román nemzetiségi politikusokkal.</p> <p>1914. márc. 3. Dalmát nacionalisták merényletet követnek el Wickenburg gróf fiumei kormányzó ellen.</p> <p>1914 máj. 20. Zágrábban merényletet követnek el Skerlec horvát bán ellen. Az újabb merénylet híre magyar politikai körökben rendkívüli izgalmat kelt.</p>	<p>1913. nov. 13. Szaszonov figyelmezteti a cárt a román-orsz kapcsolatok elmélyítésének szükségességére.</p> <p>1914. jan. 4. Brătianu másodsor alakít kormányt.</p> <p>1914. jún. 1. Románia felmondja a Monarchiával kötött katonai egyezményt.</p> <p>1914. jún. 14. II. Miklós cár Konstanzában találkozik Károlyal. Ugyanebben az időben Szaszonovval tárgyal s kijelenti neki, hogy Románia érdekeinek megfelelően fog cselekedni. A bukaresti orosz követ, Poklewski Koziell kérdésére Brătianu hasonló választ ad Románia magatartását illetőleg arra az esetre, ha a Monarchia Szerbiára támad.</p>	<p>1913. dec. 25. A pétervári Novoje Vremja közli az 1913. jún. 10-én Bukarestben kötött román-szerb titkos szerződés szövegét, melyet Maiorescu román és Pašić szerb miniszterelnök, Avarescu és Putnik vezérkari főnökök társaságában kötöttek „bizonyos magyar területek háború esetén történő elcsatolására“.</p> <p>1914. jan. 30. Szaszonov orosz külügyminiszter elnöklésével megkezdődik a balkáni hatalmak pétervári konferenciája. A konferencián román, görög és szerb delegációk vesznek részt.</p> <p>1914. márc. 7. Wied Vilmos, Albánia fejedelme Durazzóba érkezik.</p> <p>1914. márc. 10. Katonai egyezmény a hármasszövetség hatalmai, Ausztria-Magyarország, Németország és Olaszország között.</p> <p>1914. máj. 20. Esszád pasa, az első albán kabinet bel- és hadügyminisztere puccsot készít elő Wied Vilmos fejedelem ellen, aki elfogatja.</p> <p>1914. máj. 23. Általános felkelés Albániában. — Wied Vilmos olasz hadihajón elhagyja Durazzót. A nagyhatalmak nemzetközi ellenőrzése alá helyezett albán fejedelemség a gyakorlatban megszűnik.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1914. jún. 28. A boszniai körútján Szerajevóba érkező Ferenc Ferdinánd trónörökös és neje politikai merénylet áldozatául esnek.</p> <p>1914. jún. 31. Berchtold közös külügyminiszter közli gróf Tisza István magyar miniszterelnökkel, hogy a szarajevói merényletet Szerbia háborús kihívásának tekintti.</p> <p>1914. júl. Szigorú biztonsági intézkedések Triesztben az olasz irredenta ellen.</p> <p>1914. júl. 5. Az uralkodó Habsburg Frigyes főherceg, gyalogsági tábornokot kinevezi a Monarchia hadseregének főparancsnokává. Helyettese Hötzendorfi Conrad gyalogsági tábornok, vezérkari főnök.</p> <p>1914. júl. 7. A bécsi közös minisztertanácson Berchtold külügyminiszter kifejti indokait a Szerbia elleni hadüzenetre vonatkozólag. Berchtoldot Stürgkh osztrák miniszterelnök, Bilinski közös pénzügyminiszter, Krobotin hadügyminiszter és a tanácskozásokba bevont Potiorek, Bosznia katonai parancsnoka támogatják. — Tisza magyar miniszterelnök az ultimátum elküldése előtt ajánlja, hogy konkrét kívánságokkal forduljanak Szerbiához s csak azok megtagadása esetén küldjék el az ultimátumot.</p> <p>1914. júl. 14. A közös minisztertanács elkészíti a Szerbiától való követelések jegyzékét.</p> <p>1914. júl. 19. Ausztria-Magyarország határidős jegyzékét intéz Szerbiához a szerajevói ügyben. A jegyzék záradékául magyar kívánságra megjegyzik, hogy a Monarchia nem gondol a szerb területek annexiójára.</p> <p>1914. júl. 23. Giesl báró, belgrádi követ átnyújtja Szerbiának a Monarchia követeléseinek határidős jegyzékét.</p> <p>1914. júl. 25. A szerb kormány elutasítja a Monarchia határidős jegyzékét. Ausztria-Magyarország mozgósít.</p>		<p style="text-align: center;">1912—1914. A cseh Maffia munkában. Nemzeti demokrata-szocialista szervezkedés Kramař és Masaryk vezetésével.</p>	<p>1914. jún. 28. Princip Gavriilo, szerb forradalmár, Szerajevóban merényletet követ el Ferenc Ferdinánd trónörökös és felesége ellen.</p> <p>1914. júl. 10. Hartwig belgrádi orosz követ váratlanul meghal a szerb fővárosban.</p> <p>1914. júl. 25. A belgrádi kormány elutasítja a határidős jegyzékét. Diplomáciai szakítás Szerbia és az Osztrák-Magyar Monarchia között. — A Monarchia mozgósít Szerbia ellen.</p>

1908—1914. A nemzeti demokrata és a szocialista párt küzdelme a lengyel belpolitikában.

1914. júl. 1. Tisza István magyar miniszterelnök az uralkodóhoz intézett első emlékiratában ellenzi a Berchtold külügyminiszter és Conrad vezérkari főnök által követelt szerbiai hadjárat tervét.

1914. júl. 7. Tisza István a közös minisztertanácson ellenzi a Szerbia elleni háborút.

1914. júl. 8. Tisza újabb emlékiratot intéz az uralkodóhoz az előbbivel azonos értelmű tartalommal.

1914. júl. 14. Tisza a magyar közvéleményre hivatkozva, az újabb közös minisztertanácson ellenzi a Szerbia elleni hadüzenetet.

1914. júl. 19. Tisza hozzájárul a Szerbiához intézendő ú. n. „határidős jegyzék”-hez annak hangsúlyozásával, hogy „szerb területek annektálására nem kerülhet sor”.

1914. júl. 23. A Monarchia határidős jegyzékét átadják Belgrádban. — A Népszava „Háború réme kísért” című vezércikkében tiltakozik a háborús uszítás ellen, mely „nyert háború esetén semmi nyereség, veszített háború esetén teljes bukás”.

1914. jún. 28. Halálos merénylet Szerajevóban Ferenc Ferdinánd trónörökös és felesége ellen.

1914. júl. Az Internacionálé brüsszeli irodája kiáltványt tesz közzé a háború ellen.

1914. júl. 23. A Monarchia ultimátumot intéz Szerbiához.

1914. júl. 26. Az orosz koronatanács elrendeli a részleges mozgósítást. — Angol tengerészeti készenlét.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1914. júl. 28. A Monarchia hadat üzen Szerbiának.</p> <p>1914. júl. 31. Az orosz mozgósítás következtében az Osztrák-Magyar Monarchia hadvezetősége elrendeli az általános mozgósítást.</p>			<p>1914. júl. 28. A Monarchia hadat üzen Szerbiának.</p> <p>1914. aug. 1. Pašić szerb miniszterelnök a szerb-görög szövetségi szerződés értelmében katonai támogatást kér Görögországtól.</p> <p>1914. aug. 2. Venizelos görög miniszterelnök az athéni minisztertanácson sajnálatát fejezi ki, hogy a szerb segélykérést a bolgár fejlemények miatt nem teljesítheti. — Belgrád a görög nyilatkozat elhangzása után elégtelenségét fejezi ki a szerb-görög szövetségi szerződés be nem tartása miatt.</p>
<p>1914. aug. 5—10. Conrad a Monarchia vezérkari főnöke, horvát területen felvonul Szerbia ellen. Az előbb hat, majd tizenkét hadosztályból álló közös hadsereg frontális támadása rövidesen megakad a szerb ellenállás következtében. — A Monarchia hadatüzen Oroszországnak.</p>	<p>1914. aug. 10. Talaat bej török belügyminiszter és Halil bej, a török kamara elnöke a bolgár-török viszony megjavítása céljából Szófiába látogatnak.</p> <p>1914. aug. 14. A bolgár-török megállapodással egyidőben Bulgária elrendeli a hadi készültséget.</p>		
<p>1914. aug. 21. Conrad vezérkari főnök a szerbiai támadás elakadása és az orosz fronton megindult hadműveletek következtében Szerbiát hivatalos sajtónyilatkozatban „mellékhadszíntérnek” minősíti. — A balkáni hadműveletek vezetését átmenetileg Potiorek tábornagy, Bosznia katonai kormányzója veszi át.</p>		<p>1914. aug. 20. Jiří Klecanda cseh politikus emlékiratot nyújt át Szentpétervárott Szaszonov orosz külügyminiszternek, melyben „Szent Václáv koronáját” felajánlja a Romanovoknak.</p>	<p>1914. aug. 5. A Monarchia katonai felvonulása Szerbia ellen.</p> <p>1914. aug. 29. Szaszonov orosz külügyminiszter javaslatot tesz a szerb kormányra, hogy abban az esetben, ha a szófiai kormány elhatározná magát a Törökország elleni hadüzenetre, járuljon hozzá Bulgária javára történő határkiigazításhoz.</p>
<p>1914. szept. Orosz előnyomulás a keleti hadszíntéren. Galicia az előnyomuló orosz csapatok megszállása alá kerül. — A német kormány Berchtold közös külügyminiszterhez intézett jegyzékében úgy véli, hogy Romániát területi és nemzetiségpolitikai engedmények ellenében meg lehet nyerni a háborúhoz való csatlakozásra.</p>			<p>1914. szept. 1. A Szaszonovhoz intézett szerb válaszjegyzék a Bulgária javára történő esetleges határkiigazítás ellenében a Monarchia rovására történő területi kárpótlást kér. — A Nišbe költözött szerb kormány és a valjevói szerb hadvezetőség általános ellentámadást határozott el.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1914. aug. 2. Osztrákbarát galíciai politikusok felállítják a Legfőbb Lengyel Nemzeti Bizottságot Krakóban. A krakkói lengyel bizottság légiókat szervez az osztrák-magyar hadsereg kebelében s a légiók előkészítő bizottsága deklarációjában bejelenti, hogy a megalakuló Legfőbb Lengyel Nemzeti Bizottság arra törekszik, hogy a háború befejeztével az új Lengyelország a Monarchiához csatlakozzék.</p> <p>1914. aug. 5. Az osztrák-magyar-orsz hadüzenet napján Piłsudski elvállalja a lengyel légiók vezetését és felvonultatja a lengyel lövéseket az orosz határ mentén.</p> <p>1914. augusztus 14. Miklós orosz nagyherceg kiáltványt intéz a lengyelekhez, melyben felszólítja őket a központi hatalmak elleni küzdelemre.</p> <p>1914. augusztus 16. A Krakóban megalakult Legfőbb Lengyel Nemzeti Bizottság kimondja a Monarchiával való politikai együttműködést.</p> <p>1914. szeptember 2. Az orosz haderő elfoglalja Lemberget.</p>	<p>1914. júl. 31. Általános mozgósítás.</p> <p>1914. aug. Szécsen Miklós gróf, a Monarchia párisi nagykövete, a Quai d'Orsayn a párisi svájci követ útján békeközvetítést ajánl a szerb ügyben. — Berthelot elutasítja a magyar közvetítő ajánlatot.</p> <p>1914. aug. 12. A Monarchia csapatai elfoglalják Sabácot.</p> <p>1914. aug. 18. Az osztrák-magyar csapatok megszállják Obrenovácot. — A montenegrói harcok során az osztrák-magyar csapatok beveszik Grahovót és Plevljét.</p> <p>1914. szept. Orosz csapatok benyomulnak Északkelet-Magyarországba.</p>	<p>1914. aug. 3. A sinajai korrönanács Románia semlegessége mellett dönt, nem látván fennforogni a „casus foederis“ feltételeit a Monarchia megsegítését illetőleg. Károly és a németbarát Carp magukra maradnak.</p> <p>1914. aug. 7. Szaszonov, egyelőre London és Páris támogatása nélkül, orosz-román szövetséget javasol. Brätianu aug. 12-én elhárítja azt.</p>	<p>1914. júl. 28. Hadüzenet Szerbiának.</p> <p>1914. aug. 1. Német mozgósítás Oroszország és Franciaország ellen egyaránt. A német hadsereg megrohanja Belgiumot, ami Anglia közbelépését vonja maga után. A hónap folyamán Hindenburg visszaveti az oroszok jobbszárnyát.</p> <p>1914. aug. 5. A Monarchia hadat üzen Oroszországnak.</p> <p>1914. aug. 31. Esszád pasa vezetésével katonai felkelés tör ki Albániában. A felkelők megszállják Valonát és Durazzót.</p> <p>1914. szept. 5. Esszád pasa Szalonikiból Nišbe utazik és a szerb kormánytól Albánia védelmét kéri. — Vilmos albán exfejedelem Velencébe érkezik és összeköttetésbe lép olasz kormánytényezőkkal. —</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1914. szept. 8. Potiorek tábornagy serege Zvornik mellett átlépi a Drina vonalát. A támadás az érelyes szerb ellenálláson meghiúsul.</p>	<p>1914. szept. 10—20. Bulgária ismételt elutasítja a Szavinszkij orosz követ által előterjesztett szerb kérelmet Szerbiának Várnán át történő élelmezése ügyében. Hasonló értelmű választ ad arra a közvetett szerb előterjesztésre, mely Törökország megtámadása esetén határkiigazítást helyez kilátásba.</p> <p>1914. szept. 13. Szaszonov bolgár akciójának kudarca következtében értesíti a szerb kormányt, hogy korábbi javaslatát tárgyaltnak tekintsék.</p> <p>1914. okt. 2. Radoszlavov miniszterelnök Bulgária semlegességére hivatkozva elutasítja az orosz hadianyagnak bolgár területen való átbocsátását.</p> <p>1914. okt. 10. A Radoszlavov-kormány jegyzéket juttat el az európai kormányokhoz a macedóniai bolgár üldözések miatt.</p> <p>1914. okt. 15—25. A Buxton-fivérek, mint a londoni Balkán-bizottság kiküldöttei, hosszas tárgyalásokat folytatnak Szófiában a Törökország elleni bolgár beavatkozás érdekében.</p> <p>1914. nov. 10. Marinkovic szófia-i szerb követ előterjesztésével szemben bolgár részről a bukaresti béke teljes revízióját követelik.</p> <p>1914. nov. 11—14. Több napos tűzharc a bolgár-görög határon.</p>	<p>1914. szept. 10. Nikolaj Nikolajevič főherceg, orosz főparancsnok a Monarchia seregeiben harcoló cseheknek — átállás esetén — teljes szabadságot ígér.</p> <p>1914. nov. Kiebben Česká-Družina (Cseh Szövetség) néven — az orosz hadügyminisztérium hozzájárulásával — cseh katonai alakulatot szerveznek az önkéntes hadifoglyokból. — Masaryk kijuttatja külföldre első emlékiratát a Monarchia felosztásáról.</p>	<p>1914. szept. 14. Szaszonov a pétervári szerb követ tervezete alapján közli az angol és francia nagykövettekkel, hogy Szerbia a szövetségesek győzelme esetén igényt emel Bosznia-Hercegovina, Dalmácia és Észak-Albánia birtokára.</p> <p>1914. szept. 17. A krupanjai ostrom idején Pašić újabb felhívást intéz Venizeloshoz, melyben az 1913. évi szalonikii szerb-görög szövetségi szerződés értelmében 50 ezer főnyi hadsereget kér.</p> <p>1914. okt. 10. Esszád pasa átveszi a hatalmat egész Albánia felett. Uralma 1915 júniusáig tart, amikor a szerbek elől Olaszországba menekül.</p> <p>1914. nov. 10. Marinković szófia-i szerb követ kísérletet tesz, hogy a bolgár kormányt törökellenes beavatkozásra bírja.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1914. szept.—nov. Nagyarányú orosz offenzíva Galiciában.</p>	<p>1914. szept. 15. Berlin ajánlja Bécsnek és Budapestnek, hogy a románok javára engedményeket tegyen. A németek, A. Popovici javaslatára, Erdély számára autonómiát és román kisebbségi minisztériumot kívánnak, Tisza István azonban Mețianu nagy-szebeni metropolitával csupán közoktatásügyi engedményekről tárgyal.</p> <p>1914. okt. Súlyos tömegharcok a galíciai fronton.</p>	<p>1914. szept. 15. Német részről Bukarestben is felkínálják Erdélyt és Bukovinát, ha Románia a központi hatalmak oldalán hadbalép.</p> <p>1914. szept. 23. A „casus foederis“-t egyformán megtagadó Olaszország és Románia közt kölcsönös kötelezettség jön létre tekintetben, hogy hadbalépésükről egymást előzetesen tájékoztatják.</p> <p>1914. okt. 1. Oroszország kötelezi magát Románia területi épségének tiszteletbentartására s elismeri azt a jogát, hogy Bukovina románlakta területeit a maga számára követelje.</p> <p>1914. okt. 16. I. Károly király meghal. Utóda I. Ferdinand. — Károly román király halála következtében a monarchiabarát irányzat elveszti létalapját.</p>	<p>1914. szept. 8. Gyors kezdeti sikerek után a németek csatát veszítenek a Marne környékén. A nyugati német front megmerevül.</p> <p>1914. okt. A galíciai harcokban a Monarchia hadseregének színe-java megsemmisül. Délen váltakozó sikerű harcok az év végéig</p> <p>1914. okt. 25. Salandra olasz miniszterelnök bejelenti Itália érdekelttségét az albán ügyben. — Olasz tengerészeti egység Valona vizein.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHEK, SZLOVÁKOK CSEHORSZÁG	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1914. dec. 1. A bécsi közös minisztertanácson elhatározzák, hogy Olaszország semlegességét Trentino átengedésével igyekeznek biztosítani.</p> <p>1914. dec. 4–12. Az előnyomuló orosz csapatok a limanovai csatában, a Kárpátok előterében vereséget szenvednek.</p> <p>1915. jan. 13. Berchtold Lipót gróf lemondása után az uralkodó báró Burián Istvánt közös külügyminiszterré nevezi ki.</p> <p>1915. febr. 16. Körber báró a kettős Monarchia új pénzügyminisztere. Körber 1916 októberéig vállalja a közös pénzügyminiszterséget.</p>	<p>1914. nov. 18. A bolgár Narodna Obrana kiáltványt intéz a nemzethez a sanstefanói bolgár határok visszaállításáért.</p> <p>1915. jan. 15. A román—szerb—bolgár összefogást célzó orosz delegáció Jusupov herceg vezetésével Bukaresten át Nišbe érkezik.</p> <p>1915. jan. 19. Ghenadiev bolgár külügyminiszter Rómából visszatérve a délkeleteurópai semleges államok római tárgyalásairól nyilatkozik a sajtónak.</p> <p>1915. jan. 24. Venizelosz görög miniszterelnök emlékiratot intéz Konstantin görög királyhoz a görög—bolgár megbékélés ügyében, mely „a mindössze 200 km² kiterjedésű és 30.000 görögtől lakott kavalai határszél ellenében Kisázsiaiban 12.500 km²-nyi területet és 800.000 görögöt eredményezne”.</p>	<p>1915. febr. A prágai Maffia első ülésén Scheiner, a Sokol-szervezetek vezetője, Kramáf és Šamal elnököknek.</p> <p>1915. febr. 5. Masaryk Rómából hamis szerb útlevelel Genfben utazik, ahol megszervezi az emigránsok és a Maffia közötti kapcsolatot. A Maffia összekötője Sychrava svájci cseh mérnök.</p>	<p>1914. nov. 13. Valjevo bevétele után a Monarchia csapatai átlépi a Kolubara folyót. — Az átmenetileg Kragujevácsba költözött szerb főhadiszállást Skopljéba teszik át.</p> <p>1914. dec. 2. Belgrád első megszállása. A Monarchia csapatai bevonulnak aszerb fővárosba.</p> <p>1914. dec. 15. Péter király és Mišić Živojin tábornok csapatai a belgrádi csatában megverik a Monarchia hadseregét és visszaveszik Belgrádot.</p> <p>1914. dec. 20. Seton Watson a szerb katonai helyzet helyszíni tanulmányozására Nišbe érkezik.</p> <p>1915. jan. Jusupov herceg vezetésével orosz katonai misszió érkezik Nišbe. — Ernest Denis Párisban kiadott La grande Serbie című politikai tanulmányában Nagyszerbia létrehívását követeli.</p> <p>1915. jan. 20. Stepanović Dusán szerb hadseregtábornagy Athénben eredménytelenül tárgyal Venizelossal.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1914. november 15. Megalakul a lengyel légiók első brigádja Piłsudski parancsnoksága alatt.</p> <p>1914. november 26. A Var-sóban megalakult Lengyel Nemzeti Bizottság az Oroszországgal való együttműködés mellett nyilatkozik.</p> <p>1915. január 1. A Rockefeller-alap megkezdi a függetlenségi alapon álló Lengyel Segélybizottság támogatását.</p>	<p>1914. nov. 13. Hindenburg német vezérkari főnök ismét sürgeti a románoknak teendő engedményeket; Tisza azt feleli, hogy már megtett minden tőle telhetőt.</p> <p>1914. dec. 12. Végetér a nyolc napos limanova-lapanovi csata. A központi hatalmak magyar csapatai megteremtik az összeköttetést az ú. n. Kárpát-hadse- reggel.</p> <p>1915. febr.—ápr. Nikoláj Nikolajevics nagyherceg, az orosz hadak főparancsnoka, hatalmas kárpáti offenzívát intéz a Monarchia csapatai ellen.</p>	<p>1915. febr. 10. II. Vilmos Románia hadbalépését követeli Ferdinándtól.</p> <p>1915. febr. 11. Olasz-román kölcsönös segélynyújtási egyezmény a Monarchia részéről jövő támadás esetére.</p> <p>1915. febr. 15. A bukaresti orosz követ felajánlja Brătianunak Dél-Bukovina azonnali elfoglalásának lehetőségét; Brătianu szerint azonban a román törekvések elsősorban Erdély felé irányulnak. — A Bánság és Bukovina egész területe miatt megakadnak az orosz-román tárgyalások.</p>	<p>1914. nov. 12. Törökország csatlakozik a központi hatalmakhoz.</p> <p>1914. dec. 26. Olasz tengerészkülönítmény partraszáll Valonában. Patris olasz tengernagy átveszi az albán partvidék katonai ellenőrzését.</p> <p>1915. A zimmerwaldi internacionálé kiáltványban hangsúlyozza a világ proletariátusának egységét és kiméletlen osztályharcot követel.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1915. márc. 10. Szavinszki szófiai orosz követ jegyzéket nyújt át a bolgár külügyminisztériumban a török hadüzenet és az orosz—bolgár közös felvonulás érdekében.</p> <p>1915. ápr. 16. Az olasz területi kívánságok átnyújtása után Bécsben elhárít-hatatlannak látják az Olaszországgal való háborút.</p> <p>1915. ápr. 26. Londoni titkos konvenció Olaszország és az ántánthatalmak között. Itália megállapodik az ántánthatalmakkal, hogy harminc napon belül megüzeni a központi hatalmaknak a háborút. A londoni szerződésben az ántánt biztosítja Olaszországot Trieszt, Görz, Gradiska, Isztria, Észak- és Középdalmácia, több adriai sziget és Déltirolnak a Brennerig való átadásáról. Ezzel szemben Olaszország kötelezi magát, hogy egy hónapon belül hadat üzen szövetségeseinek és külön békét nem köthet azokkal.</p> <p>1915. máj. 4. Olaszország bejelenti, hogy a maga részéről felbontottnak minősíti a hármasszövetséget. Burián külügyminiszter újabb területi engedményekkel igyekszik elhárítani az olasz beavatkozást.</p> <p>1915. máj. 22. Burián ki-látásba helyezi a felajánlott területek azonnali átengedését. Sonnino olasz külügyminiszter elutasítja az ajánlatot.</p> <p>1915. máj. 23. Olaszország hadat üzen a Monarchiának.</p>	<p>1915. márc. 10. Szavinszki szófiai orosz követ jegyzéket nyújt át a bolgár külügyminisztériumban a török hadüzenet és az orosz—bolgár közös felvonulás érdekében.</p> <p>1915. ápr.—aug. Ismételt ántánt-ajánlatok Bulgáriának a bolgár határok revíziójára vonatkozólag. Ezek szerint az ántánt oldalán hadbalépő Bulgária megkapná az Enosz—Mídia-vonaltól Monasztirig és Ochridáig, majd Kavaláig terjedő területet.</p>	<p>1915. márc. Masaryk Genfből Párisba megy, ahol megindítja La Nation Tchèque címmel a párisi cseh emigráció politikai folyóiratát. A Nation Tchèque 1915. áprilisában a Csallóköz és Kárpátalja kivételével közli a későbbi cseh-szlovák határokat.</p> <p>1915. ápr. Masaryk Párisból Londonba utazik. Independent Bohemia címmel emlékiratot ad ki a föderatív cseh állam felállításának szükségességéről. Seton Watson bemutatja Masarykot Sir George Russel Clark angol külügyi osztályfőnöknek, akit tájékoztat a cseh emigráció célkitűzéseiről.</p> <p>1915. ápr. 15. Masaryk átadja a Monarchia keretében létrehívandó cseh-szlovák vagy cseh állam létrehívását célzó emlékiratát Sir Edward Grey-nek, az angol külügyek háborús miniszterének. Ebben a Romanovok egyik nagyhercegével vagy a megalakítandó délszláv állammal perzonálúnióban a Karagyoryevic-dinasztiával kívánja betölteni a cseh trónt.</p> <p>1915. május 16. A moszkvai cseh emigráns csoport Deklarációt ad ki a nagyszláv összefogás jegyében.</p> <p>1915. máj. 20. Az osztrák politikai rendőrség Kramárt, Scheinert és Klofáčot letartóztatja Prágában.</p>	<p>1915. márc. 31. A kezdődő szerb offenzíva következtében a szerbiai osztrák-magyar seregek visszavonulnak.</p> <p>1915. máj.—jún. Szerb hadműveletek Albániában. Mišić tábornok megszállja Durazzót, Alessiót, majd Skutarit. Skutari elfoglalása után a várost és környékét külön területté alakítják.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1915. május 1. Megkezdődik a központi hatalmak nagy galíciai offenzívája. Az offenzíva csúcspontja a gorlice—tarnowi csata.</p>	<p>1915. márc. 22. A galíciai védővonal egyik sarokpontja, Przemysl vára elesik.</p> <p>1915. ápr. Rakovszky István katolikus néppárti képviselő a választójog reformját, a „hősök választójogát” sürgeti.</p> <p>1915. máj. 2. A központi hatalmak seregei a Gorlice—Tarnov-szakaszon át törnek az arcvonalat.</p> <p>1915. máj. 17. Tisza magyar miniszterelnök „túlzottnak” ítéli Buriánhoz intézett emlékiratában az Olaszországnak felajánlott területi engedményeket (Trient, Bozen, Görz, Gradiska, adriai szigetek, trieszti szabadállam, valamint a Monarchiának Albániával szembeni érdeklensége).</p>	<p>1915. ápr. 29. Románia folytatja a tárgyalásokat a cári kormánnyal, de bejelenti, hogy változatlanul ragaszkodik a Bánsághoz.</p> <p>1915. máj. 14. Szasonov a bukaresti követ útján közli Oroszország újabb ajánlatait: hajlandó biztosítani Romániának Erdélyt, de a Bánságból csak a románlakta keleti területet. Temesvár nélkül. Szegedet viszont Románia kapná.</p>	<p>1915. márc. Németországban megalakul Rosa Luxemburg és Karl Liebknecht vezetésével a Spartacus-csoport. — Liebknecht a hadi hitel ellen szavaz a német birodalmi gyűlésen.</p> <p>1915. márc. 22. Przemysl várának eleste.</p> <p>1915. márc. 31. A Monarchia kondominium ajánlatával szemben Sonnino Albániát Olaszország részére követeli.</p> <p>1915. ápr. 11. Olaszország Trentinón kívül Tirol nagy részét, adriai támaszpontokat és a dalmát partvidéket, valamint Trieszt szabad állammá nyilvánítását követeli.</p> <p>1915. ápr. 12—13. A Monarchia szociáldemokrata vezetői Bécsben értekezletet tartanak. Az értekezlet a háború azonnali megszüntetését követeli.</p> <p>1915. ápr. 26. Nagy-Britannia az Itáliával kötött bizalmas megállapodásban (londoni jegyzőkönyv) Albániát és Dalmáciát Splitig Olaszországnak ígéri.</p> <p>1915. máj. 2. A gorlicei áttörés hatalmas anyagcsata árán sikerül, de a hadászati siker kihasználása meghiúsul, mert hadbalép Olaszország.</p> <p>1915. máj. 4. Sonnino felmondja a hármasszövetséget.</p> <p>1915. máj. 23. Olasz hadüzenet Ausztria-Magyarországnak.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1915. máj. 24. Haus tengernagy, az osztrák-magyar haditengerészet admirálisa löveti az Olaszország keleti partján levő kikötőket. — Hadműveletek a tiroli és karinthiai határ mentén.</p> <p>1915. máj. 25. Gróf Czernin Ottokár, a Monarchia bukaresti követe értesíti a román külügyminisztériumot, hogy a Monarchia hajlandó támogatni a Bukovinára vonatkozó román törekvéseket.</p> <p>1915. jún. 3. Przemysl visszafoglalása.</p>			<p>1915. máj. 28. A szövetséges hatalmak az Enos-Mídia vonaltól Monastirig és Ochridáig terjedő területet Bulgáriának ajánlják, ha Szerbia mellé csatlakozik. — Pašić szerb miniszterelnök az ajánlathoz hozzáfűzi, hogy kormánya részéről csak a Vardar vonaláig tehet kötelező ígéretet.</p>
<p>1915. jún. 22. A Monarchia csapatai Bóhm-Ermolli tábornok parancsnoksága alatt bevonulnak Lembergbe.</p>	<p>1915. júl. 17. Diplomáciai megegyezés a német, osztrák-magyar, bolgár és török kormányok között az esetleges háborús együttműködésre vonatkozólag.</p>	<p>1915. júl. 11. Alois Rašint, a prágai Maffia gazdasági szakértőjét, „hazaárulás vádjával” letartóztatják az osztrák hatóságok.</p> <p>1915. aug. Párisban a cseh emigránsok kiadják a Československá samostatnost' (Cseh-szlovák függetlenség) első számát.</p>	<p>1915. aug. A Monarchia csapatainak újabb támadása következtében a szerb osztagokat kivonják Albániából. — Esszád pasa visszatér olaszországi száműzetéséből és az albán lakosság körében kegyetlen megtorlásokat hajt végre.</p>
<p>1915. aug. 5. Folytatódik a központi hatalmak keleti offenzívája, József Ferdinánd főherceg Lublinban, Kövess tábornok Ivangorodban, Lipót bajor herceg csapatai Varsóban.</p> <p>1915. aug. 26. Brest-Litovsk a központi hatalmak kezén.</p>		<p>1915. szept. 1—3. Beneš Sicha Miroslav álnéven a bajor határon át Svájcba szökik és csatlakozik Masarykhoz.</p>	
<p>1915. okt. 8. Belgrád második bevétele. Kövess tábornok csapatai bevonulnak Belgrádba.</p>	<p>1915. szept. 18. Baráti egyezmény és titkos katonai szerződés Bulgária és a központi hatalmak háborús együttműködésére vonatkozólag.</p> <p>1915. okt. 3. Az antant 24 órás ultimátumot intéz Szófiához, melyben a központi hatalmakkal való azonnali szakítást követeli.</p> <p>1915. okt. 4. Radoszlavov elutasítja a kérelmet, mire a szövetségesek követei elhagyják Szófiát.</p>		

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
		<p>1915. máj. 25. Gróf Czerin, a Monarchia követe, Bukovina átengedéséről tárgyal.</p> <p>1915. máj. 28. Franciaország Románia hadbalépését sürgeti; román részről azonban az 1914 okt. 1-én tett orosz ígéreteket semlegeség esetére is biztosítva látják. Románia igen sok olajat és gabonát szállít a Központi Hatalmakkal s ezzel tőkét szerez fegyverkezése céljaira.</p>	
<p>1915. június 22. Lemberget visszafoglalják a központi hatalmak csapatai.</p> <p>1915. június 24. Orosz-lengyel politikai bizottság alakul Pétervárott.</p>	<p>1915. jún. 17. Osztrák-magyar-német tárgyalások Berlinben. — Tisza magyar miniszterelnök hozzájárul, hogy német közvetítéssel az erdélyi románságra vonatkozó nemzetiségi kedvezményekről tárgyaljanak Bukarestben.</p>	<p>1915. jún. Erzberger német kiküldött Tiszát újabb engedményekre akarja rávenni, majd az erdélyi románság vezetőivel (Goldis, Maniu, Popovici) tárgyal. — Jún. 9-én újabb orosz ajánlat, Csernovic átadásának tervével. Brătianu ezt is elutasítja, a Bánság miatt. — Kevéssel utóbb Miklós nagyherceg Románia hadbalépését és a Románián át Törökország felé irányuló német hadianyagszállítás azonnali megakadályozását követeli, egyelőre sikertelenül.</p>	<p>1915. jún.—nov. Verdun ostroma; az antant tartalékainak felőrlése helyett a német seregek őrlődnek fel.</p> <p>1915. jún. 23. Az első isonzói csata.</p>
<p>1915. augusztus 1. Az orosz-lengyel politikai bizottság és a cári kormány megállapodása értelmében II. Miklós cár proklamációjában teljes önkormányzatot ígér a lengyeleknek.</p> <p>1915. augusztus 5. Varsót elfoglalják a németek.</p> <p>1915. augusztus 10. Varsóban központi lengyel hatóság alakul.</p>			
<p>1915. szeptember 10. A megszállók betiltják a lengyel központi hatóság működését.</p>	<p>1915. szept. 6. Megindul a központi hatalmak általános balkáni offenzívája. Kövess tábornok Kragujevac felé vonul, a német csapatok a Morava mentén vonulnak előre, bolgár osztagok egyelőre elállják a Nišből Szalonikibe vezető utat.</p>		<p>1915. szept. Zimmerwaldban megtartják az Internacionálé háborúellenes értekezletét. Itt hívja létre Lenin az ú. n. „zimmerwaldi baloldalt“, mely teljes leszámolást hirdet az imperiálista háborús szellemmel.</p> <p>1915. szept.—dec. Olasz támadások az Isonzo vidékén.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1915. okt. 15. Gallwitz osztrák tábornok serege megszállja Požarevácot.</p>	<p>1915. okt. 11. Bolgár-szerb diplomáciai szakítás.</p> <p>1915. okt. 12. A szerb csapatok átlélik a bolgár határt, de a Mackensen-Kövess-offenzíva megállítja előnyomulásukat. A bolgár haderő zöme ugyanakkor a Morava és Macedónia felé támad. Előbbit, az ú. n. keleti hadsereget Bojadzsev tábornok, a Macedónia ellen felvonult erőket Todorov tábornok vezeti.</p>	<p>1915. okt. 15. Az amerikai cseh nemzeti szövetség Clevelandban az ottani szlovák frakcióval egyezményt köt a cseh-szlovák egyesülésre vonatkozólag. A clevelandi egyezmény értelmében a felsőmagyarországi terület (Slovensko) teljes önkormányzatot, önálló parlamentet, a szlovák nyelv, mint egyenjogú államnyelv a cseh nyelvvel egyenlő jogokat kap a létrehívandó új állam keretében.</p> <p>1915. nov. Pétervárott megjelenik a Čechoslovák, az oroszországi cseh szervezetek lapja.</p>	<p>1915. okt. 11. Pašić — az antánt-hatalmak képviselőinek a bolgár fővárosból való távozására tekintettel — visszahívja a szófiai szerb követet és a niši bolgár követnek kiadja útlevelét. — A szerb minisztertanács elhatározza a Bulgária elleni hadműveletek megkezdését.</p> <p>1915. okt. 12. A szerb csapatok átlélik a bolgár határt.</p> <p>1915. nov. Trumbić Ante, a horvát-szerb koalíció egyik alapítójának elnökletével Párisban megalakul a Délszláv Választmány. Trumbić szervezete 1916 elején az amerikai délszlávok között önkénteseket toboroz. — A Délszláv Választmány párisi vezetőit — röviddel a szervezet megalakulása után — Londonban félhivatalos fogadtatásban részesítik.</p> <p>1915. nov. 1. Kibontakozik a szerbiai általános osztrák-magyar-német offenzíva. — Kragujevac eleste.</p>
<p>1915. nov. 10. A szerb hadsereg Leskovácról Monastir-Szaloniki irányban áttörést kísérel, de Gallwitz tábornok seregtetésének előnyomulása következtében albán területre vonul vissza.</p>	<p>1915. december 6. Bolgár-német csapatok megállítják a szövetségesek előnyomulását Valandovo mellett.</p>	<p>1915. nov. 14. Párizsban „Külföldi Cseh Bizottság” alakul. A bizottság kiadja első kiáltványát a csehszlovák függetlenség ügyében.</p>	<p>1915. nov. 28. Péter szerb király a katonai helyzet következtében Szalonikibe teszi át székhelyét.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1915. november 10—30. Vernon Kellog a belgiumi Segély Bizottság megbízásából Lengyelországba utazik, hogy a nemzetközi segélymozgalom számára a helyszínen adatokat gyűjtson.</p> <p>1915. december 22. Az amerikai Lengyel Segélybizottság felkérésére Hoover Lengyelország megsegítése ügyében tárgyalásokat kezd az angol kormánnyal.</p>	<p>1915. nov. 5. Niš a központi hatalmak kezén.</p> <p>1915. nov. 7. Kruševácra bevonulnak a közös csapatok.</p> <p>1915. nov. 20. Kövess tábornagy csapatai megszállják Novi-Pazart, majd Plevljét és Ipeket.</p> <p>1915. dec. 2. A magyar minisztertanács Dalmáciának osztrák közigazgatás alá magyar-horvát közigazgatás alá helyezését kéri.</p> <p>1915. dec. 7. Károlyi Mihály gróf megkezdi harcát a Monarchia különbékéjéért. Kijelenti, hogy az antant nem venné a gyengeség jelének, ha békejavaslatokat tennének. — Törvény az országgyűlés tartamának meghosszabbításáról (IV. t. c.)</p>	<p>1915. okt. 12. Brătianu megígéri, hogy a Balkánra szánt német csapatok átvonulását feltétlenül megakadályozza; Constanza kikötőjét felajánlja az orosz flotta részére támaszpontnak.</p>	<p>1915. október 5. Hamilton angol tábornok sikeres partraszállást végez Szalonikiben.</p> <p>1915. október 15. Sarrail francia tábornok átveszi a délbalkáni szövetséges front vezérletét.</p> <p>1915. nov.—dec. A központi hatalmak balkáni offenzívájuk során Szerbia és Montenegró nagy részét megszállják.</p> <p>1915. dec. 20. Albán segélykérés következtében olasz csapatok megszállják Durazzót. — A város megszállása előtt az osztrák-magyar és bolgár ügyvivők eltávoznak a városból.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHEK, SZLOVÁKOK CSEHORSZÁG	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1916. jan. 13. A Montenegro ellen végrehajtott osztrák-magyar offenzíva során a Monarchia csapatai beveszik Cetinjét.</p> <p>1916. jan. 23—febr. 9. A Monarchia csapatai megszállják Skutarit és Tiranát.</p> <p>1916. febr. Elvi és taktikai ellentétek Conrad és Falkenhayn német vezérkari főnök között a montenegrói és albán hadműveletekkel kapcsolatban.</p>	<p>1916. március—április. Az ántánt a korfui szerb kötelekkel megerősödve, több mint félmillió emberrel offenzívát indít, melynek élé Florináig jut.</p> <p>1916. ápr. 14. Bulgáriában bevezetik az új naptárt.</p>	<p>1916. jan. Masarykot a londoni King's College meghívja a szláv tudományok tanszékére. — Beneš Párizsban kiadja Détruisez l'Autriche-Hongrie című politikai röpiratát, melyben a Monarchia szláv nemzetiségeinek felszabadítását és a cseh-délszláv egyesítést követeli. A röpirat 62. lapján közli, hogy új csehszlovák térképét a francia cenzura miatt egyelőre még nem hozhatja nyilvánosságra.</p> <p>1916. febr. Párisban megalakítják „Conseil National des Pays Tchêques“ néven a cseh (később cseh-szlovák) nemzeti tanácsot. A Tanács elnöke Masaryk, alelnökévé Dürichet, a szlovákok elnökségi megbízottjává Štefanik szlovák származású francia tábornokot választják. Beneš a Tanács főtitkára lesz.</p> <p>1916. febr—jul. Ellentétek a Pétervárott, Moszkvában és Kiebben szervezkedő cseh emigráns csoportok között. A kievi frakció a második kievi kongresszuson a párisi cseh emigráció alá rendeli magát, a pétervári és moszkvai csoportok Dürichhel és a szeparatistákkal a nagyszláv irányzathoz csatlakoznak.</p>	<p>1916. jan. Pašić Korfuba teszi át a szerb kormány székhelyét.</p> <p>1916. jan. 17. Montenegro leteszi a fegyvert.</p> <p>1916. jan. 25. Popović és Matanović montenegrói miniszterek aláírják a királyság egész területére vonatkozó cetinjei kapitulációs egyezményt. — Nikita Miušković montenegrói miniszterelnökkel együtt Bordeauxba menekül, ahol emigráns montenegrói kormány alakul.</p> <p>1916. febr. 4. A Rómában összeülő szerb skupstina elégedetlenségét fejezi ki Pašić miniszterelnök politikájával szemben. — Pašić az olasz kormánytól az obstruáló szerb képviselők kiutasítását kéri.</p> <p>1916. febr. 7. Sándor szerb trónörökös Korfuba érkezik.</p> <p>1916. márc. 3. Korfuban hetvenezer főnyi ideiglenes szerb hadsereget állítanak fel.</p> <p>1916. márc. 20. A Rómából Genfbe költöző szerb képviselők felszólítják Pašićot szerb különbéke megkötésére. — Pašić visszatásítja a képviselők javaslatát.</p>
<p>1916. máj. Conrad nagy olasz offenzívája. Rovereto, Asiago és Arsiero bevétel. Az olasz haderők az Isonzovonalra vonulnak vissza.</p>	<p>1916. május 27. Bolgár ellentámadás visszavonulásra kényszeríti a szövetségeseket.</p> <p>1916. június 1—10. A bolgár-görög megegyezés értelmében az albán fronton bevett csapatokat visszavonják Macedóniába.</p>		<p>1916. ápr. 23. Az ántánt hadihajót bocsát a korfui szerb kormány rendelkezésére.</p> <p>1916. máj. A Szalonikiban partratett szerb osztagok Florináig előnyomulnak.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1916. január 1. Wilson elnök felhívására az Egyesült Államok egész területén gyűjtést rendeztek a Lengyel Segélybizottság javára.</p>	<p>1916. Szabó Ervin kiadja a háború folytatása ellen írt „Imperiálizmus és tartós béke“ című könyvét.</p> <p>1916. febr. 27. Kövess tábornok csapatai megszállják Durazzót Az albánok Valonáig visszavonulnak.</p>	<p>1916. jan. Németország és Ausztria bukaresti követe együttesen tiltakozik az Anglia felé irányuló román gabonakivitel ellen. — V. Lucaciu és O. Goga, az erdélyi románság két, Romániába távozott politikusa bekerül a román parlamentbe, Take Ionescu pártjában.</p> <p>1916. febr.—ápr. Ujabb, nehezen haladó orosz-román tárgyalások. Alexejev orosz vezérkari főnök kijelenti, hogy a román követelések miatt a román hadbalépés inkább csak terhet jelentene Oroszország számára.</p> <p>1916. jún. 16. Briand kijelenti Lahovarynak, Románia bukaresti követének, hogy a hadbalépést nem lehet tovább halogatni; néhány nappal később Franciaország a Romániába irányított, de Vladivosztokban rekedt nyugati hadianyag azonnali továbbszállítását követeli.</p>	<p>1916. jan. A szerb kormány Korfuban.</p> <p>1916. febr. 3. Briand francia külügyminiszter fogadja Masarykot és kilátásba helyezi támogatását a Monarchia szláv nemzetiségeinek szeparatista mozgalmát illetőleg.</p> <p>1916. febr. 4. A szerb skupstina Rómában ülészik.</p> <p>1916. jún. 4. A Bruszilov áttörés kezdőnapja Az orosz csapatok jún. 7-én elérik Luckot. Jún. 10-én az oroszok áttörték a frontot. Czernovitz elesik jún. 17-én.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1916. aug. 11. A központi hatalmak bécsi hadvezetőségi értekezletén elhatározzák a „független örökös Lengyelország” felállítását.</p> <p>1916. szept. 6. Ferenc József életbelépteti a központi hatalmak egységes fővezérletére vonatkozó határozatokat.</p> <p>1916. szept.-okt. A központi hatalmak sikeres ellenoffenzívája Erdélyben.</p>	<p>1916. júl.—szept. Megszilárdul a bolgár front.</p>		<p>1916. júl. A francia külügyminisztérium ígéretet tesz a korfui szerb kormányának Bosznia-Hercegovinára vonatkozólag.</p> <p>1916. szept. 10. A reorganizált szerb skupstina Korfu szigetén megtartja első ülését. — Ettől kezdve 1917. szept. 1-ig bezárólag a szerb skupstina Korfun ülészik.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1916. július 10. Véres ösztetűzés a központi hatalmak oldalán harcoló lengyel légiók és az osztrák-német főparancsnokság között.</p>	<p>1916. júl.—aug. Károlyi Mihály a parlamentben újból nyomatékosan hangoztatja a különbsége szükségességét. Tisza miniszterelnököt a béke előfeltételeinek tisztázására szólítja fel.</p>	<p>1916. júl. 18. Az ántánt együttes fellépése Románia hadbalépése érdekében.</p>	<p>1916. júl. Seton Watson a román kérdéstről írt könyvében (Roumania and the Great War) Szerbiának a Bánát megosztását ajánlja.</p>
<p>1916. július 25. Pilsudski lemond a lengyel légiók vezetéséről.</p>		<p>1916. júl. 23. Chantillyben létrejön az angol, francia, orosz, román ideiglenes egyezmény, amely szerint a román kormány aug. 7-re ígéri hadbalépését s támadó hadműveletei megindítását Bulgária irányában. — Jul. 25-én Románia visszautasítja a chantilly-i tervet: csak Erdély ellen hajlandó támadni aug. 14-től kezdve, ha a Duna vonalát és Dobrudzsát kellő orosz erők fedezik. A kért támogatást Oroszország megtagadja.</p>	
<p>1916. július 26. Az angol kormány végleg elutasítja Hoover lengyel megsegítési tervét.</p>			<p>1916. aug. 5. A hatodik isonzói csata. Görz és Doberdo elesik.</p>
<p>1916. július 29. A német kormány hasonló álláspontra helyezkedik a Hoover javaslattal szemben.</p>			<p>1916. aug. 6. Poincaré a cárhoz intézett táviratában sürgeti Románia hadbalépését. Aug. 9-én a cár utasítást ad a Romániával kötendő politikai egyezmény aláírására.</p>
<p>1916. augusztus 12. A központi hatalmak jegyzőkönyvet írnak alá a lengyel kérdésben.</p>		<p>1916. aug. 17. Angol-francia-orosz-román szerződés, mely elismeri Románia annexiós követeléseit nemcsak Erdélyre, de a Bánágra is. A megkötött katonai egyezmény szerint a román hadműveletek Erdélyen át Budapest felé irányulnak (§. 9.); Románia csak a monarchiának köteles hadat üzenni.</p>	<p>1916. aug. 9. Szalonikinél kialakul a szövetséges front Bulgária ellen.</p>
	<p>1916. aug. 27. Románia hadat üzen a Monarchiának. A román csapatok benyomulnak Erdélybe.</p>	<p>1916. aug. 27. A koronatanács elhatározza a hadbalépést: a bécsi román követ még aznap átadja a hadüzenetet; még aznap éjjel a román csapatok Vöröstoronynál és Predealnál átlépik a magyar határt.</p>	<p>1916. aug. 27. Románia belép a háborúba.</p>
	<p>1916. szept. 1—10. A három irányból benyomuló 1. és 2. román hadsereg Erdélyben csupán csekély ellenállásra talál: Arz tábornok, 25.000 emberével visszavonulásra kényszerül. Német részről a Falkenhayn vezetése alatt álló 9. hadsereget küldik Arz segítségére.</p>	<p>1916. szept. 6—8. Mackensen Bulgáriából Dobrudzsába tör. Az előnyomulást Szilisztriánál az oroszok állítják meg, bár ők sem küldtek Romániának elegendő segítséget.</p>	<p>1916. aug. 28. Románia hadat üzen Németországnak.</p>
	<p>1916. szept. 27. Az Erdélybe tört román csapatok közt a fegyelem erősen bomlik: a németek elvágják a Vöröstoronyi szorosnál a visszavonulás útját.</p>		<p>1916. aug. 30.—szept. 1. Bulgária és Törökország hadat üzen Romániának.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1916. okt.-dec. Hohenlohe Conrad herceg a Monarchia új közös pénzügyminisztere.</p> <p>1916. okt. 21. Adler Frigyes szocialista képviselő politikai merénylete Stürgkh miniszterelnök ellen. A merénylet következtében Stürgkh meghal, utódjaként Körber ismét kormányt alakít.</p> <p>1916. nov. 21. Ferenc József császár és király meghal. A kettős Monarchia trónján unokaöccse Habsburg Károly főherceg követi, mint I. Károly osztrák császár és IV. Károly magyar király.</p> <p>1916. nov. 27. Sixtus páрмаi herceg, az uralkodó sógora, érintkezésbe lép a francia külügyminisztériummal Ausztria-Magyarország esetleges különbékéjének előkészítése végett.</p> <p>1916. dec. Körber átmeneti kormányát a Clam-Martinic-kabinet váltja fel. Burián külügyminisztert Czernin Ottokár gróf, a Monarchia volt bukaresti nagykövete váltja fel. Burián viszont Hohenlohe Conrad hercegtől átveszi a pénzügyek vezetését.</p> <p>1916. dec. 6. A központi hatalmak romániai offenzívája során elfoglalják Bukarestet. A román hadsereg a Sereth mögé vonul vissza. A román udvar és kormány Iasiba költözik.</p> <p>1916. dec. 12. A Monarchia békeajánlata az ántánt-kormányok felé. A békejavaslatot még a lemondó Burián külügyminiszter teszi.</p> <p>1916. dec. 21. Burián utóda, Czernin Ottokár gróf átveszi hivatalát. — Karel Kramař császári amnesztiában részesül.</p> <p>1916. dec. 30. I. Károly osztrák császárt IV. Károly néven magyar királlyá koronázzák. Az uralkodó átveszi a közös hadsereg főparancsnokságát.</p>	<p>1916. november 26. Venizelosz miniszterelnök hadat üzen Bulgáriának és Németországnak, ugyanakkor a dinasztiahoz húzó, ántántellenes csapatokat Moreában internálja.</p> <p>1916. november 28. Tosev bolgár tábornok Tutrakán, Szilisztria és Constanza elfoglalása után Krajováig, majd az Olt vonaláig jut Mackensen hadseregével együttműködve.</p>	<p>1916. okt. Seton Watson „German, Slav and Magyar“ című politikai röpiratában közli az általa elképzelt cseh-szlovák államhatárokat.</p> <p>1916. dec. A kievi meg-egyezés. Az oroszországi cseh frakciók Kiebben egyezményt írnak alá, mely szerint elfogadják a párisi cseh-szlovák nemzeti tanács utasításait. A kievi egyezménnyel a Tanács likvidálja az oroszországi cseh nagyszláv irányzatot. A kievi egységokmány szerint az oroszországi cseh-szlovák emigráció 113 politikai, 123 fogoly és 95 tényleges katonai szervezettel rendelkezik.</p> <p>1916. dec. 21. IV. Károly osztrák császár és magyar király megkegyelmez a háláraftélt Kramařnak.</p>	<p>1916. okt. 4. Venizelos a görög kamarában ígéretet tesz az 1913. évi szerb-görög szövetségi szerződés betartására. — Konstantin görög király felmenti Venizeloszt. Zaimes, az új görög miniszterelnök bejelenti Görögország semlegességét és a szaloniki szerb-görög szerződéssel kapcsolatban megállapítja, hogy ebből nem következik a görög háborús beavatkozás szüksége. — Válság a központi hatalmakkal rokonszenvező Konstantin király és az ántánt-barát görög politikusok között.</p> <p>1916. dec. Londonban hivatalosan megalakul a Dél-szláv Választmány. A szervezet bejelenti az egységes délszláv állam megalakítására vonatkozó célkitűzéseket.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1917. jan. Sixtus herceg Svájcban átveszi Károly császár és király utasításait az ántánt-hatalmakkal való közvetlen békétárgyalások előkészítése céljából. — Czernin külügyminiszter Hohenlohe berlini osztrák-magyar nagykövét útján tudomására hozza a német kormány: a Monarchia szívesen venné, ha Németország Elzász-Lotharingia ügyében megegyeznék Franciaországgal. Czernin bizalmas jegyzéke egyidejűleg közli, hogy a Monarchia a maga részéről igyekszik egyezményt kötni Olaszországgal.</p> <p>1917. jan. 20. Holendorff német tengernagy vezetésével német vezérkari bizottság érkezik Bécsbe. Holendorff az uralkodó elnökletével tartott minisztertanácson előterjeszti a korlátlan tengeralattjáró háború tervét, amit úgy Czernin külügyminiszter, mint az osztrák és magyar kormányelnökök élesen elleneznek.</p> <p>1917. febr. 20. Conrad báró vezérkari főnök lemond. Utódja Arz vezérkari tábornok.</p> <p>1917. márc. Ausztria élel-miszer-ellátása válságosra fordul. Az éhínséget csak a Romániából hozott gabonakészletekkel sikerül részben megszüntetni. — Károly császár és király Sixtus pármái herceg révén külön békeajánlatot tesz az ántánt-hatalmaknak, melyben tudomásukra hozza, hogy hajlandó támogatni az Elzász-Lotharingiára vonatkozó francia igényeket.</p> <p>1917. márc. 8. Poincaré kijelenti Sixtus előtt: hajlandó a Monarchia formális békeajánlatát — amennyiben az időben érkezik — továbbítani az angol és orosz uralkodókhoz.</p>	<p>1917. január 4. A Mackensen-hadsereg Braila és Focsani elfoglalását jelenti; ezekben a harcokban már csak hátvédcsapatok harcolnak bolgár részről. Ettől kezdve 1918 őszéig az ú. n. bolgár hadszíntér másodrangú szerepet játszik.</p>	<p>1917. jan. 10. Beneš—Berthelot válaszjegyzék a Monarchia különbéke-ajánlatának elutasítása alkalmából. — Wilson amerikai elnöknek 1916. dec. 21-én kelt jegyzékére, melyben az a háborús célok iránt érdeklődik, a szövetségesek közös jegyzékben válaszolnak. A jegyzék szerint a szövetségesek „a csehek és szlovákok felszabadítását a tartós béke egyik feltételének” tekintik.</p>	<p>1917. jan. A londoni Délszláv Választmány és a korfui szerb kormány tárgyalásai a balkáni délszláv népek egyesítéséről.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1917. január 22. Wilson kijelenti, hogy a szabad és egyesült Lengyelország a világbéke egyik alapfeltétele.</p>	<p>1917. febr. 21. Egy függetlenségi párti képviselő (Holló Lajos) a parlamentben nyíltan a német politikára hárítja a felelősséget a háború kitörése miatt.</p>	<p>1917. jan. A front Moldva déli részében s a Duna-delta Szt. György ága mentén megszilárdul. Brătianu már dec.-ben Iași-ban új kormányt alakított Take Ionescu bevonásával.</p> <p>1917. jan.-márc. Folytatódik a központi hatalmak romániai offenzívája.</p> <p>1917. márc. A cárizmus bukása után Bessarábiában Stroescu, Gore és Halipa népvézérek megalakítják a Nemzeti Demokrata Pártot és nemzeti alapon álló, széleskörű autonómiát követelnek, azonban a helyi központi tanáccsal nem sikerül megegyezniök.</p>	<p>1917. jan. A szövetséges és társult hatalmak kormányelnökeinek és vezérkari főnökeinek római konferenciáján Cadorna tábornok, olasz vezérkari főnök bejelenti a Monarchia ellen indítandó összpontosított olasz támadást.</p> <p>1917. febr. 1. Németország megkezdí a korlátlan tengeralattjáró-harcot.</p> <p>1917. febr. 3. Az Amerikai Egyesült Államok megszikítják diplomáciai kapcsolataikat Németországgal.</p> <p>1917. márc. 2. II. Miklós orosz cár lemond. Átmeneti bonyodalmak: félig szocialista, félig polgári kormányzás.</p> <p>1917. márc. 3. Az orosz hadsereg sorozatos kudarcai, a városi lakosság, különösen a proletariátus borzasztó nyomora miatt Petrográdban nagy sztrájkok törnek ki és heves tüntetések zajlanak le. Pár nap alatt negyedmillió munkás sorakozik a vörös zászlók alá.</p> <p>1917. márc. 5. Sixtus, Károly császár levelével együtt Czernin jegyzékét is közli Poincaréval.</p> <p>1917. márc. 11. A petrográdi tüntetések forradalommal alakulnak át. A munkások lefegyverzik a karhatalmat s maguk veszik kezükbe a fegyvert. Ugyanekkor a birodalmi дума megtagadja a cárnak és kormányának az engedelmességét.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1917. márc. 20. A berni német követségen az olasz nagyvezérkar megbízottai a király és Cadorna vezérkari főnök kezdeményezésére — Sonnino külügyminiszter megkerülésével — tizen-négy napon belüli olasz különbékét ajánlanak, amennyiben a Monarchia lemond Trentinóról és teljesíti a további olasz igényeket. Az olasz vezérkari békeajánlatot Zimmermann német külügyi államtitkár nem továbbítja az osztrák-magyar külügyminisztériumhoz.</p> <p>1917. ápr. Krobotin közös hadügyminiszter lemond, utódja Stöger-Steiner gyalogsági tábornok.</p> <p>1917. ápr. 3. A hamburgi császár-találkozón Károly császár felveti Elzász-Lotharingia átengedését Franciaországnak. Ennek ellenében a lengyel megszállt területekkel kiegészített Galiciát felajánlja Németországnak. II. Vilmos a vezérkar tiltakozására elutasítja a javaslatot.</p> <p>1917. ápr. 10. Megszakad a diplomáciai kapcsolat az Egyesült Államok és Ausztria-Magyarország között.</p> <p>1917. ápr. 11. Ribot francia külügyminiszter a folkestonei találkozáson közli Lloyd Georgeval Károly császár levelét. Ribot és Lloyd George elhatározzák, hogy a különbéke kérdésében Sonnino olasz külügyminiszter bevonásával további megbeszélést tartanak.</p> <p>1917. ápr. 19. Sonnino tiltakozik a különbéke gondolata ellen. Az olasz külügyminiszter ellenállásán meggyűlölt az újabb osztrák-magyar különbéke-kísérlet, melyet Lloyd George a maga részéről támogatott.</p> <p>1917. ápr. 23. Sixtus Lloyd Georgenak a biztatására további békekötésre vállalkozik. — Károly császár Laxenburgba kéreti Sixtust, ahol még egy megbízólevelet kap az antant hatalmakhoz, de a kísérlet hasonlóképp eredménytelenül végződik.</p>		<p>1917. márc. 24. Miljukov, az ideiglenes orosz szocialista kormány külügyminisztere megerősíti az oroszországi cseh-szlovák hadsereg szervezési szabályzatát.</p>	<p>1917. márc. Korfui kormány megbízottak bemutatják Londonban Pasić új délszláv államtervezetét.</p>

1917. márc. 30. Lengyelország függetlenségét elismeri az ideiglenes orosz kormány.

1917. április 6. Az Egyesült Államok hadat üzen Németországnak. A hadüzenet napján az USA lengyel szervezetei közös nyilatkozatot adnak ki a demokratikus Lengyelország felállítására érdekében.

1917. április 10—máj. 25. Az amerikai lengyelek megszervezik a lengyel nemzeti bizottságot. — Az Amerikai Lengyel Nemzeti Bizottság átveszi a lengyel politikai érdekek képviselését.

1917. ápr. 25. Választójogi blokk az ellenzéki pártok és a szociáldemokraták között.

1917. ápr. 28. A király Tisza miniszterelnökhöz intézett kéziratóban a választójogi reform előkészítésére szólítja fel a kormányt.

1917. ápr. Ferdinánd király a francia vezetéssel újjászervezett moldvai román hadsereg katonáihoz beszédet intéz és megígéri a földreformot.

1917. márc. 15. Az orosz polgári forradalom átmeneti (szabadelvű-demokrata) korszaka. A дума liberális, nemesi és polgári képviselői a szociáldemokratákkal (az ú. n. eszerekkel, mensevikiekkel) való megegyezés alapján kormányt alakítanak Lvov herceg elnökelete alatt. A munkás- és katonatanácsok csatlakoznak a kormányhoz.

1917. márc. 21. Carszkoje Szelóban foglyul ejtik a cárt és családját.

1917. márc. 26. A forradalmi kormány lemondítja a cárt.

1917. márc. 26. Az orosz hadsereg éléről elmozdítják Nikoláj Nikolájevics nagyherceg-fővezért.

1917. ápr. 5. Amerikai hadüzenet Németországnak.

1917. ápr. 10. Amerika megszakítja diplomáciai kapcsolatát a Monarchiával.

1917. ápr. 16. Lenin, a bolsevik párt vezére, sok évi számkivettség után visszatér Oroszországba, s „áprilisi tézisei“-vel megkezdi a forradalom továbbfejlesztését: a polgári demokratikus forradalom szakaszából a szocialista forradalom szakaszába. — A nyugati front fővezére Joffre és Nivelle után Pétain.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1917. máj. Clam-Martinić összehívja a hosszabb idő óta szünetelő Reichsratot. A birodalmi gyűlésen le-szavazzák a kormányt. Clam-Martinić lemond. — Cadorna tábornok, olasz vezérkari főnök összpontosított támadást indít az osztrák-magyar Isonzo front ellen.</p>	<p>1917. máj. 2. Görögország hadbalép Bulgária ellen.</p>	<p>1917. máj. Masaryk Orosz-országba utazik, hogy közvetlen tárgyalásokat folytasson az ideiglenes orosz kormánnyal — Ernest Denis, a Sorbonne tanára, „La question d'Autriche. Les Slovaques“ című tanulmányában közölt cseh-szlovák térképén még csak néprajzi határok szerepelnek.</p>	
<p>1917. jún. A hivatalba lépő Seidler-kormány általános politikai amnesztiát ad. Az új kormányban Toggenburg gróf a belügyi, Wimmer a pénzügyi, Mataja a kereskedelem és szociális gondoskodásügyi tárcát vállalja. — 1917. aug.-tól a kormánynak galíciai (rutén) és szlovén tartományi tárcanélküli miniszterei Horbazevski galíciai rutén politikus, illetve Ivan Zolger, az ismert délszláv közjogász.</p>		<p>1917. júl. 2. IV. Károly amnesztiát ad a letartóztatott cseh politikusoknak.</p>	<p>1917. jún. 20. Pašić szerb miniszterelnök és Ante Trumbić, a Délszláv Választmány vezetője Korfu szigetén megegyeznek a szerb-horvát állam megalakításában. Az ekkor kötött ú. n. korfui deklaráció kimondja a szerb-horvát-szlovén államegységet a Karagyorgyevic-ház fennhatósága alatt.</p>
<p>1917. júl. 20. A központi hatalmak galíciai ellenoffenzívájának kezdete. — A központi hatalmak csapatai heteken belül ismét megszállják egész Galiciát, sőt Bukovinát is.</p>			<p>1917. júl. 25. A Tisza-kormány lemondása (jún. 5.) következtében Skerlec Iván horvát bán is beadja lemondását. Utódját július 25-én nevezik ki Mihalovics Antal, a horvát-szerb koalíció vezetőségi tagja személyében. Ezzel a koalíció teljesen átveszi a horvát politika irányítását. Az új horvát bán kapcsolatot teremt a horvát emigrációval.</p>
<p>1917. aug. 18. A XI. isonzo-i csatában az osztrák-magyar csapatok súlyos vereséget szenvednek.</p>			

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1917. május 28. A Reichsrat lengyel képviselői emlékiratot intéznek a központi hatalmak kormányaihoz, melyben az „Egyesült Lengyelország“ számára tengeri kijáratot követelnek. Piłsudski feltételesen elvállalja a varsói ideiglenes államtanács elnökségét.</p> <p>1917. június 5. A francia kormány hozzájárul a franciaországi lengyel légiók megszervezéséhez.</p> <p>1917. július 2. Piłsudski lemond a varsói ideiglenes lengyel államtanács elnökségéről.</p> <p>1917. július 9. A központi hatalmak legfőbb hadvezetősége új esküformát készít a lengyel légiók számára, mely szerint a légiók feltétlenül engedelmességre kötelezik magukat az osztrák-német vezetőség irányában. A légiók parancsnokai és a légionáriusok végrehajtó bizottsága visszautasítják az esküformát. A német katonai hatóságok letartóztatják Piłsudskit és a főbb légionárius vezetőket.</p> <p>1917. augusztus 25. A varsói ideiglenes lengyel államtanács a német atrocitások elleni tiltakozásként lemond.</p> <p>1917. szeptember 12. A központi hatalmak régens-tanácsot állítanak fel a megszállott területek igazgatására.</p>	<p>1917. máj. 8. A szervezett munkásság városközi tüntető gyűlése Tisza István ellen.</p> <p>1917. május 24. Tisza a választójogi kérdésben szembehelyezkedik a királlyal, s lemond. A munkáspárt ellenzékekbe vonul.</p> <p>1917. jún. 15. Esterházy Móric gróf általános választójogi programmal alakít kormányt, de két hónap múltán lemond.</p> <p>1917. jún. 27. A budapesti munkásság monstre-felvonulása a demokratikus választójogért.</p> <p>1917. júl. A Kerenski-hadsereg utolsó offenzívája a galíciai osztrák-magyar állások ellen.</p> <p>1917. aug. 20. Megalakul Wekerle Sándor harmadik kormánya.</p>	<p>1917. máj. 22. Az Indépendance Roumaine bejelent, hogy a kormány és az uralkodó közt megállapodás jött létre a föld-reformra nézve. — A Iași mellett ülésző parlament Bratianu javaslatára új választójogi törvényt és agrárreformot szavaz meg.</p> <p>1917. júl. 22. A júliusi utolsó orosz offenzívával egyidőben Presan és Averescu vezetésével a román csapatok jól megállják helyüket Mărăștinél az együttes osztrák-magyar s német támadással szemben. — Július folyamán a beszarábiai románság Odesszában szervezkedik.</p> <p>1917. aug. 12—19. Berthelot Mărășestínél francia felszerelésű román csapatok élén csatát nyer József főherceggel szemben.</p>	<p>1917. máj. 1. Az orosz polgári forradalmi kormány külügyminisztere, Miljukov, kinyilatkoztatja, hogy Oroszországnak „a végső győzelemig“ folytatnia kell a háborút.</p> <p>1917. máj. 3—4. Petrográd utcáin százezernyi munkás és katonatömeg tiltakozik a Miljukov-jegyzék ellen, s követeli a békekötést.</p> <p>1917. máj. 15. A néphanulat nyomására az orosz kormány koalícióvá alakul. A polgárság képviselőin kívül a mensevikiek és eszerek is számos tárcát kapnak. Miljukov lemond, de a kormány háborúpárti jellege nem változik.</p> <p>1917. júl. 16. Az orosz kormány megindította offenzíva összeomlásának hírére a petrográdi munkások és katonák hatalmas arányú tüntetést rendeznek a békéért. A polgári—szocialista kormány a tüntetők közé lövet.</p> <p>1917. júl. 21. Oroszországban Lvov hercegtől Kerenszki, az eszerek-szocialisták vezére veszi át a kormány-elnökséget. Megkezdődik a bolsevikok üldözése, Lenin elmenekül.</p> <p>1917. aug. 8—16. Az orosz bolsevik-párt kongresszusa előkészíti a fegyveres felkelést.</p> <p>1917. szept. 7—10. Oroszországban Kornijilov ellenforradalmi tábornok lovas-hadtest élén Petrográd ellen vonul, s Kerenszkitől minden polgári és katonai hatalom átadását követeli. Csapatai azonban felláznak s vállalkozását meg-husítják.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1917. okt. Arz hadserege végrehajtja a Flitsch-Tollmeins vidéki áttörést. Az olaszok az isonzóti csatákban elért hadászati eredményeket a tollmeini áttörés következtében elvesztik.</p> <p>1917. nov. 11. Az osztrák-magyar csapatok elérik a Piavét.</p> <p>1917. dec. 7. Az Egyesült Államok hadat üzen a Monarchiának.</p> <p>1917. dec. 22. Megkezdődnek a brest-litovszki béketárgyalások a központi hatalmak, valamint a kiküldött orosz és román delegátusok között.</p>		<p>1917. dec. 19. Poincaré elismeri a franciaországi csehszlovák csapatokat szövetséges segédhaderő jelleggel. A franciaországi cseh légiók főparancsnoka Janin tábornok, a pétervári katonai misszió volt vezetője lesz.</p> <p>1917. dec. 20. A francia kormány hozzájárul a csehszlovák hadsereg felállításához.</p>	<p>1917. nov. Stadler zágriai érsek a korfui paktummal szemben a jogpárt programja alapján kidolgozza „nagyhorvát” államtervezetét.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1917. október 12. Az Egyesült Államokban megkezdik a franciaországi lengyel hadseregbe való toborzást.</p> <p>1917. október 15. Lubomirski herceg, Kakowski hercegprímás és Ostrowski, a varsói ideiglenes államtanács volt tagja elvállalják régensi megbízatásukat.</p> <p>1917. október 16. A krakói Legfőbb Lengyel Nemzeti Bizottság feloszlik.</p> <p>1917. október 19. A szövetséges hatalmak elismerik a párisi lengyel nemzeti bizottságot.</p> <p>1917. november 7. Az orosz bolsevik forradalom kitörésének napján németellenes tüntetések zajlanak Varsóban.</p>	<p>1917. okt. Windischgrätz Lajos herceg, Magyarország közlélmézési minisztere, a délszláv országoknak a magyar korona fenntartása alatt „külön testként“ való egyesítését ajánlja Károly királynak. Az általa benyújtott alkotmánymódosító tervezet tehát Horvát-, Szlavón- és Dalmátországot, valamint Bosznia-Hercegovina közjogi különállását tenné lehetővé. Czernin gróf volt közös külügyminiszter tanácsára az uralkodó elejti a tervet.</p>	<p>1917. okt. 21—23. Beszarábiában összehívják az „ország tanácsát“ (Statul Țării).</p> <p>1917. nov. 1. Beszarábiában román iskolák nyílnak meg.</p>	<p>1917. okt. A Monarchia csapatai a Piaveig nyomulnak elő. Cadorna olasz fővezért menesztik.</p> <p>1917. okt. 20. Lenin finnországi rejtékéből titokban visszatér Petrográdba.</p> <p>1917. okt. 23. Az orosz bolsevik-párt központi bizottsága kitzúzi a fegyveres felkelés időpontját.</p> <p>1917. nov. 8. Oroszországban a vörös gárda és a forradalmi csapatok elfoglalják a petrográdi pályaudvart, a posta- és táviróépületeket, a minisztériumokat és letartóztatják a Kerenszki-kormányt. A petrográdi szovjet magához ragadja az államhatalmat.</p> <p>1917. nov. 9. Oroszországban a II. szovjet-kongresszus elfogadja: 1. A békéről szóló dekrétumot, s javaslatot tesz az összes hadviselő államoknak fegyverszünet-, illetőleg békekötésre. 2. A földről szóló dekrétumot, melynek értelmében a földesúri földbirtoktulajdon azonnal és minden váltság nélkül megszűnik. 3. Az energiaforrások, bányák szocializálását. 4. A szovjet-kormánynak, a Népbiztosok tanácsának felállítását kimondó dekrétumot.</p> <p>1917. nov. 15. A francia kormány élére Clémenceau kerül.</p> <p>1917. nov. 20. Az orosz szovjetek kongresszusa az azonnali békekötés mellett dönt.</p> <p>1917. dec. 1. A keleti fronton beszüntetik a harcot.</p> <p>1917. dec. 5. Az orosz tanácskormány fegyverszünetre lép a központi hatalmakkal.</p>
<p>1917. december 8. J. Kucharzewski megalakítja az első ideiglenes lengyel kormányt.</p>		<p>1917. dec. 9. Fegyverszünet a Monarchia, Németország és Románia között Focșaniban.</p>	

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1918. jan. 6. A bécsi oszt- rák kormánytanács tiltako- zik az önálló cseh állam létesítését célzó törekvések ellen. — Munkássztrájkok Bécsben és Berlinben.</p> <p>1918. febr. 9. Brest-Li- tovski béke Ukrajna és a központi hatalmak kö- zött.</p> <p>1918. márc. 3. Oroszország és a központi hatalmak megkötik a brest-litovski békét.</p> <p>1918. márc. 5. A bukaresti egyezményben Románia „előzetes békét“ köt a köz- ponti hatalmakkal.</p> <p>1918. ápr.-nov. Spitzmül- ler Burián utódja a közös pénzügyminisztérium élén.</p>	<p>1918. március 16. Marghi- loman Sándor román mi- niszterelnök kormánya a bolgár-román béke megkö- tése érdekében felajánlja Dobrudzsát.</p>	<p>1918. jan. 6. Bécsi kor- mánynyilatkozat a külföldi cseh politikai szervezkedés ellen.</p> <p>1918. jan. 25. Korošec Antal, a Délszláv Klub el- nöke, a brest-litowski tár- gyalásokkal kapcsolatban jegyzéket intéz a békedele- gációhoz, melyben a dél- szláv népek képviselőinek a tárgyalásokba való bevoná- sát kéri.</p> <p>1918. ápr. 9—12. A párisi cseh-szlovák nemzeti ta- nács megrendezi Rómában az „elnyomott nemzetisé- gek“ kongresszusát.</p>	

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1918. január 7. Wilson 14 pontjában külön megemlékezik a független és szabad Lengyelországról és a visszaállítandó államnak a tengeri kijáráshoz való jogáról.</p> <p>1918. február 9. A brest-litovski tárgyalások alapján a Monarchia átengedi Ukrajnának Chelmet a lengyel régens tanács megkérdezése nélkül.</p> <p>1918. február 16. Haller lengyel légionárius tábornok brigádja fellázad az osztrákok ellen és Oroszországba szökik.</p> <p>1918. febr. 27. A régens tanács Ponikowskit bízta meg ideiglenes kormány alakításával.</p> <p>1918. ápr. 4. Ponikowski ideiglenes kormányát a Steczkowski-minisztérium váltja fel. Az új kormány politikailag a Németországgal való tárgyalás híveire, az aktivista pártokra támaszkodik.</p> <p>1918. ápr. 9. Megválasztják az új államtanácsot.</p>	<p>1918. jan. 19. Nagyüzemi sztrájk Budapesten.</p> <p>1918. jan. 24. A rekonstruált (második) Wekerle-kormányban a horvát politikai körök előtt ellenszenves Unkelhäuser horvát-szlavón-dalmát miniszter megtartja helyét.</p> <p>1918. febr. Flottalázadás Cattaróban.</p>	<p>1918. jan. 13. A bolsevista Oroszország hadat üzen Romániának.</p> <p>1918. febr. 8. Brătianu lemond: a miniszterelnök Averescu lesz, akit a király — az 1916-i titkos szerződés ellenére (hogy t. i. Románia különbékét nem köthet) — a németekkel kötendő béke előkészítésével bíz meg.</p> <p>1918. febr. 24. Czernin Bukarestbe érkezik; kevéssel utóbb Ferdinánd királyal tárgyal. Take Ionescu hevesen ellenzi a különbékét: a király viszont kifejezetten németbarát kormányt ajánl, amely a központi hatalmaktól enyhébb feltételekre számíthat.</p> <p>1918. márc. eleje. Buftében, Stirbei herceg Bukarest melletti kastélyában megállapodás jön létre a békefeltételekre vonatkozólag. Románia Dobrudzsa sorsát a központi hatalmak döntésére bízta, stratégiai jellegű határkiigazítást tesz lehetővé a Kárpátok mentén, kiutasítja Romániából az ántánt katonai megbízottait s átengedi a központi hatalmaknak Odesza ellen induló csapatait. — Averescu lemond; a kormányt Marghiloman veszi át március 5-én.</p> <p>1918. ápr. 8. Beszarábia kimondja, hogy egyesülni óhajt Romániával.</p>	<p>1918. jan. Oroszországban megkezdődik a vörös hadsereg szervezése.</p> <p>1918. jan. 8. Wilson az amerikai kongresszushoz intézett üzenetében közzéteszi tizennégy pontját.</p> <p>1918. első felében az antant hatalmak felvonulnak a háborúból kivált Oroszország ellen. Anglia és Franciaország Észak-Oroszországban (Archangelszk és Murmanszk vidékén) tesznek csapatokat partra, a japánok elfoglalják Vladivosztokot és a tengerpartot, majd valamennyien blokád alá veszik Oroszországot. Ugyanakkor a volt cári tábornokok (Kolcsak, Kornyilov, Denikin, Judenics, stb.) a birodalom legkülönbözőbb részeiben ellenforradalmi csapatokat szerveznek s fegyverrel fordulnak a szovjet kormány ellen.</p> <p>1918. márc. A németek megindítják utolsó offenzívájukat a nyugati fronton.</p> <p>1918. márc. 3. Szovjet-Oroszország és a központi hatalmak Breszt-Litovszkban békét kötnek.</p> <p>1918. márc. 10. Az orosz tanácskormány Moszkvába teszi át székhelyét.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1918. ápr. 14. A Sixtus-affér. A német vezérkar kikényszeríti Czernin távozását. Az új külügyminiszter ismét Burián.</p>		<p>1918. ápr. 12. Az emigráns Kramáf tervezete Ausztria-Magyarország felosztásáról.</p>	
<p>1918. máj. 7. A központi hatalmak és Románia képviselői aláírják a bukaresti békét.</p>	<p>1918. máj. 7. A bukaresti békében Dobrudzsát Bulgáriának ítélik.</p>		<p>1918. máj. 10. Az uralkodó elnökletével koronatanácsot tartanak Bécsben a Monarchia délszláv nemzetiségi kérdéseinek rendezése tárgyában.</p>
<p>1918. máj. 12. Német katonai körök kikényszerítik az újabb szövetségi szerződést Németország és a Monarchia között. A spaai német főhadiszálláson húsz évre szóló katonai szerződést kötnek.</p>		<p>1918. máj. 22. Lord Robert Cecil az angol külügyi hivatalon keresztül elismeri „a cseh-szlovák nemzet teljes függetlenségi jogát“.</p>	
		<p>1918. máj. 30. Az Oroszországból Japánon át az Egyesült Államokba utazott Masaryk amerikai cseh és szlovák vezetőkkel megkötötte a cseh-szlovák államszövetségről szóló emlékezetes pittsburgi szerződést. A pittsburgi szerződés szerint „Szlovákia a cseh-szlovák államon belül saját közigazgatással, tartománygyűléssel és független bírósággal rendelkezik“, az államvezetés cseh és szlovák kezekben lesz, a szlovák nyelvet egyenrangú államnnyelvként ismerik el.</p>	
	<p>1918. június 16. Az osztrákbarát Radoszslavov-kormány a békét sürgető közvélemény nyomása alatt lemond.</p>	<p>1918. jún. 5. Beneš biztosítja Pichon francia külügyminisztert, hogy a felsőmagyarországi terület az önrendelkezés jogán fog csatlakozni a cseh-szlovák államhoz.</p>	
<p>1918. jún. 15—16. A piavei vereség.</p>			
	<p>1918. június 22. Malinov demokratapárti új bolgár miniszterelnök a Szófiában rekedt amerikai követség útján tárgyalásokat kezd a szövetségesekkel. A tárgyalások során felajánlja, hogy a „szalonikiai kaput“ megnyitja az ántánt előtt, ha az Bulgária hódításait elismeri.</p>	<p>1918. jún. 26. A pennsylvaniai Mokesportban Zatkovič Gregor Ignác chikágói ügyvéd megalakítja az Amerikai Rutén Nemzeti Tanácsot. (Ruthenian American National Council.)</p>	<p>1918. jún. 22. Pašić szerb miniszterelnök a szövetséges hatalmakhoz intézett körjegyzékében még csak Bosznia-Hercegovina önrendelkezési jogának megállapítását és tengeri kijáratot kér.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1918. ápr. 30. Ideiglenes „békeszerződés“ a központi hatalmak és Lengyelország között.</p> <p>1918. május 6. Haller csapatai Kaniównál megütözköznek a németekkel.</p>	<p>1918. máj. 10. Wekerle magyar miniszterelnök a koronatanácson előterjeszti Dalmáciának Horvátországgal való egyesítésére és Bosznia-Hercegovinának magyar fennhatóság alatti különállására vonatkozó tervét. — A javaslattal szemben Mihalovics horvát bán elvi kifogást emel, mire a tervet elejtik.</p>	<p>1918. máj. 7. Létrejön a bukaresti béke, amely 170 falu 150.000 főnyi lakosságát Magyarországhoz csatolja s Románia gazdasági kihasználását szinte teljes egészében a központi hatalmaknak biztosítja. Beszarábiában viszont Románia szabad kezét nyer.</p>	<p>1918. ápr. 9—12. Clémenceau közlése Károly császár titkos külön-béke kísérleteinek bizalmas adalékait.</p> <p>1918. máj. 5. Az Egyesült Államok hadat üzennek Németországnak.</p> <p>1918. máj. 7. Megkötik a bukaresti békét.</p> <p>1918. máj. 27. A franciaországi német támadás kudarcba fullad.</p> <p>1918. máj. 29. Az Egyesült Államok kormánya tudomásul veszi és elfogadja a római nemzetiségi kongresszus határozatait.</p> <p>1918. jún. A Labour Party kiáltványában (Labour and the New Social Order) először ad részletes munkaprogramot. A Lordok Házának újjászervezése mellett követeli a minimális munkabér megállapítását, valamint az államosítás fokozását.</p>
<p>1918. június 3. A szövetségesek legfőbb tanácsa a független és egységes Lengyelország megteremtését háborús célnak nyilvánítja.</p>			<p>1918. jún. 7. A szövetségesek versaillesi tanácskozásán az angol, francia és olasz kormányelnökök rokonszenvüket nyilvánítják a cseh, szlovák és délszláv szeparatista törekvésekkel szemben.</p> <p>1918. jún. 15—16. A piai ütközetben a Monarchia 150.000 embert veszít.</p>
<p>1918. jún. 22. Az április 9-én megválasztott államtanács ünnepélyes megnyitó ülése a varsói királyi palotában.</p>	<p>1918. jún. 22. Megalakul a munkástanács és elrendeli az általános sztrájkot. A sztrájk június 27-én befejeződik.</p>		

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1918. júl. A Seidler-kormány bukása után Hussarek közoktatásügyi miniszter hivatalnok - kormányt alakít.</p> <p>1918. aug. 15. A spaai német főhadiszálláson — Burián külügyminiszter bevonásával — tartott értekezleten elhatározzák a békekötés módozatainak előkészítését. — Burián a legfőbb hadvezetőség felhatalmazása alapján különbékét kér Wilson elnöktől.</p>	<p>1918. július 5. A szövetségesek elutasítják Malinov további próbálkozásait.</p>	<p>1918. jún. 29. A francia kormány elismeri a cseh-szlovák nemzet „függetlenségi jogát“ és a párizsi tanácsot, mint a jövő cseh-szlovák kormány első diplomáciai alapját. Pichon francia külügyminiszter kijelenti, hogy kormánya a cseh-szlovák nemzeti tanácsot a jövő cseh-szlovák kormányának elismeri.</p> <p>1918. jún. 30. A francia köztársaság elnöke zászlót adományoz a franciaországi cseh-szlovák légióknak. — Darleyban, az elzászi arcvonalon Poincaré és Beneš előtt tesz esküt az első franciaországi cseh-szlovák légió. — Itália elismeri a párizsi cseh-szlovák nemzeti tanácsot.</p> <p>1918. júl. 2. Az Egyesült Államok elismeri a párizsi cseh-szlovák nemzeti tanácsot.</p> <p>1918. júl. 13. Homesteadban, az amerikai ruszin telepek központjában megalakul a Národná Obrana ellenszervezete, az Amerikai Magyarorosz Nemzeti Tanács (Amerikanska Rada Uhrorusinov).</p> <p>1918. aug. 2—3. Masaryk közbenjárására amerikai—japán egyezményt kötnek a szibériai cseh légiók katonai megsegítése ügyében. — A szövetségesek washingtoni képvisellete katonai és anyagi segítséget ígér a Gajda Rudolf vezetése alatt a szovjet seregek ellen toborzott cseh légióknak.</p> <p>1918. aug. 9. Az angol kormány „elismeri a cseh-szlovák nemzet hadviselő jellegét“ és a párizsi Tanácsot a cseh-szlovák érdekek hivatalos képviselőjének tekinti. — Balfour, angol külügyminiszter elismerőleg nyilatkozik a légiókról és elismeri a cseh-szlovák nemzeti tanács felügyeleti jogát a hadviselő cseh-szlovák haderő felett.</p>	<p>1918. jún.—júl. A korfui szerb kormány csapatai csatlakoznak a francia balkáni hadsereghez.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1918. július 10. A franciaországi lengyel csapatok saját vezetéssel résztvesznek a nyugati offenzívában.</p>	<p>1918. aug. 31. Hussarek osztrák és Wekerle magyar miniszterelnök Sarkotics István báró, boszniai katonai parancsnok bevonásával értekezletet tartanak, melyben elvben elfogadják Bosznia-Hercegovinának „corpus separatum“-ként a magyar koronához való csatolását.</p>		<p>1918. jún. 28. Az Egyesült Államok kormányának hivatalos nyilatkozata szerint „az összes szlávokat fel kell szabadítani a német és osztrák uralom alól“.</p> <p>1918. júl. . Az olasz fronton osztrák-magyar részről kezdett offenzíva néhány nap múlva abba-marad.</p> <p>1918. júl. 10. Oroszországban az V. Szovjet-kongresszus elfogadja az I. szovjet alkotmányt.</p> <p>1918. aug. Foché tábornagy pihent amerikai erők bevetésével és új harci eszközökkel (tankokkal) ellentámadásba kezd s a németeket messze visszaveti kelet felé.</p> <p>1918. aug. 8. A német hadsereg „fekete napja“. Ludendorff jelenti II. Vilmosnak: „Németország nem bírja tovább“. Megkezdődik a német visszavonulás a nyugati fronton.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVATORSZÁG
<p>1918. szept. Károly császár és király „homo regius“-ként Horvátországba és Boszniába küldi Tiszát a balkáni helyzet reális felismerése érdekében.</p>	<p>1918. szeptember 15—24. A szövetségesek általános offenzívája a bolgár front áttörésére. A francia—szerb csapatok 18-án elérik a Cserna folyót, a szerbek 21-én a Vardart, a franciák két nappal később a Prilepet. A keletről rohamozó angolok 23-án átlépik a bolgár határt.</p> <p>1918. szeptember 25. Todorov tábornok bolgár hadseregfőparancsnok fegyverszünetet kér a szövetségesek balkáni offenzíváját irányító Franchet d'Espéray-tól, aki elutasítja a kérelmet.</p> <p>1918. szeptember 28. A szalonikii szövetséges főhadiszálláson fogadják a bolgár fegyverszüneti küldöttséget, mely Ljapcev pénzügyminiszter és Lukov tábornok útján újabb kérelmet terjeszt elő.</p> <p>1918. szeptember 30. A prilepi fegyverszüneti szerződésben Bulgária kilép az első világháborúból, teljesen leszerel és biztosítja a fegyverszüneti szerződés egyik pontjaként Ferdinánd cár száműzését. — Ugyanakkor Radomirban Sztambulijzki és Daszkalov ellenzéki politikusok forradalmi mozgalmat szerveznek, kikiáltják a köztársaságot, száműzöttnek nyilvánítják a cárt és csapataikkal Szófia ellen vonulnak. Ezeket a sorkatonaság a főváros előtt szétoszlatja.</p>	<p>1918. szept. 3. Az Egyesült Államok tudomásul veszi, hogy a hadviselő cseh-szlovákok és a Monarchia, valamint Némeország között hadiállapot áll fenn. — Ezzel de facto elismeri a cseh-szlovák nemzeti tanácsot, mint hadviselő kormányt.</p> <p>1918. szept. 9. A japán kormány a cseh-szlovák hadsereget rendes hadviselő félként, a Nemzeti Tanácsot pedig a hadsereg legfőbb vezetőségéeként elismeri.</p> <p>1918. szept. 26. A párizsi cseh-szlovák nemzeti tanács ideiglenes cseh-szlovák kormánynak nyilvánítja magát. Az ideiglenes kormány elnöke és pénzügyminisztere Masaryk, kül- és belügyminisztere Beneš, hadügyminisztere Štefanik.</p> <p>1918. szept. 28. Az u. n. „Vencel-napi egyezmény“ Franciaország és az ideiglenes cseh-szlovák kormány között. A francia kormány elismeri a megalakuló cseh-szlovák állam függetlenségét annak „történeti határai között“ és katonai miszsiót küld a cseh-szlovák hadsereg megszervezésére. Az ideiglenes cseh-szlovák kormány a maga részéről kötelezettséget vállal a megkötendő békeszerződés határozatainak pontos betartására vonatkozólag.</p>	<p>1918. szept. 14. Dovropoljenál francia-szerb tüzérségi előkészítés után megkezdődik a szövetségesek nagy balkáni offenzívája.</p>
<p>1918. szept. 27. Újabb koronatanács Bécsben a horvát kérdéssel és általában a Monarchia délszláv politikájával kapcsolatban. — A koronatanács a válságosra fordult katonai helyzet következtében elhatározza, hogy a wilsoni elvek alapján békét kér.</p>			<p>1918. szept. 29. A prilepi bolgár fegyverletétel megnyitja az utat a Bulgária felől a megszállt szerb területek felszabadítására törvő szerb haderő előtt.</p>

LENGYELORSZÁG /	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1918. szept. 5. A passzív politika hívei helytelenítvén a kormánynak a központi hatalmakkal folytatott tárgyalásait, lemondásra kényszerítik Steczkowskit. — Az új kormány csak okt. 22-én alakul meg.</p>	<p>1918. szept. 6. IV. Károly Tisza István volt miniszterelnököt rendkívüli megbizatással (homo regius) Horvátországba, valamint Bosznia-Hercegovinába küldi.</p> <p>1918. szept. 20. Tisza István uralkodói megbízásból Szerajevóban a megalakuló boszniai nemzeti tanács elnökével, Dimovićsal tárgyal. Dimović a Monarchia délszláv közvéleményére hivatkozva kijelenti, hogy a délszláv kérdést Szerbia hozzájárulása nélkül nem lehet többé megoldani.</p> <p>1918. szept. 23. Tisza beszédet mond Szerajevóban a boszniai politikai vezetők előtt, akik tüntetőleg eltávoznak expozéja közben.</p> <p>1918. szept. 24. Tisza Szerajevóból távozva, Sarkotics tábornok, boszniai katonai parancsnok előtt beismeri: tévedett a délszláv kérdések megítélésében.</p> <p>1918. szept. 27. A budapesti koronatanácson Mihalovics bán bevonásával trialista (osztrák-magyar-horvát) megoldást terveznek. Az elképzelést Wekerle miniszterelnök kivihetetlennek minősíti.</p>	<p>1918. szept. 13. Az Egyesült Államok hozzájárulnak az 1916. évi titkos szerződéshez (l. 1916 aug. 17. angol-francia-orosz-román titkos szerződést).</p>	<p>1918. szept. 15. Franchet d'Espéray francia tábornok, a balkáni szövetséges haderők főparancsnokának offenzívája áttöri a bolgár frontot.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHORSZÁG CSEHEK, SZLOVÁKOK	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1918. okt. 4. Burián külügyminiszter nyilvánosságra hozza a Monarchia béke-kérelmét és bejelenti, hogy a legfelsőbb kormányzat a wilsoni pontokat a békefeltételek alapjául elfogadta.</p>	<p>1918. október 3. Ferdinánd bolgár cár lemond a trónról fia, Boris (III. Boris) javára, majd elhagyja Bulgáriát.</p> <p>1918. október 10. Radoszlavov és a központi hatalmakat támogató bolgár politikusok a távozó német követséggel együtt elhagyják az országot.</p>	<p>1918. okt. 3. Az Orlando olasz kormányelnök és Stefanik ideiglenes cseh-szlovák hadügyminiszter közötti tárgyalások eredményeként Olaszország a cseh-szlovák tanácsot hadviselő félnek ismeri el. — Londonban megegyezés létesül Robert Cecil és Beneš között az angliai cseh-szlovák képviselőlet diplomáciai elismerése ügyében.</p> <p>1918. okt. 9. A cseh képviselők végleg kivonulnak a bécsi Reichsratból.</p> <p>1918. okt. 14. A cseh szocialisták Pisekben Prága mellett megszállják a középületeket és „kikiáltják” a cseh-szlovák köztársaságot. — Beneš értesíti a szövetséges és egyesült hatalmakat az ideiglenes cseh-szlovák kormány létesüléséről.</p>	<p>1918. okt. 1. Péter szerb király az uralkodói hatalom gyakorlását végleg Sándor trónörökösre, mint régensre bizza.</p> <p>1918. okt. 6. Zágrábban megalakul a Délszláv Nemzeti Tanács.</p> <p>1918. okt. 8. A horvát-szerb koalíció csatlakozik a Délszláv Nemzeti Tanácshoz.</p> <p>1918. okt. 9—12. Leskóvác elfoglalása után a szerb csapatok bevonulnak Nišbe.</p> <p>1918. okt. 10. Wekerle magyar miniszterelnök Unkelhäuser horvát-szlavon-dalmát miniszter útján felszólítja Mihalovics horvát bánt a lemondásra. — Mihalovics a horvát-szlavon-dalmát miniszter zágrábi látogatásakor kijelenti, nem hajlandó megválni hivatalától.</p>
<p>1918. okt. 15. Károly császár és király manifesztuma Ausztria népeinek önrendelkezési jogáról. A manifesztum bejelenti Ausztria föderatív (szövetségi állam) alakítását. — A manifesztum külön hangsúlyozza, hogy érvénye csak az ausztriai országrészekre terjed ki.</p> <p>1918. okt. 15. Mihalovics horvát bán a horvát-szerb koalíció küldöttségének élén kihallgatáson jelenik meg az uralkodó előtt, akit biztosít a Monarchia délszláv alattvalóinak együttműködési szándékáról. — IV. Károly a Wekerle útján hozzájuttatott horvát jogpárti figyelmeztetés ellenére hitelt ad Mihalovics jelentésének.</p> <p>1918. okt. 21. Ausztria német képviselői külön nemzetgyűlést tartanak a válságos politikai helyzet várható fejleményeiről.</p>	<p>1918. október 15. III. Boris cár nevében a demokrata Malinov átveszi a teljhatalmat és a szövetségekkel való szoros együttműködést jelöli meg a bolgár külpolitika alapjául.</p>	<p>1918. okt. 15. Franciaország elismeri az ideiglenes cseh-szlovák kormányt.</p> <p>1918. okt. 18. Wilson elnök elutasítja a csehek, szlovákok és délszlávok autonómiáját biztosító osztrák föderatív tervet és elismeri az ideiglenes cseh-szlovák kormányt.</p> <p>1918. okt. 19. A prágai nemzeti tanács elutasítja a manifesztumot és a cseh és szlovák csapatok hazaszállítását követeli. — Juriga szlovák nemzetiségi képviselő a magyar parlamentben önrendelkezési jogot követel a szlovákság számára.</p>	<p>1918. okt. 18. A horvát-szerb koalíció Zágrábban bejelenti csatlakozását a Délszláv Nemzeti Tanácshoz.</p> <p>1918. okt. 19. A Délszláv Nemzeti Tanács zágrábi deklarációja külön államot követel a Monarchia délszláv népessége számára.</p> <p>1918. okt. 21. A szerb haderő eléri a Vardart.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1918. október 6. Haller tábornok átveszi a franciaországi lengyel hadsereg parancsnokságát.</p> <p>1918. október 7. A varsói lengyel régenstanács kiáltványa kimondja a „három szétszakított lengyel terület újbóli egyesítését“.</p> <p>1918. okt. 22. Az új kormányt, amely főleg nemzeti demokratákból és a németellenes passzivista Pártközi Klub tagjaiból áll, S. Swiezynski alakítja meg.</p>	<p>1918. okt. 4. IV. Károly felajánlja Návay Lajos magyar politikusnak, a délszláv kérdés szakértőjének, a miniszterelnökséget azzal a megbízással, hogy egyben kísérelje meg a Monarchiát érintő délszláv kérdéseknek a horvátokkal egyetértésben való letárgyalását. Návay a feladatot kilátástalannak ítéli és nem vállalja a megbízatást.</p> <p>1918. okt. 12. Wekerle magyar miniszterelnök parlamenti beszédében bejelenti, nem ellenzi Dalmáciának Horvátországhoz való csatlakozását, de az annektált tartományok (Bosznia-Hercegovina) maguk döntsenek horvátországukról. Wekerle nyilatkozatát a Monarchia délszláv politikai köreiből tartózkodással fogadják.</p> <p>1918. okt. 16. Wekerle uralkodói kívánságra a magyar minisztertanácsban kijelenti, hogy rendületlenül bízik a horvát-szerb koalícióban. — Ugyanakkor a képviselőházban bejelenti, hogy Magyarország hozzájárul a magyar-horvát kiegyezési törvények revíziójához „a horvát kívánságok teljesítése értelmében“.</p> <p>1918. okt. 17. Tisza kijelenti a parlamentben: „Ezt a háborút elvesztettük“.</p> <p>1918. okt. 22. Károlyi Mihály javaslatot terjeszt be a képviselőházban: az országgyűlés jelentse ki Magyarország függetlenségét a Monarchiától. Károlyi javaslatát a képviselőház lezavazza.</p>	<p>1918. okt. 12. A Román Nemzeti Párt végrehajtó bizottsága nagyváradi ülésén önrendelkezési jogot követel Erdély románsága számára. A párt követeléseit A. Vaida-Voevod a magyar képviselőházban is kifejti (okt. 18).</p> <p>1918. okt. 18. Az erdélyi románok nem ismerik el többé a magyar parlamentet.</p>	<p>1918. okt. A németek Wilson közvetítésre kérik fel a fegyverszünet megkötése érdekében.</p> <p>1918. okt. 15. Uralkodói manifesztum bejelenti Ausztriának szövetségi állammá való alakulását.</p> <p>1918. okt. 20. Wilson békeüzenetében megmondja, hogy a Monarchiát nem lehet megmenteni.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1918. okt. 24. Az ural- kodó Burián báró helyébe ifj. gróf Andrássy Gyulát kinevezi a Monarchia kül- ügyminiszterévé. — Egyre fokozódó erejű olasz táma- dások a Brenta és Piave közötti osztrák hegyi állá- sok ellen.</p> <p>1918. okt. 27. A Husza- rek-kormány lemondása után Károly császár Lam- mascht, az ismert pacifista politikust bízza meg kor- mányalakítással.</p> <p>1918. okt. 28. Alsó- Ausztria német nemzeti- ségű képviselői az október 21-i értekezlet alapján egy- behívják Bécsben Német- Ausztria (Deutsch-Öster- reich) ideiglenes nemzet- gyűlését. Az ideiglenes nemzetgyűlésen az a véle- mény alakul ki, hogy Né- met-Ausztriának a koro- nára való tekintet nélkül új állammá kell átalakul- nia. — Andrássy Wilsonhoz intézett különbéke- és re- formjegyzékét válasz nél- kül hagyják.</p> <p>1918. okt. 30. Német- Ausztria képviselői a még működő Lamasch-minisz- terium mellőzésével szövetségi államtanácsot választanak, elhatározzák a német-osztrák köztársaság megalakítását és kimond- ják az egykamarás parla- menti rendszert. A kor- mányzat élére egyelőre ál- lamtitkárokat állítanak, a külsőügyek vezetését a szociáldemokrata párt nagy- beteg vezére, Viktor Adler vállalja.</p>	<p style="text-align: center;">1918. jún. 22—nov. 28. Malinov demokrata kormánya.</p>	<p>1918. okt. 28. A prágai cseh nemzeti tanács és a négy cseh párt vezetői: Ra- šin, Svěhla, Soukoup és Štříbrný, deklarálják a csehszlovák köztársaság megalakulását, A cseh nem- zeti tanács osztagai meg- szállják a közhivatalokat. Prágában lezajlik a vértel- len rezsimváltás: a „pre- vrat“.</p> <p>1918. okt. 30. A túróc- szentmártoni szlovák nem- zeti tanács ülésén 90 evan- gélizmus és 15 róm. kat., nagy részt túrócmegyei dele- gátus kimondja a felső- magyarországi területnek (Slovensko) Magyarországtól való elszakadását. Meg- szövegezik a túrócszent- mártoni szlovák deklarációt, mely megállapítja a túrócszent- mártoni gyűlés és a szlovák nemzeti tanács illetékességét és a cseh- szlovák nemzet részének nyilvánítja a szlovákságot. A deklarációt Matej Dula helybeli ügyvéd, mint a szlovák nemzeti tanács el- nöke és Karol Medvecký róm kath. lelkész, a Tanács titkára jegyzik.</p>	<p>1918. okt. 23. A francia szövetséges csapatok meg- szállják Prilepet.</p> <p>1918. okt. 24. A fiumei helyőrségben forrongás tör ki, a felkelők lefegyverzik a karhatalmat. Sušak felől horvát forradalmi különit- mény vonul Fiume ellen.</p> <p>1918. okt. 29. A zágrábi Délszláv Nemzeti Tanács délszláv központi kormány- nak nyilvánítja magát, a szlovének a Nemzeti Ta- nács védelme alá helyezik magukat. — A horvát szá- bor Medaković Bogdan el- nöklésével tartott rendki- vüli ülésén Pribičević Szve- tozár horvátországi szerb politikus kívánságára hatá- rozatban kimondja, hogy megszakít minden kapcsola- tot Magyarországgal és Horvátország szuverenitá- sát — a Délszláv Nemzeti Tanács október 19-iki de- klarációja értelmében — a szerb-horvát-szlovén Nem- zeti Tanácsra ruhazza. Ugyanakkor horvát állami függetlenségi nyilatkozatot tesznek közzé Zágrábban. — A horvát szabor folyta- tós ülésen kimondja a Magyarországtól való elsza- kadást és Horvátországnak a megalakuló délszláv álla- mokhoz való csatlakozását. — Fiumét horvát csapatok szállják meg. — A szerb csapatok elérik Požare- vácot.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1918. okt. 28. Galícia bejelenti Lengyelországhoz való csatlakozását.</p>	<p>1918. okt. 24. Rendkívüli erejű olasz offenzíva a felbomló piavei osztrák-magyar állások ellen. Lukachich tábornok teljhatalmat kap a legfőbb hadvezetőségtől és számos katonaszökevényt kivégeztet. Lukachich önkényuralma megérleli a forradalom gyors kirobbanását.</p> <p>1918. okt. 25. A Wekerlekormány lemond. — Gróf Andrássy Gyula közös külügyminiszter lesz, s békét kér. IV. Károly utolsó sikertelen próbálkozása koncentrációs kabinet alakítására. (Miniszterelnökjelölt: Apponyi Albert gróf.) — Károlyi Mihály megalakítja a Nemzeti Tanácsot.</p> <p>1918. okt. 26. IV. Károly József főherceget homo regius-ként küldi Budapestre.</p> <p>1918. okt. 28. A lánchídi csata. A király elé vonuló tömeget a Lánchíd pesti hídfője köré vont csendőrkordon megállítja. A sortűznek több halálos áldozata van.</p> <p>1918. okt. 28. Lánchídi csata.</p> <p>1918. okt. 29. Hadik János gróf kap megbízatást kormányalakításra. A karhatalom csatlakozik a Nemzeti Tanácshoz.</p> <p>1918. okt. 30. A Budapestre visszatért munkásmenetzászlóalj az Astoria elé vonulnak a Nemzeti Tanács védelmére.</p>		<p>1918. okt. 24. Rendkívüli erejű offenzíva indul meg olasz részről angol és francia seregettek támogatásával először Tiroiban, azután a piavei fronton az erkölcsileg meggyengült védők ellen.</p> <p>1918. okt. 27. Andrássy közös külügyminiszter a svájci francia követség útján eljuttatja különbékejavaslatát Foch tábornagy és Pichon francia külügyminiszternek.</p> <p>1918. okt. 28. Csehszlovákia megalakulása.</p> <p>1918. okt. 29. Hajnalban osztrák-magyar parlamentair Roveretónál átlépi az olasz vonalakat, hogy a hadsereg főparancsnokság megbízásából a fegyverszünetről tárgyalásokat kezdjen.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	SZERBIA, HORVÁTORSZÁG
<p>1918. nov. 1. A szövetséges és társult hatalmak az olasz főparancsnokságon keresztül közlik fegyverszüneti feltételeiket. A feltételek első pontja a szárazon, vizen és levegőben folyó hadműveletek azonnali beszüntetésére vonatkozik. — A volt Reichsrat német kerületeinek képviselői határozatot hoznak a Németországhoz való csatlakozásra vonatkozólag. — A nép megkérdezése nélkül hozott önkényes határozat az ántánt hatalmak tiltakozása következtében tárgyalanná válik.</p> <p>1918. nov. 3. Pádovai fegyverszünet az ántánt hatalmak és Ausztria-Magyarország között. A Villa Giustiban kötött fegyverszünet napján a vittoriovenetói csatában összeomlik a Monarchia olaszországi arcvonala, Triesztet kiürítik az osztrák-magyar csapatok. — A pádovai fegyverszünetet a Lamaschkormány köti az ántánt-hatalmakkal, miután az államtanács nem hajlandó az ezzel járó felelősséget vállalni és a Monarchia jogutódjaként szerepelni.</p> <p>1918. nov. 6. Megjelenik az általános leszerelést elrendelő legfőbb parancs.</p>	<p>1918. november 1. A Dobrudzsa-kérdésben Malinov különvéleményt nyilvánít, mire lemondatják.</p>	<p>1918. okt. 31. A Genfben tárgyaló héttagu cseh küldöttség és Beneš megállapodnak a köztársasági államforma kérdésében és az u. n. csehszlovák forradalmi nemzetgyűlés összehívásában. — Túrócszentmártonban titkos záradékot fűznek a Deklaráció kinyomtatott szövegéhez. Az állítólagos záradék szerint a szlovákok egyelőre ideiglenesen, tíz évi időtartamra vállalják az államközösséget s ennek lejártá után végleg döntenek hovátartozásukról A túrócszentmártoni klauzulát a csehszlovák kormánykörök mindvégig kétségbevonták.</p> <p>1918. nov. 6. A prágai politikai bizottság utasítására cseh légionárius csapatok a morva határmenti Hodonninnál átlépik a magyar határt.</p>	<p>1918. okt. 31. A Monarchia délszláv területein a szerb-horvát-szlovén Nemzeti Tanács átveszi a hatalmat és Ljubljanában szlovén, Zágrábban horvát, Szerajevóban bosnyák ideiglenes kormányokat létesít. — Az osztrák-magyar fegyverszüneti kérelem hírére a szövetséges főhadiszállás összeállítja az ántánt hatalmak békefeltételeit. Az erre vonatkozó folytatólagos tárgyalásokba bevonják Vesnić párisi szerb követet is.</p> <p>1918. nov. 1. A szerb haderő eléri Belgrádot és bevonul a szerb fővárosba.</p> <p>1918. nov. 8. A jugoszláv forradalmi kormány katonai egyezményt köt Franchet d'Espéray francia tábornokkal, a balkáni szövetséges haderők főparancsnokával. Az egyezmény felhatalmazza a délszláv ideiglenes kormányt az egyezményben megállapított területek megszállására.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1918 október 31. Lengyel csapatok megszállják Krakkót.</p>	<p>1918. okt. 31. A király megbízásából Károlyi Mihály a Kossuth-párt, a polgári radikálisok és a szociáldemokraták bevonásával kormányt alakít. — Tisza István merényletnek esik áldozatul. Egnapos országos sztrájk után kitör a forradalom.</p>		<p>1918. okt. 31. Magyarországon Károlyi Mihály kormánya.</p>
<p>1918 november 1. Ukránlengyel viszály Lemberg és Przemysl hovatarozandósága miatt.</p>	<p>1918. nov. 1. A Károlyi-kormányt a király felmenti esküje alól. Andrássy Gyula gróf visszavonul.</p>	<p>1918. nov. 1. Erdélyben megalakul a nemzeti tanács erdélyi bizottsága, Apáthy István vezetésével.</p>	
<p>1918. nov. 3. A minisztertanácsnak a lengyel néphez intézett felhívása bejelenti a nemzeti demokrata kormány megalakulását és a köztársaság kikiáltását.</p>			<p>1918. nov. 3. Ausztria-Magyarország fegyverszünetet köt Pádovában az ántánt-hatalmakkal.</p>
<p>1918. november 4. Az utolsó osztrák csapatok elhagyják Galiciát.</p>	<p>1918. nov. 5. Az ungvári rutén nemzeti tanács az ukranofil Vološin kanonok elnöklétével a területi önkormányzat mellett nyilatkozik.</p>		<p>1918. nov. 4. Az ántánt-hatalmak legfőbb hadvezetősége nem veszi tudomásul a pádovai fegyverszünetet.</p>
<p>1918. november 7. I. Daszynski lublini szociálista kormánya is kikiáltja a lengyel köztársaságot. Német-Lengyelországban kitör a forradalom.</p>	<p>1918. nov. 8. Károlyi Belgrádban fegyverszünetet köt Franchet d'Esperay tábornokkal, a balkáni ántánt-haderők parancsnokával. E konvenció szerint szerb csapatok megszállják a Bánátot, Bácskát, Muraközt, Vas, Zala és Somogy megyék déli részét és Baranya megye nagyobb felét Pécs és Baja városokkal együtt.</p>	<p>1918. nov. 6. Ferdinánd, aki a központi hatalmakkal kötött bukaresti békét sohasem írta alá, Marghilomant lemondásra szólítja fel. A kormányt ismét Bratianu alakítja meg.</p>	<p>1918. nov. 6. A Monarchia bejelenti a leszerelést.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	SZERBIA, HORVÁTOR SZÁG
<p>1918. nov. 11. Károly osztrák császár visszalép az uralkodástól. Az uralkodói lemondó-nyilatkozattal egyidejűleg a Lamasch-minisztérium is bejelenti távozását. — Viktor Adler külügy államtitkár, az osztrák szociáldemokrata párt vezére meghal Bécsben. — Az államtanács és a szociáldemokrata párt felkérésére Karl Seitz, a szociáldemokrata párt új vezetője, mint az ideiglenes nemzetgyűlés elnöke átveszi a kormányzati ügyek intézését. Ebben a minőségében 1920 decemberéig látja el hivatalát.</p> <p>1918. nov. 12. A németországi forradalom hatása alatt és az ideiglenes nemzetgyűlés határozatai értelmében Ausztriában kihirdetik a köztársasági államformát. A köztársasági deklaráció szerint Német-Ausztria demokratikus köztársaság, de része a német népköztársaságnak. A szövetségi államtanács utóbbi határozatát később visszavonja, a szövetségi Ausztria szerkezetére vonatkozó határozatok azonban továbbra is érvényben maradnak. Ezek szerint Ausztria szövetséges állammá (Bundestaat) alakul át. A szövetség tagjai: Alsó- és Felső-Ausztria, Salzburg, Stájerország, Karinthia, Tirol, Vorarlberg és Bécs, majd utólag Burgenland is. A szövetségi országok pontos jogrendjét az 1920. évi szövetségi alkotmánytörvény szabályozza, mely meghatározza az egyes államok országos gyűléseinek (Landtag) hatáskörét. Az országos kormányok élén országos főnökök (Landes-</p>	<p>1918. jún. 22—nov. 28. Malinov demokrata kormánya.</p>	<p>1918. nov. 9. Vavro Šrobárt kinevezik „Slovensko“ cseh-szlovák főbiztosának.</p> <p>1918. nov. 12. Scrantonban ratifikálják a philadelphiai amerikai ruszin-csehszlovák megállapodást, melyet Masaryk már mint deznált köztársasági elnök jegyez. — Prágában hivatalos nyilatkozatot adnak ki a cseh-szlovák köztársaság megalakulásáról.</p>	<p>1918. nov. 9. Pašić emigráns szerb miniszterelnök, Trumbić, a londoni Dél-szláv Választmány elnöke és Korošec, a zágrábi Dél-szláv Nemzeti Tanács megbízottja Genfben aláírják az ú. n. Genfi Deklarációt, melyben megállapodnak a szerb-horvát-szlovén királyság kihirdetésére vonatkozólag.</p> <p>1918. nov. 10—14. A Délvidéket szerb reguláris csapatok szállják meg.</p>

hauptmann) állanak, akik helyetteseik és az országos tanácsosok (Landesrat) bevonásával kormányoznak.

1918. nov. 13. Károly (IV.) magyar király Eckartsauban lemond uralkodói jogai gyakorlásáról. — Karl Renner államkancellár megalkotja előző nap bejelentett, első koalíciós kormányát.

1918. dec. Az új német-osztrák köztársaságot súlyos belső válság rázkódtatja meg a területi veszteségek következtében. Ausztriától elcsatolják Dél-Tirolt a Brennerig, amit a fegyverszünet Olaszországnak juttat; Dél-Stájerországot és Krajnát (a Drináig) jugoszláv csapatok szállják meg. Az új osztrák állam súlyos élelmiszer-, ruházati és tüzelőanyagokkal küzd a cseh szállítási bojkott következtében. Az államkancellária bejelenti az új állam címerét. Német-Ausztria színei a Babenberg-Ostmark piros-fehér-piros felségjelvény.

1918. november 23. Todorov tábornok katonakormányára elismeri Románia jogát az angol-francia megszállás alatt levő Dobrudzsa.

1918. nov. 14. A csehszlovák forradalmi nemzetgyűlés ünnepélyes megnyitása. A forradalmi nemzetgyűlés (revoluční shromáždění) az öt cseh párt koalícióján (petka) alapszik. Az ideiglenes pártközi blokk tagjai: a cseh agrárpárt Svěhla vezetésével, a cseh nemzeti szocialisták Křofáčcsal, a Kramář vezette cseh nemzeti demokraták, a kat. néppártiak Šrámekkel az élén és az ideiglenes intézőbizottság irányítása mellett működő szociáldemokraták. A pártközi blokk 212 képviselővel szerepel a csehszlovák forradalmi nemzetgyűlésen, a „centralista” szlovákok részére 44 mandátumot biztosítanak. — Az ideiglenes csehszlovák nemzetgyűlés trónfosztottnak nyilvánítja a csehszlovák nemzeti tanács nevében a Habsburgokat, kikiáltja a köztársaságot, melynek első elnökéül T. G. Masarykot választják meg. — Összeül az első csehszlovák kormány. — Miniszterelnök: Karel Kramář, külügyminiszter: Eduard Beneš, pénzügyminiszter: Alois Rašín, deignált hadügyminiszter: Milán Rastislav Štefaník (ez időszert még Rómában). — Kramář miniszterelnök jegyzékét intéz a magyar népköztársaság elnökéhez, Károlyi Mihályhoz, melyben a Felsőmagyarországon folyó cseh katonai hadműveleteket „nemzetközileg jóváhagyott és történetileg jogos” akciónak minősíti. — Az első csehszlovák kormányjelentés szerint a szociáldemokraták és nemzeti szocialisták 6, az agrárok 4, a nemzeti demokraták 3, a kath. néppárt és a szlovák klub (Šrobár, Slovensko teljhatalmú minisztere) 1—1 tárcát kapnak a kormányban.

1918. nov. 13. Belgrádban a szövetséges katonai főparancsnokság és Pešić újabb katonai jellegű egyezményt kötnek.

1918. nov. 14. Belgrád bejelenti a balkáni szövetséges főparancsnoksággal kötött egyezmények értelmében Délmagyarországnak a Pécs—Szabadka—Szeged—Maros-vonalig történt katonai megszállását. — A szerb csapatok bevonulnak Pécsre.

1918. nov. 24. A zágrábi Délszláv Nemzeti Tanács Pribičević Szvetozár elnökletével kimondja a délszláv államhoz való csatlakozást és a Szerbiával való egyesülést.

1918. nov. 25. Az Újvidéken tartott szerb népgyűlés határozatilag kimondja a délvidéki megszállott területek bekebelezését az új jugoszláv államba.

1918. nov. 26. A podgoricai nemzetgyűlés kimondja Montenegró egyesülését Szerbiával. — Nikita montenegrói ex-király a párisi tizes bizottság előtt tiltakozást jelent be a podgoricai határozat ellen.

1918. dec. Albánia átmenetileg szerb-olasz vegyes megszállás alá kerül. — A szlovén területek ideiglenes kormányzati bizottsága a zágrábi Délszláv Nemzeti Tanács határozatából Jugoszláviához csatlakozik.

1918. dec. 1. A horvát-szlovén-dalmát területek csatlakozását bejelentő zágrábi küldöttség előtt Sándor régens-trónörökös proklamálja a szerb-horvát-szlovén királyság megalakulását. — Sándor régens az újvidéki szerb népgyűlés határozata alapján a délmagyarországi területeknek a szerb-horvát-szlovén (SHS) királyságba

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA ERDÉLYI ROMÁNOK	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1918. november 14. Pilsudski átveszi Varsóban a lengyel katonai hatalom vezetését. — A varsói lengyel régens tanács lemond. Daszynski, a galíciai szocialisták vezére kap megbízást kormányalakításra, de nem tudja megalakítani kormányát.</p> <p>1918. november 17. Pilsudski bejelenti a független lengyel állam megalakulását.</p> <p>1918. november 18. Az új lengyel kormány Moraczewski miniszterelnök vezetésével átveszi az államügyek intézését.</p> <p>1918. november 22. A Moraczewski-kormány életbe lépteti az ideiglenes alkotmányt. A független Lengyelország első ideiglenes alkotmánya a lengyel demokratikus pártok együttműködésén alapszik.</p>	<p>1918. nov. 13. IV. Károly király Eckartsauban kiadott nyilatkozatában kijelenti, hogy „minden résztvételéről az állam ügyeinek vitelében lemond és már eleve elismeri azt a döntést, amely Magyarország jövőendő államformáját megállapítja“.</p> <p>1918. nov. 14. Cseh légionisták megszállják Trenčsént és Nagyszombatot.</p> <p>1918. nov. 16. A Nemzeti Tanács kikiáltja a magyar népköztársaságot.</p> <p>1918. nov. 21. A szerbek birtokukba veszik a Franchet-féle demarkációs vonalig terjedő területet.</p>	<p>1918. nov. 13. Román királyságbeli csapatok átlélik az erdélyi hágókat.</p> <p>1918. nov. 28. Bukovina kimondja a Romániához való csatlakozást.</p> <p>1918. dec. 1. A gyulafehérvári nemzetgyűlés állást foglal valamennyi román egyesülése mellett s ilyen értelmű döntésre kéri fel a békekonferenciát. Határozatilag kimondja a teljes faji és vallási egyenjogúságot, a közélet demokratikus átszervezését, az általános titkos választójogot, a sajtó- és gyülekezési szabadságot, a földreform</p>	<p>1918. nov. 16. A magyar népköztársaság kikiáltása.</p> <p>1918. dec. 1. Jugoszlávia megalakulása. — A gyulafehérvári román nemzetgyűlés. — Wilson Európába érkezik.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1918. dec. 2. Wilson elnök elkésett üzenete az amerikai szenátushoz, az ú. n. „wilsoni pontok“ alapján, a Monarchiával kötött fegyverszünetéről.</p>	<p>1918. nov. 28—1919. okt. 14. Teodorov katonakormányja</p>	<p>1918. dec. 4. A szövetségesek közös jegyzékben elismerik a cseh államot és felhatalmazzák a cseh csapatokat a felsőmagyarországi terület (Slovensko) megszállására, hogy ott a békekötésig adminisztratív felügyeletet gyakoroljanak. — Vyx francia alezredes, a budapesti ántánt-misszió vezetője, jegyzékben felszólítja Károlyit a magyar csapatok visszavonására.</p> <p>1919. jan. 8. Brejcha ruténföldi cseh adminisztrátor és Hennoque francia tábornok előzetes egyezményt kötnek Kárpátalja katonai megszállására vonatkozólag. A megállapodás (Podkarpatska Rus Statutum) 4. pontja kimondja, hogy a rutén Szojm (nemzetgyűlés) választásait legkésőbb 90 nappal a csehszlovák parlamenti választások után megtartják. (Mint ismert, a rutén Szojm soha nem ült össze.)</p> <p>1919. jan. 19. A párisi béke-értekezleten résztvevő cseh delegáció Masaryk, Beneš, Kramár és Štefánik főmegbízottak vezetésével megkezdi tárgyalásait.</p>	<p>való bekebelezését is proklamálja. — Ugyanakkor Belgrád közli Bosznia és Hercegovina csatlakozását is.</p> <p>1918. dec. 5. A Zágrábban kitört horvát katonatiszti puccskísérletet elfojtják.</p> <p>1918. dec. 20. Protić Sztoján radikálispartí (Pašić-párt) miniszterelnök megalakítja az első jugoszláv kormányt, melyben minden országrész képviselőlethez jut.</p> <p>1918. dec. 29. A skupština rendkívüli ülésen ratifikálja a délszláv területek egyesítéséről szóló alapokmányt.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1919. jan. 17. Megalakul Paderewski kormánya.</p>	<p>1918. dec. 8. Temesvárott megalakul a sváb-német népközösség, miután a rövidéletű bánási köztársaságnak a francia, majd a szerb megszállók véget vetettek.</p> <p>1918. dec. 9. A budapesti kormány erdélyi biztosának Apáthy Istvánt nevezi ki; a székely hadosztály a Maros-vonalig előre nyomuló románok felé vonul.</p> <p>1918. dec. 10. Megjelenik a kommunista Vörös Ujság.</p> <p>1918. dec. 22. A kolozsvári magyar nemzetgyűlés már nem tudja kikiáltani az erdélyi köztársaságot; mindazonáltal kormányzótanácsot választ s a világ népeihez fordulva, a Wilson-féle önrendelkezési jogot követeli az erdélyi magyarság részére.</p> <p>1918. dec. 24. A román csapatok bevonulnak Kolozsvárra.</p> <p>1918. dec. 26. A vendvidék lakossága a Magyarországhoz való tartozás mellett dönt.</p> <p>1919. jan. 8. Kísérlet történik Székelyudvarhelyen a székely köztársaság kikiáltására.</p> <p>1919. jan. 11. Gróf Károlyi Mihályt a Nemzeti Tanács köztársasági elnökké kiáltja ki. — A kormányelnökséget Berinkey Dénes veszi át. — Kevéssel utóbb (18-án) újjáalakul a kormány: szocialisták kapják a hadügyi, közoktatásügyi, kereskedelmi és népjóléti tárcát.</p>	<p>követelését, a munkások helyzetének javítását s a wilsoni elvek tiszteletben tartását. Megalakul az ú. n. Consiliul Dirigent, amelynek elnöke Maniu, külügyi szakértője Vaida-Voevod, hadügyi vezetője Ciceo-Pop, közoktatásügyi irányítója Goldis, stb. — Ugyanazonnap Ferdinánd bevonul Bukarestbe.</p> <p>1918. dec. 11. Ferdinánd proklamálja Románia és Erdély egyesülését.</p> <p>1918. dec. 15. Létrejön a román agrárreform, amelyet később Erdélyre is kiterjesztenek.</p> <p>1918. dec. 18. A székely hadosztályt visszavonják: a románok átlépik a Maros-vonalat.</p> <p>1919. jan. 13. A szászok megyesi gyűlésükön kimondják csatlakozásukat Romániához.</p>	<p>1919. jan. 5—12. A német kommunista vezetők Spartacus-szövetsége felkelést szervez Berlinben (Spartacus-hét). A mozgalmat véres harcokban leverik, vezéreit, Liebknechtet és Luxemburg Rózát agyonlövölik.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1919. febr. Adler Viktor utódja az osztrák szociáldemokrata párt élén Bauer Ottó, az osztrák köztársaság új külügyi államtitkára. — Az osztrák szociáldemokrata pártszervezet taglétszáma 337.000, a szakszervezeti tagok száma meghaladja a 772.000-et.</p> <p>1919. febr. 16. Az alkotmányozó nemzetgyűlést előkészítő választásokon a szociáldemokrata párt győz. A szociáldemokraták 69, a keresztényszocialisták 63, a német nemzetiek (nagy-németek) 24, az egyéb pártbeliek 3 mandátumot szereznek — Franciaország az ántánthatalmak nevében tiltakozó jegyzéket intéz Ausztriához a Németországhoz való csatlakozási tervek miatt. — Az újjáalakult második, koalíciós Renner-kormány tudomásul veszi a tiltakozó jegyzék tartalmát és megnyugtató nyilatkozatot tesz Ausztria függetlensége mellett.</p> <p>1919. márc. 15. A második, koalíciós Renner-kormány bemutatkozása. A Renner-kabinet alkancellárja (Vicekanzler) Fink keresztényszocialista képviselő.</p> <p>1919. márc. 22. Nagybritannia bécsi különmegbízottja bejelenti, hogy Károly excsászár külföldre kíván távozni. Az osztrák koalíciós kormány tiltakozik a terv ellen. — A tiltakozás következtében brit-osztrák politikai feszültség támad, Nagybritannia blokádot helyez kilátásba.</p>	<p>1918. nov. 28—1919. okt. 14. Teodorov katonakormány</p>	<p>1919. jan. 24. Cseh-szlovák csapatok megszállják Teschent. A katonai akció során fegyveres összetűzés támad a csehszlovák és lengyel katonai erők között.</p>	<p>1919. jan. 31. A párisi békekonzferencia megkezdí a szerb területi követelések tárgyalását.</p> <p>1919. febr. 2. A fumei horvát nemzetőrséget belgrádi utasításra szerb reguláris csapatok váltják fel. — Olaszország a békekonzferencián bejelenti igényét Fiumére.</p> <p>1919. febr. 25. A jugoszláv agrárreform végrehajtására vonatkozó kormányrendelet kimondja, hogy „a földmíveléssel foglalkozó állampolgároknak legalább annyi földet kell juttatni, amennyit a földmíves családtagjaival együtt megművelni képes“. Ezt a juttatást a 300 katasztrális holdon felül közép- és nagy birtokból biztosították. — A juttatásból, melynek során 206.440 földigénylőt elégitenek ki, a nemzeti kisebbségek kimaradtak.</p> <p>1919. febr. 26. Jugoszláv—román feszültség a bánáti területek hovatartozása miatt. Román részről az 1918. dec. 1-én tartott gyulafehérvári gyűlés határozata értelmében fenn tartják Bánátra vonatkozó igényeiket. — Jugoszlávia egyelőre nem hajlandó tekintetbe venni a párisi békekonzferenciának a bánáti területekre vonatkozó megosztó határozatát.</p> <p>1919. márc. Davidović Ljuba vezetésével új szerb párt alakul Demokrata Párt néven, mely rövidesen a legerősebb délszláv „el-lenzéki“ párt lesz. — Wilson elnök a fumei kérdésben a jugoszláv felfogást támogatja, az olasz delegátusok átmenetileg visszavonulnak a konzferenciáról.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1919. január 24. Csehszlovák csapatok megszállják Cieszyn-t (Teschen). A város megszállása alkalmával csehszlovák-lengyel tűzharc fejlődik ki, majd diplomáciai jegyzékváltás következik Varsó és Prága között.</p> <p>1919. jan. 26. Az első lengyel választásokon a nemzeti demokrata szövetség 51.4 százalékos győzelmet arat.</p> <p>1919. febr. 20. Pilsudski tábornagyot ideiglenes államfővé választják.</p>	<p>1919. febr. 1. A minisztertanács megszavazza a föld-reformot.</p> <p>1919. febr. 22. A kormány elrendeli a kommunista vezérek (köztük Kun Béla) le-tartóztatását.</p> <p>1919. febr. 23. Megindul a földosztás.</p> <p>1919. márc. 8. A magyar köztársasági kormány kiadja a „Slovenská Krajna“-ról szóló néptörvényt, mely a szlovák autonóm terület megállapítását a békekonferenciára bizza.</p> <p>1919. márc. 20. Vyx francia alezredes, a magyarországi antant haderők parancsnokának budapesti képviselője tudomására hozza Károlyi Mihálynak a demarkációs vonal módosítását Magyarország kárára, mintegy megállapítva az ideiglenes politikai határokat. — A Berinkey-kormány visszautasítja a jegyzéket és lemond.</p> <p>1919. márc. 21. A munkástanács kikiáltja a proletárdiktatúrát s az államot tanácsköztársasággá alakítja át. Garbai Sándor elnöklésével megalakul a forradalmi kormányzótanács. Károlyi hallgatólagosan visszavonul.</p> <p>1919. márc. 21—aug. 2. A „Magyarországi Szocialista Párt“-ban egyesül a szociáldemokrata párt és a kommunista párt.</p>	<p>1919. márc. 1. Kólozsvárt gör. keleti püspökséget szerveznek.</p>	<p>1919. jan. 25. A békekonferencia elfogadja a Népszövetség létesítésére irányuló javaslatot</p> <p>1919. febr. Anarchista merénylet Clémenceau ellen</p> <p>1919. febr. 8. Brătianu a béketárgyaláson kifejti a magyarországi román követeléseket, ragaszkodván a Tisza-vonalhoz. Brătianu merev álláspontja és a 1916. titkos szerződéssel ellentétes bukaresti különbéke miatt feszültség támadt a nagyhatalmak és Románia közt.</p> <p>1919. márc. Moszkvában számos ország kommunista pártjának első kongresszusán megalakul a III. Kommunista Internacionálé Lenin elnöklésével.</p> <p>1919. márc. 21. A magyar tanácsköztársaság kikiáltása. — A nagyhatalmak tizes bizottsága helyett négyes bizottság (Wilson, Clémenceau, Lloyd George, Orlando) alakul.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1919. márc. 23. A volt császár, családja és az angol ügyvivő kíséretében elhagyja Ausztriát és Svájcban telepszik le.</p> <p>1919. ápr. A krajnai szabadság-mozgalomban résztvevő csapatok egy része megszervezi a később Heimwehren (Heimwehr) címen ismert fegyveres jobboldali alakulatot. Schöber bécsi rendőrfőnök kíméletlenül elfojt egy bécsi kommunista-szocialista tömegmegmozdulást.</p> <p>1919. ápr. 3. Renner kancellár bemutatja Habsburg-ellenes határozati javaslatát a szövetségi gyűlésben.</p> <p>1919. ápr. 5. Törvény a Habsburgok kiutasításáról, a volt uralkodóház trónfosztásáról, a rangok és címek eltörléséről.</p> <p>1919. ápr.-aug. Szeparatista törekvések az osztrák tartományokban. Vorarlberg Svájcra kíván csatlakozni. — Tirol Schrafel országos főnök vezetése alatt el akar szakadni a bécsi központi kormányzattól. — Krajna önvédelmi és autonomista harcot szervez, előbbi a megszálló csapatok, utóbbi a bécsi kormány ellen.</p>	<p style="text-align: center;">1918. nov. 28—1919. okt. 14. Teodorov katonakormányza.</p>	<p>1919. ápr. Az ideiglenes nemzetgyűlés meghozza a cseh-szlovák földreformtörvényt. A törvény megalkotása szerint annak egyik főcélja a cseh nép kezére visszajuttatni a fehérhegyi csata után tőle elvett földeket. A törvény kényszerbérletbe vesz minden nagybirtokot és középbirtokot 150 hektár szántón és 250 hektár erdőterületen felül, ami a gyakorlatban 1,23 millió hektárnyi szántó és 2,42 millió hektárnyi erdőterület felosztását jelenti.</p> <p>1919. ápr. 30. Běchyne és Frank miniszterek vezetésével szociáldemokrata küldöttség tiltakozik Masaryk elnöknel a magyar tanácsköztársaság elleni fegyveres beavatkozás ellen.</p> <p>1919. máj. 2. A szociáldemokrata intervenció eredménytelen, Miskolcra cseh csapatok vonulnak be.</p> <p>1919. máj. 20. Beneš a békekonferencia elnökségéhez intézett levélben kijelenti, hogy a cseh-szlovák állam svájci mintára épül fel.</p> <p>1919. máj. 23. Masaryk elnök hivatalos nyilatkozatban elismeri a ruténföldi önkormányzat jogosultságát.</p>	<p>1919. ápr. 14. A párisi békekonferencia Fiumét Jugoszláviának ítéli.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1919. márc. 27. A nemzetgyűlés elfogadja az antant-hatalmakkal kötendő szövetségről szóló törvényjavaslatot.</p> <p>1919. máj. 10. A lengyel-orosz demarkációs vonalon hetek óta folyó határvilongások ügyében a lengyel kormány a szövetségesek legfőbb tanácsához fordul. — Pilsudski felkérésére Paderewski ideiglenesen elvállalja köztársasági elnökséget.</p>	<p>1919. ápr. 4. Smuts dél-afrikai tábornok a párisi ötös tanács megbízásából Budapesten megismétli a Vyx-jegyzékben foglalt felhívást (l. 1919. márc 20.).</p> <p>1919. ápr. 17. A román hadsereg megkezdte offenzíváját Magyarország ellen.</p> <p>1919. máj. 2. A románok elérik a Tiszát, a csehek Miskolcig nyomulnak. A magyar tanácsköztársaság békekötést ajánl a román, csehszlovák, jugoszláv igények kielégítése mellett, de kiköti, hogy az utódállamok a magyar belügyekbe nem avatkozhatnak. Az ajánlatot román részről visszautasítják.</p> <p>1919. máj. 11. A magyar Vörös Hadsereg eredményes ellenoffenzívát indít az északkeleti frontszakszon.</p> <p>1919. máj. 18. A tanácskormány hadserege felvonul a csehek ellen.</p>	<p>1919. ápr. 16. A román hadsereg megindítja az offenzívát a magyarországi tanácsköztársaság ellen és csakhamar a Tisza-vonalhoz ér.</p>	<p>1919. ápr. Kolcsak orosz ellenforradalmi tengernagy csehszlovák légiók élén Szi-bériából a Volgáig tör elő, de a vörös hadseregtől döntő vereséget szenved.</p> <p>1919. ápr. 28. A békekonferencia elfogadja a Népszövetség alapokmányának tervét.</p> <p>1919. ápr. 29. Olaszország a békekonferencián hivatalosan bejelenti igényét Fiumére.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1919. jún. A Saint-Germain en Laye-ben folyó béketárgyalásokon megkezdik a Szövetséges és Társult Hatalmak és az Osztrák Köztársaság közötti béketárgyalások előkészítését. Schober rendőrfőnök erőszakos eszközökkel le-tőri a második bécsi szocialista tömegmozgalmat.</p> <p>1919. jún. 2. Az osztrák delegáció Párizsban átveszi a békekonferencia feltételeit, melyek az osztrák-magyar, ú. n. nyugatmagyarországi határt változtatlanul meghagyják.</p> <p>1919. jún. 11. Renner kancellár levelet intéz Clemenceauhoz, melyben bejelenti, hogy a kapott békefeltételek nem alkalmasak Ausztria létalapjának biztosítására. Ezzel egyidejűleg Renner kancellár Nyugatmagyarországnak Ausztriához való csatolását követeli. — Az osztrák delegáció bejelenti, hogy „földrajzi, nemzeti és gazdasági okból” igényt támaszt bizonyos magyarországi területekre.</p> <p>1919. jún. 20. Az osztrák delegáció újabb békefeltételeket kap a konferenciától. Az új feltételek szerint „Nyugatmagyarország Ausztriát illeti”.</p> <p>1919. júl. 7. Otto Bauer, az osztrák szociáldemokrata párt vezetője népszavazást követel Nyugatmagyarországon.</p>	<p>1918. nov. 28—1919. okt. 14. Teodorov katonakormányja.</p>	<p>1919. jún. 7. A párisi békekonferencia a szövetségesek Legfőbb Bizottságán keresztül felszólítja a magyar forradalmi direktóriumot a felsőmagyarországi területek kiürítésére.</p> <p>1919. júl. 8. A Kramář-féle ideiglenes kormány lemond. Masaryk kinevezi Tusár Vlastimil eddigi bécsi cseh-szlovák követ, szociáldemokrata pártvezér kabinetjét, az első csehszlovák alkotmányos kormányt. Tagjai: 8 cseh nemzeti szocialista és szociáldemokrata, 4 cseh- agrár és két szlovák (Šrobár és Hodža) miniszter. Ettől kezdve 1928 június 30-ig Szlovenszko teljhatalmú minisztere, mint a prágai kormány állandó tagja, Pozsonyban székel. A szlovenszko-i minisztériumot 1928 nyarán az országos autonómiák életbeléptetésekor megszüntetik. — Tusár első kormánya 1920 május 25-ig vezeti az ügyeket.</p>	<p>1919. júl. Az ántánt-hatalmak felszólítására Belgrád kiüríti a Bánát keleti részét. A kiürítés Franchet d'Espéray tábornok, a Belgrádban székelő szövetséges főparancsnok felügyeletével zajlik le.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1919. jún. 28. Kisebbségi szerződés (Versailles) Lengyelország és a győztes nagyhatalmak között.</p> <p>1919. júl. 10. A földreformtörvény 60—180, illetőleg a korábbi porosz és a keleti területeken kivételesen 400 hektárban szabja meg a ki nem sajátítható magánbirtokok felső határát.</p>	<p>1919. jún. 3. Szegeden francia védelem alatt ellenforradalmi kormány alakul Károlyi Gyula gróf vezetésével.</p> <p>1919. jún. 6. A magyar Vörös Hadsereg visszaveszi a cseh légionáriusoktól kiűritett Kassát.</p> <p>1919. jún. 10. A csehek ellen felvonult magyar vöröshadsereg Bártfánál éri a határt.</p> <p>1919. jún. 24. Ellenforradalmi kísérlet Budapesten.</p> <p>1919. júl. 9. Clémenceau ultimátumára a tanácskormány kiűriti a Felvidéket.</p>		<p>1919. nyarán Judénics orosz ellenforradalmi tábornok Észtországból Petrográd ellen vezet támadást, de vállalkozása összeomlik. — Denikin tábornok a Kubán vidékéről Moszkva felé nyomul, elfoglalja Ukrajnát, de a vörös hadsereg ellentámadása visszaveti.</p> <p>1919. jún. 28. A versaillesi békeszerződés alapján Danzigot „független szabadvárosnak” nyilvánítják. Danzig függetlenségét és alkotmányát a Nemzetek Szövetsége biztosítja. Versaillesi béke Németország és a győztes hatalmak között.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1919. aug. 6. A Saint Germain en Layeben átnyújtott, Renner kancellár és a koalíciós kormány által aláírt delegációs jegyzék köszönetet mond a békekonzferenciának Nyugatmagyarországra vonatkozó határozatáért. A koalíciós kormány a való helyzet ismeretében — ennek ellenére — népszavazást kér.</p> <p>1919. aug. 11. A weimari német alkotmánylevél 61. §-a kimondja, hogy a „szövetséges” Német-Ausztria képviselői megjelenhetnek a német birodalmi gyűlésben. A weimari alkotmánylevél Ausztria nagynémet körében élénk visszhangra talál.</p> <p>1919. aug. 21. A szövetséges és társult hatalmak Legfőbb Tanácsa meghozza Ausztriára vonatkozó Habsburg-ellenes határozatát.</p> <p>1919. szept. 2. A szövetségesek Legfőbb Tanácsa elutasítja a weimari alkotmány 61. §-át, mely szerint az osztrák delegátusok (képviselők) résztvehetnek a német birodalmi gyűlésben.</p>	<p style="text-align: center;">1918. nov. 28—1919. okt. 14. Teodorov katonakormányja.</p>	<p>1919. júl. 22. Beneš a békekonzferenciára érkező Žatkovič-csal, az amerikai csehbarát rutének vezetőjével közli, hogy a kárpátaljai ruszin határt csak ideiglenesen állapítják meg a konzferencián.</p> <p>1919. aug. 20. A Tusár-kormány elrendeli az első cseh-szlovák népszámlálást, három héttel a békeszerződések aláírása előtt. Ez a népszámlálás 23.5% magyar „nemzeti kisebbséget” talál Szlovenszkon.</p> <p>1919. aug. 22. Masaryk elhárítja a ruszin önkormányzatra vonatkozó proklamáció aláírását.</p> <p>1919. szept. 1. Pozsony központtal az egész elcsatolt területen megszervezik a Propagačná Kancelária (Propagandahivatal) nevű politikai rendészeti intézményt, amely csak 1925. végén szűnik meg.</p> <p>1919. szept. 5. Hlinka és Jehlička szlovák politikusok csehszlovák kormányintézkedés ellenére Párisba utaznak, hogy a pittsburgi szerződés alapján meghallgatást kérjenek. Beneš eltanácsolja őket a konzferenciáról. Hlinkát a párisi út miatt később letartóztatják, Jehlička emigrál.</p>	<p>1919. aug. 19. A radikálisok és demokraták közötti éles párharc következtében az első Protić-kabinet lemond. A demokrata-párti Davidović Ljuba kormányt alakít.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1919. aug. 18. A felsősziléziai lengyelek fellázadnak a német fennhatóság ellen.</p>	<p>1919. júl. 20. A vörös hadsereg megtámadja a románok tiszai állásait, de vállalkozása tíz napon belül összeomlik.</p> <p>1919. júl. 31. A románok Budapest felé nyomulnak. A népbiztosok tanácsa lemond és szakszervezeti kormányra ruházza a hatalmat.</p> <p>1919. aug. 1. Peidl Gyula elnökletével szociáldemokrata kormány alakul.</p> <p>1919. aug. 3. A román hadsereg bevonul Budapestre.</p> <p>1919. aug. 6. Budapesten felülkerekedik az ellenforradalom. A Peidl-kormányt eltávolítják, s megalakul Friedrich István kormánya.</p> <p>1919. aug. 7. Az ellenforradalmárok József főherceget kormányzóvá kiáltják ki.</p> <p>1919. aug. 9. A szegedi ellenforradalmi hadsereg vezetősége önálló „főparancsnokságot“ létesít.</p> <p>1919. aug. 13. Az ellenforradalmi hadsereg főhadiszállását Siófokra teszi át. — Véres ellenforradalmi atrocitások a vidéken.</p> <p>1919. aug. 24. Clémenceau József főherceget lemondásra kényszeríti s a Friedrich-kormányt — minthogy nem képviseli az ország valamennyi pártját — nem ismeri el.</p> <p>1919. szept. 3. Nagyatádi Szabó István megalakítja az egyesült kisköz és földműves pártot.</p>	<p>1919. júl. 20. A magyar tanácsköztársaság csapatai megütözköznek a románokkal.</p> <p>1919. júl. 29. Ellentámadások után a románok átkelnek a Tiszán.</p> <p>1919. aug. 3. A románok megszállják Budapestet, valamint Magyarország többi részét, kivéve négy nyugati megyét, ahova a székely hadosztály húzódott vissza. Budapest három hónapig marad román megszállás alatt.</p> <p>1919. aug. 14. A bánási svábok csatlakoznak a megyei szász határozathoz.</p>	<p>1919. aug. 11. Weimari német alkotmány. A kormány szocialista kézben.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1919. szept. 10. A szövetséges és társult hatalmak Ausztriával Saint Germain en Laye-ben békét kötnek. A saint germaini békeszerződés osztrák vonatkozásban is figyelmen kívül hagyja a wilsoni elvek gyakorlati alkalmazását. A békeszerződés 62—69. cikkei az Ausztriát kötelező kisebbségvédelmi és állampolgársági (illetőségi) megállapításokra vonatkoznak, az osztrák kormány hozzájárul, hogy az osztrák köztársaság és bármi más hatalom között felmerülő vitás ügyben elfogadja a Nemzetközi Állandó Bíróság (Cour permanente de Justice) határozatát. — Ausztria aláírja a saint-germaini békeszerződést.</p>		<p>1919. szept. 10. Saint-Germain en Laye-ben megkötik a Szövetséges és Társult Főhatalmak, valamint Cseh-Szlovákia közötti szerződést.</p>	<p>1919. szept. 10. Aláírják a Szövetséges Társult Főhatalmak, valamint a Szerb-Horvát-Szlovén Állam közötti saint-germaini szerződést. A szerződést a szerb-horvát-szlovén állam részéről Pašić volt miniszterelnök, Ante Trumbić külügyminiszter és Ivan Zolger közjogász jegyzi. — Davidović miniszterelnök hosszas tárgyalások után sem tudja biztosítani kormányának számára a parlamenti többséget, aminek következtében beadja lemondását. Sándor régens herceg ismét Davidovićot bízza meg kormányalakítással, akit eleinte horvát és szlovén részről támogatásban részesítenek, de rendeleti kormányzati politikája következtében elfordulnak tőle.</p>
<p>1919. szept. 22. A weimári alkotmánylevélből törlik a német-osztrák államközi kapcsolatokra vonatkozó részeket. A weimári alkotmány módosítása Franciaország határozott kívánságára történt.</p>			
<p>1919. okt. A saint-germaini békeszerződés következtében megnehezül az együttműködés az osztrák koalíció pártjai között. Az ausztró-marxista, ú. n. Bauer-féle irányzattal szemben, mely Renner kancellár kormányzati politikájára is kihat, a keresztényszocialista pártban a demokrata irány (Fink alkancellár csoportja) mellett egy jobbra hajló politikai irányzat alakul ki Seipel és Vaugoin vezetésével, melyet „Wiener Richtung”-nak neveznek el. — A koalíció megerősítése végett a Fink-frakcióhoz számítók Ramek és Mayr osztrák keresztényszocialista politikusok igazságügyi, illetve államgazdasági államtitkárokként belépnek a Renner-kormányba.</p>	<p>1919. okt. 14. A neuilly-i szerződést megkötő A. Sztambulijszki kormányra kerül. Vele a konzervatívokkal és a mérsékelt liberálisokkal egyaránt szembenálló parasztszövetség uralma következik be. Később a szocialista sejtsszervezkedés érvényesül a parasztszövetségben, ami a bolgár földműves társadalom radikálizálódását idézi elő.</p>	<p>1919. okt. 9. Šrobár szlovén miniszter kezdeményezésére a szlovák képviselők klubja megfosztja Hlinkát mandátumától. A szlovák népezért Rózsahegyre való visszatérte után a cseh hatóságok le tartóztatják.</p> <p>1919. okt. 11. Az országos cseh-szlovák földbirtok hivatal megkezdte működését. 1927-ig 1,246.000 hektár földet oszt ki a lefoglalt földterületből. A 280.000 földhözjuttatottból 1923-ig alig 2% magyar nemzeti-ségű.</p> <p>1919. okt. 23. Kassán meg alakul a magyar keresztényszocialista párt, a cseh-szlovákiai magyarság első kisebbségi pártja.</p>	
<p>1919. okt. 25. Ausztria ratifikálja a saint-germaini békeszerződést.</p>		<p>1919. okt. 27. A békekonferencia elrendeli a tescheni népszavazást.</p>	

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p data-bbox="65 1632 390 1767">1919. okt. 27. Lengyel beavatkozás következtében elmarad az árvai és szepesi vitás „lengyel-csehszlovák” területekre elrendelt népszavazás.</p>	<p data-bbox="394 1417 722 1534">1919. okt. 23. Sir George Clerk, a párisi ötös tanács megbízásából Budapestre érkezik, hogy a belpolitikai kibontakozást elősegítse.</p>	<p data-bbox="726 829 1054 1044">1919. szept. 27. Brătianu lemond: utóda Văitoianu tábornok. — Erdélyben a magyar birtokok javarészét a földreform alapján elkozzák. — Az Ausztriával kötött Saint Germain-i békeszerződés Románia számára biztosítja Bukovinát.</p>	<p data-bbox="1058 152 1373 221">1919. szept. 10. Békekötés Ausztriával Saint-Germainben.</p> <p data-bbox="1058 776 1373 942">1919. szept. 12. D'Annunzio legionáriusaival elfoglalja Fiumét és kihirdeti a Carta del Carnerot, mely Olaszországhoz tartozó szabad államnak nyilvánítja Fiumét.</p> <p data-bbox="1058 1001 1373 1089">1919. okt. A washingtoni munkáskonferencia meghívja üléseire a német és osztrák munkásokat.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1920. jan. 13. Gratz bécsi magyar követ az osztrák kormány által korábban hangoztatott felfogásra hivatkozva, javaslatot tesz a nyugatmagyarországi peremterületeken végrehajtandó népszavazásra.</p> <p>1920. febr. 8. A bécsi pósta- és távirókongresszus tiltakozik a magyar ellenforradalom munkásüldözései ellen.</p>	<p>1919. nov. 27. Az ántant-hatalmak Neuillyben békét kötnek Bulgáriával. A békében a macedóniai, tráciai és dobrudzsai területeket elcsatolják Bulgáriától. Bulgária területi és lélekszámvesztését az alábbi adatok érzékeltetik: Bulgária területe az első világháború előtt 114.077, Neuilly után 103.244 km², lakosainak száma a háború előtt 5 millió, a békekötés után 4.700.000. Neuillyben ki mondják, hogy a szövetségesek által megszállott Nyugat-Trácia ügyében később határoznak.</p>	<p>1920. jan. 10. Csehszlovákia belép a Népszövetségbe, mint a versaillesi békeszerződés egyik aláírója.</p> <p>1920. jan. 13. Osztrák-csehszlovák értekezlet Prágában. Az osztrák delegáció élén Renner kancellár tárgyal.</p> <p>1920—1922. A csehszlovákiai középbirtokoknál az engedélyezett birtoknagyságon felül mutatkozó u. n. maradékbirtokokat többnyire cseh és morva telepeseknek osztották ki. Az egész országban 2857 ilyen telepet létesítenek, melyből Csehországra 390, Morvaországra és Sziléziára 191, Szlovenszkóra 2054 és Ruténföldre 222 telep esik, a történeti országokban 8058 hektár, Szlovenszkon és Kárpátalján 25.485 hektár terjedelemben.</p>	<p>1919. nov. 27. A Szövetséges és Társult Főhatalmak és Bulgária között kötött neuillyi békeszerződés a Strumica völgyét több északnyugati, határmenti helységgel együtt Szerbiának ítéli.</p> <p>1920. febr. A korfui és genfi deklaráció ellentétes értelmezése következtében Belgrád és Zágráb között feszültség támad. A horvát „köztársasági“ parasztpárt elnöke, Radić, emlékiratot intéz Wilson amerikai elnökhöz a horvát önrendelés tárgyában.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1919. nov. 13. A románok kiűrik Budapestet.</p> <p>1919. nov. 16. Horthy Miklós, az ellenforradalom katonai vezetője, csapatai élén bevonul Budapestre.</p> <p>1919. nov. 25. Huszár Károly elnöklésével kereszténypárti, liberális és szocialista koncentrációs kormány alakul. A budapesti antant-missziók elismerik az új magyar kormányt s meghívják a béketárgyalásokra.</p>	<p>1919. nov. 15. Az antant ultimátumot intéz Romániához a Tiszavidék azonnali kiűritése tárgyában.</p> <p>1919. nov. 19. Parlamenti választások.</p>	<p>1919. nov. 27. Bolgár békekötés Neuillyben.</p>
<p>1919. dec. 8. A szövetségesek legfőbb tanácsa a Curson-vonalat jelöli meg ideiglenes lengyel-orosz határként.</p> <p>1919. dec. 13. Paderewski lemond a lengyel köztársaság elnökségéről. — Szkolzki volt lodzi polgármester alakít kormányt.</p>	<p>1919. dec. 8. Ellenforradalmi támadás a Népszava szerkesztősége ellen.</p> <p>1920: I. t. c. a királyság intézményének fenntartásával megállapítja a királyi hatalom gyakorlásának szünetelését s az átmeneti időre kormányzóságot állít fel.</p>	<p>1919. nov. 27. A Bulgáriával kötött neuilly-i béke egész Dobrudzsát Romániának biztosítja.</p> <p>1919. dec. 2. Szükségesnek látszik erdélyi miniszterelnök kiküldése Párisba: ezért Vaida-Voevod alakít kormányt.</p> <p>1919. dec. 9. Coanda tábornok Párisban aláírja a kisebbségi egyezményt.</p>	<p>1919. végén Szibériában végleg összeomlik a Kolcsak-féle ellenforradalom.</p>
	<p>1920. jan. 15. A magyar békedelegáció a francia külügyminisztériumban átveszi az antant hatalmak 364 szakaszos béketervét. — A szünni nem akaró ellenforradalmi kilengések miatt a szocialisták passzivitásba vonulnak.</p> <p>1920. jan. 16. Apponyi Albert gróf a Legfelsőbb Tanács előtt kifejti a magyar békedelegáció álláspontját.</p> <p>1920. jan. 25. Az országgyűlési képviselőválasztások kereszténypárti többséget eredményeznek.</p> <p>1920. febr. 4. A nagykövetek tanácsa a magyarországi Habsburg-restauráció ellen nyilatkozik.</p> <p>1920. febr. 10. A magyar kormány tiltakozó válasza és ellenjavaslata a békefeltételekre.</p>	<p>1920. jan. 15. Gróf Apponyi Albert, mint a magyar békedelegáció vezetője ellenjavaslatában Erdélyre népszavazást kíván s ha ez Magyarország számára kedvező lenne, Erdélynek széleskörű autonómiát ígér.</p>	<p>1920. jan. Anglia, Franciaország és Olaszország elhatározzák a Szovjet-oroszország elleni blokád megszüntetését. — Újabb Spartacus lázadás Berlinben; véres utcai harcok. — Clémenceau lemond, utóda Millerand.</p> <p>1920. jan. 10. Életbe lép a versaillesi békeszerződés és a Népszövetség alapokmánya. Ezzel a Népszövetség megkezdí működését.</p> <p>1920. XI. Pius pápa „Quadragesimo anno“ kezdetű körlevelében megismétli a „Rerum novarum“ elveit.</p> <p>1920. jan. 16. A Népszövetség Tanácsának első ülése Párisban. — A toursi kongresszuson különválnak a francia kommunista és szociáldemokrata párt.</p> <p>1920. jan. 17. Paul Deschanelt választják a francia köztársaság elnökévé. Clémenceau még a választás előtt visszavonta elnökké való jelölését.</p> <p>1920. jan. 18. Millerand alakítja meg az új francia kormányt.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1920. febr. 19. Renner kancellár, a szövetségesek Legfőbb Tanácsa korábbi határozatára hivatkozva, nem fogadja el a nyugat-magyarországi népszavazás tervét.</p> <p>1920. febr. 20. Az osztrák kormány elutasítja a bécsi magyar követ javaslatát.</p> <p>1920. márc. Ausztria megkötöti első külkereskedelmi szerződését Németországgal.</p>	<p>1920. március—június. Sztambulijszki bejelentéssel a földreformot, szövetkezeti törvényt hoz és elhatározza a munkaszolgálat bevezetését. A kormánynak a köztársasági Bulgária előkészítését célzó törekvései nem sikerülnek: a bolgár nacionalisták és a macedon forradalmárok szembekezdülnek egymással.</p> <p>1920. márc. 28. Parlamenti választások. 229 helyen 9 párt osztozik. Az agrárpárt (parasztszövetség) 110 mandátumot kap.</p>	<p>1920. febr. 17. Komáromban megindul a csehszlovákiai magyar kisgazdapárt szervezkedése.</p> <p>1920. febr. 19. Žatkovič, a kárpátaljai direktórium vezetője, felajánlja lemondását, az eredménytelen önkormányzati tárgyalások miatt. Prága kinevezi Žatkovičot a Ruténföld első cseh-szlovák kormányzójának, amit az elfogad, bár a tényleges politikai hatalmat Ehrenfeld ungvári cseh alkormányzó gyakorolja.</p> <p>1920. febr. 29. Prágában közzéteszik a csehszlovák Köztársaság alkotmánylevelét.</p>	<p>1920. febr. 15. Davidović miniszterelnök Sándor uralkodóherceg elé terjeszti az új választásokra vonatkozó tervezetét. A régens elutasítja a tervezet aláírását, Davidović benyújtja lemondását.</p> <p>1920. febr. 20. Protić Sztóján megalakítja második, radikális párti kormányát. A második Protić-kormány a pártönkormányzati képviselők ellenállása következtében három hónapon belül lemond.</p> <p>1920. márc. Az új kormány 1:4 arányban állapítja meg a dinár és a korona beváltását. A délvideki területeken az önkényes beváltási kulcs általános elszegényedést idéz elő.</p> <p>1920. márc. 1. A Belgrádban összeült u. n. Ideiglenes Nemzeti Képviselői üléseitől a horvát képviselők távoztartják magukat. Az ideiglenes parlament tagjait Szerbiában a skupština, az új területeken a pártvezetőségek delegálták. — A belgrádi kormány a háromszáz képviselőből álló ideiglenes nemzetgyűléstől függetlenül, önhatalmulag intézi az ügyeket.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1920. febr. 25. Sikertelen egyeztető kísérletek után kitör a orosz-lengyel háború.</p>	<p>1920. febr. 14. A magyar kormány jegyzéket intéz Ausztriához, amelyben népszavazást ajánl fel Nyugat-Magyarország kérdésében.</p> <p>1920. febr. 17. Somogyi Bélát, a Népszava szerkesztőjét és Bacsó Béla szocialista író ellenforradalmárok gépkocsin elhurcolják és megölik. Temetésük napján általános ipari sztrájk tör ki.</p> <p>1920. febr. 19. Renner kancellár elutasítja a nyugatmagyarországi népszavazásra irányuló magyar javaslatot.</p> <p>1920. márc. 1. Horthy Miklóst a nemzetgyűlés kormányzóvá választja.</p> <p>1920. márc. 15. A Huszár-kormány, melynek mandátuma a nemzetgyűlés összeüléskéig szól, lemond. Simonyi-Semadam Sándor keresztény- és agrárpárti koalíciós kormányt alakít.</p> <p>1920. márc. 16. Apponyi Albert, a béke delegáció elnöke, Párisból levélben tiltakozik az ellenforradalmi kilengések, a jogrend és közbiztonság állandó sérelmei ellen.</p>	<p>1920. márc. 8. Vaida-Voevod és Tilea diplomáciai tevékenysége következtében a nagyhatalmak megállapítják — angol és olasz ellenjavaslattal szemben — Magyarország határát Románia felől.</p> <p>1920. márc. 10. A román kormány egyesíti Erdélyt a régi királysággal.</p> <p>1920. márc. 13. A király felmenti a Vaida-Voevod-kormányt s magasabb államérdekre hivatkozva, Averescut, az 1918-ban Moldvában alakult néppárt vezérét bízza meg a kormányalakítással. Averescu élesen szembefordul a szocialistákkal, akikkel Vaida-Voevodék — a francia szocialista támogatás megnyerése végett — élénken rokonszenveztek. Averescu koalícióra lép a Take Ionescu-féle konzervatív-demokrata párttal.</p>	<p>1920. febr. 13. A Népszövetség Tanácsa elfogadja a kisebbségi védelem ügyében reá bízott feladatot.</p> <p>1920. febr. 24. Hitler felépése a müncheni Hofbräuhausban.</p> <p>1920. márc. 1. A nemzetközi Duna-bizottság a nagyköveti konferencia határozatából megkezdí működését. — Horthy Miklóst Magyarország kormányzójává választják. — Katonai forradalom Németországban (Kapp-puccs). — Ukrajna és Észak-Kaukázus területéről kizsorítják az ellenforradalmárokat.</p> <p>1920. márc. 27. Müller külügyminiszter a kormány lemondása után koalíciós kormányt alakít Németországban.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1920. jún. A koalíció belpolitikai küzdelmei új védtörvény életbeléptetését teszi szükségessé a demokratikus kormányzat biztosítása érdekében.</p> <p>1920. jún. 15. A szállító-munkások amsterdami csoportja bojkottot határoz Magyarország ellen az ellenforradalmi rendszer munkás-ellenes kilengései miatt. A bojkotthoz az osztrák posta- és távíróalkalmazottak csatlakoznak. Ausztria és Magyarország között megszűnik a telefon- és távíróösszeköttetés. Teljes határzár a két állam között.</p>	<p>1919. okt. 14.—1923. jún. 9. A parasztszövetség harca a demokratikus Bulgáriáért.</p>	<p>1920. ápr. 18—25. Az első országos választások alapján a csehszlovák nemzetgyűlésben a szociáldemokrata párt 74, a csehszlovák katolikus néppárt 33, a köztársasági agrárpárt 28, a nemzeti szocialisták 24, a nemzeti demokraták 19, a szlovák- agrárok 12, az iparospárt 6, a Modraček-féle szocialista csoport 3, a német pártok (szoc. dem. 31, nemzeti párt 15, a gazdaszövetség 11, ker. szoc. 10, dem. 5) összesen 72, a magyar pártok (magyar-német szoc. dem. 4, ker. szoc. 4, kigazdapárt 2) összesen 10 mandátumot kapnak. A Tusár-kormány a csehszlovák szociáldemokratákra, cseh és szlovák agrárookra, cseh nemzeti szocialistákra és iparospártra támaszkodva 144 mandátumot biztosít 137 ellenzéki mandátummal szemben.</p> <p>1920. máj. 27. A csehszlovák nemzetgyűlés két háza együttes ülésen T. G. Masarykot a köztársaság elnökévé választja. Masaryk 411 szavazat közül 284 szavazatot kap.</p> <p>1920. jún. 26. Csehszlovákia csatlakozik a Magyarország elleni bojkotthoz.</p>	<p>1920. máj. 10. Jugoszlávia belép a Népszövetségbe.</p> <p>1920. máj. 17. Vesnić Milenko, volt párisi szerb követ elnökletével radikális-demokrata horvát-szlovén koncentrációs kormány alakul. — Az új kormány megszavaztatja a választójogi törvényt. Választó minden 21 évet betöltött jugoszláv állampolgár az opcióra jogosultak kivételével. Utóbbi intézkedés kivált a délvidéki magyar kisebbséget sújtja.</p> <p>1920. jún. 14. Esszád pasa emigráns albán kormányelnök ellen Párisban egy albán forradalmár diák merényletet követ el.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1920. ápr. 25. Lengyel ellenoffenzíva az orosz támadás feltartására.</p>	<p>1920. ápr. A Steinhofban internált magyar szociálista vezetők ismét megalakítják a Kommunisták Magyarországi Pártját.</p> <p>1920 máj. 6. Az antant legfőbb tanácsa elutasítja a határok módosítására vonatkozó magyar ellenjavaslatot s véglegesnek nyilvánítja a magyar békeszerződést.</p> <p>1920. jún. 4. A magyar külön kiküldöttek a ver-saillesi Trianon-palotában aláírják a békeszerződést.</p> <p>1920. jún. 15.—aug. 7. A nemzetközi szakszervezeti szövetség — a magyar munkásság politikai és gazdasági elnyomatására hivatkozva — bojkott alá veszi Magyarországot.</p> <p>1920. júl. 3. Felfüggesztik a Magyarország ellen elrendelt nemzetközi bojkottot.</p>	<p>1920. ápr. 2. Az Averescu-kormány megszünteti az erdélyi kormányzótanácsot.</p> <p>1920. máj. 25. Parlamenti választások. Szavazatok két harmadát Averescu néppártja kapja.</p> <p>1920. jún. 4. A Magyarországgal kötött trianoni békeszerződés biztosítja Románia jogát Erdélyre, a Bánság keleti részére, a Körösvidékre s Máramaros déli részére, összesen 102.181 km²-nyi területre.</p>	<p>1920. ápr. Lengyel csapatok benyomulnak Szovjet-Ukrajnába és elfoglalják Kievet. — Ugyanakkor Vrangel ellenforradalmi tábornok a Donyec-medence ellen támad.</p> <p>1920. máj. 27. T. G. Masarykot Csehszlovákia elnökévé választják.</p> <p>1920. jún. 4. Megkötik Magyarországgal a trianoni békeszerződést. — Ugyane hónapban az angol-szovjet kereskedelmi kapcsolatok felvétele.</p> <p>1920. jún. 16. Jogászok nemzetközi bíróságának hágai tanácskozása az állandó Nemzetközi Bíróság létesítése ügyében. — Giollitti alakít kormányt Olaszországban; külügyminiszter Sforza.</p> <p>1920. jún. 24. Az új birodalmi kormányt a centrum-párti Fehrenbach alakítja meg.</p> <p>1920. júl. 3. A nemzetközi szakszervezeti szövetség brüsszeli csoportja kijelenti, hogy szociális okokból felfüggeszti a Magyarország elleni bojkottot. Az osztrák bojkott-intézkedéseket csak augusztus 7-én oldják fel.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
	<p>1920. augusztus 10. A tráciái szerződés alapján a szövetséges csapatok által megszállott Nyugat-Tráciát Görögországnak ítélik.</p>	<p>1920. júl. 28. A Nagykövetek Tanácsa dönt a tescheni ügyben. Az Olsa folyó két partján fekvő várost lengyel és cseh részre osztják.</p> <p>1920. aug. 14. Belgrádban Beneš kezdeményezésére szövetségi egyezmény jön létre a szerb-horvát-szlovén királyság és a csehszlovák köztársaság között. Az első csehszlovák-jugoszláv szövetségi megállapodásnak kölcsönös védelmi szerződés jellege van.</p> <p>1920. szept. 15. Elrendelik a csehszlovák (csehtestvér) egyház alapítását.</p>	<p>1920. aug. 14. Jugoszlávia szövetségi megállapodást köt Csehszlovákiával.</p> <p>1920. szept. 12. Belgrádban bejelentik az ipeki patriarchátus visszaállítását. Az első ipeki patriarcha Dimitrijević belgrádi érsek. — Az új ipeki patriarchátus egyházi joghatósága alá 30 püspökség (köztük három külföldi: Chicago, Buda, Zára) tartozik. — 1923. júl. 1-ig a patriarchátus joghatósága alá tartozik az albán pravoszláv egyház is. — Életbelép a délszláv ortodox egyházi szervezetek egyesítéséről szóló 1919 októberében kiadott királyi rendelet.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1920. júl. 11. A szövetségesek legfőbb tanácsa jegyzéket intéz a lengyel kormányhoz, melyben a Cursón-vonalra való visszavonulást javasolja a lengyeleknek.</p> <p>1920. júl. 17. A szovjet kormány visszautasítja a szövetségesek közvetítő ajánlatát a lengyel ügyben.</p> <p>1920. júl. 23. Az orosz seregek Varsó előtt állanak, a lengyelek fegyverszünetet kérnek. Vitos elnöklésével új kormány alakul.</p> <p>1920. júl. 28. A nagykövetek tanácsa Cieszyn-t (Teschen) Csehszlovákiának ítéli.</p> <p>1920. aug. 1. Megszilárdul a lengyel Visztula-front.</p> <p>1920. aug. 23. A varsói csatában a lengyel haderő Weygand tábornok vezetésével visszaszorítja az orosz seregeket.</p>	<p>1920. júl. 8. Gróf Bethlen István megalakítja az „egységespárti”-ot.</p> <p>1920. júl. 19. Teleki Pál gróf kormányt alakít.</p> <p>1920. szept. A nemzetgyűlés megszavazza a zsidóságnak az intellektuális pályákról való visszazorítására irányuló ú. n. numerus clausus-javaslatot.</p>	<p>1920. aug. 10. A sèvresi szerződés rendezi a csehszlovák—román, valamint a jugoszláv—román határ kérdését.</p> <p>1920. aug. 17—19. Beneš bukaresti látogatása alkalmával Take Ionescuval közös emlékiratot ír alá magyar támadás esetén való kölcsönös segítség nyújtására. Beneš ez alkalommal előterjesztett román-csehszlovák szövetségi terve egyelőre nem valósul meg.</p> <p>1920. szept. 14. Románia belép a Népszövetségbe.</p> <p>1920. szept. 23. Románia az antant-hatalmakkal szerződést köt Besarábia birtoklására vonatkozólag, azonban ezt egyelőre csak Anglia ratifikálja.</p>	<p>1920. júl. 15—20. Olaszország az albániai forradalom kitérésétől tartva visszavonja csapatait Albániából.</p> <p>1920. aug. Értekezlet Németország lefegyverzéséről.</p> <p>1920. aug. 10. A sèvresi békében Törökországnak átengedi Görögországnak Tráciát, lemond az arab államokról és az Égei-tengeri szigetekről, elismeri Örményország függetlenségét és Kurdisztán önkormányzatát.</p> <p>1920. aug. 11. Megállapítják Danzig szabad város alkotmányát.</p> <p>1920. szept.—okt. Az orosz-lengyel háború véget ér.</p> <p>1920. szept. 23. Paul Deschanel lemondása után Millerand-t választják a francia köztársaság elnökévé.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1920. okt. 1. Megjelenik az osztrák szövetségi alkotmánytörvény, mely rendezi a szövetségi kormányzat és a szövetségbe tartozó államok közigazgatásának egymáshoz való viszonyát.</p> <p>1920. okt. 5. Törvénybeiktatják az osztrák szövetségi alkotmánytörvényt.</p> <p>1920. okt. 10. A saint germaini békeszerződés alapján a két zónára osztott vitás klagenfurti területen lezajlik nemzetközi ellenőrzéssel a klagenfurti népszámlálás. Miután a déli délszláv többségű I. zónában Ausztria 22.025, az SHS királyság pedig 15.270 szavazatot kap, az északi (II.) osztrák zónában eltekintenek a további népszámlálástól. (Szavazás aránya 57:43% Ausztria javára.)</p> <p>1920. okt. 16. A szövetségi gyűlési választásokon a szociáldemokraták 66 mandátumával szemben a keresztényszocialisták 82, a német nacionalisták (nagy-németek) 22, a parasztpártiak (Landbund) 4 mandátumot szereznek. A választások után Renner koalíciós kormánya lemond.</p> <p>1920. nov. 20. Michail Mayr történész és keresztényszocialista politikus kormányt alakít. A Mayr-kormány belügyi és közoktatásügyi minisztere Rudolf Ramek, későbbi keresztényszocialista kancellár lesz.</p>	<p>1919. okt. 14.—1923. jún. 9. A parasztszövetség harca a demokratikus Bulgáriáért.</p>	<p>1920. okt. 1. A Ruténföldön Prosvita (Felvilágosodás) néven ukrán népművelési egyesület alakul.</p> <p>1920. okt. 12. Prágában csehszlovák-jugoszláv katonai egyezményt kötnek.</p>	<p>1920. okt. 10. A karinthiai u. n. „A“-zónában tartott népszavazáson a lakosság túlnyomó része az Ausztriához való tartozás mellett dönt. Ennek értelmében a kétharmadrész szlovének által lakott terület osztrák fennhatóság alatt marad.</p> <p>1920. nov. 11. Jugoszláv hadihajó bombázza Fiumét. D'Annunzio, Fiume ideiglenes kormányzója repülőgépen elhagyja a várost. — Fiume új kormányzója Zanella volt fiumei képviselő.</p> <p>1920. nov. 12. A rapallói olasz—jugoszláv szerződés szabadállamnak ismeri el Fiumét. — Olaszország Zára, Lagosta és néhány partmenti sziget ellenében lemond Dalmáciára vonatkozó igényéről.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1920. okt. 3-9. Zeligowski lengyel tábornok csapatai megszállják Vilna körzetét és bevonulnak a városba.</p> <p>1920. okt. 12. Fegyverszünet Szovjetország és Lengyelország között.</p> <p>1920. okt. 14. Dorpatban aláírják a lengyel-szovjet-orosz fegyverszüneti egyezményt.</p> <p>1920. okt. 27. A nagykövetek tanácsa szabadvárossá nyilvánítja Danzigot.</p> <p>1920. nov. 4. A lengyel kormány elutasítja Take Jonescu javaslatát, hogy Lengyelország csatlakozzék a kisantanthoz.</p>	<p>1920. okt. 27. A nagykövetek tanácsa szabadvárossá nyilvánítja Danzigot.</p>	<p>1920. okt.—dec. Az Averescu-kormány és a liberálisok ellentétei — főleg a liberális nagybirtokosok vagyonát fenyegető föld-reform, valamint Titulescu pénzügyminiszter adópolitikája miatt egyre jobban kiélesedik; erős ellenzéki magatartás a szoc. dem. és kommunista pártok részéről is, amelyek sztrájkot kezdeményeznek. Dec.-ben a szenátus üléstermében pokolgép robban, mely megöli D. Radu nagyváradi gör. kat. püspököt is.</p>	<p>1920. okt. 12. Rigában aláírják a lengyel-orosz fegyverszüneti és előzetes békeszerződést.</p> <p>1920. okt. 20. A rigai békeben Lengyelország megtartja Galicia és Fehér-Oroszország egy részét.</p> <p>1920. nov. 1. Az Egyesült Államok elnökválasztásán a republikánus Harding kapja a szavazatok többségét a demokrata Cox-al szemben.</p>
<p>1920. nov. 9. Lengyelország aláírja a danzigi egyezményt, mely kereskedelmi jogokat biztosít számára a szabad város kikötőjében.</p> <p>1920. nov. 17. A Népszövetség garantálja Danzig függetlenségét.</p>	<p>1920. nov. 10. Teleki Pál miniszterelnök karhatalommal „megtisztíttatja” az ellenforradalmi terrorakciók közponját, a Britanniaszállót.</p> <p>1920. nov. 12. A nemzetgyűlés elfogadja a földbirtokreformról szóló törvényjavaslatot. 1.2 millió kat. holdat osztottak szét — az ország mezőgazdasági területének 8%-át, a nagybirtokok 26%-át — 413.991 juttatott között az 1930. év végéig.</p> <p>1920. nov. 13. A nemzetgyűlés megszavazza a trianoni béke becikkelyezéséről szóló törvényjavaslatot. A Teleki-kormány kijelenti, hogy vállalja a javaslatért a felelősséget, de vád alá helyezési indítványt tesz önmaga ellen. A Ház mellőzi a felelősségrevonást. A ratifikáció után, 15-én a kormány lemond, de lemondását nem fogadják el.</p>	<p>1920. nov. 12. A nemzetgyűlés elfogadja a földbirtokreformról szóló törvényjavaslatot. 1.2 millió kat. holdat osztottak szét — az ország mezőgazdasági területének 8%-át, a nagybirtokok 26%-át — 413.991 juttatott között az 1930. év végéig.</p> <p>1920. nov. 13. A nemzetgyűlés megszavazza a trianoni béke becikkelyezéséről szóló törvényjavaslatot. A Teleki-kormány kijelenti, hogy vállalja a javaslatért a felelősséget, de vád alá helyezési indítványt tesz önmaga ellen. A Ház mellőzi a felelősségrevonást. A ratifikáció után, 15-én a kormány lemond, de lemondását nem fogadják el.</p>	<p>1920. nov. Rapallóban a jugoszlávok és olaszok még garantálják Fiume szabadállamot, de a város december végén kapitulálni kénytelen az olasz csapatok előtt.</p> <p>1920. nov. 15.—dec. 18. A Népszövetség első közgyűlése.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1920. dec. Seitz, a szövetségi gyűlés szociáldemokrata elnöke átadja a legfőbb kormányzati jogok gyakorlását az osztrák szövetségi állam elnökévé választott Hainischnak.</p> <p>1920. dec. 15. Ausztriát felveszik a Népszövetségbe.</p> <p>1921. Infláció és bérmozgalmak Ausztriában. A szervezett munkásság létszáma 1.080.000 főre emelkedik. — Csehszlovákia kilátásba helyezi politikai támogatását a nyugatmagyarországi ügyben. — Ignaz Seipel prelátus, a Lamaschkormány egykori szociális gondoskodásügyi minisztere átveszi az osztrák keresztényszocialista párt vezetését.</p> <p>1921. jan. 4. Mayr kancellár a külügyi bizottságban bejelenti, hogy a csehszlovák és jugoszláv kormány felajánlotta katonai segítségét a nyugatmagyarországi kérdésben.</p> <p>1921. jan. 7. Ántánt-jegyzék Magyarországhoz a nyugatmagyarországi kérdésben. A jegyzék a kérdéses területről megállapítja, hogy az a soproni ántánt-bizottság javaslata alapján Ausztriát illeti.</p> <p>1921. jan. 25. Az osztrák nemzetgyűlés megszavazza az ú. n. Burgenland-törvényt.</p>	<p>1920. december 16. Bulgáriát felveszik a Népszövetségbe.</p>	<p>1921. jan. 3. Csehszlovákia felajánlja katonai segítségét Ausztriának a nyugatmagyarországi kérdésben.</p>	<p>1920. nov. 28. Az első jugoszláv választáson az alkotmányozó nemzetgyűlés mandátumai olyképpen oszlanak meg, hogy egyetlen párt sem jut parlamenti többséghez. A választásokon a baloldali ellenzék jelentős mértékben előretör: Davidović Demokrata Néppárt 91, a Kommunista Párt 58, Radić Horvát Köztársasági Parasztpártja 50, a Szociáldemokrata Párt 10 mandátumot szerez Pašić Nemzeti Radikális Pártjának 92 mandátumával szemben. — Pašić később megnyeri Mehmed Spaho Muzulmán Pártjának támogatását, melynek képviselői a kisajátított erdőbirtokok ellenében nyújtott 500 millió dináros kincstári kárpótlás megszavazása ellenében a kormányhoz csatlakoznak. — Radić a választások után kiadja utasítását a belgrádi kormánnyal szembeni passzivitásra, aminek következtében 49 parasztpárti és 3 jogpárti horvát képviselő távolmarad az alkotmányozó nemzetgyűlésről.</p> <p>1920. dec. 30. Pašić Nikola elnökletével radikális-demokrata koalíciós kormányalakul, melyben a belügyi tárcát Pribičević Szvetozár vállalja.</p> <p>1921. jan. 3. Jugoszlávia csatlakozik az Ausztriához intézett csehszlovák jegyzékhez.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1920. nov. 29. A nagykövetek tanácsának felszólítására Lengyelország és Litvánia fegyverszünetet kötnek Vlnában.</p>	<p>1920. dec. 1. A nemzetgyűlés a Pénzügyintézeti Központ reformjáról szóló javaslat tárgyalásánál leszavazza Korányi Frigyes pénzügyminisztert, mire az egész Teleki-kormány lemond. Tizenhat napos válság után újból Teleki Pál alakít kormányt.</p> <p>1920. dec. 16. A Teleki-kormány újjáalakul. Hegedüs Lóránt pénzügyminiszter megkezdí a közgazdasági élet reorganizálását.</p>		<p>1921. jan. Briand Franciaország miniszterelnöke.</p>
	<p>1921. jan. 7. Az antant jegyzékben közli a magyar kormánnyal, hogy a nagykövetek tanácsának 1920 dec. 23-i elhatározása alapján Nyugat-Magyarország németlakta részeit Ausztriához csatolja.</p>	<p>1921. jan. 9. Megkezdődik az erdélyi magyarság szervezkedése Kolozsvárt. Felvetődik a Magyar Szövetség terve.</p>	

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1921. márc. Tirol és Salzburg „népszavazást“ tartanak a Németországhoz való csatlakozás tárgyában. A központi kormányzat leszereli a mozgalmat.</p> <p>1921. márc. 14. Csehszlovák-magyar tárgyalások Bruckban Beneš külügyminiszter és Teleki Pál miniszterelnök között.</p> <p>1921. márc. 17. A szövetségesek beleegyeznek Ausztria jóvátételi kötelezettségeinek ideiglenes felfüggesztésébe.</p>	<p>1919. okt. 14.—1923. jún. 9. A parasztszövetség harca a demokratikus Bulgáriáért.</p>	<p>1921. febr. 15. Az 1921. évi első rendes csehszlovák népszámlálás alapján a köztársaság nemzetiségi megoszlása számokban és százalék szerint a következőkép alakul: cseh és szlovák 8,760.937 (65.5), német 3,123.568 (23.4), magyar 745.431 (5.6), rutén 461.849 (3.5), zsidó 180.855 (1.4), lengyel 75.853 (0.5) és román 13.974 (0.1).</p> <p>1921. márc. 14. Beneš külügyminiszter és gróf Teleki Pál magyar miniszterelnök brucki találkozója a függőben lévő magyar-csehszlovák kérdések megbeszélése tárgyában. A találkozón résztvesz Gratz Gusztáv magyar külügyminiszter is.</p> <p>1921. márc. 26. A csehszlovák-magyar tárgyalások megszakadnak. Beneš felszólítja Romániát a csehszlovák-jugoszláv szövetséghez való csatlakozásra. Ezzel megalakul a kisan-tant.</p>	<p>1921. márc. A centralista politikát célzó alkotmánytervezet vitája során a Horvát Nemzeti Klub és Korošec szlovén klerikális pártjának képviselői is passzivitásba vonulnak. Az általános passzivitás okául az ellenzéki vezeték a tárgyalás alatt lévő jugoszláv alkotmányjavaslatnak a korfui és genfi deklarációkkal ellentétes államfelfogását jelölik meg. — A jugoszláv iparosítási terv alapján új vámtarifát állapítanak meg, mely átlag 80 százalékkal emeli a régi vámtételeket.</p> <p>1921. márc. 1. Nikita montenegrói ex-király meghal Párisban.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1921. márc. 3. Lengyel-román szövetségi megállapodás Varsóban a két ország keleti határának biztosítására. — A népszövetségi tanács értesíti a lengyel és litván kormányokat, hogy eltekint a vilnai népszavazástól, mivel a nemzetközi ellenőrzést nem sikerült biztosítani.</p> <p>1921. márc. 17. Felfüggesztik a Moraczewski-féle alkotmányt. Ezzel egyidőben katonai tényezők keresztülviszik az új alkotmány elfogadását.</p> <p>1921. márc. 18. Megkötik a rigai békét Lengyelország és a Szovjetunió között. Lengyelország, mely a versaillesi békében megkapta egész Porosz-Lengyelországot, Pomeránia egy részét és a gdański (Danzig) szabadkikötő használatát, a rigai békében nyert keletgaliciai, ukrán és fehérorosz területekkel Kelet-Európa első középhatalma lett 388.000 km² területtel, 33 millió lakossal.</p> <p>1921. márc. 20. Megtartják a felszüléziai népszavazást, melynek alapján nemzetközi bizottság határoz a kérdéses terület felosztásáról. Németország javára esett 709.300 szavazat (62%), Lengyelország javára 497.700 szavazat (38%). Függetlenül a népszavazás eredményétől, a területet utólag a két ország között felosztják.</p>	<p>1921. márc. 14. Teleki Pál és Beneš cseh külügyminiszter Bruckban találkoznak. Csehszlovák-magyar tárgyalások kezdődnek.</p> <p>1921. márc. 26. IV. Károly király meglepetésszerűleg Magyarországra érkezik s a kormányzót a hatalom átadására szólítja fel. Horthy a polgár- és külháború veszedelmére hivatkozva, a felszólításnak nem tesz eleget.</p> <p>1921. ápr. 3. A nagykövetei tanácsa újból állást foglal a Habsburg-restauráció ellen.</p>	<p>1921. márc. 3. Románia Lengyelországgal kölcsönös segélynyújtási szerződést köt valamelyik államnak keleti határán történő, nem provokált támadás esetére.</p>	<p>1921. márc. Menseviki frakciókkal szövetkezett fehér gárdisták ellenforradalmi lázadása Kronstadtban. A lázadást rövidesen leverik.</p> <p>1921. márc. 8. Az orosz bolsevik párt X. kongresszusa elrendeli a frakciós csoportok azonnali feloszlását és az új gazdasági politikára (NEP) való áttérését.</p> <p>1921. márc. 18. A rigai béke Szovjetorszag és Lengyelország között.</p> <p>1921. márc. 26. Megalakul a kisantant.</p> <p>1921. márc. 28—29. Francia - csehszlovák - jugoszláv román démars Budapesten. A közös nyilatkozat a király elismerését vagy befogadását „casus belli“-nek tekinti.</p> <p>1921. ápr. Oroszországban „új gazdasági politika“ (NEP = Nóvaja Ekonomicseszkaja Polityika) a tervgazdaság biztosítása és a parasztság megsegítése érdekében. Az orosz vetésterületet 25 millió kispaszttal gazdaságra osztják.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1921. jún. 21. Az osztrák belpolitika éles jobbratolódását jelenti Schober bécsi rendőrfőnök kormányalakítása. Az új szövetségi kancellár mellett Breisky keresztényszocialista alkancellár jelentéktelen szerepet játszik, a szociáldemokraták bizalmatlanságukat jelentik Schober első kormányával szemben. — A visszavonult Mayr volt ker. szoc. kancellár nyilatkozatot tesz közzé, mely szerint a Tirolban és Salzburgban felszínre tört Anschluss propaganda feletti meghasonlottsága miatt adta vissza megbízását.</p>	<p>1921. június 7. Jugoszláv-román szövetségi szerződés Bulgária ellen. Ez a Bulgária elszigetelését célzó két háború közti Balkán-szerződések első láncszeme.</p>	<p>1921. ápr. 17. Beneš külügyminiszter tiltakozik a Nemzetek Tanácsa előtt, hogy nemzetközi fórum megvizsgálja a csehszlovákiai magyar kisebbség ügyét.</p> <p>1921. ápr. 23. Politikai szerződés Csehszlovákia és Románia között. A szerződő felek a trianoni szerződés fenntartása mellett nyilatkoznak és „provokáció nélküli támadás” esetén kölcsönös katonai segítséget ígérnek egymásnak.</p> <p>1921. ápr. 26. Beneš nyilatkozatában retorziókat helyez kilátásba a Károlypuccs miatt Magyarország ellen.</p> <p>1921. máj. 10. Hlinka a rózsahégyi szlovák „autonómia-gyűlésen” bejelenti a szlovák ellenzéki politikát.</p> <p>1921. jún. 7. Beneš kezdeményezésére Jugoszlávia és Románia politikai szerződést kötnek.</p> <p>1921. jún. 10. A szlovák néppárt zsolnai nagygyűlésén bejelenti a szlovenszkói követeléseket. Követelik a szlovenszkói cseh tisztviselők és tanerők előképzettségét, a szlovák tisztviselők elbocsátásának megszüntetését, a katolikus főiskolák elkobzott értékeinek visszaadását és a teljes területi önkormányzatot.</p> <p>1921. jún. 17. A csehszlovák Országos Gazdasági Tanács prágai ülésén szlovák részről megállapítják, hogy a volt felsőmagyarországi ipar elvesztette létalapjait: „Szlovenszkó ipari és kereskedelmi tekintetben gyarmati helyzetbe került”.</p>	<p>1921. jún. 28. Sándor uralkodó herceg résztvesz a jugoszláv skupstina Szent Vid napján tartott rendkívüli ülésén, melyen — a mohamedán képviselők támogatásával — a csonka nemzetgyűlés megszavazza az első ú. n. vidovdani jugoszláv alkotmányt. Az alkotmány egyebek között Bosznia-Hercegovinát a területek helyi önkormányzati jogának figyelembevétele nélkül közigazgatásilag is beolvasztja a szerb-horvát-szlovén királyságba. — Sándor régens ellen a skupstinából jövet Stojic Száva bánati származású cipész bombamerényletet követ el. Az uralkodóherceg sértetlen</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1921. máj.—jún. A lengyelek népgyűléseken követelik a felsősziléziai kérdés rendezését.</p>	<p>1921. ápr. 5. IV. Károly elhagyja az ország területét.</p> <p>1921. április 14. A kisgazdapárt részéről elhangzott támadások hatására a Teleki-kormány lemond s Bethlen István alakít kormányt.</p> <p>1921. jún. 7. Román-jugoszláv megegyezés Magyarország ellen.</p> <p>1921. jún. 22. Beneš és Bánffy Miklós magyar külügyminiszter Karlsbadban a kölcsönös politikai amnesztiáról és határforgalmi kérdésekről tárgyalnak.</p>	<p>1921. ápr. 23. Román-csehszlovák egyezmény esetleges Magyarország részéről jövő támadás elhárítására. Take Ionescu elgondolásai szerint megkezdődik a kisantant együttműködése.</p> <p>1921. jún. 5. Bánffyhunyadon megalakul a Magyar Néppárt.</p> <p>1921. jún. 7. Román-jugoszláv szerződés magyar vagy bolgár részről jövő, provokálatlan támadás esetére, titkos katonai egyezményvel. Utoljára 1929. nov. 16-án hosszabbították meg 5 évre.</p> <p>1921. jún. 16. A földreformra vonatkozó törvényt hivatalosan kiterjesztik Erdélyre is.</p>	<p>1921. máj. A német birodalmi gyűlés elfogadja a Jóvátételi Bizottság határozatát. — Háborús bűnösök pere Lipcsében. — Az olasz választásokon Giolitti pártja győz, de már erős fasiszta szervezkedés is folyik. — Katonai államcsíny Portugáliában.</p> <p>1921. jún. 7. A francia kamara, júl. 12-én a szenátus ratifikálja a trianoni szerződést.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1921. aug. 9—10. Hainisch osztrák szövetségi elnök Schober kancellár kíséretében fogadja Hallstattban Masaryk elnököt és Beneš csehszlovák külügyminisztert. Megkötik a 4 pontból álló u. n. hallstatti egyezményt a két állam politikai együttműködésére vonatkozólag. Ausztria a szerződés szerint a Habsburg-kérdésben azonosítja magát Csehszlovákiával, ez kilátásba helyezi Ausztria népszövetségi kölcsönakciójának és nyugatmagyarországi törekvéseinek támogatását, valamint több forgalmi engedélyt biztosít.</p>	<p>1919. okt. 14.—1923. jún. 9. A parasztszövetség harca a demokratikus Bulgáriáért.</p>	<p>1921. aug. 3. Katonai egyezmény Csehszlovákia és Románia között.</p> <p>1921. aug. 10. Hallstatti találkozó Hainisch osztrák szövetségi elnök és Schober kancellár, illetve Masaryk csehszlovák köztársasági elnök és Beneš külügyminiszter között. A találkozón politikai egyezményt kötnek a biztonsági együttműködésre vonatkozólag, egyébként az államfők elhatározzák, hogy a közösen érdeklő középkelet-európai ügyek intézését kizárólagos joggal a két állam külügyminisztereire bízák.</p>	<p>marad, kíséretének több tagja súlyosan megsebesül. — Pašić miniszterelnök a merényletet kedvező alkalomul használja fel a baloldal felszámolására. A kommunista pártot rövidesen feloszlatják, vezetőit bebörtönzik, majd betiltják a szociáldemokrata pártot és a szakszervezeti mozgalmat is. — Drašković belügyminiszter a skupstina elé terjeszti az ú. n. „obznana“ honvédelmi törvényt, melynek megszavazása után megkezdődik a baloldal kíméletlen üldözése egész Jugoszláviában. A letartóztatások során Tito szociálista vezetőt, a későbbi Tito marsallt is bebörtönzik.</p> <p>1921. júl. 7. A Belgrádban kötött jugoszláv—román szövetségi szerződéssel formailag megalakul a kisántánt.</p> <p>1921. júl. 10. Az „obznana“-törvényt betervező Drašković belügyminiszter ellen Belgrádban bombamerényletet követnek el. A belügyminiszter a merénylet áldozatául esik.</p> <p>1921. júl. 28. Pribičević belügyminiszter megszavaztatja a belgrádi skupstinával az állam védelméről szóló „obznana“-törvényt, A törvény végrehajtási utasítása szerint a kormány a „szeparatista jellegűnek ítélt politikai mozgalmakat“ minden eszközzel elnyomhatja.</p> <p>1921. júl. 30. Az „obznana“-törvény alapján megfosztják mandátumuktól valamennyi kommunista képviselőt. Miután a mandátumok újbóli betöltését a kormányzat nem engedélyezi, ezúton biztosítja a kormánytöbbséget.</p> <p>1921. aug. 16. A visszavonultságban élő Karagyorgyevic Péter király meghal Belgrádban.</p> <p>1921. aug. 21. A horvát köztársasági parasztpárt zágrábi népgyűlésén autonomista tüntetést rendeznek.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1921. aug. 8. A szövetségesek legfőbb tanácsa Felsőszilézia ügyében Párizsban ülésezik.</p> <p>1921. aug. 12. Felsőszilézia felosztásának ügyét a Népszövetség elé terjesztik.</p>	<p>1921. aug. 3. A magyar kormány kiüríti Nyugatmagyarországnak Ausztriához csatolt területét.</p> <p>1921. aug. 10. Az ántánt-hatalmak elrendelik Pécs és környékének a szerb megszálló csapatok által való kiürítését.</p> <p>1921. aug. 17—20. A jugoszláv csapatok kiürítik Pécsét, Baját és az újszegedi háromszöget.</p> <p>1921. aug. 18. Megkezdődik Baranya kiürítése.</p>	<p>1921. júl. 7. Kolozsvárt megalakul a Magyar Szövetség, de munkáját az Averescu-kormány súlyosan korlátozza, majd 1922. októberben a Brătianu-kormány végleg betiltja.</p> <p>1921. aug. 3. Bukarestben aláírják a csehszlovák-román katonai egyezményt.</p>	<p>1921. jún. 24. Finnország a Népszövetség döntése alapján elnyeri az Aaland-szigeteket.</p> <p>1921. júl. 4. A fiumei kérdés miatt lemondott Giolitti-kormány helyét Bonomi kormánya veszi át.</p> <p>1921. aug. 9—10. Hallstatti egyezmény Ausztria és Csehszlovákia között.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1921. aug. 24. Ausztria békét köt az Egyesült Államokkal.</p>			<p>1921. aug. 23. A trónutódlás kérdésében összehívott rendkívüli jugoszláv minisztertanácson Pašić fel tárja, hogy a szerb közvélemény jelentős része ragaszkodik az 1909-ben lemondatotott elsőszülött György királyi herceg személyéhez. Sándor régensherceg viszont az ellene megkísérelt bombamerénylet óta Párizsban tartózkodik és egyelőre nem kíván hazatérni. — A rendkívüli minisztertanács felhatalmazza Pašićot, hogy ismeresse Sándor uralkodóherceggel a helyzetet és szólítsa fel hazatérésre a régenszt.</p>
<p>1921. okt. 2. A nagykövettek tanácsa felszólítja Magyarországot, hogy a nyugatmagyarországi területeket adja át Ausztriának.</p>		<p>1921. szept. 13. Beneš csehszlovák külügyminiszter a hallstatti egyezmény értelmében a magyar kormányt Nyugatmagyarország átadására szólítja fel.</p>	<p>1921. aug. 29. Katonai forrongás Boszniában. A szarajevói helyőrség lázadását a Boszniába küldött katonai osztagok letörik.</p>
	<p>1921. okt. 4. Meghal Ivan Vazov, a nagy bolgár költő.</p>	<p>1921. szept. 26. Beneš kormányt alakít, megtartva a külügyi tárcát. A Beneš-kormányt az öt nagy cseh párt (petka) támogatja 165 mandátummal 116-al szemben. A kommunisták (27 mandátummal) ellenzékbe vonulnak.</p>	
<p>1921. okt. 13. Velencében — olasz közvetítő közbelépés eredményeként — osztrák-magyar jegyzőkönyvet írnak alá Nyugatmagyarország megosztására vonatkozólag. A jegyzőkönyv Sopron hovatarozása ügyében népszavazást rendel el Ausztria és Magyarország között.</p>		<p>1921. szept. 28. Beneš Brünnben találkozik Bánffy magyar külügyminiszterrel.</p>	
			<p>1921. okt. 21. Hlinka a prágai képviselőházban bejelenti, hogy a szlovák néppárt kiválik a csehszlovák katolikus pártból és ellenzékbe vonul. — Pozsonyban megalakul a Slovenská Liga csehszlovák politikai intézmény, mely a magyar néprajzi területen tervszerű cseh és szlovák telepítést és iskolaalapítást kezdeményez.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1921. szept. 20. Poni-kowski kormányalakítása.</p>	<p>1921. aug. 27. Magyar szabadcsapatok megszállják Sopront.</p> <p>1921. aug. 29. Magyarország különbékét köt az Amerikai Egyesült Államokkal.</p> <p>1921. okt. 2. A nagykövetek tanácsa felszólítja a magyar kormányt, hogy a nyugatmagyarországi területeket két nap alatt adja át Ausztriának.</p> <p>1921. okt. 5. A kiskgazdapárt határozatilag kimondja, hogy a kormánytól követeli a pragmatica sanctio megszűnésének kimondását és a szabadkirályválasztás jogának törvényben való kimondását.</p> <p>1921. okt. 21. IV. Károly a svájci Dübendorfból repülőgépen Dénesfalvára érkezik s kísérletet tesz a hatalom visszaszerzésére.</p>		<p>1921. aug. 26. Németország különbékét köt az Egyesült Államokkal.</p> <p>1921. szept. A nemzetközi bíróság megkezdí működését.</p> <p>1921. okt. 13. A velencei konferencia Sopron városának hovatartozására nézve népszavazást rendel el.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1921. nov. 16. Ausztria bejelenti Prágában a kisántánt koalícióhoz való csatlakozási szándékát.</p>	<p>1919. okt. 14.—1923. jún. 9. A parasztszövetség harca a demokratikus Bulgáriáért.</p>	<p>1921. okt. 27. Csehszlovákia Beneš rendeletére mozgósít Károly exkirály második magyarországi visszatérési kísérlete miatt. Udržal csehszlovák nemzetvédelmi miniszter Szlovenszkón és Kárpátalján kihirdeti a statáriumot.</p> <p>1921. okt. 28. Prágában, Belgrádban és Bukarestben ántánt-demarsot adnak át a kisántánt mozgósítások miatt.</p> <p>1921. nov. 6. Prágában csehszlovák-lengyel politikai egyezményt kötnek.</p> <p>1921. nov. 16. A csehszlovák-lengyel egyezményt politikai szövetséggé bővítik.</p>	<p>1921. nov. Pribičević jugoszláv belügyminiszter délszláv nacionalista szervezetet létesít Horvátországban Organizacija Jugoslavenskih Nacionalista (Orjuna) néven.</p> <p>1921. nov. 4. Sándor régensherceg Pašić ismételt felszólítására visszatér Párizsból.</p> <p>1921. nov. 7. Sándor uralkodóherceg a skupstinában leteszi az esküt az alkotmányra és Jugoszlávia törvényes uralkodójaként átveszi a legfőbb kormányzást. — György herceg hívei emigrálnak. — A Péter király halálától eltelt közel háromhónapos interregnum ezzel végetér.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1921. nov. 12. A Népszövetség helyi szakértő bizottságot küld ki a lengyel-német érdekellentét felszámolására.</p> <p>1921. nov. 16. Lengyel-csehszlovák politikai szövetség.</p>	<p>1921. okt. 23. Az antanttól tiltakozó jegyzék érkezik.</p> <p>1921. okt. 24. A kormány csapatai Budaörsnél feltartóztatják a királyi csapatokat. A királyt és környezetét Budapestre kísérik, majd Tatán, később Tihanyban internálják őket.</p> <p>1921. okt. 26. A nagykövetek tanácsa utasítja a magyar kormányt, hogy mondja ki IV. Károly trónfosztását.</p> <p>1921. okt. 28. IV. Károly angol ágyunaszád fedélzetén elhagyja Magyarországot.</p> <p>1921. nov. 5. A nemzetgyűlés kimondja IV. Károly uralkodói jogainak és a Habsburg-ház trónigényének megszűnését (1921: XLVII. tc.). Kimondja azt is, hogy ezt a rendelkezést az ország függetlenségébe ütköző idegen beavatkozásra hozta meg.</p> <p>1921. nov. 14. A Bethlen-kormány benyújtja lemondását. Hosszas tárgyalások után december 3-án megalkakul az új Bethlen-kormány.</p> <p>1921. nov. 15. A nemzetgyűlés elfogadja a trianoni békeszerződést becikkelyező 1921: XXX. tc.-et. Az Amerikai Egyesült Államokkal kötött békeszerződést az 1921: XLVIII. tc. cikelyezi be.</p>		<p>1921. okt. 26. IV. Károly második visszatérési kísérlete után, a nagykövetek tanácsa követeli, hogy a magyar nemzetgyűlés fozsza meg őt trónjától, ami meg is történik. (1921: 47. t. c.) A „Munkaközösség“ (2½-es Internacionálé) bécsi konferenciája.</p> <p>1920. nov. 5. Londonder-ryben és Belfastban kikiáltják a független ír köztársaságot.</p> <p>1921. nov. 30. A Nagykövetek Tanácsa és a Népszövetség felszólítására visszavonják az albániai délszláv csapatokat.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1921. dec. 14—15. Népszavazás Ausztria és Magyarország között Sopron (Brennberggel) és a 8 sopronkörnyéki község (Agfalva, Balz, Fertőboz, Fertőrákos, Harka, Kopháza, Nagycenk és Sopronbánfalva) hovatartozása ügyében. A népszavazás alapjául az 1921 okt. 13-iki velencei jegyzőkönyv szolgál. A népszavazást a szövetséges és társult hatalmak által kinevezett tábornoki vegyesbizottság ellenőrzi. A népszavazáson Sopronban Magyarország javára 12.327, Ausztriára 4620 szavazat esik. A 8 sopronkörnyéki községben Magyarország 3016, Ausztria 3607 szavazatot kap. A népszavazás eredményeként Sopron és vidéke Magyarország birtokában marad.</p> <p>1921. dec. 15—16. Masaryk cseh köztársasági elnök Beneš külügyminiszter társaságában lánai kastélyában fogadja Hainisch szövetségi elnököt és Schober kancellárt. A jelenlevők kétnapos tárgyalás után államaik nevében barátsági és politikai együttműködési szerződést (lánai egyezmény) kötnek.</p> <p>1922. jan. 1. Életbelép a volt Osztrák-Magyar Monarchia forgalmi eszközeinek (vasút, mozdony, kocsipark stb.) az 1921. nov. 29-i portorosei kisántánt forgalmi értekezlet alapján történt felosztásáról szóló egyezmény.</p>	<p>1922. január 23. Jugoszláv-román katonai szövetség bolgárellenes élel. Az egyezmény záradéka azonnali katonai akciót rendel el, mihelyt Bulgária területi követelésekkel jelentkezik.</p>	<p>1921. dec. 15—16. Masaryk köztársasági elnök lánai kastélyában Beneš miniszterelnök és külügyminiszter társaságában fogadja Hainisch osztrák szövetségi elnököt és Schober kancellárt. Megkötik az u. n. csehszlovák-osztrák barátsági szerződést (lánai egyezmény), mely a két állam politikai együttműködését biztosítja.</p> <p>1922. január. 150.000 brüxi és kladnoi bányász sztrájkja: a nagy vasipari és bányász-sztrájk.</p>	

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1921. dec. 12. A nemzetgyűlés ratifikálja az Észak-amerikai Egyesült Államokkal kötött különbékét.</p> <p>1921. dec. 14. A soproni népszavazás.</p>		
	<p>1921. dec. 17. Közéteszik a soproni népszavazás eredményét: Magyarország 15.343, Ausztria 8.227 szavazatot kapott.</p>	<p>1921. dec. 17. A nagy többségre támaszkodó Averescu-kormányt Ferdinánd a liberálisok nyomására a Ionescu-kormánnyal váltja fel, ezt azonban már a bemutatkozáskor leszavazzák.</p>	
	<p>1922. jan. 1. Sopront az antant-bizottság átadja Magyarországnak.</p>	<p>1922—23. A román egyetemi ifjuság egy évig sztrájkol, hogy a zsidók ellen a numerus clausust kieroszakolja. A mozgalom vezérei közt feltűnik C. Zelea-Codreanu, Mota s mások, akiknek a későbbi vasgárdista mozgalomban nagy szerep jut.</p>	<p>1922. jan. A cannes-i konferencia haladékat ad Németországnak a jóvátétel fizetésére. — Briand-t Poincaré váltja fel a francia miniszterelnöki székben.</p>
	<p>1922. jan. 22. Bécsben magyar-osztrák tárgyalások kezdődnek Bethlen István részvételével.</p>	<p>1922. jan. 18. Brătianu ismét kormányra kerül: a parlamentet királyi kéziratokkal feloszlatja s új választásokat ír ki, melyeken a liberális párt a szavazatok 61.5%-át szerzi meg (1920-ban még Averescu néppártja győzött körülbelül ilyen arányban).</p>	

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1922. febr. A legtöbb kereskedelmi kedvezmény alapján osztrák-magyar kereskedelmi szerződést kötnek Bécsben.</p> <p>1922. márc. Megkezdődik az osztrák korona katasztrófális inflációja. Az infláció megakasztja az államépítési terveket. Bérmozgalmak és növekvő elégtelenség a Schober-kormány gazdasági politikája ellen.</p> <p>1922. ápr. 1. IV. Károly volt osztrák császár meghal Madeira-sziget fővárosában, Funchalban.</p> <p>1922. máj. 31. A nagynémet frakciók és a Landbund parlamenti obstrukciója Schober szövetségi kancellár ellen az osztrák-csehszlovák (lanai) szerződés miatt. A támadások következtében a baloldal előtt is népszerűtlen Schober visszavonul és újból átveszi a bécsi rendőrség vezetését. — Ignaz Seipel prelátus, az osztrák keresztényszociálista párt vezére Ausztria új szövetségi kancellárja. Seipel kancellár bemutatkozó beszédében külpolitikai és gazdasági programot ad.</p> <p>1922. jún. 18. Az első burgenlandi Landtag választás eredményeként, a Burgenlandból 3 szociáldemokrata, 3 keresztényszocialista, 1 parasztszövetségi (Bauernbund) és 1 nagynémet néppárti képviselő kerül a parlamentbe.</p>	<p>1922. jún. Sztambulijszki közzéteszi az állami gépezet újjászervezésére irányuló terveit. A kötelező munkaszolgálat bevezetése.</p>	<p>1922. febr. 20—24. Beneš összehívja a kisántánt külügyminisztereknek bukaresti értekezletét.</p> <p>1922. márc. 22. Ungvárt Duchnovič-társaság néven nagyorosz kultúregyletet alapítanak.</p> <p>1922. jún. 1. A Magyarországtól elcsatolt területeken megszűnik a statárium. — A cseh fővárosban megindul a csehszlovákiai magyar kisebbség politikai napilapja, a Prágai Magyar Hírlap.</p> <p>1922. jún. 5. Prágában „a rapallói egyezmény szellemében“ aláírják a csehszlovák-szovjetorosz megállapodást.</p> <p>1922. jún. 6. A népszövetségi ligák prágai kongresszusa felveszi tagjai közé a Csehszlovákiai Magyar Népszövetségi Ligát.</p>	<p>1922. febr. 20—24. A kisántánt külügyminisztereknek bukaresti értekezletén megvitatják a délszláv részről előterjesztett külpolitikai kívánságokat.</p> <p>1922. ápr. Pártközi tagozódás a délszláv politikában. A radikálisok mérsékeltőbb frakciója Protić Sztojan vezetésével szembe fordul Pašić centralista politikájával. A demokrata néppárt körében Davidović Ljuba, a párt elnöke, akciót indít a Pribičević-csoport horvátellenes irányzatával szemben.</p> <p>1922. ápr. 26. A jugoszláv közigazgatási törvény 33 közigazgatási tartományra (kerületre) osztja a szerbhorvát-szlovén királyságot.</p> <p>1922. jún. Megalakul a jugoszláviai Magyar Párt. A párt csak 1927-ben a radikálisokkal kötött paktum révén jut parlamenti képviselőihez.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1922. ápr. 18. Lengyelország bekebelezi Wilnot, a terület számára önkormányzatot helyeznek kilátásba.</p> <p>1922. máj. 15. Aláírják a Felsőszilézia felosztására vonatkozó lengyel-német egyezményt.</p> <p>1922. jún. 6. A lengyel-német szerződés megkötése miatt erős támadás indul a kormány ellen. Poni-kowski lemond, 25-én Sliwinski alakít új kormányt.</p> <p>1922. jún. 17. Lengyelország és Csehszlovákia szerződésileg kölcsönösen biztosítja egymás területi integritását.</p>	<p>1922. febr. 16. A nemzetgyűlést kormányzói kéziratral feloszlatták.</p> <p>1922. márc. Az első nagy munkanélküliségi hullám. Egyedül a Ganz 1200 munkást bocsát el. — Az Ébredő Magyarok Egyesületének több tagja bombamerényletet kísérel meg az Erzsébetvárosi Demokrata Kör ellen.</p> <p>1922. márc. 2. Bethlen rendelettel új választójogot léptet életbe. Eszerint a titkos és lajstromos választás csak a törvényhatósági jogi városokban marad fenn, mindenütt máshol nyílt és községenkénti szavazást rendelnek el.</p> <p>1922. márc. 21. A szociáldemokrata párt országos választmánya 142 szavazattal 8 ellenében kimondja, hogy a párt résztvesz a választásokon.</p> <p>1922. ápr. 1. IV. Károly madeirai száműzetésében, Funchalban meghal.</p> <p>1922. máj. 28—jún. 11. Nemzetgyűlési választások.</p> <p>1922. jún. 16. A választások eredménye (157 kormánypárti, 72 ellenzéki mandátum) alapján Bethlen kormányrekonstrukciót hajtvégre. — A választásokon a szociáldemokrata párt 24 mandátumot szerez.</p>	<p>1922. febr. 12. Megalakul a Magyar Nemzeti Párt, amely a Magyar Néppárttal összefogva vesz részt a választási küzdelemben.</p> <p>1922. márc. 1. A liberális párt 61.5%-os többséget szerez a választásokon, azonban 38 magyar képviselő közül csak 3 jelölését fogadják el érvényesnek.</p>	<p>1922. márc. Megalakul a Kaukázuson túli szovjet-köztársaságok föderációja.</p> <p>1922. ápr. 10. Génauai újjáépítési konferencia 34 ország (köztük Ausztria, Magyarország és Szovjetország) részvételével.</p> <p>1922. ápr. 16. A rapallói német-orosz egyezmény a jóvátételt orosz viszonylatban teljesen megszünteti.</p> <p>1922. jún. Walter Rathenau német külügyminiszter, akinek politikája az antantkövetelések teljesítésére irányult, merénylet áldozata lesz. — Lenin betegsége miatt visszavonul az államügyek vezetésétől. Munkakörét hármas tanács veszi át, amelyben Sztálin is szerepel. — Litvinov a hágai értekezleten jelentékeny angol kölcsönt kér Oroszországtól újjáépítéséhez.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1922. júl. A bekövetkezett osztrák államcsőd ügyében nemzetközi tárgyalások indulnak Bécsben. Ausztria külföldi hitelezői megadják a Seipel által kért ideiglenes moratóriumot és elállnak az osztrák államvagyon lefoglalásától.</p> <p>1922. aug. Seipel kancellár Veronába, Prágába és Berlinbe utazik gazdasági keretszerződések megkötése céljából. A megbeszélések után Rómában osztrák-olasz véd- és vámúnióról tárgyal.</p> <p>1922. szept. Seipel eredménytelen külföldi körútja során az államtanács felhatalmazása alapján a Népszövetséghez fordul és Genfben előterjeszti Ausztria gazdasági és állampolitikai szuverenitásának megvédéséről készült tervét, mely a röviddel később elfogadott genfi jegyzőkönyv alapjául szolgált.</p> <p>1922. okt. 4. A genfi jegyzőkönyvben a Népszövetség pénzügyi ellenőrzés mellett szavatosságot vállal egy hosszúlejratú nemzetközi kölcsönre Ausztria gazdasági talpraállítása érdekében. A jegyzőkönyv egyszersmind megállapítja Ausztria függetlenségét, ugyanakkor azonban megerősíti a fennálló Anschluss-elleni szankciókat. A genfi jegyzőkönyv révén Seipel gazdasági alapot biztosít Ausztria számára a stabilizációs és szanálási tervek végrehajtására.</p> <p>1922. dec. — 1926. jún. Az osztrák népszövetségi szanálási kölcsön-bizottság vezetőjeként Bécsben tartózkodik Zimmermann népszövetségi holland főbiztos, akinek ellenőrzésével Seipel végrehajtja az osztrák korona stabilizálását, illetve a schilling bevezetését megelőző átmenetgazdasági intézkedéseket. Ezekkel párhuzamosan lezajlik az államháztartás szanálása is. Takarékosági rendszabá-</p>	<p>1922. júl. Sztambulijszki harca az ellenzékkel. Éles ellentétbe kerül a macedón forradalmárokkal, a Szent Szinódussal és a bolgár tisztikar egy részével.</p>	<p>1922. szept. Hlinka és a szlovák autonomista néppárt emlékirata a „világ lelkiismeretéhez és a Népszövetségbe tömörült nemzetekhez“.</p> <p>1922. okt. 7. Anton Svěhla, a cseh agrárpárt vezére a Beneš-kormány visszalépése után az öt nagy cseh párt koalíciója révén kormányt alakít. — A szlovák agrárpárt beolvad a csehszlovák agrárpártba, Hodža földművelésügyi miniszter, Jozef Kállay Szlovenszko teljhatalmu minisztere lesz.</p>	<p>1922. aug. 31. Marienbadban aláírják a csehszlovák-jugoszláv szövetségi szerződést az előzőleg (aug. 27—28) Prágában tartott kisanántant külügyminiszteri találkozó határozatai értelmében.</p> <p>1922. dec. 16. Sándor király Pašić elnöklésével teljesen radikális kormányt nevez ki. — Az új Pašić-kormány hivatalbalépése után feloszlatja a skupstinát.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>lyok következtében közel százezer alkalmazottat leépítenek. Az osztrák jegybankot Osztrák Nemzeti Bank néven önállósítják és a szövetségi vasutak gazdasági szervezetét reorganizálják.</p> <p>1923. jan. Wilhelm Miklas, a Renner- és Mayr-kormányok volt helyettes kultuszállamtitkára, az osztrák nemzetgyűlés elnöke lesz. — A radikális szanalási program következtében támadt munkanélküliség miatt az osztrák szakszervezetek taglétszáma (1 millió 311.800) közel kétszáz ezer taggal csökken. — Karl Seitz, az osztrák ideiglenes nemzetgyűlés volt elnöke, Ausztria első szövetségi kancellárja Bécs polgármestere lesz. Ezzel a bécsi városi közigazgatásban az osztrák szociáldemokrata párt veszi át az irányítást.</p> <p>1923. jan. 8. Seipel kancellár budapesti látogatása.</p> <p>1923. január 30. A görög-török népességcsere-megállapodás Kelet-Macedónia és Nyugat-Trácia lakosságában jelentős változásokat idéz elő. Miután az önkényes kitelepítések az itteni bolgár nemzetiséget is érintik, politikai feszültség támad Szófia, Ankara és Athén között.</p> <p>1923 tavaszán Sztambuljszki paraszt-miliciát szervez.</p> <p>1923. ápr. 22. Parlamenti választások. 246 mandátumból 215-öt szerez meg a Sztambuljszki párt (Parasztszövetség).</p>		<p>1922. dec. 30. Milan Ivánka, a cseh nemzeti demokrata párt képviselője, a párt pozsonyi nagygyűlésén hazaárulás vádját emeli Tuka Béla, a szlovák néppárt főtitkára ellen, mert véleménye szerint a zsolnai autonómiai javaslatot „magyar sugalmazásra“ készítette.</p> <p>1922. dec. 31. Az ezévi külkereskedelmi mérleg 18.087 millió értékű kivittel szemben 12.696 millió értékű behozattal mutat.</p> <p>1923. jan. 1. Életbelép a cseh-szlovák közigazgatási reform. Szlovenszkon és Kárpátalján bevezetik az u. n. nagymegye rendszert. A szlovenszközi területet 6 nagymegyére (zsupára) osztják Pozsony, Nyitra, Túrócszentmárton, Zólyom, Liptószentmiklós és Kassa székhellyel. A városi autonómiákat Pozsony és Kassa kivételével megszüntetik, a városokat nagyközségekké degradálják.</p> <p>1923. jan. 3. Csehszlovák kezdeményezésre a kísántánt állandó bizottsága tiltakozó jegyzéket intéz a nagykövetek tanácsához a Magyarország fokozottabb védelmére, a hadiadóra és az általános munkakötelezettségre vonatkozó magyar javaslatok ellen.</p> <p>1923. márc. 10. Prágában ideiglenes magyar-csehszlovák áruegyezményt kötnek.</p>	<p>1923. márc. 18. A jugoszláviai új képviselőválasztásokon 312 mandátum közül a radikálisok 108, a horvát blokk (parasztpárt, jogpárt és nemzeti klub) 72, a demokraták 51, a szlovén klerikálisok 21, a bosnyák muzulmánok 18, a dzsemijet (macedonai és koszovo-kerületi török-albán muzulmán blokk) 14, a szerb földműves párt 10, a németek 8 s a töredékpártok 10 mandátumhoz</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1923. jan. 15. Litván csapatok megszállják a nemzetközi ellenőrzés alatt álló Memelt.</p> <p>1923. febr. 3. A lengyel kormány visszautasítja a Vilna ügyében tett népszövetségi ajánlatot s a vilnai kérdésben a nagykövetek tanácsához fordul.</p> <p>1923. febr. 16. A nagykövetek tanácsa előbb a memeli konfliktussal foglalkozik és hozzájárul Memelnek Litvániához való csatlósához.</p> <p>1923. márc. 14. A nagykövetek tanácsa Vlnát Lengyelországnak ítéli. A litván kormány emlékiratban tiltakozik a döntés ellen.</p>	<p>1923. jan. 3. A kisantant-államok a nagykövetek tanácsánál tiltakoznak a magyar kormánynak az ország fokozottabb védelmére, a hadiadóra és az általános munkakötelezettségre vonatkozó törvényjavaslatai ellen.</p> <p>1923. márc. 15. A magyar kormány a Népszövetség Tanácsához fordul az optánsok ügyében.</p>	<p>1922. dec. 28. Megalakul az Országos Magyar Párt báró Jósika Sámuel elnöklésével Kolozsvárott.</p> <p>1923. febr. 26. Az ú. n. csiki magánjavakat (régi határőrvidéki birtok) a román agrárreform alapján a román állam teljes egészében kisajátítja.</p> <p>1923. márc. 15. Magyarország az Erdélyből repatriált magyar birtokosok földjének kisajátítása miatt a Népszövetséghez fordul s ezzel megkezdődik az évekig tartó „optáns-per“.</p>	<p>1923. jan. A köteles szén-szállítások elmaradása miatt francia és belga csapatok szállják meg a Ruhr-vidéket.</p> <p>1923. Az új II. Internacionálé, amely a II. Internacionálé és a 2^{1/2}-es Internacionálé egyesüléséből a hamburgi kongresszuson született meg, Szociálista Munkás Internacionálé nevet vesz fel.</p> <p>1923. jan. 30. Görög-török népességcsere-megállapodás a Népszövetség kezdeményezésére.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
	<p>1923. június 9. Sztambuljiski ellen a „nemzeti egyesülés“-be tömörült katonatisztek összeesküvést szőnek. A bolgár kormányelnököt menekülése közben az ellenforradalmárok megölik. Az államcsiny napján A. Cankov szélsőséges jobboldali programmal kormányt alakít, mely Stambulijszki híveinek, a parasztszövetség tagjainak és a kommunistáknak a kiirtására törekszik. A Sumenben bebörtönzött minisztereket szabadlábra helyezik.</p> <p>1923. július—augusztus. Feleletül egész Bulgáriában egységes kommunista szervezkedés kezdődik.</p>	<p>1923. márc. 23. A csehszlovák községi választások előzményeként megindul az aktivista propaganda az „államhú magyar földművesek“ megnyerése érdekében.</p> <p>1923. márc. 29. A Svěhlakormány az ellenzéki pártok tüntető kivonulása ellenére — a cseh koalíció segítségével — törvényerőre emeli a köztársaság fokozottabb védelméről szóló törvényjavaslatot.</p> <p>1923. ápr. 1. Életbelép a csehszlovák-magyar kontingens szerződés a két állam külkereskedelmi forgalmának rendezésére.</p> <p>1923. máj. 23. Seton Watson első tanulmányútja Szlovenszkon.</p>	<p>jutnak. A választások tehát a demokraták visszaesését mutatják, míg a radikálisok a török, német és albán képviselők megnyerésével biztosítják a kormánytöbbséget.</p> <p>1923. máj. 1. Szakadás a szerb radikális pártban. Pašićék felszámolják a radikális párt belső ellenzékét: Protícot és híveit megfosztják mandátumaiktól és kizárják a pártból.</p> <p>1923. jún. 21. Radič egy felségsértő beszéde miatt újabb szerb-horvát feszültség támad. A horvát népezér letartóztatása elől Bécsbe, majd Londonba emigrál.</p> <p>1923. júl. 6. Az általános védkötelezettség tárgyában hozott jugoszláv honvédelmi törvény 18 hónapban alapítja meg a tényleges katonai szolgálat idejét.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1923. máj. 28. Vitos kormányalakítása.</p>	<p>1923. ápr. 23. A népszövetségi tanács döntése alapján Somosköt és Somoskő-ujfalút visszacsatolják Magyarországhoz.</p> <p>1923. máj. 4. Bethlen a párisi jóvátételi bizottság előtt ismerteti Magyarország pénzügyi helyzetét és kölcsön folyósítását kéri.</p> <p>1923. máj. 7. Bethlen és Kállay Tibor pénzügyminiszter Londonban tárgyalnak a kölcsön ügyében.</p> <p>1923. máj. 16. Bethlen Rómában gazdasági és pénzügyi egyezményről folytat megbeszéléseket.</p> <p>1923. máj. 23. Bruxellesben tárgyalások indulnak meg az optáns-perben.</p> <p>1923. július—december. További pénzromlás: a korona zürichi jegyzése 0.03 körül mozog.</p> <p>1923. júl. 5. A Népszövetség az optáns-perben meg egyezést ajánl a feleknek, ezzel azonban a per csupán második fázisába lép, amennyiben Magyarország a párisi magyar-román döntőbíróshoz fordul.</p> <p>1923. júl. 6. A magyar állampolgárságú erdélyi birtokosok (optánsok) földjeinek kisajátítása ellen tiltakozó magyar jegyzék a Népszövetség tanácsa előtt.</p>	<p>1923. márc. 23. A belga minták szerint készült román alkotmányon kisebb módosításokat hajtának végre. A kisebbségi szerződést (1919. dec. 9.) nem kelyezik be.</p> <p>1923. jún. 3. Az Országos Magyar Párt báró Jósika Sámuel halála után Ugron Istvánt választja elnökévé.</p>	<p>1923. ápr. Az orosz bolsevik párt XII. pártkongresszusa megállapítja a gazdasági ellenőrzés célját szolgáló Központi Ellenőrző Bizottságot.</p> <p>1923. máj. A jóvátételi bizottság kedvezően dönt a magyar kölcsön ügyéről.</p> <p>1923. jún. 9. Stambulijszki bolgár miniszterelnök ellenforradalmi összeküvés áldozatául esik.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1923. nov. 17. Az osztrák nemzetgyűlési választásokon a keresztényszociálisták 82 mandátumával szemben a szociáldemokraták 68, a nagynémet néppárt 10, a népi szövetség (Landbund) 5 mandátumot szereznek.</p>	<p>1923. szeptember 22. Kommunista forradalom Bulgáriában, melyet a Cankov-kormány vérbe fojt.</p> <p>1923. november—1925. március. A bolgár szocialista blokk országos ellenállást készít elő a Cankov-rezim ellen.</p> <p>1923. nov. 18. Parlamenti választások. 248 mandátumból 243-at a kormányzóvetség szerez meg.</p>	<p>1923. júl. 18. Tuka a szlovák néppárt megbízásából résztvesz a francia katolikus kongregációk párisi kongresszusán, majd benyújtja a nagykövetek tanácsának a néppárt zsolnai emlékiratát a szlovák önkormányzat kérdésében.</p> <p>1922. aug. Beneš jegyzéket intéz a Népszövetséghez, amelyben kifogásolja a kisebbségi jogok kiterjesztését.</p> <p>1923. szept. 16. Községi választások Csehszlovákiában, Cseh- és Morvaországban a parlamenti erőviszonyokat tükrözik a választások, Szlovenszón és Kárpátalján az ellenzéki pártok megerősödve kerülnek ki a küzdelemből. — A Hlinka-párt 67, az agrárpárt 52, a magyar pártok 38, a kommunista párt 33, a szociáldemokraták 9, a cseh nemzeti szocialisták 5, a ruszin földművespárt 2, a cseh nemzeti demokraták 1 szavazatot kapnak. A községi választások alapján a megyei bizottságok 214 tagja közül 105 autonomista, 42 mérsékelt s csak 67 (agrár-szoc. dem.-cseh nemz. szoc. és cseh nemz. dem.) a koalíció híve.</p> <p>1923. nov. 14. Kárpátalja cseh-szlovák kormányzója, az eperjesi volt nemzeti tanács elnökét, Beskyd Antalt választják, az ügyeket továbbra is Rozsypal cseh alkormányzó, Ehrenfeld utódja intézi.</p>	<p>1923. júl. 7. Belgrádban megkötik a jugoszláv-román szövetségi megállapodást.</p> <p>1923. nov. Francia ellenőrzéssel végleg megállapítják a bánáti jugoszláv-román határt. — Radič Londonból Bécsbe visszatérve, érintkezést keres pártjával.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1923. júl. 23. Török-lengyel szerződés Lausanneban.</p>	<p>1923. szept. 1. Bethlen Genfben szorgalmazza a magyar kölcsönt.</p> <p>1923. szept. 24. Bethlen és Beneš genfi tanácskozása nyomán egyezség jön létre az állampolgárságot, az illetőséget, a határátlépést, a propagandát és a kölcsönt illető kérdésekben. — Ugyanekkor a Népszövetség tanácsa elveti a leszerelésre vonatkozó magyar javaslatot.</p> <p>1923. szept. 29. A Népszövetség tanácsa jóváhagyja Magyarország pénzügyi talpraállítására vonatkozó tervezetet.</p> <p>1923. nov. 6—16. Megkezdődik a szanálás. Nyolc tagú népszövetségi bizottság érkezik Budapestre az ország gazdasági és pénzügyi helyzetének megvizsgálására és a kibocsátandó kölcsönre nyújtandó garanciák megállapítására.</p> <p>1923. dec. 15. A Népszövetség Tanácsának magyar albizottsága 250 millió korona kölcsönt állapít meg Magyarország számára az államháztartás egyensúlyának két és félv év alatt történendő helyreállítására. A kölcsön amortizációja húsz évre terjed, biztosításul lekötik Magyarország vámjait, a dohány-, só- és cukor monopóliumot.</p>	<p>1923. júl. 27—30. A jugoszláv-román szövetségi megállapodást a kisantant delegációk sinaiai értekezletén megerősítik.</p> <p>1923. okt. 23. Averescu néppártja együttműködési ajánlatot tesz a magyar pártnak: létrejön a „csucsai paktum“ Ady Endre volt otthonában, Goga Oktavián csucsai kastélyában.</p>	<p>1923. júl. 24. Törökországgal megkötik a lausannei békét.</p> <p>1923. szept. 6. Spanyolországban katonai forradalom tör ki. A direktórium elnöke Primo de Rivera.</p> <p>1923. okt. 29. A török nemzetgyűlés proklamálja a köztársaságot s Musztafa Kemált köztársasági elnökké választja.</p> <p>1923. okt. 31—nov. 9. Hitler pártja puccskísérletet szervez Münchenben.</p> <p>1923. dec. 8. Jelentékeny konzervatív győzelem az angol választásokon.</p>
<p>1923. dec. 20. Grabski kormányalakítása.</p>	<p>1923. dec. 18. Magyar-török barátsági szerződés.</p>		

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1924. Az osztrák szociáldemokrata párt rendező és munkásvezető gárdája megszervezi a Köztársasági Védszövetség (Republikanischer Schutzbund) nevű alakulatot. Az új pártmozgalmi szerv alapítója Julius Deutsch, az első Renner-kormány volt honvédelmi államtitkára. A Republikanischer Schutzbund tagjainak száma az első év után megközelíti a százszázat. A szervezett munkásság mozgalmi szervezete főleg Bécsben és Alsó-Ausztriában épül ki, lapja Der Kämpfer címmel jelenik meg.</p>	<p>1924. Az év folyamán élénk kommunista szervezkedés.</p>		<p>1924. jan. A szabadkai és nagybecskereki róm. kath. püspöki helynökségekből belgrádi érsekség alakul.</p>
<p>1924. jan. 28. Osztrák-török barátsági szerződés aláírása Bécsben.</p>		<p>1924. jan. 25. Párizsban francia-csehszlovák baráti és szövetségi szerződést kötnek, melynek keretében megújítják az időközben kiegészített francia-csehszlovák egyezményt és azt a francia-lengyel szerződéssel „összhangba” hozzák. A szövetségi szerződés kimondja, hogy a közösen érdeklő középkelet-európai kérdésekben egymást kölcsönösen tájékoztatják és együttesen eljárnak minden restaurációs törekvés ellen.</p>	<p>1924. jan. 27. Az olasz-jugoszláv közeledés szellemében Pašić barátsági és „fiumei” szerződést ír alá Rómában. Előbbi a két kormány politikai közeledésének módozatait tartalmazza a közép-európai kérdésekre vonatkozólag, utóbbiban Jugoszlávia elismeri Olaszország fiumei és a rapallói szerződésben biztosított területek (Zára, dalmát szigetek, stb.) feletti szuverenitását, Itália viszont helyet biztosít Jugoszláviának a fiumei kikötőben.</p>
		<p>1924. febr. Lord Dickin-son, a Népszövetségi Ligák kisebbségi bizottságának elnöke és All Ramsay népszövetségi megbízott a Népszövetségi Ligák Uniója megbízásából tanulmányutat tesznek Szlovénzskón és Kárpátalján s jelentésükben a kisebbségi kérdés sürgős rendezését ajánlják. — Beneš ugyanekkor megjelent új könyvében (Problémny nové Evropy a zahranični politika československá — Az új Európa és a cseh-szlovák külpolitika problémái), „elégedetlenségét” fejezi ki a kladnói, tescheni és a csehszlovák-magyar határok miatt.</p>	<p>1924. febr. Davidović Ljubá, demokrata néppárti vezér megbízottjai Bécsben Radičsal tárgyalnak, aki rábeszélésükre elhatározza, hogy a Pašić-féle centralista politika megbuktatása érdekében megszünteti a horvát parasztpárt passzivitását.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1924. febr. 16. Foch altábornagy a németellenes szövetséghez való csatlakozásra szólítja fel Lengyelországot.</p>	<p>1924. V. t.-c. A Magyar Nemzeti Bank felállítása.</p> <p>1924. jan. A szociáldemokrata párt balszárnya kiválik a pártból és Magyar Szocialista Munkás Párt néven Vági István pécsi párttitkár vezetésével önálló pártnak nyilvánítja magát. Hazatér Rákosi Mátyás.</p> <p>1924. jan. 4. Bethlen és Kállay pénzügyminiszter ismét Londonban tárgyalnak.</p> <p>1924. jan. 16. A Népszövetség Tanácsa londoni ülésén jóváhagyja a Magyarországnak nyújtandó kölcsön tervezetét, a vonatkozó jegyzőkönyveket azonban a magyar kormány és a kisantant között a jóvátétel körül felmerült vitás kérdések miatt egyelőre nem írják alá.</p> <p>1924. jan. 21. Aláírják a magyar-olasz gazdasági és pénzügyi egyezményt.</p> <p>1924. február 19. Tózsdei pánik. Viharos ülés a parlamentben a kormány pénzügyi rendeletei miatt. Kállay Tibor pénzügyminiszter lemond. A kormány bevezeti a takarékkoronát: értékét naponként állapítják meg a korona febr. 20-i értéke alapján.</p>	<p>1924. A román diákság „Văcărești“-i csoportja Iași környékén munkatábort szervez. Codreanu, aki ekkor az antiszemita Cuza híve, súlyos összeütközésbe kerül a rendőrséggel; elfogják, de fölmentik.</p> <p>1924. febr. 23. Az új állampolgársági törvény megadja a román állampolgárságot mindazoknak, akik 1918. dec. 1-én a Nagyromániának ítélt terület valamelyik községében illetőséggel bírtak. A magyarok tízezrei maradnak ki az állampolgárok névjegyzékéből.</p>	<p>1924. Angliában labour-kormány alakul, miniszterelnök Ramsay MacDonald.</p> <p>1924. jan. 21. Lenin halála.</p> <p>1924. jan. 26. Nyilvánosságra kerül a francia-cseh szerződés.</p> <p>1924. jan. 27. Fiumei szerződés Olaszország és Jugoszlávia között.</p> <p>1924. febr. 4. Anglia elismeri a szovjetkormányt.</p> <p>1924. febr. 7. Olaszország elismeri a szovjet kormányt.</p> <p>1924. febr. 16. Foch francia altábornagy Németország elleni szövetségre szólítja fel Csehszlovákiát és Lengyelországot.</p> <p>1924. febr. 24. Bajor horgkeresztesek a müncheni népbíróság előtt.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLAVIA
<p>1924. ápr. 18. Az osztrák kormány Ausztria gazdasági helyzetének beható felülvizsgálását kéri a Nemzetek Szövetségétől.</p> <p>1924. jún. 1. Politikai mérelylet Seipel szövetségi kancellár ellen.</p> <p>1924. júl. 1. Az osztrák kormány elutasítja a Radič-ügyben hozzá intézett jugoszláv jegyzéket.</p>	<p>1923 jún. 9—1926 jan. 4. A Cankov-kormány diktatúrája.</p>	<p>1924. márc. 16. Parlamenti és szenátusi választások Kárpátalján. A kommunista párt 4 képviselői és 2 szenátori, a szociáldemokraták 1 képviselői, a csehszlovák szocialisták 1 képviselői, az autonóm rutén földműves szövetség 1 képviselői és 1 szenátori, a cseh-szlovák köztársasági párt 1 képviselői, a magyar pártok 1 képviselői és 1 szenátori mandátumot szereznek.</p> <p>1924. máj. 13—15. Beneš elnököl a kisántánt külügyminisztereinek bledi konferenciáján.</p> <p>1924. máj. 15—18. Beneš a konferenciáról Rómába utazik, ahol Mussolinival tárgyal. A tárgyalások befejezésekor olasz-csehszlovák barátsági szerződést írnak alá Rómában.</p>	<p>1924. márc. 27. Radič utasítására 13 horvát képviselő visszatér a skupstinába. Az akciónak politikai jelentőségét közömbösíti az a körülmény, hogy ugyanakkor Pašić megegyezik Pribičević demokrata frakciójával, aki a demokrata pártból kiválva új kormánytámogató pártot alakít.</p> <p>1924. máj. Radič a radikálpárti akció ellensúlyozása érdekében összes képviselőjét beküldi a skupstinába. — Pašić válaszként elnapolja skupstinát és az osztrák kormánytól Radič kiutasítását kéri.</p> <p>1924. máj. 13—15. Bledben megtartják a kisántant külügyminisztereinek értekezletét.</p> <p>1924. jún. Mielőtt az osztrák kormány határozatot hozna Radič ügyében, a horvát népvészér elfogadja a Szovjet-Unió kormányának meghívását és Moszkvába utazik.</p> <p>1924. júl. 1. Radič István Moszkvában pártja nevében bejelenti a horvát parasztmozgalom csatlakozását a III. Internacionáléhoz.</p> <p>1924. júl. 27. A horvát kérdés további kiéleződése miatt a Pašić-kabinet lemond. — Davidović Ljuba ellenzéki koalíciós kormányt alakít a demokraták, szlovén klerikálisok és mohamedánok bevonásával. A horvát parasztpárt „kivülről” támogatja a kormányt Radič hazatérése érdekében.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1924. ápr. 13. Új valutát vezetnek be, a zlotyt, amelynek értékét 1.800.000 lengyel koronában állapítják meg.</p>	<p>1924. márc. Letartóztatják Stromfeld Aurélt, a magyar vörös hadsereg 1919. évi vezérkari főnökét.</p> <p>1924. márc. 14. Genfben aláírják a magyar népszövetségi kölcsönre vonatkozó egyezményt.</p> <p>1924. márc. 14. Genfben Titulescu és Korányi magyar pénzügyminiszter egyezményt ír alá, amelyben Magyarország lemond a románok okozta háborús károk megtérítéséről. Románia garantálja Magyarország területi integritását.</p> <p>1924. márc. 28. A külföldi tárgyalások sikeres lebonyolítása és a jóvátétel körül felmerült nehézségek elsimítása után a kormány benyújtja a szanálási törvényjavaslatokat.</p> <p>1924. ápr. 17. A nemzetgyűlés megszavazza a kormány újjáépítési javaslatát.</p> <p>1924. jún. 23. Jugoszláv-magyar jegyzékváltás és ideiglenes kereskedelmi megállapodás a kölcsönös legtöbb kedvezmény elve alapján.</p> <p>1924. jún. 30. Megindul a magyar kölcsön külföldi jegyzése.</p> <p>1924. júl. 2. Londonban és New Yorkban túljegyzik a magyar kölcsönt.</p>	<p>1924. márc. 27. Bécsben orosz-román tárgyalások indulnak meg Beszarábia ügyében, azonban a Szovjet népszámlálást sürget s a tárgyalások ápr. 2-án eredménytelenül megszakadnak.</p> <p>1924. máj. 30. Az erdélyi magyarlakta vidékeket, valamint az ókirályság néhány területét „kulturzónának” nyilvánítják, ahol a tanítóságnak — 50%-os fizetéspótlék mellett — különös gondot kell fordítania a románság népi érdekeire.</p> <p>1924. júl. 23. Általános védőkezeltetés elrendelése 21-től 50. életévig.</p> <p>1924. júl. 26. C. Anghelescu közoktatásügyi miniszter javaslatára megszüntetik az elemi oktatásról szóló törvényjavaslatot, amelynek 8. §-a alapján román származású állampolgárok, még ha anyanyelvüket elfelejtették is, gyermekeiket csak román iskolába járathatják. Ezzel megkezdődik az iskolaköteles gyermekek „névelemzése”.</p>	<p>1924. ápr. 1. A népbíróság Hitlert 5 évi várfogságra ítéli.</p> <p>1924. jún. Albániában az olaszbarát Fan Noli püspök forradalmi úton átveszi az uralmat.</p> <p>1924. jún. 11. A kisantant prágai konferenciája Szovjet-Oroszország elismeréséről tárgyal. Románia beszarábiai érdekellentéti miatt nem hajlandó hozzájárulni az elismeréshez.</p> <p>1924. júl. 10. Giacomo Matteotti olasz szocialista képviselőt, aki a fasizmust kompromittáló adatok közlését helyezte kilátásba, Románban meggyilkolják.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1924. nov. 20. Seipel kancellár visszavonul, utódja a keresztényszociálista Rudolf Ramek. A Ramek-kormány helyettes kancellárja a német nacionalista Waber.</p> <p>1924. dec. A Ramek-kormány bejelenti az osztrák pénzügyi stabilizációt. 1 schilling egyenlő 10.000 osztrák koronával.</p> <p>1925. A Schutzbund, az osztrák szociáldemokrata munkásság karhatalmi szervezete megkezdi országos tevékenységét.</p> <p>1925. jan. 1. Az osztrák kormány bevezeti a régi osztrák-magyar vámtarifára emlékeztető új osztrák vámtarifát, mely felemás külkereskedelmi helyzetet teremt (szabadkereskedelmi elv + autarkias irányzat). Az új osztrák vámtarifa a gyakorlatban nem vált be, mire az osztrák ipari és agrár körök külön megállapodást kötnek.</p>	<p>1923 jún. 9—1926 jan. 4. A Cankov-kormány diktatúrája.</p>	<p>1924. aug. 17. A szlovenszkói keresztényszociálista és kiscgazda magyar ellenzéki pártok közös intézőbizottságot szerveznek a jövő évi választások előkészítésére.</p> <p>1924. okt. 1. Beneš és Politis népszövetségi görög delegátus a Népszövetség elé terjesztik a „háborús törekvések megakadályozását célzó u. n. genfi protokollumot“.</p> <p>1924. okt. 2. A Népszövetség elfogadja a genfi jegyzőkönyvet.</p>	<p>1924. aug. 10. Radič vizschatér Moszkvából és a Davidovičsal kötött bécsi konvenciót elvetve, általános harcot indít a fennálló rendszer ellen. — Radič politikája rövidesen megbuktatja a demokrata koalíciós kormányt.</p> <p>1924. nov. 6. Pašić újabb kormányt alakít a Pribičević-féle demokrata párt bevonásával.</p> <p>1924. dec. Pašić miniszterelnök feloszlatja a skupstinát és az „obznana“-törvény alapján — Radič moszkvai csatlakozását „álmellenes“ törekvésnek minősítve — betiltja a horvát parasztpártot.</p> <p>1925. jan. 5. Radič Istvánt és a horvát parasztpárt több vezetőjét Pašić utasítására bebörtönözik.</p> <p>1925. febr. 8. Az elrendelt skupstinai választásokon a kormányzat (Pašić radikális pártja) erőszakos módon 314 mandátum közül 142-t biztosít. Ezzel szemben a Radič-blokk 68, a demokrata néppárt 39, a Pribičević-féle demokrata frakció 21, a szlovén klerikálisok 20, a bosnyák muzulmánok 15, a németek 5 és a szerb földművesek 4 mandátumot kapnak. 163</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1924. okt. 20. Wladyslaw Reymont, a legnagyobb lengyel réalista író Chłopi (Parasztok) című regényciklusával elnyeri az irodalmi Nobel-díjat.</p>	<p>1924. szept. 11. A Népszövetség közgyűlésének plénuma tárgyalja a magyar kölcsön ügyét. A Népszövetség magyarországi biztosa Jeremith Smith bostoni ügyvéd, az amerikai kormány volt szakértője a párisi tárgyalásokon.</p> <p>1924. nov. 29—1928. febr. 26. A Népszavát megfosztják a kolportázs jogától.</p>		<p>1924. aug. 10. A francia kormány elhatározza, hogy a Ruhr-vidéket egy éven belül kiüríti.</p> <p>1924. okt. 9. A MacDonald-kormány leszavazása után felosztatják az angol parlamentet.</p> <p>1924. nov. 4. Baldwin új angol kormányt alakít.</p> <p>1924. dec. 2. Ahmed Zog bég, albán ellenzéki politikus felkelőivel és a hozzácsatlakozott albán reguláris katonaság egy részével behatol Albániába, elűzi Fan Noli kormányát és átveszi a hatalmat. Zog mozgalmát Belgrád támogatásban részesíti.</p> <p>1924. dec. 31. Az olasz kormány betiltja az ellenzéki ujságokat.</p> <p>1925. jan. 6. Kizárólag fasisztákból álló kormány alakul Olaszországban.</p> <p>1925. jan. 15. Stresemann külügyminiszter Luther új kormányában.</p> <p>1925. jan. 25. Az albán nemzetgyűlés kikiáltja a köztársaságot.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
	<p>1925. április 16. Az országos felkelésre a szófiai St. Nedelja katedrális ellen végrehajtott merénylet ad jelt, de a Cankov-kormány a tiszti gárda segítségével ismét leverti a népi felkelést.</p> <p>1925. április 20. A bolgár kormány a felkelésre hivatkozva, katonai létszám-emelés engedélyezését kéri a Népszövetségtől.</p> <p>1925. április 22. A nagykövetek tanácsa helyt ad a Cankov-kormány átlátszó kérelmének: Bulgáriában megerősödik a népellenes katonai diktatura.</p> <p>1925. május 12. A bukaresti kisántant konferenciának a párizskörnyéki békeszerződések változhatatlanságát kimondó záróközleményét a bolgár sajtó élles hangon kommentálja.</p>	<p>1925. ápr. 23. Beneš varsoói útja alkalmával lengyel-csehszlovák kereskedelmi, árbitrázs és likvidációs szerződést kötnek. (Lengyel-csehszlovák barátsági és döntőbírósgái egyezmény.) A szerződés területi kérdéseket nem érint.</p> <p>1925. jún. A prágai parlamentben betérjesztik a külföldi agrártermékekre vonatkozó u. n. „lejtővám”-ot, mely az importált agrártermékeknél annál magasabb, minél alacsonyabb azok behozatali ára.</p>	<p>kormánypárti szavazattal (radikálisok + Pribičević-párt) szemben az ellenzék 152 mandátumot mutat fel. A jugoszláv politikának a válságos szakaszában váratlanul felmerül a szerb-horvát paktum terve.</p> <p>1925. márc. Pašić a szerb-horvát paktum elősegítése érdekében magára hagyja a horvátok körében általánosan ellenszenves Pribičevićet és Radič Pál, a horvát népvezér unokaöccse útján tárgyalásokat kezdeményez a letartóztatásban lévő Radič Istvánnal.</p> <p>1925. márc. 27. Radič István jóváhagyja a belgrádi autokrata-centrálista kormánnyal kötendő szerb-horvát paktumot. Radič revideáló nyilatkozatát unokaöccse, Radič Pál olvassa fel a skupstinában.</p> <p>1925. márc. 28. Radič Pál Pašićcsal a szerb-horvát paktum módozatairól tárgyal.</p> <p>1925. ápr. 1. Radič Pált Sándor király vendégül látja Belgrádban.</p> <p>1925. ápr. 29. Általános meglepetésre Pašić a koalíciós kormány bejelentése helyett a Pribičević-féle demokrata frakció bevonásával alakít új kormányt.</p> <p>1925. máj.—jún. Ismét megindulnak a szerb-horvát egyeztető tárgyalások, melyek során Radič pontrólpontra feladja a horvát autonomista politika célkitűzéseit; feleletül Pašićék a koncessziók útjára lépnek.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1925. márc. 26. Magyar-lengyel kereskedelmi szerződést kötnek Varsóban.</p> <p>1925. ápr. 23. Lengyel-csehszlovák barátsági és döntőbíráskodási egyezmény aláírása Varsóban.</p> <p>1925. jún. 18. Gazdasági-és vámtarifa ellentétek miatt német-lengyel gazdasági háborúskodás kezdődik.</p>	<p>1925. máj. 12. A kisantant államok értekezlete a békeszerződések megváltoztatására irányuló törekvések ellen.</p>	<p>1925. márc. 7. Anghelescu bevezeti a bakkalaureatusi törvényt, amelynek éle a kisebbségi tanulók ellen irányul.</p> <p>1925. máj. 4–12. A kisantant Bukarestben tanácskozik: Beneš Németországgal szemben területi garanciát kíván.</p>	<p>1925. ápr. 26. Hindenburg a német birodalom elnöke.</p> <p>1925. máj. 4. Bukarestben megkezdődik a kisantant-konferencia.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1925. aug. 31. A nagynémet frakciók tüntetnek a Németországgal való együttműködés érdekében. A Ramek-kormány a szervezett munkásság éles tiltakozása ellenére szemet huny a sugalmazott tüntetés felett.</p>	<p>1923 jún. 9—1926 jan. 4. A Cankov-kormány diktatúrája.</p>	<p>1925. jún. 22. Létrejön a „vámtöbbség“. A kormánykoalíció ugyanis megoszlik az agrárvámok vitájában (szocialisták contra agrárok) és a kormány csak átmeneti többséggel képes intézni az ügyeket.</p> <p>1925. júl. Feszültség Prága és a Vatikán között. Marmaggi pápai nuncius elhagyja Prágát Husz emléknepjének egyházi ünneppé nyilvánítása miatt.</p> <p>1925. szept.—okt. A prágai parlamentben állandó pártpolitikai viharok között tárgyalják a választójogi novellát, mely kimondja a választókerületek átcsoportosítását és elrendeli, hogy „az a párt, mely egyetlen kerületben sem tudott egész mandátumhoz jutni, töredékszavazatainak érvénytelenítésével kiesik a második skrutiniumból“.</p> <p>1925. okt. 13. A csehszlovákiai kommunista párt és a német pártok a választókerületi reform miatt kivonulnak a képviselőházból. — A csehszlovákiai magyar kiscsapatpárt felveszi a magyar nemzeti párt nevet.</p>	<p>1925. jún. 27. A kormány utasítja a skupstinát a horvát mandátumok újbóli igazolására.</p> <p>1925. júl. 15. Paktum Pašić és Radić között. Radić revidálja egész előbbi programját és ugyanakkor teljes egészében elismeri az 1921. évi vidovdani alkotmányt.</p> <p>1925. júl. 18. Pašić elnökletével szerb-horvát koalíciós kormány alakul, melyben a horvát blokk négy kisebb jelentőségű tárcához jut. A paktum következtében a horvát parasztpárt vezetőségének 11 tagja otthagyja Radićot, röviddel később pedig Superina és Nikić parasztpárti vezetők és miniszterek is szembefordulnak Radić „belgrádi“ politikájával.</p> <p>1925. júl. 18. Radić István és társait szabadlábra helyezik, perüket királyi leirattal eltörlik.</p> <p>1925. júl. 25. Ninčić Momčilo jugoszláv külügyminiszter az 1924. január 27-i római egyezmény alapján megkötöti Olaszországgal a „nettunói szerződéseket“, melyek többek között biztosítják az olaszoknak a dalmáciai olasz zónától (Zára) számított 50 km-es körzeten belül birtokok és egyéb ingatlanok vásárlását, üzemek létesítését és tetszés szerinti betelepülést.</p> <p>1925. szept. 20. Radić külön kihallgatáson jelenik meg Sándor királynál.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1925. szept. 15. Prágában ratifikálják a csehszlovák-lengyel kereskedelmi szerződést.</p>	<p>1925. júl. 4. Új választójogi törvényt szavazott meg a nemzetgyűlés. Az új törvény (XXVI. t.-c.) Budapesten és a nagyobb vidéki városokban titkos, egyebütt nyílt választást rendel el. A választás részben választókerületenként, részben országos lajstromok alapján történik. A törvény kimondja, hogy a nemzetgyűlés a majd megszervezendő kétkamarás országgyűlés képviselőházává fog átalakulni. A választók száma az új törvény alapján 2,242.471.</p> <p>1925. szept. 23. A kommunisták Magyarországi Pártjának első titkos pártkongresszusa; utána októberben a rendőrség letartóztatja Rákosi Mátyást.</p>	<p>1925. szept. 15. Az erdélyi egyházak panaszaikkal a Népszövetséghez fordulnak.</p>	<p>1925. jun. 25. Katonai forradalom Athénban; Pangalosz tábornok kormányt alakít.</p> <p>1925. júl. 25. Aláírják Nettunóban a Fiume helyzetét rendező olasz—jugoszláv egyezményt. Belgrádban csak 1928-ban kerül sor a szerződés ratifikálására.</p> <p>1925. aug. 30. Kinában Csang-Kaj-Sek veszi át a hatalmat.</p> <p>1925. aug. 31. Bécsben tüntetés a Németországhoz való csatlakozás mellett.</p> <p>1925. szept. 2. A sorbonne-on összeül a 24-ik világbékeértekezlet.</p> <p>1925. okt. 5. Megnyílik a locarnói értekezlet.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1925. nov. 29. Osztrák-csehszlovák kereskedelmi egyezményt kötnek Bécsben.</p>	<p>1925. október 18—20. Bolgár-török barátsági egyezmény.</p> <p>1925. október 19. Bolgár-görög határincidens. Bolgár katonák megtámadják a görög helyőrséget Belesnél.</p> <p>1925. október 21. A szófiaai görög követ átadja kormánya ultimátumát a belesi határincidens miatt</p> <p>1925. október 23. A negyvennyolc órás ultimátum letelte után görög csapatok nyomulnak Bulgáriába és elfoglalják Petric városát. Bulgária a Népszövetséghez fordul és nemzetközi ellenőrző bizottság kiküldését kéri.</p> <p>1925. október 26. A Népszövetség Tanácsa állást foglal a bolgár-görög viszályban: azonnali fegyverszünetet követel és felszólítja a feleket, vonják vissza csapataikat saját határaik mögé.</p> <p>1925. október 28. A Népszövetség tiztagú nemzetközi ellenőrző bizottságot küld ki a bolgár-görög fegyveres összetűzés körülményeinek s az okozott károknak felülvizsgálására.</p>	<p>1925. okt. 15. Az 1920. évi alkotmánylevélben megálapított választójogot a törvényerőre emelt novella módosítja. Az új kerületi rendezés szerint a köztársaság területét 22 választókerületre osztják, melyből Szlovenszkóra 7, Kárpátaljára 1 esik. A kerületek különböző nagyságúak és nem esnek egybe a közigazgatási (zsupa) beosztással. Az aránytalanságokra jellemző, hogy míg Prágában két kerület 48, az egész Szlovenszkó 61 (korábban 72), Kárpátalja pedig csak 10 képviselőt küld a parlamentbe.</p> <p>1925. nov. 22. A csehszlovákiai országos választásokon a szociáldemokraták vereséget szenvednek, a kommunisták közel 1 millió szavazatot kapnak. Az autonómista blokk, mely a csehszlovák néppárt indulása következtében most már Hlinka szlovák néppártja (Hlinková slovenská ľudová strana) néven indul, jelentékenyen megerősödik, félmillió szavazatot kap. A csehszlovák kormánykoalíció 146 mandátumot szerez a korábbi 164-gyel szemben.</p> <p>1925. dec. Beneš a locarnói egyezmény alapján ajánlatot tesz Németországnak a keleti határok garanciájára vonatkozólag. Stresemann elzárkózik a terv megvalósítása elől.</p> <p>1925. dec. 9. A kormánykoalíció megrendülése következtében Svöhlha az öt kormányzópart mellé hatodiknak bevonja az iparospartot. („Petka“ helyett „sesztká“). Anton Svehla második kormánya ekkor</p>	<p>1925. nov. 18. Radić belép a szerb-horvát koalíciós kabinetbe és átveszi a közoktatásügyi tárca vezetését.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1925. nov. 20. A Grabski-kormány pénzügyi nehézségek miatt lemond, utána Skrynski gróf koalíciós kormánya következik.</p>	<p>1925. nov. 14—1926. aug. 4. Rákosi Mátyást, Vas Zoltánt és három társukat „fegyveres felkelésre tett előkészülettel” vádoltan rögtönítélő bíróság elé állítják. Ügyüket a nemzetközi közvélemény nyomása alatt, két nap múlva rendes bíróság elé teszik át. 1926. márc. 6-án a rendőrség a Kommunisták Magyarországi Pártja több mint félszáz vezetőségi tagját letartóztatja. Ügyüket együtt tárgyalják Rákosi Mátyás perével, akit a bíróság aug. 4-én 8 és félévi fegyházra ítél.</p>		<p>1925. okt. 15. Genfben megkezdődik a nemzeti kisebbségek kongresszusa.</p> <p>1925. okt. 16. Locarnói szerződés Németország, Belgium, Franciaország, Anglia és Olaszország között. A szerződéshez 1926 szeptember 25-én a Népszövetség is hozzájárul.</p> <p>1925. nov. 25. A novemberben lezajlott görög-bulgár konfliktus ügyében a Népszövetség megállapítja Görögország bűnösségét és kárpótlás fizetésére kötelezi.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1926. márc. Újabb vám-tarifa-novella az osztrák ipari és agrár körök egyezménye alapján. Az új vám-tarifa valamennyi agrártermék vámtételét az 1925. évi díjszabás háromszorosára emeli, ugyanakkor az osztrák iparcikkek védelmére új védvámokat jelent be.</p>	<p>1925. december 14. A népszövetségi ellenőrző bizottság a helyszíni vizsgálat befejezése után kiadott jelentésében beszámol a bolgár-görög viszály békés elsimításáról. Ezzel egyidejűleg a bizottság kártérítést ítél meg Bulgáriának.</p> <p>1926. január 4. A diktatórikus Cankov-kormányt A. Ljapcev (1926. I. 4—1931. IV. 20.) kabinetje váltja fel.</p>	<p>letárgyalja az öregkori biztosításról szóló szociális törvényt.</p> <p>1926. febr. 3. A hivatalos nyelvrendelet kimondja, hogy Kárpátalja hivatali nyelve a cseh. A helyi nyelv csak „érintkezési” nyelvként használható a hivatalok és az ügyfelek között.</p> <p>1926. márc. 18. A szocialista pártoknak az agrárvámok kérdésében tanusított egységes kormányellenes fellépése miatt a második Svöhla-kormány átadja helyét a Černy-kormánynak, mely az ú. n. agrárkoalíció (cseh polgári pártok, német gazdaszövetség és német keresztényszocialista párt) segítségével kormányoz.</p> <p>1926. márc. 21. Megalakul a Csehszlovák Nemzeti Bank és 1926 április 1-én bekapcsolódik a pénzügyek irányításába. A csehszlovák bankjegyforgalom 1930 végéig 7.750 millió csehszlovák korona (1.322 millió akkori aranypengő). A Csehszlovák Nemzeti Bank aranytartaléka 1930-ban 1.545, 1931-ben 1.649 millió csehszlovák korona értéknek felel meg.</p>	<p>1926. jan. A király körül tömörült, titkos katonai szervezet (Fehér Kéz) a horvát koalíció miatt Pašić ellen fordul és a Politika című lap hasábjain éles sajtókampányt indít a miniszterelnök ellen. — Pašić a támadások miatt elnapoltatja a szkupstinát.</p> <p>1926. febr. 25—26. Ninčić Momčilo jugoszláv külügyminiszter látogatása Rómában.</p> <p>1926. márc. 20. A horvát parasztpárt a Pašić-párt belső torzszalkodásait Pašić megbuktatására kívánja felhasználni. Ezért felszólítja a miniszterelnököt a szkupstina haladéktalan összehívására.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
	<p data-bbox="375 1152 698 1301">1926. márc. 4. Bethlen István és Smith főbiztos a Népszövetség pénzügyi bizottsága előtt ismertetik Magyarországnak pénzügyi helyzetét.</p> <p data-bbox="375 1454 698 1524">1926. márc. 18. A hágai törvényszék elítéli a magyar frankhamisítókat.</p>	<p data-bbox="710 152 1033 466">1925. dec. 10. A Brătianu-kormány új választási törvényt szavaztat meg. E szerint minden megye egy-egy választási kerület; amelyik párt a szavazatok 40 százalékát megkapja, annak jut a mandátumok fele; a többi mandátumon azok a pártok osztoznak, amelyek az egész országban leadott szavazatoknak legalább 2-2 százalékát megszerezték.</p> <p data-bbox="710 474 1033 611">1925. dec. 22. Anghelescu megszavaztatja a magánoktatási törvényt, amelynek értelmében a legtöbb felekezeti iskola magániskolává lett.</p> <p data-bbox="710 619 1033 787">1925. dec. 28—31. Károly trónörökös családi viszály miatt lemond, a király kizárja a trónöröklésből Károlyt, fiát, az ötödféléves Mihályt pedig trónörökössé nyilvánítja.</p> <p data-bbox="710 795 1033 964">1926. jan. 4. A királyi határozatot a parlament törvénybe iktatja s régenssé nevezi ki a görög keleti egyház pátriárkáját, Miklós herceget és Buzdugan legfőbb semmitőszéki bírót.</p> <p data-bbox="710 972 1033 1081">1926. febr. 1. Az Országos Magyar Párt megegyezik az uralmon levő liberálisokkal s felmondja a csucsa paktumot.</p> <p data-bbox="710 1089 1033 1309">1926. febr. 17—20. A választásokon harminc városban győz a liberális magyarpárti lista; a szociáldemokrata magyar munkásság azonban a román nemzeti párttal tart, Brassó pedig a székelyekkel szövetkezik.</p>	<p data-bbox="1045 152 1368 231">1925. dec. 14. A locarnói szerződést elhelyezik a Népszövetség irattárába.</p> <p data-bbox="1045 787 1368 866">1926. jan. 4. Pangalosz tábornok Görögország diktátora.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1926. márc. A Ramek-kormány tárgyalásokat kezd a Heimwehrrel. A tárgyalások rövidesen elakadnak. — Megalakul Bécsben a „Fasizmus Ellen Küzdők Nemzetközi Szervezete.“</p>		<p>1926. ápr. 15. Gajda és Sirovy tábornok, csehszlovák nemzetvédelmi miniszter, politikai szövetséget kötnek Masaryk és Beneš ellen.</p> <p>1926. jún. 13. Csehszlovákia és Románia három évre meghosszabbítják a kisántánt szerződésük keretében kötött szövetségi egyezményt.</p> <p>1926. jún. 26. A képviselőház megszavazza a csehszlovák állampolgársági kérdés vizátságainak rendezéséről szóló u. n. Dérer-Szent-Ivány javaslatot, mely szerint mindazok, akik 1910. előtt négy esztendeig</p>	<p>1926. ápr. 1. Pašić elutasító válasza következtében a horvát miniszterek beadják lemondásukat.</p> <p>1926. ápr. 6. A parasztpárt kiválása magával vonja a Pašić-kormány lemondását.</p> <p>1926. ápr. 8. Sándor király a vezérkar kívánságára a radikálistáji Uzunovićot bízza meg kormányalakítással, aki újabb szerb-horvát koalíciót szervez.</p> <p>1926. ápr. 15. Radić támadásai következtében az Uzunović-kormány beadja lemondását, majd újjáalakul Radić István és Pál kihagyásával. A mellőztetés miatt Radić a koalíció felmondásával fenyegetőzik.</p> <p>1926. ápr. 30. Radić István és Pál visszakapják tárcáikat a másodízben rekonstruált Uzunović-kormányban.</p> <p>1926. jún. Belgrádban aláírják a végleges jugoszláv-magyar kereskedelmi megállapodást, mely egészében csak 1929. január 1-én lép életbe.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1926. márc. 26. Lengyel-román segélynyújtási szerződés nem provokált támadás esetére.</p>		<p>1926. márc. 30. Vintilă Brătianu szerencsétlen gazdasági politikája miatt a király menesztí a Brătianu-kormányt. A király Averescut nevezi ki kormányelnökké Brătianu támogatójával.</p> <p>1926. ápr. 1. Ugron István, a csucsai paktum felmondója, leköszön a Magyar Párt vezetéséről; utóda Bethlen György gróf.</p>	
<p>1926. ápr. 8. A Szovjetunió lengyel-szovjetorosz kölcsönös biztonsági szerződés megkötését ajánlja.</p>	<p>1926. ápr. Nagyarányú tisztviselelőbocsátások.</p>	<p>1926. ápr. 9. Averescu a kisebbségeknek megértő politikát ígér.</p>	<p>1926. ápr. 8. A Szovjetunió utasítja diplomatáit, hogy Lengyelországgal és a balti államokkal kölcsönös biztonsági szerződéseket hozzanak létre.</p>
	<p>1926. ápr. 21. Belgrádban magyar-jugoszláv kereskedelmi szerződésről tárgyalnak.</p>		<p>1926. ápr. 24. Berlinben aláírják a német-orosz biztonsági szerződést, Stresemann és Kresztinszky.</p>
<p>1926. máj. 12. Belső forradalom Lengyelországban. Pilsudski négy ezreddel Varsó ellen vonul és államcsinnyel átveszi a hatalmat.</p> <p>1926. máj. 14. A lengyel köztársaság elnöke Pilsudskira ruhazza a főhatalmat.</p> <p>1926. máj. 31. Pilsudski elhárítja a néki felajánlott köztársasági elnökséget.</p>	<p>1926. máj. 4. A kormány Károlyi Mihály elkobzott birtokából Nemzeti Köz-művelődési Alapítvány létesítését veszi tervbe. A javaslat bizottsági tárgyalása alkalmával a szociáldemokrata párt tiltakozását jelentti be, mivel abban „a politikai bosszúállás és elfogultság szellemét látja megnyilatkozni“.</p> <p>1926. máj. 26. Elsőfokú ítélet a magyar frankhamisítási perben. Nádassy Imrét és Windischgrätz Lajos herceget 4—4 évi fegyházra ítélik.</p>	<p>1926. máj. 5. Az országos választásokon az Averescu-párt a kisebbségek támogatásával 75 százalékos győzelmet arat.</p>	<p>1926. máj. 4. Az angol bányatulajdonosok egymillió munkást kizáró határozatára három és félmillió munkás kilencnapos sztrájkba lép.</p> <p>1926. máj. 26. A franciamarokkói (rifkabil) felkelés kétévi ellenállás után összeomlik. Abd-el-Krim, a felkelés vezére, megadja magát a franciáknak.</p>
<p>1926. jun. 1. Ignacy Mościckit a lengyel köztársaság elnökévé választják. Az elnök a kormányalakítással Bartelt bízza meg (jún. 8.).</p>	<p>1926. jún. 10. A Népszövegség tanácsa megszünteti Magyarország pénzügyi ellenőrzését.</p> <p>1926. jún. 11. Magyar diplomáciai tiltakozás Prágában a „prohibitív“ vámok bevezetése miatt.</p>	<p>1926. jún. 10. Francia-román szerződés az európai status quo fenntartására irányuló klauzulákkal.</p>	<p>1926. jún. 14. A kisantant-államok megújítják szövetségi szerződésüket.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1926. okt. 20. Seipel ismét átveszi a szövetségi kancellária vezetését Ramektól. A második Seipel-kormány (1929 okt. 16-ig) alkancellárja előbb a nagynémet Dinkhofer (1927 májusig), majd a landbundista Hartler. — Az új Seipel-kormány érintkezésbe lép a Heimwehrrel.</p>	<p>1926. aug. 5. Jugoszláv-román-görög demars a macedóniai bolgár szervezetek miatt.</p> <p>1926. augusztus 17. Jugoszláv-görög kölcsönös védelmi szerződés aláírása Athénben. A szerződő felek a megállapodás okául a bolgár-macedon mozgalomban rejlő balkáni háborús veszélyt jelölik meg.</p>	<p>a Csehszlovákiához csatolt felsőmagyarországi területen laktak, kérhetik állampolgárságukat és ügyük elintézéséig nem utasíthatók ki.</p> <p>1926. szept. 8. Csehszlovák-magyar kereskedelmi provizóriumot kötnek Prágában. Beneš, mint a Népszövetségi Tanács elnöke, üdvözöli a Népszövetség ülésén „egyenjogú tagként” első ízben megjelenő Németországot.</p> <p>1926. okt. 12. Csehszlovák-német ideiglenes egyezmény „Locarno szellemében.” — A Cerny-kormány lemondása következtében Svěhla harmadízben is megbízatást kap kormányalakításra. A harmadik Svěhla-kormány a német pártok bevonásával alakul meg, ami ellen a cseh nacionalisták és szélsőjobboldaliak (Kramář, illetve Stříbrný és Gajda hívei) élesen obstruálnak. A kormánykoalícióhoz csatlakozott két vezető német párt közül a gazdaszövetséget Franz Spina, a prágai német egyetem filológiai tanára mint közmunkaügyi miniszter, a német keresztényszocialistákat Mayr-Harting Róbert, a prágai egyetem jogi karának előadója, mint igazságügyminiszter képviselik. Hodža kultuszminiszteri minőségben tagja az új Svěhla-kormánynak.</p>	<p>1926. júl. 7. Megújítják a jugoszláv-román szövetségi szerződést.</p> <p>1926. aug. 5. Ninčić külügyminiszter a román és görög kormányokkal egyetértésben demarsot intéz Szófiához a macedóniai bolgár mozgalmak miatt. A három balkáni hatalom demarsa ismét igen feszültté teszi a bulgár-jugoszláv viszonyt.</p> <p>1926. aug. 17. Athénben szerb-görög egyezményt írnak alá a szalonikij kikötő használatára vonatkozólag.</p> <p>1926. szept. 16. Az olasz-román barátsági egyezmény folyományaként újabb olasz-jugoszláv egyezményt kötnek.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1926. aug. 2. Az 1921. évi márciusi alkotmány módosítása. — Jobboldali eltolódás a lengyel alkotmányban és politikában. — Az új alkotmány intézkedik a köztársasági elnök hatalmának kiterjesztéséről.</p>	<p>1926. júl. 28. Londonban túljegyzik a magyar vármegyék kölcsönét.</p> <p>1926. aug. 25. Táblai ítélet a frankhamisítási perben.</p> <p>1926. aug. 27. A magyar kormány döntőbíráskodási szerződés megkötésére tesz javaslatot a jugoszláv kormánynak.</p> <p>1926. aug. 29. A mohácsi csata 400. évfordulója alkalmából rendezett mohácsi emlékünnepen magyar részről közeledési nyilatkozat hangzik el Jugoszlávia felé.</p> <p>1926. szept. 5. Végleg megszűnik Magyarország népszövetségi pénzügyi ellenőrzése.</p> <p>1926. okt. 15. A Bethlen-kormány újjáalakul.</p>	<p>1926. szept. 16. Averescu barátsági és együttműködési szerződést köt Olaszországgal.</p>	<p>1926 júl.—1927. nov. 14. A trockisták és zinovjevisták pártellenes blokkban egyesülnek Szovjetországban. A novemberi XV. pártkonferencia Moszkvában elítéli a blokk működését. A következő év októberében a Szovjetunió kommunista pártjának központi bizottsága rendezte általános pártvitában a központi bizottság mellett 724.000, a szakadár blokk mellett 4.000 párttag szavaz. Erre a központi bizottság nov. 14-én Trockijt és Zinovjevvet kizárja a Szovjetunió kommunista pártjából.</p> <p>1926. aug. 23. Forradalom Görögországban; Pangalosz megbukik.</p> <p>1926. szept. 8. Németország felvétele a Népszövetségbe.</p> <p>1926. okt. 12. Csehszlovák-német ideiglenes egyezmény.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1926. dec. Megszűnik a Népszövetség pénzügyi ellenőrzése Ausztria felett.</p> <p>1927. A szociáldemokrata párt és szakszervezetek tagszáma meghaladja a másfél milliót (1,536.000). A szociáldemokrata szervezetek megerősödése körül elsőrendű szerepet játszik a Schutzbund. — Engelbert Dollfusst a Seipel-kormány kinevezi az osztrák szociális biztosítási intézmények főigazgatójává. Ebben a minőségében Dollfuss képviseli Ausztriát az 1928. évi római és 1929. évi bukaresti agrár-konferenciákon, valamint az 1930. évi genfi szociális biztosításügyi Európa-értekezleten.</p>		<p>1926. okt. 22. Szent-Ivány József, a magyar nemzeti párt elnöke, a prágai kisebbségi ellenzéki pártok értekezletén kijelenti, hogy a magyar pártok a nemzeti egyenjogúság biztosítását követelik a kormánytól.</p> <p>1927. márc. 5. Csehszlovák részről ratifikálják a végleges szerződésig érvényes csehszlovák-magyar kereskedelmi provizóriumot.</p>	<p>1926. nov. 27. A jugoszláv-olasz viszonyt megrendíti az Albánia és Olaszország között kötött tiranai szerződés.</p> <p>1926. dec. 1—5. A tiranai szerződés következtében jugoszláv belpolitikai válság tör ki. — Belgrád visszahívja római és tiranai követeit. — Trbić Vása disszidens radikális képviselő röpiratában újabb vádakat emel Pašić ellen, akit a király audienciára rendel.</p> <p>1926. dec. 7. Pašić bejelenti végleges visszavonulását. — Ninčić lemondása következtében az Uzunović-kormány beadja lemondását.</p> <p>1926. dec. 10. Nikola Pašić, a szerb-horvát-szlovén királyság egyik alapítója meghal Belgrádban.</p> <p>1926. dec. 24. Uzunović megalakítja negyedik koalíciós kormányát.</p> <p>1927. jan. 27. Ideiglenes jugoszláv-olasz egyezményt („Pace di Roma“) írnak alá Rómában.</p> <p>1927. febr. Balugdzic Zivojin berlini jugoszláv követ a berlini szovjet követség útján a szovjetorosz-jugoszláv kapcsolatok felvételét kezdeményezi.</p> <p>1927. febr. 1. A januári községtanácsi választások alkalmával szenvedett sérelmek miatt a horvát parasztpárti miniszterek kiválnak a kormányból.</p> <p>1927. márc. 5—14. Jugoszláv csapatösszevonások az albán határon.</p> <p>1927. márc. 25. A Jugoszláv csapatokat visszavonják az albán határról.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1926. dec. 2. Pilsudski kormányalakítása.</p>	<p>1926. dec. 8. Országgyűlési választás. 245 mandátumból 171-et az egységes párt nyer el.</p> <p>1926. dec. 9. A Népszövetség Tanácsa tudomásul veszi, hogy Magyarország bevezeti a pengő pénzértékét és az idegen pénznemek forgalmát szabaddá tette.</p> <p>1927. jan. 29. Megnyílik a nemzetgyűlés helyébe lépő kétkamarás magyar országgyűlés.</p> <p>1927. márc. 5. A Népszövetség napirendre tűzi az erdélyi birtokperek tárgyalását.</p> <p>1927. márc. 15. A csehek ratifikálják az ideiglenes cseh-magyar kereskedelmi szerződést.</p>	<p>1927. febr. 3. A belügyminiszter rendelete felfüggeszti a gyülekezési jogot Erdély területén.</p> <p>1927. febr. 15. A Román Államvasutak megtiltják alkalmazottaiknak, hogy az utazóközönséggel magyarul beszéljenek.</p> <p>1927. márc. Mivel az optáns perben illetékes párisi döntőbíróság román tagja lemondott, a Népszövetség Magyarország kérésére új előadóul kinevezi Sir Austen Chamberlaint.</p> <p>1927. márc. 27. A minisztertanács a kisebbségi iskolák számára államsegélyt szavaz meg.</p>	<p>1926. nov. 5. Az összes ellenzéki pártok feloszlátása Olaszországban.</p> <p>1926. nov. 24. Brit alkotmányreform: a birodalom az angol király szuverénitása alatt társult egyenrangú hatalmak szövetsége.</p> <p>1926. dec. 1. Jugoszlávia az albán ügyben tiltakozását jelenti be a Népszövetségnél.</p> <p>1926. dec. 28. Olasz- és Németország barátsági és biztonsági szerződést kötnek egymással.</p> <p>1927. márc. 19. Olaszország felhívást intéz az érdekeltektől hatalmakhoz, megvádolva Jugoszláviát, hogy Albánia katonai megszállására készül. Párizs elutasítja az olasz felhívást, London tiltakozását jelenti be az albán határon történő csapatmozdulatokkal szemben.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1927. ápr. 24. A nemzetgyűlési választásokon a kormányzat önkényes intézkedései ellenére az osztrák szociáldemokrata párt 71 mandátumot szerez a keresztényszocialisták 73, a nagynémetek 12 és a Landbund 9 mandátumával szemben. A bécsi községtanácsi választásokon közel 70%-os szociáldemokrata többség alakul ki. — Karl Seitz, Ferdinand Skarett országos párttitkár, Ellenbogen és Eldersch képviselők országos felhívást intéznek a szervezett munkássághoz az osztrák szövetségi államot fenyegető belpolitikai veszélyek elhárítása érdekében.</p>	<p>1927. ápr. 17. A jugoszláv kormány külügyminisztere, a demokrata párt-hoz számító Marinković Voja balkáni békepolitikát hirdet Bulgária irányában.</p> <p>1927. május 20. Az 1927. évi tavaszi választásokon a demokratikus egység pártja (Demokratieseszi Szgovor) nagyarányú győzelmet arat. A demokraták 167 mandátumot szereznek az utánuk következő parasztpárt 41 mandátumával szemben.</p> <p>1927. május 31. A Népszövetség Tanácsa megszünteti Bulgária katonai ellenőrzését. A szövetséges katonai bizottság elhagyja Szófiát.</p> <p>1927. június 4. Bolgár illetékes hely a jugoszláv-albán diplomáciai kapcsolatok megszakadásakor nyilatkozatot ad ki, melyben érdektelenséget nyilvánít az albániai eseményekkel kapcsolatban.</p>	<p>1927. máj. 12—15. Jáchimovban (Joachimsthal) Beneš elnökletével összeül a kisantant külügyminisztereinek konferenciája. A konferencián megvitatják az olasz-magyar barátsági szerződéssel (ápr. 5.) előállott új helyzetet.</p> <p>1927. máj. 27. Masarykot harmadízben választják Csehszlovákia elnökévé.</p> <p>1927. máj. 31. Prágában a csehszlovák agrárvámok figyelembevételével hároméves csehszlovák-magyar kereskedelmi és vámtarifa szerződést kötnek. A szerződés Magyarországon az 1927: XVII. t.-c.-ben törvényerőre emelkedik.</p>	<p>1927. ápr. 5. Perić Ninko, Ninčić külügyminiszter utóda, Rómában aláírja a jugoszláv-olasz barátsági szerződést.</p> <p>1927. ápr. 17. A belgrádi vezérkar kifejezett kívánságára Uzunović visszavonul. Utána — a délszláv politikában elsősorban — pártönkívüli nacionalista kormány alakul Vukičević elnökletével. — A Vukičević-kormány egyébként nem mutatkozik be a parlamentben, hanem elnapolja, majd felfüggeszti a skupstinát.</p>
<p>1927. júl. 15. Szocialista monstre-tüntetés Bécsben. A Seipel-kormány a felvonuló munkások ellen mozgósítja a fegyveres Heimwehrt és Schober rendőrsztagait. A tüntetésnek, melynek során kigyullad és leég az igazságügyminisztérium (Justizpalast), számos munkáshalottja van. — Schober karhatalmi osztagai a fegyveres túlerő segítségével letörlik a bécsi munkásság „júliusi forradalmát“.</p>		<p>1927. júl. 14. Életbelép az új csehszlovák közigazgatási reform, mely végleg megszünteti a nagymegye (zsupa) rendszert és létrehívja az országos vagy tartományi autonómiákat. Az öt ország részben (Csehország, Morvaország, Szilézia, Szlovenszko és Kárpátalja) „tartománygyűléseket“ szerveznek, melyek élén országos elnökök állnak. Az u. n. „tartománygyűlések“ csupán közigazgatási testületek, határozataikat a minisztériumok megsemmisíthetik.</p>	<p>1927. júl. Korošec, a szlovén klerikálisok vezére, Marinković külügyminiszter megbízásából Szófiában tájékozik a bolgár-jugoszláv közeledési tárgyalások lehetőségeiről. — Újabb diplomáciai affér („Gjurašković-ügy“) Belgrád és Tirana között. Gjuraškovićot, a tiranai szerb követség albán tolmácsát, állítólagos bizalmas szolgálatok miatt letartóztatják az albán hatóságok. Az eset miatt egy időre megszakadnak a diplomáciai kapcsolatok Jugoszlávia és Albánia között. A vizályt az érdekelt nagyhatalmak közlépése (angol-francia-olasz intervenció) elsimítja.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1927. jún. 7. Varsóban egy emigráns fehérgárdista meggyilkolja Vojkovot, a Szovjet-Unió varsói nagykövetét.</p>	<p>1927. ápr. 2. Török-magyar kereskedelmi szerződés.</p> <p>1927. ápr. 4. Olasz-magyar barátsági, békéltető- és döntőbírósi szerződés.</p> <p>1927. máj. 31. Magyar-csehszlovák kereskedelmi és vámtarifaszerződést kötnek Prágában.</p>	<p>1927. ápr. 24—30. Népszavazás: a lakosság nemzetiségét „népi eredete“ alapján állapítják meg. Számos székelyt román származásúként vesznek fel.</p> <p>1927. máj. 10. Sándor József magyar képviselő tiltakozik a román parlamentben a népszámlálási módszerek ellen. — A román kormány konkordátumot köt a Szentszékkal: az erdélyi kat. püspökségeket a bukaresti érseknek rendelik alá.</p> <p>1927. jún. 4. Brătianu élesen támadja az Averescu-párt olaszbarát külpolitikáját s amikor Manoilescu helyettes pénzügyminiszter a liberálisok külföldi mesterkedéseit éles kritikával illeti, Brătianu kieszközli Averescu felmentését. Utóda rövid ideig B. Ştirbei, majd Brătianu, aki az erős terror mellett lefolytatott júliusi választásokon döntő sikert ér el.</p> <p>1927. jún. 25. Codreanu s néhány párthíve szakít Czúzával s megszervezi a „Mihály arkangyal légió“-t, amely 1930-ban, antiszemita és antikommunista programmal, a Vasgárdává alakul át.</p> <p>1927. júl. 7. A parlamenti választásokon Brătianu nemzeti liberális pártja a mandátumok háromnegyedét kapja.</p> <p>1927. júl. 20. Nyilvánosságra hozzák a régóta betegeskedő Ferdinánd halálát.</p> <p>1927. júl. 21. A parlament Mihályt királlyá nyilvánítja; hivatalát a királyi jogokat gyakorló régenstanács veszi át.</p>	<p>1927. ápr. 2. Carmona tábornok Portugália elnöke és diktátora.</p> <p>1927. ápr. 21. Munkaügyi szervezet korporációs alapon Olaszországban (Carta del Lavoro).</p> <p>1927. máj. 4. Genfben megnyílik a Nemzetközi Világgazdasági értekezlet.</p> <p>1927. máj. 26. Az angol konzervatív kormány bejelenteli a diplomáciai és kereskedelmi kapcsolatok megszakítását a Szovjet-Unióval.</p> <p>1927. júl. 15. A bécsi szocialista munkásság „júliusi forradalma“.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1927. aug. A július 15-i szocialista felkelés leverése után a Seipel-kormány a Heimwehrt félhivatalos karhatalmi szervévé teszi. A karhatalmi politikai szervezet vezetője J. Steidle, katonai irányítója Papst volt porosz őrnagy lesz.</p>	<p>1927. október 10. Stipben macedon forradalmárok merényletének áldozatául esik Kovačević jugoszláv tábornok. A merénylet következtében — bár a bolgár sajtó egységesen elítéli azt — a bolgár-jugoszláv viszonyban újabb feszültség következik be.</p> <p>1927. november 11. A belgrádi jugoszláv-francia szerződéssel kapcsolatban a bolgár sajtó a balkáni bekerítő politika veszélyeiről cikkezik.</p>	<p>1927. dec. 15. Tizennégy hónapos huzavona után Hlinka szlovák néppártja belép a kormányba és két tárcát kap. Az első Hlinkapárti szlovák miniszterek Marko Gažik, illetve Ludevít Labaj (unifikációs) és Jozef Tiso (egészségügy).</p> <p>1928. jan. Közveteszik a járási közigazgatási rendszerről szóló kormányrendeletet, mely szerint a közigazgatás ügyeinek legfőbb vezetése Csehországban 120, Morvaországban és Sziléziában 60, Szlovénkóban 54 és Kárpátalján 18 tagból álló „tartománygyűlésekre” tartozik.</p>	<p>1927. aug. Boris bolgár és Sándor jugoszláv uralkodók állítólagos müncheni találkozója. A találkozó megtörténtét később mind Belgrád, mind Szófia erőlyesen cáfolják.</p> <p>1927. szept. 11. A skupstinai választások után Vukičević beveszi kormányába a radikálisokat, demokratákat és szlovén klerikálisokat.</p> <p>1927. okt. 10. A „Kovačević-ügy”. A délszerbiai Stipben Kovačević jugoszláv tábornok, dandárparancsnok ellen elkövetett halálosvégű macedón merénylet következtében kiéleződik a jugoszláv-bolgár viszony.</p> <p>1927. nov. 9. Radić és Pribičević megkötik a paraszt-demokrata koalíciót Vukičević kormánya ellen.</p> <p>1927. nov. 15. Marinković külügyminiszter bejelenti a skupstinában a francia-jugoszláv barátsági szerződést. A nagyfontosságú bejelentés alkalmával Sándor király — első ízben — megjelenik a skupstinában.</p>

1927. aug. 17. Román-jugoszláv egyezmény a két államot érintő iskolaügyekben: később a szkupstina nem hajlandó ratifikálni.

1927. szept. 18. Hindenburg tannenbergi beszédében visszautasítja Németország háborús felelősségét.

1927. okt. 25. Trockijt kiltják a Kommunista Párt központi bizottságából.

1927. nov. 25. A Vilna miatt bekövetkezett lengyel-litván viszály háborús állapotra vezet. — Lengyelország a Népszövetséghez fordul.

1927. dec. 11. A Népszövetség közbelépésére megszűnik a hadiállapot Lengyelország és Litvánia között.

1927. nov. 23. I. Brătianu meghal: a régenstanács a népszerűtlen Vintilă Brătianu nevez ki utódjául.

1927. nov. 22. Tiranában húsz évre szóló véd- és dacsövetséget köt Albánia Olaszországgal.

1927. dec. 2. Az orosz kommunista párt XV. kongresszusán elhatározzák a mezőgazdaság teljes kollektivizálását.

1927. dec. 28. Amerika külügyminisztere, Kellogg, jegyzéket intéz Franciaországhoz a háború kiküszöbölése végett.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1928. máj. Az osztrák hatóságok elutasítják az állítólagosan Bécsben tartózkodó Kun Béla volt magyar külügyi népbiztos kiadatására vonatkozó magyar jegyzéket.</p>		<p>1928. jan. 1. A szlovák néppárt lapjában, a Slovákban „Vacuum iuris“ címmel vezércikk jelenik meg a tíz év előtti túrócszentmártoni deklaráció állítólagos záradékáról.</p> <p>1928. jan. 20. Modus vivendi Prága és a Vatikán között. A Szentszék hozzájárul, hogy a csehszlovák területen lévő egyházmegegyék részben se tartozzanak külföldi egyházi fennhatóság alá és püspök csak csehszlovák állampolgár lehessen, akinek esküt kell tennie a köztársaság alkotmányára. Ennek ellenében Prága elrendeli a lefoglalt egyházi birtokok zárlatának feloldását.</p> <p>1928. márc. Seton Watson második szlovenszkói útja után írt cikksorozatában kijelenti: megokolt a szlovenszkói kisebbségi kérdések rendezése, mert a halogató politika a dunai békét veszélyeztetné.</p> <p>1928. márc. 1. Végleg megalakul a szlovenszkói magyarság vezető közművelődési egyesülete (SZM-KE).</p>	<p>1928. jan. A szerb demokratapárt országos kongresszusán Marinković jugoszláv külügyminiszter éles támadást intéz Bulgária ellen.</p> <p>1928. jan. 27. Az 1924-ben kötött ötéves jugoszláv-olasz „római egyezmény“-t a szerződő felek már csak hat hónappal hosszabítják meg. Belgrád elhatározza, hogy a régen halogatott „nettunoi szerződések“-et ratifikálás végett a skupstina elé terjeszti, ami a továbbiak során a Radić—Pribičević obstrukcióra és horvát népvész elleni politikai merényletre vezetett.</p> <p>1928. febr. 3. Kormányválság Belgrádban, a demokrata miniszterek kilépnek a kormányból.</p> <p>1928. febr. 8. Vukičević beadja lemondását.</p> <p>1928. febr. 23. Az új Vukičević-kormányt a Radić—Pribičević koalíció viharos obstrukcióval fogadja a skupstinában.</p> <p>1928. márc. 8. Radić tomboló vihar közepette elmondott skupstinai beszédében a szerb kormánypolitika eddigi intézőit az első világháború felidézésével vádolja.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1928. márc. 4. Általános választások Lengyelországban. Példátlanul heves küzdelem a kormánypárt és a baloldali pártok között. A kormánylista csupán a szavazatok 27.6 százalékát kapja, Piłsudski mégis kormányt alakít.</p> <p>1928. ápr. 14. Litvániában a kormány feloszlatja a parlamentet és életbe lépteti a diktatúrát. — Újabb feszültség Lengyelország és Litvánia között.</p>	<p>1928. márc. 15. Az anyaországi és a külföldi magyarország nagy ünnepekkel üli meg március 15-ikét, amely ezúttal először országos, törvényileg elrendelt nemzeti ünnep. New-Yorkban 120.000 ember jelenlétében leplezik le Kosuth Lajos szobrát.</p>	<p>1928. febr. Maniu taktikai okokból szövetségre lép a szocialista párttal s ezzel biztosítja magának a szocialista világsajtó támogatását.</p> <p>1928. máj. 6. A nemzeti-parasztpárt gyulafehérvári gyűlésén élesen megbélyegzi a liberálisok uralmát.</p> <p>1928. máj. 8. A londoni román követség követelésére Anglia kiutasítja területéről Károlyt, aki Belgiumban telepedik meg.</p>	<p>1928. jan. 6. Trockijt Turkesztánba száműzik.</p> <p>1928. márc. 19. Litvinov Genfben valamennyi fegyvernem eltörlése mellett foglal állást.</p> <p>1928. ápr. 10. Törökországban megszüntetik az izlám államvallási jellegét.</p> <p>1928. máj. 20. A német birodalmi választások a szocialista és kommunista pártok nagy győzelmével végződnek.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
	<p>1928. július 7. Protogerov tábornokot a macedon forradalmi szervezet egyik vezetőjét, a balkáni megegyezési politika ellenzőjét, Mihailov macedon vezér utasítására agyonlövik. A merénylet mély hatást kelt Szófiában. Protogerov halála után a macedon forradalmi szervezetben bomlási folyamat kezdődik.</p>	<p>1928. júl. 1. A Szlovensz-kón és Kárpátalján életbe léptetett cseh-szlovák közgazgatási reform értelmében megszűnik a szlovenszkói teljhatalmú minisztérium, a terület tartományi elnököt kap.</p> <p>1928. aug. 1. Szlovenszko első országos elnöke Ján Drobný volt zsolnai járásbíró. Ugyanakkor kinevezik Kárpátalja (Podkarpatska Rus) országos elnökét is Anton Rozsypal volt kárpátaljai alkormányzó személyében.</p>	<p>1928. jún. 20. A Vukičević-kormány végül is szavazásra bocsátja a nettunói szerződéseket ratifikáló és becikkelyező javaslatát. — Radić és Pribičević a javaslat kitévésekor a koalíció összes képviselőit beküldik a skupstinába. A vita forrpointján Radić súlyosan megsérti a szerb minisztereket, mire a bekövetkező kavardásban Radić Puniša szerb radikális képviselő közvetlen közletről hat lövést adott az ellenzékre. Radić Pál és Basariček György horvát parasztpárti képviselők a helyszínen meghalnak, Radić István három parasztpárti képviselőtársával súlyosan megsebesül.</p> <p>1928. jún. 21. A skupstinában történtek hírére Zágrábban forradalmi tüntetésekre kerül sor. — A kormány elnapolja a skupstinát és ostromállapotot rendel el Zágrábban.</p> <p>1928. júl. 4. Sándor jugoszláv király Pribičević Szvetozár útján felajánlja Radićnak a kormányelnökséget. A nagybeteg politikus azzal utasítja el a megbízatást, hogy bízva inkább semleges kormányra Belgrád az ügyek intézését. — Az uralkodó ekkor előbb Hadžić tábornokkal tárgyal, majd a szlovén radikálisok vezérét, Korošecet bízva meg kormányalakítással.</p> <p>1928. aug. 1. A Korošec-kormány összehívja a skupstinát. Ugyanakkor Zágrábban összeül a parasztdemokrata koalíció nagygyűlése 78 ellenzéki képviselő részvételével. A nagygyűlésen elhatározzák a parasztdemokrata koalíció klubjának, mint a „horvát nemzet képviselőit” megalakítását.</p> <p>1928. aug. 8. Radić István, a horvát parasztpárt és a horvát ellenzéki politika vezére belehal a skupstinában szerzett sérülésébe.</p> <p>1928. aug. 13. A skupstina ratifikálja a „nettunói szerződéseket”, amelyeknek ekkor már nem volt politikai jelentőségük.</p>

1928. jún. 5. Észt és finn képviselők érkeznek Budapestre.

1928. jún. 8. Az optánsügyben a Népszövetség Tanácsa kölcsönös engedékenységére szólítja fel a magyar és a román kormányt.

1928. jún. 27. Pilsudski — betegségére hivatkozva — lemond. Az addigi helyettes miniszterelnök, Bartel alakít új kormányt.

1928. jún. 22. A bukaresti tábla kimondja a király anyjának, Helena hercegnőnek Károlytól való elválását.

1928. júl. 5. Venizelosz-kormány Görögországban.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1928. okt. 7. A Schutzbund napja Ausztriában. A szervezett munkásság felvonulásait a Heimwehralakulatok megakadályozni igyekeznek.</p> <p>1928. dec. Michael Hainisch szövetségi elnök lemond, utódja Wilhem Miklas.</p>	<p>1928. október 15. A szalonikii kikötő használata tárgyában kötött jugoszláv-görög megegyezést tartózkodással ítélik meg Szófiában.</p>	<p>1928. aug. 21. Ivan Kurtyak, az „autonóm Kárpát-ország parasztszövetség“ (Sojaz) elnöke „Petition des Ruthènes en Tchécoslovaquie concernant l'autonomie de la Russie Subcarpathique“ címmel emlékiratot intéz a Népszövetséghez, melyben a kárpátaljai területi önkormányzat megadását követeli.</p> <p>1928. aug. 27. Beneš külügyminiszter Csehszlovákia nevében Párizsban aláírja a Briand-Kellog paktumot.</p> <p>1928. szept. 19. Beneš csehszlovák és Marinkovič jugoszláv külügyminiszterek Genfben aláírják a csehszlovák-jugoszláv szövetségi és barátsági szerződés meghosszabbításáról szóló egyezményt.</p> <p>1928. okt. 28. Országos ünnepségek Csehszlovákiában a köztársaság fennállásának tizedik évfordulója alkalmából. — Bydlo prágai egyetemi tanár, a kárpát-ukrán kérdés egyik szakértője, a Československá Republika folyóirat ünnepi számában kijelenti, hogy a Ruténföld csak ideiglenes függeléke a csehszlovák köztársaságnak, melyet előbb-utóbb át kell engedni Ukrajnának.</p> <p>1928. nov. Michael Yuhász, az Amerikai Rutén Nemzetvédelmi Tanács (Rusin Council of National Defense) elnöke „Wilson elvei a cseh-szlovák gyakorlatban“ címmel emlékiratot intéz a prágai kormányhoz.</p>	<p>1928. aug. 25. Maček Vladimir a parasztdemokrata koalíció (l. 1927. nov. 9.) új vezére.</p> <p>1928. szept. 19. Genfben csehszlovák-jugoszláv szövetségi szerződést írnak alá.</p> <p>1928. dec. 30. Korošec jugoszláv miniszterelnök lemond. — Sándor elfogadja a Korošec-kormány lemondását és beható politikai tárgyalásokba kezd a szerb vezérkarral.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1928. okt. 17. Lengyelország és Magyarország békéltető és választott bírósági egyezményt kötnek. Az egyezményt Walko Lajos írja alá Varsóban.</p>	<p>1928. szept. 6. Gömbös feloszlatja a fajvédő pártot és belép az egységspártba.</p> <p>1928. okt. 8. A magyar kormány csatlakozik a Kellog-paktumhoz.</p> <p>1928. okt. 17. Békéltető- és választottbíró-sági szerződés Magyarország és Lengyelország között.</p> <p>1928. okt. 20. A csepeli vámmentes kikötő felavatása.</p> <p>1928. dec. A vörösvári bányászok „éhség-felvonulása” Budapestre.</p> <p>1928. dec. 17. A magyar-román optáns-perben közvetlen tárgyalások kezdődnek Abbáziában.</p> <p>1928. dec. 19. A képviselőház megszavazza az új házszabályokat.</p>	<p>1928. szept. 10. Kolozsvárt nagy mer kezdődik a kommunisták ellen.</p> <p>1928. okt. Az Országos Magyar Párt székhelyudvarhelyi gyűlésén olyan szabályzatot fogad el, amely szerint a párt tagja minden magát magyarnak valló, 20 évnél idősebb román állampolgár.</p> <p>1928. nov. 10. Miután a régenstanács felmentette Brătianu Vintilát, a kormányt — Averescu sikertelen kísérletei után — Maniu alakítja meg.</p> <p>1928. dec. 12. Maniu pártja 89.9%-os többséget szerez magának a választások során. — Közvetlen tárgyalások indulnak meg Magyarországgal az optáns-perben.</p>	<p>1928. aug. 27. Párisban aláírják a Briand—Kellog-paktumot.</p> <p>1928. szept. 1. A tiranai albán nemzetgyűlés Ahmed Zogot Albánia királyává választja.</p> <p>1928. okt. 7. Szocialista tüntetések Ausztriában.</p> <p>1928. nov. 7. Hoovert választják meg az Egyesült Államok elnökévé.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1929. jan. A lejárt osztrák-csehszlovák (lánai) szerződést nem hosszabbítják meg.</p> <p>1929. febr. 14. Kieleződik az osztrák szociáldemokrácia elleni harc. A Seipel-kormány megbízásából, Schober rendőrfőnök utasítására házkutatást tartanak az osztrák szociáldemokrata párt bécsi székházában.</p>	<p>1929. jan. A bolgár parlament elfogadja a leva stabilizálásáról szóló törvényt. — Bulgária ratifikálja a Kellog-paktumot, majd az Egyesült Államokkal kötött döntőbírósi szerződést.</p> <p>1929. febr. A községi választásokon a kormányzat vereséget szenved. A választási vereség nem ingatja meg a Liapcsev-kormány helyzetét.</p>	<p>1929. jan. 3. Tukát, a szlovák néppárt hivatalos lapja (Slovak) főszerkesztőjét, a pozsonyi ügyészség államellenes tevékenység címén letartóztatja.</p> <p>1929. jan. 25. Sikertelen csehszlovák kísérlet a lejárt osztrák-csehszlovák szerződés meghosszabbítására.</p> <p>1929. febr. 1. Sv hla a Tuka-ügy nyomán támadt belpolitikai válság következtében lemond. Utódja a szintén agrárpárti František Udržal.</p> <p>1929. febr. 14. A szlovák néppárt rendkívüli értekezletén a csehszlovák együttműködést hirdető u.n. kompromisszumos frakció képviselőit, Jurigát és Tomanecket kizárják a pártvezetőségéből.</p>	<p>1929. jan. 6. A „Fehér Kéz” végrehajtja az u. n. „alkotmány-puccsot”. A király feloszlatja a skupstinát, semmisnek deklarálja az 1921. évi vidovdani alkotmányt és elrendeli a katonai önkényuralmat. A királyi diktatura első kormányát Živković tábornok alakítja meg, aki egyben a belügyminiszteri tárcát is megtartja. — Sándor király felkérésére Korošec a szlovén klerikálisok nevében bejelenti az önkényuralmi kormány támogatását.</p> <p>1929. jan. 7. Uralkodói rendelet az „államtanács, mint legfelsőbb közigazgatási bíróság” felállításáról.</p> <p>1929. jan. 8. A Živković-kormány közzéteszi a diktatura sajtótörvényeit. Teljes sajtócenzura és közlési tilalom Jugoszlávia egész területén.</p> <p>1929. jan. 24. Feloszlatják az összes Jugoszláv pártokat.</p> <p>1929. jan. 27. Az 1927-ben kötött „Pace di Roma” (olasz-jugoszláv ideiglenes barátsági szerződés) hatályát veszti.</p> <p>1929. febr. Živković miniszterelnök diktatori tejhatalommal átszervezi az állami közigazgatást, négy minisztériumot megszüntet, kettőt összevon. A Magyar Párt, mely skupstinai és tartománygyűlési képviseletét a pártfeloszlató rendelet következtében elvesztette, bejelenti végleges megszüntétét.</p> <p>1929. febr. 10. A bolgár határnak jugoszláv részről való megnyitása enyhíti a jugoszláv-bolgár feszültséget.</p> <p>1929. febr. 17. Királyi rendelet végleg meghatározza az államtanács, mint tanácsadói szerv munkakörét. A 17 tagból álló államtanács elnökévé M. Poličevićet nevezik ki.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1929. jan. Fél-diktatúra állapot Lengyelországban. A tekintélyuralmi irányzat szálai Pilsudski marsall kezében futnak össze, akivel az országot kormányzó ú. n. „ezredesi blokk“ nyíltan rokonszenvez.</p>	<p>1929. jan. 5. Magyar-török semlegességi és választottbírósi szerződés.</p>	<p>1929. jan. A Maniu-kormány szanálási akciót kezdeményez, francia pénzügyi ellenőrzés mellett.</p>	<p>1929. jan. 5. Királyi diktatúra és alkotmánypuccs Jugoszláviában.</p>
<p>1929. febr. Lengyelország elfogadja a Kellog-paktumot.</p>	<p>1929. febr. 14. Magyarország csatlakozik a Briand—Kellog-paktumhoz. (1929:XXXVII. t.-c.)</p>	<p>1929. febr. A Maniu-kormány sikeres próbálkozást tesz a lej stabilizálására.</p> <p>1929. febr. 9. Románia Moszkvában csatlakozik a Kellogg-paktumhoz, ami által bizonyos közeledés jön létre Románia és a Szovjet-Unió közt.</p>	<p>1929. febr. 11. A római szerződésben Olaszország elismeri a Vatikánváros különállását és rendezi a Szentszékkal a többi függő kérdést.</p> <p>1929. febr. 18. Trockijt száműzik a Szovjet-Unióból.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1929. febr. 24. Szocialista és fasiszta tüntetések Bécsben. Az utcai összetűzések során a Schutzbund kénytelen felvenni az önvédelmi harcot a provokáló Heimwehrral szemben. Az összetűzéseknek több halálos áldozata van.</p> <p>1929. márc. A Heimwehr alkotmányváltoztatást követel, mely a szövetségi elnök hatalmát megerősíti és a szocialista vezetés alatt álló Bécs jogkörét korlátozza. Ebben az értelemben megjelenik a szövetségi elnök jogainak kiszélesítéséről szóló hivatalos rendelet. A később uralomra kerülő Schober viszont — általános meglepetésre, de nyilvánvaló taktikai okokból — a szociáldemokrata párt bevonásával újabb alkotmánytervezetet készít. A kompromisszumos tervezetet csak 1929 őszén Schober szövetségi kancellár kinevezése után hozzák nyilvánosságra.</p> <p>1929. ápr. 3. Seipel lemond és röviddel később visszavonul az osztrák keresztényszocialista párt éléről is. Utódjaként a keresztényszocialista Streeruwitz kormányt alakít. A Streeruwitz-kormány alkancellárja a landbundista Schumy. — Kiderül, hogy a Heimwehr által előterjesztett alkotmánytervezet szerzője Seipel volt.</p> <p>1929. máj. 1. Szocialista és Heimwehr összetűzések Bécsben. A Schutzbund visszaszorítja a támadó Heimwehrt.</p> <p>1929. máj. 7. Az európai államok „únióját” ajánló Briand-tervet az osztrák szocialista sajtó rokonszenvvel fogadja.</p>	<p>1929. március 1. Bolgár-jugoszláv konferencia Piroban a macedon kérdés körül támadt bonyodalmak tisztázása ügyében. — A piroti tárgyalásokon felmerül a bolgár-jugoszláv határforgalom és kettős birtokosok ügyének rendezése, valamint egy határmenti semleges zóna megállapítása. A tárgyalások hosszabb megszakítás után eredménytelenül zárulnak.</p> <p>1929. május 24. A kisántant katonai szerződésének megújításával kapcsolatban a bolgár sajtó az „elintézetlen balkáni problémákról” ír.</p> <p>1929. jún. A bolgár-görög közeledési tárgyalások ismét megszakadnak. — Bolgár-csehszlovák tárgyalások a barátsági szerződés megkötése tárgyában.</p>	<p>1929. febr. 20. Hodža csehszlovák kultuszminiszter kiválik az Udržal-kormányból. Távozásának állítólagos oka a Radicccsal folytatott, „kisántant-ellenesnek” minősített agrárpolitikai tárgyalás. Hodža utódja a centralista Anton Štefánek.</p> <p>1929. ápr. Eredménytelen a csehszlovák-magyar állampolgársági és nyugdíjtárgyalás.</p> <p>1929. május. Csehszlovákia háromoldali döntőbíró-sági szerződést köt a belgrádi kisántant-konferencián.</p>	<p>1929. márc. A Živković-kormány átmenetileg internálja Pribičević Svetozárt és letartóztatja Maček és Predavec horvát parasztpárti vezetőket. — Košutić és Krnjević horvát parasztpárti képviselők külföldre menekülnek. — Pera Živković miniszterelnök feloszlatja a jugoszláviai egyesületeket, a katonai jellegű, szélsőjobboldali Národna Odbrana (Nemzetvédelem) kivételével.</p> <p>1929. ápr. 12—19. Szélső jobboldali emigránsok (Pavelić, Perčec) tárgyalásai Szófiában macedón forradalmi vezetőkkel. Belgrád tiltakozik Szófiában.</p> <p>1929. jún. A Jugoszlávia számára kilátásba helyezett francia kölcsön meghiusul. — Görög-jugoszláv barátsági és döntőbíró-sági szerződést írnak alá Athénben.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1929. márc. A Switalski-kormány hozzájárul a szovjet-orszós békejavaslathoz. Zaleski külügyminiszter aláírja Moszkvában az ú. n. Litvinov-paktumot.</p>		<p>1929. febr. 24. Mironescu román külügyminiszter varsói látogatása.</p> <p>1929. márc. A Maniu-kormány a kormánypárti ifjúság számára katonai előkészítő szervezetet létesít (voinic-alakulatok).</p>	
<p>1929. ápr. 13. Lengyel kormányválság. Switalski miniszterelnök kisebb kormány-rekonstrukciót hajt végre.</p>	<p>1929. ápr. Magyar delegáció tárgyal Prágában a két országot érintő állampolgársági és nyugdíjkérdésekről. A tárgyaló feleknek nem sikerül megállapodásra jutni.</p>		<p>1929. ápr. 25. Az orosz Kommunista Párt konferenciája elfogadja az ötéves tervet Oroszország gazdasági fellendítésére.</p>
	<p>1929. máj. 21. Zalesky Ágost lengyel külügyminiszter Budapestre érkezik.</p> <p>1929. máj. 23. Grandi olasz külügyi államtitkár látogatása Budapesten.</p> <p>1929. jún. 6. A képviselőház elfogadja a Kellog-paktum becikkelyezéséről szóló törvényjavaslatot.</p>	<p>1929. máj. A kisantant belgrádi értekezletén megerősíti a kölcsönös segélynyújtási paktumot és döntőbíráskodási egyezményt köt.</p>	<p>1929. jun. 8. Ramsay MacDonald munkáspárti kormányt alakít Angliában.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1929. jún. 14. A Streeruwitz-kormány bevezeti az új lakástörvényt.</p>	<p>1929. júl. 9. Angol-francia demars Szófiában a bulgár-jugoszláv határincidensek miatt.</p>	<p>1929. jún. 10. A budapesti csehszlovák követ átnyújtja a magyar kormánynak a kisántánt államok demarsát a magyar kormány „revíziószellemű tevékenysége” miatt.</p> <p>1929. júl. 1. A „hidasnémeti incidens”. A magyar hatóságok által kémgyanú alapján letartóztatott Pecha Vince vasuti tisztviselő miatt Csehszlovákia ideiglenesen beszünteti a hidasnémeti határforgalmat. A határozat július 25-ig tart.</p> <p>1929. júl. 29. A Tuka-féle hűtlenségi pör a pozsonyi törvényszék előtt. Tukát a szlovák autonomista mozgalom szándékos elmérgesítésével, a köztársaság elleni kémkedéssel és hűtlenséggel vádolják.</p>	<p>1929. júl. 27. A középiskolai reform során a Živković kormány 37 intézet kivételével megszünteti a horvátországi középfokú intézeteket. Ugyanebben az évben Szerbiában 61 új középiskola felállítását engedélyezi a diktatura kultuszkommandója.</p>
<p>1929. szept. 26. Streeruwitz átmeneti kormánya átadja helyét a második Schober-kabinetnek. Hainisch volt szövetségi elnök elvállalja a mezőgazdasági ügyek tárcáját az új Schober-kabinetben.</p>		<p>1929. szept. 4. A prágai ifjúsági „kisántánt”-találkozón elhatározzák a „kisántánt-ifjúság” rendszeres évi kongresszusait.</p> <p>1929. szept. 25. Felosztatják a prágai parlamentet. A nemzetgyűlés felosztatása szoros összefüggésben áll Udržal miniszterelnök és Hlinka élehangú tárgyalásaival.</p> <p>1929. okt. 15. Tukát a pozsonyi törvényszék „köztársaság elleni összeesküvés és katonai kémkedés” címén 15 évi fegyházra ítéli.</p> <p>1929. okt. 27. Az országos választásokon az u. n. „cseh-német kormánykoalíció” 128 mandátumot szerez az eddigi 146-tal szemben. A koalíció kívüli pártok közül a szociáldemokraták 39, a Štřibrný-Gajda-Pergler fúzió 3, a kommunisták 30, a szlovák néppárt 19 mandátumot szereznek. A Hlinka-pártból kizárt Juriga-frakció mandátum nélkül marad. A német ellenzéki pártok 36, a magyar nemzeti és keresztény szocialista pártok választási blokkja 9, a lengyel párt 2 mandátumot kapnak.</p>	<p>1929. okt. Uj iskolai törvények és állami tankönyvmonopólium Jugoszláviában.</p> <p>1929. okt. 3. A királydiktatura közigazgatási rendelete kilenc bánságra osztja az országot Ljubljana, Zágráb, Banjaluka, Sarajevo, Cetinje, Ujvidék, Niš és Skoplje székhelyekkel. Belgrád Zimonnyal és Pancsovával külön egységet alkot. — Az új közigazgatási rendelet kibocsátása napján a szerb-horvát-szlovén királyság (SHS) hivatalos nevét „Délsláv Királyság”-ra (Kraljevina Jugoslavija) változtatják.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1929. júl. Német-lengyel likvidációs egyezményt kötnek Varsóban.</p>	<p>1929. jún. 12. Bethlen Párisban Poincaréval és a francia külügyminiszterrel folytat megbeszélést.</p> <p>1929. jún. 26. Az optánsperben folyt tárgyalások eredménytelenül végetérnek.</p> <p>1929. júl. 22. Budapesten magyar-bolgár békéltető és döntőbírószági szerződést írnak alá.</p> <p>1929. aug. 26. A magyar kormány az optáns-ügyet a Népszövetség elé terjeszti, mely azt szept. 6-án napi-rendre tűzi és előadójául Henderson angol külügyminisztert bízza meg.</p> <p>1929. szept. 19. A Népszövetség tanácsa Henderson angol külügyminiszter javaslatára a magyarokat és románokat közvetlen tárgyalás folytatására utasítja.</p> <p>1929. szept. 28. Négy munkanélküli tüntető nagygyűlés Budapesten. Több száz baloldali személyt rendőri felügyelet alá helyeznek.</p>	<p>1929. júl. 5. Románia és Görögország kiküldöttei Genfben megemeltámadási és döntőbíráskodási szerződést kötnek.</p> <p>1929. júl. 20. A csíki magánjavak ügyében a Magyar Párt a Népszövetséghez fordul.</p> <p>1929. okt. A magyar optáns-kérdésre vonatkozó román-magyar tárgyalások megszakadnak. — Zaleski lengyel külügyminiszter Bukarestben tárgyal.</p>	<p>1929. júl. 30. A II. szociálista Internacionálé végrehajtó bizottsága berni ülésén elismeri, hogy a magyar népek jogában áll a II. Internacionálé támogatását kérni az önrendelkezési jog érvényesítése tekintetében, de kimondja, hogy „csak egy demokrata és békés Magyarország kérheti az Internacionálé támogatását a magyar nép szabad fejlődése tekintetében.”</p> <p>1929. okt. 3. Stresemann halála; utóda Curtius. — Henderson külügyminiszter és Dovgalevszky párisi orosz követ aláírják az angol-szovjet diplomáciai viszony helyreállításáról szóló megegyezést.</p>
<p>1929. okt. Zaleski külügyminiszter Bukarestben.</p>			

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1929. dec. 7. Schober szövetségi kancellár végrehajtja a szociáldemokraták közreműködésével készült kompromisszumos alkotmányreformot.</p>	<p>1929. nov. Ujabb angol-francia demars a jóvátételi tárgyalások ügyében.</p>	<p>1929. nov. 8. Hlinka Udržalhoz intézett levelében bejelenti, hogy a szlovák néppárt felmondja a koalíciót és visszavonja két miniszterét a kormányból.</p> <p>1929. dec. 7. Többhetes kormányválság után megalakul Udržal és a cseh-német koalíció második kormánya. A kormányban 4 cseh agrár, 3 szociáldemokrata, 2 cseh nemzeti szociálista, 2 cseh néppárti, 1 cseh iparospárti és 1 német szociáldemokrata miniszter van. A pénzügyek vezetését a párton kívüli Englißel töltik be. Szlovák részről a szociáldemokrata Dérer Iván iskolaügyi miniszter és az agrárpárti Juraj Slavik volt kassai zsupán, belügyminiszter vesznek részt. A németek részéről Spina egészségügyi- és Czech népjóléti miniszter vállalnak tárcát a kormányban. — A második cseh-német koalíciót a cseh agrárpártok, szociáldemokraták, nemzeti szociálisták, nemzeti demokraták, cseh néppárt, cseh iparospárt, német szociáldemokraták és a Bund der Landwirte alkotják.</p>	<p>1929. nov. A Živkovič-kormány engedélyezi a jugoszláviai német Kulturbund-ot. A diktatura és a jugoszláviai német kisebbség érdekszövetséget köt.</p>
<p>1930. A Schober-kormány erélyes fellépése következtében belső bomlás indul a Heimwehrben, J. Steidle lemond, Papst őrnagyot, a Heimwehr katonai szervezőjét kiutasítják. — A Schutzbund szoros kapcsolatot teremt a faszizmus letörésére szervezett európai nemzetközi bizottságokkal.</p>	<p>1930. jan. A szobranje elfogadja a mezőgazdasági termények állami kiviteléről, a vámtarifák felemeléséről és a közalkalmazotti illetmények leszállításáról szóló javaslatokat.</p> <p>1930. febr. A községi választásokon a Liapcsev-kormány többséget ér el.</p>	<p>1930 jan. 5. Az agrár- és állatvámok ügyében hozott felhatalmazási kérvény érzékenyen sújtja a magyar exportkereskedelmet.</p>	<p>1930. jan. Egész Jugoszlávia területére érvényes egységes kereskedelmi és váltójogi rendeletet léptetnek életbe.</p>
<p>1930. jan. Schober szövetségi kancellár a hágai konferencián eléri, hogy Ausztriát mentesítik minden jóvátételi kötelezettsége alól.</p>	<p>1930. márc. Görögország felmondja a bolgár-görög kereskedelmi egyezményt.</p>	<p>1930 márc. 7. Országos ünnepség keretében ülik meg Masaryk elnök 80. születésnapját.</p>	<p>1930. febr. A Maček Vlačko ellen indított politikai pör a horvát parasztpárti politikus fölmentésével végződik. Később újabb eljárást indítanak Maček ellen.</p> <p>1930. febr. 1. A királyi önkényuralom egyházpolitikai rendelete kimondja a szerbiai, montenegrói és boszniai mohamedán egyházak egyesítését.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1929. dec. 29. Újabb kormányválság Lengyelországban. A Switalski-kormány lemond. Kazimir Bartel kormányt alakít. Az új honvédelmi tárcát Pilsudski vállalja.</p>	<p>1929. nov. 25. Magyar-észti barátsági és döntőbíró-sági szerződés.</p> <p>1929. nov. 27. Bethlen István visszautasítja Balthazar Dezső debreceni ref. püspök demokratikusabb irányzatot követelő 12 pontját.</p> <p>1929. dec. 7. A budapesti egyetem díszdoktorokká avatja Newton lordot, Sir Robert Gowert és George Sydenham lordot.</p>	<p>1929. nov. Románia felmondja összes, ideiglenes jellegű kereskedelmi szerződéseit és új tárgyalásokat kezdeményez.</p> <p>1929. dec. Rendkívüli külpolitikai feszültség a besszarábiai kérdés kiéleződése miatt.</p>	<p>1929. nov. 2. Briand bukása után Tardieu alakít kormányt Franciaországban.</p>
<p>1930. jan. Lengyelország aláírja a számára jelentős pénzügyi előnyöket biztosító hágai jóvátételi egyezményeket.</p> <p>1930. márc. Lengyel-német kereskedelmi szerződés.</p> <p>1930. márc. 15. A szocialisták és nemzeti demokraták bizalmatlansági indítványa miatt a Bartel-kormány lemond. Miután Szymanskinak és Jan Pilsudski (Józef Pilsudski fivérének) kormányalakítási kísérlete nem sikerül, március 30-án Slawek lép kormányra.</p>	<p>1930. jan. 4. Létrejön a magyar és román kormány megegyezése az optáns-kérdésben. — A hágai konferencia a magyar jóvátételi kötelezettséget akként szabályozza, hogy Magyarországnak 1966-ig 13 és fél millió pengőt kell fizetnie. Az egyezményt ápr. 28-án írják alá Párisban s ezzel Magyarország visszaserzi pénzügyi szuverenitását.</p> <p>1930. febr. 14. Bethlen a munkanélküliség problémájának megoldásáról tárgyal a szociáldemokratákkal.</p> <p>1930. márc. A világgazdasági válság egyre jobban érződik Magyarországon. A budapestkörnyéki gyárakból tömegesen bocsátják el a munkásokat.</p>	<p>1930. jan. 1. Közigazgatási reform: a megyetanácsosok a közigazgatás egyszerűsítése végett egyesíthetnek nem egymás mellett fekvő községeket is. Ezzel megakadályozzák magyar többségű községtanácsok választását. A februári választásokon csak Háromszék és Udvarhely választ magyar többségű törvényhatósági bizottságot.</p>	<p>1930. jan. 4. A hágai konferencia a német, osztrák, bolgár és magyar jóvátételi kérdéseit tárgyalja.</p> <p>1930. febr. 6. Olasz-osztrák barátsági szerződést írnak alá Rómában.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1930. ápr. Megjelenik Karl Renner volt szövetségi kancellár, az osztrák szociáldemokrata párt egyik vezetőjének nagyszabású közgazdasági munkája „Államgazdaság, világgazdaság és szocializmus” címmel. — Schober kancellár párisi tárgyalásai az Ausztriának folyósítandó nemzetközi kölcsönről.</p>	<p>1930. ápr. Tevfik Rüsdi török külügyminiszter szófia látogatása.</p>		<p>1930. ápr. 18. A protestáns egyházakról szóló új jugoszláv törvény az államhatalom fennhatósága alá rendeli a protestáns felekezeteket. Ugyanakkor megerősítik a mohamedán egyházak egyesítéséről szóló korábbi rendelkezést. — Az egyházpolitikai rendeletek és általában a diktatúra közigazgatási rendeleteinek „kodifikátora” Srskić Milán, a Živković-kormány igazságügyminisztere lesz.</p>
<p>1930. máj. Schober kancellár Londonban az osztrák nemzetközi kölcsön ügyében tárgyal.</p>	<p>1930. máj. Hágában rendezik a bolgár jóvátételi kérdéseket. A vonatkozó egyezményt Burov külügyminiszter ratifikálja.</p>	<p>1930. ápr. 30. A csehszlovák kormány jegyzéket intéz a magyar kormányhoz a felemelt agrár vámok elfogadására vonatkozólag. A jegyzék bejelenti, hogy az új vámtételek el nem fogadása esetén Cseh-szlovákia az 1927. évi kereskedelmi keretegyezményt dec. 15-re felmondja. Magyar részről hozzájárulnak a búza- és rozsvámok emeléséhez, a lisztvámok új vámtételét azonban elutasítják, ami rövidesen szerződés nélküli állapotra és vámháborúra vezet a két állam között.</p>	<p>1930. ápr. 28. Jugoszlávia aláírja a trianoni szerződésből folyó pénzügyi kötelezettségek rendezése tárgyában hozott párizsi egyezményt.</p>
	<p>1930. jún. Liapcsev bolgár miniszterelnök budapesti és prágai látogatása.</p>		<p>1930. máj. 19—20. A lemondott Korošec közlekedési, majd erdő- és bányügyi miniszter utódja Dušan Šerbec a Živković-kormányban.</p>
<p>1930. jún. 14. Kereskedelmi pótegyezmény Ausztria és Magyarország között.</p>		<p>1930. jún. 20. Az új vámtételek miatt lengyel részről is elzárkóznak a csehszlovák-lengyel u. n. „vám béke” egyezmény ratifikálása elől.</p>	<p>1930. jún. Zágrábban Bedeković rendőrfőnök iránításával horvát politikai monstre-pör kezdődik. — Azcarate, a Népszövetség kisebbségi osztályának vezetője, látogatást tesz Belgrádban a Népszövetséghez intézett kisebbségi panaszok tisztázása ügyében.</p>
<p>1930. júl. Nagy-Britannia és Franciaország hozzájárulnak az osztrák nemzetközi kölcsön folyósításához.</p>	<p>1930. július 22. Bulgária résztvesz a Bukarestben rendezett balkáni mezőgazdasági konferencián. Bejelenti, hogy a bolgár kivitel alig 45 százalékát fedezi az összehozatalnak.</p>		

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1930. ápr. A varsói szovjet nagykövetség ellen elkövetett bombamerénylet következtében politikai feszültség a Szovjet-Unió és Lengyelország között.</p>	<p>1930. ápr. 11. Bethlen miniszterelnök Rómában. — A képviselőház megszavazza a fővárosi törvényjavaslatot.</p> <p>1930. máj. 5. Walkó külügyminiszter Athénben aláírja a görög-magyar békéltető eljárási és választott bírósági szerződést.</p> <p>1930. máj. 15. A Népszövetség tanácsa hozzájárul Magyarország pénzügyi ellenőrzésének a megszüntetéséhez.</p>	<p>1930. ápr. 4. Dobrescu kolozsvári tartományi igazgató megtiltja a magyar nyelv használatát a megyei és községi tanácsokban.</p>	<p>1930. ápr. 16. Új kereskedelmi megállapodás Anglia és a Szovjetunió között.</p> <p>1930. ápr. 22. A londoni tengerészeti konferencián létrejött megegyezés 1936-ig szabályozza Anglia, Japán és az Egyesült Államok tengeri haderejét.</p> <p>1930. ápr. 23. Véres tüntetések Indiában; Gandhi a nacionalista mozgalom élére áll.</p> <p>1930. ápr. 23. A keleti jóvátételre vonatkozó egyezmény aláírása Párisban. (Lásd 1930. jan. 4.)</p> <p>1930. máj. 1. A Szovjetunió mezőgazdaságának hivatalos kimutatása szerint az elsőrendű gabonatermő kerületekben a kollektivizálás kiterjed a parasztgazdaságok 40—50%-ra.</p> <p>1930. máj. 5. Gandhit letartóztatják.</p> <p>1930. máj. 17. Briand 26 európai kormánnyal közli az Európai Egyesült Államok felállítására vonatkozó tervét.</p>
<p>1930. jún. Zaleski külügyminiszter beszédet mond a párisi környéki szerződések revíziója ellen. — Grandi olasz külügyminiszter Varşóban.</p>	<p>1930. jún. 3. Cseh kezdeményezésre tárgyalások kezdődnek Budapesten a cseh-magyar kereskedelmi szerződés revíziója tárgyában.</p> <p>1930. jún. 13. Grandi olasz külügyminiszter Budapesten.</p> <p>1930. jún. 14. Kereskedelmi pótegyezmény Ausztriával a gabona- és lisztvármok szabályozására. Az életbeléptetés feltétele az, hogy az osztrák kormány hasonló változtatásokat tegyen az osztrák-jugoszláv kereskedelmi szerződésen is.</p> <p>1930. jún. 16. Bethlen miniszterelnök Londonban folytat tárgyalásokat.</p> <p>1930. júl. 7. Schober osztrák kancellár Budapesten.</p>	<p>1930. jún. 7. Maniu hívására Károly király visszatér Romániába és elfoglalja trónját.</p> <p>1930. jún. 13. A király házasságának felbontását most is ellenző Maniu helyett Mironescu külügyminiszter veszi át a kormányelnökséget, azonban egynapos uralma után ismét Maniu kerül uralomra.</p> <p>1930. júl. 21. Magyar szakemberek érkeznek Bukarestbe egy délkeleti gazdasági blokk megalkotása céljából. A terv cseh részről támasztott nehézségek miatt meghiusul.</p>	<p>1930. júl. 18. A szocialisták leszavazzák a német kormányt. Brüning lemond a birodalmi gyűlést feloszlatták.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1930. aug. 1. Kisántant sajtóiroda létesítése Bécsben.</p> <p>1930. szept. Ernst Rüdiger Starhemberg herceg elvállalja a Heimwehr vezetését.</p> <p>1930. szept. 30. A keresztényszocialista Vaugoin a lemondott Schober utódjaként kormányt alakít. A rövidéletű Vaugoin-kabinet alkancellárja a ker. szoc. Richard Schmitz. — Az új kormányban a Heimwehr ú. n. Heimat-blockját Ernst Starhemberg belügyminiszteri minőségben képviseli.</p>	<p>1930. szept. A Szent Szinódus elhunyt elnöke, Klement, utódjául megválasztják Neofit mitropolitát.</p>	<p>1930 aug. 1. Beneš külügyminiszter kezdeményezésére és az 1929. évi csorbatói sajtókonferencia alapján létrehívják a kisántant hírlapírók szövetségét. A kisántant sajtószövetség központját Prágában, a sajtópropaganda - irodát Bécsben állítják fel.</p> <p>1930 szept. 25. Masaryk elnök egy Prágában tartózkodó angol újságírónak adott nyilatkozatában említést tesz a békés területi rendezés lehetőségéről.</p> <p>1930 szept. 30. A csehszlovák kormány téves közlésnek minősíti az angol sajtóban napvilágot látott Masaryk-nyilatkozatot.</p>	<p>1930. aug. 25—28. Marin-kovič jugoszláv külügyminiszter látogatása Bukarestben.</p> <p>1930. szept. Chéradame francia publicista javaslata alapján Belgrádban megszervezik a jugoszláv antirevizionista ligát.</p>
<p>1930. okt. Osztrák politikai körökben visszatéttséssel fogadják Beneš csehszlovák külügyminiszternek az osztrák belviszonyokkal foglalkozó expozéját. — Seipel kívánságára a prágai osztrák követ tiltakozik az expozé egyes megállapításai ellen.</p>	<p>1930. október 5. Görög kezdeményezésre balkáni konferenciát tartanak Athénben, melyen a jugoszláv és a román delegátusok mellett bolgár megbízott is résztvesz.</p> <p>1930. október 18. Bolgár kezdeményezésre újabb balkáni mezőgazdasági konferenciát tartanak Bukarestben, melyen bolgár részről javaslatot terjesztenek elő a balkáni gazdasági közeledésre vonatkozólag.</p> <p>1930. október 25. III. Borisz bolgár cár házasságot köt Viktor Emánuel olasz király leányával, Giovannával.</p>	<p>1930 okt. 2. Udržal csehszlovák miniszterelnök hasonló értelemben válaszol a képviselőházban a Masaryk-nyilatkozat és a „Szlovenszko esetleges kettéosztása“ ellen interpelláló Hlinkának. Udržal szerint cseh-szlovák részről soha és semminemű határkiigazítást nem fogadnának el.</p>	<p>1930. okt. 5. Balkán-konferencia Athénben.</p>
<p>1930. nov. 9. Az osztrák nemzetgyűlési választásokon a szociáldemokraták győznek. A szociáldemokrata párt 72, a keresztényszocialisták 66, a nagynémet frakciókból és Landbundból alakult ú. n. Schoberblock 19, a heimwehristák (Heimat-block) 8 mandátumot szereznek. A szociáldemokrata mandátumok száma a multhoz viszonyítva eggyel gyarapodott, a keresztényszocialisták 6 mandátumot veszítenek.</p>	<p>1930. nov. A részleges törvényhatósági választásokon a bolgár demokratapárt (Liapcev miniszterelnök pártja) vereséget szenved.</p>	<p>1930 nov. 11. Csehszlovákiában életbe lép az új örlési és liszt törvény, mely kimondja, hogy külföldi búzát csak 25%-os arányban örölhetnek a malmok s csak ebben az arányban hozhatják forgalomba. Ezzel a magyar búzát teljesen kiszorították a csehszlovákiai piacról.</p>	<p>1930. nov. Srskić igazságügyminiszter elkészíti a „nemzeti védelem“-ről szóló rendeletet Jugoszlávia kötelező katonai szervezkedéséről.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1930. aug. 25. Pilsudski átveszi a politikai irányítást Slawek miniszterelnöktől, Pilsudski kormányt alakít.</p> <p>1930. aug. 28. Kelet-középeurópai államok gazdasági értekezlete Varsóban.</p> <p>1930. aug. 30. Moscicki elnök felosztatja a parlamentet, hogy az új országgyűléssel megszavaztassa az alkotmányreformot.</p> <p>1930. szept. 10. Az ellenzéki pártvezéreket a kormány rendeletére letartóztatják.</p>	<p>1930. aug. 13. Magyar-lett békéltető eljárási és választott bírósági szerződést írnak alá Rigában.</p> <p>1930. szept. 1. A „szep-temberi tüntetés”. Több ezer fővárosi munkás és baloldali értelmiségi tüntető felvonulása Budapesten. A tüntetők ellen felvonuló lovasrendőrattakoknak két halottja, számos súlyos, többszáz könnyű sebesültje volt.</p> <p>1930. szept. 13. Bethlen Genfben új kölcsön felvételéről tárgyal.</p> <p>1930. szept. 28. A keleti jóvátételek ügyében létrejött párisi megegyezés eredményeképp a Népszövetség Tanácsa, a magyar kormány kérésére, leveszi a napirendről az optáns-kérdést.</p>	<p>1930. aug. 25—28. Marin-ković jugoszláv külügyminiszter bukaresti útja alkalmával elvben megegyeznek a később meg nem valósult román-jugoszláv vámunióban.</p> <p>1930. szept. 1. Ideiglenes kereskedelmi egyezmény Románia és Magyarország között.</p> <p>1930. okt. 7. Buzdugan régens meghal: helyét Mária királyné akarja megszerezni, de Maniu Sărățeanu semmitőszéki bíróval tölti be a régensi széket. A párt-harcok kiélesednek: Maniu kénytelen lemondani, utóda ismét Mironescu. (Okt. 10.)</p> <p>1930. okt. 18. Balkáni mezőgazdasági konferencia Bukarestben.</p>	<p>1930. aug. 28. Kelet-középeurópai államok varsói gazdasági értekezlete.</p> <p>1930. szept. 14. A német-országi választásokon a nemzeti szocialisták előretörnek (18%).</p> <p>1930. okt. 5. A Balkán-államok konferenciája Athénban.</p> <p>1930. okt. 30. Görög-török barátsági és döntőbírósi szerződés.</p> <p>1930. nov. 1. Hailé Szellasszié Abesszinia császára.</p>
<p>1930. nov. 16. Az országos választásokon a kormány váratlanul, könnyű győzelmet arat, elnyeri a szavazatok 55.7 százalékát.</p> <p>1930. nov. 18. Nemzetközi gazdasági konferencia Varsóban.</p>			

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1930. nov. 29. A Vaugoin-kormány lemond. — Seipel, Schmitz és Starhemberg visszavonulnak.</p> <p>1930. dec. Ender kancellár elfogadja a Schober által kidolgozott osztrák-német vámunió tervet.</p> <p>1930. dec. 4. A keresztényszocialista Ender kancellár kormányának külügyminisztere és alkancellára Schober, kereskedelmi minisztere a keresztényszocialista Heigl, közoktatásügyi minisztere Czernak, belügyminisztere a Schober-blockhoz tartozó Franz Winkler. Vaugoin továbbra is megtartja a honvédelmi tárcát. — A Nemzeti Tanács elnökévé a szociáldemokrata Elderst választják, a nemzetgyűlés alelnöke a keresztényszocialista Ramek.</p>	<p>1930. dec. Sajtókonferenciát Szófiában a Balkán-államok közeledéséről.</p>	<p>1930. nov. 25. Vámváltás és szerződés nélküli állapot Magyarország és Csehszlovákia között.</p> <p>1930. dec. 2. Népszámlálás Csehszlovákiában. A népszámlálási adatok szerint Csehszlovákiában 7,446,632 cseh nemzetiségű lakossal szemben 7,282,904 más nemzetiségű él, úgymint 3,318,445 német, 2,309,972 szlovák, 719,569 magyar, 568,941 rutén, 204,779 zsidó, 100,322 lengyel, 14,170 román, egyéb 46,706. A népszámlálási adatok sérelmes nemzetiségi felvétele miatt a csehszlovákiai nemzeti kisebbségek számos petíciót intéznek a Népszövetséghez. A magyarság arányszáma a kérdőíveknek a számlálóbiztosok által történt sérelmes kitöltése miatt Pozsonyban, Kassán és Ungvárt a 20 százalék alá süllyedt.</p>	<p>1930. dec. 3. Barátsági szerződés Jugoszlávia és Lengyelország között.</p>
<p>1930. dec. 10. Schober ex-kancellár müncheni előadása az osztrák-német gazdasági érdekközösségről.</p>		<p>1930. dec. 15. A csehszlovák-magyar kereskedelmi szerződést nem hosszabbítják meg. Megkezdődik a vámháború a két ország között, mely az 1931. júliusi, illetve 1932. augusztusi egyezményig tart.</p>	<p>1930. dec. 10—15. Marinković külügyminiszter athéni látogatása.</p>
<p>1931. jan. Venizelosz görög miniszterelnök bécsi látogatása.</p> <p>1931. jan. 26. Bethlen István magyar miniszterelnök bécsi látogatása alkalmával osztrák-magyar barátsági és választott bírósági szerződést kötnek.</p>	<p>1931. jan. Bakardiev tábornok, hadügyminiszter lemond. Utódja Alexander Kiszov tábornok.</p>	<p>1931. jan. 1. Szlovenszkó új országos tartományi elnöke Jozef Országh, eddigi alelnök. — Megkezdik az 1.300 milliós belföldi kölcsön jegyzését.</p>	<p>1931. jan. A királyi pár látogatását Zágrábban tartózkodással fogadják.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1930. nov. 23. A kormány győz a szenátusi választásokon.</p> <p>1930. dec. 3. Lengyel-jugoszláv barátsági szerződés.</p> <p>1930. dec. 5. Pilsudski a közvélemény nyomására visszaadja a kormányelnökséget Slawek volt miniszterelnöknek. — Az új Slawek-kormány csaknem egészében átveszi Pilsudski korábbi kormányát, aki továbbra is megtartja a hadügyi tárcát.</p> <p>1931. jan. A Slawek-kormány békéltető tárgyalásokat kezd az ukrán kisebbséggel. A lengyel-ukrán megegyezés a kormányzat merevsége következtében meghiusul. — Venizelosz görög miniszterelnök varsói látogatása.</p> <p>1931. jan. 15. A lengyel-román szövetségi szerződést öt évre meghosszabbítják.</p>	<p>1930. dec. 9. Walkó Lajos külügyminiszter lemond, utóda Károlyi Gyula gróf. (1931. aug. 24-ig.)</p> <p>1930. dec. 15. Eredménytelenül végződnek a magyar-cseh vámtárgyalások; beáll a szerződésnélküli állapot Csehországgal.</p> <p>1931. jan. 26. Bécsben új magyar-osztrák barátsági és döntőbíróági szerződést írnak alá.</p>	<p>1930. dec. A román liberális párt, vezérének, Vintila Brătianunak halála után közeledik a királyhoz és kompromisszumot köt vele.</p> <p>1931. jan. 11. Mihalache belügyminiszter betiltja Codreanu mindkét szervezetét; a csoport azonban az elkövetkezendő választásokon jelentékeny számú szavazatot kap s így Codreanu bekerül a képviselőházba.</p> <p>1931. jan. 15. Genfben az 1926-i megállapodással azonos újabb lengyel-román garanciaszerződést kötnek.</p>	<p>1930. dec. 9. Interpelláció az angol alsóházban a cseh-szlovák népszámlálási összeírás „bizonyos viszásgai miatt.“ — Delatour, a Nemzetközi Statisztikai Intézet elnöke nemzetközi felkérésre sem hajlandó elvállalni a vonatkozó népszámlálási adatok felülvizsgálását.</p> <p>1931. jan. 24. A Népszövetség lefegyverzési konferenciát hív össze.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1931. márc. 3. Curtius német külügyminiszter bécsi látogatása alkalmával Schober és Curtius megegyeznek az osztrák-német regionális szerződés (vámúnió) végleges formáját tartalmazó bécsi jegyzőkönyv szövegében.</p> <p>1931. márc. 18. A keresztényszociálista Thaler földművelésügyi minisztert Engelbert Dollfuss váltja fel az Ender-kormányban.</p> <p>1931. márc. 19. Schober osztrák és Curtius német külügyminiszterek nyilvánosságra hozzák az osztrák-német vámúnióról szóló bécsi jegyzőkönyvet.</p> <p>1931. márc. 23. Franciaország, Csehszlovákia és Olaszország tiltakozásukat jelentik be az osztrák kormánynál az osztrák-német vámúnió gondolata és a bécsi jegyzőkönyv ellen.</p> <p>1931. máj. A bécsi Creditanstalt bukása. A Creditanstalt csődjé megrendíti az Ender-kormány helyzetét. — Tőzsdei pánik Bécsben.</p>	<p>1931. febr. A szobranje elfogadja a gabonaértékesítő intézet létesítéséről szóló törvényt.</p> <p>1931. április 20. A Liapcsev beadja lemondását, a „nemzeti blokk“-ba tömörült pártok kívánságára.</p> <p>1931. április 23—május 1. III. Borisz Malinovot, Cankovot, majd újra Liapcsevet bízza meg kormányalakítással. Mindhárom kormányalakítási kísérlet megghiusul, miután a dezignált kormányelnökök nem tudnak megegyezni a nemzeti blokkal.</p> <p>1931. május 1—július 19. A rendkívüli kormányváltás ideiglenes áthidalására az uralkodó felkérésére A. Liapcsev megbízott ideiglenes kormányfóként vállalja a kormányügyek intézését.</p>	<p>1931. febr. 24. Magyar démárs Prágában és Belgrádban az egyre fokozódó magyarellenes sajtókampány miatt.</p> <p>1931. ápr. 1. Az Udrzal-kormány kincstárjegyeket bocsát ki 300 millió kč. értékben.</p> <p>1931. ápr. 23. Beneš hivatalos kormánynyilatkozatban tiltakozik „a köztársaság létét fenyegető“ német-osztrák vámúnió ellen.</p>	<p>1931. febr. Sufflay Milán zágrábi egyetemi tanár, horvát történész, politikai merénylet áldozatául esik. — Az egészségi okokból Bécsben tartózkodó Zog albán király ellen albán emigránsok merényletet követnek el. Zog sértetlen marad, kíséretének több tagja megsebesül.</p> <p>1931. febr. 24. A belgrádi magyar követ kormányja nevében démársot nyújt át Belgrádban a magyarellenes sajtópropaganda miatt.</p> <p>1931. márc. Bauer zágrábi érsek pásztorlevelet bocsát ki az olaszországi délszláv katolikusok egyházi jogainak biztosítása érdekében. — Olaszország tiltakozik a jugoszláv kormánynál a pásztorlevél megállapításai ellen.</p> <p>1931. máj. 3. A kisantant külügyminisztereinek belgrádi értekezlete.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1931. febr. A hágai Nemzetközi Bíróság a lengyel-litván vasúti konfliktus ügyében Litvánia javára dönt.</p>	<p>1931. febr. 24. A magyar kormány jegyzékben tiltakozik a csehszlovákiai és jugoszláviai magyarellenes sajtótámadások miatt.</p>		<p>1931. febr. Az ipari tervpolitika irányítóinak első konferenciája Moszkvában.</p>
<p>1931. márc. Ismét felmerül a lengyel-ukrán kiegyezés terve. Holowko képviselő kidolgozza a „nemzetiségi megbékélés tervzetét“.</p>		<p>1931. márc. Romulus Boila alkotmánytervezete az ország három autonóm közigazgatási részre való csoportosítását (Regat, Moldva, Erdély) ajánlja. A kormányzat ezzel szemben újabb központosító közigazgatási tervzetet készít.</p>	<p>1931. febr. 20. Bécsben merényletet követnek el Zog albán király ellen.</p> <p>1931. márc. 5. Megegyezés Gandhi és az alkirály között. A zavargások Indiában véget érnek.</p>
<p>1931. ápr. 14. Lengyelország ratifikálja a hágai és párisi jóvátételi egyezményeket.</p>		<p>1931. márc. 14. Orosz-török kereskedelmi szerződés.</p>	<p>1931. március 31. Beneš és Briand tiltakozása következtében a Népszövetség élesen szembefordul a német-osztrák vámunió tervvel.</p>
<p>1931. máj. A danzigi városi testület és Strassburger lengyel megbízott között támadt konfliktus a Népszövetség előtt.</p>	<p>1931. máj. 2-től a Népszövetségi Lígák Uniója Budapesten ülésezik.</p>	<p>1931. ápr. 18. Mironescu lemond; Titulescu eredménytelen tárgyalásai után N. Iorga megalakítja a „szakemberek kormányát“, amely bizonyos engedményeket tesz a kisebbségek érdekében.</p>	<p>1931. ápr. 14. Kikiáltják a spanyol köztársaságot.</p>
			<p>1931. máj. 4. Károly román és Sándor jugoszláv királyok találkozója Orsován.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1931. máj. 9. Osztrák-olasz kereskedelmi pótegyezmény aláírása Bécsben.</p> <p>1931. máj. 16. Az országos pénzügyi válság ellensúlyozása érdekében Ender kancellár benyújtja az u. u. Creditanstalt-törvényjavaslatot.</p> <p>1931. jún. Osztrák-magyar kereskedelmi szerződést kötnek Bécsben.</p> <p>1931. jún. 15. Az Angol Bank 150 millió schilling értékű valutakölcsönt ad Ausztriának.</p> <p>1931. jún. 17. Winckler belügyminiszter kilép a kormányból, az Ender-kabinet lemond.</p> <p>1931. jún. 20. A keresztényszociálista Karl Buresch kormányt alakít. Buresch kancellár kormányának külügyminisztere és alkancellárja Schober, belügyminisztere Winckler, hadügyminisztere Vaugoin, kereskedelmi minisztere Heinl, földművelési minisztere Dollfuss.</p>	<p>1931. június 21. A bolgár választásokon megoldódik a belpolitikai válság: a nemzeti blokk többséget ér el és koalíciós tárgyalásokat kezd a demokratákkal. (Az öt pártból álló nemzeti blokk 274 mandátumból 151-et kap.)</p> <p>1931. június 29. A Malinov demokrata-koalíciós kormányt alakít.</p>	<p>1931. jún. Lord Robert Cecil Prágában.</p> <p>1931. júl. Ideiglenes csehszlovák-magyar kontingens-egyezmény. Életbeléptetése egyelőre nem sikerül.</p>	<p>1931. jún. 19. A földreform rendelettel (1919. febr. 25., agrár-reform) kapcsolatos függő ügyek likvidációjára vonatkozó törvény a korábbi birtokosok kártalanítását állapítja meg. A rendelet később hatályát veszti.</p>
<p>1931. júl. Ratifikálják az osztrák-magyar vasúti forgalmi egyezményt.</p>	<p>1931. aug. 5. Jugoszlávia bécsi követe az ausztriai horvát emigráns propaganda és bizonyos határszéli robbantások ügyében tiltakozó jegyzéket nyújt át az osztrák külügyminisztériumban.</p>	<p>1931. aug. 30. Karel Trapl, az új cseh pénzügyminiszter a német, osztrák és magyar devizakorlátozások következtében elrendeli a valuta és devizaforgalom szigorú korlátozását.</p>	<p>1931. júl. Živković tábornok, a Jugoszláviának folyósítandó francia kölcsönrel kapcsolatban francia részről felmerült kívánságra bejelenti, hogy a kormányzat új „alkotmány” kidolgozását határozta el.</p> <p>1931. júl. 20. Jugoszlávia dinár-stabilizálási kölcsönt kap Franciaországtól. A jugoszláviai némettség, melyet a diktatúra kormányzat kezdettől kivételes előnyökben részesít (Kulturbund engedélyezése 1929. novemberében stb.), sorozatos iskolai engedményeket kap. A kultúrpolitikai és iskolai engedmények ellenszolgáltatásaként a volt német párt skupstinai csoportja kormánytámogató programmal résztvesz a Živković-féle választásokon.</p>
<p>1931. aug. 5. Jugoszlávia bécsi követe az ausztriai horvát emigráns propaganda és bizonyos határszéli robbantások ügyében tiltakozó jegyzéket nyújt át az osztrák külügyminisztériumban.</p>	<p>1931. aug. A Malinov-kormány általános amnesztia-rendelete. — A rendelet a Jugoszláviában élő száműzött agrár politikusokra (Sztobjanov, Atanaszov, Fodorov) nem vonatkozik.</p>	<p>1931. aug. 30. Karel Trapl, az új cseh pénzügyminiszter a német, osztrák és magyar devizakorlátozások következtében elrendeli a valuta és devizaforgalom szigorú korlátozását.</p>	<p>1931. júl. Živković tábornok, a Jugoszláviának folyósítandó francia kölcsönrel kapcsolatban francia részről felmerült kívánságra bejelenti, hogy a kormányzat új „alkotmány” kidolgozását határozta el.</p> <p>1931. júl. 20. Jugoszlávia dinár-stabilizálási kölcsönt kap Franciaországtól. A jugoszláviai némettség, melyet a diktatúra kormányzat kezdettől kivételes előnyökben részesít (Kulturbund engedélyezése 1929. novemberében stb.), sorozatos iskolai engedményeket kap. A kultúrpolitikai és iskolai engedmények ellenszolgáltatásaként a volt német párt skupstinai csoportja kormánytámogató programmal résztvesz a Živković-féle választásokon.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1931. máj. 28. A Slawek-kormány lemond, utódjaként Prystor kormányt alakít. A külügyi és honvédelmi tárca változatlanul Zaleski, illetve Pilsudski kezében marad.</p> <p>1931. jún.—júl. Eredménytelen kereskedelmi tárgyalások Csehszlovákiával.</p> <p>1931. jún. 22. Sladkowski belügyminiszter lemond, utódja Pieracki miniszterelnökhelyettes.</p> <p>1931. aug. 4. Meghal Czerwinski közoktatásügyi miniszter. A kultuskormányzat új vezetője Jan Jedrzejewicz.</p> <p>1931. aug. 20. Holowko, a lengyel-ukrán kiegyezési terv szerzője gyilkos merénylet áldozata lesz.</p>	<p>1931. máj. 19. Magyarolasz kereskedelmi szerződést írnak alá.</p> <p>1931. jún. 6. A magyar országgyűlést feloszlatják.</p> <p>1931. jún. 14. A magyar kormány háromnapos bankzárlatot rendel el, melyet július 30-ig folytatólagosan meghosszabbít.</p> <p>1931. jún. 30. Lezajlanak az országos választások. Eredmény: 155 kormánypárti, 31 kereszténypárti, 20 pártonkívüli, 14 független kisgazda, 14 szociáldemokrata és 12 különböző liberális demokrata mandátum.</p> <p>1931. júl. A hó elején újabb csehszlovák-magyar kereskedelmi tárgyalások kezdődnek a szerződésnélküli állapot megszüntetésére. — A tárgyalások rövidesen megszakadnak.</p> <p>1931. aug. 19. A gazdasági válság a Bethlen-kormányt lemondásra kényszeríti.</p> <p>1931. aug. 21. Károlyi Gyula gróf kormányalakítása. Külügyminiszter Walkó Lajos.</p>	<p>1931. máj. 31. A Iorga-kormány lemond. Utána súlyos válság: Titulescu újabb sikertelen kísérlete után Vaida-Voevod kap megbízatást kormányalakításra (jún. 6.).</p> <p>1931. jún. A választásokon a „nemzeti egység pártja“ 47%-os győzelmet arat: az ellenzék 98 mandátumával szemben a kormány 289 mandátumot szerez.</p> <p>1931. júl. Az ország súlyos gazdasági válságba jut: az ipar és kereskedelem tönkremegy, a tisztviselők és nyugdíjasok hónapokig nem kapnak fizetést. — A regáti törvénykönyveket nem sikerül törvényjavaslattal sem Erdélybe bevezetni.</p> <p>1931. aug. 12. Románia kereskedelmi és letelepedési szerződést köt Magyarországgal.</p>	<p>1931. máj. 13. A francia elnökválasztás második szavazásán Doumer kapja a többséget.</p> <p>1931. jún. 28. A spanyol választásokon a köztársasági szocialisták győznek.</p> <p>1931. júl. 6. A külföldi tőkének Németországból való menekülése egyre nagyobb méreteket ölt.</p> <p>1931. júl. 20. Az osztrák-német vámúnió ügye a hágai Nemzetközi Bíróság előtt.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1931. szept. Buresch kancellár a népszövetségi tanács előtt ismerteti az osztrák kormány újabb takarékosági (szanálási) programját.</p> <p>1931. szept. 3. Curtius és Schober a genfi Európa-Bizottság ülésén visszavonják az osztrák-német vámúnió tervet.</p> <p>1931. szept. 5. A hágai Nemzetközi Bíróság elutasítja az osztrák-német vámúniót.</p> <p>1931. szept. 13. Huszonnégyórás Heimwehr-puccs Bécsben. A puccsot Pfrimmer, a Heimwehr-osztagok parancsnokának utasításai alapján szervezték meg. A Buresch-kormány letöri a fasiszta puccskísérletet.</p>		<p>1931. szept. 17. Községi választások Csehszlovákiában.</p>	<p>1931. szept. 3. Sándor király kihirdeti az új alkotmányt, mely a királyi manifesztum szerint „parlamentáris és demokratikus királyságnak” nyilvánítja Jugoszláviát. Az új látszatalkotmány csak formai módosításokat tartalmaz, így kimondja, hogy katonatiszt közéleti szerepet nem tölthet be, amiért Živković előbb lemond, majd királyi megbízásból újra vállalja a kormányelnökséget. A látszatalkotmány továbbá megállapítja, hogy a törvényhozó hatalmat a király és a parlament közösen gyakorolják, de az uralkodónak jogában van politikai szerződéseket kötni, hadat üzeni és békét kötni a parlament megkérdése és jóváhagyása nélkül is.</p> <p>1931. szept. 18. A Živković-kormány rendeletileg kimondja, hogy alkotmányjogi, felekezeti, faji vagy törzsi alapon politikai pártokat nem lehet alakítani. A Živković-kormány ilyen módon kikényszeríti az egypártrendszert, majd kitűzi a skupstinai választásokat.</p> <p>1931. szept. 23. A volt jugoszláviai politikai pártok: szerb radikálisok, demokraták és földműves párt, horvát parasztpárt, horvátországi mohamedánok és szlovén klerikálisok ellenmanifesztumot intéznek a néphez, melyet a volt pártvezérek részéről Jovanović, Davidovič, Pribičević, Maček, Korošec és Mehmed Spaho jegyeznek. Az ellenzéki manifesztum megállapítja, hogy 1929 január eleje óta semmiféle politikai szabadság nem létezik Jugoszláviában, az 1931 szeptember 18-án közzétett</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1931. szept. Angol munkáspárti képviselők a helyszínen tanulmányozzák a lengyelországi ukrán kisebbség sérelmeit.</p>	<p>1931. szept. 1. Életbelép a Romániával kötött kereskedelmi szerződés.</p> <p>1931. szept. 7. A kormány az ország pénzügyi helyzetének felülvizsgálatára népszövetségi szakértők kiküldését kéri.</p> <p>1931. szept. 13. Biatorbágyi vasúti robbantás. Tettese Matuska Szilveszter, hibbantelméjű osztrák állampolgár, akit később életfogytiglani fegyházra ítélnék.</p> <p>1931. szept. 20. A Népszövetség hozzájárul a magyar kormány szeptember 7-én előterjesztett kérelméhez.</p>	<p>1931. szept. 1. Életbelép a román-magyar kereskedelmi és letelepedési egyezmény.</p>	<p>1931. szept. 5. A hágai nemzetközi bíróság kimondja, hogy a tervezett német-osztrák vámúnió ellentétben van az osztrák szanálási megegyezéssel.</p> <p>1931. szept. 21. A kínai-japán konfliktus a Népszövetség elé kerül, melynek genfi tárgyalása 1935-ben Japán kilépésével fejeződik be.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1931. okt. 9. Miklas elnököt a szövetségi gyűlés útján ismét megválasztják az osztrák szövetséges köztársaság elnökévé.</p>	<p>1931. okt. A sztambulij Balkán-konferencián a bolgár delegáció a délkelet-európai kisebbségvédelem biztonsági rendszerének megvalósítását követeli.</p> <p>1931. október 14. A Malinov-kormány beadja lemondását. Borisz a nemzeti koalíció jelöltjét, a bolgár-jugoszláv kiegyezést hirdető N. Muszanovot bízza meg kormányalakítással.</p>		<p>„egyesülési és választási törvény“ pedig a jövő lehetőségeitől is megfosztja Jugoszlávia népeit. Ezért az aláírók elhatározzák, hogy tartózkodnak a skupstinai választásoktól.</p> <p>1931. okt. 7. A választási színjáték során a legfőbb belgrádi törvényszék jóváhagyja az egyetlen párt, a Živković-féle állampárt listáját.</p>
<p>1931. nov. Bethlen István volt magyar miniszterelnök Miklas szövetségi elnök meghívására Bécsbe látogat.</p>	<p>1931. nov. Bulgária a Hoover-moratóriumnak a keleti jóvátételekre vonatkozó szakaszát illetőleg megegyezik Görögországgal.</p>	<p>1931. nov. 8. Masaryk köztársasági elnök 1 milliós adományával Pozsonyban megalakul a „Csehszlovákiai Magyar Tudományos és Művészeti Társaság“, más néven „Masaryk Akadémia“.</p>	<p>1931. nov. 3. A jugoszláv „zászlóaffér“. Živković elrendeli a hadsereg régi szerb zászlóinak jugoszláv lobogókkal való kicserélését. Az intézkedés a szerb közvéleményben általános visszatetszést kelt.</p> <p>1931. nov. 5. A jugoszláv-francia gabonaszereződés lehetővé teszi, hogy a délszláv búzát 30%-os vámkedvezményrel exportálják Franciaországba.</p> <p>1931. nov. 8. Országgyűlési „választások“ Jugoszláviában. Egy-egy román, magyar és német látszatmandátumon kívül a skupstina mind a 400 képviselője a Živković-féle állampárt (jugoszláv radikális parasztdemokrácia) tagja.</p>
<p>1931. dec. Osztrák-magyar jegyzékváltás a két állam közötti árucseréforgalom illetményeinek rendezése ügyében.</p>	<p>1931. dec. Muszanov miniszterelnök és Muraviev közoktatásügyi miniszter ankarai látogatása. — Agrárállamok konferenciája Szófiában.</p>	<p>1931. dec. 8. A csehszlovák kormány javaslatot tesz Ausztriának a dunatjai gazdasági összefogás biztonsági politikájának megteremtésére vonatkozólag, melyben a kezdeményezés joga a Franciaországgal együttműködő Csehszlovákiát illetné.</p> <p>1931. dec. 10. Csehszlovákia 600 millió frank pénzügyi támogatást kap Franciaországtól, a francia szélső-baloldal rendkí-</p>	<p>1931. dec. 7. Belgrádban összeül a fasiszta diktatura parlamentje. Az új „házaszabályok“ valóságos kasszárnya-rendszert vezetnek be a skupstinában.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1931. nov. Marinković Voja délszláv külügyminiszter többnapos lengyelországi látogatása során Varsóban kulturális és politikai szerződést ír alá.</p> <p>1931. dec. Lengyel legiónárius küldöttség Rómában. — Zaleski külügyminiszter londoni látogatása.</p>	<p>1931. okt. 11. Izmet pasa török miniszterelnök és Tefvik Rüsdi Aras külügyminiszter látogatása Budapesten.</p> <p>1931. okt. 27. A Népszövetség pénzügyi bizottsága A. R. Tylert küldi ki a magyar pénzügyek felülvizsgálatára.</p>	<p>1931. okt. Az Interparlamentáris Unió bukaresti ülésén Beneš csehszlovák és Marinković jugoszláv miniszterek is résztvesznek.</p> <p>1931. okt. 17. A kormány lemondásra kényszerül az orosz-román tárgyalások során felmerült bonyodalmak miatt. Rövid ideig ismét Maniu kerül uralomra, akivel a király már július óta tárgyalásokat folytat.</p> <p>1931. nov. Románia, francia kezdeményezésre, meg nem támadási szerződést ajánl a Szovjet-Uniónak. Miután a román előterjesztés nem foglalkozik a rendezetlen besszarábiai kérdéssel, a meg nem támadási (non agressziós) szerződés meghiusul.</p> <p>1931. dec. Károly király Temesvárott kihallgatáson fogadja Bethlen István volt magyar miniszterelnököt.</p>	<p>1931. okt. Súlyos pénzügyi válság Amerikában és Európában.</p> <p>1931. nov. 1. A Népszövetség tanácsülésén Briand bejelenti a fegyverkezések egy évi szüneteltetése (Trêve des armements) tárgyában hozott javaslat életbelépését.</p> <p>1931. dec. 3. A Brit Birodalomban az új birodalmi alkotmányt (Westminster Bill) törvénybe iktatják.</p> <p>1931. dec. 9. Az új spanyol alkotmányt törvénybe iktatják.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1932. Buresch kancellár svájci tárgyalásai a külföldi kölcsön ügyében.</p> <p>1932. jan. 12. Ottakringben titkos fegyverraktárt találnak. A Heimwehr sajtója a kormányzat hallgatólagos támogatásával éles támadásokat intéz a szociáldemokrata párt ellen.</p> <p>1932. jan. 29. A Buresch-kormány átalakul. A kormány új tagja a február 4-én kinevezett landbundista Bachinger biztonsági miniszter. Az új miniszter számára külön biztonsági minisztériumot szerveznek, melynek egyedüli feladata az ország belső biztonságának védelme.</p> <p>1932. febr. A stájer Heimwehr külön frakciót alakít és szembehelyezkedik a jobboldali szervezet központi vezetőségével.</p>	<p>1931. december 30. Bulgáriát meghívják a Nagy-Britannia által kezdeményezett s az érdekelt európai államok részvételével, Lausanneban tartandó jóvátételi és háborús adósságok rendezése tárgyában összeült konferenciára.</p> <p>1932. január 8. Bulgária hivatalosan bejelenti, hogy külföldi kötelezettségeinek az ország válságos gazdasági helyzete következtében nem tud a továbbiakban eleget tenni.</p> <p>1932. január 11. A rendkívüli bolgár minisztertanács határozata értelmében Bulgária a Népszövetséghez fordul pénzügyi támogatásért.</p>	<p>vül éles támadásai közepe, mely túlzott fegyverkezéssel vádolja a csehszlovák kormányzatot.</p> <p>1931. dec. 16. A nagynémet felfogású Schober osztrák alkancellár és külügyminiszter, valamint Schürff osztrák igazságügyminiszter nyilvánosságra hozzák a csehszlovák részről kezdeményezett gazdasági föderáció tervét, mely állítólagosan bizonyos területi engedményt is jelentene Magyarország számára. Prága hivatalos cáfolatban visszautasítja az osztrák közlést.</p> <p>1932. jan. Uj devizarendelelet Csehszlovákiában.</p>	<p>1931. dec. 15. A skupstina záróülésén véglegesen kimondják az „átfogó jugoszláv állampárt“, a jugoszláv radikális parasztdemokrácia pártjának megalakulását.</p> <p>1932. jan. 4. Az előbbi „választásokkal“ azonos szellemben megrendezik a jugoszláv szenátusi választásokat is. A szenátorok egyrészt az új „szenátusi törvény“ alapján a király nevezi ki.</p> <p>1932. jan. 6. Živković miniszterelnökkhelyettessé nevezi ki Milan Srškić igazságügyminisztert.</p> <p>1932. jan. 11. Megnyílik az egypártrendszer „kétkamarás országgyűlése“</p> <p>1932. febr. A gabonamopólium megszűnik egész Jugoszlávia területén.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1932. jan. Az 1930. évi választások idején letartóztatott ellenzéki képviselők ügye, az ú. n. „bresti per“ lezárul. — Az ukrán részről emelt kisebbségi panasz tárgyában a Népszövetség Lengyelország javára dönt. — Ghica román külügyminiszter Varsóban (jan. 8—10.)</p> <p>1932. jan. 4. Athénban aláírják a lengyel-görög barátsági szerződést.</p>	<p>1931. dec. 17. A baseli nemzetközi bank megújítja a magyar kölcsönöket.</p> <p>1931. dec. 23. A magyar kormány — a népszövetségi kölcsönt kivéve — az összes külföldi fizetésekre nézve transfermoratóriumot léptet életbe.</p>	<p>1932. jan. Eredménytelen orosz-román tárgyalások Rigában. Titulescu igyekezik elismertetni Románia területi sérthetlenségét a Dnyeszterig terjedő vidékre, azonban orosz részről ehhez nem járulnak hozzá.</p> <p>1932. jan. 7. Hamangiu igazságügyminiszter lemond, utódja Valeriu Pop.</p> <p>1932. jan. 16. I. Cristit kinevezik a besszarábiai ügyek miniszterévé.</p>	<p>1932. jan. 10. Brüning német kancellár közli, hogy Németország nem tud további jóvátételt fizetni.</p> <p>1932. jan. 27. Kitor a kínai-japán háború; Kína a Népszövetséghez fordul.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1932. márc. Bachinger biztonságügyi miniszter eredménytelen tárgyalásokat folytat az ausztró-fasiszta fegyveres polgári alakulatok lefegyverzése ügyében.</p>	<p>1932. márc. A bolgár kormány pénzügyi jegyzékét jóváhagyja a Népszövetség. Bulgária ezentul tartozásainak csak felét fizeti devizákban, másik részét pedig a bolgár Nemzeti Bank által zárolt lévőben. Később a Népszövetség ahhoz is hozzájárul, hogy a devizák fizetése csak 40 százalékos arányban történjék.</p> <p>1932. márc. 10. Tevfik Rüsdi török külügyminiszter hivatalos látogatása Szófiában.</p>	<p>1932. febr. 10. „Vörös nap“ Kárpátalján. Nagyszőlősen, Alsóvereckén. Perecsényben és másutt véres munkástüntetések zajlanak le, több halottal. Egy év leforgása alatt a nemeskossuthi és freiwaldau munkanélküli tüntetések óta harmadizben intéz sortüzet a csendőrség a tüntető munkásokra.</p> <p>1932. márc. 5. Beneš csehszlovák külügyminiszter felkérésére Tardieu francia miniszterelnök nyilvánosságra hozza dunai tervét, melynek lényege, hogy az öt dunai állam állapotjék meg a legfontosabb árucikkekre vonatkozó kedvező vámtelekben és ezzel fokozatosan közeledjék a dunai vámunió megvalósítása felé.</p> <p>1932. márc. 10. Ludwig Renn német baloldali író és Gerard Hamilton, a Nemzetközi Munkaségély kiküldöttei ruténföldi tanulmányútjukról visszatérve megállapítják, hogy Kárpátalján éhínség van.</p> <p>1932. márc. 22. Beneš a Népszövetségben ismerteti a Tardieu-tervet. Kijelenti, hogy Csehszlovákia semmi olyan megoldáshoz nem járul hozzá, mely az európai politikai egyensúlyt veszélyeztetné s amelyhez az összes nagyhatalmak, beleértve Német- és Olaszországot, nem adják hozzájárulásukat.</p> <p>1932. ápr. A cseh iparospárt a forgalmi adó felemeléséről szóló törvényjavaslat elleni tiltakozásául kilép a kormányból. Nagyarányú bányászstrájk Kladno és Brűx környékén.</p> <p>1932. máj. 9. A prágai kisántánt értekezleten megújítják a kisántánt szerződéseket.</p> <p>1932. máj. 12. A Slovenská Matica közlésezi a szlovák irodalmi nyelv új szabályait.</p>	<p>1932. febr. 24. A román-jugoszláv „dunai tárgyalások“ során román kereskedelmi bizottság érkezik Belgrádba.</p> <p>1932. márc. 20. Janković volt radikális párti miniszter és Mihailović Ilija, a régi skupstina alelnöke, az elemi szabadságjogok visszaállítását követelik a skupstinában.</p> <p>1932. ápr. 4. Živković miniszterelnök megbukik. Marinković, az új miniszterelnök, átveszi a volt Živković-kormányt.</p> <p>1932. máj. 8. Marinković niši beszédében megállapítja, hogy a nép véleményét is meg kell kérdezni az államberendezés kérdésében.</p> <p>1932. máj. 15—16. A kisántant külügyminiszterei-nek értekezlete Belgrádban.</p>
<p>1932. márc. 31. Ausztria felmondja az osztrák-magyar kereskedelmi egyezményt.</p> <p>1932. ápr. 24. Bécsben, valamint Stájerországban és Karinthiában községi, Alsó-Ausztriában és Salzburgban tartománygyűlési választásokat tartanak. — Bécsben a nemzeti szocialisták előtörnek a választásokon.</p>	<p>1932. ápr. Fokozódó feszültség a kormányblokk (demokrata—agrár—liberális—radikális ú. n. nemzeti blokk) két vezető pártja: a demokraták és agrárok között. A politikai nézeteltérések szeptemberben és decemberben kormányválságra vezetnek.</p>		

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1932. márc. Gazdasági provizórium Lengyelország és Németország között.</p>			<p>1932. febr. 19—29. Mandzsuria „független“ állam. Neve Mandzsukuo lesz.</p>
<p>1932. márc. 17. Moscicki köztársasági elnököt törvényerejű rendkívüli rendeletek kiadásának jogával ruházza fel a törvényhozás. Az új törvény alapján rendeli el az elnök az új polgári és katonai törvénykönyv, nemkevésbé az egyesített polgári törvénykönyv kiadását.</p> <p>1932. márc. 21. Janta-Polczynski földművelési és Kozlowski földreformminiszter lemond. A két tárcát újból egyesítik, az új földművelési miniszter Ludkiewicz.</p>	<p>1932. márc. 14. Walkó magyar külügyminiszter Tardieu francia miniszterelnökkel tanácskozik Párisban.</p> <p>1932. márc. 31. Az osztrák kormány felmondja a magyar-osztrák kereskedelmi szerződést.</p> <p>1932. ápr. 12. Újból csökkentik a közalkalmazottak illetményeit.</p>	<p>1932. márc. 31. Életbelép a román-magyar kereskedelmi szerződés.</p>	<p>1932. márc. 2. A leszerelési konferencia megnyitása Genfben.</p> <p>1932. márc. 13. Elnökválasztás Németországban: Hindenburg 18.6 millió, Hitler 11.3 millió szavazatot kapott.</p>
<p>1932. máj. A francia pénzügyintézetek a lengyel politikai fejleményekre (általános jobbra tolódás) hivatkozva értesítik a pénzügyi kormányzatot, hogy az ú. n. Felső-Szilézia—Gdynia-i vasúti kölcsönt a jövőben nem folyósítják. — A francia katonai misszió bejelenteli távozását.</p>		<p>1932. ápr.—máj. A Rist-féle francia szakértői bizottság többhetes tanulmányútja Romániában. — A bizottság később terjedelmes jegyzékben foglalkozik a gazdasági válságtól sújtott ország pénzügyi helyzetével.</p> <p>1932. máj. Egyezmény Románia és a Vatikán között az erdélyi római katolikus státus kérdésében.</p> <p>1932. máj. 14. Vasilescu-Karpen kereskedelmi miniszter lemond, a kereskedelmi ügyeket ideiglenesen J. Tasca vezeti</p>	<p>1932. ápr. Zaleski külügyminiszter és Brüning német kancellár genfi tárgyalásai. — Lengyel-danzigi konfliktus áruforgalmi kérdések miatt.</p> <p>1932. máj. 1—8. Az általános francia választások a radikális és szocialista pártok győzelmével végződnek.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1932. máj. 20. Ausztriában a Buresch-kormányt Dollfuss hivatásrendi és tekintélyuralmi kormánya váltja fel. A Schober-blokk végleg feloszlik. — Dollfuss a külügyi és földművelésügyi tárcákat is megtartja magának. Az új kormány alkancellárja Winckler, belügyminisztere Bachinger, biztonsági minisztere Ach, közoktatásügyi minisztere Rintelen, igazságügyminisztere Kurt Schuschnigg.</p> <p>1932. máj. 30. Ach, a Dollfuss-kormány biztonsági minisztere közléseket ad az országos rendészeti intézkedéseiről. — Az u. n. biztonsági rendeletek érzékenyen sujtják az osztrák szociáldemokrata pártot, míg a Heimwehr számára módot nyújtanak az intézkedések kijátszására.</p> <p>1932. jún. Dollfuss kancellár svájci tárgyalásai az osztrák kölcsön ügyében.</p>	<p>1932. május 24. Acerbo olasz földművelési miniszter és olasz agrárbizottság Szófiában.</p> <p>1932. június 16. Bulgária gazdasági főmegbízottat küld a jóvátételi és háborús adósságok ügyében tárgyaló lausannei konferenciára.</p>	<p>1932. júl. 1. A cseh agrár- és védvamos politikájának „eredményeként“ Prágában megkezdte működését a Csehszlovák Gabonaszindikátus. A kormány a gabonabehozatal korlátozására kizárólagossági jogot ad a Szindikátusnak.</p> <p>1932. júl. 25—26. A szlovák értelmiség trencsén-teplici kongresszusán autonómista határozati javaslatot hoztak.</p>	<p>1932. jún. 1. Aláírják az olasz-jugoszláv kereskedelmi szerződés pótegyezményét, melyet október 22-én clearing-egyezményre módosítanak. — Az albániai görög kisebbség panaszíratot intéz a Népszövetséghez.</p> <p>1932. júl. 2. Marinković miniszterelnök lemond. Sándor király Srskićet bízta meg kormányalakítással, aki folytatja a diktatúra irányzatot.</p>
<p>1932. aug. 23. A külföldi kölcsönt tartalmazó lausannei jegyzőkönyvet a Nemzeti Tanács elfogadja.</p>	<p>1932. szept. Községi választások Szófiában, a munkáspárti (Dimitrov—Danev kommunista pártja) jelöltek több helyütt győznek.</p> <p>1932. szept. 8. A Muszanov-kormány lemond, majd újjáalakul. Az egyetlen változás: Jordanov munkaügyi miniszter helyén Dimov.</p>	<p>1932. aug. 19. Csehszlovák-magyar gazdasági kompenzációs egyezmény.</p>	<p>1932. aug. 3. Jugoszláv minisztertanácsi rendelet elrendeli a kereskedelmi és iparkamarák szakmák szerinti csoportosítását és a kamarák belgrádi központjának létesítését.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1932. május 30. Olasz fasiszta küldöttség Varsóban.</p>			
<p>1932. jún. Krofta cseh külügyi államtitkár előadása Krakkóban a lengyel-csehszlovák viszonyról.</p>		<p>1932. máj. 31. Lemond a Jorga-kormány. — A Iorga-Argetoianu kormány lemond; Titulescunak nem sikerül kormányt alakítania. A hatalmat Vaida-Voevod veszi át.</p>	<p>1932. máj. 30. Brüning kormánya lemond. Von Papen alakít kormányt.</p>
<p>1932. júl. 25. Lengyel-orsz meg nem támadási szerződést kötnek Varsóban.</p>	<p>1932. júl. A rendőrség politikai főosztálya „felrobbantja“ az illegális szocialista mozgalom (KMP) titkárságát, elfogják Sallai Imrét és Fürst Sándort, akiket jogellenesen statáriális bíróság elé állítanak, majd kivégeznek. Haladó írók tiltakozó kiáltványa a kivégzés ellen. József Attila, Illyés Gyula, Zsolt Béla és mások aláírásával.</p>	<p>1932. jún. 6. Vajda-Voevod Sándor első kormánya. A kormányelnök a kül- és belügyek intézését is fenntartja maga számára.</p>	<p>1932. jún. 4. Herriot alakít kormányt Franciaországban.</p> <p>1932. jún. 16. Lausanne-i konferencia a jóvátételek és háborús adósságok ügyében.</p>
<p>1932. aug. A közép- és keleteurópai agrárállamok tanulmányi bizottságának varsói értekezlete.</p>	<p>1932. júl. 1. A Károlyi-kormány lemond, de lemondását nem fogadják el.</p>	<p>1932. júl. Románia varsói követe Cádere Litvinovval tárgyal, de orosz részről most is ragaszkodnak ahhoz, hogy az esetleges orosz-román paktumba vételessék fel a Besszarábiára vonatkozó véleménykülönbség említése.</p>	<p>1932. júl. 2. Megegyezés Lausanneban a nagyhatalmak között a jóvátétel és az európai gazdasági kérdéseket illetően.</p> <p>1932. júl. 13. Konzultatív paktum Anglia és Franciaország közt; később 16 más állam is csatlakozik hozzá.</p> <p>1932. júl. 30. A német általános választásokon a nemzeti szocialisták 229, a szocialisták 132, a kommunisták 88 mandátumot szereznek.</p>
<p>1932. aug. 12. Lengyelország megszünteti Ausztria ellen a gazdasági és kulturális bojkottot.</p>	<p>1932. aug. Letartóztatják a progresszív egyetemi ifjúság vezetőit, akik többnyire az Eötvös-collégium tagjai. Folyóiratuk, a „Valóság“ megszűnik.</p>	<p>1932. júl. 17. A parlamenti választásokon a parasztpárt kétharmados többséget ér el.</p> <p>1932. aug. 11. Vajda-Voevod második kormánya. A külügyeket továbbra is a miniszterelnök intézi, az új belügyminiszter Jon Mihalache.</p>	<p>1932. aug. 1. Tiranában Zog-ellenes albán nacionalista összeesküvést lepleznek le.</p>
			<p>1932. szept. 5—20. Eredménytelen stresai konferencia a középeurópai államok gazdasági helyzete ügyében.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLAVIA
<p>1932. szept. 27. Achot Fey őrnagy, a Heimwehr egyik vezetője váltja fel a biztonsági minisztérium élén. Ezzel az osztrák belpolitika tovább tolódik a szélső jobboldali irány felé.</p> <p>1932. szept. 30. Nemzeti szociálista demonstráció Bécsben (Gautagung).</p> <p>1932. okt. 16—17. A Heimwehr bécsi nagygyűlése után sorozatos összetűzések zajlanak le a Heimwehr és az osztrák szociálista védőszövetség (Schutzbund) tagjai között.</p>	<p>1932. október 21. A bucaresti harmadik Balkán konferencián Bulgária is képviselteti magát.</p> <p>1932. október 25. Bulgária fenntartja területi követeléseit, a bolgár delegáció kivonul a konferenciáról. Ezzel egyidejűleg megszakadnak a bolgár-román megbeszélések is. Szófiában hangsúlyozzák, hogy a bolgár delegáció távozása a Görögország irányában támasztott területi igényekkel kapcsolatos.</p>	<p>1932. okt. 16. A szlovák néppárt és a szlovák nemzeti párt beszercebányai nagygyűlésén Hlinka és Martin Rázus deklarálják a két szlovák párt politikai érdekközösségét.</p> <p>1933. okt. 29—1934. febr. 14. Jan Malypetr első cseh-német koalíciós kormánya. A kormánynak 1 német szociáldemokrata és 1 német agrárpárti tagja van.</p>	<p>1932. szept. 22. Belgrádban ideiglenes görög-Jugoszláv kereskedelmi egyezményt írnak alá.</p> <p>1932. okt. 22. Belgrádban a jugoszláv-olasz kereskedelmi válság áthidalása érdekében ideiglenes jellegű clearing-egyezményt kötnek.</p>
<p>1932. nov. Dollfuss és Held bajor miniszterelnök salzburgi találkozója. Held figyelmezteti Dollfust az ausztriai nemzeti szocialisták aknamunkájára.</p> <p>1932. nov. 5—10. Milánóban és Rómában osztrák-olasz gazdasági tárgyalások folynak.</p>	<p>1932. nov. Részleges községi választások Bulgáriában.</p>	<p>1932. nov. 24. A csehszlovák külügyi bizottság prágai ülése megvitatja az ausztriai cseh és a magyarországi szlovák kisebbség helyzetét.</p>	<p>1932. nov. Az ellenzéki mozgalom erősödése Horvátországban. A parasztdemokrata koalíció nyilvánosságra hozza öt pontból álló programját.</p> <p>1932. nov. 5. Kormányrekonstrukció a Srskic-kabinetben. A közoktatás, kereskedelem, közlekedés, igazság, erdő- és bányászati tárcaikat cserélik. Az egyetlen jelentős változás Ivan Mohovic eddigi kereskedelemügyi miniszter utódjaként Ilija Sumenkovic kinevezése.</p>
<p>1932. nov. 17—20. Winckler alkancellár, majd Dollfuss és Jakoncig kereskedelmi miniszter Budapesten az új osztrák-magyar kereskedelmi szerződésről tárgyalnak.</p> <p>1932. dec. MacArthur, az Egyesült Államok vezérkari főnöke látogatást tesz Bécsben. — Rintelen közoktatásügyi miniszter Rómában tárgyal.</p>			<p>1932. nov. 25—28. Kisan-tant vezérkari tanácskozás Belgrádban.</p> <p>1932. dec. 5. Jugoszláviában kereskedelmi szerződést kötnek Belgrádban.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1932. nov. 1. Zaleski külügyminiszter lemond, utódja József Beck, volt külügyi államtitkár.</p> <p>1932. nov. 23. Lengyel-szovjetorosz békéltetési szerződés.</p> <p>1932. nov. 26. Ratifikálják a lengyel-szovjetorosz meg nemtámadási és békéltetési szerződéseket.</p>	<p>1932. okt. 2. Károlyi Gyula kormánya lemond. Gömbös Gyula kap megbízást kormányalakításra. Külügyminiszter Puky Endre. A kormányválságot a világgazdasági krízis hozta létre s a kormányváltozás egyben a jobboldali rétegek előretörését jelentette.</p> <p>1932. nov. 10. Gömbös Mussolinival tárgyal Rómában. Gömbös 1933 június 17-én Berlinben, júl. 9-én Bécsben, júl. 23-án Rómában, okt. 22-én Ankarában, okt. 27-én Szófiában, nov. 30-án Bécsben, 1934 márc. 14—17-én Rómában, okt. 17-én Varsóban, nov. 4-én Bécsben, nov. 5—7-én Rómában, 1935 szept. 27-én Berlinben, nov. 28-án Bécsben és 1936 márc. 21-én Rómában tanácskozik. Ezek a tanácskozások vetik meg az alapját annak a „tengelypolitikának”, mely Magyarországot néhány év múlva a pusztulás szélére sodorja. A belpolitikában Gömbös indította el a zsidóság hátterbe szorítására irányuló keresztény kurzuspolitikát.</p>	<p>1932. szept. 27. A Népszövetség dönt a csiki magánjavak visszaadásáról, azonban a román állam csak akkor hajlandó részleges visszaadásra, ha magyar részről minden további igényről lemondanak (vö. 1936. jún. 15.)</p> <p>1932. okt. 20. Vajda-Voevod lemond. — Maniu kormányt alakít. Mihalache megtartja a belügyi tárcát. Románia új külügyminisztere Nicolae Titulescu.</p> <p>1932. okt. 21. III. Balkánkonferencia Bukarestben.</p>	<p>1932. szept. 12. Feloszlatták a Reichstagot.</p> <p>1932. okt. 29. Franciaország meg nemtámadási szerződést írnak alá Párisban.</p> <p>1932. nov. 8. Az amerikai elnökválasztáson F. D. Rooseveltt győz.</p> <p>1932. dec. 11. Öthatalmi nyilatkozat Németország egyenrangúságának ügyében.</p> <p>1932. dec. 12. Oroszország és Kína felújítják a diplomáciai kapcsolatokat.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1933. jan. Dollfuss kancellár müncheni, Schuschnigg igazságügyminiszter berlini látogatása.</p> <p>1933. jan. 10. Az osztrák kormány tiltakozik azon német rendelet ellen, mely az Ausztriába való beutazást 1000 márka illetékhez köti.</p> <p>1933. febr. 1. Hitler uralomrajutása alkalmából a bécsi nemzeti szocialisták kiadják az ú. n. februári rezolúciót, melyben az új választások kiírását követelik.</p> <p>1933. márc. 1. A szocialista vasuti munkások sztrájkja az osztrák belpolitika jobboldali eltolódása ellen.</p> <p>1933. márc. 4. A Dollfuss-kormányt a vasutassztrájk parlamenti vitájában leszavazzák, mire a keresztényszocialisták kivonulnak a szövetségi tanácsból. — Dollfuss válaszként felfüggeszti a parlamentáris kormányzást és bejelenti a „nemzeti tekintélyi kormányzat” bevezetését.</p>	<p>1932. dec. 31. Verbenov igazságügyi miniszter lemondása következtében a Muszanov-kormány ismét átalakul.</p> <p>1933. jan. A szobranje által megszavazott amnesztia-törvény alapján a száműzött egykori Sztambulij-szki-miniszterek: Todorov, Atanaszov, Obov és Sztojanov visszatérnek. — Éles küzdelem indul a kormánypárti agrárok és a visszatért emigránsok szervezetei ellenük között.</p> <p>1933. febr. A munkáspárti (kommunista) mozgalom szorosított parlamenti és utcai tüntetéseket szervez a Muszanov-kormány és a „nemzeti blokk” ellen.</p> <p>1933. február 12. Gornij Dsumájában összeül az első ú. n. „macedon nemzetgyűlés”. A Macedon Forradalmi Bizottság szembehelyezkedik a nemzetközi irányzattal.</p> <p>1933. február 16. Az új kisántánt egyezmény aláírásával kapcsolatban Szófiában hivatalos nyilatkozatot tesznek közzé a területi követelésekre vonatkozólag.</p> <p>1933. márc. Girginov belügyminiszter súlyos rendészeti intézkedéseket léptet életbe a munkáspárt ellen. A mozgalommal rokonszenvező szervezeteket felosztatják, nyomdáikat bezúntatják, a munkáspárti tanerőket felfüggesztik és a párthoz tartozó 29 képviselőt megfosztják mandátumaiktól. — A bolgár munkáspárt illegálisba vonul.</p>	<p>1932. dec. 28—29. A trencséni pártközi tárgyalásokon a két szlovák párt vezetői megerősítik a besztercebányai autonómista határozatot.</p> <p>1933. febr. 16. Beneš kezdeményezésére a kisántánt külügyminiszterei Genfben elhatározzák az új paktum alapján a kisántánt újjászervezését. „Diplomáciai föderáció” Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia között. Kimondják a kisántánt állandó tanácsának és titkárságának, valamint gazdasági bizottságának megalakítását.</p>	<p>1933. jan. Jugoszláv-magyar árucserre-egyezmény.</p> <p>1933. jan. 24. Sándor szerb király látogatása Sinaiban.</p> <p>1933. febr. Jugoszláviában megerősödik a diktatúra.</p> <p>1933. febr. 16. A genfi megállapodás értelmében a kisántant hármasszövetséggé alakul át.</p> <p>1933. márc. Mačeket, a horvát parasztpárt vezetőjét, az államvédelmi bíróság háromévi börtönre ítéli és a mitrovicai börtönbe szállítják.</p> <p>1933. márc. 5. Németország felmondja a német-jugoszláv kereskedelmi szerződést.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1933. jan. A lengyel egyetemi városokban a főiskolai ifjúság véres tüntetéseket rendez a nemzeti demokrata ellenzéki mozgalom mellett.</p>	<p>1932. dec. 17. Kállay Miklós földművelésügyi miniszter Bécsben aláírja az új osztrák-magyar kereskedelmi és agráregyezményt.</p> <p>1933. január. Kodály Zoltán „Psalmus Hungaricus“-át nagy sikerrel mutatják be a milánói Scalaban. — Jugoszláv-magyar árúcsere-egyezmény.</p> <p>1933. febr. 6. A kormány újból életbelépteti a gyűléstiltalmat. — Kánya Kálmán az új külügyminiszter.</p>	<p>1933. jan. 17. Újabb kormányválság: megint Vaida-Voevod a kormányelnök, aki megalapítja a Román Frontot és tervszerű propagandát indít a „numerus valachicus“ érdekében. Ugyanezen év folyamán alakul meg az Antirevizionista Liga.</p> <p>1933. febr. 16. Genfben Románia hozzájárul a kisantant szervezeti alapokmányához (Pacte d'Organisation).</p>	<p>1932. dec. 18—20. A kisantant külügyminiszterei-nek belgrádi rendkívüli értekezletén elhatározzák a kisantant állandó bizottságának és genfi titkárságának létesítését.</p> <p>1932. dec. 30. A francia parlament elfogadja az osztrák kölcsönt megszavazó lausannei kölcsön-jegyzőkönyvet.</p> <p>1933. jan. 2. Nyilvánosságra hozzák a második ötéves tervet Oroszországban. A Szovjet-Unióban az első ötéves terv eredményeként az ipari termelés a népgazdaság egész termelésének 70 százaléka emelkedett.</p> <p>1933. jan. 28. A Schleicher-kormány megbukik Németországban. A nemzeti szocialisták Hitler vezetésével felülkerekednek. — Paul Boncourt-t a költségvetési vita során leszavazzák; utóda Daladier.</p> <p>1933. jan. 30. Hitler kancellár.</p> <p>1933. febr. 16. Kisantant értekezlet; a résztvevő államok közös külpolitikában, valamint állandó tanács és titkárság felállításában állapodnak meg.</p> <p>1933. febr. 27. A Reichstag égése.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1933. márc. 13. A Dollfuss-kormány feloszlatja a Schutzbundot.</p> <p>1933. márc. 17. A Szövetségi Tanács alkotmánysértésnek minősíti a kormány diktatórikus határozatait és tiltakozó iratot intéz Miklas elnökhöz.</p> <p>1933. máj. 1. A schönbrunni Heimwehr-ünnepségeken Starhemberg és Fey alkancellár beszédei a „független osztrák politika” fegyveres eszközeiről.</p> <p>1933. máj. 5. A bécsi nemzeti szocialista kongresszusra érkezett Kerrl és Frank német minisztereket a Dollfuss-kormány az ország területének elhagyására szólítja fel. — Röviddel később kiutasítják a bécsi nemzetiszocialista propaganda szervezőjét, Habicht német sajtóattasét is.</p> <p>1933. máj. 10. Részleges kormány - rekonstrukció. Weidenhöffer pénzügyminiszter helyét Buresch, Jankoncig kereskedelmi miniszter helyét Stockingerrel töltik be.</p> <p>1933. máj. 30. Osztrák minisztertanácsi rendelet a kommunista párt feloszlatásáról.</p> <p>1933. máj. 31. A francia kamara külügyi bizottsága megszavazza a lausannei jegyzőkönyvben megállapított osztrák kölcsönt. — Dollfuss a londoni világgazdasági konferenciáról Párisba érkezik.</p> <p>1933. jún. A Dollfuss-kormány elrendeli a német hátsáv katonai megerősítését.</p>	<p>1933. ápr. Az ochridai püspök több más jugoszláviai orthodox főpap társaságában körutakat tesz Bulgáriában.</p> <p>1933. április 23. A bolgár-török semlegességi szerződést újabb öt évre meghosszabbítják.</p> <p>1933. máj. 10. Kossuth-emléktábla leleplezése Szumenben.</p>	<p>1933. máj. Beneš külügyminiszter a leszerelési konferencián sorozatos megbeszéléseken ismerteti európai biztonsági tervét.</p>	<p>1933. márc. 14. Az új jugoszláv községi törvény egységesíti a községi igazgatást.</p> <p>1933. márc. 30. Jęftić külügyminiszter expozéjában a kisántánt államok területi épségének közös megvédéséről nyilatkozik. — Revízióellenes népgyűlések Belgrádban és Szabadkán.</p> <p>1933. ápr. 21. Jęftić jugoszláv és Titulescu román külügyminiszter szabadkai találkozója.</p> <p>1933. máj. Predavec, a paraszt-demokrata koalíció helyettes vezetője, politikai merénylet áldozatául esik.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1933. máj. 8. Ignaczy Moszcickit további hét évre a köztársaság elnökévé választják.</p> <p>1933. máj. 9. A Prystor miniszterelnök egészségügyi okokból lemond. J. Jedrzejewicz, az előbbi kormány közoktatási minisztere megalakítja az új kormányt.</p> <p>1933. máj. 28. Nemzetiszocialista győzelem a danzigi választásokon. A „választás” körülményeit a lengyel sajtó élesen támadja.</p>	<p>1933. máj. 16. Tüntetés az egyetemeken Bleyer Jakab magyarországi német kisebbségi politikus, volt kisebbségi miniszter ellen, aki a képviselőházban azt állította, hogy Magyarországon elnyomják a németiséget.</p> <p>1933. máj. 29. Nemzetközi ujságírókongresszus Budapesten 23 nemzet képviselőinek részvételével.</p> <p>1933. május 30. Magyarország visszakapja Ausztriától a neki ítélt műkinccseket.</p>	<p>1933. máj. Súlyos incidensek a magyar kisebbség ellen Tordán és a Székelyföldön. — Nagyszámú irredenta pör indul.</p>	<p>1933. márc. 24. Hindenburg Hitlert négy évre kivételes hatalommal ruházza fel.</p> <p>1933. márc. 27. Japán kilép a Népszövetségből.</p> <p>1933. ápr. Ellentétek Oroszország és Mandzsukuo közt a kínai keleti vasút miatt.</p> <p>1933. ápr. 23. Az Egyesült Államok szenátusa elfogadja azt a törvényjavaslatot, amely a pénzügyi ellenőrzést Rooseveltnél elnök hatáskörébe utalja és az aranyfedezetet 40 százalékról 20 százalékra szállítja le.</p> <p>1933. ápr. 30. Angol-perzsa megállapodás az iráni olajforrások ügyében.</p> <p>1933. máj. 6. Életbe lép ismét a német-országi barátság szerződés.</p> <p>1933. máj. 15. A német szociáldemokrata párt vágyonát a nemzeti szocialisták lefoglalják.</p> <p>1933. máj. 30. Az osztrák kommunista pártot felosztatják.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1933. jún. 19. A Dollfuss-kormány feloszlatja az ausztriai nemzeti szocialista pártot. — Ugyanakkor megalakítja a Vaterländische Front nevű szervezetet, melynek karhatalmi osztályait rendészeti beosztásban is alkalmazza.</p> <p>1933. júl. 18. Otto Ender tárcanélküli miniszterj minőségben belép a kormányba. — Rintelen közoktatásügyi miniszter lemond, Schuschnigg igazságügyminiszter vállalja a közoktatásügyi tárcát is.</p> <p>1933. aug. A bécsi szociáldemokrata városi közigazgatásba vetett bizalom megrendítése céljából a Dollfuss-36 millió schilling évi rendkívüli illetéket vet ki Bécs városára. — Dollfuss Riccioneben Mussolininál. Röviddel később Starhemberg is meglátogatja az olasz fasiszta vezért.</p> <p>1933. aug. 6. Winckler alkancellár „Nationalständische Front” alakítására szólítja fel Ausztria lakosságát. — Szocialista munkástüntetés Bécsben.</p>	<p>1933. június 4—6. Bulgária megismétli gazdasági kívánságait a délkelet-európai mezőgazdasági államok bukaresti értekezletén. A bolgár delegáció vezetője figyelmezteti a balkáni államok gazdasági szakértőit, hogy a balkáni gazdasági összefogás megghiúsítása esetén Bulgária „szorosabb kereskedelmi kapcsolatokat kényszerül felvenni Németországgal”.</p> <p>1933. júl. A macedón ellenzék (szandanovisták) a kormányzat által titokban támogatott Mihajlov-csoport (mihajlovisták) ellen fordulnak és deklarációjukban a megvalósíthatatlan önálló Macedónia helyett megelégszenek a macedón önkormányzat lehetőségével. A Muszanov-kormány a deklaráció viszonzásaképp titkos fegyverkezéssel vádolja a macedón ellenzékét és Szandanovot vezérkarával együtt letartóztatja Szófiában.</p> <p>1933. aug. Herriot volt francia miniszterelnök résztvesz a radikális és demokrata pártok rendezésében megtartott szófiai nemzetközi konferencián, ahol előadást tart egy franciabarát bolgár külpolitika előnyeiről.</p>	<p>1933. jún. 1. A kisántánt prágai külügyi konferenciáján elfogadják a kisántánt állandó gazdasági tanácsának felállításáról szóló tervet. — Életbelép a magyar-csehszlovák ideiglenes árucsereregyezmény.)</p> <p>1933. júl. 1. A csehszlovák gabonázalogjegy-törvény értelmében a gazda kölcsönt vehet fel jövő termésére, hogy megfelelő időben és áron értékesíthesse terményeit. A gabonázalogjegy-törvény kétségtelen szociális jellegén kívül a belföldi búza árának megerősítését célozza a magyar behozatallal szemben.</p> <p>1933. júl. 4. A Szovjetunió és a kisantantállamok a londoni kelet-európai szerződés (1933 júl. 3) alapján megnemtámadási szerződést kötnek. Az erre vonatkozó diplomáciai előkészítő tárgyalásokat Beneš intézi.</p>	

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1933. jún. 1. Új magyar-cseh árucserre megállapodás lép életbe.</p> <p>1933. jún. 2. Kánya külügyminiszter német-magyar gazdasági egyezségről szóló bejelentést tesz.</p> <p>1933. jún. 8. A kormány bejelenti a képviselőházban, hogy szerződést kötött egy angol társasággal földgáz-kutatás céljából.</p> <p>1933. jún. 19. A képviselőházban élesen támadják Gömbös miniszterelnököt berlini útja miatt.</p>	<p>1933. jún. 4—6. A délkeleteurópai mezőgazdasági államok értekezlete Bukarestben.</p>	<p>1933. jún. 19. Ausztriában betiltják a nemzeti szocialista pártot.</p> <p>1933. jún. 22. Németországban betiltják a Szociáldemokrata Pártot.</p> <p>1933. jún. 27. Felosztatják a német nacionalista és a bajor Néppártot.</p>
<p>1933. júl. 3. Lengyelország aláírja Szovjetországgal Londonban a támadó fél fogalmát meghatározó keleteurópai szerződést.</p>	<p>1933. júl. 4—15. A kormányzói jogkör kiterjesztése. A kormányzóra ruházzák az országgyűlés elnöplásának a királyi hatalomban foglalt jogát.</p> <p>1933. júl. 20. Nagyarányú munkástüntetés a Ganzgyárban a Bedeaux-rendszer bevezetése miatt.</p>	<p>1933. júl. 3—4. Románia a Szovjetunióval együtt aláírja Genfben a támadó fél meghatározására vonatkozó egyezményt.</p>	<p>1933. júl. 3—4. Londoni szerződések a háborús támadó fél definíciója dolgában.</p> <p>1933. júl. 20. A Vatikán és Németország közt konkordátum jön létre.</p>
<p>1933. aug. 5. Lengyelország és Danzig újabb megállapodást kötnek a szabadváros kikötőjének használatára vonatkozólag. — Jedrzejewicz miniszterelnök résztvesz a danzigi tárgyalásokon.</p>	<p>1933. aug. 1. Török-magyar kereskedelmi szerződés.</p>		<p>1933. aug. 7. Francia és angol tiltakozás a nemzeti szocialisták ausztriai ténykedése miatt.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1933. szept. 11. Bécs török ostromának 250. évfordulója alkalmából tartott ünnepségen Dollfuss bejelenti a pártok és parlament nélküli kormányzat végleges bevezetését.</p> <p>1933. szept. 20. Starhemberg feloszlatja a Heimatblockot. A Heimwehr beolvad a Vaterländische Frontba.</p>		<p>1933. aug. 15. A nyitrai szlovák Pribina-ünnepségeken Hlinka a csehszlovák kormány képviselőinek jelenlétében deklarációt olvas fel a százezres néptömeg előtt, melyben a pittsburgi szerződés végrehajtását követeli.</p> <p>1933. szept. A pozsonyi sajtócenzura hosszabb ideig „szünetelteti” a Szlovákot és a Prágai Magyar Hírlapot, miközben kormány megbízásból új magyarnyelvű aktivista politikai napilap indul Magyar Ujság címmel.</p>	<p>1933. szept. Bolgár-jugoszláv ifjúsági találkozó Jugoszláviában.</p>
<p>1933. okt. 3. Revolveres merénylet Dollfuss ellen. A kancellár megsebesül. — A kormány elrendeli a részleges statáriumot.</p>	<p>1933. okt. 3. Muszanov balkáni békepolitikájának első jelentős eredménye: Borisz bolgár cár vendégül látja Sándor jugoszláv királyt Várnában. A várnai királytalálkozón az időszerű politikai kérdések mellett a gazdasági és kulturális közeledés ügye is szóba került.</p>	<p>1933. okt. 4. Feloszlatják a Volkssportot, felfüggesztik a német nemzeti párt működését, feloszlatják a szudéta nemzeti szocialista pártot és letartóztatnak négy szudétanémet képviselőt. A Volkssport ellen indított eljárás során első ízben említik Konrad Henlein, későbbi szudétanémet vezető nevét.</p> <p>1933. okt. 28. Katonai felvonulás keretében ünneplik Prágában Csehszlovákia fennállásának másfél évtizedes évfordulóját.</p>	<p>1933. okt. 3. Bolgár-jugoszláv királytalálkozó Várnában.</p> <p>1933. okt. 10. Sándor jugoszláv király és Kemál pasha török államelnök sztambuli találkozója.</p>
<p>1933. okt. 30. A belföldi kölcsön jegyzése jelentős eredménnyel zárul.</p>		<p>1933. okt. 30. Ciriaci pápai nuncius, aki a nyitrai Pribina-ünnepség után jegyzékkel fordult a csehszlovák kormányhoz, elhagyja Prágát. Újabb feszültség Csehszlovákia és a Vatikán között.</p>	
<p>1933. nov. 6. Az osztrák püspöki kar pásztorlevele eltiltja a papságot a közéletben való részvételtől.</p>	<p>1933. november 4. A várnai megbeszélések értelmében Bulgária résztvesz az Athénban tartott IV. Balkán konferencián.</p>	<p>1933. nov. 2. Beneš külügyi expozéjában békebonattással vádolja Németországot.</p>	<p>1933. nov. 1. Kondilis görög hadügyminiszter látogatást tesz Belgrádban.</p>
<p>1933. dec. Az osztrák klérus újabb pásztorlevele hűségnyilatkozatot tesz Dollfuss politikájával szemben.</p>	<p>1933. december 5—7. A bolgár királyi pár visszatér Sándor jugoszláv király várnai látogatását Belgrádban. A belgrádi találkozón jugoszláv-bolgár gazdasági és kulturális egyezmény előkészítéséről is tárgyalnak.</p>		<p>1933. nov. 27. Török-jugoszláv barátsági szerződés.</p> <p>1933. dec. A bolgár királyi pár belgrádi látogatása alkalmával a két kormány kereskedelmi miniszterei jugoszláv-bolgár kereskedelmi egyezményt kötnek. — Belgrádban Jugoszláv-Bolgár Liga alakul. — Maximós görög külügyminiszter belgrádi látogatása.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1933. aug. 10. Lengyelország ratifikálja a keleteurópai egyezményt.</p>			
<p>1933. szept. 18. Lengyel-danzigi jegyzőkönyvet írnak alá Varsóban a kikötő forgalmának fokozására.</p> <p>1933. okt. Sikertelen lengyel diplomáciai kísérlet ú. n. balti blokk létesítésére. A lengyel elgondolást Litvánia és Finnország elutasítják. — Litvániával később megegyezés jön létre a kis határforgalomra vonatkozólag.</p>	<p>1933. szept. 18. Kánya külügyminiszter Párisban tárgyal Daladier miniszterelnökkel és Paul Boncour pénzügyminiszterrel.</p>	<p>1933. okt. Titulescu ankarai látogatása során török-román megnemtámadási szerződést ír alá.</p>	<p>1933. szept. 2. Olasz-orsz megnemtámadási szerződés.</p> <p>1933. szept. 14. Barátsági és együttműködési szerződés Görög- és Törökország közt.</p> <p>1934. szept. 18. Szovjet-orszország felvétele a Népszövetségbe.</p> <p>1933. okt. 14. Németország otthagyja a leszerelési konferenciát.</p> <p>1933. okt. 17. Török-román megnemtámadási szerződést írnak alá Ankarában.</p>
	<p>1933. okt. 22. Ankarában öt évre meghosszabbítják a magyar-lörök megnemtámadási szerződést, amely 1934. végén jár le.</p>		<p>1933. okt. 21. Németország bejelenti kilépési szándékát a Népszövetségnek.</p>
<p>1933. dec. 1. Pilsudski vendégül látja Varsóban Rauschnigot, a danzigi szenátus elnökét.</p>	<p>1933. dec. 1. Jogerőre emelkedik a hágai nemzetközi bíróság döntése, mely a Pázmány Péter Tudományegyetem csehszlovák részről lefoglalt javait visszaitéli az eredeti tulajdonosnak.</p>	<p>1933. nov. 14. Gazdaságpolitikai okokból a Vajda-Voevod-kormány távozni kénytelen; helyét a liberális I. C. Duca-kabinet foglalja el. A választásokon a kormánypárt 51%-os többséget ér el; 300 kormánypárti mandátumával szemben az ellenzék csupán 87 mandátummal bír.</p>	<p>1933. nov. 2. Benes expozéjában békebontással vádolja Németországot.</p> <p>1933. nov. 4. A IV. balkánkonferencia ülése Athénben.</p> <p>1933. nov. 17. Az Egyesült Államok kormánya elismeri a Szovjet-Úniót.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1934. jan. Belpolitikai feszültség a Vaterländische Front, a szociáldemokrata munkásság és az ország függetlenségét veszélyeztető nemzeti szocialista szervezetek között. — Az osztrák kormány „az ország belpolitikai nyugalmit veszélyeztető nemzeti szocialista propaganda tárgyában” jegyzéket intéz Németországhoz, majd a Népszövetség támogatását kéri.</p> <p>1934. jan. 18. Suvich olasz külügyi államtitkár bécsi látogatása.</p>	<p>1934. febr. A községi választásokon a politikai viszszalet ellenére előtör a bolgár baloldal.</p> <p>1934. február 10. Borisz bolgár cár meglátogatja Károly román királyt Sinaiban. A sinai találkozón főleg gazdasági kérdésekről esik szó, de a Dobrudzsa-kérdésben fennálló ellentét miatt a látogatás nem vezet konkrét eredményre.</p>	<p>1933. dec. 7. Beneš délszlovenszkói előadókörútja során tartott beszédeiben elutasítja a szlovák önkormányzati törekvéseket, súlyosan kifogásolja Bethlen angol előadássorozatát és kijelenti, hogy harminc év múlva Csehszlovákiának húsz, Romániának huszonöt, Jugoszláviának húsz millió lakosa lesz s akkor nincs többé mit tartani az időközben 12 millióra növekedett „bezárt” magyarságtól.</p> <p>1933. dec. 10. Beneš csehszlovák és Titulescu román külügyminiszter kassai találkozója.</p> <p>1934. jan. 9. Kisántánt gazdasági konferencia Prágában.</p> <p>1934. febr. 14. A cseh nemzeti demokrata párt (Kramář-párt) kilép a kormányból. Matoušek ipari és kereskedelemügyi miniszter beadja lemondását, a részleges korona-devalváció és külpolitikai okok miatt.</p>	<p>1934. jan. 4. Jeftić jugoszláv és Titulescu román külügyminiszterek Zágrábban a kisantant biztonsági politikájának átszervezéséről tárgyalnak.</p> <p>1934. jan. 22. A kisantant külügyminisztereinek zágrábi értekezletén megtárgyalják a balkáni békepaktum megkötését célzó Politis—Titulescu-tervet.</p> <p>1934. jan. 28. Milan Srskić bukása után Nikola Uzunović alakítja meg az új kormányt.</p> <p>1934. febr. 2—4. A kisantant külügyminiszterek zágrábi értekezletén folytatják a balkáni békepaktumra vonatkozó tárgyalásokat.</p> <p>1934. febr. 9. Az Athénben kötött Balkán-paktumban Románia, Törökország, Jugoszlávia és Görögország kölcsönösen szavatolják a balkáni határok sérthetlenségét. — A Népszövetség elé terjesztett magyar „határcidens-petíció” miatt Jugoszláv részről felfüggesztik a két állam közötti árúcserre megállapodást.</p>

1933. dec. 7. Felavatják a rádió lakihegyi nagyadóját.

1933. dec. 10. Megalakul a román antirevizíós liga. Titulescu külügyminiszter Kassán Beneš csehszlovák külügyminiszterrel tárgyal.

1933. dec. 28. A parlamenti választásokon a liberális párt győz nagy többséggel.

1933. dec. 29. Duca a sinaiai állomáson vasgárdista merényletnek esik áldozatul. A párt vezére Dinu Brătianu lesz. Miniszterelnök: Angheliescu.

1934. jan. 3. A kormány vezetését a liberális Gh. Tatarescu veszi át.

1934. jan. 9. Titulescu ankarai megbeszéléseinek eredményeképpen Törökország is aláírja Romániával, Jugoszláviával és Görögországgal együtt az ú. n. Balkán-paktumot.

1934. jan. 10. Horogkeresztes osztrák munkásosztatok lépik át a magyar határt. A kormány valamennyiüket internáltatja.

1934. jan. 19. A Népszövetség tanácsa megállapítja, hogy Magyarországon megszűnt a pénzügyi helyzet romlása.

1934. febr. 7. Dollfuss Budapestre érkezik.

1934. jan. 26. Berlinben aláírják a német-lengyel tízéves megemlékezési szerződést, a Kellog-paktum alapján. Az egyezményt febr. 26-án ratifikálják.

1934. febr. Az előző évben kidolgozott alkotmányreformot a lengyel képviselőház (Szejm) elfogadja és megküldi a szenátusnak. — Ugyanakkor Beck külügyminiszter moszkvai látogatása.

1934. jan. Az orosz Kommunista Párt XVII. pártkongresszusán Molotov és Kuybysev előterjesztik a „népgazdaság fejlesztésének második ötéves tervét“.

1934. jan. 17. Befejeződik a Szovjet-Unió kommunista pártja tagjainak megrostálása; a tagok 15.7 százalékát kizárják a pártból.

1934. jan. 21. Roosevelt az időközben visszaállított aranyfedezetet 25.8 grainról 15.5/21 (kilenc-tized finomságú) grainre szállítja le, ami az 1900. évi törvényben megállapított aranyfedezet 59.06%-os leszállítását jelent.

1934. jan. 29. Az amerikai szenátus megtagadja a hágai Nemzetközi Bírószágról szóló egyezményhez való csatlakozást célzó javaslat ratifikációját.

1934. febr. 9. Doumergue nemzeti kormányja Franciaországban. — Balkán-paktum Görögország, Románia, Jugoszlávia és Törökország között, kölcsönös segítség és határbiztosítás ügyében.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1934. febr. 12—15. A linzi események hírére Bécsben kítör az általános szociáldemokrata munkásfelkelés. — Négy napon át tartó utcai harcok után, miközben a kormányzat a munkás- és szülőotthonokat ágyúkkal löveti, a bécsi munkásság küzdelme összemlik. — Február 16-ra virradó éjjel a florisdorfi munkásság is beszünteti az ellenállást. — Karl Renner és Julius Deutsch külföldre menekülnek. Karl Seitz, Bécs polgármesterét és a szociáldemokrata párt számos vezetőjét bebörtönözik vagy internálják. — A szociáldemokrata községitanácsokat felosztatják, a bécsi városháza élére kormánybiztos kerül.</p>	<p>1934. febr. 10—15. Bolgár-jugoszláv közlekedésügyi tárgyalások Szófiában.</p>	<p>1934. febr. 14. A második Malypetr-kormányban csupán tárcaközi rekonstrukció történik. Matoušek helyét a néppárti Dostálek közmunkaügyi miniszter veszi át. Dérer közoktatásügyi miniszter az új kormányban igazságügyminiszter. A kormány új tagja a pártonkívüli Jan Krčmař közoktatásügyi miniszter.</p>	
<p>1934. febr. 17. Nagy-Britannia, Franciaország és Olaszország közös nyilatkozata Ausztria függetlenségének megóvása érdekében.</p>	<p>1934. febr. 26. A nemzeti-szocialista Németország felé sodródás első állomása: Borisz cár meglátogatja Hitlert Berlinben.</p>	<p>1934. márc. Beneš külügyminiszter középeurópai sajtókonferencia gondolatát veti fel Magyarország esetleges részvételével.</p>	<p>1934. márc. Éles támadások a skupstinában Radi-vojević közlekedésügyi miniszter ellen a francia kereskedelmi társaságokkal kötött előnytelen szerződések miatt. — Jeftić külügyminiszter albán-barát nyilatkozata szíves visszhangot kelt a két ország sajtójában. — Muharen Bajraktar albán politikus belgrádi látogatása.</p>
<p>1934. márc. A Csehszlovákiába menekült osztrák demokrata politikusok (Renner, Deutsch), heves sajtókampányt indítanak a Dollfuss-kormány ellen. — A csehszlovák-osztrák gazdasági tárgyalások megszakadnak.</p>			
<p>1934. márc. 14—17. Dollfuss kancellár római látogatása.</p>			
<p>1934. márc. 17. Mussolini, Dollfuss és Gömbös aláírják az olasz-osztrák-magyar politikai és gazdasági egyezményt (I. római jegyzőkönyv). — Az egyezmény a közösen érdeklő kérdésekben előzetes megbeszélésekre kötelezi az aláírókat.</p>	<p>1934. ápr. 3. Jeftić jugoszláv külügyminiszter szófiai látogatása alkalmával bolgár-jugoszláv kereskedelmi és hajózási egyezmény megkötéséről tárgyal. — A bolgár királyi pár Bukarestbe látogat.</p>	<p>1934. ápr. 21. Beneš a prágai parlamentben nagy beszédben foglalkozik az olasz-osztrák-magyar u. n. római paktummal.</p>	
<p>1934. ápr. 30. Ausztria hivatásrendi (korporatív) tekintélyi állammá alakul át. A korporatív alkotmányelvben a „köztársaság” megjelölést mellőzik. — Az ú. n. rendi alkotmány két-kamarás törvényhozást léptet életbe. Az osztrák hivatásrendi (korporatív) állam legfőbb törvényhozó tes-</p>	<p>1934. ápr. 27. Muszanov bolgár miniszterelnök Budapesten. Magyar és bolgár kormánytényezők kulturális egyezmény és rekompensációs gazdasági szerződés megkötéséről tárgyalnak.</p>	<p>1934. ápr. 27. Barthou francia külügyminiszter Varsóból jövet Prágába érkezik, ahol Benešsel tárgyal.</p>	

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1934. febr. 15—18. A szenátus hosszabb vita után módosítás végett visszaküldi az alkotmányreformot a Szejmnek.</p>	<p>1934. márc. 17. Mussolini, Gömbös és Dollfuss aláírják a magyar-osztrák-olasz egyezményt. (I. római jegyzőkönyv.)</p> <p>1934. ápr. 12. A magyar kormány elismeri a Szovjet-Uniót.</p> <p>1934. ápr. 24. Rákosi Mátyást nyolc és fél éves fogság kitöltése után a rendőrség újból letartóztatja és bíróság elé állítja, mely 1935 február 8-án életfogytiglani fegyházra ítéli. Rákosi 1940 október 20-án szabadul.</p> <p>1934. ápr. 27. A bolgár miniszterelnök látogatása Budapesten.</p>	<p>1934. márc. Barthou francia külügyminiszter bukaresti látogatása alkalmával magyarellenes nyilatkozatok hangzanak el a sajtóban és a parlamentben.</p> <p>1934. ápr. 7. A földhitelkérdés rendezése a liberális párt új gazdaságpolitikájának kezdetét jelzi.</p>	<p>1934. febr. 12—15. Háromnapos polgárháború Bécsben a szociáldemokraták és a Heimwehr tagjai közt. Feloszlatták az osztrák szociáldemokrata pártot.</p> <p>1934. febr. 17. Közös angol, francia, olasz nyilatkozat Ausztria függetlenségének ügyében.</p> <p>1934. márc. 17. Olasz-osztrák-magyar hármas egyezmény. Gazdasági téren a három ország kétoldalú szerződésekből különös kedvezményekkel veszi át egymás iparcikkeit.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLAVIA
<p>tületét, a szövetségi ülést (Bundesversammlung) a törvényelőkészítési joggal felruházott gazdasági, kulturális, tartományi tanácsok, valamint az államtanács tagjai alkotják. — A szövetségi ülés és a szaktanácsok az év folyamán működnek, a kormány rendeleti úton kormányoz.</p> <p>1934. máj. A Dollfuss-kormány „közjogi testületté” nyilvánítja a Vaterländische Frontot. — Az ausztriai nemzetiszocialista szervezetek sorozatos terrorakciókat hajtanak végre. — A kormány kiterjeszti a rögtönbíráskodást.</p> <p>1934. máj. 4. Fey alkanclár lemond, utódja Starhemberg herceg. — Fey július közepéig biztonsági miniszteri minőségben tagja marad a kormánynak.</p> <p>1934. máj. 15. A római jegyzőkönyv alapján olasz-osztrák-magyar gazdasági szerződést kötnek.</p>	<p>1934. május 10. Bolgár belpolitikai válság a párton kívüli radikális parasztszövetségi frakció, az u. n. Belcsev-csoport miatt. A csoport vezére az 1933-ban amnesztiában részesült republikánus parasztszövetségi Damian Belcsev, aki kifelé bolgár-jugoszláv együttműködést hirdet „a déli szlávok összefogása” jegyében, belpolitikailag pedig köztársasági elveket vall. Belcsev még 1933 őszén a tisztikar radikális tagjainak bevonásával megalakítja az u. n. „Cveno kör”-t, mely 1934. májusi kiáltványában radikális átalakulást követel. A Cveno-kör kiáltványa következtében Muszanov beadja lemondását, de Borisz ismét őt bízta meg koalíciós kormány alakításával.</p>	<p>1934. máj. 1. Kramář, Stříbrný és František Mareš: a cseh nemzeti demokrata párt, a Nemzeti Liga és a Nemzeti Front pártvezetői „Nemzeti Egyesülés” (Národní Sjednocení) címmel cseh nacionalista politikai mozgalmat indítanak, mely a következő évi választásokon 17 képviselői és 9 szenátusi mandátumot szerez. Az új jobboldali pártközi blokk kifejezetten a csehszlovák baloldali külpolitika és kormánypolitika ellen alakul.</p> <p>1934. máj. 5–15. Beneš kárpátaljai körútja során ígéretet tesz a Kárpátalját érintő függő ügyek rendezésére.</p>	<p>1934. ápr. 30. Radivojević közlekedésügyi miniszter lemondásával megüresedett közlekedési tárcát Svetislav Milosavljević tábornokkal töltik be.</p> <p>1934. máj. A francia kereskedelmi társasággal kötött megállapodásokat támadó sajtókampány miatt Sándor király elhalasztja párisi látogatását.</p> <p>1934. máj. Göring porosz miniszterelnök és légügyi miniszter belgrádi látogatása.</p> <p>1934. máj. 16. A jugoszláv kiküldötteket visszahívják a genfi magyar-jugoszláv egyeztető tárgyalásokról.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1934. máj. Meghosszabbítják a szovjetorosz-lengyel megnehtámadási szerződést.</p> <p>1934. máj. 10. A Jędrzejewicz-kormány lemond. Kozłowski egyetemi tanár megalakítja jobboldali jellegű kormányát.</p>	<p>1934. máj. 13. A népszövetségi tanács elfogadja a magyar pénzügyi helyzetéről szóló jelentést.</p> <p>1934. máj. 15. Olasz-osztrák-magyar gazdasági szerződés a római jegyzőkönyv alapján.</p> <p>1934. máj. 16. A genfi magyar-jugoszláv tárgyalásról a jugoszláv kormány visszahívja delegátusait.</p>		<p>1934. ápr. 30. Ausztria hivatásrendi (korporatív) tekintélyi állammá alakul át.</p> <p>1934. máj. 10. Súlyos belpolitikai válság Bulgáriában. Megjelenik a „Cveno“-kör májusi kiáltványa.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1934. jún. 2. Starhemberg alkancellár hivatalos látogatása Budapesten.</p>	<p>1934. május 18. Muszanov újabb kormányalakítása nem sikerül, végleg visszavonul.</p> <p>1934. május 19. A Cvenokör államcsinyt hajt végre a radikális parasztszövetségi tagok, katonatisztek és pártönkívüliek segítségével. Az államcsiny révén Kimon Georgiev ezredes kerül a kormány élére, aki nagyarányú személyi változásokat tesz a tisztikarban és közigazgatásban, közigazgatási és polgári jogi reformokat hajt végre, letiltja a pártpolitikai sajtóvitákat és szembefordul a macedon forradalmi mozgalommal.</p>	<p>1934. máj. 24. Masarykot negyedizben is megválasztják a köztársaság elnökévé.</p> <p>1934. jún. 9. Csehszlovákia felveszi a rendes diplomáciai viszonyt a Szovjet-Unióval.</p>	<p>1934. jún. 5. A Népszövetség közvetlen tárgyalásokat ajánl a jugoszláv-magyar határsérelmek ügyében.</p> <p>1934. jún. 9. Belgrádban hivatalosan közlik, hogy a kisantant államok elismerik a Szovjet-Uniót.</p> <p>1934. jún. 10—13. Jeftić jugoszláv külügyminiszter párizsi útja alkalmával illetékes francia körök előtt ismerteti a Balkán-paktum szerepét az európai biztonsági politika szempontjából.</p>
<p>1934. jún. 13—15. Dollfuss kancellár Budapesten Gömbössel tárgyal.</p>	<p>1934. június 12. A Georgiev-kormány közzéteszi a politikai pártok feloszlátásáról szóló rendeletét.</p>	<p>1934. jún. 15. Zsolnán megalakul a szlovák antirevizionista liga.</p>	<p>1934. jún. 14—15. A Balkán-paktum külügyminisztereinek belgrádi értekezletén Tevfik Rüsdi, Titulescu és Jeftić közös nyilatkozatot írnak alá.</p> <p>1934. jún. 24. Barthou francia külügyminiszter Belgrádban. — Uzunović jugoszláv miniszterelnök egy belgrádi antirevizionista gyűlésen élehangú beszédben foglalkozik „bizonyos területi követelésekkel”.</p>
<p>1934. júl. 1. Kormánynyilatkozat Ausztria föderatív „hivatásrendi” államszerkezetéről.</p>		<p>1934. jún. 28. Az 1933-ban feloszlott német nemzeti-szocialista párt helyébe Konrad Henlein megszervezi a „Sudetendeutsche Heimatsfront”-ot, mely szudétanémet párt néven ellenzéki politikai párttá alakul.</p> <p>1934. júl. 1. Hlinka elutasítja a cseh és szlovák katolikusok márciusi litomyšli kongresszusának a csehszlovákiai katolikus blokk alakítása ügyében hozott határozatát.</p> <p>1934. júl. 2. Beneš külügyi expozéja szerint a kisantantnak hármass defenzív biztonsági célkitűzése: a revízió, az Anschluss és a restauráció elleni küzdelem.</p>	
<p>1934. júl. 13. Dollfuss átalakítja kormányát. — Dollfuss átveszi a hadügyi tárcát Schönburg-Hartenstein hadügyminisztertől és Berger-Waldenegg külügyminiszterre bízta az igazságügyi tárcát.</p>		<p>1934. júl. 13. A csehszlovák kormány aláírja a gabonamonopóliumról szóló törvényt a termények állami úton való elhelyezése és a gabonafélék árának biztosítása tárgyában. A Csehszlovák Gabonatársaság Szlovenszkon Szlovák Gabo-</p>	

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1934. júl. Pierarcki belügyminiszter politikai gyilkosság áldozatául esik. Utódja Marian Zyndran-Koscialkowski.</p>	<p>1934. jún. 5. A Népszövétség a magyar-jugoszláv határsérelmek ügyében közvetlen tárgyalásokat javasol és a maga részéről befejezettnek tekinti az ügyet.</p> <p>1934. jún. 13—15. Dollfuss kancellár Budapesten.</p> <p>1934. jún. 26. A magyar pártok egyhangúan tiltakoznak Barthou francia külügyminiszternek Jugoszláviában és Romániában elhangzott magyarellenes kijelentései miatt.</p>	<p>1934. máj. 25. Károly király eredménytelen tárgyalásokat folytat Avarescu marsallal egy koncentrációs és „tekintélyi kormány” megalakításáról.</p> <p>1934 jún. 9. Genfben levélváltás folyik Litvinov és Titulescu közt: A Szovjetunió és Románia egymás szuverénitását kölcsönösen tiszteletben kívánja tartani s a diplomáciai viszony helyreállítását javasolja. — Tatarescu újból átalakítja kormányát, Uica hadügyminiszter lemond, tárcáját ideiglenesen maga Tatarescu vállalja.</p> <p>1934. júl. Az udvarhelyi pótválasztáson a Magyar Párt újabb mandátumot nyer. — A kisántánt külügyminisztereinek bukaresti találkozásán közös nyilatkozatot adnak ki a revíziós propaganda ellen.</p>	<p>1934. jún. 11. Mussolini és Hitler velencei találkozója.</p> <p>1934. jún. 30. Röhmpuccs Németországban. Hitler véresen elfojtja a nemzetiszocialista párton belül támadt államcsinyt.</p> <p>1934. júl. 1. Az osztrák köztársaság föderatív „hivatásrendi” állammá alakul.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1934. júl. 25. Nemzetiszocialista puccskísérlet Bécsben. Rendőri és katonai egyenruhába öltözött nemzetiszocialista terroralakulatok hatalmukba kerítik a rádióállomást és bejelentik a kormány eltávolítását. Ugyanakkor a terroristák behatolnak a kancellári palotába és meggyilkolják Dollfusst. — A kormánycsapatok körülzárják a studiót és a kancellári palotát. A zendülők, akiknek érdekében a később visszarendelt Rieth bécsi német követ interveniál, megadják magukat. — Még aznap sikerül a vidéki nemzetiszocialista puccsot is leverni. — A puccsban résztvevett és annak egyik értelmi szerzőjeként bíróság elé állított Rintelen volt római osztrák követet életfogytiglani börtönbüntetésre ítélik.</p> <p>1934. júl. 29. Miklas szövetségi elnök Kurt Schuschniggot Ausztria kancellárjává kinevezi.</p> <p>1934. júl. 30. Schuschnigg kancellár megalakítja kormányát. — Schuschnigg rádiószózatában elődje politikájának folytatását jelenti be.</p> <p>1934. aug. 11. Schuschnigg kancellár hivatalos látogatása Budapesten.</p> <p>1934. aug. 21. Schuschnigg és Mussolini Firenzében tárgyalnak.</p> <p>1934. szept. 27. Teljes egypárt-rendszer Ausztriában. Az utolsó parlamenti párt, a keresztényszocialista párt is megszűnik.</p>	<p>1934. július 23. A Szovjet-Uniót elismerő kisántant határozat (június 9.) hatására Bulgária bejelenti a Szovjet diplomáciai elismerését.</p> <p>1934. augusztus 31. A Georgiev-kormány bejelenti a macedón forradalmi komité feloszlását.</p>	<p>narészvénytársaságot (Slovenská obilná učastinná spoločnosť) létesít, mely kötelezi a szövetkezeteket, malmokat, kereskedőket és fogyasztókat a gabonafélék állami úton való elhelyezésére.</p> <p>1934. szept. Sorozatos ellenzéki lapbetiltások Szlovenszkón. A szlovák nemzeti párt lapját, a Národné Novinyt fél évre, a Prágai Magyar Hírlapot három hónapra betiltják.</p>	<p>1934. júl. 22. Megjelenik a városok igazgatásáról szóló jugoszláv közigazgatási törvény. A tanácsstagok egyharmadát a kormányzat nevezi ki, kétharmadát nyílt választás útján a lakosság választja.</p> <p>1934. szept. 15. Jugoszláv-magyar kereskedelmi szerződést kötnek Belgrádban.</p> <p>1934. szept. 27—29. Sándor szerb király látogatást tesz Szófiában.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
	<p>1934. júl. 16. A belügy-miniszter betiltja a különböző néven működő nemzeti szocialista alakulatokat.</p>		<p>1934. júl. 25. Dollfuss osztrák kancellár gyilkosság áldozata lesz.</p> <p>1934. júl. 25—30. A bécsi nemzetiszocialista puccs hatására Olaszország csapóösszevonásokat rendel el a Brenneren.</p>
<p>1934. aug. Gazdasági és hajózási egyezmény Danziggal. — Közeledés a lengyel-litván viszonyban.</p>	<p>1934. aug. 11. Schusch-nigg kancellár Budapesten.</p>		<p>1934. aug. 2. Hindenburg halála után Hitler kezében egyesül az elnöki és kancellári hatalom.</p>
<p>1934. szept. A Népszövetség tanácsülésén lengyel részről bejelentik, hogy a kisebbségi kérdések terén alkalmazott eddigi eljárást a lengyel kormány a maga részéről a jövőben nem tartja elfogadhatónak. A lengyel delegátus ugyanakkor bejelenti, hogy Lengyelország a továbbiakban nem kíván résztvenni a kisebbségi kérdések tárgyalásában.</p>	<p>1934. szept. 6. Ságvári Endre, az ellenállási mozgalom későbbi mártírja, szociáldemokrata munkásokkal felvonul a Tompa-utcai nemzeti szocialista központ ellen.</p> <p>1934. szept. 15. Magyar-jugoszláv kereskedelmi szerződés.</p>	<p>1934. szept. 3—6. Tatarescu román miniszterelnök belgrádi tartózkodása során a két állam külpolitikai érdekközösségének változatlanóságáról nyilatkozik.</p> <p>1934. szept. 10. Tatarescu lemondását nem fogadja el a király.</p>	<p>1934. szept. A február 17-i nyilatkozatot aláíró hatalmak (Nagy-Britannia, Franciaország és Olaszország) a Népszövetség tanácsülésén újabb nyilatkozatot tesznek Ausztria függetlenségének megóvására.</p> <p>1934. szept. 18. A Nemzetek Szövetségének Tanácsa felveszi a Szovjet-Uniót a Népszövetség tagjai közé és állandó tanácstagságot szavaz meg számára.</p>
<p>1934. szept. 22. Lengyelország — német külpolitikai sugalmazásra — visszatartja a keleti locarnói paktumot.</p>	<p>1934. szept. 21. A Népszövetség politikai bizottsága előtt a magyar megbízott szomszédállamoknak a kisebbségekkel szemben tanúsított magatartását bírálva, nemzetközi garanciát kér a kisebbségek védelmére.</p>		

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1934. nov. 4. Schuschnigg kancellár és Gömbös magyar miniszterelnök bécsi tárgyalásai.</p> <p>1934. dec. 13. Schuschnigg kancellár és Berger-Waldenegg Budapesten.</p> <p>1935. jan. Az ú. n. hivatásrendi „alkotmányban” bejelentett nemzetgyűlési választások elmaradnak. — Az összes jobboldali szervezeteket egyesítik a Vaterländische Frontban.</p> <p>1935. jan. 7. Római jegyzőkönyv Laval és Mussolini közt „Ausztria függetlensége és integritásának biztosítása érdekében”.</p>	<p>1934. október 30. Bulgária résztvesz az Ankarában rendezett balkáni közgazdasági konferencián.</p> <p>1934. nov. 1. A Georgiev-kormány beszünteti a korábbi állami tartozások kamatfizetéseit. — Hosszas tárgyalások kezdődnek a bolgár kincstár és a hitelezők között.</p> <p>1935. jan. Athanaszov belügyminiszter belgrádi látogatása.</p>	<p>1934. okt. 19. A kisántánt és a Balkán-paktum külügyminisztereinek közös belgrádi tanácskozásán Beneš előterjeszti közép-kelet-európai biztonsági tervét.</p> <p>1934. nov. 22. Beneš csatlakozik a Jeftić jugoszláv külügyminiszter által Sándor király meggyilkolásával kapcsolatban Magyarország ellen a Népszövetség előtt emelt vádhoz.</p> <p>1934. dec. 1. Ideiglenes jelleggel megújítják a csehszlovák-magyar árucseretorgalmi egyezményt.</p> <p>1934. dec. 10. Csehszlovákia csatlakozik a dec. 6-án kötött francia-orosz ú. n. keleti paktumhoz. A Laval—Litvinov jegyzőkönyv értelmében az aláíró hatalmak harmadik hatalommal semmiféle olyan megbeszélést nem folytathatnak, melynek szelleme ellentmondana az említett keretszerződésnek.</p> <p>1935. jan. 2. Buresch osztrák pénzügyminiszter meglátogatja Beneš Prágában.</p>	<p>1934. okt. 9. Sándor szerb királyt és Barthou francia külügyminisztert egy macedon forradalmár Marseilleben lelövi. A merénylet közép délkelet-európai bonyodalmakat okoz.</p> <p>1934. okt. 19. A kisántánt és a Balkán-paktum külügyminisztereinek belgrádi rendkívüli értekezletén a két koalíció katonai feladatairól tárgyalnak.</p> <p>1934. okt. 30—nov. 3. Ankarában összeül a Balkán-paktum külügyminisztereinek újabb értekezlete.</p> <p>1934. nov.—dec. Magyarok tömeges kiutasítása Jugoszláviából.</p> <p>1934. nov. 22. Jeftić jugoszláv külügyminiszter a Sándor király elleni merénylet állítólagos külföldi vonatkozásaival kapcsolatban — Titulescu és Beneš támogatásával — vádat emel a Népszövetség előtt Magyarország ellen.</p> <p>1934. dec. 2. Ankarában elkészül a Balkán-paktum végleges szövege.</p> <p>1934. dec. 7—10. A Népszövetség a marseillei királygyilkosság ügyében benyújtott jugoszláv emlékiratot tárgyalja.</p> <p>1934. dec. 20. Jugoszláv koalíciós kormány alakul Jeftić volt külügyminiszter elnökségével.</p> <p>1935. jan. 12. Lubljanában kisántánt értekezletet tartanak.</p> <p>1935. jan. 18. A jugoszláv-magyar kérdésben a Népszövetség tudomásul veszi a benyújtott magyar emlékiratot.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1934. okt. 19. Gömbös magyar miniszterelnök Varsóban tárgyal.</p> <p>1934. dec. 8. A magyar-jugoszláv konfliktus genfi tárgyalásán a lengyel megbízott a magyar álláspont mellett nyilatkozik.</p> <p>1935. jan. Greiser, a danzigi szenátus elnöke Varsóba látogat.</p>	<p>1934. okt. 12—15. Sztrájk a pécskőrnéki bányákban.</p> <p>1934. nov. 24. A Népszövetség tanácsa a magyar kormány kérésére napirendre tűzi a marseillei királygyilkosság ügyében beadott panasz tárgyalását. — Rómában magyar-olasz kereskedelmi szerződést írnak alá, mely a magyar kereskedelemnek kedvezményeket ad a fiumei kikötőben.</p> <p>1934. dec. 1. Magyar-csehszlovák árucsereregyezmény.</p> <p>1934. dec. 13. Schuschnigg kancellár budapesti látogatása.</p> <p>1935. jan. 18. A Népszövetség tudomásul veszi a jugoszláv-magyar viszály ügyében előterjesztett magyar emlékiratot.</p>	<p>1934. okt. 2. A Tatarescu kormány újabb rekonstrukciója során Paul Anghelescu tábornokkal töltik be a hadügyi tárcát. Theodorescu kereskedelmi miniszter helyét Manolescu-Strunga foglalja el a kormányban.</p> <p>1935. Az év folyamán a Vasgárda jelentékeny mértékben megerősödik. A craiovai diákkongresszus valósággal vasgárdista özszejövetelnek számít. A kormány a vasgárdisták előretörésének ellensúlyozására több szociális reformot valósít meg.</p>	<p>1934. okt. 9. Sándor jugoszláv királyt és Barthou francia külügyminisztert macedon forradalmár Marseillenben lelövi. Fia, II. Péter, kiskorúsága idejére háromtagú régenstanácsot szerveznek, tagjai: Pál régensherceg, Radenko Stan-ković és Ivo Perović.</p> <p>1934. nov. 22. A jugoszláv kormány a marseillei királygyilkosság ügyét a Népszövetség elé viszi.</p> <p>1934. dec. 1. Kirovot, az orosz Kommunista Párt vezetőségi tagját, ellenforradalmárok meggyilkolják Leningrádban. A merénylőket a Szovjet-Unió Legfőbb Bíróságának katonai kollégiuma halálra ítéli.</p> <p>1934. dec. 7—10. A Népszövetség a marseillei ügyben beadott jugoszláv panaszt tárgyalja.</p> <p>1935. jan. A szakadár Zinovjev és Kamenyev népbiztosokat letartóztatják a Szovjet-Unióban.</p> <p>1935. jan. 15. Az etiopiai kormány a Népszövetség Tanácsához fordul Olaszországgal való vitájában.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1935. febr. Schuschnigg kancellár párisi és londoni tárgyalásai.</p> <p>1935. márc. Osztrák-magyar kulturális egyezmény aláírása Bécsben. — Életbe lép az 1932-ben kötött osztrák-jugoszláv kereskedelmi szerződés.</p> <p>1935. ápr. Brit-francia-olasz stresai határozat Ausztria függetlenségének biztosítására. A határozatot Macdonald, Simon, Laval, Flandin, Mussolini és Suvich írják alá. — A stresai határozattal kapcsolatban felmerül a dunai kérdés federalisztikus rendezésének terve.</p>	<p>1935. január 22. Borisz, a Cveno-kör dinasztiaellenes terveiről értesülve, elmozdítja Georgievet és a mérsekelt parasztpárti N. Zlatevet bízza meg kormányalakítással.</p>	<p>1935. márc. 21. Beneš a prágai képviselőházban kijelenti: az Anschluss általános európai háborúra vezetne.</p> <p>1935. márc. 26—27. Beneš—Titulescu találkozó Pozsonyban a nemzeti szocializmus elleni „európai védelmi front” ügyében.</p> <p>1935. ápr. 2. Hodža földművelésügyi miniszter bejelenti, hogy a közeljövőben Szlovénzskón és Kárpátalján életbelép a gabonamonomólium, mely a gabonafélék kötelező tárolásáról gondoskodik.</p> <p>1935. ápr. 4. Eden angol külügyminiszter közép-kelet-európai körútja során Prágába érkezik, ahol az európai biztonsági politikáról megbeszélést folytat Benešsel.</p>	<p>1935. febr. 15—18. A Balkán-paktum külügyminisztereinek athéni értekezlete.</p> <p>1935. márc. 25—26. Titulescu Belgrádban a két fegyveres koalíció egymás közötti viszonyáról tárgyal.</p>
<p>1935. máj. 4. Olasz-osztrák-magyar külügyminiszteri tárgyalások Velencében egy „középdunavölgyi konferencia” összehívására.</p>	<p>1935. április 22. Zlatevnek nem sikerül meggyőznie a pártközi együttműködést. Lemond és utódjaként a koalíciót létrehívó A. Tosev veszi át a kormányügyek vezetését.</p> <p>1935. május 10. A Görögország, Jugoszlávia, Románia és Törökország között kötött 1934. évi Balkán-paktum életbelép. A paktum célja — az akkor kiadott alapokmány szerint — a béke biztosítása a Balkánon a status quo fenntar-</p>	<p>1935. ápr. 15. Jugoszláv delegáció előkészíti a kisántánt és a Balkán-paktum hatalmainak Titulescu elnöklésével összeülő genfi értekezletét.</p> <p>1935. ápr. 20. Jeftić felosztatja a skupstinát és elrendeli az új választásokat.</p> <p>1935. máj. 5. A skupstinai választásokon Jeftić csekély kormánytöbbséget kap; a Maček vezetése alatt álló egyesült ellenzék megközelíti a kormánypárti szavazatok kétharmadát.</p> <p>1935. máj. 12. Bauer zág-rábi érsek, a választási visszaélések tárgyában emlékiratot intéz Pál régensherceghez.</p>	

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1935. febr. Koscialkowski belügyminiszter modus vivendi-köt az ukrán kisebbséggel. Az egyezmény értelmében az ukrán képviselők száma 16-ra emelkedik. — A lengyel vezérkar főnöke Rigába, Tallinba és Helsinkibe látogat.</p> <p>1935. márc. 28. A Kozlovski-kormány lemond. — Slavék ezredes, az új kormányelnök, teljes egészében átveszi elődje kabinetjét.</p> <p>1935. ápr. Beck külügyminiszter és Suvich olasz külügyi államtitkár velencei találkozója.</p> <p>1935. ápr. 1—3. Eden angol külügyminiszter Varsóban. Az angol-lengyel külpolitikai tárgyalásokon először merül fel a keleteurópai biztonsági politika terve.</p> <p>1935. ápr. 23. Az új lengyel alkotmány eltörli a még megmaradt demokratikus intézményeket.</p> <p>1935. ápr. 24. Az új alkotmány életbeléptetésével Lengyelországban beáll a katonai-polgári parancsuralom kora.</p> <p>1935. máj. 10. Laval francia külügyminiszter Varsóban.</p> <p>1935. máj. 12. Piłsudski József halála.</p>	<p>1935. febr. A Szovjetunió követséget állít fel Budapesten.</p> <p>1935. febr. 15. Rómában magyar-olasz kulturális egyezményt írnak alá.</p> <p>1935. márc. 4. A képviselőházat felosztatják. Bethlen István kilép a kormánypartból és ellenzékbe vonul. Lemond és újjáalakul a Gömbös-kormány.</p> <p>1935. márc. 21. Serédi Jusztinián hercegprímás a Szent István Társulat közgyűlésén elítéli a cenzurát és rámutat az irányított sajtó veszedelmeire.</p> <p>1935. ápr. 6. Az új országgyűlési választáson a kormánypart 167 mandátumot szerez 78 ellenzékivel szemben.</p> <p>1935. ápr. 7. Törvényhatósági választások Budapesten.</p> <p>1935. máj. 14. Tefvik Rüsdi Aras török külügyminiszter látogatása Budapesten.</p>	<p>1935. márc. Titulescu külügyminiszter belgrádi tárgyalásai.</p> <p>1935. máj. A kisántánt bukaresti konferenciáján megjelenik Paul Boncour volt francia miniszterelnök.</p>	<p>1935. jan. 17. A Népszövetség a Saar-vidéknek Németországhoz való visszacsatolása mellett dönt. A népszavazás eredménye: 90%-os többség Németország javára.</p> <p>1935. márc. A német légerő felállítása. Hitler bejelenti az új sorozások megkezdését. A hadsereg létszámát 500.000-re emeli. Rövidesen német-angol flottaegyezményt kötnek.</p> <p>1935. márc. 20. A francia kormány a Népszövetség Tanácsának rendkívüli ülését hívja össze Németország felfegyverkezése ügyében.</p> <p>1935. ápr. 1. Brit-lengyel biztonsági tárgyalások Varsóban.</p> <p>1935. ápr. 11—13. Értekezlet Stresában Anglia, Franciaország és Olaszország között a dunai kérdés rendezéséről és a fegyverkezési egyenjogúságáról. — Garantálják Ausztria függetlenségét.</p> <p>1935. ápr. 25. Németország értesíti Nagybritanniát, hogy 12 tengeralttjárót szándékozik építeni.</p> <p>1935. máj. 2. Francia-orosz kölcsönös segélynyújtási paktum, melyet a Balkán-szövetség nagy helyesléssel fogad.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1935. máj. 20. Berger-Waldenegg osztrák és Beneš csehszlovák külügyminiszterek találkozója Táborban.</p> <p>1935. jún. Starhemberg alkancellár és Fey biztonsági miniszter budapesti látogatása.</p> <p>1935. jún. 13. A Schuschnigg-kormány hatályon kívül helyezi a Habsburg-család kiutasítását elrendelő korábbi törvényeket és elrendeli a volt uralkodóház ausztriai vagyonának visszaszolgáltatását.</p>	<p>tása mellett. A paktum voltaképpen előkészítői Politisz párisi görög követ, Titulescu román külügyminiszter és Rüsdi Aras török külügyminiszter voltak. A paktumot, Bulgária, elsőrendű politikai követeléseire hivatkozva, elutasítja.</p> <p>1935. jún. A száműzött Damjan Velcsev ezredes és hívei titokban visszatérnek Bulgáriába és összeesküvést szerveznek a Tosev-kormány ellen. Athanaszov belügyminiszter elfogatja és bebörtönzi a Damjan-csoportot.</p>	<p>1935. máj. 16. Prágában aláírják a szovjetorosz segélynyújtási szerződést, összefüggésben a május 2-án Párisban kötött francia-szovjet kölcsönös segélynyújtási egyezményvel. Miután előbbi a népszövetségi alapokmány 10. szakasza értelmében azonnali közbelépést ír elő, ha a szerződő felek valamelyikét támadás érné, a csehszlovák-szovjet-orosz megsegítési paktum is megállapítja, hogy ha a szerződő felek valamelyikét nem provokált támadás éri, úgy a másik köteles teljes mérvű segítséget nyújtani.</p> <p>1935. máj. 19. Az országos nemzetgyűlési választásokon a cseh agrárpárt 45 és a német aktivista pártok 22 mandátumával szemben a Henlein-féle szudétanémet párt 1,294.000 szavazattal 44 képviselői és 23 szenátusi mandátumot szerez. A szlovák néppárt megtartja eddigi pozícióját, a magyar ellenzéki pártok választási blokkja 9 mandátumot és 5 szenátusi helyet biztosít.</p> <p>1935. jún. 3. A nemzetgyűlési választások következtében beállott politikai erőeltolódás miatt lemond a második Malypetr-kormány.</p> <p>1935. jún. 4. Masaryk elnök kinevezi a harmadik Malypetr-kormányt.</p>	<p>1935. jún. 3. A választási eredmények alapján egybehívott skupstinában a horvát ellenzéki képviselők nem jelennek meg. A kormánypárti képviselők súlyos vádakot emelnek a horvát parasztpárttal szemben, amiért a Jeftić-kormány horvát miniszterei lemondanak.</p> <p>1935. jún. 7. Stojadinović pénzügyminiszter és Živković hadügyminiszter is beadják lemondásukat.</p> <p>1935. jún. 20. Jeftić miniszterelnök és külügyminiszter kormánya nevében benyújtja lemondását.</p> <p>1935. jún. 26. Stojadinović Milan kormányt alakít és megtartja a külügyi tárcát is. — A kormányalakítással kapcsolatos tárgyalások során Pál régensherceg Mačeket kihallgatáson fogadja. — Stojadinović a szlovén klerikálisok és a boszniai mohamedán blokk bevonásával alakítja meg kormányát, melynek belügyminisztere Korošec, közlekedésügyi minisztere Mehmed Spaho.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1935. máj. 15. Közlekedési és idegenforgalmi egyezmény Lengyel- és Magyarország között.</p>		<p>1935. máj. 15. Titulescu a genfi kisántant tárgyalásokról Párisba érkezik. Onnét Londonba megy, ahol a délkelet-európai biztonsági politika ügyéről tárgyal.</p>	<p>1935. máj. 16. Prágában aláírják a szovjetorosz segélynyújtási szerződést.</p>
	<p>1935. máj. 25. A Népszövetség a jugoszláv-magyar vitát befejezettnek nyilvánítja.</p>		
<p>1935. jún. A lengyel flotta látogatása Kielben.</p>	<p>1935. jún. 14. Budapesten aláírják a „legnagyobb kedvezmény elvén alapuló“ csehszlovák-magyar kereskedelmi szerződést, mely legalább részben rendez a közel öt év óta tartó szerződésnélküli állapotot a két állam között. A szerződés a deviza- és beviteli korlátozások miatt szűk keretek között és kompenzációs alapon jött létre.</p>		<p>1935. jún. 25. Megkezdődik az amerikai hadiflotta fejlesztése.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1935. aug. 22. Berger-Waldenegg osztrák és Kánya magyar külügyminiszterek tárgyalásai Budapesten.</p> <p>1935. aug. 28. Osztrák-német közös nyilatkozat az egymás elleni sajtótámadások megszüntetéséről. A nyilatkozatot követő sajtóbéke átmeneti jellegű.</p> <p>1935. szept. 5. Kánya magyar külügyminiszter látogatása Bécsben.</p> <p>1935. okt. Schuschnigg kancellár a „fegyveres alakulatok egységesítése érdekében“ lefegyverzi közvetlen híveinek fegyveres csoportját, az Ostmärkische Sturmsharent.</p> <p>1935. okt. 9. Ausztria nem járul hozzá az olasz-abesszin vizsály következtében elrendelt népszövetségi szankciókhoz.</p> <p>1935. okt. 30. Az osztrák-csehszlovák kereskedelmi szerződés megújítása meghiúsul. — Ausztria 1936 ápr. 30-ra felmondja az osztrák-csehszlovák döntőbírósi egyezményt.</p>	<p>1935. júl. Impozáns ifjú-sági tornász-ünnepség Szófiában. A szláv tornász-akadémián 6000 jugoszláv Szokol jelenik meg.</p> <p>1935. augusztus 4. Bolgár-magyar kompenzációs egyezmény Szófiában. Az egyezmény a gyakorlatban csupán két százalékos javulást eredményez, miután a bolgár behozatalban 1935. tavaszától Németország dominál (1929: 22.2, 1933: 38.2, 1935: 53.5, 1936: 61.0 százalék.)</p> <p>1935. nov. Kiosszeivanov külügyminiszter belgrádi tárgyalásai.</p> <p>1935. nov. 23. A koalíció megbuktatja A. Tosevet és külügyminiszterét, G. Kiosszeivanovot jelöli kormányelnökségre. Borisz hozzájárul Kiosszeivanov miniszterelnökségéhez. Az új kormány egyrészt folytatja elődei végzetes következményekkel járó gazdasági politikáját, másrészt azonban igyekszik kivezető utat találni a Balkán-paktummal bekövetkezett elzártságból.</p>	<p>1935. júl. 1. Életbelép a csehszlovák-magyar kereskedelmi szerződés.</p> <p>1935. júl. 13. Kormányrendelet a Csehszlovák Gabonatársaságról szóló egy év előtti rendelkezés kiegészítéséről. Kiterjesztik a gabonamonopólium hatáskörét.</p> <p>1935. okt. 10. A Henlein-féle szudétanémet párt a Teplitz-Schönauban rendezett demonstrációs népgyűlésen német pártközi blokkot követel. A teplitz-schönaui deklaráció világosan tükrözi a szudétanémet párt fasiszta törekvéseit.</p> <p>1935. nov. 9. Malypetr, akit Masaryk Bradác képviselőházi elnök halála után a képviselőház elnökévé nevez ki, Hodža, a csehszlovák agrárpárt új vezére követi a kormány élén. A Hodža-kormányban a korábbi Malypetr-kabinet teljes számban helyet foglal, a kormány egyetlen új tagja Jozef Zadina agrárpárti földművelésügyi miniszter.</p>	<p>1935. júl. 4. Stojadinović miniszterelnök a közszabadság érdekében megvalósítandó sajtó-, gyülekezési- és pártalakítási jogkiterjesztésről nyilatkozik, de ugyanakkor szükségesnek véli az 1931. évi „alkotmány“ fenntartását.</p> <p>1935. aug. 31. A kisantant külügyminisztereinek blei tanácskozása.</p> <p>1935. okt. 20. A skupstina rendes ülészakának megnyitásakor a parlamenti bizottságok választásával kapcsolatban a Jefticet támogató képviselők egy része ellenzékbe vonul. Ennek következtében a kormány kisebbségbe kerül, mire Stojadinović megalakítja pártja parlamenti klubját és a pártközi értekezletek során elenyésző többséget biztosít kormánya számára.</p> <p>1935. nov. Román-jugoszláv közlekedési tárgyalások Belgrádban. — A Stojadinović-kormány fasiszta szellemű, kifejezetten németbarát politikája következtében Belgrádban jugoszláv-német kereskedelmi kamarát és jugoszláv-német ligát alakítanak.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1935. júl. Beck lengyel külügyminiszter Berlinben tárgyal.</p> <p>1935. júl. 10. A parlamenti ülés végén bejelentik a régi nemzetgyűlés végleges megszűnését.</p> <p>1935. júl. 25—aug. 7. Jedrzejewicz közoktatásügyi miniszter lengyel kulturális küldöttség élén Bulgáriába látogat és résztvesz a várnai Ulászló-émlékünnepélyen.</p>	<p>1935. júl. 3. Magyar-olasz kereskedelmi és hajózási szerződés.</p> <p>1935. aug. 13. Magyar-francia kompenzációs egyezmény.</p>	<p>1935. júl. Károly király sinaiai kastélyában vendégül látja Pál jugoszláv régensherceget.</p>	<p>1935. júl. 25. Eredménytelen békéltetési kísérletek után megindul az olasz-abesszin háború.</p>
<p>1935. szept. 3. Választás korporációs alapon.</p> <p>1935. okt. A lengyel közvélemény demokratikus része tiltakozik az új alkotmány és az önkényes nemzetgyűlési behívások ellen.</p>	<p>1935. okt. 4. Az új alkotmány alapján összeül a katonai-polgári jellegű parancsuralmi nemzetgyűlés. 444 képviselő és 11 szenátor helyett az új parlamentnek 208 képviselő és 96 szenátor tagja van.</p>	<p>1935. okt. 5. G. Brătianu interpellációt intéz Titulescuhoz arra nézve, vajjon hajlandó-e Beneš óhajának megfelelően átengedni az orosz csapatokat román területen. Titulescu a csapatok átengedésére vonatkozó hírt nem erősíti meg, azonban hozzáteszi, hogy az orosz-román közeledés természetes földrajzi adottságon alapul.</p>	<p>1935. szept. 15. Becikkelyezik a nürnbergi zsidóellenes törvényeket.</p> <p>1935. okt. 7. A Népszövetség Olaszországot támadóként bélyegzi meg.</p>
<p>1931. okt. 14. Walery Slawek miniszterelnök a lengyel közvélemény tüntető tartózkodása következtében lemond. Utódja Marjan Zydran-Koscalkowski volt belügyminiszter. Beck megtartja a külügyi tárcát. A belügyi kormányzat élére Wl. Raczkiewicz, a pénzügyi kormányzat élére E. Kwiatkowski kerül. A Pilsudski halála óta betöltetlen hadügyi tárcát Tadeusz Kosprzycki tábornoknak ajánlják fel.</p>	<p>1935. okt. 9. Magyarország nem járul hozzá a Népszövetség által Olaszország ellen Abesszínia megtámadása miatt alkalmazandó megtorló intézkedésekhez.</p> <p>1935. okt. 14. Magyar-török gazdasági szerződés.</p> <p>1935. nov. Egy körmendi képviselői beszámoló alkalmával az ellenzék éles támadást intéz a kormány parancsuralmi törekvései ellen.</p>	<p>1935. nov. A parlament ülését megnyitó trónbeszédben II. Károly a pártokat a nemzeti egység megóvására szólítja fel.</p>	<p>1935. okt. 21. Németország megszűnik a Népszövetség tagja lenni.</p>
			<p>1935. nov. 2. Életbelépnek a szankciók Olaszország ellen.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1935. dec. Karácsonyi amnesztia az 1934 februári mozgalmakban résztvevő szociáldemokraták számára.</p>		<p>1935. dec. 14. Masaryk köztársasági elnök egészségügyi állapotára hivatkozva, lemond. Az ügyeket az elnökválasztásig Beneš külügyminiszter vezeti.</p>	<p>1935. dec. 1. Részleges politikai amnesztia Jugoszláviában.</p>
<p>1936. jan. Minden fegyveres politikai alakulatot egy szervezetbe (Frontmiliz) tömörítenek Zehner tábornok, honvédelmi államtitkár utasítására. — Osztrák-csehszlovák közeledés. Schuschnigg prágai útja a kisántánthoz való közeledés jegyében.</p>		<p>1935. dec. 18. Beneš Csehszlovákia elnökévé választják. A szlovenszkói és kárpátaljai ellenzéki pártok a külügyminisztertől nyert kisebbségpolitikai biztosítékok alapján Benešre adják szavazatukat.</p> <p>1935. dec. 21. Hodža miniszterelnök átveszi a külügyi tárcát Beneš államelnöktől.</p>	<p>1936. jan. 12. A régenstancs ünnepélyes külsőségek között fogadja a Belgrádba érkező Károly román királyt.</p>
<p>1936. jan. 16. Schuschnigg kancellár előadása a prágai Industrieller Bund-ban. — Az osztrák-csehszlovák gazdasági tárgyalások folytatódnak.</p>		<p>1936. jan. 16—17. Schuschnigg osztrák kancellár és Hodža csehszlovák miniszterelnök Prágában a két ország politikai együttműködéséről tárgyal.</p>	
<p>1936. jan. 19. Az ausztriai legitimista mozgalom Starhemberg herceg bécsi népgyűlési beszéde következtében megerősödik.</p>	<p>1936. jan. 22. A „hazaárulásért” bíróság elé állított Damjan Velcev ezredest és társait halálra ítélik. A halálos ítéleteket a királyi amnesztia életfogytiglani fegyházra változtatja.</p>	<p>1936. jan. 23. Kormányrekonstrukció a Hodža-kormányban. A cseh nemzeti szocialistákat a Beneš kiválásával elvesztett külügyi tárcáért a közoktatásügyi tárcával kárpótoltják. Franke postaügyi minisztert közoktatásügyi miniszterre, Alois Tučnyt postaügyi miniszterre nevezik ki. Krčmář volt közoktatásügyi miniszter kiválik a kormányból.</p>	
<p>1936. febr. Berger-Waldenegg és Suvich olasz külügyi államtitkár Firenzében Ausztriának az olaszellenes szankciókkal szemben tanúsítandó magatartásáról tárgyalnak. — Buresch tárcanélküli miniszter kiválik a kormányból.</p>	<p>1936. február 17. Borisz bolgár cár Kiosszeivanov miniszterelnökkel látogatást tesz Belgrádban. A bolgár kezdeményezés egyelőre nem jár határozott eredménnyel, de jelentékenyen enyhíti a bolgár-jugoszláv viszonyban bekövetkezett feszültséget és előkészítője lett a későbbi kulturális és barátsági szerződésnek.</p>	<p>1936. febr. Hodža a koalíciós kormány megerősítése céljából tárgyalásokat kezdeményez a Hlinkapárttal és Henleinékkal. Hlinka a kormánybalépés feltételeként a szlovenszkói teljhatalmú minisztérium visszaállítását, szlovák tartományi elnököt és a szlovenszkói tartománygyűlés kibővítését kéri.</p>	<p>1936. febr. Hodža csehszlovák miniszterelnök belgrádi látogatása alkalmával ismerteti „dunai tervét”. A belgrádi sajtó a Hodža-tervet tartózkodással fogadja.</p>
		<p>1936. febr. 29. A külügyek vezetését a pártonkívüli Kamil Krofta átveszi Hodža miniszterelnöktől.</p>	

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1935. dec. Széleskörű amnesztia-törvény. A közkegyelem a száműzetésben élő baloldali vezetőkre nem terjed ki.</p>		<p>1935. dec. Török katonai misszió tárgyal Bukarestben a román-török-jugoszláv katonai konvenció létrehívása ügyében. — Román műszaki bizottság megbeszéléseket folytat Belgrádban a két államot összekötő Duna-híd felépítéséről.</p> <p>1935. dec. 15—22. Titulescu külügyminiszter elnököl a kisántánt és a Balkán-szövetség genfi közös értekezletén.</p>	<p>1935. dec. Nagybritannia addis-abebai követségét főkonzulátussá alakítja át.</p> <p>1935. dec. 21. Új francia hadkötelezettségi törvény.</p>
<p>1936. jan. 7. Az általános politikai amnesztia során húszezer politikai fogoly kap kegyelmet Lengyelországban.</p>		<p>1936. jan. 12. Károly király belgrádi látogatása. A román uralkodó Pál régensherceggel tárgyal.</p>	<p>1936. jan. 20. V. György halála. Utódja fia, Edward Albert walesi herceg VIII. Edward néven.</p>
<p>1936. febr. Göring porosz miniszterelnök Varsóban.</p>			

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1936. márc. Hodža csehszlovák miniszterelnök bécsi látogatása alkalmával megújítják az osztrák-csehszlovák döntőbíróági egyezményt. — Hodža ez alkalommal előterjesztett dunakonföderációs tervét tartózkodással fogadják Bécsben. — Starhemberg alkancellár római tárgyalásai előkészítik a római jegyzőkönyv aláíró államainak újabb értekezletét.</p> <p>1936. márc. 23. Újabb olasz-magyar-osztrák meg egyezés Rómában. Ez alkalommal a szerződő felek aláírják az 1934. évi római jegyzőkönyveket kiegészítő újabb jegyzőkönyvet (II. római jegyzőkönyv), mely szerint a három aláíró állam egy külpolitikai csoportot alkot.</p>	<p>1936. márc. A bolgár frontharcos küldöttség hosszabb tanulmányutat tesz Angliában.</p>	<p>1936. márc. Hodža miniszterelnök Bécsben Schuschnigg kancellárral tárgyal.</p> <p>1936. márc. 17. Trapl pénzügyminiszter helyét a szintén pártonkívüli Jozef Kalfus veszi át.</p> <p>1936. márc. 20. A szlovenszkói tartománygyűlés hatáskörének kibővítését megtagadja a kormány, a szlovák néppárttal folytatott tárgyalások megszakadnak.</p> <p>1936. márc. 26. A csehszlovák nemzetgyűlés törvényerőre emeli a köztársaság védelméről szóló javaslatot. Az államvédelmi törvény az ország határai mentén 25 km-es sávot és bizonyos belső területeket határvonalnak minősít, mely területeken a törvény rendelkezései békeállapotban is érvényesek. Az államvédelmi törvény értelmében „megbízhatatlannak” minősített állampolgárok magántulajdonnal nem rendelkezhetnek, nem alkalmazhatók és nem működhetnek „nemzeti fontosságú munkahelyeken”.</p> <p>1936. márc. 30. Hodža közvetlen tárgyalásokat kezd a szudétanémet párttal.</p>	<p>1936. márc. 6. Arnautović képviselő a skupstinában ráló Stojadinovićra, aki sértetlen marad, Arnautovićot az államvédelmi bíróság tizenöt évi fegyházra ítéli.</p> <p>1936. márc. 7. Stojadinović a merénylettel kapcsolatban keletkezett belpolitikai bonyodalmat kormányújraalakításra használja fel. Živković hadügyminiszter kiválik a kormányból. Helyét Marić tábornok tölti be, az igazságügyi tárca vezetését ideiglenesen Cvjetković Dragiša szociálpolitikai miniszterre bízzák.</p> <p>1936. márc. 8. Stojadinović bejelenti a skupstinában, hogy a dunai gazdasági konszolidáció érdekében a jugoszláv kormány hajlandó Magyarországgal együttműködni.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1936. márc. Beck lengyel külügyminiszter hivatalos látogatása Brüsszelben.</p> <p>1936. márc. 16. Mościcki köztársasági elnök széleskörű meghatalmazást nyer törvényerejű rendeletek kiadására.</p>	<p>1936. márc. 23. Az olasz, magyar és osztrák kormány újabb paktumot köt Rómában. Az egyezmény értelmében a három kormány más állammal nem tárgyal, mielőtt a másik két állammal előzetes eszmecsere nem folytatott.</p>	<p>1936. márc. 27. Új közigazgatási törvény lép életbe, amely a városi vagy megyei tanácsoknál feloszlási oknak mondja ki valamely kisebbségi nyelv használatát.</p>	<p>1936. márc. 8. Hitler felmondja a locarnói egyezményt. A német csapatok bevonulnak a versaillesi szerződés által katonamentesnek minősített Rajna-vidékre. A hirre Franciaország felháborodottan tiltakozik az önkényes német lépés ellen. Sarraut francia miniszterelnök bejelenti: nem hajlandó tárgyalni Németországgal a Rajna-vidék kiürítése előtt.</p> <p>1936. márc. 12. A locarnói hatalmak londoni értekezlete a rajnai német megszállással kapcsolatban megállapítja a versaillesi béke Németország részéről történt megszegését.</p> <p>1936. márc. 19. A londoni tanácsülésen Ribbentrop német delegátus a franciaszovjet orosz paktummal indokolja a rajnai övezet önkényes megszállását. — Ezzel szemben a népszövetségi tanács magáévá teszi a francia-belga rezolúciót, mely szerint Németország megszegte a versaillesi és locarnói szerződéseket.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1936. ápr. Politikai nézeteltérés és szakítás Schuschnigg kancellár és Starhemberg alkancellár között. Starhemberg kilép a kormányból.</p>			
<p>1936. ápr. 1. Általános védkötelezettség Ausztriában.</p>			
<p>1936. ápr. 6. A kisantant tiltakozik az osztrák kötelező katonai szolgálat bevezetése ellen. — Francia részről felszólítják Schuschniggot, vegyen részt a közép-dunai államok védkötelezettségével foglalkozó júniusi népszövetségi ülésen. — Schuschnigg elhárítja a meghívást.</p>		<p>1936. ápr. 10—12. Sir Austen Chamberlain Beneš elnök vendége Prágában.</p>	
<p>1936. ápr. 21. Schuschnigg újabb olaszországi útja alkalmával Milánóban előadást tart a római jegyzőkönyvek „államközi” jelentőségéről.</p>			<p>1936. ápr. 20. A Zágráb közelében lévő Kerestinác községben zendülés tör ki. A lakosság több szerb egyént meglincsel. A kormány erélyes rendészeti intézkedéseket hoz.</p>
<p>1936. ápr. 25. Franciaország Ausztria függetlenségének biztosítását kéri Németországhoz intézett jegyzékében.</p>	<p>1936. ápr. 24—máj. 6. Bolgár-román tárgyalások a határmenti földbirtokok, nyugdíjúgyek és kisebbségi kérdések tárgyában.</p>	<p>1936. ápr. 24. A szudétanémet párt emlékirattal fordul a Népszövetséghez a „csehszlovákiai német népcsoport” nevében.</p>	
<p>1936. máj. 14. Kormányújjáalakítás során a második Schuschnigg-kormány alkancellárja a Heimwehrcsoporthoz tartozó Baar-Baarenfels lesz.</p>	<p>1936. máj. 4. Kiosszeivanov miniszterelnök Krasznovszki belügyminiszter útján elrendeli a katonai liga feloszlását.</p>		<p>1936. máj. 6—7. A kisantant külügyminisztereinek belgrádi értekezletén megvitatják az osztrák védkötelezettség bevezetésével kapcsolatos közép-délkelet-európai kérdéseket.</p>
<p>1936. máj. 14. A Heimwehr passzív ellenzékbe vonul. Baar-Baarenfels alkancellár ennek ellenére tagja marad a kormánynak.</p>			
<p>1936. jún. 6. Schuschnigg és Mussolini a rocca della caminate-i találkozáson a megnehezült osztrák-német viszonyról tárgyalnak. Mussolini felszólítására Schuschnigg hozzájárul egy Németországgal kötendő „békeegyezmény” megkötéséhez.</p>	<p>1936. június 8. A kisantánt államok bukaresti tanácskozásán elvetik a Bulgáriához való közeledés tervét, melyet jugoszláv részről terjesztenek elő.</p>	<p>1936. jún. 8. Beneš elnök résztvesz a kisantánt általános bukaresti találkozásán.</p>	<p>1936. jún. 1. Stojadinović miniszterelnök Jugoszláv Radikális Egyesülés címmel új pártot alakít Belgrádban. A párt alakuló ülésén Stojadinović ígéretet tesz a horvátországi közigazgatási önkormányzat bizonyos mértékű kifejlesztésére.</p>
<p>1936. jún. 11—15. A British Legion küldöttsége Szófiában.</p>		<p>1936. jún. 10—15. Konrad Henlein angliai útja során Londonban előadást tart a szudéta-kérdésről.</p>	<p>1936. jún. 10. Pál régensherceg bukaresti látogatása.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1936. ápr. A nyugati kölcsön meghiusulása és a zloty árfolyamának zuhanása megrendíti a Koscíalkowski-kormányt, mely az utolsó hetekben eredménytelenül kísérletezik meg egyezni a szocialistákkal. — Van Zeeland belga miniszterelnök lengyel-belga gazdasági és kulturális egyezményről tárgyal Var-sóban.</p>			
<p>1936. ápr. 23—25. Kos-cíalkowski lengyel miniszterelnök Budapesten tárgyal.</p>	<p>1936. ápr. 23—25. A lengyel miniszterelnök Budapesten.</p>	<p>1936. ápr. 2. Bukarestben szovjetorosz - csehszlovák-román légügyi egyezményt kötnek.</p> <p>1936. ápr. 4. Román-magyar fizetési megállapodás.</p>	<p>1936. ápr. 2. Szovjetorosz—csehszlovák—román légügyi egyezmény aláírása Bukarestben.</p>
<p>1936. máj. Moscicki elnök törvényerejű rendeletet bocsát ki, melyben Smygli Rydz tábornok, hadsereg-felügyelőt a honvédelmi teendők feletti kivételes hatalommal ruházza fel.</p>		<p>1936. ápr. 29. Megszüntetik az ipartestületeket: vagyonuk a munkakamarákra száll.</p>	<p>1936. máj. 2. A francia választásokon a Népfront győz.</p>
<p>1936. máj. Beck külügy-miniszter hivatalos belgrádi látogatása.</p>			<p>1936. máj. 9. Addis-Abeba elfoglalása (1936. május 5.) után az olasz király felveszi az etiópiai császári címet. Május 12-én az olasz delegáció elhagyja Genfét.</p>
<p>1936. máj. 15. Kos-cíalkowski kormánya lemond. Skladkowski tábornok alakítja meg az új kormányt. Az új kormány miniszterelnök-helyettese és pénzügyminisztere Kwiatkowski. Általános meglepetésre Kos-cíalkowski volt miniszterelnök elvállalja a népjóléti tárcát az új kormányban.</p>	<p>1936. jún. 9. A nemzetközi szellemi együttműködés ligájának kongresszusa Budapesten.</p>	<p>1936. jún. A kisantant államfők bukaresti találkozója.</p>	<p>1936. jún. Hailé Szelasszié abesszin excsászár Angliába költözik.</p> <p>1936. jún. 4. Franciaországban a népfront választási győzelme után Léon Blum alakít kormányt.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1936. júl. 11. Osztrák-német egyezmény „a fennálló érdekelleték áthidalása érdekében“. Az egyezményben Schuschnigg hozzájárul a németbarát Glaise-Horstenau belügyminiszteri és Guido Schmidt külügyi államtitkári kinevezéséhez. Az egyezmény német aláírója, Papen bécsi német követ Németország nevében elismeri Ausztria teljes szuverénitását. Az egyezmény szerint az ausztriai nemzetiszocializmus osztrák belügynek számít.</p> <p>1936. szept. A Vaterländische Front őszi seregszemléjén háromszázezer ember vonul el Schuschnigg előtt. — Egyidejű kormányrendelet kimondja, hogy „a Front tagjai sem kommunisták, sem Anschluss-párti nemzetiszocialisták nem lehetnek“. — További rendelet szerint az új hivatásrendi nemzetgyűlési választásokon csak a Vaterlän-</p>	<p>1936. júl. 4. A Kiosszeivanov-kormány átalakulása- kor Cankov hívei közül Mihajkov közoktatási és Kozsuharov vasutügyi miniszteri minőségben belépnek a kormányba. — Borisz cár rádiófelhívást intéz Bulgária népéhez és bejelenti, illetve megígéri az őszi választásokat.</p> <p>1936. júl. 15. Schacht német birodalmi gazdasági miniszter látogatást tesz Szófiában.</p> <p>1936. szept. 7. VIII. Edward angol király átutazóban meglátogatja Borisz bolgár cárt. Az angol uralkodót fényes külsőségek között fogadja a bolgár főváros.</p>	<p>1936. jún. 21. A keresztényszocialista és magyar nemzeti pártok az érsekújvári nagygyűlésen ki mondják az egyesülést. Létrejön az Egyesült Magyar Párt.</p> <p>1936. jún. 25. Henlein égeri beszédében bejelenti a szudétanémet párt „radikális politikai álláspontját“. A Hodža-Henlein megbeszélések az égeri beszéd után megszakadnak.</p> <p>1936. júl. 9. A gabonamonopólium új novellája a hivatalos vételi árnál az állam javára eszközendő illetéklevonásokat állapít meg.</p> <p>1936. júl. 15. Szovjet légtügyi küldöttség Csehszlovákiában.</p> <p>1936. szept. 5. Zay francia közoktatásügyi miniszter Prágában.</p>	<p>1936. jún. 12. A királyi család látogatást tesz Montenegróban. A nélkülszö lakosság többszáz főnyi küldöttséget meneszt a királyi család tagjaihoz, hogy átnyujtsák a montenegrói népesség szociális kívánságait tartalmazó iratot. — A hatóságok fegyveres erővel szétoszlatják a monstre-küldöttséget.</p> <p>1936. jún. 15—17. A kisantant vezérkari főnökeinek bukaresti értekezletén ismertetik a közös katonai feladatokra vonatkozó jugoszláv javaslatot.</p> <p>1936. júl. A Balkán-paktumot aláíró hatalmak gazdasági értekezlete Bledben.</p> <p>1936. júl. 23. A skupstina a Vatikánnal kötött konkordátumot 166 : 128 szótöbbséggel elfogadja. A konkordátumra vonatkozó törvényjavaslatot ennek ellenére nem viszik a szénátus elé.</p> <p>1936. szept. 1. Török újságíró-csoport látogatása Jugoszláviában.</p> <p>1936. szept. 4. Boris bolgár cár Belgrádban meglátogatja Pál régensherceget.</p> <p>1936. szept. 8—11. Stojadinović jugoszláv miniszterelnök és külügyminiszter Bukarestben tárgyal. A felek megegyeznek Jugoszlávia román petróleummal való ellátása és a turnu-severini Duna-híd felépítése ügyében.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1936. jún. 12—15. Angol képviselők varsói látogatása.</p>	<p>1936. jún. 13. Sir Robert Gowert és Rhyss Daviest a szegeedi egyetem díszdoktorává avatja.</p> <p>1936. jún. 21. Serédi Jusztinián bíboros hercegprímást Eden angol külügyminiszterrel együtt az oxfordi egyetem díszdoktorává avatják.</p>	<p>1936. júl. 15. Román-csehszlovák pénzügyi megállapodás a román hadsereg felszerelésére vonatkozólag.</p>	<p>1936. jún. 12. Nyilvánosságra hozzák a Szovjetunió alkotmánytervezetét.</p> <p>1936. jún. 15. Anglia függeszti az abesszin ügyben alkalmazott olaszellenes szankciókat. — Ezzel idejüleg megszűnnek a szankciós államoknak adott korábbi gazdasági kedvezmények.</p> <p>1936. jún. 22. Megkezdődik a montreux-i értekezlet a Dardanellák ügyében.</p> <p>1936. júl. 6. A Népszövetség az Olaszország elleni szankciók megszüntetését ajánlja.</p> <p>1936. júl. 18. Megindul Franco tábornok tekintélyuralmi ellenforradalma Spanyolországban.</p>
<p>1936. aug. Gamelin francia vezérkari főnök lengyelországi látogatása.</p> <p>1936. szept. Koc ezredes, a lengyel Nemzeti Bank volt elnöke „Nemzeti Szervezet” alakítására kap megbízást.</p> <p>1936. szept. 6. Francia-lengyel pénzügyi szerződést kötnek Párisban.</p>	<p>1936. aug. 26—29. Horthy kormányzó látogatása Berchtesgadenben Hitler-nél és Veldenben Miklas elnöknél.</p> <p>1936. szept. Magyar önkéntesek a spanyolországi Rákosi-zászlóaljban.</p>	<p>1936. aug. 30. Lemond a második Tatarescu-kormány. A harmadik Tatarescu-kabinetből kimarad Titulescu külügyi és Lapedatu vallásügyi miniszter. Helyüket Victor Antonescu ill. Victor Iamandi töltik be.</p> <p>1936. szept. 8—11. Tatarescu miniszterelnök meghívására Stojadinović jugoszláv miniszterelnök látogatást tesz Bukarestben.</p>	<p>1936. aug. Gamelin tábornok, francia vezérkari főnök Varsóban.</p> <p>1936. szept. Bastid francia kereskedelmi miniszter Varsóban, Rydz-Smigly lengyel főparancsnok Párisban.</p> <p>1936. szept. 8—14. A nürnbergi pártnapokon Hitler gyarmatokat követel.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>dische Front tagjai kaphatnak választójogot.</p> <p>1936. okt. Az osztrák gazdasági életben komoly bizonytalanságok okozzák a Phönix biztosító intézet bukása. A közel félmilliárdos deficitet új biztosítótársaság alapításával és kötelezvények kibocsátásával tünteti el a pénzügyi kormányzat.</p> <p>1936. okt. 10. Az osztrák Heimwehrt feloszlatják. Az első hivatásrendi „próba-választáson” a kisbirtokos osztály a kormány jelöltjeire szavaz.</p>	<p>1936. okt. 5. Borisz cár nyilatkozatot ad a sajtónak, melyben szükségtelennek ítéli az új választások megtartását.</p> <p>1936. okt. 12. Kiosszeivanov és Stojadinović miniszterelnökök a kricsimi találkozón megállapodnak a bolgár-jugoszláv barátsági szerződés tervezetének kidolgozásában.</p> <p>1936. okt. 24. A Cankov-párti miniszterek (Mihajkov és Kozsuharov) kiválnak a kormányból, mert a király által megígért választások elmaradtak.</p>	<p>1936. szept. 20. A szlovák néppárt pöstyéni manifesztációs nagygyűlésén szembe helyezkedik a csehszlovák külpolitikai irányzattal.</p> <p>1936. okt. 20. A szudétanémet párt a képviselőházi költségvetési vita során a szudétanémet „második állammemzetként” való elismerését, a szudéta-terület önkormányzatát és a községi választások kiírását követeli.</p>	<p>1936. szept. 15—30. Pál régensherceg londoni útja.</p> <p>1936. okt. Antonescu román külügyminiszter, majd Tatarescu miniszterelnök Belgrádban tárgyalnak.</p> <p>1936. okt. 22. A jugoszláviai magyar kisebbség vezetői küldöttséget vezetnek a miniszterelnök elé a kisebbségi sérelmek orvoslása érdekében. — Belgrád engedélyezi a nagybecsereki Közművelődési Egyesület és a szabadkai Magyar Olvasókör újbóli működését.</p> <p>1936. okt. 27—30. Stojadinović jugoszláv miniszterelnök és külügyminiszter hivatalos látogatást tesz Ankarában.</p> <p>1936. okt. 30. A jugoszláv községi választásokon a kormányzat önkényes eszközökkel biztosítja a szavazatok 71 százalékát. A Maček-féle ellenzéki blokk a szavazatok 28 százalékát kapja.</p>
<p>1936. nov. 4. A harmadik Schuschnigg-kormány. Alkancellár Hülgerth tábornok, pénzügyminiszter Neumayr. Az ismét felállított biztonsági minisztérium élére Neustädter-Stürmer kerül. Társadalmi államtitkár Hans Rott, a Vaterländische Front államtitkára Guido Zernatto.</p> <p>1936. nov. 9. Ciano gróf olasz külügyminiszter hivatalos látogatása Bécsben. A látogatással egybekötött bécsi osztrák-olasz-magyar külügyi és gazdasági konferencián Kánya magyar külügyminiszter és Schmidt osztrák külügyi államtitkár hivatalos nyilatkozatban elismerik Abesszínia olasz annektálását.</p>			<p>1936. nov. A jugoszláv kormány közzéteszi a jugoszláviai mohamedán egyház önkormányzatáról szóló rendeletet.</p> <p>1936. nov. 11. A jugoszláv-magyar kereskedelmi megállapodást jegyzőkönyvvel meghosszabbítják.</p> <p>1936. nov. 15. A parlamenten kívüli egyesült ellenzék és a Stajonevic-féle óradikálisok közös pártközi ellenzéki manifesztumot adnak ki, melyben elismerik a horvát nép „történelmi individualitását”, követelik az alkotmányjogi reformot, a demokratikus és parlamentáris rendszer visszaállítását és az „államalkotó népek (szerbek, horvátok és szlovének) közötti arányos egyezséget”.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1936. okt. Smygli-Rydz marsall párisi hivatalos látogatása.</p>	<p>1936. okt. 6. Gömbös miniszterelnök Münchenben meghal.</p> <p>1936. okt. 12. Darányi Kálmán alakít kormányt.</p>	<p>1936. okt. A kisántant gazdasági tanácsának bukaresti ülészaka.</p>	
<p>1936. nov. Beck lengyel külügyminiszter Londonban. — Visszatérése után Victor Antonescu román külügyminiszterrel tárgyal. — A nemzetgyűlés hozzájárul a klearing-hivatal, a légvédelmi felügyelőség felállításához és a Hel-félsziget megerősítéséhez.</p>		<p>1936. nov. Victor Antonescu külügyminiszter var-sói látogatása.</p>	<p>1936. nov. 5. Eden kijelenti, hogy a Földközi-tengeren az angol és olasz érdekek összeegyeztethetetlenek.</p>
<p>1936. nov. 11. A lengyel nemzeti ünnepen Smygli-Rydz hadseregfelügyelő átveszi Moscicki elnöktől a marsallbotot és a Fehér Sas nagykeresztjét. Moscicki elnök ezzel jelképezi, hogy Smygli-Rydz marsallra ruházta a szuverén hadúri jogok legfőbb gyakorlását.</p>	<p>1936. nov. 13. Ciano olasz külügyminiszter Budapesten.</p>	<p>1936. nov. 14. Felállítják a légügyi és tengerészeti minisztériumot. Románia első légügyi és tengerészeti minisztere Gh. Caranfil.</p>	<p>1936. nov. 14. Németország értesíti az érdekelt államokat, hogy a továbbiakban nem járul hozzá „a Rajna, Duna, Elba és Odera folyók nemzetközi jellegére vonatkozó versaillesi határozatok elismeréséhez“.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1936. nov. 18—25. Guido Schmidt osztrák külügyi államtitkár gazdasági szakértők társaságában Berlinben tárgyal. — Ugyanakkor Glaise-Horstenau belügyminiszter Münchenben tartózkodik.</p> <p>1936. nov. 29. Horthy kormányzó és Kánya külügyminiszter bécsi látogatása.</p> <p>1936. nov. 30. Az osztrák sajtó „megnyugvással” fogadja Göring porosz miniszterelnök Ausztria önállóságával és a két állam közötti jóviszony biztosításával foglalkozó beszédét.</p> <p>1936. dec. 5. Megszakadnak az osztrák-román kereskedelmi tárgyalások.</p>	<p>1936. nov. 20. Kriszti Lukov hadügyminiszter elrendeli „a hadseregnek a politizáló elemektől való végleges megtisztítását”.</p> <p>1936. dec. Gunev bolgár pénzügyminiszter Berlinben tárgyal.</p> <p>1937. január 10—20. Bulgáriában pártok nélküli parlamentárizmust vezetnek be, ami lényegileg átmenetet jelent a totalitárius államformához. Az új választási törvény politikai feltételekhez köti a választhatóságot. Kiosszeivanov terve: kormánypárti képviselőkkel alakítandó nemzeti blokk, ezt azonban több kormányalakítása révén sem sikerül elérnie, mivel a választott képviselők közel 70%-a a diktatórikus jellegű irányzat ellenzőiből áll.</p> <p>1937. január 24. Barátsági szerződés Belgrádban Jugoszlávia és Bulgária között.</p>	<p>1936. nov. 21. Az európai német népcsoportok karlsbadi kongresszusán Henleint a népcsoportok szövetségének elnökévé választják.</p> <p>1936. nov. 25. Jugoszláv parlamenti küldöttség Prágában.</p> <p>1936. dec. 22. Csehszlovák-magyar kiegészítő kereskedelmi pótegyezmény az 1935 június 14-i szerződéshez. A kompenzációs alapon kötött árucseré és fizetési megállapodás az árucsereforgalom értékét az előző évi 140 millióról 200 millió csehszlovák koronára emeli.</p> <p>1937. jan. 24. A cseh kormány sajtó rokonszenvvel üdvözli a bolgár-jugoszláv barátsági egyezményt.</p>	<p>1936. nov. 26. Alexa Ivić szerb történész a belgrádi Dan című lapban a délszláv-magyar szellemi egymásrautaltságról nyilatkozik.</p> <p>1936. dec. 1. A francia-jugoszláv kereskedelmi egyezmény aláírására Bastid francia kereskedelmi miniszter Belgrádba érkezik.</p> <p>1936. dec. 5. Magyar kereskedelmi delegáció Belgrádban. Az ez alkalommal kötött kereskedelmi megállapodás és fizetési egyezmény 1937. jan. 1-én lép életbe. — A belgrádi tanítóképzőben megnyílik a magyar tagozat első osztálya.</p> <p>1937. jan. Stojadinović miniszterelnök és Maček. az egyesült ellenzék vezetője, a Zágráb közelében lezajlott találkozáson eredménytelen eszmecsere folytatnak.</p> <p>1937. jan. 24. Belgrádban jugoszláv-bolgár barátsági szerződést kötnek. A barátsági szerződés aláírásával kapcsolatban a román képviselőházban éles támadás hangzik el Stojadinović balkáni külpolitikájával kapcsolatban.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1936. nov. 20—30. Beck külügyminiszter Londonban.</p>	<p>1936. nov. 23—28. Horthy Miklós kormányzó látogatása Olaszországban.</p> <p>1936. nov. 29. Horthy kormányzó és Kánya külügyminiszter látogatása Bécsben.</p> <p>1936. dec. 5. Magyar-jugoszláv kereskedelmi megállapodás.</p> <p>1937. jan. 11. Darányi magyar miniszterelnök Bécsben.</p>	<p>1936. dec. Samsonovici román vezérkari főnök Kosprzycki lengyel hadügyminiszter meghívására Varsóba látogat. Caranfil légügyi és tengerészeti miniszter lemond. Utóda Radu Irimescu. — V. Antonescu külügyminiszter párizsi látogatása.</p> <p>1936. dec. 1. Francia tiszti delegáció a román nemzeti ünnepeken. A küldöttség vezetője, Mittelhauser tábornok ünnepi beszédében kijelenti: Franciaország hajlandó fegyverrel is megvédeni Románia integritását.</p>	<p>1936. nov. 27. A spanyol ügy a Népszövetség Tanácsa elé kerül.</p> <p>1936. dec. 5. Bevezetik az új szovjet alkotmányt. A Kongresszus és a Központi Végrehajtó Bizottság helyébe legfőbb és kizárólagos törvényhozó testületként a Szovjetunió Legfelső Tanácsa lép.</p> <p>1936. dec. 12. VIII. Edward angol király lemond a trónról öccse, Albert yorki herceg javára.</p> <p>1937. jan. 30. A népszövetségi tanács elfogadja Beck lengyel külügyminiszter javaslatát a danzigi szenátus és a népszövetségi főbiztos közötti jogviszony megszüldítéséről.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1937. febr. 180 millió schilling névértékű, 30 éves lejáratú újabb belső kölcsön munkaalkalmak létesítése és az osztrák gazdasági élet fellendítése érdekében.</p> <p>1937. febr. 22—23. Neurath báró német külügyminiszter viszonzza Schmid osztrák külügyi államtitkár berlini látogatását.</p>	<p>1937. február. Részleges uralkodói amnesztia.</p>	<p>1937. febr. 1. Életbelép a csehszlovák államvédelmi törvény.</p> <p>1937. febr. 13. A csehszlovák kultuskormányzat Prágában magyar kultúr-estet rendez magyar baloldali írók részvételével.</p> <p>1937. febr. 18. Politikai egyezmény a csehszlovák kormány és a kormánytámogató német pártok között a népjóléti, kisebbségi és nyelvi kérdésben. Hodža miniszterelnök bejelenti, hogy a csehszlovák alkotmánylevél szellemében kívánja megoldani a nemzetiségi problémákat.</p> <p>1937. febr. 25. A csehszlovák nemzetgyűlés elfogadja a Machnik agrárpárti nemzetvédelmi miniszter által beterjesztett korlátlan katonai létszám-emelésről szóló törvényt.</p> <p>1937. febr. 28. Henlein aussigi beszédében népi önkormányzatot követel a „Szudétaföld etnikai határainak figyelembevétele, az önkormányzati alapelvek elismertetése és az államfordulat óta felmerült kisebbségpolitikai sérelmek „jövátétele“ érdekében.“</p>	<p>1937. febr. 5. Rüsdi Arras török külügyminiszter Belgrádban tárgyal.</p> <p>1937. febr. 15. Kisantant gazdasági értekezlet Dubrovnikban (Raguza).</p> <p>1937. febr. 15—16. Jugoszláv delegáció résztvesz a Balkán-antant athéni tanácsülésén.</p> <p>1937. febr. 20. Antonescu román külügyminiszter újabb belgrádi látogatást tesz.</p> <p>1937. febr. 29. A volt jugoszláviai Magyar Párt a kormány elé terjeszti kulturális és iskolaügyi kívánságait tartalmazó emlékiratát.</p>
<p>1937. márc. 8. Hodža csehszlovák miniszterelnök Bécsben.</p>	<p>1937. márc. A községi választásokon a Kiosszeivanov-kormány jelentős többséget ér el.— A feloszlatott katonai liga tagjai mozgalmat indítanak. Krasznovszki belügyminiszter elrendeli letartóztatásukat.</p>	<p>1937. márc. 4. Hodža miniszterelnök Bécsben figyelmezteti Schuschniggot a nagynémet propagandában leselkedő veszélyekre.</p>	
<p>1937. márc. 18. Schuschnigg kancellár Budapesten tárgyal.</p> <p>1937. márc. 20. A biztonsági miniszteri tárca megszűnik. Az idetartozó ügyeket a jövőben a kancellári hivatal intézi, melynek kebelében Skubl bécsi rendőrfőnök a „biztonsági ügyek államtitkárja“ címmel megbízatást kap „az állambiztonság legfőbb felügyelőtére“. — A kormány nyilatkozatot tesz közzé, mely szerint tagjai kivétel nélkül a Vaterländische Front-hoz tartoznak.</p>			<p>1937. márc. 25. Ciano olasz fasiszta külügyminiszter Belgrádban aláírja az olasz-jugoszláv politikai egyezményt. A megállapodást jugoszláv részről külügyminiszteri minőségben Stojadinović jegyzi. A politikai egyezmény egyben „barátság szerződés“-nek számít a két állam között. — Jugoszláv demokrata körök az egyezmény aláírásával kapcsolatban tiltakozásukat fejezik ki.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1937. febr. 21. A Skladkowski-kormány megbízásából Koc vezérkari ezredes „Egységes nemzeti tábor” megalakítására szólítja fel a közvéleményt. Az ekkor kiadott deklaráció az 1935. évi alkotmány, a hadsereg és az egyház egységére hivatkozik.</p>	<p>1937. febr. 12. Új magyar-francia kereskedelmi és fizetési egyezmény.</p>		<p>1937. febr. Olasz csapat szállítások Francónak a spanyol polgárháború során.</p>
<p>1937. márc. Lengyel-szlovák sajtóközeledés. Az év folyamán Gwizdz lengyel szenátor Pozsonyba, Hlinka és Sidor szlovák néppárti politikusok Lengyelországba látogatnak.</p>	<p>1937. márc. 6. A magyar kormány hozzájárul a nagyhatalmak spanyol be nem-avatkozási javaslatához.</p> <p>1937. márc. 7. Az ellenzéki pártok népgyűléseken tiltakoznak a jobboldali izgatások ellen.</p> <p>1937. márc. 19. Schuschnigg kancellár Budapesten.</p>	<p>1937. márc. A román belügyminiszter a patriárkához fordul, hogy papjait tiltsa el a pártpolitikától. A kérelem a vasgárdista érzelmű papság ellen irányul.</p> <p>1937. márc. 16. Anghelescu román kultuszminiszter varsói látogatásakor lengyel-román kulturális egyezményt köt Swietoslawski lengyel közoktatási miniszterrel.</p>	<p>1937. márc. 8. Burckhardt népszövetségi főbiztos Varsóban a danzigi problémát érintő ügyekről tárgyal.</p> <p>1937. márc. 23. Pápai enciklika a német fajmitoszt ellen.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1937. ápr. 5. Ervin Zajicek csehszlovák (német ker. szoc.) tárca nélküli miniszter előadása a dunai államok együttműködéséről Bécsben.</p> <p>1937. ápr. 14. Schuschnigg kancellár kismartoni beszédeben bejelenti: Ausztria mintaszerű kisebbségi jogszolgáltatást kíván alkotni, hogy kisebbségei otthon érezzék magukat.</p> <p>1937. ápr. 21. Ausztriában újabb államellenes nemzetiszocialista szervezkedést lepleznek le. 21 nemzetiszocialista ügynököt letartóztatnak.</p> <p>1937. ápr. 25. Hosszas halogatás után sor kerül Schuschnigg velencei látogatására, mely az osztrák közvéleménnyel elégedetlen olasz külpolitika tartózkodó magatartása miatt eredménytelenül végződik.</p> <p>1937. máj. 3—4. Miklas szövetségi elnök budapesti látogatása. Az elnököt Schuschnigg kancellár és Schmidt külügyi államtitkár is elkísérik.</p> <p>1937. máj. 15. Schmidt osztrák külügyi államtitkár francia meghívásra Párisba utazik, ahol Delbos külügyminiszterrel tárgyal.</p> <p>1937. máj. 20. A Párisból hazatérő Schmidt külügyi államtitkár Bernben Motta szövetségi elnökkel megbeszélést folytat.</p> <p>1937. június. Hjalmar Schlacht, a Német Birodalmi Bank elnöke Bécsben tárgyal.</p>	<p>1937. április 1. A belgrádi kisántánt konferencián Jugoszlávia békét és jószomszédi viszonyt ajánl Bulgária és a többi Balkán-állam között.</p> <p>1937. ápr. 20. Ismet Inonü török miniszterelnök és Teyfik Rüsdi külügyminiszter Szófiában Borisz cárral tárgyalnak.</p> <p>1937. máj. 16. Ruscukban leleplezik az első világháború magyar katonáinak emlékművét.</p> <p>1937. máj. 22. Részleges kormányátalakítás. A földművelési, igazság- és kereskedelemügyi tárcák gazdát cserélnek. Az új kereskedelmi miniszter Dimitri Berov.</p> <p>1937. június 9—11. Neurath német külügyminiszter hivatalos látogatása Szófiában. A tárgyalások külpolitikai és gazdasági jellegűek. A bolgár külkereskedelem teljesen német befolyás alá kerül.</p>	<p>1937. ápr. 5—7. Beneš csehszlovák köztársasági elnök látogatást tesz Belgrádban.</p> <p>1937. máj. 1. Hodža a nemzetiségpolitikai rendezés első lépéseként a postánál és vasútnál elrendeli a nyelvhasználati jog kiterjesztését. — Henlein az égeri kerületben tartott beszédében kijelenti, hogy a szudétanémet párt végcélja a „szudétanémet nemzeti autonómia“.</p>	<p>1937. ápr. 1—2. A kisántánt államok külügyminisztereinek belgrádi konferenciája.</p> <p>1937. ápr. 5—7. Beneš, Pál régensherceg és Stojadinović jugoszláv miniszterelnök találkozája Belgrádban.</p> <p>1937. ápr. 11—12. Rüsdi Aras török külügyminiszter újabb belgrádi útja.</p> <p>1937. máj. Göring „porosz miniszterelnök“ Bledben Pál régensherceggel és Stojadinovićcsal találkozik.</p> <p>1937. jún. 17. A kisántánt külügyminisztereinek tanácskozása egy dunai gőzhajón.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
		<p>1937. ápr. Beck lengyel külügyminiszter látogatást tesz Bukarestben; júniusban a lengyel köztársasági elnök jön Romániába.</p> <p>1937. ápr. 9. A koronatanács megfosztja rangjától Miklós királyi herceget, aki rövidesen emigrál.</p>	<p>1937. ápr. 5—7. Beneš csehszlovák köztársasági elnök látogatást tesz Belgrádban.</p> <p>1937. ápr. 11—12. Rüsdi Aras török külügyminiszter Belgrádban.</p>
<p>1937. ápr. 22-25. Lengyel-román közeledési tárgyalások. A lengyel külügyminiszter Bukarestben tárgyalásokat folytat.</p>	<p>1937. ápr. 20. Életbelép a magyar-bolgár új áruforgalmi egyezmény a devizakompensáció gyakorlati alkalmazásával.</p> <p>1937. máj. 3. Miklós osztrák szövetségi elnök és Schuschnigg látogatása Budapesten.</p>	<p>1937. máj. 9. Az ügyvédkongresszus kimondja, hogy a jövőben „az ügyvédi kamarák teljes egészükben őslakó románokból fognak állani.“</p>	<p>1937. máj. 2. A Szovjetunió bejelenti a harmadik öt éves tervet.</p> <p>1937. máj. 8—12. Az angol lapokat kitiltják Olaszországból.</p>
<p>1937. máj. 24. A legfőbb hadúri jogok gyakorlásával felruházott Smigly-Rydz marsall programbeszédet intéz a lengyel közvéleményhez a „konstruktív nemzeti erők egyesítése“ és az „egységes nemzeti tábor megalakítása“ érdekében.</p> <p>1937. jún. A lengyelországi UNO ukrán szervezet tagjainak lembergi esküdtársági tárgyalása alkalmával ukrán kisebbségi demonstráció Kelet-Galiciában.</p> <p>1937. jún. 6—9. Mościcki elnök Beck külügyminiszter kíséretében hivatalos látogatást tesz Bukarestben.</p> <p>1937. jún. 28. Újra rendezik Magyarország népszövetségi kölcsönügylét, lényeges kamatmérséklést és határidő meghosszabbítást adnak.</p>	<p>1937. máj. 19. II. Viktor Ernáuel olasz király Budapesten.</p> <p>1937. máj. 28. A Népszövetség tanácsa az erdélyi magyarság petíciójának helyt adva, kimondja, hogy a román kormány rendezni köteles a Csiki Magánjavaknál alkalmazott tisztviselők nyugdíjügyét.</p>	<p>1937. máj. 24. Mihály román trónörökös varsói látogatása alkalmával Károly király nevében meghívja Mościcki elnököt Bukarestbe.</p> <p>1937. jún. 6. Károly király ünnepélyes külsőségek között fogadja a Bukarestbe érkező Mościcki lengyel köztársasági elnököt és Beck külügyminisztert.</p> <p>1937. jún. 20. Hodža csehszlovák és Tatarescu román miniszterelnökök találkozik Bukarestben.</p> <p>1937. jún. 26—29. Károly román király, Mihály trónörökös és Tatarescu miniszterelnök kíséretében vizonozza Mościcki elnök és Beck külügyminiszter</p>	<p>1937. jún. 1. Konoye herceg jobboldali kormánya Japánban.</p> <p>1937. jún. 15. Angila birodalmi konferencián kifejezi azt az óhaját, hogy a Népszövetség alapokmánya válasszassék el a békeszerződésektől.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1937. júl.—dec. Az osztrák nemzetiszocialisták látszólag visszavonulnak. A szociáldemokraták érdeklenséget tanúsítanak a közéleti eseményekkel szemben. A feloszlátott párt-szervezetek üzemi sajtó útján tartják az érintkezést.</p> <p>1937. júl. 14. Az osztrák védtörvény megállapítja, hogy a Vaterländische Front karhatalmi szerve, a „Frontmiliz“ a szövetségi hadsereg szerves alkotó részének tekintendő.</p> <p>1937. aug. 6—11. Neurath német külügyminiszter és Schmidt osztrák külügyi államtitkár újabb tárgyalásai Vorarlbergben.</p>	<p>1937. júl. 1. A trónörökös születése (jún. 16.) alkalmával kiadott széleskörű kegyelmi rendelet következtében több ezer politikai fogoly kerül szabadlábra.</p>	<p>1937. júl. 16. Hodža miniszterelnök kormány-rekonstrukció céljából beadja lemondását.</p> <p>1937. júl. 22. A kormánykoalíció pártjaival folytatott tárgyalások eredményeként megalakul az új Hodža-kormány. Kalfus pénzügyminiszter kiválik a kormányból, tárcáját ideiglenesen Franke iskolaügyi miniszter vállalja.</p>	<p>1937. júl. 13—14. Nedić tábornok, a jugoszláv vezérkar főnöke, látogatást tesz Párizsban.</p> <p>1937. aug. 1. Károly román királyt Belgrádban Pál régensherceg látja vendégül. A régens október végén Sinaiában viszonzza a látogatást.</p>
<p>1937. szept. 5. Schmidt külügyi államtitkár Berlinben Göring porosz miniszterelnökkel tárgyal. Német részről aggályokat támasztanak az ausztriai legitimista propagandával kapcsolatban.</p> <p>1937. szept. 26. Hodža csehszlovák miniszterelnök badeni látogatása alkalmával Schuschnigg kancellár rámutat az osztrák-csehszlovák jóviszonyt a csehszlovák államvédelmi törvény kapcsán kedvezőtlenül befolyásoló határmenti osztrák áttelepítésekre és kiutasításokra.</p>	<p>1937. szept. A Metaxas-kormány megszünteti bolgár viszonylatban az eddigi maximális vámtételeket, de a kölcsönös legtöbb kedvezményre vonatkozó bolgár—görög kereskedelmi tárgyalások elmaradnak.</p> <p>1937. szept. 25—30. A bolgár hadsereg első nagygyakorlata, a militarista mozgalom további előretérése.</p>	<p>1937. szept. 1. A szlovák főiskolai ifjúság pozsonyi tüntetése a „szlovák nyelvi és politikai jogokért“.</p> <p>1937. szept. 14. T. G. Masaryk, a csehszlovák köztársaság alapító elnöke laznai kastélyában meghal.</p>	<p>1937. szept. A jugoszláv sajtó rokonszenvvel fogadja Magyarország részvételét a belgrádi nemzetközi vásáron. — Belgrádban aláírják a dunagőzhajózási díj-szabásokról szóló jugoszláv-magyar — csehszlovák-osztrák megállapodást.</p> <p>1937. szept. 8. Maček elhárítja Pál régensherceg ajánlatát, alkotmányos biztosítékok híján nem hajlandó belépni a kormányba.</p> <p>1937. okt. 4. A Stojadinović-kabinet újjáalakítása során több radikális szerb politikus kerül a kormányba. Az egyházi konkordátum ügyében magát exponáló Subotić igazságügy-miniszter távozik és Dimitrije Magarašević lesz közoktatásügyi miniszter.</p> <p>1937. okt. 9. Az egyesült szerb-horvát ellenzék újabb pártközi egyezményt köt Mačekkel.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1937. júl. 15. A Népszövetség védelme alatt kötött 1922. évi lengyel—német genfi egyezmény lejár.</p> <p>1937. aug. 15. A lengyel agrár-mozgalom vezetői bejelentik az országos paraszt-sztrájkot az emigrációban élő lengyel parasztvezér, W. Witos visszatérése érdekében.</p> <p>1937. aug. 22—31. Egy millió lengyel paraszt sztrájkol a diktatúra terménybeszolgáltatási rendelete ellen és a száműzött agrárpolitikusok visszahívása érdekében.</p> <p>1937. szept. 1. A kormányzat letöri a parasztsztrájkot. A sztrájk középpontjában álló Galiciában rendkívüli rendészeti intézkedéseket hoznak.</p>	<p>1937. júl. 1. Az országgyűlés elfogadja a kormányzói jogkör kiterjesztéséről szóló törvényt.</p> <p>1937. aug. 30. A magyar kormány Washingtonban közli, hogy amerikai adósága után 1937 dec. 15-től kezdve a legközelebbi három évben részleges dollárfizetéseket kész teljesíteni.</p> <p>1937. szept. 17. Budapesten ifjúmunkások oszlatják szét a nyilaskeresztes tüntetőket.</p>	<p>hivatalos látogatását. A lengyel és román államfők bukaresti találkozásán elhatározzák, hogy a lengyel-román szövetségi viszony elmélyítése érdekében diplomáciai képviselőket nagykövetségekké alakítják át.</p> <p>1937. aug. 30—31. A kisántánt állandó tanácsának sinaiai értekezletén a csehszlovák részről előterjesztett közép-kelet európai bizton-sági tervet tárgyalják.</p> <p>1937. szept. Ismét megkísérlik az ú. n. nemzeti munkavédelmi törvény parlamenti módosítását, mely a kisebbségi magánalkalmazottak kizorítását jelentené a gazdasági életből. A sérelmes záradék elfogadására nem kerül sor, de a kereskedelmi minisztérium több ízben körlevelekkel igyekszik befolyásolni a nagyvállalatokat.</p>	<p>1937. aug. 7. Egy évre meghosszabbítják a lengyel-danzigi gazdasági szerződést.</p> <p>1937. aug. 16. Fellángol a japán-kínai háború. A japánok kínai városokat bombáznak.</p> <p>1937. szept. 25—29. Hitler és Mussolini Münchenben találkoznak s békenyilatkozatot tesznek.</p> <p>1937. szept. 27. A kisántánt állandó tanácsának genfi értekezlete elhatározza, hogy újabb gazdasági tárgyalásokat kezdeményez a dunai népek között (Hodža gazdasági duna-konföderációs terve).</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1937. okt. 26. Schmidt külügyi államtitkár lengyelországi útja alkalmával Varsóban osztrák-lengyel kulturális egyezményt köt.</p> <p>1937. nov. 10. Schmidt ismét tárgyal Göringgel Berlinben.</p> <p>1938. jan. Szüntelen nemzetiszocialista, illetve Vaterländische Front és legitimista tüntetések egész Ausztriában. Az Osztrák Nemzeti Bank elnökének, Kienböcknek deflációs pénzügyi politikája még elmélyíti a válságot. — Schuschnigg és Hodža csehszlovák miniszterelnök újabb tárgyalásai alkalmával az osztrák sajtó rokonszenvvel emlékezik meg a csehszlovák miniszterelnök hatvanadik születésnapjáról.</p>	<p>1937. okt. 22. A Kioszeivanov-kormány az általános választások „előkészítéseül” kihirdeti az új választási törvényt, mely a korábbi politikai pártok indulását kizárja.</p> <p>1937. okt. 25. Borisz cár és a királyi család többhetes külföldi látogatása Olaszországban, Párisban és Londonban.</p>	<p>1937. okt. 5—10. Kamil Krofta csehszlovák külügyminiszter Párisban Chaumpeux miniszterelnökkel és Delbos külügyminiszterrel tárgyal.</p> <p>1937. dec. 4. Változás a Hodža-kormányban. Najman kereskedelem- és iparügyi miniszter halálával megüresedett tárcát a szintén iparospárti Mlčochhal töltik be.</p> <p>1938. jan. 1. A cseh közvélemény megütközéssel fogadja Beránnak, az agrárpárt elnökének Henleinékkal való közvetlen tárgyalásokat ajánló újívi vezércikkét.</p>	<p>1937. okt. 12. Stojadinović Párisban meghosszabbítja a francia-jugoszláv szövetségi szerződést.</p> <p>1937. dec. 5—10. Stojadinović jugoszláv miniszterelnök római látogatása.</p>

1937. nov. 5. Kisebbségi egyezmény Német- és Lengyelország között, mely meghosszabbítja az 1922. évi felsősziléziai egyezmény érvényét.

1938. jan. Az „Egységes nemzeti tábor“ nevű hivatalos kormánysszervezkedés a gyakorlatban csődöt mond. Vezetője, Koc ezredes, megváltik a szervezet-től, melynek élére Sladkowskij miniszterelnök kívánására Skwarczynskij tábornok áll.

1937. okt. 22. Finn-magyar kulturális egyezmény.

1937. okt. 30. Schuschnigg kancellár és Darányi magyar miniszterelnök kisbéri találkozója. A találkozón részt vesz Kánya magyar külügyminiszter is.

1937. okt.—nov. Bírói ítéletek a különböző szélső-jobboldali mozgalmak vezetői ellen.

1937. nov. 21—25. Darányi miniszterelnök és Kánya külügyminiszter Németországban tárgyal.

1937. dec. 2. A képviselőház megszavazza a felsőház jogkörének kiterjesztéséről szóló törvényjavaslatot.

1937. okt. 25. Sinaiai ünnepek Mihály trónörökös születésnapján. Az ünnepeken megjelennek Pál jugoszláv régensherceg, valamint a belga és svéd trónörökösök.

1937. nov. 17. Tatarescu a parlament mandátumának lejáratára hivatkozva, beadja lemondását. Az uralkodó ismét őt bizza meg kormányalakítással.

1937. dec. 20—27. A Tatarescu-kormány a választáson csak 39.3%-ot ér el. A Vaszgárda e választáson elismert pártként szerepel és 66 mandátumra tesz szert. Az uralmat a Cuza-féle antiszemita irányzattal rokonszenvező O. Goga veszi át, noha az előző parlamentben e párt 387 mandátum közül csak 9-cel rendelkezett. Goga erősen jobboldali uralmával a király egyrészt védekezni igyekszik a Vaszgárda ellen, másrészt közeledni próbál a tengelyhatalmakhoz. — Goga hadügyminisztere Antonescu, a külügyminiszter Istrate Micescu, aki kevésbé előbb a magyar ügyvédre „numerus nullus“-t akart alkalmazni.

1938. jan. 4. Az angol és francia demokrácia élesen állást foglal a Goga-kormány ellen.

1938. jan. 8. Micescu külföldi útja során Prágában tárgyal; később Párizsba és Londonba is ellátogat. Goga az erdélyi magyarság

1937. okt. 13. Németország garantálja Belgium semlegességét.

1937. okt. 27. A Balkán-paktum hatalmainak ankarai vezérkari értekezlete.

1937. nov. 8. Danzig nemzetiszocialista befolyás alatt. A danzigi hatóságok az ellenzéki pártok betiltása után kihirdetik, hogy új pártalakítást nem engedélyeznek a szabadállam területén.

1937. dec. 6—17. Delbos francia külügyminiszter Varsóban, Bukarestben, Belgrádban és Prágában tárgyal.

1937. dec. 12. Olaszország bejelenti kilépő szándékát a Népszövetségből.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1938. jan. 10—12. Olasz-osztrák-magyar konferencia Budapesten. Főbb pontjai: Ausztria Németországhoz való közeledésének „előkészítése“, a magyar fegyverkezési egyenjogúság, a magyar-román viszony javítása és a dunai államok gazdasági kapcsolatainak rendezése.</p>		<p>1938. jan. 9—10. Micescu román külügyminiszter Prágában.</p> <p>1938. jan. 18. Magyar kisebbségi küldöttség a csehszlovákiai magyarság politikai sérelmeinek orvoslását kéri Beneš elnöktől.</p>	<p>1938. jan. 11. Micescu román külügyminiszter Belgrádban.</p> <p>1938. jan. 14—22. Stojadinović jugoszláv miniszterelnök és külügyminiszter „baráti látogatása“ Németországban. Stojadinović németországi útját a jugoszláv közvélemény nyílt ellenszenvvel fogadja.</p>
<p>1938. jan. 26. Újabb államellenes nemzetiszocialista összeesküvés Bécsben. Az államkancellária kebelében működő biztonsági államtitkárság sorozatos le tartóztatásokat foganatosít.</p>	<p>1938. jan. 25—29. Ötnapos kormányválság. Kiosszeivanov átalakítja kormányát. Krasznovszki belügy, Berov kereskedelmi, Ognianov igazságügy és Lukov honvédelmi miniszter lemond. Tárcáikat Nikolaev, Nikiforov, Kozsuharov, illetve Daszkalov tábornok veszi át.</p>	<p>1938. febr. 10. Szülő és Esterházy, az Egyesült Magyar Párt vezetői Hodža miniszterelnökkel tárgyalnak.</p>	<p>1938. jan. 22. A pravoszláv klérus kormányellenes monstretüntetése Zágrábban</p> <p>1938. febr. 7. Rüsdi Arras török külügyminiszter Belgrádban.</p>
<p>1938. febr. 12. Schuschnigg berchtesgadeni kényszerlátogatása. Az ekkor kötött „megállapodásban“ Hitler „biztosítja Ausztriát, hogy Németország nem veszélyezteti Ausztria függetlenségét“. Osztrák részről ennek ellenében hozzájárulnak az ausztriai nemzetiszocialistáknak a Vaterländische Front keretében való szervezkedéséhez.</p>		<p>1938. febr. 11. A német agrár- és keresztényszocialista pártok közös értekezletén bizalmi indítványt emelnek a kormánnyal szemben.</p>	<p>1938. febr. 11. Ideiglenes megállapodás a Szent Szinódus és Stojadinović miniszterelnök között. A kormány elejti a konkordátumot és szabadon bocsátja a konkordátum elleni tüntetéseken letartóztatott egyéneket.</p>
<p>1938. febr. 15. Schuschnigg a berchtesgadeni megállapodás értelmében általános politikai amnesztiát hirdet.</p>			
<p>1938. febr. 16. Schuschnigg negyedik kormánya. Glaise-Horstenau belügyminiszter távozik. Ausztria új bel- és biztonságügyi minisztere a nemzetiszocialista felfogású Seyss-Inquart.</p>			
<p>1938. febr. 17. Seyss Inquart Berlinben.</p>			
<p>1938. febr. 24. Schuschnigg az ú. n. „német“ békéről. Az osztrák nemzeti szocialisták a beszéd elvi megállapításai miatt viharosan tüntetnek Schuschnigg ellen.</p>			

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1938. febr. A lengyel közvélemény demokratikus táborra népgyűléseken követeli az 1935. évi önkényes választási törvény megváltoztatását.</p> <p>1938. febr. 5. Horthy Varsóban meglátogatja Mościcki lengyel köztársasági elnököt. A tárgyalások során gazdasági és határkérdések is felmerülnek.</p> <p>1938. febr. 28. Életbelép az 1936. ápr. 24-én kötött lengyel—magyar konzuli egyezmény.</p> <p>1938. febr. 5—9. Horthy kormányzó látogatása Mościcki lengyel köztársasági elnöknel Varsóban.</p> <p>1938. febr. 22. A magyarországi nyilaskeresztesek vezetőségét rendőri felügyelet alá helyezik; párt-helyiségüket lezárják.</p>	<p>1938. jan. 10—12. Olasz—magyar—osztrák külügyminiszteri tanácskozás Budapesten.</p> <p>1938. jan. 27. A Nemzetek Szövetsége felszabadítja Magyarországot a pénzügyi ellenőrzés alól.</p> <p>1938. febr. 10. Miron Christea pátriárka megalakítja első kormányát, amelyben Tatarescu is tárcát vállal. Az új kabinetben a liberálisok és a Vaida-Voevoddal tartó román Front politikusai vesznek részt.</p> <p>1938. febr. 24. A király eltörli a régi alkotmányt s új, „korporatív“ alkotmányt vezet be, amelyet az ország népszavazással elfogad.</p>	<p>vezetőivel keres közeledést és hajlandó feleleveníteni a csucsi paktumot.</p> <p>1938. febr. 10. A Goga-kormány választásra készül, de váratlan belpolitikai válság miatt lemond.</p>	<p>1938. jan. 26. Nemzeti szocialista összeesküvés Ausztriában.</p> <p>1938. febr. 4. Hitler felmenti Blomberg hadügyminisztert és személyesen veszi át az egész véderő fölélt való parancsnokságot. Neurath helyett Ribbentrop lesz külügyminiszter, az új hadseregfőparancsnok pedig Walter Brauchitsch.</p> <p>1938. febr. 21. Sir John Simon angol pénzügyminiszter a közép-dunai kérdésekkel foglalkozva a népszövetségi egységkormány értelmében tiltakozik az erőszakos „megoldások“ ellen. — Eden külügyminiszter lemond, utódja Halifax lord. Chamberlain t. i. engedmények árán is szükségesnek véli az Olaszországgal való kibékülést.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1938. febr.26—28. Seyss-Inquart Berlinben tárgyal. — Schuschnigg — Schmidt bécsi polgármester javaslatára — közeledik a szociáldemokratákhoz.</p>			
<p>1938. márc. 9. Schuschnigg innsbrucki beszédében március 13-ra, meglepetésszerűen népszavazást jelent be a „szabad és keresztény Ausztria biztosítása” céljából.</p>	<p>1938. március 5—10. Ki-oszeivanov miniszterelnök tárgyalásokat folytat a politikai pártok helyébe lépett szobranje-frakciók vezetőivel a kormánypárti „nemzeti blokk” megalakítása érdekében. A tárgyalások ismét eredménytelenek, a szobranje tagjainak több mint fele ellenzi az egységes kormánypárt deklarálását; a tekintélyuralmi befolyás megszüntetését és a Szovjetunióval megszakadt diplomáciai kapcsolatok újbóli felvételét követelik.</p>	<p>1938. márc. 4. Hodža rádióbeszédben válaszol Hitlernek a külföldi németiség helyzetével foglalkozó febr. 24-iki beszédére és a köztársaság határainak sértetlenségét hangsúlyozza.</p>	<p>1938. febr. 26. Az ideiglenes megegyezés alapján betöltik a félév óta megüresedett pátriárkai széket. A Szent Szinódus választóbizottságának jelölése alapján Dozic cetinjei metropolitát pátriárkává választják.</p>
<p>1938. márc. 10. A márc. 13-i osztrák népszavazás hírért az ausztriai nemzeti-szociálisták „kihívás”-nak minősítik. Hitler a berchtesgadeni egyezmény „megszegésével” vádolja Schuschniggot.</p>	<p>1938. márc. 10. Csehszlovákiában rendeletet adnak ki, amely arányos részt biztosít a német kisebbségnek az állami szolgálatban.</p>	<p>1938. márc. 10. Csehszlovákiában rendeletet adnak ki, amely arányos részt biztosít a német kisebbségnek az állami szolgálatban.</p>	<p>1938. márc. 10. Többheti tartózkodásra közel százfőnyi „szakértőkből” álló német csoport érkezik Jugoszláviába.</p>
<p>1938. márc. 11. Schuschnigg kancellár előbb a népszavazás elhalasztásával megkísérli az összeomlással fenyegető belpolitikai válság áthidalását, majd amikor ez irányú terve nem sikerül, bejelenti lemondását. — Miklas elnök Seyss-Inquartot bízza meg kormányalakítással. — A nemzetiszociálista befolyás alatt álló kormány alkancellárja Glaise-Horstenau, külügyi államtitkára W. Wolf. — Seyss-Inquart árulása: behívja a németeket Ausztriába.</p>	<p>1938. márc. 11. Csehszlovák érdeklődésre Göring „biztosítja” a köztársaság berlini követét, hogy Németország Csehszlovákia irányában „semmilyen támadó akcióra nem gondol”. — Ugyanekkor Ribbentrop biztosítja Krofta csehszlovák külügyminisztert, hogy Németország magára nézve kötelezőnek ismeri el az 1925 okt. 16-án kötött német—csehszlovák döntőbírósi egyezményt.</p>	<p>1938. márc. 11. Csehszlovák érdeklődésre Göring „biztosítja” a köztársaság berlini követét, hogy Németország Csehszlovákia irányában „semmilyen támadó akcióra nem gondol”. — Ugyanekkor Ribbentrop biztosítja Krofta csehszlovák külügyminisztert, hogy Németország magára nézve kötelezőnek ismeri el az 1925 okt. 16-án kötött német—csehszlovák döntőbírósi egyezményt.</p>	
<p>1938. márc. 13. „Anschluss” Ausztriában. A német csapatok bevonulásával egyidejűleg Miklas szövetségi elnök lemond, Schuschnigg volt kancellárt elfogják és ismeretlen helyre hurcolják. — Seyss-Inquart bejelenti „Ausztriának Németországgal való egyesülését”. — Ausztria állami léte átmenetileg megszűnik. — Mussolini elutasítja a francia kormány beavatkozási javaslatát az osztrák ügyben.</p>	<p>1938. márc. 15. A Szovjetunió köztársaságát megállapodás értelmében kilátásba helyezi támogatását arra az esetre, ha Franciaország nem tudná teljesíteni fenti szerződéssel kapcsolatos kötelezettségét.</p>	<p>1938. márc. 15. A Szovjetunió köztársaságát megállapodás értelmében kilátásba helyezi támogatását arra az esetre, ha Franciaország nem tudná teljesíteni fenti szerződéssel kapcsolatos kötelezettségét.</p>	
<p>1938. márc. 15. A megszállók április 10-re „népszavazást” hirdetnek Ausztriában.</p>			

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1938. márc. 7. Beck lengyel külügyminiszter római utazása.</p> <p>1938. márc. 17. A lengyel kormány ultimátumszerű jegyzéket küld Litvániának, melyben a diplomáciai és konzuli viszony, valamint a vasúti és postaforgalom felvételét és a litvániai lengyel kisebbség ügyének rendezését tűzik ki.</p>	<p>1938. márc. 2. Kánya magyar külügyminiszter bécsi látogatása.</p>	<p>1938. márc. Codreanu önként felosztatja a Vasgárdát s megszervezi a „Mindent a hazáért“ mozgalmat. — A pártokat, így az Országos Magyar Pártot is, azonnali hatállyal felosztatják.</p> <p>1938. márc. 12. Az átmeneti Cristea-kormányban Petrescu-Comnen átveszi Micescutól a külügyi tárcát.</p>	<p>1938. márc. 10. Lemond a Chautemps-kormány, mert nem tudta megkapni a rendkívüli pénzügyi felhatalmazásokat. Az új kormányt márc. 14-én Léon Blum alakítja meg.</p> <p>1938. márc. 11—13. Német csapatok erőszakosan megszállják Ausztriát. Seyss-Inquart alakít kormányt. Kimondják az Anschlusst.</p> <p>1938. márc. 14. A berlini brit nagykövet kormánya nevében tiltakozik Ausztria törvényellenes, erőszakos megszállása ellen. — Hitler Bécsben „bejelenti“ az Anschluss-t. — Újabb együttes angol-francia tiltakozás Ausztria megszállása ellen.</p> <p>1938. márc. 16. A Blum-kormány megígéri támogatását Csehszlovákiának, ha idegen támadás érné.</p> <p>1938. márc. 17. Hull, az Egyesült Államok külügyminisztere: „Amerika teljes erővel ragaszkodik a nemzet jogrend alapelveihez.“</p> <p>1938. márc. 18. A német kormány közli a Népszövetséggel, hogy „Ausztria Németországhoz csatlakozott.“</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1938. márc. 21. Németország „bejelenti“ Ausztria kilépését a Népszövetségből.</p> <p>1938. márc. 24. Chamberlain angol miniszterelnök az angol alsóház osztrák vitájában kijelenti: nem hajlandó előzetes és automatikusan ható kötelezettségeket vállalni.</p>		<p>1938. márc. 19. Csehszlovákiában rendeletet adnak ki, amely arányos részt biztosít a német kisebbségnek az állami szolgálatban.</p> <p>1938. márc. 22. A kormánytámogató német pártok visszavonják képviselőiket a kormányból és fuzionálnak a szudétanémet párttal. A német szociáldemokratapárt nem csatlakozik a fuzióhoz.</p> <p>1938. márc. 24. A Hlinkapárt bejelenti a csehszlovákiai kisebbségekkel együttműködő autonomista front megalakulását.</p> <p>1938. márc. 28. Hodža rádióbeszédében bejelenti, hogy a csehszlovák kormány a kisebbségi kérdések rendezése tárgyában „Kisebbségi statutumot“ készít.</p>	<p>1938. ápr. Svetozár Stanković földművelésügyi és Mirko Bujić testnevelési miniszter „tanulmányútja“ Németországban.</p>
<p>1938. ápr. Az első osztrák emigránsok Párisban és Londonban, Starhemberg herceg Párisban osztrák menekültügyi irodát létesít.</p>	<p>1938. ápr. A Kiosszeivanov-kormány törvényerejű rendeletet bocsát ki a katonai bíraskodásról, sajtó- és egyesületek ellenőrzéséről és a közmunka-szervezet átalakításáról.</p>	<p>1938. ápr. 4. Andrej Hlinka „végsőkig menő“ harcot hirdet a szlovákok önkormányzatáért.</p>	<p>1938. ápr. 7. Rüsdi Arras török külügyminiszter Athénben a Balkán-paktum hatalmainak együttműködéséről tárgyal.</p>
<p>1938. ápr. 10. Népszavazás Ausztriában a Német Birodalommal való újraegyesülés tárgyában. Szavazati joggal rendelkezők száma: 4.360.561, ebből „igen“-nel szavazott: 4.331.070 (99,75%)</p>	<p>1938. ápr. 1. A Szovjetunió szófiai követe elhagyja állomáshelyét, csupán ügyvivő marad a bolgár fővárosban.</p>	<p>1938. ápr. 15. A „Kisebbségi Statutum“ közzétett szövege a helyi önkormányzatok engedélyezése helyett csupán a közigazgatási nyelvhasználat további kiterjesztését tartalmazza.</p>	<p>1938. ápr. 16. Jugoszláv tengerészeti delegáció látogatása Triesztben.</p>
<p>1938. ápr. 23. Bürckel nemzetiszocialista körzetvezetőt Hitler az egyesítés birodalmi megbízottjává nevezi ki.</p>	<p>1938. ápr. 27. Az Athénben kötött görög-török barátsági szerződés aláírásakor a bolgár sajtó a balkáni megbékélés alapfeltételeként foglalkozik Bulgária fegyverkezési egyenjóságának kérdésével.</p>	<p>1938. ápr. 24. Henlein a szudétanémet párt karlsbadi kongresszusán nyilvánosságra hozza az u. n. „karlsbadi nyolc pontot“. Ennek lényege, hogy a szudétanémetiség nyelvi és területi egységének elismerését és a „német világnézet“ szabad gyakorlásának engedélyezését követeli.</p> <p>1938. ápr. 28. Chvalkovsky római csehszlovák nagykövet értesíti Ciano olasz külügyminisztert, hogy Csehszlovákia elismeri az „Abessziniával bővült Olasz Birodalmat“.</p>	<p>1938. máj. 3. Kánya magyar külügyminiszter a képviselőházban a magyar-jugoszláv viszony javulásáról nyilatkozik. — A ju-</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1938. márc. 19. Litvánia eleget tesz a lengyel jegyzékben foglaltaknak és megkötöti Lengyelországgal a legnagyobb kedvezmény elvén alapuló lengyel-litván kereskedelmi egyezményt</p> <p>1938. ápr. 8. Darányi benyújtja a zsidóság jogfosztását kimondó első törvényjavaslatot. „Törvény a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról.“ (1938. XV. t. c.)</p> <p>1939. ápr. 21. Henderson Artúr angol munkáspárti képviselő és Cazalet, a külügyi bizottság tagja, Magyarországra érkeznek, a középeurópai helyzet tanulmányozására.</p> <p>1938. máj. 2—4. Forster danzigi „gauleiter“ lengyelországi útja során megbeszélést folytat Beck külügyminiszterrel.</p>	<p>1938. máj. 3. Kánya külügyminiszter a magyar-jugoszláv viszony javulásáról nyilatkozik.</p>	<p>1938. márc. 30. A Cristea-kormány átalakul. Külügyminisztere Grigore Gafencu, a belügyi tárcát A. Călinescu veszi át. A második Cristea-kormány liberális-parasztpárti jellegű.</p> <p>1938. ápr. 18. Călinescu belügyminiszter erős kézzel megkezdi a Vasgárda felszámolását. Codreanut le tartóztatják, a Vasgárda székházát rendőrség szállja meg, mert Codreanu híveivel Bukarest ellen akart vonulni.</p> <p>1938. ápr. 29. Királyi határozattal a külföldi követéseket nagykövetség rangjára emelik.</p> <p>1938. máj. 4. A román miniszterelnökség keretében kisebbségi főkormánybiztosság alakul.</p>	<p>1938. márc. 24. Chamberlain angol miniszterelnök az európai biztonsági politika szempontjából elégtelennek minősíti a Népszövetséget és előzetes biztosítékot kínál fel Csehszlovákiának. „Anglia békét akar, de ez nem jelenti azt, hogy bizonyos körülmények között nem lenne hajlandó harcolni.“</p> <p>1938. ápr. 11. Megalakul a Daladier-kormány. Külügyminiszter Bonnet.</p> <p>1938. ápr. 16. Angol-olasz egyezmény a két nagyhatalom baráti viszonyának biztosítására.</p> <p>1938. ápr. 27. Zog albán király Tiranában nőül veszi Apponyi Geraldinet.</p> <p>1938. ápr. 29. Svájc bejelentí, hogy nem óhajt részt venni az Olaszország elleni szankcióban és ezt a bejelentését a Népszövetség Tanácsa tudomásul veszi május 14-iki ülésén.</p> <p>1938. máj. 2—10. Hitler Olaszországban. Róma népe Hitlert a legcsekélyebb lelkesedés nélkül fogadja.</p>

1938. márc. 13—1945. ápr. 29. Német megszállás („Ostmark“).

1938. máj. 22. Kiosszeivanov miniszterelnök bejelenti „a parlamentáris kormányzathoz való visszatérést“. A szobranje első ülésén 101 kormánytámogató és 59 ellenzéki képviselő jelenik meg.

1938. jún. A szobranje törvényerőre emeli a parlament nélküli időszakban hozott kormányrendeleteket.

1938. jún. 5. Véget ér a bolgár-görög vámháború. Kereskedelmi jegyzékváltás a két állam között.

1938. máj. 7. Brit és francia intervenció Prágában. B. C. Newton és De la Croix meghatalmazott miniszterek tárgyalásokat folytatnak Krofta csehszlovák külügyminiszterrel a nemzetiségi kérdések békés megoldása érdekében.

1938. máj. 12. Konrad Henlein Londonba repül, ahol előadást tart a csehszlovákiai kisebbségi kérdéstről.

1938. máj. 17. A csehszlovákiai magyar kisebbség Pozsonyban egyenjogúságot és önrendelkezési jogot kér.

1938. máj. 21. Csehszlovákia két hadosztályt mozgósít és fegyverbe szólítja a szakbeosztású tartalékosokat. A közel 300.000 embert érintő mozgósítást Párizsban és Londonban elsietettnek ítélik. A „Kisebbségi Statutum“ által biztosított nemzetiségi nyelvhasználati jogot érvényesítik a lengyel nemzetiségi területen. Magyar vonatkozásban továbbra is fennáll a 20 százalékos arányszám. Nagy németellenes tüntetések az egész országban.

1938. máj. 30. Amerikai szlovák bizottság Prágában. Beneš elnök és a kormány tagjai fogadják az amerikai szlovák delegációt.

1938. jún. 5. A szlovák néppárt pozsonyi demonstrációs nagygyűlésén P. Hletko felmutatja a husz év előtt kötött cseh-szlovák pittsburgi szerződés eredeti példányát.

goszláviai magyar kisebbség helyzetében 1938. elejétől érezhető javulás állott be, megnyitják a belgrádi tanítóképző magyar tagozatának második osztályát és tíz magyar gazdakört engedélyeznek a Szerémségben.

1938. máj. 28. A belgrádi repülőkiállítás alkalmával német légi bemutatót rendeznek.

1938. jún. 16. Stojadinović jugoszláv miniszterelnök Milánóban, majd a velencei képzőművészeti kiállításon Ciano gróffal tanácskozik.

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1938. máj. 7. A legnagyobb nemzetiségi párt, az UNDO (Ukrán Nemzeti Demokrata Párt) felmondja a korábbi egyezményt és az ukránok lakta területeken önkormányzatot követel a kormánytól.</p>	<p>1938. máj. 10. Mozgalom indul a felsőházban a szélsőjobb izgatások megszüntetése érdekében.</p> <p>1938. máj. 13. A Darányi-kormány lemond. Imrédy Béla lesz a miniszterelnök, aki a kieli és berlini látogatás (l. aug. 21.) után elkötelezi Magyarországot a német hatalmi politika irányának.</p>	<p>1938. máj. 5. A sinaiai kisántánt-értekezlet hivatalos zárókommunikéje a kisántánt fenntartásának fokozott szükségét és a dunatáji békés megegyezés fontosságát hangsúlyozza.</p>	<p>1938. máj. 12. A Nemzetek Szövetségének tanácsa kimondja, hogy az abesszíniai hódítás elismerése ügyében a tagállamok szabadon dönthetnek, ami egyértelmű a szankciós politika végleges bukásával.</p> <p>1938. máj. 19. Német csapatösszevonások a csehszlovák határon.</p>
<p>1938. máj. 20—23. Varsóban folytatják az előző évi lengyel-román külpolitikai tárgyalásokat.</p>		<p>1938. máj. 20—23. Miron Christea varsói tárgyalásai.</p>	
	<p>1938. máj. 25. Megkezdődik a Szent István-év, az első magyar király halálának 900 éves fordulója alkalmából.</p>	<p>1938. máj. 23—27. Co-dreanut a haditörvényszék tízévi kényszermunkára ítéli.</p>	<p>1938. máj. 26. William Strang az angol külügyi hivatal megbízásából Prágába érkezik.</p>
<p>1938. jún. Tizenkilenc ukrán képviselő törvényjavaslatot nyújt be az ukrán önkormányzat kérdésében.</p>	<p>1938. jún. 1—8. Hutten-Czapski képviselő vezetésével lengyel parlamenti agrár-bizottság tanulmányutat tesz Magyarországon.</p>	<p>1938. jún. 5. Valle tábornok, olasz légügyi államtitkár és Miletić jugoszláv testnevelési miniszter hivatalos látogatásai Bukarestben.</p>	<p>1938. jún. 15. A Népszövetség menekültügyi bizottságának kongresszusa Eviában határozatot fogad el a németországi és a németek által megszállott területről menekültek támogatásáról és a befogadó kontingensek nagyságáról.</p>

1938. márc. 13—1945. ápr. 29. Német megszállás („Ostmark“).

1938. július 31. A Balkán-paktum (Balkán-antant) államai és Bulgária meg egyeznek, létrejön a szaloniki megállapodás Bulgária és a Balkán-paktum hatalmai között. A neuilly-i békeszerződés katonai záradékát feloldják, Bulgária visszakapja fegyverkezési egyenjogúságát.

1938. júl. 26. Az angol kormány felkéri Runciman lordot, vállaljon közvetítő szerepet a csehszlovák kormány és a szudétanémetek között támadt államviszály békés elintézése érdekében.

1938. aug. 3. Runciman lord Prágába érkezik. A csehszlovákiai Egyesült Magyar Párt eljuttatja Hodzsa miniszterelnökhöz a kisebbségi statutumra vonatkozó memorandumot.

1938. aug. 4. Runciman a csehszlovák politikai élet vezetőivel: Beneš elnökkel, Hodža miniszterelnökkel, Krofta külügyminiszterrel és a szudétanémet párt vezetőivel tárgyal.

1938. aug. 5. Runciman Jaksch szudéta képviselővel és a párt politikai bizottságának tagjaival tárgyal, majd fogadja a német szociáldemokrata párt küldöttségét.

1938. aug. 16. Andrej Hlinka, a szlovák néppárt és az autonomista mozgalom vezére rózsahegy plébániáján meghal.

1938. aug. 17. A szudétanémet párt elutasítja a kisebbségi ügyek rendezésére tett II. kormányjavaslatot.

1938. aug. 18. Runciman a rottenhausi kastélyban tárgyal Henleinnel. A csehszlovák kormány újabb engedményeket tesz a szudétanémet kérdésben.

1938. aug. 23. A bledi kis-antant-konferencián Csehszlovákia is hozzájárul a magyar fegyverkezési egyenjogúság kimondásához.

1938. aug. 28. Runciman égeri tárgyalásai Henleinnel.

1938. júl. 31. Jugoszlávia a Balkán-paktum államai-val egyetértésben a szaloniki egyezményben a „fegyveres erőszak alkalmazásáról való kölcsönös lemondás“ elve alapján elismeri Bulgária fegyverkezési egyenjogúságát.

1938. aug. 15—20. Stojadinović és Maček eredménytelen tárgyalásai az 1931. évi jugoszláv oktrojált alkotmány ellenzéki részről követelt felfüggesztésével kapcsolatban.

1938. aug. 22. Stojadinović Bledben Jugoszlávia nevében hozzájárul Magyarország fegyverkezési egyenjogúságának elismeréséhez.

1938. aug. 26. Stojadinović miniszterelnök átalakítja kormányát. Belügyminiszter, Antun Korošec, a honvédelmi tárcát a szabálytalanságok miatt lemondott Ljubomir Marić tábornoktól a diktatorikus felfogású Milan Nedić tábornok veszi át.

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1938. júl. 1. Lengyel sajtókampány abból az alkalomból, hogy a csehszlovákiai lengyel kisebbség önkormányzatot kér Hodža csehszlovák miniszterelnöktől.</p>	<p>1938. júl. 1. A csehszlovákiai magyar kisebbség önkormányzatot követel.</p> <p>1938. júl. 18–20. Imrédy Béla és Kánya Kálmán Romában.</p>	<p>1938. jún. 20. Károly román király Atatürk török köztársasági elnökkel találkozik Konstantinápolyban.</p> <p>1938. aug. 4. Silviu Dragomirt kisebbségi fő kormánybiztosnak nevezik ki s megalkotják az ú. n. „kisebbségi statutumot“.</p> <p>1938. aug. 8–18. Az európai Dunabizottság sinaiai értekezlete a román előterjesztésnek megfelelően módosítja a hajózási egyezményt.</p> <p>1938. aug. 14. A közigazgatási törvény lehetővé teszi a nemromán többségű községekben a kisebbségi nyelv hivatalos használatát.</p>	<p>1938. júl. 12. Daladier francia miniszterelnök párisi beszédében biztosítja Csehszlovákiát a francia segítségről.</p> <p>1938. júl. 19. Az angol királyi pár látogatása Franciaországban.</p> <p>1938. júl. 27. Runciman megbízásával módosul a francia álláspont. Bonnet francia külügyminiszter kijelenti, hogy a francia segílynuyjtás csak az angolal egyidőben lép életbe.</p> <p>1938. aug. 3. Runciman lord az angol kormány megbízásából Prágába érkezik, hogy megoldást keressen a válság megoldására.</p>
<p>1938. aug. 11. Lengyelország visszahívja a Népszövetség mellé kiküldött állandó megbízottját.</p>			
	<p>1938. aug. 21–29. Horthy kormányzó, Imrédy miniszterelnök és Kánya külügyminiszter látogatása Németországban. A látogatás alkalmával Németország élesen kifogásolja Magyarország szerepét a bledi egyezmény körül.</p> <p>1938. aug. 23. Magyarország Bledben megállapodást köt a kisantanttal. Ennek értelmében mindkét oldalon lemondanak egymással szemben erőszakos eszközök alkalmazásáról és a kisantant elismeri Magyarország fegyverkezési egyenjogúságát.</p>	<p>1938. aug. 23. Románia Bledben (Jugoszlávia) elismeri Magyarország fegyverkezési jogát.</p>	<p>1938. aug. 23. Kisantant konferencia Bledben.</p>

1938. márc. 13—1945. ápr. 29. Német megszállás („Ostmark“).

1938. szept. 5. Borisz cár angliai látogatása alkalmával Bulgária pénzügyi megsegítéséről tárgyal.

1938. szept. 1. Runciman Beneš elnöknél.

1938. szept. 4. A csehszlovák kormány átnyújtja végső javaslatát a szudétanémet kérdésre vonatkozólag. Az ú. n. 4. szudétanémet javaslat messzeemenő engedményeket tesz az önkormányzat ügyében.

1938. szept. 7. A szudéta pártvezetők a mährisch-ostraui incidens miatt megszakítják tárgyalásaikat a kormánnyal.

1938. szept. 10. Runciman annak a véleményének ad kifejezést, hogy „közvetítő és kivizsgáló“ (intermediator and investigator) küldetése áthidalhatatlan akadályokba ütközik.

1938. szept. 13. Csehszlovákiában 13 német kerületben kihirdetik a statáriumot a szudétanémet párt nemzetiszocialista propagandája okozta incidensek miatt.

1938. szept. 16. A csehszlovák kormány feloszlatja a szudétanémet pártot és kiterjeszti a statáriumot.

1938. szept. 17. Az Egyesült Magyar Párt teljes önrindelkezési jogot követel.

1938. szept. 20. Beneš elnökkel közlik az angol-francia javaslatot.

1938. szept. 21. A prágai angol és francia nagykövetek felszólítják Beneš: az európai béke megvédése érdekében járuljon hozzá a német követelésekhez. Beneš elhárítja magát a felelősséget, rendkívüli minisztertanácsot hív egybe, mely elfogadja az angol-francia közös javaslatot. — Litvinov külügyi népbiztos értesíti a Népszövetséget, hogy szeptember 19-én közölte Franciaországgal, miszerint a Szovjetunió kész eleget tenni a Csehszlovákiával szemben vállalt kötelezettségeinek.

1938. szept. 22. Beneš újabb rádiószózatában bejelenti Hodža miniszterelnök lemondását és Jan Syrový hadseregtábornok kormányalakítását. Syrový

1938. szept. 19. Mussolini trieszti útja alkalmával rövid „baráti látogatást“ tesz a drávai bánág területén.

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1938. szept. 5. Lengyelország felhívást intéz Csehszlovákiához Cieszyn (Teschen) ügyében.</p> <p>1938. szept. 13. Moscicki elnök felosztatja a nemzetgyűlés két házát és elrendeli az új választásokat.</p> <p>1938. szept. 19. Lengyelország külön megbízottja Hitlerrel tárgyal a csehszlovák-lengyel függő ügyek rendezéséről.</p> <p>1938. szept. 21. Lengyelország felmondja a lengyel-csehszlovák kisebbségi egyezményt.</p>	<p>1938. szept. 5. Magyarország bevezeti az általános védkötelezettséget.</p> <p>1938. szept. 16. A magyar kormány tiltakozik Prágában a csehszlovák-magyar határon történt katonai intézkedések ellen.</p> <p>1938. szept. 20. Imrédy és Kánya Hitlerrel tárgyal Obersalzbergben.</p>	<p>1938. szept. 20. Románia a Népszövetség szeptemberi közgyűlésén részletes tiltakozó jegyzéket nyújt be az alapokmány mindenemű revíziós értelmezése ellen.</p>	<p>1938. szept. 3. Henlein Berchtesgadenben.</p> <p>1938. szept. 5—13. Nemzetiszocialista pártnap Nürnbergben az „Anschluss jegyében“. Ez alkalomból kiállítják a századok óta Bécsben őrzött német-római birodalmi felségjelvényeket .</p> <p>1938. szept. 6. Franciaország behív néhány korosztályt és megszállja a Maginot-vonalat.</p> <p>1938. szept. 15. Chamberlain Berchtesgadenben. (Obersalzberg). — A londoni angol minisztertanácsban Chamberlain beszámol berchtesgadeni megbeszéléseiről, Runciman benyújtja jelentését. — A Balkánpaktum diplomáciai képviselőinek genfi értekezlete.</p> <p>1938. szept. 19. Chamberlain, Daladier és Bonnet Londonban elfogadják Hitler követeléseit és hozzájárulnak Csehszlovákia határainak módosításához.</p> <p>1938. szept. 21. A csehszlovák kormány Anglia és Franciaország többszöri demarsa után elfogadja a területek átengedésére vonatkozó javaslatot.</p> <p>1938. szept. 22. Második Hitler—Chamberlain találkozó Godesbergben. A tárgyalások eredménytelenül végződnek.</p>

1938. márc. 13—1945. ápr. 29. Német megszállás („Ostmark“).

hivatalnok-katona kormányából a cseh nemzetiszocialisták, néppártiak, szociáldemokraták és iparpártiak hiányoznak. A német szociáldemokrata párt sem vállal tárcát.

1938. szept. 23. A Syrový-kormány elrendeli az általános mozgósítást és a hadiállapotot.

1938. szept. 24. Prágában átadják a német ultimátumot.

1938. szept. 25. Prága elutasítja a német ultimátumot.

1938. szept. 25. Comnen román külügyminiszter Szabadkán tárgyal Stojadinoviéccsal.

1938. szept. 30. A müncheni négyhatalmi határozat értelmében Csehszlovákia 28.708 km² német többségű területet enged át Németországnak több mint három és félmillió lakossal.

1938. okt. 1. Megkezdődik a Szudéta-vidék megszállása.

1938. okt. 3. Matuš Černák, a szlovákiai ügyek minisztere ultimátumban követeli a Szlovákia fölötti hatalmat. Beneš nem válaszol, mire Černák lemond és elhagyja Prágát.

1938. okt.—nov. Folytatólagos jugoszláv-albán megbeszélések a jugoszláviai albán kisebbség ügyeinek rendezése tárgyában.

1938. okt. 2. Életbelép Korošec belügyminiszter korábbi rendelete, mely szerint az alsófokú közigazgatási tisztviselőknek, vegyes lakosságú területeken el kell sajátítaniuk az illető kisebbségi nyelveket.

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1938. szept. 23. A lengyel kormány elhárítja a csehszlovák-kérdés békés rendezése tárgyában eszközölt szovjetorosz intervenciót.</p> <p>1938. szept. 26. A lengyel kormány a prágai kormánytól a csehszlovákiai lengyel népességű terület egy részének azonnali átadását követeli, egyben népszavazást a vitás területeken.</p> <p>1938. szept. 28. Varsóban átadják a Teschen átengedését kilátásba helyező csehszlovák jegyzéket.</p> <p>1938. szept. 30. A müncheni „négyhatalmi döntés“ napján Varsó a Csehszlovákiához csatolt lengyel területek ügyében ultimátumot intéz a prágai kormányhoz.</p> <p>1938. okt. 1. Csehszlovákia elismeri Lengyelországnak Teschen és környékére támasztott követelését. — Teschent megszállják a lengyel csapatok.</p>	<p>1938. okt. 1. A magyar kormány tárgyalásra kéri fel a csehszlovák kormányt a magyar kisebbség érdekeinek megvédése és bizonyos magyarlakta felvidéki területek visszacsatolása ügyében.</p>	<p>1938. szept. 30. Csík megye 86 állami iskolájában magyar tagozat nyílik meg.</p>	<p>1938. szept. 23. Litvinov külügyi népbiztos a Népszövetség politikai bizottsága előtt megállapítja, hogy a szovjet-csehszlovák egyezmény csak Franciaország aktív együttműködése esetén léphet életbe. — A Szovjet-Unió figyelmezteti Lengyelországot, hogy a csehszlovák határok megsértése a szovjet-lengyel meg nem támadási szerződés felmondásával járna.</p> <p>1938. szept. 26. Hitler tudomására hozzák, hogy Anglia, Franciaország és a Szovjet-Unió egységes álláspontot foglalnak el a csehszlovák kérdésben. — Rooseveltt a békés rendezés érdekében üzenetet küld az érdekelt európai kormányokhoz. — Hitler a Sportpalotában tartott demonstrációs nagygyűlésen éles támadást intéz Beneš ellen.</p> <p>1938. szept. 28. Rooseveltt második békeszövege Németországhoz és Csehszlovákiához. — Chamberlain az alsóházban bejelenti a müncheni találkozót.</p> <p>1938. szept. 29. Hitler, Mussolini, Chamberlain és Daladier tanácskozása Münchenben. A megegyezés értelmében a szudétánémet területeket Csehszlovákiának október elsejétől október 10-ig kell átadni Németországnak, a magyar és lengyel kisebbségek ügyét pedig három hónap alatt kell rendezni.</p>

1938. márc. 13—1945. ápr. 29. Német megszállás („Ostmark“).

1938. okt. 10. Peev vezérkari főnököt macedón nacionalisták agyonlövik. A bolgár sajtó a merényletet személyi vonatkozású terrorcselekedetnek minősíti.

1938. okt. 15. A francia bankok 375 millió frank értékű árukölcsönt nyújtanak Bulgáriának.

1938. okt. 5. Beneš elnök lemondása. — Átalakul a Syrový-kormány. Ideiglenes államfő (nov. 30-ig) Syrový tábornok miniszterelnök, Kamil Krofta külügyminiszter helyét František Chvalkowsky volt római követ veszi át.

1938. okt. 6. A szlovák néppárt zsolnai nagygyűlése kimondja a pittsburgi egyezmény életbelépését és Szlovákia önkormányzatát. A Hlinka-párt vezetői a zsolnai értekezleten megalakítják az autonóm szlovák kormányt Jozef Tiso elnökletével. — Pozsonyban megalakul a Magyar Nemzeti Tanács, mely az önrendelkezési jogra hivatkozva, a magyar néprajzi területek népszavazás útján történő visszacsatolását követeli.

1938. okt. 7. Csehszlovákiában megalakul a Magyar Nemzeti Tanács a magyar érdekek hathatósabb védelmére.

1938. okt. 13. Chvalkowsky csehszlovák külügyminiszter Berlinben tárgyal.

1938. okt. 20. A Syrový-kormány feloszlatta a csehszlovákiai kommunista pártot.

1938. okt. 10. Stojadinović feloszlatta a parlamentet és dec. 11-re kiírja az új választásokat.

1938. okt. 11. Stojadinović miniszterelnök a vele választási egyezményt kötő független szabadelvű J. Hodžerát tárcanélküli miniszteri minőségben bevezeti kormányába.

1938. okt. 5. Beneš lemond a csehszlovák köztársaság elnökségéről. A Szudéta-vidék megszállása, — Chamberlain kijelenti, hogy a cseh határokat csak a magyar kérdés rendezése után garantálják.

1938. okt. 9. Teleki Pál kultuszminiszter és Kánya Kálmán külügyminiszter Komáromban megkezdik tárgyalásaikat Tiso szlovák miniszterelnökkel és a csehszlovák külügyminisztérium vezetőivel a csehszlovákiai magyar területek visszacsatolása végett. A tárgyalások az I. sz. müncheni pótegyezmény alapján kezdődnek. Egyetlen eredményként csehszlovák részről hozzájárulnak Ipoly-ság és a sátoraljaújhelyi állomás kiürítéséhez.

1938. okt. 10. A lengyel kormány bejelenti, hogy Pozsonyban főkonzulátust kíván létesíteni.

1938. okt. 11. A magyar csapatok bevonulnak Ipoly-ságra és Sátoraljaújhelynek a Ronyva patakon túl eső részeibe.

1938. okt. 13. A magyar-csehszlovák tárgyalások megszakadnak. A magyar kormány öt önálló dandár behívását rendeli el. — Darányi Berchtesgadenben Csáky Rómában tárgyal.

1938. okt. 18. Lengyelország a berlini, bukaresti és prágai kormányokhoz jegyzéket intéz a lengyel-magyar határ ügyében.

1938. okt. 18. Újból megkezdődik a magyar és csehszlovák megbízottak tárgyalása. — A lengyel kormány az olasz, német, cseh-

1938. okt. 18. Tiso, a szlovák autonóm kormány elnöke Münchenben Ribbentroppal tárgyal.

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1938. nov. 2. Az ú. n. I. bécsi döntés a Belvedere-palotában.</p>	<p>1938. okt. 31. Kiosszeivanov és Stojadinović jugoszláv miniszterelnök nisanbanjai találkozója.</p>	<p>1938. okt. 21. Csehszlovákia lemond a Szovjet-országgal való kölcsönös segélynyújtási paktumról.</p> <p>1938. okt. 22. A csehszlovák kormány harmadik békejavaslatát külön futár hozza Budapestre. — Beneš volt köztársasági elnök Londonba repül.</p> <p>1938. okt. 26. Az 5. csehszlovák választásjegyzék javasolja, hogy Német- és Olaszországot kérjék fel döntőbíráskodásra.</p> <p>1938. nov. 16. Hivatalosan kimondják a csehszlovák nemzeti egységpárt megalakulását. A kifejezetten jobboldali jellegű fúzióhoz a nemzeti egyesülés (národní snedjoceni) és a cseh fasiszta párt képviselői is csatlakoznak.</p> <p>1938. nov. 19. Szlovákiának a köztársaság többi részeihez való viszonyát szabályozó önkormányzati deklarációját felolvassák a prágai parlamentben. Ezzel egyidejűleg Karol Sidort, az autonóm szlovák kormány megbízottját és a „Slovák” szerkesztőjét tárcanélküli miniszteri minőségben meghívják a központi kormányba.</p>	<p>1938. okt. 30. Rüsdi Arras török külügyminiszter a Balkán-paktum időszerű módosításairól tárgyal Belgrádban.</p> <p>1938. okt. 31. Stojadinović Niš környékén találkozik Kiosszeivanov bolgár miniszterelnök - külügyminiszterrel.</p> <p>1938. nov. 4—7. Pál jugoszláv régensherceg látogatást tesz Romániában a jugoszláv-román szövetségi megállapodás meghosszabbítása ügyében.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1938. okt. 26. Pozsonyban megnyílik a lengyel főkonzulátus.</p> <p>1938. nov. 6. Képviselőházi (szejm) választások. Az ellenzéki pártok távol maradnak. A választóknak csak 65.5%-a szavaz.</p>	<p>szlovák és román kormányhoz intézett jegyzékében a lengyel-magyar közös határt követeli.</p> <p>1938. okt. 22. A csehszlovák kormány jegyzéke közeledést mutat, de még ellenzi egyes városok átadását.</p> <p>1938. okt. 24. A magyar ellenjavaslat szerint a felajánlott csallóközi területet és Komáromot azonnal át kell adni. A csehszlovák jegyzék szerint „vitásnak” tekinthető területeken népszavazást kell elrendelni. A kiürítés határideje november 1, a népszavazásé november 30.</p> <p>1938. okt. 26. Csehszlovákia újabb javaslata Németország és Olaszország döntőbíráskodását ajánlja.</p> <p>1938. nov. 2. Az „első bécsi döntés”. Ciano olasz és Ribbentrop német külügyminiszterek az érdekelt felek meghallgatása után meghozzák határozatukat a magyar-szlovák határkérdésben. Magyarország 11.915 km² területet kap vissza 1.060.000 lakossal.</p> <p>1938. nov. 6–10. A magyar hadsereg megszállja a visszacsatolt felvidéki területeket.</p> <p>1938. nov. 8. A kormány betérjeszti a parlamentben a felvidéki területek visszacsatolásáról szóló törvényjavaslatot.</p>	<p>1938. okt. 19. Károly király Galatiban fogadja Beck lengyel külügyminisztert. A tárgyalások alkalmával Károly elzárkózik a Kárpátaljára vonatkozó lengyel elképzelések elől.</p> <p>1938. nov. 4. Károly király meghívására Pál jugoszláv régensherceg Bukarestbe látogat.</p> <p>1938. nov. 15–24. Károly király nyugateurópai útja. A román uralkodó Brüsszelben, Párisban és Londonban tárgyal, majd Hitlerrel Berchtesgadenben.</p>	<p>1938. okt. 30. Német és Olaszország „elvallalják a döntőbíráskodás”-t a cseh-magyar viszályban.</p> <p>1938. nov. 2. Ciano és Ribbentrop, mint döntőbírák, a bécsi Belvedere-palotában megállapítják az új magyar-csehszlovák határt.</p> <p>1938. nov. 10. Kemál Atatürk halála.</p> <p>1938. nov. 16. Anglia és Olaszország életbeléptetik az április 16-án aláírt olasz barátsági szerződést.</p>

1938. márc. 13—1945. ápr. 29. Német megszállás. („Ostmark“.)

1938. nov. 27. A neuilly-i béke évfordulóján reviziós monstre tüntetések zajlanak le a bolgár városokban. A szélső nacionalista agitáció Dobrudzsa visszacsatolását követeli és románellenes tüntetéseket rendez.

1938. nov. 20. Az autonóm szlovák kormány országos parlamenti választásokat hirdet egyetlen (nép párti) listával. Ezzel az autonóm Szlovákia rálép az egypárt-rendszer útjára.

1938. nov. 30. Syrový tábornok cseh-szlovák miniszterelnök és ideglenes államfő bejelenti lemondását. Emil Háchát, a közigazgatási bíróság elnökét Cseh-Szlovákia harmadik elnökévé választják.

1938. dec. 2. Hácha elnök Rudolf Berant, a cseh agrárpárt vezetőjét megbízza a Nemzeti Egység kormányának megalakításával. A Beran-kormány helyettes miniszterelnöke a szlovák Karol Sidor, nemzetvédelmi minisztere Syrový. A külügyeket Chvalkowsky, a belügyeket Otakar Fischer, a pénzügyet Kalfus, a földművelést Krejčí, a kereskedelmet és ipart Feierabend, a közlekedésügyet Alois Eliaš tábornok intézi.

1938. dec. 18. A szlovákiai egypártrendszer alapján megtartott nemzetgyűlési választásokon a szlovák kormány 98%-os többséget kap.

1938. dec. 28. Csehszlovák-magyar kereskedelmi provizórium aláírása Pozsonyban.

1938. dec. 31. A szlovák autonóm kormány népszámlálást rendel el Szlovákia területén, melynek önkényes végrehajtása sérelmes a szlovákiai magyarságra.

1938. dec. 11. A jugoszláv választásokon Stojadinović kormánypártja csak 1.636.519 szavazatot, az érvényes szavazatok 54.4 százalékát kapja. A Maček vezetésével felvonult egysült ellenzék 1.336.823 szavazatot, az össz-szavazatok közel 44 százalékát kapja.

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1938. nov. 28. A szovjet-orosz és lengyel kormány egyidejűleg közzétett sajtónyilatkozatokban közlik, hogy a lengyel-szovjet-orosz megneemtámadási szerződés érvénye továbbra is fennáll.</p>	<p>1938. nov. 22. Imrédy házszabálmódosító javaslata miatt 74 képviselő kilép a kormánypártból, azzal a megokolással, hogy Imrédy diktatúra felé viszi az országot.</p> <p>1938. nov. 23. A parlamentben, 115 szóval 94 ellen, leszavazzák az Imrédy-kormányt.</p> <p>1938. nov. 28. Az Imrédy-kormány lemond, de a kormányzó nem fogadja el a lemondást. Egyedül Kánya külügyminiszter ragaszkodik a lemondáshoz.</p>	<p>1938. nov. 30. Codreanu vasgárdista-vezért és 13 társát a kísérő katonaság a jilavai katonai fogházba vezető úton agyonlövi.</p>	<p>1938. nov. 27—dec. 1. A Balkán-paktum hatalmainak ötnapos vezérkari értekezlete Athénben.</p>
<p>1938. dec. Szovjet-orosz-lengyel gazdasági tárgyalások kezdődnek Moszkvában.</p>	<p>1938. dec. 5. A felvidéki képviselők bevonulnak a Házba.</p> <p>1938. dec. 10. Csáky István grófot nevezik ki külügyminiszterré.</p>	<p>1938. dec. 15—19. A feloszlott pártok helyett megalakul a Nemzeti Újjászületés Frontja. Főtitkára Călinescu, akit később a vasgárdisták megölnek. Az egypárt-rendszert királyi rendelet vezeti be.</p>	<p>1938. dec. 6. Ribbentrop német külügyminiszter és Bonnet francia külügyminiszter békenyilatkozatot írnak alá Párisban, amely kimondja, hogy a két ország határait véglegesenek tekintik.</p>
<p>1938. dec. 18. A községi választásokon az összes ellenzéki pártok résztvesznek. Ennek következtében a kormány nem ér el abszolút többséget. — A haladó ellenzék előretörése nem képes befolyásolni az önkényes kormányzati politikát.</p>	<p>1938. dec. 19. Ciano Magyarország.</p>	<p>1938. dec. 21. Károly király felmenti Petrescu Comnen külügyminisztert és utódjául kinevezi Grigore Gafencut.</p>	<p>1938. dec. 16. A francia katonai misszió elhagyja Csehszlovákiát.</p> <p>1938. dec. 22. Chamberlain közvetít az olasz-francia feszültség ügyében.</p> <p>1938. dec. 27. Franciaország elutasítja az olasz kormányt Tunisra vonatkozó követeléseit.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">1938. márc. 13—1945. ápr. 29. Német megszállás. („Ostmark“.)</p>	<p>1939. jan. A bolgár parlamentáris ellenzék emlékiratot intéz a cárhoz, melyben választási önkénnyel, demokrácia- és népjogellenes magatartással vádolja a Kiosszeivanov-kormányt.</p> <p>1939. febr. A parlamentáris ellenzék feliratban és utcai tüntetéseken követeli a politikai foglyok szabadbocsátását.</p> <p>1939. február 8. Bulgária felújítja diplomáciai kapcsolatát a Szovjetunióval.</p>	<p>1939. jan. 10. Csehszlovákiában tüntetések Magyarország ellen. Pozsonyban szétrombolják az Esti Ujság szerkesztőségét.</p> <p>1939. jan. 11. Chvalkowsky csehszlovák külügyminiszter berlini látogatása alkalmával Hitler „teljes rendszerváltozást“ követel.</p> <p>1939. jan. 18. A pozsonyi szlovák autonóm országgyűlés első ülésén a prágai központi kormány tagjai is részt vesznek.</p> <p>1939. jan. 21. Chvalkowsky csehszlovák külügyminiszter ismét felkeresi Hitlert Berlinben.</p> <p>1939. jan. 27. Csehszlovákia 16 millió font angol-francia kölcsönt kap.</p> <p>1939. febr. Beneš a Chicago University meghívására előadásokat tart a demokráciáról.</p>	<p>1939. jan. 15. Súlyos politikai bonyodalom Zágrábban. Radić egykori pártjának hívei önrendelkezési jogot követelnek Horvátország számára.</p> <p>1939. jan. 16. A belpolitikai válság leküzdése céljából Stojadinović miniszterelnök összehívja a hónapok óta szünetelő skupstinát.</p> <p>1939. jan. 28—30. Ciano gróf olasz külügyminiszter látogatása Belgrádban.</p> <p>1939. febr. 4. A Stojadinović-kormány öt miniszterének kiválása következtében beadja lemondását. — Az új kormány alakításával a régenstanács Cvetković Dragišát bízza meg. — Az első Cvetković-kormány az egyesült ellenzék bevonása nélkül jön létre.</p> <p>1939. febr. 5. Gafencu román külügyminiszter belgrádi tárgyalásai.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1939. jan. 4. Beck lengyel külügyminiszter Ribbentroppal tárgyal Münchenben.</p> <p>1939. jan. 5. Beck Hitlerrel tárgyal Berchtesgadenben.</p>	<p>1939. jan. 6. A cseh sor-katonaság Munkács elleni támadását magyar részről visszaverik. A támadásnak több halálos áldozata van.</p> <p>1939. jan. 13. Magyarország német nyomásra csatlakozik az antikomintern-paktumhoz.</p> <p>1939. jan. 15. Csáky külügyminiszter Berlinben.</p>	<p>1939. jan. 13. Letartóztatják a Vasgárda vezérét, Nae Ionescu egyetemi tanárt.</p>	<p>1938. jan. 10—14. Chamberlain angol miniszterelnök Mussolinival együtt békenyilatkozatot tesz Romániában.</p>
<p>1939. jan. 26. Beck meghívására Varsóba érkezik Ribbentrop németbiródomi külügyminiszter.</p>	<p>1939. febr. 3. A Szovjet megszakítja a diplomáciai kapcsolatot Magyarországgal az antikomintern paktumhoz való csatlakozás miatt. — A kormány újabb, a zsidóság elleni törvényjavaslatot terjeszt a parlament elé, melyet az március 17-én elfogad.</p>	<p>1939. jan. 17. Miután a román kormányzat a „Nemzeti Megújodási Front”-hoz való csatlakozást teszi a kisebbségi panaszok elintézése alapfeltételül, a romániai magyar politikusok egy része megalakítja az ú. n. „Magyar Népközösség” című szervezetet, melynek elnökéül a kormány gróf Bánffy Miklóst nevezi ki. — A magyar Népközösséggel szemben az erdélyi magyar társadalom elutasító magatartást tanúsít.</p> <p>1939. febr. 1. Christea Miron harmadik kormányalakítása.</p>	<p>1939. febr. 1. Az olasz fasiszta kormány Albánia olasz gyarmatosítására vonatkozó szerződés aláírására kívánja kényszeríteni Albániát.</p>
<p>1939. febr. 7. A lengyelországi ukrán párt (UNDO) hivatalos nyilatkozatot ad ki Lembergben, melyben a párton belüli ellentétek felszámolását és a pártegység megteremtésének szükségességét hangsúlyozza.</p>	<p>1939. febr. 15. Imrédy lemond a kormányelnökségről. Utóda Teleki Pál gróf.</p>	<p>1939. febr. 2. Gafencu külügyminiszter Belgrádban tárgyal Stojadinović miniszterelnökkel a Dunamedence kérdéseiről.</p> <p>1939. febr. 10. A „Magyar Népközösség” kolozsvári alakuló ülése teljes részvétlenség mellett zajlik le.</p>	<p>1939. febr. 10. Az albán országgyűlés elutasítja az olasz fasiszta követeléseket. — XI. Pius pápa halála.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">1938. márc. 13—1945. ápr. 29. Német megszállás. („Ostmark“.)</p>	<p>1939 febr. 28. A bolgár sajtó reviziós sajtóhadjáratot indít Románia ellen a dobrudzsai Belitza községben lezajlott véres incidens miatt.</p> <p>1939. március 5. Cári ukázzal feloszlatják a szobranjét és új választásokat rendelnek el. Borisz leirata utal az „egységes kormány-párt kialakításának szükségére, különös tekintettel Bulgária „semleges“ politikájára“.</p>	<p>1939. febr. 23. Szlovák minisztertanács „Szlovákia gazdasági függetlenítéséről és újjászervezéséről“.</p> <p>1939. márc. 7. A szlovák minisztertanács elutasítja Prágának azt a követelését, hogy a szlovák kormány hűségesküt tegyen.</p> <p>1939. márc. 9. Hácha „elnök“ a Tiso-kormány felmentésével egyidejűleg Jozef Sivákot megbizzza a kormányelnöki teendők ideiglenes ellátásával. A pápai koronázásra utazó Sivák helyett átmenetileg az agrárpárti Teplánsky intézi az ügyeket. — Belpolitikai forrongás egész Szlovákiában.</p> <p>1939. márc. 10. A prágai kormány utasítására a besztercebányai hadtest tábornoka megszállja a Vág-völgyét, Pozsonyt, Pöstyént és Zsolnát és bejelenti a katonai ostromállapotot Szlovákiában. Az autonómisták Prágával szemben felfegyverzik a jobboldali Hlinka-gárda karhatalmi különítményt.</p> <p>1939. márc. 11. A Sivák-féle ideiglenes kormány lemond. — Prága Sidor államtitkárt megbizzza kormányalakítással.</p>	<p>1939. márc. 2. A jugoszláv kormány a Balkán-ántánt többi államaival egyidőben elismeri Franco kormányát.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1939. febr. 25. Ciano olasz külügyminiszter Varsóban bemutatja „a német-lengyel érdekellentét békés megoldása érdekében készített olasz közvetítő javaslatot“.</p> <p>1939. márc. 4. Gafencu román és Beck lengyel külügyminiszterek varsói tárgyalásai.</p>	<p>1939. febr. 24. A kormány felosztatja a nemzetiszocialista pártot s betiltja az ún. Hungarista-mozgalmat.</p> <p>1939. márc. 6. A magyar-csehszlovák határmegállapító bizottság befejezi munkáját.</p>	<p>1939. febr. 20. A Călinescu-kormány a „Magyar Népközösség“ előterjesztésére az állami elemi oktatásról készült új törvényben bizonyos kedvezményeket biztosít a romániai kisebbségeknek.</p> <p>1939. márc. 4. Gafencu Varsóban tesz látogatást. — Újabb vasgárdista összeesküvést lepleznek le.</p> <p>1939. márc. 9. Miron Christea Cannesban meghal. Utóda Călinescu, eddigi bel- és hadügyminiszter, majd később Argetoianu.</p>	<p>1939. febr. 20. Zog albán király jegyzéket intéz az olasz fasiszta kormányhoz, melyben rámutat az Albániára vonatkozó olasz követelések elfogadhatatlan voltára.</p> <p>1939. febr. 20—23. A Balkán-szövetség bukaresti konferenciája a jugoszláv, török, görög és román külügyminiszterek jelenlétében.</p> <p>1939. febr. 24. Franciaország elismeri Franco kormányát. A spanyol polgárháború vége.</p> <p>1939. márc. 1. Az olasz fasiszta kormány ultimátumot intéz Albániához. — Albán demokrata körök népi szabadságmozgalmat szerveznek a fasiszta veszély elhárítása érdekében.</p> <p>1939. márc. 3. Pacelli bíborost XII. Pius néven pápává választják.</p> <p>1939. márc. 5. Kommunista felkelés Madridban.</p> <p>1939. márc. 7. Olasz fasiszta csapatok partraszállnak az albán kikötőkben és súlyos veszteségek árán megszállják Albániát. — Zog albán király és kormánya elhagyják az országot, Albánia állami önállósága átmenetileg megszűnik.</p>

1938. márc. 13—1945. ápr. 29. Német megszállás („Ostmark“).

1939. márc. 12. Bolgár főpapi küldöttség Miron Christea román pátriárka-miniszterelnök bukaresti temetésén.

1939. márc. 13. A Kioszei-
vanov-kormány eljárást in-
dít a volt Cankov-párt kép-
viselő tagjai ellen és kö-
zölők többeket internál.

1939. márc. 15. Tevfik
Rüski török külügyminisz-
ter meghívására Kioszeiva-
nov miniszterelnök Anka-
rába utazik.

1939. márc. 20. Szófiában
„Horde Bulgare“ és „Rat-
nici“ néven titkos politikai
szervezetek alakulnak, utób-
bi kifejezetten nemzeti szo-
cialista jelleggel.

1939. márc. 12. Sidor szlo-
vák miniszterelnök a kor-
mányalakítás feltételül a
cseh katonaság visszavoná-
sát és a letartóztatott szlo-
vák néppárti politikuskok
szabadonbocsátását köve-
teli. A prágai kormány tel-
jesíti Sidor kívánságát.
Hitler hivatalos formák kö-
zött fogadja Tisót.

1939. márc. 13. Véres tün-
tetések Pozsonyban. A Hit-
ler—Ribbentrop—Tiso tár-
gyaláson megállapodnak
Szlovákiának a csehszlovák
köztársaságtól való önké-
nyes elszakításában.

1939. márc. 14. A Sidor-
kormány lemond. — A
szlovák parlament Poz-
sonyban kikiáltja „Szlo-
vákia önállóságát“. — Há-
cha „elnök“ Berlinbe uta-
zik és Cseh-Morvaországot
„német védnökség“ alá he-
lyezi.

1939. márc. 15. Német
csapatok megszállják Cseh-
Morvaországot és bevonul-
nak Prágába.

1939. márc. 16. Hitler be-
jeleníti, hogy „átvette a
Cseh-Morva Protektorátus
védelmét“. — A pozsonyi
kormány hozzájárulásával
német csapatok vonulnak
Szlovákiába és megszáll-
ják a Vágtól nyugatra lévő
területet Pozsony kivételé-
vel. — Tiso felosztatja a
szlovákiai szakszervezete-
ket.

1939. márc. 17. Tiso fel-
kéri Hitlert Szlovákia „vé-
delmére“.

1939. márc. 20. Szlovák
kormányrendelet kimond-
ja, hogy a szlovák egypárt-
rendszer parlamentjében
csupán egy-egy képviselője
lehet a magyar és ruszin
„népcsoportoknak“.

1939. márc. 23. Németor-
szág „25 évre garantálja
Szlovákia állami független-
ségét“.

1939. márc. 22. Amnesztia-
rendelet Jugoszláviában.

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1939. márc. 12. A lengyel sajtó aggodó hangon foglalkozik az újabb cseh-szlovák államválsággal és a pozsonyi szlovák autonóm kormány németbarát megnyilatkozásaiival.</p>	<p>1939. márc. 14. A magyar kormány 12 órás ultimátumban követeli Prágától a kárpátaljai terület kiürítését.</p>		
<p>1939. márc. 15. Cseh-Morvaország német lerohanása és a német befolyás alatt álló „független Szlovákia” megalakulása általános visszatetszést kelt Lengyelországban. — A lengyel sajtó a déli határok fokozott megerősítését követeli.</p>	<p>1939. márc. 15—18. A magyar csapatok bevonulnak Kárpátaljára és elérik a lengyel határt.</p>	<p>1939. márc. 15. Cseh- és Morvaország német megszállását a román sajtó visszatetszéssel fogadja.</p>	<p>1939. márc. 15. Hácha köztársasági elnök és Chvalkovsky külügyminiszter Berlinben megállapodást írnak alá, amelyben Cseh- és Morvaországot kiszolgáltatják a nemzetiszocialista Németországnak. A német csapatok minden ellenállás nélkül megszállják egész Csehországot. Hitler bevonul Prágába.</p>
			<p>1939. márc. 17. Chamberlain Birminghamban mondott beszédében élesen elítéli Cseh-Morvaország erőszakos bekebelezését.</p> <p>1939. márc. 18. Anglia, Franciaország és az Egyesült Államok követői jegyzéket nyújtanak át Németországnak, amelyben kijelentik, hogy nem ismerik el jogosnak a Csehszlovákiában végrehajtott akciót.</p>
		<p>1939. márc. 22. Ötéves keretszerződés Románia és Németország között. Az átfogó jellegű kereskedelmi egyezményben a román gazdasági körök biztosítják Németországot a román közgazdaság „megfelelő” átállításáról, valamint nagymennyiségű petróleum és más elsőrendű nyerstermék átengedéséről, melyekért a német ipar hadi felszerelést és mezőgazdasági gépeket szállít Romániának.</p>	<p>1939. márc. 21. Lebrun francia köztársasági elnök és Bonnet külügyminiszter látogatása Londonban.</p>
<p>1939. márc. 29. Lengyel gazdasági küldöttség Budapesten.</p>	<p>1939. márc. 23. Magyar-szlovák határincidens a kelet-szlovákiai határzónában. A magyar csapatok az Ung völgyétől nyugatra több katonai pontot megszállnak. — Szlovák légitámadás Ungvár, magyar ellentámadás az iglói repülőter ellen.</p>		

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1938. márc. 13—1945. ápr. 29. Német megszállás. („Ostmark“.)</p>	<p>1939. ápr. A bolgár-török diplomáciai tárgyalások eredménytelensége és a török hadgyakorlatok következtében a bolgár sajtó elítélőleg nyilatkozik a török külpolitikáról.</p> <p>1939. április 14. A szófia sajtó a Romániának és Görögországnak adott brit-francia garancia-szerződések megkötése alkalmából Bulgária határozott semlegességét hangsúlyozza.</p>	<p>1939. ápr. 5. Cseh- és Morvaországban a német katonai közigazgatást polgári közigazgatás váltja fel. Neurathot kinevezik Cseh-Morvaország protektorává.</p> <p>1939. ápr. 6—9. A Hlinkapártot állampárttá minősítik Szlovákiában. Kiadják az első árja-rendeletet és a „politikai úton meggazdagodottak“ elleni rendészeti utasítást.</p> <p>1939. ápr. 10. Sidor belügyminiszter kiválik a második Tiso-kormányból és lemond a Hlinka-gárda főparancsnokságáról is. A belügyi tárcát Tuka „miniszterelnök helyettes“, a Hlinka-gárda vezetését Mach „propagandafőnök“ veszi át.</p>	<p>1939. ápr. 23. Cincár-Marković új jugoszláv külügyminiszter és Ciano a velencei találkozón megegyeznek a „német-olasz-jugoszláv politikai és gazdasági együttműködés“ tekintetében.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1939. márc. 31. A lengyel sajtó részletesen kommentálja Chamberlain alsóházi kijelentését: „Anglia minden rendelkezésre álló eszközzel szembeszáll a további német terjeszkedéssel.“</p> <p>1939. ápr. 3. Brit-lengyel külügyi tárgyalások. Beck lengyel külügyminiszter Londonba érkezik. — Halifax angol külügyminiszter a Lordok Házában megismétli az angol kormánynak a lengyel függetlenség megvédésére tett nyilatkozatát.</p> <p>1939. ápr. 5. Slavek ezredes, volt lengyel miniszterelnök, politikai okokból öngyilkosságot követ el.</p> <p>1939. ápr. 11. Magyarország kilép a Népszövetségből.</p> <p>1939. ápr. 15. Teleki és Csáky Rómában.</p>	<p>1939. ápr. 4. Végleges határmegállapítás a kelet-szlovákiai határzónában. Aláírják a magyar-szlovák határszerződést.</p>	<p>1939. márc. 31. Román-francia kultúregyezmény.</p> <p>1939. ápr. 8. Gafencu Isztambulban.</p> <p>1939. ápr. 16. Gafencu Krakkóban Beckkel, majd a következő napokon Hitlerrel tárgyal.</p> <p>1939. ápr. 21—27. Gafencu Brüsszelben és Párizsban tárgyal.</p> <p>1939. ápr. 24. Bukarestbe angol kereskedelmi küldöttség érkezik: tárgyalásai máj. 11-én a román-angol gazdasági egyezményhez vezetnek.</p>	<p>1939. márc. 22. Németország bekebelezi a litván kormány „hozzájárulásával“ a Memel-vidéket.</p> <p>1939. márc. 27. Mussolini megismétli Olaszország területi követeléseit: Tunisz, Dzsibuti, Suez.</p> <p>1939. ápr. 5. Franciaországban újra Lebrunt választják meg köztársasági elnökké.</p> <p>1939. ápr. 12. Az albán alkotmányozó gyűlés elfogadja a perszonális úniót Albánia és Olaszország között.</p> <p>1939. ápr. 13. Anglia kijelenti, hogy minden rendelkezésre álló eszközzel segítségére siet Görögországnak és Romániának támadás esetén.</p> <p>1939. ápr. 15. Roosevelt távirati üzenetében felszólítja Hitlert és Mussolinit, jelentsék ki, hogy nem akarják megtámadni az üzenetben felsorolt 31 államot. Anglia kölcsönös védelmi egyezmény kötésére tesz ajánlatot a Szovjetnek.</p>

1938. márc. 13—1945. ápr. 29. Német megszállás. („Ostmark“.)

1939. április 27. A szovjet-bolgár diplomáciai tárgyalásokra Szófiába érkezik Potemkin helyettes külügyi népbiztos.

1939. ápr. 29. A parlamentáris ellenzék viharos tüntetés közben elhagyja a szobranjet. Borisz bejelenti a nemzetgyűlés „nyári szünetét“. A szobranje ez évben nem ült többé össze.

1939. máj. Német „Balkán-szakértők“-ből álló újságírócsoport bulgáriai körútja.

1939. máj. 7. Potemkin helyettes külügyi népbiztos ankarai útjáról visszatérve másodikban tárgyal Szófiában, ahol hosszas megbeszélést folytat az uralkodóval. A bolgár sajtó ebből az alkalomból egységes oroszbarát magatartást tanúsít.

1939. jún. Dobri Bozsilov pénzügyminiszter Berlinben Schwerin von Krosigk német pénzügyminiszterrel tárgyal.

1939. ápr. 30. Szlovákiában befejezik a szlovák korona jegyzését. A szlovák gazdasági élet 360 millió szlovák koronát jegyez. Az új pénznemek június 1-én kerülnek forgalomba.

1939. máj. 25. Bezárják a prágai brit követséget.

1939. jún. 9. A „náchodi incidens“. Egy német rendőrtiszt meggyilkolása miatt a német megszálló hatóságok kegyetlen megtorló intézkedéseket léptetnek életbe a náchodi kerületben.

1939. jún. 11. A Tiso-kormány rendeletet ad ki a szlovákiai német „államtitkárság“ felállításáról. A szlovákiai német népcsoport államtitkára a Gestapo szolgálatában álló Karmasin mérnök.

1939. jún. 21. Neurath protektor bevezeti az u. n. „árja-rendelkezéseket“ Cseh-és Morvaországban.

1939. ápr. 26. Cincár-Marković Berlinben Ribbentroppal tárgyal.

1939. ápr. 28—30. Cvetković jugoszláv miniszterelnök egyezkedő tárgyalásokat folytat Mačekkel Zágrábban.

1939. ápr. 29. A jugoszláviai magyar kisebbség vezetői nyilatkozatot intéznek a belgrádi kormányhoz az egységes magyar párt engedélyezése érdekében.

1939. máj. 8. Gafencu, román külügyminiszter Belgrádban.

1939. máj. 10. Jugoszláv-magyar légiforgalmi egyezmény.

1939. máj. 14. A Cvetković-Maček tárgyalások elakadása miatt Zágrábban az u. n. „Maček-gárda“ tüntető felvonulást rendez.

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1939. ápr. 28. Németország felmondja a német-lengyel megnemtámadási szerződést.</p> <p>1939. máj. 5. Beck külügyminiszter válaszol Hitler április 28-i beszédére. Nyilatkozatában háborús provokációnak mondja a megnemtámadási szerződés felmondását.</p> <p>1939. máj. 21. A kalthofi lengyel-danzigi incidens miatt a danzigi szenátus elnöke tiltakozó jegyzéket nyújt át a lengyel ügyvivőknek.</p> <p>1939. jun. 15—25. Német, illetve lengyel tengeri tüntetések a Keleti tenger partján.</p>	<p>1939. ápr. 29. Teleki és Csáky Berlinben.</p> <p>1939. máj. 4. Felosztatják a magyar országgyűlést.</p> <p>1939. máj. 29. Az országgyűlési képviseléválasztásokon a kormánypárt megszerzi a mandátumok 70%-át. A baloldali ellenzéki pártok visszaszorulnak s előretör a szélsőjobb oldali ellenzék.</p>	<p>1939. máj. 12. Constantinescu román pénzügyminiszter Rómában Mussolinivel folytat megbeszéléseket.</p> <p>1939. máj. 15. A felekezeti iskolákat 10 millió államsegélyben részesítik. A kormány ígéretet ad a felekezeti tanárok nyugdíjügyének rendezésére.</p> <p>1939. jún. 1—3. A választásokon 258 mandátumot kap a nemzeti megújulás pártja az egypárt-rendszer alapján. 9 magyar képviselő jut be a parlamentbe.</p>	<p>1939. ápr. 27. Általános védkötelezettség Angliában.</p> <p>1939. ápr. 28. Hitler egyoldalúan megszüntetnek nyilvánítja a német-angol flottaegyezményt, valamint a német-lengyel megnemtámadási szerződést.</p> <p>1939. máj. 13. Angol-török kölcsönös védelmi egyezmény.</p> <p>1939. máj. 22. Ciano és Ribbentrop Berlinben aláírják az olasz-német barátsági és szövetségi szerződést. — Nagy tüntetések Danzigban.</p> <p>1939. máj. 23. Német-olasz politikai és katonai szerződés.</p> <p>1939. máj. 28. Pál régensherceg Berlinben.</p> <p>1939. jún. 10. György angol király látogatása Kanaadában és Washingtonban.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p>1938. márc. 13—1945. ápr. 29. Német megszállás. („Ostmark“.)</p>	<p>1939. júl. A szobranje elnöke bizalmas jellegű megbeszéléseket folytat Londonban és visszatérőben Párizsban tárgyal a bolgár helyzetről.</p> <p>1939. július 5. Kiosszeivanov bolgár miniszterelnök Berlinben tárgyal. A tárgyalásokon bolgár részről ismertetik Bulgária területi igényeit és gazdasági helyzetét.</p> <p>1939. júl. 10. Kiosszeivanov miniszterelnök és külügyminiszter Bledben tárgyal Cincár-Marković jugoszláv külügyminiszterrel.</p> <p>1939. júl. 23. A Szófia—Szaloniki—Tirana—Róma légi vonal megnyitása alkalmával olasz légügyi bizottság és újságírócsoport érkezik Szófiába.</p> <p>1939. aug. 2. Huszonegy bolgár képviselő moszkvai látogatása.</p> <p>1939. aug. 19. Bogdán Filov közoktatási miniszter hivatalos látogatása Berlinben.</p>	<p>1939. jún. 22. A Cseh-Morva „protektorátusban“ a fennálló helyzetre való értelmezéssel érvényesítik az 1936. évi csehszlovák nemzetvédelmi törvényt.</p> <p>1939. júl. 23. Tekintélyuralmi alkotmány Szlovákiában. Az u. n. szlovák alkotmánylevél minden jog és politikai hatalom birtokosául a szlovák néppártot tekinti.</p> <p>1939. aug. 8. Protektorátusi rendelet elkobozza a cseh- és morvaországi erdőingatlanok nagy részét.</p> <p>1939. aug. 18. A szlovák kormány Pozsonyban aláírja a Szlovákiában létesítendő német katonai helyőrségek tárgyában kötött német-szlovák katonai megállapodást. A megállapodás értelmében a szlovák hadsereget német ellenőrzés alá helyezik.</p> <p>1939. aug. 19. Német csapatok felvonulása a szlovák-lengyel határon.</p>	<p>1939. júl. 9. Stojadinović, volt miniszterelnököt és külügyminisztert a Cvetković-féle jugoszláv kormánypart (JRZ) nyolc képviselőtársával együtt kizárja.</p> <p>1939. aug. 7. Cvetković miniszterelnök ismét felveszi a kapcsolatot Mačekkel. Eredménytelen szerb-horvát megegyezési tárgyalások.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1939. jun. 29. Mościcki lengyel köztársasági elnök rádióbeszédében kijelenti, hogy a lengyelek Gdynia és Gdańsk (Danzig) kikötőit és a lengyel korridorért minden áldozatra készek.</p> <p>1939. júl. 4. Halifax angol külügyminiszter biztosítja Lengyelországot, hogy Anglia a végsőkig teljesíti vele szemben vállalt kötelezettségeit.</p>	<p>1939. aug. 1. A magyar kormány tiltakozik Bukarestben a Técsónél lezajlott határincidens miatt.</p>	<p>1939. júl. 12. Gafencu Ankarába látogat el, majd Athénben nyilatkozatot tesz a Balkán-szövetség békepolitikájáról.</p> <p>1939. júl. 22—29. Éles sajtókampány a bukaresti sajtóban a magyar rádió erdélyi híryanaga miatt.</p>	<p>1939. jún. 22. A moszkvai tárgyalások során szovjet részről elutasítják a végső angol-francia javaslatokat.</p> <p>1939. júl. Starhemberg herceg „osztrák önkéntes légió“-t szervez Franciaországban.</p> <p>1939. júl. 10. Chamberlain angol miniszterelnök alsóházi beszédében kijelenti, hogy Lengyelország biztonság számíthat Nagybritanniára.</p>
<p>1939. aug. 2. Aláírják az angol-lengyel garanciaszerződést.</p> <p>1939. aug. 6. Śmigły-Rydz lengyel főparancsnok a krakkói légionista emlékünnepen a lengyel meg nem aikuvásról beszél.</p>	<p>1939. aug. 2. Magyar diplomáciai tiltakozás Pozsonyban a magyarelles szlovák propaganda miatt.</p> <p>1939. aug. 16. Csáky Salzburgban, majd Rómában tárgyal.</p> <p>1939. aug. 18. Újabb magyar-román határincidens.</p>	<p>1939. aug. 11. A román petróleumvidéken óriási tűz pusztít.</p> <p>1939. aug. 12. Magyar-román egyezmény a tiszai tutajozás ügyében.</p>	<p>1939. aug. 2. Angol-lengyel garanciaszerződés.</p>
<p>1939. aug. 20. Lengyel csapatösszevonások a lengyel-szlovák határ mentén.</p> <p>1939. aug. 23. Nagybritannia berlini nagykövete átnyújtja Hitlernek Chamberlain levelét a lengyel garancia tárgyában.</p>			<p>1939. aug. 23. Ribbentrop és Molotov Moszkvában aláírják a német-orosz meg nem támadási szerződést. — Nagybritannia berlini nagykövete átnyújtja Hitlernek Chamberlain levelét a lengyel garancia tárgyában.</p>

AUSZTRIA	BULGÁRIA	CSEHSZLOVÁKIA	JUGOSZLÁVIA
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">1938. márc. 13—1945. ápr. 29. Német megszállás („Ostmark“).</p>		<p>1939. aug. 29. Lengyel demars Pozsonyban a németek szlovákiai katonai felvonulása miatt.</p> <p>1939. szept. 1. A német-lengyel háború megindulásakor a szlovák kormány mozgósítási rendszabályokat és részleges hadműveleteket rendel el.</p>	<p>1939. aug. 24. Nyilvánossága hozzák a „szerb-horvát megegyezést“, melynek értelmében a horvát parasztpárt belép a kormányba. Az egyezménynek megfelelően Cvetković lemond, majd szerb-horvát koncentrációs kormányt alakít.</p> <p>1939. aug. 26. Cvetković második, szerb-horvát koncentrációs kormányának miniszterelnökhelyettesévé a régenstanács Maček Vlatkót nevezi ki. — Megjelenik a horvát bánság megalakulásáról és a bánságok átszervezéséről szóló kormányrendelet. — A bánság élére báni minőségben Sušačić Ivánt, Maček sógorát nevezi ki a régenstanács.</p> <p>1939. aug. 29. Maček Vlatko, a Cvetković-kormány miniszterelnökhelyettese, Zágrábban a horvát parasztpárti blokk gyűlésén beszámol a szerb-horvát megegyezésről.</p>

LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	ROMÁNIA	VILÁGTÖRTÉNET
<p>1939. aug. 25. Aláírják az angol-lengyel segélynyújtási szerződést. — Roosevelt elnök békekísérlete a lengyel kérdésben.</p> <p>1939. aug. 26. Részleges lengyel mozgósítás, behívják a lengyel tartalékosokat. — A berlini brit nagykövetség az angol alattvalókat Németország elhagyására szólítja fel.</p> <p>1939. aug. 27. Hitler viszszautasítja Daladier francia miniszterelnöknek a német-lengyel közvetlen tárgyalásokra vonatkozó javaslatát.</p> <p>1939. aug. 28. Henderson angol nagykövet átadja az angol kormánynak ajánlatát, hogy közvetít Németország és Lengyelország között. A német kormány kijelenti, hogy aug. 30-án estig hajlandó fogadni Lengyelországnak a végleges megegyezés megkötésére felhatalmazott megbizottait.</p> <p>1939. aug. 29. Roosevelt elnök újabb békekísérlete a német-lengyel viszály elhárítására.</p> <p>1939. aug. 31. Német közlés szerint Lengyelország megbizottai nem érkeztek meg s így a közvetítő javaslat tárgytalanná vált.</p>	<p>1939. szept. 1. Az európai háború kitörése miatt Magyarországon életbelép a kivételes hatalom.</p>	<p>1939. aug. 26. A román kormány megnemtámadási szerződést ajánl fel Magyarországnak; a magyar kormány ehelyett kisebbségi egyezményt javasol.</p> <p>1939. szept. A magyar kormány jegyzőkönyv-tervezetet juttat el a román külügyminisztériumhoz a kisebbségi kérdések megoldása és egy magyar-román kisebbségi keretegyezmény megkötése érdekében. A román kormány válasz nélkül hagyja a magyar kezdeményezést. — Sokezer lengyel menekült érkezik Romániába. Szeptember 18-án Moscicki köztársasági elnök, Smigly-Rydz főparancsnok, Beck külügyminiszter és a kormány több tagja is román területre menekül.</p>	<p>1939. aug. 25. Angol-lengyel segélynyújtási szerződés.</p> <p>1939. szept. Londonban megalakul a Szabad Ausztria (Free Austria) mozgalom előkészítő bizottsága.</p> <p>1939. szept. 1. A németek megtámadják Lengyelországot. — Anglia általános mozgósítást rendel el.</p> <p>1939. szept. 3. Chamberlain bejelenti, hogy a lengyel ügy fejleményei következtében Nagybritannia szept. 3-ának délelőtt 11 órájától kezdődően hadiállapotban lépőnek tekinti magát Németországgal. — Daladier francia miniszterelnök Franciaország nevében hasonló nyilatkozatot tesz.</p>
<p>1939. szept. 1. Németország megtámadja Lengyelországot és bejelenti Danzig szabad város megszállását.</p>			

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ FŐBB ADATAI

1939. szept. 1. Németország megtámadja Lengyelországot.

1939. szept. 3. Anglia és Franciaország hadat üzennek Németországnak.

1939. szept. 4. Chamberlain elnöklésével háborús kormány alakul, Winston Churchill és Eden belépnek a kabinetbe. — Az Északamerikai Egyesült Államok bejelentik semlegességüket.

1939. szept. 5. A németek elfoglalják a danzigi koridort. — Gdynia szept. 14-én megadja magát.

1939. szept. 17. A szovjet csapatok bevonulnak Lengyelországba.

1939. szept. 18. A lengyel kormány Lublinbólembergbe, majd a román határon levő Kutya faluba költözik, innen Romániába menekül, ahol internálják őket.

1939. szept. 27. Varsó esedik.

1939. szept. 29. Németország és Szovjet-Oroszország megállapodnak a közös orosz-lengyel határban. — Németország és Szovjet-Oroszország Moszkvában megállapítják a két ország érdekkörét. A Szovjet egyezményt köt Észtországgal is, ahol támaszpontokat száll meg.

1939. nov. 8. Sikertelen merénylet Hitler ellen Münchenben.

1939. nov. 30. Kibört az orosz-finn háború.

1940. márc. 12. A finnek elfogadják Szovjet-Oroszország békefeltételeit. Ezek szerint a finnek átadják az oroszoknak a karéliai földszorost Viipuri városával együtt, katonai támaszpontot adnak Hanko-félszigeten és területrészeket engednek át a Ladoga-tó északi partján és Salla környékén.

1940. márc. 28. Az angol és francia kormányok kijelentik, hogy csak együttes megegyezés alapján tárgyalnak békéről.

1940. ápr. 9. Németország megszállja Dániát és Norvégiát.

1940. máj. 10. Chamberlain lemond, Churchill veszi át a kormány vezetését. — Németország megszállja Hollandiát és Belgiumot.

1940. máj. 14. A németek bombatámadása Rotterdam ellen. (50.000 polgári áldozat, ezek közül 30.000 halott.) — Hollandia kapitulál.

1940. máj. 27. A németek elérik Calais városát.

1940. máj. 28. Belgium kapitulál.

1940. máj. 28.—jún. 3. A németek bevonulnak Dunquerque-be. — A belga hadsereg leteszi a fegyvert.

1940. jún. 7. A németek áttörnek az ú. n. Weygand-vonalat. (Somme-vonal.)

1940. jún. 10. Olaszország hadat üzen Angliának és Franciaországnak.

1940. jún. 14. A németek bevonulnak Párisba.

1940. jún. 15. A német csapatok áttörnek a Maginot-vonalat. — A szovjet csapatok bevonulnak Kaunasba és Vlnóba.

1940. jún. 16. Reynaud lemond és Pétain marsall veszi át a hatalmat. — Két nappal később de Gaulle tábornok további harcra szólítja fel a franciákat.

1940. jún. 17. Franciaország fegyverszünetet kér. — Szovjet csapatok bevonulnak Rigába és Tallinba.

1940. jún. 18. Churchill kijelenti: Nagy-Britannia folytatja a harcot, ha kell évekig, ha kell, egyedül.

1940. jún. 21. Német-francia fegyverszüneti tárgyalás Compiègne-ben. — A szerződést jún. 22-én írják alá. — Rómában jún. 24-én írják alá a francia-olasz fegyverszüneti szerződést.

1940. jún. 28. Szovjet csapatok megszállják Besszarábiát és Bukovina egy részét. — A balti államok szövetségének feloszlata.

1940. júl. 1. Románia lemond a Nagy-Britanniától kapott szavatosságról. Gigurtu elnöklésével júl. 4-én vaskardista-nacionalista-antiszemita kormány alakul.

1940. júl. 3—4. Az angol flotta Oranban és Mers-El-Kebirben megsemmisíti a francia flottát, majd másik részét Alexandriában kényszeríti mozdulatlanlásra.

1940. júl. 11. Pétain tábornagy, mint új államfő, átveszi Lebrun köztársasági elnök hatáskörét.

1940. júl. 21. A balti államok csatlakoznak a Szovjet-Unióhoz. Aug. 3—6.: szovjet szövetséges államok lesznek.

1940. aug. 16. Tárgyalás magyarok és románok között Turnu-Severinben.

1940. aug. 30. A második bécsi döntőbírósi határozat alapján Erdély északi része visszakerül Magyarországhoz.

1940. szept. 3. Magyar—szovjet árucere-egyezmény.

1940. szept. 4. Romániában felfüggesztik az alkotmányt. Antonescu alakít kormányt. A szept. 6-án lemondott Károly király utóda I. Mihály.

1940. szept. 7. Bulgária és Románia aláírja a Dél-Dobruzsára vonatkozó megegyezést. A bolgár csapatok szept. 21. és okt. 1. között szállják meg a területet.

1940. szept. 8. Nagy angol egységek érkeznek Egyiptomba. Wawell offenzívája.

1940. szept. 27. Japán Németországgal és Olaszországgal háromhatalmi egyezményt köt.

1940. okt. 3. Chamberlain végleg kilép a kormányból.

1940. okt. 8. Németország „tancsapatokat” küld Romániába.

1940. okt. 28. Olaszország megtámadja Görögországot.

1940. nov. 5. Rooseveltet harmadszor is megválasztják az Egyesült Államok elnökévé.

1940. dec. 4. Német-román szerződés 10 évi gazdasági együttműködésről.

1940. dec. 12. Belgrádban aláírják a magyar-jugoszláv barátsági szerződést.

1941. febr. 15—nov. 27. Abessziniát visszafoglalják az angolok az olaszoktól.

1941. márc. 11. Rooseveltnél aláírja a Lend-Lease megállapodást.

1941. márc. 18. A Matapan-foki tengeri csatában az olasz flotta súlyos veszteséget szenved az angoloktól.

1941. ápr. 2.—jún. 15. Német ellenoffenzíva Észak-Afrikában.

1941. ápr. 3. Teleki Pál gróf miniszterelnök az országot végveszéllyel fenyegető német erőszak miatt

meghasonlítk önmagával és önkézével véget vet életének. Bárdossy Lászlót miniszterelnökké nevezik ki.

1941. ápr. 5. Szovjet-jugoszláv barátsági szerződés.

1941. ápr. 6. A németek megszállják Jugoszláviát.

1941. ápr. 11—14. Magyar honvédsapatok bevonulnak Bácskába.

1941. ápr. 27. A német hadsereg bevonul Athénba.

1941. máj. 20. A németek elfoglalják Krétát.

1941. jún. 22. Németország megtámadja Szovjet-Oroszországot.

1941. jún. 23. Magyarország megszakítja a diplomáciai összeköttetést a Szovjettel.

1941. jún. 27. Bárdossy, az országgyűlés megkerülésével, bejelenti a hadiállapotot Magyarország és Szovjet-Oroszország között. A magyar Kárpát-csoport megkezdi a visszavonuló szovjet erők által kiürített délgaliciai területek megszállását.

1941. júl. 5. Tito vezér, a későbbi marsall, bejelenti Užice-n az ellenállási mozgalom kezdetét.

1941. aug. 14. A németek elfoglalják Smolensket.

1941. aug. 18. Roosevelt elnök és Churchill Új-Fundland közelében találkoznak a tengeren és aláírják az Atlantic Chartát. — A németek megközelítik Leningrádot.

1941. aug. 25—28. Angol és orosz csapatok bevonulnak Iránba.

1941. szept. 19. A németek elfoglalják Kievet. Az angolok bevonulnak Teheránba.

1941. okt. 5—dec. 6. A németek hiábavaló küzdelme Moszkváért.

1941. okt. 16. A németek elfoglalják Odesszát.

1941. okt. 24. Kharkov elesik.

1941. nov. 7. Az Északamerikai Egyesült Államok felfegyverzi kereskedelmi hajóit.

1941. nov. 13. Amerikai csapatok megszállják Island szigetét.

1941. nov. 28. A Vörös Hadsereg visszafoglalja Rostovot.

1941. dec. 7. A japánok Pearl Harbour-ban támadást intéznek az amerikai hajóhad ellen. Anglia hadiállapotba kerül Magyarországgal.

1941. dec. 8. Amerika, Anglia és Kína hadat üzennek Japánnak.

1941. dec. 8.—1942. márc. A japánok elfoglalják a holland gyarmatokat.

1941. dec. 11. Németország és Olaszország hadat üzen az Északamerikai Egyesült Államoknak.

1941. dec. 22—1942. máj. 6. A japánok elfoglalják a Fülöp-szigeteket. Manila jan. 2-án esik el, Corregidor máj. 6-án.

1941. dec. 25. A japánok elfoglalják Hong-Kongot.

1942. jan. 15. Pánamerikai értekezlet Rio de Janeiroban.

1942. jan. 21—júl. 1. A németek (Rommel) átmeneti jellegű sikeres ellentámadása Észak-Afrikában (jún. 21. Tobruk eleste).

1942. febr. Amerikai csapatok érkeznek Irországba.

1942. febr. 15. Az angolok feladják Singapurt.

1942. márc. 7—9. Az angolok kiürítik Rangoont Burmában.

1942. márc. 9. A Bárdossy-kormány lemond, Kállay Miklós az új kormányelnök.

1942. ápr.—júl. A második magyar hadsereg felvonulása Kurszk területén.

1942. máj. 4—nov. 5. Az angolok megszállják Madagaszkár szigetét.

1942. máj. 26. Anglia és Szovjet-Oroszország húsz évre szerződést kötnek Londonban a teljes együttműködés biztosítására a háború alatt és után.

1942. máj. 30., 31., jún. 1., 2. Angol repülőtámadások Köln és Essen ellen 1100 bombázóval.

1942. jún. 4. Hadiállapot az USA és Magyarország között.

1942. jún. 5. A németek elfoglalják Sebastopolt.

1942. jún. 13—szept. 12. Nagy német offenzíva Voronyezs, továbbá Rostov és a Don-medencén keresztül Sztalingrád, valamint a kaukázusi olajmezők ellen.

1942. okt. 23. Az angolok megindítják sikeres ellenoffenzívájukat Észak-Afrikában Alexander és Montgomery tábornokok vezetésével. Az el-alameini csata megfordítja az afrikai háború sorsát.

1942. nov. 8. Amerikai csapatok szállnak partra az északnyugati afrikai parton és elfoglalják Casablancát, Orant és Algirt.

1943. jan. 12. A don-i magyar arcvonal áttörése; a magyar hadsereg katasztrofális visszavonulásának kezdete. Ez időtől kezdve 1944-ig harcoló magyar csapat nem vesz többet részt az orosz reguláris haderők elleni hadműveletekben.

1943. jan. 14—26. Roosevelt és Churchill találkozása Casablancában. Giraud és de Gaulle tábornokok is résztvesznek a tanácskozáson.

1943. jan. 23. Az angolok elfoglalják Tripoliszt.

1943. jan. 27. Az amerikaiak első légitámadása Németország ellen.

1943. febr. 2. A Sztalingrádból kiinduló ellenoffenzíva során a Vörös Hadsereg tökéletesen megsemmisíti a 6-ik német hadsereg 300.000 emberét.

1943. febr. 9. A Vörös Hadsereg visszafoglalja Rostovot, majd febr. 16-án Kharkovot.

1943. febr. 24. Új német ellenoffenzíva a Donec-medencében.

1943. márc. 1—dec. 31. Az angol légierő 96 nagyobb támadást intéz 29 német ipari város ellen.

1943. márc. 5—6. Essen bombázása.

1943. máj. 13. A tengelyhatalmak leteszik a fegyvert Észak-Afrikában.

1943. jún. 12. A szövetségesek elfoglalják Pantelleria szigetét.

1943. jún. 22. Románia hadat üzen Szovjet-Oroszországnak.

1943. júl. 10—aug. 17. A szövetségesek támadása Szicília ellen. Elesik Szirakuza (júl. 10.), Palermo (júl. 22.), Catania (aug. 5.), Taormina (aug. 15.). Messina (aug. 17.) elestével az olaszok leteszik a fegyvert.

1943. júl. 15. A Vörös Hadsereg megindítja nagy offenzíváját. Visszafoglalják Orelt (aug. 5.), Kharkovot (aug. 23.), a Don-medencét (szept. 1—7.), Mariopolt (szept. 10.), Brianskot (szept. 17.), Poltavát (szept. 23.) és Szmolenszket (szept. 25.).

1943. júl. 24—aug. 3. Hamburg bombázása.

1943. júl. 25. Mussolini lemond, Badoglio marsall veszi át a kormányt, Victor Emanuel a hadsereg vezetését.

1943. aug. 10—24. Roosevelt és Churchill tanácskozása Quebecben.

1943. szept. 3. A szövetségesek partraszállnak Reggio di Calabriában. A szövetséges hatalmak és Olaszország fegyverszünetet kötnek Szirakuzában.

1943. szept. 9. A szövetségesek partraszállnak Nápoly környékén. A város elesik okt. 1-én.

1943. szept. 11. Az olasz haditengerészet megadja magát.

1943. okt.—1944. máj. Az angolok mesterséges kikötőket (Mulberry Port) építenek.

1943. okt. 4. Corsica megszállása.

1943. okt. 13. Olaszország hadat üzen Németországnak.

1943. okt. 30. A moszkvai konferencián a négy nagyhatalom (Anglia, Amerikai Egyesült Államok, Szovjet-Oroszország és Kína) közös nyilatkozatban leszegeznek, hogy a háborúban kialakult szoros együttműködésüket a háború befejezése után is fenn óhajtják tartani, s azért mielőbb életrehívják olyan általános nemzetközi szervezetet, amely 1.) valamennyi állam békés szuverén egyenrangúságán épül fel; 2.) amely valamennyi békés államnak tagul csatlakozásra nyitva áll, legyen az állam kicsi vagy nagy; 3.) s amelynek célja a nemzetközi béke megóvása és a biztonság nemzetközi fenntartása.

1943. nov. 9. Az Egyesült Nemzetek segítő és újjáépítő szervezetének létesítése 44 állam közreműködésével.

1943. nov. 20—1944. okt. 1. Az amerikaiak és ausztráliaiak visszafoglalják Új-Guineát, a Marshall, Saipan, Guam és Palan szigeteket.

1943. nov. 22—26. Kairói konferencia Roosevelt, Churchill és Csong-Kai-Sek részvételével.

1943. nov. 28—dec. 1. Teheráni konferencia Roosevelt, Churchill és Sztálin részvételével.

1944. febr. 20—26. Az amerikai légierő 11.000 tonna bomba ledobásával 15 német repülőgépipari centrum tevékenységét bénítja meg.

1944. febr. 26. A Vörös Hadsereg megközelíti a Peipus és Pskov tavakat s felszabadítja Leningrádot a német blokádtól.

1944. márc. 3. A Vörös Hadsereg átlépi az odesszai vasúti vonalat.

1944. márc. 13-án a Vörös Hadsereg elfoglalja Kherzont. Márc. végén elesik Csernovic s ezzel a Vörös Hadsereg eléri a román területet s a Kárpátok előterébe jut.

1944. márc. 19. A Kállay-kormány lemond. Sztójay Döme veszi át a kormányelnökséget márc. 22-én. Magyarország elveszíti szuverénitását, területét megszállják a németek. Márc. 29-én felosztatják a Szociáldemokrata Pártot, a Független Kisgazdapártot és a Parasztszövetséget.

1944. ápr. Német kívánságra a Kárpátok védelmére felvonul az első magyar hadsereg.

1944. ápr. 3. Az amerikaiak első nappali és éjjeli légitámadása Budapest, főleg Csepel ellen.

1944. ápr. 10. Odesszát visszafoglalja a Vörös Hadsereg.

1944. máj. 1—16. A British Commonwealth miniszterelnökeinek tanácskozása Londonban.

1944. máj. 9. Szebasztopolt visszafoglalja a Vörös Hadsereg.

1944. máj. 12—jún. 4. Az 5-ik és 8-ik angol hadsereg támadása az olasz földön.

1944. máj. 17—18. Elesik Montecassino.

1944. jún. 4. Felszabadul Róma.

1944. jún. 6. A szövetséges hadak Eisenhower tábornok tengeri és Montgomery tábornok szárazföldi vezetésével partraszállnak Franciaországban s ezzel megindul a nyugati nagy offenzíva.

1944. jún. 8. Elesik Bayeux, 26-án pedig Cherbourg.

1944. jún. 11—aug. 1. Az orosz ellentámadás további kifejlése. Visszakerül jún. 20-án Viipuri, jún. 29. Vitebsk, júl. 3. Minsk, júl. 13. Vilna, júl. 26. Lublin, júl. 27. Lwow és Stanislavov, júl. 28. Przemysl, Jarosz-

lav, Brest-Litovsk, aug. 1. Kaunas és megkezdődik Varsó ostroma.

1944. jún. 16—1945. márc. 27. A németek 9000 repülőbombát (V. 1.) és 1000 rakétabombát dobnak Londonra és Anglia déli részeire.

1944. júl. 20. Német tábornokok összeesküvése Hitler ellen. Hitler megmenekül. Eredmény: a hadseregben a náci párt befolyása kerekedik felül.

1944. júl. 27—aug. 31. A szövetséges hadsereg folytatja nyugati előnyomulását. Caen, Granville és Avranches eleste után aug. 6-án az amerikaiak elérik a Loire-folyót, aug. 15-én a szövetségesek partraszállnak Nizza és Marseille között, felszabadul Toulon, Avignon, Valence, az amerikaiak bevonulnak Grenobleba, aug. 25-én felszabadul Páris. Aug. végével a 7-ik német hadsereg teljes vereséget szenved. A németek vesztesége Északnyugat-Franciaországban 400.000 ember. Aug. 31-én elesik Sedan.

1944. aug. 2. Törökország megszakítja a diplomáciai és gazdasági kapcsolatokat Németországgal.

1944. aug. 22. A Vörös Hadsereg elfoglalja Jajfit.

1944. aug. 23. A szövetséges hadak fegyverszünetet kötnek a románokkal. Románia aug. 25-én hadat üzen Németországnak.

1944. aug. 31. A Vörös Hadsereg bevonul Bukarestbe.

1944. szept. 1. Dieppe elesik.

1944. szept. 2. Finnország megszakítja a diplomáciai viszonyt Németországgal.

1944. szept. 3. A Vörös Hadsereg eléri a Dunavonalat, majd szept. 6-án a jugoszláv határt, szept. 8-án elesik Várna.

1944. szept. 9. Az amerikaiak felszabadítják Luxembourgot.

1944. szept. 11. Az angolok benyomulnak Hollandiába. — A magyar minisztertanács elhatározza a fegyverletételt.

1944. szept. 12. Az északi és déli amerikai sereg egyesül, majd Trier fölött átlépi a német határt. — Le Havre elesik.

1944. szept. 12—16. A szövetséges hatalmak Tito marsallal egyetértően partraszállnak Dalmáciában. — Malinovszky marsall az Egyesült Nemzetek nevében fegyverszünetet köt a románokkal. A megegyezés értelmében Románia hadat üzen Németországnak, megkapja Észak-Erdélyt és átengedi a Szovjetnek Besszarábiát és Észak-Bukovinát.

1944. szept. 16. A Vörös Hadsereg bevonul Szófiába.

1944. szept. 19. Finnország aláírja a fegyverszüneti egyezséget a Szovjet-Únióval és Angliával. A megállapodás értelmében Finnország elfogadja az 1940-es határokat, Petsamo kikötőt átengedi a Szovjetnek, úgyszintén repülőtámaszpontokat Finnország területén, Porkkala félszigeten katonai támaszpontot enged át.

1944. szept. 28. A görög partizánok csapataikat angol vezetésnek vetik alá.

1944. okt. 1. A Vörös Hadsereg Tito marsall engedélyével átlépi a jugoszláv határt.

1944. okt. 2. Kréta szigetét elfoglalják az angolok.

1944. okt. 6. A Vörös Hadsereg átlépi a magyar határt és a Tisza felé halad.

1944. okt. 9. A dumbartonoaks-i konferencián megbeszévezik a moszkvai konferencián kimondott alapelveket.

1944. okt. 10. A Vörös Hadsereg elvágja a niš-belgrádi vasúti vonalat, s ezzel veszélyezteti a balkáni német haderők visszavonulását.

1944. okt. 11. **Orosz és román csapatok bevonulnak Kolozsvárra.** A Vörös Hadsereg okt. 13-án bevonul Nišbe. — Moszkvában aláírja a magyar delegáció az előzetes fegyverszüneti szerződést, mely alapja lett volna a katonai átállásnak.

1944. okt. 12. **Légiúton szállított angol csapatok szállnak partra Athénban.**

1944. okt. 15. **A kormányzó rádiószózata a nemzet-
hez, amelyben bejelenti, hogy fegyverszünetet kér a
Vörös Hadseregtől.**

1944. okt. 16. A németek lemondásra kényszerítik a kormányzót és hatalombitorlással a nyilaskeresztespártot helyezik a hatalomba.

1944. okt. 18. Hitler „Volksturm“ hadsereget állít fel Himmler vezetésével, szolgálatba behiva minden német férfit 16 és 60 év között.

1944. okt. 19. A harmadik Vörös Hadsereg Csernyakovszky tábornok vezetésével átlépi Kelet-Poroszország határát.

1944. okt. 19—1945. márc. 11. **Az amerikaiak visszahódítják a Fülöp-szigeteket.**

1944. okt. 20. A harmadik Vörös Ukrán Hadsereg Tolbukhin tábornok vezetésével és jugoszláv csapatokkal együttműködve bevonul Belgrádba.

1944. okt. 21. A második Vörös Hadsereg Malinovszky marsall vezetésével eléri a Tiszát Debrecenhez közeledve.

1944. okt. 28. Bulgáriával fegyverszüneti megállapodás.

1944. okt. 29. A vörös hadsereg elfoglalja Csapot. A negyedik ukrán hadsereg Petrov tábornok vezetésével átkel a Kárpátokon és 21.000 főnyi fogolyt jelent.

1944. nov. 2. A vörös hadsereg eléri Budapest déli határát.

1944. nov. 8. Görögország teljesen felszabadul.

1944. dec. 16.—1945. jan. 26. Von Rundstedt vezérezres sikertelen ellentámadása Monschau és Trier között. Három német hadsereg omlik össze. A németek vesztesége 90.000 fő, az amerikaiaké 40.000.

1944. dec. 22. Dálnoki Miklós Béla kormányalakítása Debrecenben.

1944. dec. 24. **Megkezdődik Budapest ostroma.**

1945. jan. 12.—febr. 6. A Vörös Hadsereg további előhaladása: jan. 1-én felszabadul Varsó, jan. 19-én Krakkó és Lodz, jan. 20-án Tannenberg és Gumbinnen. Jan. 26-án a vörös hadsereg eléri a danzigi öblöt. Jan. 31-én a vörös hadsereg benyomul Brandenburgba, febr. 4-én elfoglalja Kustrint (Odera vonal), febr. 6-án eléri Breslaút.

1945. jan. 18. A Vörös Hadsereg bevonul Pestre.

1945. jan. 21. **Moszkvában aláírják a magyar-orosz fegyverszüneti szerződést.**

1945. febr. Felszabadul az india—burma—kínai út.

1945. febr. 2. Colmar elesik.

1945. febr. 4—12. **Krimi konferencia (Yalta)** Roosevelt, Churchill és Sztálin részvételével. Az értekezlet során megállapodás jön létre a Biztonsági Tanács szavazási módjáról és egy általános értekezlet összehívásának időpontjáról. — Az angol flotta elfoglalja a japán Ryukyu szigeteket.

1945. febr. 12—13. **Budapestet teljesen felszabadítja a Vörös Hadsereg ötven naps ostrom után.**

1945. márc. 1. München-Gladbach amerikai kézben.

1945. márc. 6. Köln elesik.

1945. márc. 7. Az amerikai hadsereg Remagen mellett átlépi a Rajnát.

1945. márc. 18. Coblenz elesik.

1945. márc. 20. Mandalayt (Burma) visszafoglalják az angolok.

1945. márc. 24. **Montgomery hadserege átkel a Rajnán.** A németek vesztesége egy hónap alatt 250.000 ember.

1945. ápr. 1. A Vörös Hadsereg áttöri Bécs külső erődövezetét.

1945. ápr. 1.—jún. 21. Az amerikaiak elfoglalják az Okinawa szigeteket. A japánok vesztesége 108.000, az amerikaiaké 30.000 fő.

1945. ápr. 3. Felszabadul Wiener-Neustadt és összeomlik a balkáni német front.

1945. ápr. 4. A Vörös Hadsereg befejezi Magyarország teljes felszabadítását.

1945. ápr. 5. Szovjet-Oroszország felmondja a semlegességi szerződést Japánnal.

1945. ápr. 8. Szovjet-Oroszország rádiónyilatkozatban biztosítja Ausztria függetlenségét, kijelentve, hogy sem területi igényei nincsenek, sem nem kívánja megváltoztatni a szociális rendszerét.

1945. ápr. 10. Hannover bevétele (amerikai hadsereg).

1945. ápr. 11. Szovjet-Oroszország húszéves barátsági szerződést és katonai szövetséget köt Jugoszláviával. (Moszkva.)

1945. ápr. 12. Franklin D. Roosevelt halála. Utóda Harry S. Truman.

1945. ápr. 13. **Bécs felszabadul (vörös hadsereg).**

1945. ápr. 15. A kanadaiak elérik az Északi-tengert.

1945. ápr. 18. **Az amerikaiak bevonulnak Cseh-szlovákiába.**

1945. ápr. 20. Nürnberg elfoglalása (angol hadsereg).

1945. ápr. 21. Bologna a szövetségeseké.

1945. ápr. 22. A szovjet kormány barátsági, kölcsönös segítségi és a háború utáni további együttműködésre irányuló szerződést köt az ideiglenes lublini lengyel kormánnyal.

1945. ápr. 25.—jún. 26. **Az Egyesült Nemzetek (United Nations) konferenciája San Franciscóban.** Az alapokmányt az Északamerikai Egyesült Államok aug. 8-án, Szovjet-Oroszország aug. 20-án, Anglia aug. 23-án és Kína aug. 24-én ratifikálja.

1945. ápr. 26. Stettint elfoglalja a vörös hadsereg.

1945. ápr. 28. **Mussolinét menekülés közben partizánok agyonlövik.** — A hetedik amerikai hadsereg Innsbrucknál átlépi az osztrák határt.

1945. ápr. 29. Dr. Renner Károly megalakítja az ideiglenes független kormányt Ausztriában. Renner kormányát csak Szovjet-Oroszország ismeri el.

1945. ápr. 30. Münchenbe bevonul az angol hadsereg.

1945. máj. 1. Horthy kormányzó az amerikai hadsereg fogságába esik.

1945. máj. 2. **Berlin elesik (vörös hadsereg).** Az északolaszországi, tiroli és osztrák német haderők megadják magukat Alexander vezérezresnek.

1945. máj. 3. Hamburg elesik (angol hadsereg). Burmában az angolok visszafoglalják Rangoont.

1945. máj. 4. A hollandiai, dániai és északnyugati német haderők megadják magukat Montgomery vezérezresnek. — A Vörös Hadsereg felszabadítja egész Szlovákiát.

1945. máj. 5. A német balszárny (2—400 ezer ember) megadja magát Devers amerikai tábornoknak.

1945. máj. 7. **A német hadsereg feltétel nélkül kapitulál.**

1945. máj. 7. A német hadsereg öt évi, nyolc hónapi és hat napi háború után feltétel nélkül megadja magát Rheimsben (Vörös iskolaház) Eisenhower tábornoknak. A háború Amerikának 275 milliárd dollárjába került.

1945. máj. 8. Zsukov tábornok bevonul Berlinbe. A Vörös Hadsereg 1,060.000 embert és 91 tábornokot ejt fogságba.

1945. máj. 12. A szövetségesek Burmában elhárítják India megtámadásának lehetőségét.

1945. máj. 14. Renner Károly kinyilatkoztatja Ausztria függetlenségét. Minden nemzetiszocialista rendelkezés érvényét veszti.

1945. máj. 20. Bohumil Bocek csehszlovák tábornok kijelenti, hogy az új csehszlovák hadsereg szervezete, fegyverzete és gyakorlási módja azonos a Vörös Hadseregével.

1945. máj. 29. Moszkvában kötött egyezmény értelmében Csehszlovákia átengedi Szovjet-Oroszországnak Kárpátukrajnát.

1945. jún. 26. Lord Halifax felhívására öt nagyhatalom és 46 közép- és kisállam képviselője aláírja az Egyesült Nemzetek alapokmányát. (Lengyelország később írja alá a részére fenntartott helyet.)

1945. júl. 14. A szövetséges flotta bombázza Japánt. (1864 óta először.) A 21 napos támadás alatt Japán ezernél több hajót és 1257 repülőgépet veszít.

1945. júl. 26. Truman elnök, Churchill és Csang-Kai-Sek ultimátumot intéznek Japánhoz.

1945. aug. 5. Atombomba Hiroshimára.

1945. aug. 8. Szovjet-Oroszország hadat üzen Japánnak. A Vörös Hadsereg másnap átlépi a koreai és mandzsu határt. — Truman elnök elsőnek ratifikálja az Egyesült Nemzetek alapokmányát. — A szövetségesek négy megszálló zónára osztják fel Ausztriát. Bécs városa közös megszállás alá kerül.

1945. aug. 9. Atombomba Nagasakira.

1945. aug. 10. Japán első megadási javaslatát.

1945. aug. 14. Japán feltétel nélkül megadja magát három évvel és kétszázötven nappal Pearl Harbour után. (lásd 1941. dec. 7.). A szövetségesek hétmillió főnyi csapatot fegyvereznek le.

1945. aug. 20. Szovjet-Oroszország ratifikálja az Egyesült Nemzetek alapokmányát. Az Egyesült Államok szenátusa 90 szavazattal 2 ellenében megszavazza az alapokmányt.

1945. szept. 2. A japán megadás hivatalos szertartása az amerikai Missouri hadihajó fedélzetén Tokio Bay-ben (V—I. Day).

1945. okt. 25. Byrnes bejelenti, hogy az Egyesült Nemzetek alapokmánya, valamint a Nemzetközi Bíróság statútuma nemzetközi jogi hatállyal életbelépett, s ezzel életrekel az Egyesült Nemzetek szervezete.

1945. nov. 2. Az Amerikai Egyesült Államok elismerik az ideiglenes magyar kormányt.

1945. nov. 15. Tildy Zoltán kormányalakítása.

1946. febr. 1. A magyar köztársaság kikiáltása. Elnök: Tildy Zoltán.

1946. febr. 4. Nagy Ferenc kormányalakítása.